ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 1er AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10876 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.876

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ա.

Վերջերս Լօզանի մէջ լոյս տեսաւ Պարսիկ մտաւորականի մը՝ քաղաքական գիտութեանց Վարդապետ Փարվիզ Հոմայունփուրի մէջ գիրքը՝ Ատրպատականի խնդրին մասին (Լ'Աֆէր տ'Ազէրպայճան) :

Ինչպէս կը յիշուի, 1945ի վերջերը Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան հռչակումին հետ միաժամանակ անջատողական շարժում մը ծայր տուաւ պարսկական Ատրպատականի մէջ՝ աջակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Մոսկուայի եւ իր ամէնագլխի գործակիցներուն :

Երկար չտեւեցին երկու շարժումներն ալ: Իրանի կեդրոնական կառավարութիւնը զինուորական ուժով վերահաստատեց իր իշխանութիւնը այդ հողամասերուն վրայ :

Բոլշեւիկները իրենց բախտին ձգեցին քրտական եւ ատրպատականեան անկախութեան վարիչները, որոնք կախաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքերը :

Հեղինակը ոչ միայն աչքի առջեւ ունեցած է այդ շրջանի դէպքերուն մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւնները, այլ եւ տեղւոյն վրայ անձամբ քննութիւններ կատարած է՝ առարկայական ձեւով պատկերացնելու համար իրադարձութիւնները :

Հետեւելով գիտական մեթոտին, ամէն էջի տակ կը յիշատակէ իր օգտագործած աղբիւրները :

Հայերէն չգիտնալով, չէ կրցած օգտուիլ հայկական աղբիւրներէն, որոնք կրնային լաւագոյնս լուսաբանել Պարսկաստանի մէջ պատահած յեղափոխական դէպքերը, մանաւանդ Եփրեմ Խանի եւ այլ հայ ռազմիկներու կատարած բարեբար դերը 1907էն սկսեալ :

Հոմայունփուր գրքի առաջին մասին մէջ պատմական տեղեկութիւններ կուտայ Ատրպատականի մասին: Չի յիշատակեր կովկասեան Ատրպատականը, որ ծանօթ է Ազրբէջան անունով եւ խորհրդային 15 հանրապետութիւններէն մէկն է, դրացի Հայաստանի :

Պարսկական Ատրպատականի տարածութիւնն է 110 հազար քառ. քիլոմեթր : Սահմաններն են՝ հիւսիսէն Արաքս գետը, արեւելքէն Թալէշի լեռնաշղթան, հարաւէն Քիւրտիստանի նահանգը, արեւմուտքէն Թուրքիա եւ Իրաք :

Ըստ 1956ի մարդահամարին՝ բնակչութեան թիւն էր՝ արեւելեան Ատրպատականի մէջ (մայրաքաղաք Թաւրիզ)՝ 2.142.270 հոգի, արեւմտեանին մէջ (մայրաքաղաք Րէզայիէ) 721.136: Բնակչութեան աճն է հազարին 2,5: Գիւղացիներու տոկոսն է 75 – 80 առ հարիւր : Մեծամասնութեամբ իսլամական շիի աղանդին կը պատկանին :

Անցեալին զանազան աշխարհակալներ իրենց տիրապետութեան ենթարկած են Ատրպատականը, ինչպէս Մարերը, Աքեմենեանները (Կիւրոս), Մեծն Աղեքսանդր, Պարթեւները, Սասանեաններ, Արաբներ, Սելճուքներ, Ճինկիզ խան, Լէնկթիմուր, Սէֆէվիներ, Օսմանցիներ: 1602ին Շահ Աբբաս Ուրմիոյ լիճին մօտ Օսմանցիները պարտութեան ենթարկելով յաջողած է իր մականին տակ միացնել պարսկական բոլոր հողամասերը :

1723ին Մեծն Պետրոս մինչեւ Կասպից ծով իջնելով գրաւեց Պարսկաստանի որոշ մասերը : Այդ թուականէն սկսեալ Ռուսիա աչքերը յառած է Իրանի վրայ :

ԺԹ. դարուն Ռուսերը աւելի ընդարձակեցին իրենց նուաճումները Պարսկաստանի մէջ : Կիւլիստանի (12 Հոկտեմբեր 1813) եւ Թիւրքմէնչայի (22 Փետրուար 1828) դաշնագիրներով Ֆաթհ – Ալի–Շահ Ռուսիոյ թողուց Վրաստանի եւ Տաղստանի նահանգներն ու Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները :

Իսկ քսաներորդ դարուն, ցարական Ռուսիա՝ աւելի չէշտուած կերպով հետաքրքրուեցաւ Պարսկաստանի գործերով :

Անգլիա եւ Ռուսիա համաձայնեցան ազդեցութեան գօտիներ ունենալու համար Շահնշահի երկրին մէջ: Հիւսիսը Ռուսիոյ, հարաւը՝ Անգլիոյ :

1906 – 1909 Իրանի յեղափոխական շարժումներուն ատեն ռուս բանակը վճռական դեր կատարեց, ժողովրդական պոռթկումները ճզմելու համար :

Երկրորդ աշխարհամարտին խորհրդային իշխանութիւնները աւելի գործօն դեր պիտի կատարէին Իրանի մէջ, ի վերջոյ փորձելով արբանեակ ինքնավար երկրի մը վերածել Ատրպատականը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ՁԱԽԻՆ

ՎԱԼՏԷՔ ՌՈՇԷԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի նստաշրջանէն ետք, Օպերվիլիէի մէջ, Վալտէք Ռոշէ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ անգամ մը եւս կրկնեց իր առաջարկները, կառավարական հասարակաց ծրագիր մը պատրաստելու համար Ձախի Դաշնակցութեան հետ :

Համայնավարներու դիրքը յստակ է, չեն ուզեր որ Ձախի հետ եղած համաձայնութիւնը Դեկտեմբեր 20ին, պարզապէս ընտրական համաձայնութիւն մը մնայ այլ աւելի լայն բնոյթ ստանայ եւ Ձախի ընդհանուր ծրագիր մը ըլլայ ապագային համար: Վալտէք Ռոշէ յայտնեց այս առթիւ, թէ համայնավար 73 երեսփոխանները Գասթոն Տէֆէռի ի նպաստ պիտի քուէարկեն, Ազգ. Ժողովի դիւանի նախագահութեան համար : Ռոշէ չէ ծածկած սակայն թէ Տէֆէռի թեկնածութեան լուրը առած էր մամուլէն եւ թէ ապագային համար, կը յուսայ որ այլ միջոցներով կ'իմանայ: Համայնավար պարագլուխը կ'ուզէ նոր հանդիպում մը ունենալ Միթերանի խմբակցութեան հետ եւ այս առթիւ պատասխանելու համար գլխաւորաբար Քրիսթիան Փինոյի դիտողութեանց, Ռոշէ հաստատեց թէ «համայնավար կուսակցութիւնը նպաստաւոր արտայայտուած է իրական ժողովրդավարութեան մը եւ տնտեսութեան առողջ մատակարարման մը համար» :

Մամուլի այս ասուլիսին ընթացքին, Վալտէք Ռոշէ տուաւ նաեւ բովանդակութիւնը այն նամակին զոր ղրկած էր Միթերանի եւ զոր կը սկսի «Պարոն Նախագահ եւ սիրելի բարեկամ» վերտառութեամբ, ինչ որ կը նշանակէ թէ համայնավար պարագլուխը կ'ընդունի Միթերանի ղեկավարութիւնը ձախին համար : Այս նամակը ղրկուած էր Փետրուար 28–ին: Մարտ 21ին Միթերան անձնական նամակով մը պատասխանած է Վալտէք Ռոշէի եւ հաղորդած երկու որոշում — Ա) Գասթոն Տէֆէռի թեկնածութիւնը Ազգ. Ժողովի նախագահութեան : Բ) Ձախերու պատուիրակութեան մը ստեղծումը :

Երկուշաբթի օր, կը սկսի Ազգ. Ժողովին առաջին նստաշրջանը: Նախոր օրը կարգ մը նախարարներ, պիտի հրաժարին իրենց պաշտօնէն, որպէսզի կարենան օգտագործել երեսփոխանի իրենց հանգամանքը :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Պարասկեւոփուլոս իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին : Տագնապը ծնունդ առաւ հետեւեալ ձեւով. — Ասփիտա դաւադրական խնդրին մէջ ամբաստանուեցաւ Փափանտրէուի տղան իբրեւ մէկը որ «բարձր դաւաճանութիւն» գործած է : Բայց Անդրէաս Փափանտրէու, երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէր : Ցարդ, Աթէնքի դատախազը քանիցս պահանջած է որ անձեռնմխելիութիւնը վերնայ, բայց գոհացում չէ ստացած : Ներկայ օրէնքը երեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւն կը շնորհէ միայն չորս շաբաթ խորհրդարանին լուծումէն ետք, որ տեղի կ'ունենայ ընտրութիւններէն 45 օր առաջ: Երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 28ին, ինչ որ կը նշանակէ թէ 17 օրուան շրջանի մը Փափանտրէու որդի պիտի չվայելէ երեսփ. անձեռնմխելիութիւնը : Այս վտանգին առաջքն առնելու համար է որ Փափանտրէուի կուսակցութիւնը (Կեդրոնի Միութիւն) ընտրական օրէնքի բարեփոխման օրինագիծ մը ներկայացուց Խորհրդարանին առջեւ, որ երեսփոխաններուն կը շնորհէ անձեռնմխելիութիւնը մինչեւ ընտրութեանց արդիւնքին հռչակումը : Այս բարեփոխումը ոչ – սահմանադրական նկատուած է աջերուն կողմէ :

Այս պայմաններու տակ է որ ծագեցաւ տագնապը : Աջ հոսանքի մամուլը կ'ամբաստանէ Փափանտրէուն եւ տղան որ կը վտանգեն Յունաստանը եւ կը ստեղծեն շատ ծանրակշիռ կացութիւն մը որ կրնայ յեղափոխութեան առաջնորդել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Թրքական զօրքը շարժումներ սկսած է, իբրեւ հետեւանք իր զօրաբաժնի նորոգման, որ կը կատարուի տարին երկու անգամ : Թրքական զօրքին ներկայութիւնը որոշուած է 1960ի դաշնագրով Կիպրոսի, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ: Յունաստան 900 հոգի կը պահէ եւ Անգլիա ալ իր զինուորական խարիսխները :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 67 արեւելեան հպատակներ (56 չեխ, 9 հունգար եւ երկու լեհ) օգտուելով Աւստրիա իրենց ներկայութենէն հոքէի ախոյեանական մրցումներուն առթիւ, քաղաքական ապաստան ուզած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահ՝ Հըմֆրէ կը շարունակէ իր եւրոպական ճամբորդութիւնը : Պոնի մէջ ուր երեսուն ամերիկացի դեսպաններ հաւաքուած էին արտակարգ ժողովի մը, յայտարարեց թէ «զօրաւոր եւ անկախ Եւրոպա մը կը մաղթէ» :

ՆՈՐ ՕՐԼԷԱՆԻ վրայ Տէ – Սէ 8 օդանաւ մը ճզմուեցաւ եւ 19 հոգի մեռան : Անոնց մէջ կայ Քենըտիի խնդրին մէկ վըկային փաստաբանը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ 274 մեռեալ ունեցան անցեալ շաբաթ Վիէթնամի մէջ :

ՇԱՆԿԱՅԻ իշխանութիւնները որոշեցին փակել Նանք Ցէ Քիանկ գետին եզերքը գտնուող պարտէզները, որովհետեւ միայն սիրահարներ ու անգործ մարդիկ կը յաճախեն :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին : Վիրաւորներու թիւը 200ը կ'անցնի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՄՈՒԹ ԿԷՏԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առջի օր, յորդանանեան իշխանութիւնները յետ քննութեան երբեք «ամբաստանեալ» գտան Երուսաղէմի առեղծուածին մէջ: Նախքան Պոլսոյ Պատրիարքին լուսաբանութիւնը եւ Երուսաղէմի ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ խոստացած յայտարարութիւնը, կուտանք առաջին մասը յորդանանեան իշխանութեանց վճռագրին պատճէնին. — վերջին մասը եւ այլ տեղեկութիւններ մեր վաղուան թիւով. —

Հրապարակուած՝ Հանրային Դատախազ Ջուհայր Մրատի կողմէ, որ իրաւասութիւն ունի դատը շարունակելու կամ կասեցնելու՝ յանուն Յորդանանի Հաշեմական Թագաւորութեան Ն. Վ. Արքային :

ԲՈՂՈՔԱՐԿՈՒ՝ Արդարութեան նախարար՝ յանուն Յորդանանի Հայոց Պատրիարքարանին :

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ

1) Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեան (85 տարեկան):
2) Ա. Սանտրիկեան (*)
3) Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեան

ՈՃԻՐԻՆ ԲՆՈՅԹԸ Գողութիւն, ըստ պատժական օրինագրքի (1960) թիւ 76 եւ 406 յօդուածներուն :

13-3-67 թուականով ստացուեցաւ Երուսաղէմի Ընդհ. Դատախազին թիւ 55/972 նամակը, որով կը հրահանգուէր հետապնդում կատարել Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն գողցուած թանկարժէք հին ձեռագիրներու մասին : Դէպքը թիւ 126 – 57 — եւ 13 – 3 – 67 թուականով կ'արձանագրուէր իբրեւ հետապնդուելիք դատ : Ընդհանուր Դատախազին բերանացի խնդրանքին վրայ, այս առընչութեամբ դիմեցի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին : Խօսեցայ բարձրաշնորհ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանին հետ ու հաղորդեցի իրեն ինծի փոխանցուած հրամանագրին բնոյթը : Պատրիարքը պատրաստակամութիւն ցոյց տուաւ հետապնդումը իր լրումին հասցնելու, որպէսզի երեւան հանուի ձեռագիրները վանքէն դուրս հանած անձին ինքնութիւնը :

Քննեցի գանձատունը՝ ձեռագիրներուն պահուած վայրը առաջնորդող տեղերը : Տեսայ ձեռագրատունը, որ Հայոց վանքին եկեղեցիին տակը գտնուող սենեակ մըն է: Ունի հսկայական երկաթեայ պատ մը, որ դուրսէն կղպուած է միայն : Սկսայ հարցապնդումներուս : Լսեցի պատասխանատու անձերուն վկայութիւնը : Լսեցի նաեւ այն անձերը, որոնց յայտարարութեան արձանագրութիւնը պատշաճ կը նկատուէր :

Հետապնդումներս տուին հետեւեալ արդիւնքը .

1) Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ կան գանձատուներ՝ պահելու համար Հայոց Պատրիարքարանին պատկանող ամէն կարգի թանկագին իրեր, որոնք ցուցակագրուած են: Ոչինչ կարելի է դուրս հանել հոնկէ, կամ մտցնել հոն՝ առանց համապատասխան տոմարներուն մէջ մասնայատուկ արձանագրութիւն ձգելու :

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Մեռած է 1962ին Ղանա, կառքի արկածէ :

ՄԵԾ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Մեծ «անծանօթ»ը Խորենացին է, — քերթողահայրը, պատմահայրը, եռամեծ փիլիսոփան ։ Ե՞րբ ծնած է, ո՞ւր ծնած է, մեռած է ո՞ր թուականին, ի՞նչ գործեր գրած կամ թարգմանած է ։

Եւայլն, եւայլն ։ Այս մանրամասնութիւնները թողունք բանասէրներուն, թող երթան վիճին, եթէ ընելիք ուրիշ գործ չունին ։

Իմ տպաւորութիւնս այն է, որ մեծ «անծանօթ»ին առաւելութիւնները իրն են, թերութիւնները իր ժամանակինն են ։

Առաջին անգամ ինք գրեց մեր ժողովուրդին լիակատար պատմութիւնը, ըսկիզբէն մինչեւ իր ժամանակաշրջանը ։ Իրմէ առաջ գրուած անցեալ մը չունէինք, ունէինք միայն ապրուած, գրեթէ մոռցուած կամ մոռցուելու դատապարտուած անցեալ մը ։

Դարձեալ ինքն էր, որ բեկորներ տըւաւ մեր քրմական գրականութենէն եւ հայկական փոլքլորէն, միշտ հետամուտ՝ ճշդելու թիւրն ու թերին, ծուռն ու շիտակը, առասպելն ու պատմութիւնը, աւանդութիւնն ու գիտութիւնը ։ Թանկագին գանձարան մըն է իր գործը, որուն կը դիմենք ամէն անգամ որ պէտք ունենանք մեր ժողովուրդին հոգին տեսնելու ։

Առանց Խորենացիի՝ մենք «սատուած»-ներ պիտի չունենայինք ։

Հիմա, իր մահէն հազար հինգ հարիւր տարի ետք, պատմագիտական իր մեթոտը սկսած են կիրարկել մերօրեայ պատմիչները ։ Ժողովուրդները կեանք են ու բարք՝ պատմութիւն ըլլալէ առաջ ։ Ապրած են, մտածած են, զգացած եւ ստեղծագործած են ։ Այս բոլորէն բան մը փրկած է մեր պատմահայրը ։ Կը համարձակիմ ըսել նոյնիսկ, թէ իր «Հայոց Պատմութիւն»ն է, որ մեզ դարձուցած է ազգ ։

Նորէն ինքն է, Մովսէս Խորենացին, որ ոճ մը ունի ճկուն, սեղմ, կորովի, գեղեցիկ, զերծ՝ ճապաղութենէ, չատաբանութենէ, աւելորդ զարդարանքէ ։ Ոճ մը ունենալ՝ կը նշանակէ մարդ մը ըլլալ, նկարագիր մը ունենալ, անջատուիլ մթին զանգուածէն եւ ապրիլ թէ՛ իր ժամանակին մէջ, թէ՛ իր ժամանակէն դուրս ։

Քերթողահայրը ընթացիկ առումով եւ ընթացիկ տուրքերով օժտուած պատմիչ մը չէ, այլ մեծ բանաստեղծ մըն է եւ մեծ գրագէտ մը ։ Կ՚ապրի ոչ միայն իր տուած նիւթով, այլեւ այդ նիւթը տալու եղանակով, ըսել կ՚ուզեմ՝ իր ոճով, ինչպէս իրենց ոճով կ՚ապրին — ու պիտի ապրին — Նարեկացին, Քուչակը, Սայաթ-Նովան ։

Հոս տեղը չէ խօսելու իր լայն հմտութեան, արուեստագէտի նուրբ խառնըւածքին, բազմազան ու բազմապիսի հետաքրքրութիւններուն եւ օգտագործած աղբիւրներուն մասին, որոնք կը հաստատեն, թէ այս հեղուկ վարդապետը մշակուած միտք մըն էր, առաջ էր իր դարէն եւ բարձր էր իր ժամանակակիցներէն ։

Մովսէս Խորենացի մեծ, շատ մեծ հայրենասէր մըն է ։ Թերեւս այս է իր մեծութեան յատկանիշներուն մէջ ամէնէն հիմնականը ։ Ուստի, իբրեւ ջերմ հայրենասէր, չի հանդուրժեր, որ «աւագելի» գործեր կատարուին իր հայրենիքին մէջ ։ Չի հանդուրժեր, որ իր ժողովուրդը «անխրատասէր բարուց» տէր ըլլայ, կամ իր թագաւորները եպերելի ընթացքի մէջ գտնուէին ։ Խորապէս վիրաւորուած՝ հայրենասէր Հայու իր զգացումներուն մէջ, կշտամբանքի խօսք կ՚ուղղէ մեր այն վեհապետներուն, որոնց օրով, որոնց թուլութեան հետեւանքով Հայոց աշխարհը պարտութիւններ կրեց, յաճախ նահանջեց ։ Դառն ու դաժան է իր խօսքը անոնց անփոյթ, անարի, թոյլ, հաճոյամոլ ընթացքին համար ։ Անոնք, որ կարդացած են իր «Ողբ»ը, լաւ՝ն կը հասկընան, թէ ի՛նչ է իմ ըսել ուզածս ։

Կը կարծեմ՝ մօտաւորապէս այս է պատճառը, որ Խորենացի «պղերդ եւ որովայնամոլ» կը կոչէ Արտաւազդը, թերեւս միակն էր արքայազուններուն մէջ, որ մաքրով Հելլէն, ոգիով Հայ էր, ոչ միայն բարեկամ ու հովանաւոր արուեստասէր, այլեւ արուեստագէտ, քանի որ մեզմէ երկու հազար տարի առաջ հիմը կը դնէր հայկական թատրոնին, ինքն իսկ յունարէն ողբերգութիւններ գրելով, ինչպէս կը վկայէ յոյն պատմիչը՝ Պլուտարքոս ։

Այս կէտը նկատի ունէր անշուշտ Թ. Ռեյնախ, երբ կը գրէր իր մէկ գործին մէջ, խօսելով Մեծն Տիգրանի մեծակշիռ դարաշրջանի մասին. «Եթէ Հայոց կայսրութիւնը կանգուն մնար, շուտով կը հելլենանար» ։

Նոյն դաժան արհամարհանքը ցոյց կուտայ մեր պատմահայրը նաեւ Տրդատի որդի Խոսրովի եւ Արշակի որդի Պապի հանդէպ ։

Ի՞նչպէս հաշտեցնել այս կողմնակալ վերաբերումը Խորենացիի ճշմարտասիրութեան հետ ։ Պատասխանը կուտայ պատմաբանյ Գառնիկ Ֆնտգլեան .—

«Հակառակ իր յեղյեղած հաւաստումներուն, իր Պատմութիւնը գրելու ատեն՝ իրօք Խորենացիի մեծագոյն հոգը, նպատակը չէ եղած ստոյգը, ճշմարիտը, հաւաստին աւանդել ։ Ծրագիր մը ունէր ամէն գնով յաջողցնելու, այն է՝ նուաճուած, լքուած, լուծի ներքեւ ինկած, ընկճուած, հարկերու տակ ճնշուած հայ ազգը ոգեւորել, խրախուսել, սրտապնդել, գիտակից ընել իր անցեալին մեծութեան ։ Փառաւորելով, գովաբանելով հանդերձ Հայաստանի համար մեծ յաջողութիւն եւ փայլ ստացող թագաւորները, պէտք էր ձաղկել, անուանարկել այն թագաւորները, որոնց օրով Հայաստան ձախողած, պարտուած, յետադիմած էր, իբր զղջութիւն եւ խրատ ապագայ իշխողներու ։ Այս հայեցքով ճշգրիտ պատմութենէ աւելի, կազդուրիչ, ոգեւորիչ, յորդորական, խրատական պէտք է նկատուի Խորենացիի Պատմութիւնը» («Անահիտ», 1930 Յուլիս – Օգոստոս) ։

Աւելի կանուխ, Ֆնտգլեանէն երեսուն եւ հինգ տարի առաջ, ուրիշ պատմաբանյ մը՝ Ա. Մ. Գարագաշեան կը կրէր իր խեցբեկ հայերէնով .—

«Խորենացին կը գրէր զպատմութիւն իւր յետ պատերազմին Վարդանանց ։ Արդարեւ, դժուարին էր ժամանակն ազգիս համար, եթէ ոչ բոլորովին անյոյս ։ Յայսպիսում անօգնական ժամանակի ամէն հայրենասիրի պարտքն էր որեւիցէ միջոցաւ արծարծել ազգին կրօնական եւ հայրենասիրական ոգին ։ Սոյն նպատակաւ եւ գրեթէ միեւնոյն ժամանակ գրուեցան կամ թարգմանուեցան, Ագաթանգեղոս, Բուզանդ, Եղիշէ եւ Փարպեցի ։ Գրեթէ յամենեսին կը տեսնուին աւելաբանութիւն եւ պատմել հրաշալիս, միջոցներ՝ որովք ոչ այլ ինչ կը գիտուէր, եթէ ոչ զարթուցանել ազգին եռանդը» («Քննական Պատմութիւն Հայոց», Թիֆլիս, 1895, էջ 207) ։

Հայ գրո՞ղ էք, հայ հրապարակագի՞ր էք, ձեր առաքելութիւնն է հիմա, «յայսպիսում անօգնական ժամանակի», արծարծել ազգին հայրենասիրական ոգին եւ միաժամանակ «զարթուցանել ազգին եռանդը» ։

Դժուարին ժամանակներու մէջ կ՚ապրինք, ուստի՝ պէտք ունինք Խորենացիներու, Եղիշէներու, Բուզանդներու ։

Այս է հիներուն պատգամը՝ նորերուն ։

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅՔ ԵՒ ՓՌԻՒԳԻԱՑԻՔ

Հէնրի Շլէյմըն, համբաւաւոր գերման լեզուաբան հնախոյզը, որ Հիսարլըքի անհրապոյր հողակոյտերուն ներքեւէն մոռացեալ Տրովադան յարոյց եւ Պրիամու եւ Ագամեմնոնի գանձերը գտնելով անհագին հարստութեան տիրացաւ, իր պեղումներու երեւան բերած առարկայից նկարագրութեանց մէջ՝ որ մեծկակ հատոր մը կը կազմէ, խիստ հետաքրքրական, թէեւ դժբախտաբար չափազանց համառօտ բաժին մը յատկացուցած է հայ ցեղի Փոքր Ասիա գաղթելու եւ ծագման ։

Ըստ Հերոդոտոսի, (յոյն պատմիչներու ամենահինը), Ստրաբոնի (բնիկ Ամասիացի) եւ Եւդոքսի՝ Հայք եւ Փռիւգիացիք ատեն մը Թրակիա միասին ապրելէ ետք Փոքր Ասիա կը մտնեն Տարտանէլը անցնելով ։ Փռիւգիացիք ցեղակից էին Հելլէններու եւ Պղատոն կ՚ըսէ թէ երկու ազգաց լեզուին մէջ մեծ նմանութիւններ կային ։ Անոնք կը հաստատուին Մարմարա ծովու Հարաւային Արեւելեան կողմը եւ գրաւած երկիրն Փռիւգիա կը կոչեն, որ դարերով մեծ դեր խաղաց Փոքր Ասիոյ քաղաքական կեանքի մէջ ։ Երկար ժամանակ Հելլէնք եւ Փռիւգիացիք քաղաքական եւ ընկերային մտերմիկ յարաբերութիւն մը մշակեցին ։ Երկուքն ալ մարդկային ցեղերու Արիական խումբին կը վերաբերէին ։

Վերեւ յիշուած պատմագիրք կը հաստատեն թէ Հայք Փռիւգիացւոցմէ սերած են, թէ մեր եւ անոնց լեզուի մէջ մեծ նմանութիւն մը կար, այնպէս որ զիրար դիւրաւ կը հասկնային ։ Ստրաբոն պատմարանը Փոքր Ասիական խնդրոյ եւ պատմութեան քաջածանօթ՝ կը յայտարարէ թէ Պարսից Քսերքսէսի բանակին մէջ միեւնոյն հրամանատարի ներքեւ էին եւ նոյն տեսակ զէնքեր կը կրէին ։ Մի ուրիշ ապացոյց եւս կուտան որ վիճելի է եւ անիրական ։ Յոյն պատմիչներէն մին կ՚ըսէ թէ Հայք եւ Փռիւգիացիք ստորերկրեայ տանց մէջ սովոր էին ապրիլ ։ Այդ գիտողութիւնը Քսենոփոն եւս ըրաւ, սակայն Քրիստոսէ հինգ դար առաջ ապրող հայ լեռնականաց կ՚ակնարկուի ։

Ըստ հնախոյզ Շլէյմընի՝ Փոքր Ասիոյ մէջ արիական ցեղի անդամներ հկային Քրիստոսէ եօթը կամ ութ դար առաջ ։ Տեսնենք ուրեմն թէ պատմական լոյսի ներքեւ գերման գիտնականին յայտարարութիւնը կը հաստատուի՞ թէ կը մերժուի ։ Շլէյմըն ինքզինք կը հակասէ ։

Հոմերոսը ուսումնասիրողները ըստ մեծի մասին այն հասկացողութեան եկած են թէ Հելլէն վաղեմի բանաստեղծը ապրեցաւ Քրիստոսէ մօտաւորապէս եօթը կամ ութ դար առաջ, իսկ Տրովադայի պաշարումը տեղի ունեցաւ մեծահռչակ գիւցազներգակէն դարեր առաջ ։ Տրովադա Փոքր Ասիոյ հիւսիսային արեւմտեան կողմը Տարտանէլի անկիւնը հիմնեալ հարուստ եւ փառաւոր քաղաք մըն էր ։ Հոմերոս իր Ոդիսականի մէջ մեծ գովեստներ կը շռայլէ Պրիամու մայրաքաղաքին վրայ ։ Այս երկրի գահաժառանգը Փարիզ, գեղանի եւ գրաւիչ երիտասարդ մը, Սպարտա (Յունաստան) կ՚երթայ այցի եւ Մենելաոս անուն ցեղապետի մը տունը կը հիւրասիրուի, որու կինը Հելէն ճանչցըւած էր գեղեցկագոյն յոյն կանանց մէջ ։

Փարիզ մի քանի օր մնալէ ետք Հելէնը կը փախցնէ եւ կը տանի իր հայրենիքը Տրովադա ։ Գեղուհիին ամուսինը չարաչար աշխատութեամբ եւ Սպարտացի իշխաններու օժանդակութեամբ 1086 նաւերէ բաղկացեալ նաւատորմիղ մը եւ հարիւր հազարնոց բանակ մը կը պատրաստէ Ագամեմնոն հռչակաւոր հրամանատարին խնամքին ներքեւ, եւ կ՚արշաւեն Տրովադայի վրայ, որպէսզի Հելէնը ազատեն ։ Պրիամ թագաւորը անմիջապէս կոչ կ՚ընէ իր դաշնակցաց՝ որ օգնութեան գան ։ Թրակիայէն եւ Փոքր Ասիայէն բաւական թիւով դաշնակիցներ կուգան, որոնց մէջ ամէնէն աւելի նկատելի բանակներէ մին՝ Փռիւգիացւոցն էր ։

Հոմերոս եւ կարգ մը յոյն պատմիչներ կ՚ըսեն թէ Կրետէի Մինոս թագաւորներէն մին եւս ութսուն նաւերով Յունաց արշաւախումբին կը միանայ ու կ՚երթայ Տրովադայի պաշարման մասնակցելու ։ Սըր Արթիւր Էվընս Կրետէի համար ըրաւ ինչ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա.

Միշտ իր հետն է ամուսինը, իրմէ աւելի գեռահասակ թերեւս. նուրբ, շատ նուրբ գիմագծութեամբ երիտասարդ մը, վերջին ծայր խնամքով հագուած ։ Ու այնչափ վայլած են իրարու, եւ այնչափ կը գուրգուրան իրարու վրայ, որ ազուոր քերթուածի մը տպաւորութիւնը կը թողուն վրաս ։ Երկուքն ալ հիանալի են իրենց կեցուածքին, շարժուձեւերուն մէջ, երբ պատարագին ներկայ կը գտնուին, զասին վանդակին առջեւ կեցած, ոտքի վրայ, ծունկի վրայ, ու ես վերնատունէն կը տեսնեմ զիրենք առաջին անգամ ։

Երբ արարողութիւնը աւարտի, կը մեկնին, եւ կինն է որ կը վարէ կառքը, ամուսինը աղէկ մը անոր մէջ տեղաւորելէ, բարձերը անոր կռնակը, թեւերուն տակ զետեղելէ ետքը ։ Զմայլանքով կը հետեւիմ հեռուէն միշտ իրենց, ու կ՚ըսեմ .

— Ի՛նչ ազուոր են ։

— Եազո՛ւf, եազո՛ւf, կը քրթմնջէ քովէս կին մը ։

— Ինչո՞ւ, կը հարցնեմ ։

— Չե՞ս գիտեր, ամուսինը կոյր է ։

×

Ինչո՞ւ, ո՛վ Աստուած իմ, ինչո՞ւ չես թողուր որ մարդիկ երջանիկ ըլլան ։ Այդ կինը բարի, գեղանի, հարուստ, խելացի ու զարգացած անշուշտ, կեանքիս մէջ չեմ այն դէմքի եւ ճաշակի իմացուն արտայայտութիւնը, որով կը տարորոշուի ճանչցած բոլոր կիներէս, — ինչո՞ւ դատապարտուած ըլլայ, ամբողջ կեանքը, կոյր մը խնամելու, քանի որ աշխարհք իր բոլոր պերճանքը, եւ բնութիւնը իր բոլոր զըզանքը լիաբուռն շնորհած է իրեն ։

Հիմա սակայն կարեկցութենէ աւելի հզօր զգացում մը ծայրայեղ սքանչանք մը կը համակէ զիս իրեն նկատմամբ ։

Չեմ կրնար առանց յուզման նայիլ իրեն, երբ կը տեսնեմ իր ուրախ զուարթ դէմքը, իր սիրավառ խանդոտ նայուածքը, իր գորովալից ժպիտը ամուսնին հետ խօսած ատեն ։ Երկու նշանածներ են կարծես ։ Բայց չէ, անոնք իրարու համար այդ խորունկհողածութիւնը պիտի չունենային, զոր կենակցութիւնը միայն կուտայ ։ Եւ ամուսինն ալ ուրախ է կնոջը պէս ։ Կը շաղակրատեն, չարաճճիկ ծիծաղներով, քրքիջներով, ու հեռուէն ոչ ոք պիտի կասկածի, թէ կոյր է այդ առոյգ, եռանդուն երիտասարդը, որուն աչքերը բաց են, եւ ամագուն սափիրայի պէս անուշութիւնը կ՚անդրադարձնեն իրենց հանդարտ սեւեռումին մէջ ։

Եկեղեցիէն ելլելնուս, կը բարեւենք զիրար ։ Բայց ես աւելի մօտենալ կ՚ուզեմ իրեն ու չեմ համարձակիր ։ Եւ ծրագիրներ կը պատրաստեմ միտքիս մէջ, զուգադիպութիւններ, հանդիպումներ կը յարմարցնեմ ինքնիրենս, որոնց ոչ մէկը կրնամ գործադրել հպարտութեանս պատճառաւ ։ Բայց ինչ որ սիրահատնումներու չեմ կրնար ընել, զիպուածը մէկ վայրկեանի մէջ կ՚ընէ իր քմահաճոյքով ։

Կիրակի օր մը, բաց կառքով եկեղեցի եկած են, ժամերգութենէն ետքը, անձրեւը կը սկսի ։ Անմիջապէս զիրենք տուն կը հրաւիրեմ, ժամու մը չափ կը տեսակցինք, ու գիւթուած, հմայուած կը բաժնուիմ, նորէն տեսակցելու փոխադարձ խոստումներով ։

Շատ բարձր դաստիարակութիւն ստացած կին մըն է, եւ կատարեալ վայելք մըն է լսել իր բերնէն Ֆրանսերէնը ։ Իսկ Հայերէնը, զոր ամուսինէն սորված է ու հատիկ հատիկ կ՚արտասանէ ձայնի սխրալի ելեւէջներով, բառերը ոլորելով, երկարելով, յետոյ անուշ վանկի մը մէջ ամփոփելով, տարաշխարհիկ հմայք մը կուտայ մեր ազուոր աշխարհաբարին ։ Բայց ամուսինը ճշմարիտ հայագէտ մըն է, որ իր յստակ, հզօր հնչումովը կը տիրապետէ կնոջը թաւշային փափուկ շաղակրատութեան ։ Ու անոնց ուրախ զուարթ խօսակցիլը լսելով ամէն նիւթի վրայ միեւնոյն զգացումով, կը մոռնամ որ կոյր մը կայ դիմացդ, վասնզի իրենք մոռցած կը թուին զայն ։

Հայ երիտասարդը միշտ կնոջը յառած աչքերովը՝ բուռն սիրոյ հայեցողութեան մը մէջ մաղնիսացած, յաւերժացած մարդու մը երեւոյթը ունի ։ Ու կինը կարծես կը սիրէ այդ նայուածքը, վասնզի ինք ալ այդպէս կը նայի անոր, հիացած մընալով երեսն ի վեր ։ Բայց ամէն անգամ, որ կը տեսնուիմ իրենց հետ, բաժնուելէս ետքը սիրտս կտոր կտոր կ՚ըլլայ ։ Չեմ կրնար նայիլ այդ դժբախտ երիտասարդին երեսը, որուն զուարթութիւնը՝ անշուշտ քաղաքավար ըլլալու համար, եւ խղճի խայթի մը պէս կը դպչի ինծի կինը առանձին տեսնել անկարելի է ։ Ուստի կը փախչիմ իրենցմէ՝ չվրդովելու համար զիրենք իրենց անմռունչ տառապանքին մէջ ։

ՍԻՊԻԼ

(2 Տար.)

որ Շլէյմըն ըրած էր Տրովադայի համար որ գիտական աշխարհին ծանօթացուց եւ մոռացեալ Մինովեան մշակոյթին հիանալի կարգ մը մնացորդները, որոնք ցոյց կուտան շատ տեսակէտներէ արդիական զարգացում մը, փոքրիկ եւ աննշան կղզւոյ մը մէջ՝ մեզմէ երեք չորս հազար տարիներ առաջ: Սըր Արթըր կը հաւատայ թէ Կրետէի Մինովեան թագաւորութիւնը եւ բարգաւաճ երկիրն ու ծաղկեալ արուեստները սարսափելի հարուածի մը ներքեւ ի սպառ քանդուեցան եւ երկիրը խոպան եւ ամայի մնաց դարերով: Ո՞չ ոք դրականապէս գիտէ թէ հարուածն ուստի՞ եկաւ: Անգղիացի հնախոյզը կը խորհի թէ սաստիկ երկրաշարժ մըն էր որ Կրետէն աւերակի կոյտի մը վերածեց: Ամենայն հաւանականութեամբ այս քանդ ու աւերը տեղի ունեցաւ նախքան Քրիստոսէ 1200ի եւ 1000ի միջոցին: Իսկ 1600 – 1400 (Ն. Ք.) ալ Կրետէի Մինովեան մշակոյթի ամենածաղկեալ եւ բարգաւաճ շրջանն էր: Կրետացիք այդ ատեն աճարկու նաւատորմ մը ունէին եւ ծովերու վրայ ոեւէ մրցակից չունէին: Այս ծովային ուժի շնորհիւ Կրետացիք չափազանց հարստացան եւ իրենց ապրելակերպն զեղխութեամբ լեցուն էր:

Կը պատմուի թէ ցոփութիւնն այնքան յառաջ գացած էր եւ մանաւանդ ունեւոր դասակարգը այնքան շռայլ կ՚ապրէր, որ իրենց մայրաքաղաքին ազնուականները վարդի անուշահոտ չորցուած թերթիկներով լեցուած անկողնոյ վրայ պառկելու սովոր էին:

Այս հակիրճ մանրամասնութիւնն ըրի, որպէսզի ցոյց տամ թէ քար ու քանդ եղած երկրի մը թագաւորը չէր կրնար ութսուն նաւերով բարեկամ ազգի մը օգնութեան հասնիլ: Բացարձականապէս ան կարելի էր ատիկա, եւ ուրեմն այն Մինոս թագաւորը, որ Ցունաց արշաւանքին ընկերացաւ ութսուն նաւերով, բնականաբար կը պատահի Կրետացւոց փայլուն օրերուն, որ էր Ն. Ք. 1600–1400:

Վերեւ ըսուածներէն բնական է սա եզրակացութեան յանգիլ թէ քանի որ Փռիւգիացիք Տրովադայի պաշարման ժամանակ օգնութեան հասնող դաշնակիցներուն գլխաւորներէն մին էին եւ ցեղակից Յոյն Արիականաց, ուրեմն Փռիւգիացի Արիականք եւս կրնամ հետեւցնել թէ արդէն իսկ Փոքր Ասիոյ մէջ վաղուց ի վեր տեղաւորուած էին, եւ Հայք ժամանակ մը Փռիւգիացւոց հետ մնալէ ետք՝ գաղթեցին դէպի այն երկիրը, զոր իրենք Հայաստան կոչեցին եւ օտարք Արմենիա:

Եթէ այս ըսուածներէն կարենայինք ապացուցանել, այն ատեն առանց վարանումի կարելի էր ըսել թէ հայ ազգի պատմութիւնն մօտաւորապէս Քրիստոսէ 14 եւ կամ 15 դար առաջ կը սկսի:

Հայ բանաստեղծն սխալած չէր՝ երբ տարիներ առաջ շարադրեց սա հետեւեալ գողտրիկ տողը հայ ցեղին ակնարկելով.
« Արիականք՝ տոհմք քաջազանց » :

ՏՈՔԹ. Ն. Ց. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Զատկի օրերուն, Մարտ 25, 26 եւ 27ին Մարսէյլի մէջ գումարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 18րդ Պատգմ. Ժողովը:

Եօրեայ նիստերուն մասնակցեցան վճռական ձայնով քսան պատգամաւորներ, որոնք կը ներկայացնէին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը, Հարաւային եւ Կեդր. Ֆրանսայի, ինչպէս նաեւ Փարիզեան շրջանի Շրջ. վարչութիւնները:

Ներկայ էին նոյնպէս խորհրդակցական ձայնով հրաւիրեալներ:

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ: Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը պաշտօնապէս բացուած յայտարարելով Պատգմ. Ժողովը, կարդաց Կեդր. Կոմիտէի ողջոյնի գիրը՝ ուղղուած 18րդ պատգամաւորական ժողովին:

Կեդր. Կոմիտէն գոհունակութեամբ կը հաստատէր, թէ հակառակ բազմապիսի դժուարութիւններուն եւ աննպաստ պայմաններուն, Նոր Սերունդը Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական հսկողութեան ներքեւ եւ անոր աջակցութեամբ դարձած է կուռ եւ ամուր հաւաքականութիւն մը:

«Նոր Սերունդը իր գաղափարականով, արդիւնաւոր գործունէութեամբ եւ բարձր ոգիով Ֆրանսահայ գաղութին մէջ եւ մասնաւորապէս հայ երկսեռ երիտասարդութեան համար ներշնչող ու վարակիչ, հետեւաբար նաեւ առաջնորդող ուժ մըն է դարձած» կ՚եզրակացնէր Կեդր. Կոմիտէն իր ողջոյնի գիրին մէջ:

Ժողովը անցնելով անմիջապէս իր աշխատանքներուն, յաջորդաբար ընտրեց իր դիւանը, լիազօրագրերու ստուգիչ, բանաձեւային եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբերը:

Հուսկ ուրեմն, մինչեւ երեկոյ, մարմինները յաջորդաբար ներկայացուցին իրենց միամեայ գործունէութեան լրիւ պատկերը, ինչպէս նաեւ իրենց նիւթական գործառնութեանց մանրամասն հաշուեկշիռները:

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ տրուած լուսաբանութիւններէն պարզուեցաւ, որ Միութիւնը անցնող տարեշրջանին եւս ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը եւ արձանագրած կարեւոր նուաճումներ՝ գրեթէ բոլոր մարզերու մէջ:

Առաջին առթիւ հաստատուեցաւ, որ անխտիր բոլոր խումբերը ունեցած են իրենց հերթական նիստերը: Օրակարգի հարցերը եղած են ընթացիկ աշխատանքներ, հայերէն լեզուի դասընթացքներ, դասախօսութիւններ եւայլն:

Շրջանային վարչութիւնները մօտէն հսկած եւ ձեռնհաս կերպով համադրած ու ղեկավարած են խումբերու գործունէութիւնը:

Կեդր. վարչութիւնը կանոնաւոր կերպով խումբերուն առաքած է Հայոց Պատմութեան զանազան ժամանակաշրջանները պատկերացնող բազմագրուած դասախօսութիւններ, նպատակ ունենալով երիտասարդներուն տալ լայն ծանօթութիւններ մեր ազգային անցեալին փառաւոր էջերու մասին:

Օգտաշատ ձեռնարկ մըն է այսպէս կոչուած «դպրեվանքը»: Երեք շրջաններու մէջ որոշ պատրաստութիւն ունեցող երկսեռ երիտասարդութիւն մը երկու – երեք օր շարունակ միատեղ կը հետեւի յատուկ դասընթացքներու: Տեղի կ՚ունենան զրոյցներ՝ ազգային խնդիրներու շուրջ, ինչպէս նաեւ քննութիւններ:

Ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց Կեդր. Վարչութեան որոշումը՝ հրատարակել հայերէն լեզուի դասագիրք մը: Երիտասարդ ձեմարանականներ արդէն իսկ պատրաստած են դասագիրքին առաջին բաժինը: Նկատի առնուած է ուսուցման արդի եղանակը եւ, մանաւանդ, Ֆրանսահայ երիտասարդութեան իւրայատուկ պայմանները (անտեղեակ հայերէն լեզուի եւայլն):

Անցեալ տարի եւս ամառնային բանակումը արձանագրած է կարեւոր յաջողութիւն, յատկապէս դաստիարակչական ուղղութեամբ: Հաճելին հետ օգտակարը եւս ունենալու մտադրութեամբ, բանակումի ընթացքին գործադրուած է դաստիարակչական յատուկ ծրագիր մը: Երկու դասախօսներ կանոնաւոր ձեւով ներկայացուցած են զանազան նիւթեր, կատարած հայերէնի դասընթացքներ:

Ձմեռնային բանակումը դեռ սաղմնային վիճակի մէջ կը գտնուի:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգանը՝ «Հայաստան» շաբաթաթերթը, Ֆրանսերէն եւ Հայերէն իր զոյգ բաժիններով մեծապէս կը սատարէ մեր ազգային գաղափարախօսութեան տարածման եւ ամրապնդման: Թերթը ժամադրավայր դարձած է երէց եւ երիտասարդ գրիչներու: «Հայաստան»ի կ՚աշխատակցին ծանօթ մտաւորականներ եւ հրապարակագիրներ, Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն: Թերթը ապահոված է իր մնայուն թղթակիցները՝ հոս թէ այլուր:

Տարիներու յարատեւ, բոլորանուէր եւ հետեւողական աշխատանքին շնորհիւ, այսօր, Նոր Սերունդի շարքերուն մէջ կազմաւորուած է գիտակից սերունդ մը, որ քայլ առ քայլ եւ նոյնիսկ երբեմն արագ թափով կը լեցնէ հին սերունդին աստիճանական չիջումով ստեղծուած թափուր տեղերը: Երկու յատկանշական երեւոյթներ կրկին ցայտուն դարձան: Նոր Սերունդի խումբերը կ՚օժանդակեն եւ որոշ վայրերու մէջ նախաձեռնարկ կ՚ըլլան ազգային – կուսակցական աշխատանքներուն: Եւ ամէն տարի տասնեակներով մուտք կը գործեն Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ:

Անցնող տարեշրջանին եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունեցած է իր երիտասարդ նոր ուխտեալները:

Բազմազան եւ տարածուն գործունէութեան մէջ, անշուշտ, կան նաեւ թերիներ: Պատգամաւորները գործնական մտքով, բծախնդրօրէն մատնանշեցին թերիները ուղղելու միջոցները: Այս ուղղութեամբ տրուեցան որոշումներ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 18րդ Պատգմ. ժողովը առիթ մը եղաւ անգամ մը եւս հաստատելու այն իրողութիւնը թէ փարիզեան շրջանէն մինչեւ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերը եւ մինչեւ Հարաւային Ֆրանսա՝ Մարսէյլ եւ արուարձաններ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր քսան խումբերով, երեք Շրջ. Վարչութիւններով եւ Կեդր. վարչութեամբ, ինչպէս նաեւ պարախումբ – թատերախումբ – երգչախումբերով, տեղեկատու մարմիններով եւ զանազան յանձնախումբերով գաղութին մէջ լայն ցանց հաստատած կուռ կազմակերպութիւն մըն է, վարակիչ, հետեւաբար նաեւ առաջնորդող ուժ մը Ֆրանսահայ երիտասարդութեան համար:

Եօրեայ նիստերու ընթացքին ժողովականները միշտ արտայայտուեցան հայերէնով: Տեղեկագիր, ատենագրութիւն, բանաձեւ, հաշուեկշիռ պատրաստուեցան եւ ներկայացուեցան հայերէն լեզուով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի անտառներուն մէջ կան այնպիսի ծառեր, որոնք հազուագիւտ են Ռուսիոյ եւ նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ: Ասոնցմէ մէկը կարմրածառն է: Դիլիջանի պետական արգելանոցին մէջ այդ ծառերը կը գրաւեն 61 հեկտար տարածութիւն: Փոքր քանակութեամբ կան նաեւ Ղափանի եւ Շամշադինի անտառներուն մէջ:

Կարմրածառին փայտը ունի դեղին – կարմիր գոյն, շատ ամուր է, փայլուն, ծանր եւ ճկուն: Մինչեւ հրազէնի գիւտը, կարմրածառին փայտը օգտագործուած է նետ ու աղեղի համար: Այս պատճառով ալ այս ծառը անհետացած է Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

×

Երեւանի մէջ Շէյքսփիրի գրադարանը, գիրքերէ զատ, կը հաւաքէ նաեւ թարգմանութիւններու ձեռագիրներ, սալեր, երիզներ, գծագրութիւններ եւ նկարներ՝ Շէյքսփիրի մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք հոս պահ մը լռելէ ետք շարունակեց.

— Դուք ինծմէ ապացոյց պիտի պահանջէք, փաստ պիտի ուզէք, այնպէս չէ՞, պարոն ոստիկանապետ եւ պիտի չուզէք հաւատալ իմ խօսքերուս...: Ես փաստերով է որ պիտի խօսիմ ձեզի... այս գիշերուընէ իսկ ըսածներս պիտի հաստատեմ...:

Այս գիշեր իսկ Արխիթօն ձեր ձեռքերուն մէջը պիտի ըլլայ...: Արխիթօ այս գիշերուան համար մեծ արշաւանք մը պատրաստած է: Իր խումբը այս գիշեր Փախչող Զուկը կապելան հրաւիրած է: Կ՚երեւայ թէ մեծ գողութիւն մը կազմակերպած է: Վստահ ըլլալով որ իր հրաւէրը պիտի չմերժեմ, ինծի ալ հրաւիրած է որպէսզի ձեռք ձեռքի աշխատինք: Եթէ հրաման տաք, պարոն ոստիկանապետ, ես ալ պիտի երթամ հոն եւ ձեռքովս դըրածի պէս պիտի բռնեմ այդ անխոցելի աւազակապետը՝ որ երկու տարիէ ի վեր Փարիզը տակն ու վրայ ընելով ձեզի անել կացութեան մէջ դրած է: Հաւատացէք խօսքիս եւ հրահանգ տուէք պարոն Հէնրիի որ իր ոստիկաններովը շրջապատէ այդ կապելան եւ տուած զէնքի առաջին հարուածիս կապելային վրայ խուժէ իր զինուորներովը եւ վստահ եղէք որ Արխիթօն ողջ առողջ պիտի բռնենք:

Ձեր որոշումէն կախում ունի ամէն բան, պարոն ոստիկանապետ: Ինչ որ ալ ըլլայ ձեր որոշումը, առաջարկս ընդունիք թէ մերժէք, ես իմ խղճի պարտականութիւնս կատարած պիտի ըլլամ արդէն...: Ուրեմն, պարոն ոստիկանապետ, կամ դէպի կախաղան եւ կամ դէպի պարտականութիւն, հրամայեցէք եւ ես պատրաստ եմ:

Երկու պաշտօնատարները բերաննին չկրցան բանալ եւ իրարու երես նայեցան:

— Կը տեսնեմ թէ կը վարանիք, պարոն ոստիկանապետ, շարունակեց Վիտոք դառնութեամբ: Դուք մեծահամբաւ նախարար մըն էք, դուք մէկն էք որ մարդկային սիրտերը կը կարդաք, դուք մէկ բառով շատ բան կը հասկնաք, միթէ չըհամոզուեցա՞ք տակաւին թէ ձեր դիմացը կեցող թիապարտը անկեղծութիւնն է որ կը խօստովանի: Այս արտայայտութենէն տարբեր ի՞նչ եղանակով, ի՞նչ միջոցով կրնամ ապացուցանել իմ անկեղծութիւնս: Եթէ պարոն Հէնրի կը ստանձնէ առանձին ի գլուխ հանել այդ գործը, Արխիթօն ձերբակալելու այնքան վտանգաւոր եւ այնքան դժուարին գործը, բանտարկեցէք զիս հոս եւ պիտի տեսնէք թէ ըսածներս բառ առ բառ ճիշդ են:

Բայց ձեզի ըսեմ թէ գայլին դէմ գայլ պէտք է եւ աւազակին դէմ աւազակ: Թողէք սա ծերացած գայլը, սա զղջացող հին աւազակը որ կռուի երիտասարդ գայլին եւ ամբարտաւան նոր աւազակին դէմ: Ձեռքերն ու ոտքերը կապկպուած, շունի մը պէս գռմռալով ու ոռնալով ձեր դէմը պիտի բերեմ այդ անխոցելի կարծուած Արխիթօն...: Եւ անկէ ետքը այլեւս ինծի արտօնուած պիտի ըլլայ փնտռել զաւակներս...:

— Դուք ի՞նչ կ՚ըսէք, պարոն տեսուչ, խօսք առաւ ոստիկանապետը խօսքը պարոն Հէնրիի ուղղելով: Կը կարծէ՞ք որ այս անծանօթին խօսքերուն կարեւորութիւն տալ ներելի է, ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս մասին, կրնա՞նք վստահիլ անոր վըրայ:

— Այո, պարոն ոստիկանապետ, պատասխանեց պարոն Հէնրի աշխուժիւ:

Ասոր վրայ փախստական թիապարտին աչքերը փայլիլ սկսան:

— Շատ լաւ, պարոն Հէնրի, ձեր պատասխանատուութեանը տակ ինչ որ պէտք է ըրէք, ըսաւ պարոն Փասքիէ:

— Շատ աղէկ, պարոն ոստիկանապետ, ըսաւ հանրային ապահովութեան տեսուչը:

Եւ յետոյ Վիտոքի դառնալով աւելցուց:

— Ուրեմն, Վիտոք, այս գիշեր ժամը տասնին կը տեսնուինք:

— Փախչող Զուկին կապելան, պարոն Հէնրի...: Զէնքի ձայն առնելնուդ պէս, ձեր զինուորներուն հետ կապելայէն ներս խուժեցէք եւ վստահ եղէք որ ձեռքերնիդ պարապ պիտի չելլէք:

Եւ յարգանօք ու մեծարանօք խոնարհելով պարոն Փասքիէի առջեւ, քաղաքավարութեամբ հարցուց.

— Կրնա՞մ մեկնիլ, պարոն ոստիկանապետ:

— Ազատ էք:

Վիտոք վճռական քայլերով դրան կողմը քալեց իսկ հանրային ապահովութեան տեսուչը անոր հետեւեցաւ:

Վիտոք երբ սեմին առջեւ հասաւ, ետին դառնալով ըսաւ.

— Պարոն Հէնրի, երկար ատենէ ի վեր պարկեշտ մարդու մը ձեռքը չեմ սեղմած, թոյլ կուտա՞ք որ ձեր ձեռքը սեղմեմ:

— Հրամմեցէք, ըսաւ պարոն Հէնրի ձեռքը անոր երկարելով:

— Ըրածնիդ ընաւ միտքէս պիտի չելլէ, ըսաւ Վիտոք անոր ձեռքը սեղմելով:

— Բան մը չըրի որ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգ․ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ․ Պ․ Յ․ Աչճեան 700 ֆրանք, Տոքթ․ Պիւլիւքեան 200, Խ․ Գալուստեան (Պուրճ Համուտէն, Լիբանան) 50տոլար եւ հարիւր ֆրանսական ֆրանք, Քէօսէեան հարիւր, Պահատուրեան (Լիոնէն) ողբ․ Զարուհի Թորամանեանի մահուան առթիւ հարիւր, Երանեան եղբայրներ (Նիս), հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տատուրեան երեսուն ֆրանք ողբացեալ Լեւոն Հանէսեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Ա․ Տապաղեան 500, պարահանդէսի առթիւ Պ․ Էթեէմէզեան ողբ․ Ժաք Քիւչիւքեանի մահուան առթիւն հարիւր, Կէվրէքեան ընտանիք, ողբ․ Տիկին Արեւնակ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ 50 : Պ․ Վ․ Ճընտիքեան, ողբ․ Տիկին Նուրիցա Արապիկեանի մահուան առթիւ 50 ֆրանք : Պ․ Ս․ Հանէսեան (Նիս) ողբ․ Անգինէ Սարըեանի մահուան առթիւ 50, Պ․ Ա․ Քաչէրեան 30, Տիկին Զարդարեան (Քան) 40, Տիկին Ա․ Աբրահամեան 30, Տիկին Մառի Ակոնայեան, ողբ․ Պերճուհի Քանարեանի մահուան առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Սիգոնէ 30, Օր․ Էլմոնէ Ճիվէլէկեան քսան, Ճէնազեան ընտանիք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան երկու հարիւր, ողբ․ Գուրգէն Ակոնայեանի մահուան առթիւ: Այրի Տիկին Ալեքսանեան, ողբ․ Ժաք Քիւչիւքեանի մահուան առթիւ 50, Պ․ Պ․ Տէնկճեան, Մ․ Հայրապետեան, Տիկին Պօյաճեան 50ական, Պ․ Գէորգեան, ողբ․ Լուի Փասմանեանի մահուան առթիւ 20, Նատէ եւ Ռուսօ ընտանիքներ, ողբ․ Տիկ․ Ապուլեանի մահուան Բ․ տարելիցին առթիւ 50 ֆրանք :

(Շար․)

×

Պուրվ․ Օտտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․— Տիկին Լուսաբեր Մելիքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Զորտուքեան Դաւիթ հարիւր ֆր․, Յակոբեան Եւգինէ, Ծառուկեան Մկրտիչ, տասնական ֆր․, Մսրեան տասը, Տիկին Ակայեան իր ղաւկին ամուսնութեան առթիւ 50 ֆր․, նուէր՝ Կարապետեան, Պօղոս տասը, Թաղուեան տասը ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Ագնիւ Տամլամեան կը նուիրէ յիսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օժանդ․ կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին :

Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան կը նուիրեն քսան ֆր․ ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իրենց մօր ողբ․ Մարիամ Յովսէփեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

Օրիորդներ Նատիա եւ Լիլեան Տարօնեան կը նուիրեն տասը ֆր․, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օժանդ․ կայանին, իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ :

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն .— Ժ․ Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէմիրճեան (Արնաս), Քէօսէեան (Սէվրան), Գարամանուկեան (Քըլամառ), Գ․ Անտոնեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Բ․ Մելքոնեան (Մօնրուժ), Տէր եւ Տիկին Գէորգեան (Փավիյօն սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Քօչեան (Սարսէլ), Յ․ Էրգիլէթեան, Տիկին Ա․ Սարգիսեան (Մոնմորանսի), Մ․ Տէր Գրիգորեան (Անիէռ), Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Ա․ Պապեան (Անիէռ), Գ․ Պահթիարեան (Նիս), Մ․ Սիմոնեան, Տիկին Դաւիթեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Էօզպէկեան (Պուա Քոլոմպ), Փանոսեան, Կ․ Գըլըճեան, Գալէնտէրեան ընտանիք, Հ․ Թօքաթլեան, Աբէլ Համբարձումեան, Մավիլեան (Իսի), Հաճի Պօղոսեան (Լըմէու), Տէմիրճեան տասնական ֆրանք :

Պէնգլեան, Զաքարեան, Ներկարարեան, Տիկին Ասլանեան, Պէօրէքճեան, Շարաբխանեան հինգական ֆրանք :

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Առանձին այր մը իր տան մէջ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը տրամադրէ զոյգի մը կամ առանձին կնոջ մը: Տունը կահաւորուած է եւ ամէն ինչ կայ: Դիմել անփամբ «ՅԱՌԱՋ»ի :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Աւետիս Քէշիշեան Զատկուան առթիւ 25 ֆր․ կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, տասը ֆր․ Շաւարշ Միսաքեան սրահին, իր ամուսնոյն յիշատակին, նոյն տխուր յիշատակին, Օր․ Լուսանուշ Քէշիշեան տասը ֆր․ կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

Տէր եւ Տիկին Ս․ Պուլպուլեան (Սէն Ժիւլիէն, Արտէշ) տասը ֆր․ կը նուիրեն իրենց մօր յիշատակին Ս․ Ղազարի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլըի Հայ Ազգ․ Միութեան վարչութեան, քարտուղար Վարդ Միքայէլեանի մահուան տխուր առթիւ, վարչութիւնս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Այրի Տիկին Վարդ Միքայէլեանի եւ զաւակներուն: Վարդ Միքայէլեան 70 տարեկան էր, 1914 – 18 պատերազմի մարտիկներէն, ծանրապէս վիրաւորուած գերմանական ճակատին 1916ին, պատուոյ լեգէոնի ասպէտ էր եւ պատերազմական խաչ ունէր :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիվէրի ԳԵՂՈՒՆԻ Ազգ․ սրահին մէջ կը մատուցուի պատարագ Զատկուան տօնին առիթով : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ․ ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուրվ․ Օտտոյի Ս․ Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբը : Սկիզբ պատարագի ժամը 3ին, քարոզ 4·30ին, հոգեհանգիստ 5ին :

Գերեզմանօրհնէք .— Պատարագէն անմիջապէս ետք Հայր Սուրբը պիտի երթայ գերեզմանատուն կատարելու համար նախ՝ ընդհ․ հոգեհանգիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ապա՝ առանձին գերեզմանօրհնէք :

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ․ Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ․ Յ․ Դ․ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրագիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ․ Ե․ Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մագընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր․ Միութեան կեդր․ վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին

SALLE DES CENTRAUX

8, Rue Jean-Goujon

Գեղարուեստական բաժին .—

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Արա Սերոբեան (մեներգ), Տիկին Սօնա Թորոսեան (դաշնակ), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ, Երեւանի երաժշտանոցէն), Ա․ Գմբէթեան, Սօսի պարախումբ, Բիւզանդ Ֆնտգեան (կիթառ), եւ երգչախումբը :

Տախքերու մասնակցութիւն 8 ֆրանք, (թէյասեղանով միասին) :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայկ․ եւ օտար դասական եւ ժողովրդական երգերու մենակատարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ Օր․ Մարթա Պայ :

Օրուան խօսնակ եւ երգչուհին ներկայացնող՝ Պ․ ԺՈՐԺ ՄԱՍ :

Այս Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն՝ Սալ Մօլիէռի մէջ

18, Quai de Bondy

Տոմսերը ապահովեցէք Ազգ․ Միութեան դրասենեակէն, իսկ հանդէսին օրը կը չէն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ․ անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Տիկին Կօչկարեանի բնակարանը : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)

ճիշդ կեդրոնը

6, Rue Roger Mordrel

փոքր Ռեզիտանսիէլ շէնքի մը մէջ

LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX

(53 et 133 m2)

Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.

LOCAUX D'HABITATION

— TOUT CONFORT —

St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.

Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.

— PRIME — Livraison : été 1967

A. KANDJIAN, arch. DETP.

16, Rue Euler, PARIS (8e)

Renseignements :

Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6

19, Bd. Victor Hugo

NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

Հ. Մ. Ը. Մ. — U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro — Porte d'Auteuil
Bus — 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայն նել՝ 48 – 94 – 75) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 2 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 2 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10877 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.877

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՎՃՌԱԳՐԻՆ ՊԱՏՃԷՆԸ

ՄՈՒԹ ԿԷՏԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

2) Այդ գանձատան բանալին, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ բանալին կը գտնուին այն անձին մօտ, որ Միաբանութեան եպիսկոպոսներուն մէջէն կ'ընտրուի Լուսարարապետ, որ պաշտօնի վրայ կը մնայ ցմահ : Իր նախորդին մահէն ետք, Եկեղեցին իրեն կու տայ երկու բանալի : Բանալիներու տուչութիւնը կը կատարուի մասնաւոր արարողութեամբ մը, որուն ներկայ կ'ըլլան Պատրիարքը եւ Միաբանութեան անդամները : Թեկնածուն երդում կը կատարէ, որ եկեղեցւոյ եւ գանձատան առարկաները պիտի պահէ հաւատարմօրէն :

3) Սովորութիւն չկայ, որ նշանակեալ Լուսարարապետը մէկիկ մէկիկ ստանձնէ գանձատան պարունակութիւնը, նկատի ունենալով որ ընտրեալը երդում կու տայ գանձատան պարունակութիւնը անխախտ պահելու : Եւ երբ նախորդը մահանայ, յաջորդը կ'ընտրուի անմիջականօրէն : Եւ բանալին ստանալէ ետք, զայն իր մօտ կը պահէ որքան ատեն որ ողջ է :

4) Այդ գանձատան մէջ կան մօտաւորապէս չորս հազար ձեռագիրներ, որոնց 130ը մեծ արժէք կը ներկայացնեն : Այդ ձեռագիրները գործն են Հայ Ժողովուրդի վանականներուն : Ձեռագիրները կը պահուին հատորներու ձեւով, որոնք ունին ոսկեզօծ, արծաթազօծ եւ պխակաւոր կողքեր, գեղեցիկ նկարներով :

5) 1959 Թուականին Սուրէն Քեմհաճեան Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան «փոխ : գործոց » Արքեպիսկոպոսն էր : Նոյն այդ Թուականին Պատրիարքարանի Լուսարարապետն էր Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան :

6) 8 – 6 – 1960 Թուականին, այժմու Պատրիարքը՝ Ե. Տէրտէրեան ընտրուեցաւ իր պաշտօնին : 10 – 3 – 61 Թուականին Հայրիկ Եպիսկոպոս Ասլանեան ընտրուեցաւ Լուսարարապետ : Այս վերջինը ստացաւ եկեղեցւոյ եւ գանձատան բանալիները, ըստ վերեւ յիշուած կանոնադրութեան :

7) 17 – 2 – 1967 Թուականին, Պատրիարքը օրիորդ Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանէն ստացած է նամակ մը, որով օրիորդը կը յայտնէ, թէ Լոնտոնի Սոթպի Հաստատութեան կողմէ հրատարակուած գրքոյկ մը տեսած է : Այդ գրքոյկը կ'ըսէ, թէ Լոնտոնի մէջ հրապարակային աճուրդով ծախուելու համար հանրութեան կը ցուցադրուին հայկական ձեռագիրներ : Ցիշատակութեան արժանի է այն, թէ յիշեալ Ներսէսեանը Երուսաղէմ եկած է 1952ին, եւ Հայոց Պատրիարքարանին մէջ աչքովը տեսած է գրքոյկին մէջ յիշուած ձեռագիրներուն մէկ մասը, այս պատճառաւ ալ յիշուած ձեռագիրներուն երկու հատը ուսումնասիրած ըլլալով մօտէն : Ցետոյ, օրիորդին ուսումնասիրած ձեռագիրները իրենց տեղերը դրուած են : Օր. Տէր–Ներսէսեան իր ձեռագրովը նշած է, թէ այն ձեռագիրները ինք տեսած է աչքովը՝ յիշեալ Թուականին : Օրիորդին այդ ձեռագիրը կը մնայ Պատրիարքարանի փաստաթղթերուն մէջ : Լուսանկարուած է օրիորդին այդ ձեռագիր յայտարարութիւնը : Այդ պատճէնը ցուցադրութեան դրուած է եւ խաչանշուած՝ Թիւ 6ով :

13 – 2 – 67ին, Ն. Ս. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեան Լիզպոնի Կիւլպէնկեան Հաստատութենէն կը ստանայ հեռագիր մը, որ կը յայտնէ, թէ Լոնտոնի մէջ 23 հայկական ձեռագիրներ պիտի ծախուին աճուրդով : Ցուցադրութեան դրուած է Օր. Տէր – Ներսէսեանի նամակը՝ Թիւ 3ով : Ցուցադրուած է նաեւ հեռագիրը՝ Թիւ 1ով : 16–2–67 Թուականին վերոյիշեալ Պատրիարքը հեռագրով կը պատասխանէ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, յայտնելով իր զարմանքը, եւ այն՝ թէ բացարձակապէս անտեղեակ է յիշեալ ձեռագիրներուն վաճառման խնդրէն : Ցուցադրուած է նաեւ այդ հեռագրային պատասխանը՝ Թիւ 2ով :

21 Փետրուար 967ին Պատրիարքը Օր. Տէր – Ներսէսեանին կը պատասխանէ նամակով մը, որուն մէջ կ'ըսէ, թէ բացարձակապէս կ'անգիտանայ այդ ձեռագիրներուն ծախուելու հարցը, եւ թէ ինք իր ձեռքէն եկածը պիտի ընէ՝ հետապնդելու համար խնդիրը :

8) Այդ նամակը ստանալէն անմիջապէս ետք, Բարձրաշնորհ Պատրիարքը կը կանչէ Հայրիկ Եպիսկոպոսը, անոր կը մանրամասնէ հարցը եւ կը հրահանգէ փնտռել ձեռագիրները՝ Գանձատան մէջ : Հայրիկ Եպիսկոպոս անմիջապէս կը կատարէ իրեն հրահանգուածը, եւ կը ստուգէ, թէ 28 ձեռագիրներ կը պակսին Գանձատունէն, եւ թէ անհետացած ձեռագիրներուն տեղերն ալ ծածկուած են՝ փոշիով եւ սատկած միջատներով :

9) Վերոյիշեալ Պատրիարքը 21-2-67 Թուականով կը գրէ Սոթպիին : Սոթպին Լոնտոնի մէջ այն հաստատութիւնն է, որ ծանուցեր էր ձեռագիրներու ծախու հանուած ըլլալը : Պատրիարքը տեղեկութիւն կ'ուզէ Հաստատութենէն այն մասին, թէ ուրկէ ձեռք ձգած են ձեռագիրները : Կը պահանջէ՝ ձեռագիրները իրենց յանձնած մարդուն անունը : Հաստատութիւնը 24-2 67 Թուակիր կրող նամակով մը կը պատասխանէ, թէ մարդը ժամանած է Թուրքիայէն եւ փափաք յայտնած՝ որ իր ինքնութիւնը մնայ անծանօթ : Այդ նամակին վրայ կայ Լորտ Ճոն Քիրի կնիքը : Ցուցադրուած է Թիւ 4ով :

10) Ասոր վրայ Պատրիարքը Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեանը կը լիազօրէ Լոնտոն երթալ, արգիլք հանդիսանալ ձեռագիրներու ծախուելուն եւ առնել ու ետ բերել զանոնք : Մարտի մէկին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան կը հասնի Լոնտոն, ուր վեց օր բանակցութիւններ կը վարէ Սոթպիի մարդոց հետ : Հաստատութիւնը եւ Եպիսկոպոսը կը համաձայնին, որ Հաստատութիւնը վերադարձնէ 23 ձեռագիրները պայմանաւ որ հաստատութեան հատուցում մը տեղի ունենայ : Հաստատութիւնը սակէ զատ պայման կը դնէ նաեւ, որ ձեռագիրները բերող անձին անունը մնայ գաղտնի, եւ նոյնիսկ Պատրիարքը լուր պիտի չունենայ մարդուն ինքնութենէն : Այս համաձայնութեան կը հասնին, երբ արդէն հաստատութիւնը կանխապէս չփման մէջ մտած կ'ըլլայ ձեռագիրները բերող անձին հետ : Խնդրոյ առարկայ անձը կը յօժարի որ ձեռագիրները Պատրիարքարանին վերադարձուին : Փարիզէն Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան նախագահ Պ. Ալեքս Մանուկեան՝ Մ. Նահանգներէն, Պ. Երուանդ Հիսախեան՝ Միլանոյէն, Օր. Սիրարփի Ներսէսեան եւ փաստաբան Շաւարշ Սեւյօնքեան՝ Զուիցերիայէն, Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեանի հետ միասնաբար վարած են խօսակցութիւնները յիշեալ հաստատութեան հետ : 1967 Մարտ 11ին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան Սոթպիէն կը ստանայ ձեռագիրները եւ օդային ճամբով կը հասնի Ամման, յետոյ՝ Երուսաղէմ, ուր եւ ձեռագիրները կը վերադրուեն իրենց տեղը՝ Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ :

18 – 3 – 67ին Շահէ Եպիսկոպոս Աճէմեան Սոթպիէն կը բերէ 12-2-59 Թուակիր եւ Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեանի ստորագրութիւնը կրող նամակ մը : Նամակը կը կրէր Պատրիարքարանի կնիքն ալ : Այդ նամակը այսպէս կ'ըսէ ·

« ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է,

Մենք այս գիրով կը յայտարարենք, թէ Պ. Ա. Սանտրիկեան մեր գործակալն է եւ պաշտօն ունի 28 հատոր հայերէն ձեռագիր Լոնտոն հասցնելու : Ձեռագիրները կը պատկանին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին : Խորապէս շնորհակալ կ'ըլլանք բոլոր անոնց որոնք կը դիւրացնեն իր գործը » :

Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեան ընդունած է, թէ իրն է այդ նամակին վրայի ստորագրութիւնը :

Ցետ քննութեան, եկած եմ այն եզրակացութեան, թէ 28 հայկական ձեռագիրները գանձատունէն հանուելով տարուած են Թուրքիա՝ 1959 Թուականին, եւ այդ 28 ձեռագիրներուն 23ը Լոնտոնի մէջ տեսնուած են 1967ին : Դեռ չէ ստուգուած անոնց Լոնտոն փոխադրութեան Թուականը, ոչ ալ՝ այն անձը, կամ անձերը, որոնք ձեռագիրները Թուրքիա եւ Լոնտոն փոխադրած են : Փաստուածն այն է, թէ 1959 Թուականին Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան Լուսարարապետն էր վանքին եւ ուղղակի պատասխանատուն՝ այդ ձեռագիրներուն : Գանձատան բանալին իր քով կը գտնուէր : Կատարած քննութիւնս կը փաստէ դարձեալ, թէ Թիւ ութով ցուցադրուած նամակով կը յայտնաբերուի, որ Արքեպիսկոպոսը Ա. Սանտրիկեան կոչեցեալէն խնդրած է, որ 28 ձեռագիրները հասցնէ Լոնտոն : Հետեւաբար այս երեքին, այսինքն Սուրէն Արքեպիսկոպոս Քէմհաճեանի, Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեանի եւ Ա. Սանտրիկեան կոչեցեալի արարքը միասին ծրագրուած գողութեան ոճիր կ'ամբաստանուի, ըստ 1960ի Պատժական Օրէնքի Թիւ 76 եւ 406 յօդուածներուն : Եւ սակայն, տրուած ըլլալով այն, թէ այս ոճիրը կ'իյնայ 1965 Թուականին հրամանագրուած ընդհանուր ներման ծիրին մէջ, ես կ'որոշեմ ձեռք քաշել այս դատէն՝ առաջնորդուելով 1961 Ոճրային օրէնքի Թիւ 130 յօդուածէն, եւ այս Թղթածրարը կը փոխանցեմ Երուսաղէմի Ընդհանուր Դատախազին, որպէսզի ան դատէ՝ ինչպէս յարմար կը տեսնէ :

Հրատարակուած 19-3-67ին, ստորագրուած՝ Զուհէյր Մրատ՝

Ընդհ. դատախազ Ենթաթիւ 55-1-1071

Պ. Ուալիտ Թուքան՝
Օգնական Ընդհանուր դատաւոր :

×

Ինչպէս չէշտեցինք եւ մեր ընթերցողներն ալ կ'անդրադառնան այս մանրամասնութիւնները կարդալէ ետք, մութ կէտերը շատ են :

Բազմաթիւ հարցումներու դուռ կը բանայ այս մանուածապատ պատմութիւնը, որ երթալով մութ ճամբաներու մէջ կը խրի փոխանակ լոյս սփռելու :

1) Արդ, կրկնենք, վճռագրին Թիւ 8 կէտէն կը պարզուի (?) թէ Երուսաղէմի երանելի Պատրիարքը, որուն հոգածութեան յանձնուած են Հայ ժողովուրդին ամէնէն Թանկագին գանձերը, 1960 Ցունիս ութէն մինչեւ 1967 Մարտ, չէ հետաքրքրուած գանձատան մէջ գտնուած ձեռագիրներով, քանի որ Օր. Ս. Տէր – Ներսէսեանի նամակէն ետք «գնա', նայէ» ըսեր է Հայրիկ Եպիսկ.ի որ տեսեր է թէ «ձեռագիրներուն տեղերը ծածկուած են փոշիով եւ սատկած միջատներով» :

Կը շնորհաւորենք :

2) Կը հաստատուի որ 28 ձեռագիրներ պակսած են : Սոթպի 23 հատ ունէր : Ուրեմն 5 հատ ալ կը պակսի : Ո՞ւր են :

3) Զենք կարծեր որ Սոթպի 1959էն 1967 պահած ըլլայ այդ ձեռագիրները, ինչպէս որեւէ նման հաստատութիւն 3-4 ամիս կամ քիչ մը աւելի կրնայ պահել ու վաճառքի հանել : Արդ, եթէ յիշենք նաեւ որ «Սանտրիկեան կոչեցեալն » ալ 1962–ին մեռած է : Ո՞վ, ե՞րբ այդ ձեռագիրները Լոնտոն տարած է : Զորեքշաբթի օրուան «Տէյլի Թէլէկրաֆը» կը գրէ՝ ըստ Լոնտոնի հայ գաղութի պատասխանատուներուն ձեռագիրները Լոնտոն բերուած են 3-4 ամիս առաջ միայն :

4) Փրոֆ. Խաչիկեան Լիբանան եւ Երուսաղէմ եղած է 1966 Ցունուարէն Մարտ եւ «ծանօթացած Երուսաղէմի Վանքի ձեռագրերուն» (Պատմաբանասիրական Հանդէս, 1966, Թիւ 4) :

5) Ինչո՞ւ խօսքը չկայ Նորայր Եպիսկ. Պողարեանի, որ որչափ գիտենք պատասխանատուն է գանձատան : Չի՞ կրնար լուսաբանութիւն մը տալ :

Ամէն պարագայի մէջ, մենք կը շարունակենք պահանջել «աւելի լո՛յս, աւելի լո՛յս» ու կը սպասենք այդ լոյսին, որ միայն արեւելքէն կրնայ գալ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պաշտպանութեան նախարար՝ Մառեչալ Մալինովսկիի մահը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ առջի օր : Ծանօթ է որ քանի մը շաբաթ առաջ նման լուր մը տարածուած էր արդէն : Ծնած 1898ին, կռուած է Ֆրանսայի մէջ, առաջին աշխարհամարտին : Մառեչալի աստիճան ստացած է 1944ին : Ընդհանրացած քաներէ կը տառապէր :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Թագաւորը կը փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել ծանր տագնապի մը առաջքն առնելու համար : Ընտրութիւններու Թուականը անփոփոխ է (Մայիս 28), իսկ Թագաւորը կը խորհի Կանելլոփուլոսին յանձնել դահլիճին կազմութիւնը :

ԹՈՐԷՔԱՆԻՐԸՆ քարիւղանաւին «սեւ օսկին» տասը օրէն պիտի հասնի ֆրանսական ափերը : Իշխանութիւնները եւ նախարարաց խորհուրդը կը զբաղին այս հարցով, պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնելով :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ մեկնելէ առաջ, Կոմիքօ նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Նասրի հետ, բայց ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է այդ խօսակցութեան մասին :

ՆԻՒ ՕՐԼԷԱՆԻ դատախազը՝ Կառիսոն, յայտարարած է գերմանական Քուիք պարբերականին որ «Քենըտիի բուն ոճրագործը Մանուէլ Կառսիա Կոնզալէս անուն մարդ մըն է» եւ թէ Քենըտիի «սպանութիւնը կազմակերպուած է միասեռական հիւանդներու կողմէ» : Կառիսոն բան մը չէ ըսած ցարդ, գերմանական Թերթին իրեն վերագրած զգայացունց յայտարարութեանց մասին :

ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ
ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ
ԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Հինգշաբթի իրիկուն կառքի արկածի մը հետեւանքով, արկած ունեցած է նաեւ ընկեր Պօղոս Գորգիկեանի կառքը, զոր կը վարէր իր կրտսեր տղան՝ Արա եւ ուր կը գտնուէին նաեւ Տիկ. Գորգիկեան եւ զոքանչը : Տիկին Գորգիկեան եւ զաւակը չեն վնասուած, Թեթեւօրէն վիրաւորուած է Տիկին Գորգիկեանի մայրը, իսկ ընկեր Գորգիկեան ուժէն վիրաւորուած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած :

Արագ ապաքինում կը մաղթենք ընկեր Պօղոս Գորգիկեանի :

ՅԻՍՈՒՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

Բ.

Հատորնե՛ր կարելի է գրել խաչագիտութեան մասին, — խաչին ծագումը, նշանակութիւնը, գործածութիւնը՝ իբրեւ մահապատիժ : Նախորդ յօդուածը բաւական է, իբրեւ պարագայական գրութիւն՝ Զատկի առթիւ :

Խաչի վրայ մեռածներու, մասնաւորաբար Յիսուսի մահուան բժշկական քննութենէն առաջ, այս անգամ, երկու խօսք մահապատիժներու մասին :

Մահապատիժներու մասին որեւէ ուսումնասիրութիւն, եթէ միայն արդարադատութեան ակնոցով է դիտուած, կը մնայ թերի, ոչ ամբողջական : Հոգեվերլուծման մասնագէտը եւս ունի իր խօսքը :

Պատժական չարչարանքներու մէջ անգթութիւնը կ'արդարանայ խոստովանութիւն մը կորզելու, մեղաւոր փորձութիւնները զսպելու եւ կարգապահութեան օրինակ ծառայելու պատճառաբանութեամբ : Բայց ի՞նչ բացատրութիւն կ'ուզէք տալ հոգեվարքը երկարելու պայմանին՝ երբ կ'աւելցուի մահապատիժներու գործադրութեան : Պարզ է իմ պատասխանս .

— Սատիսմ :

Կա՞յ աւելի մեծ, աւելի անգութ պատիժ, օրինապահութեան մէջ պահելու սարսափին թելադրանքով, քան մահապարտութիւնը, — վերջ դնել մարդու մը կեանքին՝ արդար դատաստանի մը պայմանով անշուշտ :

Հին հելլենական արդարադատութիւնը գաղափար չունի հոգեվարքը երկարելու պայմանին մասին : Պատմագիրները կը յիշատակեն մահապատիժի տասը եղանակ .

1.— Գլխատել սուրով (քսիփոս) :
2.— Խեղդել չուանով (վրոխոս) :
3.— Մեռցնել թոյնով (փարմաքոն), — կը գործածուէր մոլեխինդ :
4.— Վար նետել բարձրութենէ մը (քրիմնոս) :
5.— Ծով նետել ծանր առարկայ մը կապած (քաթափոնթիսմոս) :
6.— Անդունդի մէջ նետել (վարաթրոն) :
7.— Կրակի մէջ նետել, խարոյկ :
8.— Թոպահարել (թիպանա) :
9.— Քարկոծել (լիթովոլիա) :
10.— Խաչել (սթավրոս), — այս ձեւը վերջամուտ :

Չխճողելու համար՝ գանց կ'առնեմ մատենագրական վկայութիւնները . Ըսեմ միայն թէ Հերոդոտոս սարսուռ կը զգայ, երբ հարկ կ'ըլլայ նկարագրել թէ ի՛նչպէս սպաննուեցաւ Պողիկրատէս, զոր պարսիկ զօրավարը, Ովրետէս, մորթազերծ ըրաւ նախ, եւ խաչի վրայ բեւեռեց ետքէն (Հերոդոտ, Գ. 125, — առաջին մանրամասնութիւնը չէ տուած) :

Նուազ բարբարոս չէին Հռովմայեցիները, որոնք տարածելով իրենց կայսրութիւնը դէպի հիւսիս, դէպի հարաւ ու դէպի արեւելք՝ ընդարձակեցին նաեւ իրենց ծանօթութիւնները ... մահապատիժի եղանակներու մասին : Կարելի չէ թուել բոլոր հռովմէական պատժամիջոցները, որոնց նկարագրութիւնն անգամ կը խանգարէ գիշերուան ձեր քունը, մանաւանդ հոգեվարք երկարելու այն հմտութեամբ, զոր ունէին Կեսարներու դահիճները : Կը բաւէ յիշել ցցահանութիւնը, երբ մահապարտը, սրածայր ձողի մը վրայ նստած կ'ըլլար, երկու ձեռքերէն եւ երկու ոտքերէն ծանր առարկաներ կախուած, եւ երկուքի կը ճեղքուէր յամրաբար :

Զարմանալի է որ Եբրայեցիները, հեռանալով Եգիպտոսէն, չեն օրինակած երկրին բարբարոսական մահապատիժները, թէեւ իրենց օրէնսդիրը, Մովսէս, այնքան վրէժխնդիր եւ անգութ՝ որքան Եհովան, սարսուռ կը պատճառէ իր կարգ մը սպանութեանց նկարագրութեամբ :

Հռովմէական սատիսմը չէր գոհանար դեռ այն չարչարանքներով, որոնք կ'երկարէին հոգեվարքը, այլեւ օրէնքի կարգ անցուցած էր մահապարտը կամ խաչեալը գրկել թաղուելու իրաւունքէն : Անոնք որ խաչի վրայ կը մեռնէին, կը մնային խաչի վրայ, եւ եթէ գայլերը չմաքրէին, կը փտէին արեւին ու անձրեւին տակ, ի վերջոյ կտոր կտոր գետին կը թափէր խաչեալներուն մարմինը, մինչ նոյն խաչեալներուն կողքին, մեռած կամ կիսամեռ, կը բեւեռէին նոր մահապարտներ, — այս թշուառներուն աչքերը խոլորած՝ ցաւէն ու սարսափէն, լեզուն ու շրթները կախուած, խարազանի հարուածներու տակ մարմինը սեւցած կամ արիւնով ներկուած : Պատահած է որ խաչի մը վրայ, խաչեալի մը կոնակին կողմէն, ուրիշ մըն ալ խաչեն նո՛յն խաչին վրայ :

Չեմ գիտեր թէ ճի՞շդ է խաչեալը խաչին վրայ՝ արեւին ու անձրեւին տակ պահելու եբրայական սովորութեան ակնարկութիւն համարել խօսքը, ուր կը գտնեմ « յարագել » բայը, երեք անգամ միայն գործածուած նոյն գլուխին մէջ, ըստ Աստուածաշունչ Մատեանի մեր ոսկեդարեան թարգմանութեան :

Զբաղինք նախ թարգմանական սխալի մը սրբագրութեամբ :

Երեք տարիէ ի վեր սովի մատնուած է Դաւիթի երկիրը : Ու Դաւիթ կը հարցնէ Աստուծոյ (ինչպէս ես պիտի հարցնէի բարեկամիս) թէ ի՛նչ է պատճառը այս աղէտին : Եւ Աստուած կը պատասխանէ (ի՞նչ լեզուով՝ յիշատակուած չէ) թէ Սաւուղ շատ ջարդած է Գաբաւոնցիները, ուստի ... քաւութիւն պահանջելու համար՝ սովի մատնած է իր երկիրը : Դաւիթ կը կանչէ Գաբաւոնցիները եւ կը հարցնէ թէ ինչո՞վ կրնայ քաւել Սաւուղի ոճիրը : Գաբաւոնցիները կը պահանջեն եօթը հոգի Սաւուղի սերունդէն, որպէսզի .

— « Յարագասցուք զնոսա» (Բ. Թագ. ԻԱ. 6) :

— Կուտամ, կ'ըսէ Դաւիթ եւ կուտայ :

Գաբաւոնցիք կ'առնեն այս եօթը հոգին, կը տանին լերան մը բարձունքը, (լեռներու բարձունքը աղօթատեղի էին հին ատեն եւ զոհարան), եւ

— « Յարագեցին զնոսա» (նոյն տեղը, 9) :

Զոհերուն մայրը քուրձ կը հագնի, կ'երթայ կը նստի «յարագելոց» մօտ, եւ « ոչ տայր թոյլ թռչնոց երկնից հանգչել ի վերայ նոցա ի տուէ, եւ ոչ գազանաց անապատի ի գիշերի» :

Ժամանակը՝ « ի սկզբանէ հնձոց գարեաց մինչեւ կաթեաց ի վերայ նոցա ջուր երկնից» : Այսինքն, գարուն, ամառ եւ մինչեւ աշնանավերջ, «յարագեալք » կը մնան գիշակեր թռչուններուն եւ անապատի գազաններուն կեր դառնալու վտանգին ենթակայ :

Ի՞նչ կը հետեւցնէք այս բացատրութենէն, ի՞նչ իմաստ կուտաք «յարագել » բային :

Ըստ բնագրին՝ լատիներէնը թարգմանուած է խաչել : Քրամփոն թարգմանած է կախել : Օսթէրվալտ թարգմանած է խաչել : Կարծեմ այսքանը բաւ է :

Մխիթար աբբահայր կը գրէ .—

« Յարագեմ .— Յարեգել, այսինքն յարեգն արկանել կամ յարեւու դնել, որով նշանակի ի բացի՝ յանդիման արեգական՝ սպանանել զոք կախելով կամ խաչելով եւ այլովք նմանեօք » :

Երից վարդապետաց բառարանը .—

« Յարագեմ .— Առաջի արեգի դնել, պարզել յարեւու տարածել կախմամբ յանդիման արեգական եւ ի բացօթեայ վայրի, զուցէ որպէս ձօնելով, որով լինի եւ արմատ բառիս պատարագի » :

Ջախջախեան կը գրէ .—

«Յարագեմ .— Դնել կամ պարզել կամ կախել յանդիման արեգի, կախել զպատժապարտս ի բացօթեայ վայրի» :

Թերեւս կարծուէր, եթէ քննութիւնը չխորացուէր, թէ բառին տրուած նշանակութիւնը թելադրուած է վկայութենէ մը, զոր կը բերէ Մխիթար աբբահայր . « Առակեա՛ զնոսա յանդիման արեգական » (Թիւք, ԻԵ. 4) : Բայց այս վկայութիւնը չի բացատրեր Գաբաւոնցիներուն գործը : Առարկելով որ դժուար է խնամութիւն մը տեսնել «յարագել» եւ « արեգել » բայերուն միջեւ՝ Մխիթարեանց ցոյց տուած ձեւով, (եթէ ընդօրինակողի մեղք չկայ), կը կարծեմ թէ մեղաւորը յո՛յն ընդօրինակողն է, որ զոհ գացած է տեսողական շփոթութեան մը : Յունարէն բնագրին մէջ՝ քաւել կամ քաւութեան համար զոհ մատուցանել (էքզիլասմոս) եւ արեւին պարզել (էքզիլիազօ) երկու բառեր են, որ կրնան խաբել աչքը : Արդարեւ, նոյն տեղը (ԻԱ. 3) գործածուած է արդէն քաւութիւն բառը : Ու Դաւիթ կը հարցնէ թէ ի՞նչպէս, ինչո՞վ կրնայ քաւել Սաւուղի ոճիրը : Գաբաւոնցիք կը պատասխանեն .— Ոչ արծաթով, ոչ ալ ոսկիով : Եւ կ'ուզեն արիւնը արիւնով քաւել : Ուստի եօթը հոգի կ'առնեն Սաւուղի սերունդէն՝ զոհելու համար լերան գլուխը : Այս բացատրութեամբ՝ աւելի ճիշդ է հետեւիլ Երից Վարդապետաց, որոնք իրարու կը կապեն « յարագեմ » եւ « պատարագեմ» բառերը :

Ուրեմն, սպաննուած են եօթը հոգիները : Արեւի տակ դնելու հարց չկայ, այլ անոնց կեանքին վերջ դնելու մասին է խօսքը, իբրեւ զոհ՝ Աստուծոյ ընծայուած :

Ի՞նչպէս վերջ դրուեցաւ անոնց կեանքին, — խաչելո՞վ, կախելո՞վ, պարզ չէ : Իրողութիւնն այն է որ զոհերուն մարմինը, գարնան առաջին հունձքէն սկսեալ (գարեհունձ) մինչեւ առաջին անձրեւը (աշնանավերջ), անթաղ մնաց արեւին դիմաց, խաչի վրայ, ծառէ մը կախ (ո՞վ գիտէ), սկիզբը՝ ողջ ու կենդանի՞, իրենց մօրը արցունքոտ աչքերուն պաշտպանութեան տակ :

Հակասութիւնն այն է որ, Եբրայեցւոց մօտ, Հնգամատեանը կ'արգիլէ խաչեալը թողուլ խաչին վրայ, հռովմէական ձեւով : Նո՛յն օրը պէտք էր վար իջեցնել խաչէն ու թաղել . « Եթէ հասանիցէն ումեք մեղք մահապարտութեան, կախեսջիք զնա փայտէ, եւ մի ագանիցի մարմին նորա ի փայտին, այլ թաղելով թաղեսջիք զնա ի նմին աւուր» (Բ. ՕՐ. ԻԱ. 22 – 23) :

Յիսուս ապահովաբար գիտէր հռովմէական սովորութիւնները, — խաչեալը կը պահուէր խաչի վրայ(*), բայց եւ այնպէս ոչինչ ըսած էր իր աշակերտներուն, որ պահանջեն իր մարմինը : Երեք ժամ կը տեւէ իր հոգեվարքը : Երեկոյեան, պատմութեան մթութենէն դուրս կ'ելլէ Յովսէփ Արիմաթացի մը, կը պահանջէ մարմինը՝ ըստ հրէական աւանդութեանց . — « Ի նմին աւուր թաղեսջիք ...» այն որ մեռած է «կախեալ զփայտէ» :

Զարմացաւ Պիղատոս, ի՛նչ շուտ մեռաւ Յիսուս : Կը կանչէ խաչելութեան հսկող հարիւրապետը՝ ստուգելու համար : Այո՛, պատասխանեց թէ մեռած էր արդէն : Եւ մարմինը յանձնուեցաւ :

Բայց ի՛նչպէս մեռած էր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատե՛ր կը վկայեն թէ սովորութիւն չէր խաչեալը վար իջեցնել խաչէն ու թաղել, առանց բացառիկ արտօնութեան : Հռովմէական այս սովորութեան վերաբերեալ՝ Պետրոնիոսէն (Երգիծականք, Գլ. ՃԺԱ. – ՃԺԲ.) կը քաղեմ վկայութիւն մը մանրավէպի ձեւով, զոր օգտագործած են Հէպէր, Վոլթէր, Ֆրանթում, մանաւանդ Լաֆոնթէն եւ բազում ուրիշներ : Ահաւասիկ համառօտակի .— Տիկին մը կ'ապրէր Եփեսոսի մէջ, այնքան գեղանի, այնքան առաքինի, եւ իր ամուսնոյն այնքան հաւատարիմ, որ հարեւան երկիրներէն մարդիկ կուգային՝ տեսնելու համար աշխարհի վրայ չգտնուած այս ապրանքը : Օրին մէկը մեռաւ ամուսինը : Տիկինը փետեց մազերը, ճանկռտեց կուրծքը, լացաւ, ողբաց, սուգ մտաւ, ու չգոհացաւ այնքան վշտահարութեամբ, ուստի չուզելով բաժնուիլ ամուսնոյն մարմինէն, սպասուհին առաւ, գնաց գերեզման եւ իրեն բնակարան ըրաւ ամուսնոյն դամբարանը :

Քանի մը օր ետքը՝ Եփեսացիք աւազակ մը խաչեցին՝ դամբարանէն ոչ շատ հեռու : Զինուոր մըն ալ պահակ դրին, որպէսզի խաչեցեալին ազգականները գաղտնօրէն վար չառնեն խաչէն ու թաղեն :

Գիշեր մը, պահակը լոյսի նշոյլ մը տեսաւ մօտիկ դամբարանին ներքերէն : Գնաց, վերցուց դամբանաքարը, իջաւ դամբարան : Իւղի ճրագի մը լոյսին տակ նստած են երկու կիներ, մին՝ այնքան գեղանի բայց արիւններու մէջ, միւսը պարմանի՝ արցունքներու մէջ :

Պատմութիւնը լսելէ ետք՝ զինուորը կ'աշխատի համոզել .— Ամէնուս վերջը հոս է, բայց ժամանակին սպասելու է, կ'ըսէ, կը խրատէ, կը համոզէ, սնանելու խոստում կ'առնէ եւ երեկոյէ երեկոյ կերակուր կը բերէ : Ե՛հ, զինուորը խիղճ ունէր՝ կը մեղքնար, չուտելու երդում ըրողներուն ախորժակը բանալու համար՝ լեզու ունէր եւ ... երիտասարդութիւն : Եւ մեղրալուսին՝ դամբարանին մէջ : Ի՛նչ դժբախտութիւն, խաչեցեալին ազգականները, օգտուելով պահակին բացակայութենէն, վար կ'իջեցնեն խաչեցեալը եւ կը տանին : Հիմա ի՞նչ ընէր զինուորը : Մեղրալուսինէն ետքը մոլեխինդ, մահաթոյն : Կամ երկու ձեռքերուն՝ երկու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ.

Օր մը, սակայն, կ'իմանամ թէ ամուսինը հիւանդ է : Որչափ տխուր պէտք է ըլլայ խեղճ կինը մէս մինակ, օտար երկրի մը մէջ, լեռներուն գլուխը : Ու կ'ելլեմ կ'երթամ :

Ծիծաղ դէմքով կը դիմաւորէ զիս : Ամուսնոյն ունեցածը թեթեւ հարբուխ մըն է, որուն համար խոհեմութիւն համարեր է սենեակէն դուրս չելլել, եւ հիմա կը հանգչի քիչ մը :

Սրահ մը կը մտնենք, ճիշդ արեգակնակին դիմացը , որուն ստորոտէն հեղեղը կը թաւալի շառաչուն, ժայռերն ի վար ցրցքներով ադամանդէ փրփուրը, և վարդերը իրարու պլլուած վեր կ'ելլեն վանդակներուն վրայ տարածելով իրենց թերթերը :

Վարը գիւղն է իր անդադրում խժլտուքին մէջ, կիրակի օրուան երգերու , նուագներու աղմկայոյզ ողեւորութեամբը :

Տիկինը վերջին ծայր գոհ կը մնայ իմ հիւանդտեսի այցելութենէս , եւ հիմա իրարու հետ մինակ՝ խօսակցութիւննիս սովորականէն աւելի մտերիմ հանգամանք մը կը ստանայ :

— Ինծի ալ սորվեցուցէք, կ'ըսեմ, միշտ զուարթ ըլլալու գաղտնիքը :

— Զուարթութեանս գաղտնիքը երջանկութիւնս է, կը պատասխանէ պարզութեամբ : Յետոյ նշմարելով թերահաւատ ժպիտը շրթունքիս ծայրը՝ կը շարունակէ .

— Դժուար է հաւատալ, չէ՞, որ երջանիկ ըլլամ ես՝ դեռահասակ կին մը, փակուած այս ամայի ապառաժներուն գլուխը՝ կոյր ամուսնի մը հետ, հեռու աշխարհի բոլոր վայելքներէն : Բայց մտիկ ըրէք պատմութիւնս ու պիտի համոզուիք անկեղծութեանս :

« Հարուստ ընտանիքի մը մէկ հատիկ աղջիկն եմ : Մայրս կանուխէն մեռած ըլլալով, շատ կարճ մանկութիւն մը ունեցած եմ : Հայրս, որ հոգի կուտար վրաս, ուսմունքս աւարտելէս ետքը՝ ուզելով կատարեալ դաստիարակութիւն մը տալ ինծի, պտըտցուց զիս աշխարհի նշանաւոր քաղաքները : Եւ երբ չափահաս եղայ, ինծի թողուց ամուսնի մը ընտրութիւնը :

Մէկը չէի սիրած, ու բարեկամուհիներուս կեանքին մէջ ճանչցած ըլլալով այրերը , չէի համարձակեր ընտրութիւն մը ընել : Եթէ ինծմէ բարձր անձի մը հետ ամուսնանայի , իր խաղալիկը պիտի դառնայի եւ բոլոր կեանքիս տառապանքի եւ մտահոգութեանց մէջ պիտի անցնէի, վասնզի պիտի նախանձէի իրմէ : Իսկ եթէ ինծմէ վար անձ մը ընտրէի , պիտի չկարենայի սիրել, եւ տափակ , գետնաքարշ կեանքի մը պիտի դատապարտէի ինքզինքըս՝ իջնելով երազներուս բարձունքէն : Ուստի որոշած էի չամուսնանալ, երբ Արամը ճանչցայ, ու խենթի պէս սիրեցինք զիրար : Գտայ իր վրայ ինչ որ չէի գտած երբեք հայրենակիցներուս մէջ, եւ նշանուեցայ հետը յանձն առնելով նախանձի բոլոր տառապանքը սիրոյ կատարեալ երանութեան հետ : Երջանկութիւնս շատ էր :

Աղէտը վրայ հասաւ, հայրս մեռաւ, եւ նշանածիս վրայ հիւանդութիւն մը գալով իր տեսողութիւնը կորսնցուց : Բայց մենք գիտցանք նոյն իսկ մեր աղէտովը վերկազմել մեր երջանկութիւնը : Ամուսնացանք ու եկանք քաշուեցանք այս գիւղը, ուր հայրս ժամանակաւ մետաքսի գործարան մը կը բանեցնէր եւ այս վիլլան շիներ էր իր բնակութեան համար : Հեռացայ աշխարհէն , որպէսզի ինքզինքըս ամբողջապէս ամուսնոյս ու սիրոյս նուիրեմ , եւ որպէսզի ամենափոքրիկ նախանձ մը չվրդովէ իր սրտին խաղաղութիւնը :

ՍԻՊԻԼ

(Շար.)

ՀՈԳԻՍ ԽՈՐԱՆ Է ՁԵԶ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Տարւոյն ամիսներուն մէջ ամէնէն ցաւկոտ յիշատակներով բեռնաւոր՝ Ապրիլ ամիսը կը թեւակոխենք ահա, այս առթիւ՝ ամէն Կիրակի պիտի տանք յօդուած մը մասունք դարձած սիրելիներէ, նոյնքան նուիրական նահատակներու յիշատակը արծարծող : Առաջինը՝ Ահարոնեանի այս գրութիւնը :

Նաւը գնում է, հա՛ գնում : Նրա յաղթ կրծքի տակ փշրուող ալիքները մռնչում են, ծառանում կատաղօրէն եւ հազար ու մի ցաւագին յուշեր ու պատկերներ վերստին գլուխս են պաշարում, որպէս ովկիանոսի անհունից յոգնած թռչուններ, որոնք չեն հեռանում կայմից :

Վերջալոյսի ցոլքերը մեղմիւ մարեցին ծովի վրայ : Հեռուն՝ արեւմուտքում լոյսերը մեռան : Ծովափի լեռների լանջերին ստուերները քաշուեցին խօլ չարաններով, որպէս պատանած մեռելների թափօր : Երկինքը նախ կարմրեց ինչպէս արիւնի դաշտ, ապա կապարի գոյնով ծանրացաւ ծովի վրայ : Մեռնող օրուայ տրտմութիւնը, սուգի պէս բռնեց հորիզոնը, ու ծովը կապտեց, ապա երեկոյեան հովի առաջ մեղմիւ փրփրեց : Խաւարն իջաւ, ծովի խաւարը, յանկարծ ու միապաղաղ, ինչպէս մի անհուն քօղ առանց ծալքերի, առանց երանգների, որ մի վիթխարի աներեւոյթ ձեռք չտապով փռեց մի ծանր եւ անորոշ ցաւ հոգուս վրայ թառեց անէծքի պէս : Մօրս մահը յիշեցի եւ հօրս հոգեվարքը, երբ ես այնպէս փոքր էի, ու այնպէս անպաշտպան ու տրտում որբուկ : Ու յիշեցի նաեւ որ մեր գիւղում մեռելները երբեք դագաղ չունէին եւ գերեզմաններն առանց քարի չուտ են կորչում : Ու յիշեցի, որ մեր աշխարհում որբեր շատ կան, շա՜տ, շա՜տ, որոնք օրուայ այս խոհուն ժամին տրտմօրէն լալիս են իրենց մայրերի մահը եւ հայրերի կարմիր հոգեվարքը :

Հսկումի գիշեր է այս ինձ համար :

Կ'ուզէի բոլոր անյայտ, կորած շիրիմների վրայ խունկ ծխել այս պահուն :

Ահա մտածումս պաշտամունքի երկիւղածութեամբ դառնում է նրանց որ այլեւս չկան ու գերեզման չունին : Զորս ամիս առաջ այս իսկ ճամբաներում, այս իսկ ծովի վրայ դունատ հաւատ ունէի, թէ նրանք կան : Այնպէս դժուար է ընդունել մեծութիւնների անէացումը : Եւ յետոյ մեր յաւիտենական խեղճութեան մէջ կեանքի անծայր թշուառութիւնների հանդէպ, մեր հոգին որպէս գերագոյն յենարան, կառչում է պատրանքին, յոյսին : Ուզում ես հաւատալ, որ անգամ բարբարոս մարդու մէջ հին արիւնառուշտ գազանը այլեւս այնպէս սարսափելի չէ, որ նախնական մարդու էութեան մթին խորշերում, խղճի մի մոռացուած անկիւնում կարեկցութեան ամեն թէ բարութեան՝ մի ցոլք է պլպլում, որպէս մի խաւար ներքնայարկում մի աղօտ կանթեղ : Ուզում ես հաւատալ, որ ամենավայրագ ձեռքն իսկ չի զօրի, չի բարձրանայ, երբ առջեւն է կանգնած այնքան վճիտ արդարութիւն, այնքա՛ն հարուստ, այնքան պերճ մտածումներ : Ով եւ լինի այդ մոլեգնած թշուառականը բաց անապատում, ուր Աստուած այնպէս մօտ է, ի՞նչպէս կարող էր աստուածային կայծը մարել մի Վարուժանի, մի Սիամանթոյի : Ամենանախնական վայրենիներն իսկ լուսաբացին մանուկների պէս ժպտում են արեւի ցոլքերին, ի՞նչպէս կարող էր Թուրքը ժպտալ մտածումի, գեղեցիկի այսքան շքեղ արշալոյսներին :

Այսպէս էի խորհում, հաւատ ունէի եւ չէի կեղծում, երբ յոյսի խօսքերով էի հանդստացնում Հրաչի, Վարդգէսի, Գրիգոր Զօհրապի, Զարդարեանի «Հայրի՛կ, Հայրի՛կ» հեծծեծացող զաւակներին : Սին սփոփանքի համար չէր, երբ հաւատով ժպտում էի Խաժակի փոքրիկներին եւ յուսատու լուրեր ուղարկում Ակնունու պառաւած մօրը, որ տարիներից ի վեր ակնդէտ սպասում է իր աղեղղարկին եւ այդ սպասումով փախչում է գերեզմանից : Եւ յուսով ժպտում էի ամէնքին :

Խե՛ղճ Վարուժան, Սիմոնի դագաղի վրայ ասացիր՝

«Հա՛րս ճրագը բեր» ...

Քո եւ ընկերներիդ գերեզմանները որոնելու համար ո՛չ մի ճրագ չմնաց :

Մեր բոլոր օջախների լոյսերը խաւարեցին .

«Հա՛րս, ճրագդ մարէ՛»...

×

Եւ այժմ՝ երբ փախչում եմ Մեծ Եղեռնի քաղաքից, հոգիս յոյսից ու հաւատից թափուր՝ մեղմիւ հեծեծում է խաւարի մէջ : Սփոփիչ պատրանքը չքացաւ, Թուրքը եւ աստուածային կայծը գիտէ մարել :

Ու ծովից հանդարտ բարձրանում է երեկոյեան մշուշը եւ նրա ծալքերի հետ մի անհուն թախիծ սիրտս է սեղմում : Բայց անեզր ծովը խօսում է ինձ հետ : Ալիքները սարսուռ ունեն մտածումի եւ խաւարը՝ խուլ, անորոշ տնքոց :

Անապատներում բարբարոսներին կոխան եղած փոշիացած մեր հարիւր հազարաւոր հարազատների համար արցունքս քիչ է, մեր մայր հողն է մրմնջում նրանց համար ծանր ու թաւ հառաչանքով :

Ես որ տրտում երգասացն եղայ ցեղիս վիթխարի տառապանքին, այսօր գիշերային այս մենութեան մէջ միայն ձեզ համար արցունք ունիմ, ո՛վ մտածումիս եղբայրները :

Ահա հոգիս բաց խորան է ձեր նուիրական յուշերին, ուր ինքս եմ քուրմն ու խնկարկուն : Ո՛չ յուղարկաւոր ունի, ո՛չ թաղում, ո՛չ գերեզման, մենակ եմ բուրվառարկու ձեր նուիրական պատկերներին :

Մենք պայքարում ենք դեռ ու մեր ճամբան դաժան ու հեռու, ձեր հզօր շունչին ենք կարօտ, ձեր բռնկէ ոգուն ու կամքին, ահա ձե՛զ եմ փնտռում այս գիշեր, ձեր դիւթիչ պատկերներն եմ պրպըտում յոգնած երեւակայութեանս մշուշի մէջ :

Ո՞վ էք դուք, որ այսպէս յամրաքայլ ու վեհափառ անցնում էք անապատների դեղին մշուշի միջով : Ճանաչում եմ ձեզ, ձեր աղնուական ճակատները գիտեմ, ձեր հրացայտ աչքերը, ձեր դէմքերի պայծառութիւնը :

Եղբայրնե՛ր, եղբայրնե՛ր, դուք մարտի, դրիչի, մտքի, սիրոյ, տանջանքի իմ եղբայրնե՛ր, ձեր ծուատուած միսերը ցասկոտ արեւը կերաւ անապատներում եւ ձեր կրունկները բարկ աւազներն ու իժերը կրծոտեցին : Զյոգնեցի՞ք : Ահա հոգուս մէջ մի անհուն խորան կայ ձեզ համար, ընդարձակ՝ որպէս ծովը եւ սուրբ՝ որպէս ձեր արիւնը, հանգչեցէ՛ք, հանգչեցէ՛ք, դուք իմ յոգնած ու տառապած եղբայրներ, դուք վաստակաբեկ ուխտաւորներ ազատութեան կախարդական տաճարին, դուք քուրմեր ու ողջակէզներ աստուածային կրակին : Հանգչեցէ՛ք, հանգչեցէ՛ք, չէ՞ որ դուք շատ էք յոգնած, ահա հոգիս խորան է ձեզ համար :

Ո՞վ էք դուք, որ ուխտաւորների երկիւղած թափօրով անցնում էք այսպէս դըժուարին ճամբաներով : Ճանաչում եմ ձեզ ձեր ճամբաներից, որով միայն դուք գիտցաք անցնել, դուք, որ ձեր ցեղի խիղճը շալկած գնում էք բախելու Աստըծու փակ դռները : Զո՜ւր է, զո՜ւր է, բոլոր աստուածները վաղուց են մեռել եւ նրանց տաճարները վաղուց են աւեր : Ո՛չ դուռ կայ բախելու, ոչ գթութիւն ու արդարութիւն հայցելու երկնքից : Մի Աստուած կայ կենդանի ու նա անյայտ է, որպէս խիղճը տիեզերքի : Մի տաճար կայ կանգուն, որ այնպէս հեռու է, որպէս Երազն անհունի : Յաւիտենական արդարութեան տաճարն է այն, ու հազար հազար սերունդներ մարել են նրա դաժան ճամբաներում, ինչպէս դուք փշրուեցիք տարիքի երկաթ կրունկների տակ : Եղբայրնե՛ր, եղբայրնե՛ր, իմ նահատա՛կ եղբայրնե՛ր, եւ ձեր խաչը ծանր է եւ ձեր ոսկորները մաշուած անիրաւութեան անծայր տառապանքներում, հանգչեցէք, հանգչեցէք, չէ՞ որ դուք շատ էք յոգնած, ահա հոգիս խորան է ձեզ համար :

Ո՞վ էք դուք, որ անապատի մրրկի պէս անցնում էք սուրալով, եւ արիւնը չարչարանքի պէս շփում է երկնքի ճակատին ձեր բաց վէրքերից ճանաչում եմ ձեզ : Գիտեմ, ցասում ունիք, ձեր հրաբուխ հոգիների ժայթքումը : Ձեր ատամների կրճտոցն եմ լսում, եւ ձեր բռունցքների ճարճատումը : Հանգի՜ստ, հանգի՜ստ, դուր է փոթորկումը ձեր հոգիների, ձեր արիւնով գրուած մեծ գիրքը կայ, որ հազար–հազար սերունդներ պիտի կարդան, եւ նրանց աչքերում ձեր աչքերի ցոլքն է, եւ նրանց հոգիներում ձեր արդար ցասումը, եւ նրանց բազուկների մէջ ձեր կորովը եւ նրանց շրթունքներին՝ ձեր պատգամները նուիրական : Լսո՞ւմ էք դափինը ոտների եւ խուլ դրնդիւնը հեռաւոր, այդ նրանք են գալիս, նրանք, որ պիտի գան : Իսկ դուք հանգչեցէ՛ք, հանգչեցէ՛ք, չէ՞ որ դուք շատ էք յոգնած, դուք վաստակաբեկ ուխտաւորներ ազատութեան կախարդական տաճարին, ահա հոգիս խորան է ձեզ համար :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

գամ, ի՛նչ կախուելու համար մահապարտին տեղը : Յուսահատութիւն, զինուորը կ'որոշէ անձնասպան ըլլալ : Բայց առաքինի կինը գի՛տ մը կ'ընէ, եւ ի՛նչ հրաշալի գիւտ : Էրիկը, իր սիրեցեալ էրիկը, այն որուն համար լացաւ գիշերցերեկ, այն որմէ չբաժնուելու համար՝ բնակութեան հաստատեց դամբարանին մէջ,

— Խաչը հանենք անիկա՛, էրիկս, կ'ըսէ, ո՞վ պիտի գիտնայ : Խաչին վրայ միշտ պիտի տեսնուի խաչեալ մը :

Պետրոնիոս կը վերջացնէ · «Յաջորդ օրը ժողովուրդը զարմացաւ եւ սկսաւ հարցընել ինքն իրեն թէ ի՛նչ հրաշք է որ թաղուած մեռելը գերեզմանէն կ'ելլէ եւ խաչ կը բարձրանայ» : Իսկ Լաֆոնթէն կը վերջացնէ ․

Աւելի լաւ է քովն ունենալ կուժա մը՝
ոտքի,
Քան կայսր մը՝ թաղուած :

Տ. Ն.

ՀԱՅԿ. ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Հայ ժողովրդի անցած պատմական ուղին՝ նրա յառաջացման շրջանից մինչեւ մեր օրերը, լիամփոփ արտացոլելու համար «Հայկական Սով. Հանրագիտարանի» խմբագրութիւնը դիմում է Սփիւռքի բոլոր հայարնակ օջախներին, մտաւորականներին, մշակութային ու հասարակական կազմակերպութիւններին՝ խնդրելով .

Տեղեկութիւններ հաղորդել Սփիւռքի բոլոր հայարնակ վայրերի, գիւղերի, քաղաքների, թաղամասերի, գաւառների ու մարզերի մասին՝ սկսած հին ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը : Ցանկալի է, որ այդ տեղեկութիւններն ամփոփեն հետեւեալը .— Բնակավայրի ճշգրիտ անուանումը (հին եւ նոր), տեղավայրը, աշխարհագրական դիրքը, տնտեսական նշանակութիւնը, երբուանից են Հայերը բնակւում, նրանց ստոյգ թիւն այժմ, հիմնական զբաղմունքը, մշակութային օջախները, պատմական յուշարձանները, կարեւոր իրադարձութիւնները, հայազգի դրագէտների, նշանաւոր անձնաւորութիւնների կեանքն ու գործունէութիւնը : Հաճելի կը լինէր ստանալ նաեւ հնարաւոր ամէն կարգի լուսանկարներ, քարտէզներ, գծագրութիւններ, գրքեր եւ այնպիսի հրատարակութիւններ, վաւերագրեր ու յիշատակարաններ, որոնք օժանդակ աղբիւր կարող են ծառայել հայ հանրագիտարանի համար՝ ամբողջական ձեւով արտացոլելու Հայոց պատմական ճանապարհը :

Օգտագործուող տեղեկութիւնների աղբիւրները խնդրւում է յիշատակել տողատակ, համապատասխան լեզուով՝ մատենագիտութեան մէջ ընդունուած կարգով : Ցանկալի է նիւթերը ստանալ երկու օրինակից, մեքենագիր վիճակում, ստորագրի հասցէով ու հակիրճ կենսագրական տեղեկութիւններով :

Հայկական Հանրագիտարանի
Հասցէն է՝

ՍՍՀՄ Հայկական ՍՍՀ, Երեւան (8), փողոց Մայակովսկու թիւ 87 :

«ՀԱՅԿ. ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ընդհակառակն, պարոն, շատ բան ըրիք, եթէ դուք չըլլայիք, պարոն սատկանապետը գիս հիմա գլխատուելու դըրկած պիտի ըլլար : Վստահ եղէք ուրեմն որ վաղը գիշեր Արեւորդիները եւ իրենց պետը մեր ձեռքերուն մէջ պիտի ըլլան :

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՆԱՄԱԿԸ

Այն եղերական տեսակցութենէն ետք, որ ընդհատուած էր պարոն Հէնրիի զաղտնի ոստիկաններուն մէկէն ի մէկ երեւան ելլելովը, Խայտիշահեր Մանօն, յուզուած, տակն ու վրայ եղած, խոր մտածմունքի մը մէջ ինկած էր :

Գիշերը մինչեւ լոյս անքուն մնացած ըլլալով, վրան տաքութիւն եկած էր... : Լուանալու մօտ հալիւ քունը տարած էր : Անկապակից մղձաւանջներէ հալածուած, հատ ու կտոր երազներ տեսած էր : Երբեմն Վիտոքը կը տեսնէր, որ ձեռքը դաշոյն մը առած սրտին կը մխէր, երբեմն զաւակները կը տեսնէր որոնք թշուառ վիճակի մը մատնուած էին եւ կը քշուէին կը տարուէին կարգ մը անծանօթ մարդոց կողմէ :

Ժամը տասնեւմէկին արթնցաւ եւ հագուեցաւ : Յետոյ ճաշասրահ իջաւ, բայց բերանը բան մը չկրցաւ դնել, քանի մը պտուղ կրծեց եւ գաւաթ մը ջուր խմեց... բայց այդ գաւաթ մը ջուրն ալ չկրցաւ իր տաքութիւնը անցընել :

Հոնկէ իր արդուզարդի սենեակը գնաց : Այս սենեակին պատուհանները փողոցին վրայ նայող պատշգամի մը վրայ կը բացուէին :

Պատշգամին մէջ աթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը եւ սկսաւ մտածել գլուխէն անցածներուն վրայ : Աչքերը թրջեցան :

Մանօն իրականութիւնը անկեղծօրէն խոստովանած էր Վիտոքի : Սա ալ ըսենք որ, Մանօն բոլորովին դէշ կին մը չէր, Հաճոյքը շատ կը սիրէր, հպարտ եւ ունայնամիտ էր, եւ այսպէսով աղուոր խոստումներէ տարուած էր : Կեղծ Թիօնվիլ անոր գլուխը դարձնել յաջողած էր եւ սէր ներշնչելով՝ վերջապէս գլխէ հանած էր զայն :

Իբրեւ հաւատարիմ կին շատ մը թերութիւններ ունէր թէպէտ, բայց իբրեւ մայր՝ որեւէ թերի կողմ չունէր : Ճշմարիտ մայր մըն էր ան եւ իր զաւակները չափէն աւելի կը սիրէր :

Կեղծ Թիօնվիլի խօսքերէն խաբուելով գլխէ ելած էր եւ ամէն չարիքին արմատը հոդ էր արդէն, ամէն բան տակէ ծաղում առած էր :

Ինչպէս որ ամուսնոյն խոստովանած էր, հակառակ իր նիւթական ճոխ ու փարթամ կացութեան, վայրկեան մը իսկ չէր դադրած իր կորսուած զաւակներուն վրայ մտածելէ եւ աշխարհը տակն ու վրայ ընելով զանոնք փնտռած, բայց զանոնք չգտնելով՝ գիշեր ցերեկ անոնց կարօտին վրայ ողբացած էր :

Եւ հիմա, Վիտոքի երեւան ելլելէն ետք, ամէն տենէ աւելի սկսած էր տառապիլ եւ իր գործած սխալներուն եւ յիմարութիւններուն մեծութիւնը զգալ :

— Եթէ խելօք կեցած ըլլայի, կ'ըսէր ան իրովի, եթէ պարկեշտ ու իր տունին կապուած հաւատարիմ կին մը ըլլայի, Վիտոքը որ զիս սրտանց կը սիրէր, պիտի աշխատէր բանկին մէջ լաւ պաշտօն մը ձեռք անցընել եւ տարուէ տարի աստիճանը պիտի բարձրանար :

Ո՞վ գիտէ, թերեւս ալ այսօր վեհապետին ամէնէն սիրելի սպաներէն մէկը եղած պիտի ըլլար եւ մեր զաւակներուն հետ երջանիկ կեանք մը պիտի վարէինք : Ախ, ամէն բանին պատճառը ես եմ ...

ԱՐԹԻՒՐ ՊԻՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Պ. Պարէտ Էլէկեան, Այրի Տիկին Գե-ղամ Գալաֆեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գալաֆեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գալաֆեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկին Թադէոս Սուգիասեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սուգիաս-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետրոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ան-թոնիօ Ակոսթինելլի, Տէր եւ Տիկին Սար-գիս Մկրեան, Օր. Բերկրուհի Ծալեան, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Քիւթնէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սուգիասեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Էլէկ-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծա-հան Էլէկեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ակոսթինելլի, Պէրպէրեան, Ագարեան, Ե-ղեկիէլեան, Էլէկեան, Զօպանեան ընտա-նիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգա-կանին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԷԼԷԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սուգիասեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 29ին, Չո-րեքշաբթի երեկոյ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Պ. Էլէկեանի:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍԵՆԵԱԿ

Առանձին այր մը իր տան մէջ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը տրամադրէ զոյգի մը կամ առանձին կնոջ մը: Տունը կահա-ւորուած է եւ ամէն ինչ կայ: Դիմել անփամբ «ՅԱՌԱՋ»ի:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամ-փիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը-սարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ Համալսարանական ուսանող-ներու սանաթորիումներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լե-հաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդ-կաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրա-զիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դը-նապաններուն:

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկու-շաբթի (Ապրիլ 3) կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլ-լալ:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ
(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուր-դին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն: Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու:

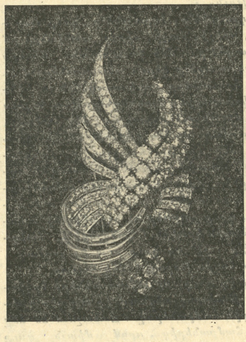
Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով:

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent

Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)
Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանըէկեան, Մատլէն Էֆիզեան - Քարփանթիէ, Հայկուհի Խտըշեան - Լա Շասանեը

« Սայաթ - Նովա » ջութակային համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)
Ժագ Սթեփանօ (Համբարձում) Ս. Սուրէնեան (Զուզան), Ա. Գմբէթեան (Ռուստամ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Ն. Պշտիկեան (Զահակիր), Յովնան (Եղոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)
Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 փրանք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒ-ՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ:

Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին:

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

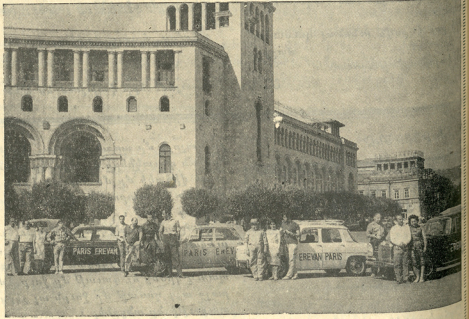
Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 փրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Փոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուղարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ին վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ: Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս-տութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա-փաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խում-բերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-3[illegible]
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-4[illegible]

Հ. Մ. Ը. Մ. U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil
Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԱՊՐԻԼ
MARDI 4 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10878 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.878

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Բ.

Հետեւողական իր աւանդական քաղաքականութեան, Պարսկաստան ինչպէս համաշխարհային առաջին պատերազմին, այնպէս ալ երկրորդին իր հողամասին վրայէն ազատ անցքի իրաւունք տուաւ պատերազմիկ կողմերուն :

Այս ձեւով չէզոք դիրք պահեց եւ իր բանակները ռազմաճակատ չղրկեց : Սակայն 1914 – 18 Թրքական զօրագունդերը կեղեքեցին սահմանամերձ շրջանի պարսկական գիւղերն ու աւանները :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք 1921 Փետրուար 26ին կնքուած Իրանի եւ խորհրդ. դաշնագրով Մոսկուայի կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հրաժարէր Պարսկաստանի կողմէ ցար– Ռուսիոյ շնորհուած բոլոր առանձնաշնորհներէն եւ տնտեսական ու իրաւական զանազան շահերէ : Ռուս զինուորներն ալ պիտի պարպէին պարսկական հողը :

Երբ պայթեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը, Պարսկաստան անմիջապէս չէզոքութիւն յայտարարեց :

Սակայն 1941 Յունիս 22ին, երբ Հիթլեր պատերազմ յայտարարեց Խ. Միութեան դէմ, այս վերջինը դարձաւ Անգլիոյ բնական դաշնակիցը : Միասին պէտք է կռուէին Գերմանիոյ դէմ, որ կը դառնար հասարակաց թշնամին :

Խ. Միութեան օգնելու միակ ճամբան կ'անցնէր Պարսկաստանէն : Անգլիացիք հարաւէն, Ռուսերը հիւսիսէն պարսկական սահմաններէն ներս մտան 1941 Օգոստոսին, Իրանի մէջ գերման գործակալներու խռովարարական շարժումներուն վերջ տալու պատրուակին տակ :

Պարսիկ կառավարութիւնը Օգոստոս 28ին հրամայեց իր բանակին վար դնել զէնքերը եւ չընդդիմանալ հարաւէն ու հիւսիսէն յառաջացող օտար զինուորներուն : Փաստօրէն երկիրը ինկաւ բոլշեւիկներու եւ Անգլիացիներու ազդեցութեան տակ : Այդպէս ալ մնաց ամբողջ պատերազմի տեւողութեան :

1941 Սեպտեմբեր 16ին դաշնակից զինուորները քալեցին Թեհրանի վրայ եւ գահընկէց ըրին Ռըզա Շահ Փէհլէվին, տեղը դնելով իր որդին Մոհամմատ Ռըզա Շահ Փէհլէվին, ներկայ Թագաւորը :

Երկու կուսակցութիւններ կազմուեցան Իրանի մէջ պատերազմի շրջանին, — Թուտէ (Զանգուած), որ հրապարակ իջաւ իբրեւ պաշտպան գիւղացիներու, արհեստաւորներու եւ մտաւորականներու իրաւունքներուն, սակայն իրականին մէջ համայնավարական կազմակերպութիւն մըն էր, ենթակայ Կոմինտերնի :

Միւս կուսակցութիւնը անգլիասէր էր եւ կը կոչուէր «Էրատէ – Մէյլի » (Ազգային կամք) :

1942 Յունուար 29ին Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը Իրանի հետ կը կնքէին համաձայնագիր մը, որով յանձնառու կ'ըլլային պարսկական հողը իրենց զինուորներէն ամբողջովին պարպելու՝ ամէնէն ուշը պատերազմի վերջանալէն վեց ամիս ետք : Կ'երաշխաւորէին նաեւ Իրանի հողային ամբողջութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը :

Գերմանիոյ հետ Զինադադարը կնքուեցաւ 1945 Մայիս 8ին :

Շատ չանցած անգլիական եւ ամերիկեան զինուորները բոլորովին քաշուեցան Իրանէն, յարգելով իրենց յանձնառութիւնը , ինչպէս ըրեր էին Եւրոպայի մէջ :

Սակայն բոլշեւիկ զինուորները չարունակեցին գրաւման տակ պահել հիւսիսային Պարսկաստանը, որուն քարիւղի մենաշնորհը ձեռք բերելու դիմում կատարած էր Մոսկուայի կառավարութիւնը 1944 Սեպտեմբեր 17ին :

Թուտէ կուսակցութիւնը Հոկտեմբեր 27ին Մէճլիսի (Խորհրդարան) շէնքին առջեւ մեծ ցոյց մը կազմակերպած էր՝ պահանջելով զոհացում տալ բոլշեւիկներուն :

Իրանի կառավարութիւնը մերժեց Մոսկուայի պահանջը : Քարիւղի մենաշնորհ չտուաւ :

Այդ օրերուն Ատրպատականի մէջ կազմուեցաւ «Դեմոկրատ կուսակցութիւն»ը, որուն նպատակն էր ստեղծել «ինքնավար Ատրպատական», քաջալերութեամբ եւ աջակցութեամբ Կրեմլինի :

1945 Օգոստոսին կուսակցութեան զինեալ անդամները կարմիր բանակի զինուորներուն գործակցութեամբ յարձակում գործեցին Թաւրիզի կառավարչատան վրայ եւ յանուն չորսուկէս միլիոն Ատրպատականցիներու պահանջեցին մարզական ու մշակութային ինքնավարութիւն շնորհել Ատրպատականի, Իրանի գերիշխանութեան տակ :

Դեմոկրատները մասնաւորաբար կը պահանջէին, որ պարսկերէնի հետ միասին տեղական բարբառը ճանչցուի իբրեւ պաշտօնական լեզու :

Ատրպատականցիները կը խօսին լեզու մը, որ խառնուրդ մըն է Թուրքերէնի աղէրիի, մոնկոլերէնի, արաբերէնի եւ պարսկերէնի : Թուրքերէնը 20 – 30 առ հարիւրը միայն կը կազմէ :

1945 Հոկտեմբերի վերջերը Ուրմիոյ շրջանին մէջ սկսան խլրտիլ Քիւրտերը եւ դիրք բռնել Թեհրանի կառավարութեան դէմ, բոլշեւիկներու աջակցութեամբ : Այս շարժումը յանգեցաւ Մահապատի Քրտական Հանրապետութեան ստեղծումին :

Նոյեմբեր 16ին Ատրպատականի ինքնավարութեան ձգտումները չեշտուած հանգամանք կը ստանան : Նոյեմբեր 19ին կեդրոնի կառավարութիւնը երկու զօրագունդ կը ղրկէ Ատրպատական՝ խռովութիւնները զսպելու համար : Կարմիր Բանակը Շէրիֆապատի մէջ կը կեցնէ պարսիկ զինուորները, որոնք ռուս ընդհապետ Զմիտնոֆէ վերջնագիր կը ստանան երկու ժամէն վերադառնալու Թեհրան :

1945 Նոյեմբեր 20ին Թաւրիզի մէջ հանդիսաւորապէս կը բացուի «Ատրպատականի Համագումարը» , որուն կը մասնակցին դեմոկրատ կուսակցութեան 700 պատգամաւորները, նախագահութեամբ կուսակցապետ Փիշէվարիի :

Համագումարը կը քուէարկէ եօթը յօդուածէ բաղկացեալ յայտարարութիւն մը, որով կը պահանջուի ազգային ինքնավարութիւն, հողային բարենորոգում , քանդուած գիւղերու վերաշինութիւն եւ դպրոցներու կառուցում :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Մարտ 14ի յայտարարութենէն ետք, նոր կոչ մը ըրաւ դադրեցնելու համար Վիէթնամի պատերազմը, այս անգամ ուղղակի Միացեալ Նահանգներուն : Ու Թան կ'ուզէ որ Ամերիկա գործադրէ իր առաջարկած երեք կէտերէն գոնէ առաջինը «միակողմանի ձեւով գործադրելով զինադուլ մը» : Ու Թան գերագոյն կոչ մը կ'ընէ ի տես « Վիէթնամի պատերազմին օրէ օր աւելի սարսափելի քանդումներուն եւ ջարդերուն » :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կ'ըսէ թէ դառն իրականութիւնը այսօր քիչ մը տարբեր է, անել մըն է, որմէ կարելի է դուրս ելլել միայն եթէ Միացեալ Նահանգները «իրենց ամբողջ ուժով եւ մարդկութեան պատմութեան մէջ, աննախընթաց հարստութեամբ նախաձեռնարկ ըլլան առաջին քայլն առնելու :

Շատ յոյս չկայ սակայն թէ Միացեալ Նահանգները դրական պատասխան տան Ու Թանի : Մարտ 14ին արդէն, ՄԱԿի Ընդհ. քարտուղարը դառնութեամբ նկատած էր իր առաջին «յուշագրին» (Յունուար 1966) ձախողութիւնը :

Այդ յուշագրին մէջ, Ու Թանի առաջարկները կրնային ընդունիլ հիւսիսային Վիէթնամի կողմէ եւ այդ ընելով Հանոյ ամրապնդած կ'ըլլար Ու Թանի դիրքը :

Ապրիլ մէկի իր կոչին մէջ, Ու Թան կ'իւրացնէ Ճոնսընի կառավարութիւնը քննադատող ծերակուտականի մը տեսակէտը, որմէ շատ տպաւորուած է եւ կ'ըսէ «պէտք է ըսեմ, որ կը բաժնեմ ծերակուտական Ֆըլպրքի տեսակէտը » : Կը նկատուի որ նման դիրք մը շատ ճարպիկ չէ եւ աննախընթաց ՄԱԿի պատմութեան մէջ : Արդարեւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը պէտք չէ ընդդիմադիր ծերակուտականի մը յայտարարութիւնը իւրացնէ երկրի մը դէմ արտայայտուելու համար եւ ուրիշ աղբիւրներէ պէտք է քաղէ իր պատճառաբանութիւնները :

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներու մէջ, հաւանական չի նկատուիր որ Ճոնսըն «այո'» ըսէ Ու Թանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԵՆԻ մէջ երեք օրուան գործադուլ մը սկսած է բողոքելու համար ՄԱԿի պատուիրակութեան ժամանման դէմ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետը ընդունած է վեց նախարարներու հրաժարումը : Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Տէմիրէլ ուզած է գոհացում տալ Արդարութեան կուսակցութեան (Ատալէթ) որ կը մղէր զինքը շրջապատուելու զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներէ :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, մշակութային յեղափոխութիւնը նոր թափ ստացած է եւ կը սպասուի որ ցարդ Հանրապետութեան նախագահի տիտղոսը կրող՝ Լիու Շաօ Ճի պաշտօնապէս ամբաստանուի :

ԱԹԷՆՔԻ քաղաքական կուսակցութեանց բոլոր պարագլուխները հրաւիրուած են Թագաւորին կողմէ տագնապը լուծելու համար : Փափանտրէու միտք չունի հրաւէրին պատասխանելու ինչ որ կրնայ ձախողեցնել կարգադրութեան մը հաւանականութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ 22 նախարարներ կրցան իրբեւ երեսփոխան Ազգ. Ժողովին Ա. նիստին մասնակցիլ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սունայ Նիւ Եորք մեկնած է Հռոմ Փարիզ ճամբով : Տասնեւմէկ օր Ամերիկա պիտի մնայ : 1954էն ի վեր առաջին անգամն է որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ մը Ամերիկա կ'երթայ : Պիտի վերաքննուին Թուրքեւամերիկեան երկկողմանի պաշտպանութեան համաձայնագրերը :

ԳԱՀԻՐԷ հաւաքուած են ափրիկեցի յեղափոխական պետութեանց «փոքր վեհաժողովը » : Կը մասնակցին՝ Ալժերիա, Կինեա, Թանզանի, Մաւրիտանիա : Մալի եւ Քոնկոյի (նախկին ֆրանսական) ղեկավարները յայտնած են թէ չեն կրնար մասնակցիլ :

ՓՈԽ–ՆԱԽԱԳԱՀ Հըմֆրէ կը շարունակէ իր շրջապտոյտը : Կարգ մը ցոյցեր եղած են իրեն դէմ, Հռոմի մէջ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻՆ ՎՃԻՌԸ
ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ. — Ընդհ. դատախազի վճիռին պատճէնին հրատարակութենէն ետք, բստորեւ Արդարութեան նախարարութեան վճիռը, որ տրուած է նախորդին հիման վրայ Մարտ 26 թուականով եւ որուն պատճէնը ստացանք այսօր, Երուսաղէմէն. (կիրակի օրուան մեր թիւին մէջ՝ Նորայր Եպիսկ. Պողարեանէ լուսաբանութիւն կը սպասէինք , իբրեւ *տեսուչ ձեռագրատան*, ոչ գանձատան , ինչպէս մեր ընթերցողները, իրենք ալ ուղղած են) :

Տրուած Արդարութեան Նախարարութեան Երուսաղէմի Ընդհանուր Փոխանորդին կողմէ , թիւ Ա. Կ. 55/1 – 1071 :
Արդարութեան Ընդհ. Փոխանորդ , ընդդէմ

1. Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեանի
2. Ա. Սանտրիկեանի
3. Շնորհք Եպս. Գալուստեանի

19 *Մարտ 1967ին , Երուսաղէմի Ընդհանուր Դատախազը որոշեց առկախել դատական հետապնդումը ամբաստանեալներուն դէմ այն հիման վրայ , թէ 1960ի պատժական օրէնքի 406/1–դ եւ 67 յօդուածներով իրենց վերագրուող յանցանքը կ'իյնար 1965ի ընդհանուր ներման օրէնքի սահմանին մէջ : Քննութեան թուղթերը մանրազննին ուսումնասիրութեան ենթարկելէ ետք , Ընդհ. Դատախազին որոշումը ճիշդ կը գտնեմ :*

Հետեւաբար , եւ համաձայն 1961ի պատժական դատերու օրէնքի 130/բ յօդուածին, կը վճռեմ հաստատել այս որոշումը եւ թղթածրարը վերադարձնել Ընդհանուր Դատախազին :

Որոշում տրուած 26 Մարտ 1967ին :

ՈՒԱԼԻՏ ԹՈՒՔԱՆ
Արդարութեան նախարարութեան Ընդհ. Փոխանորդի Օգնական

×

ՄԵՐ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ՝

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՀԵՐՔՈՒՄ ԱՆԱՄՕԹ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ »

ԵՐԵՒԱՆԻ "ԱՐԱՐԱՏ"Ը

ՖՐԱՆՍԱ ԿՈՒԳԱՅ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. վարչութենէն կ'իմանանք թէ Երեւանի Ֆութպոլի «Արարատ » խումբը մօտերս Ֆրանսա կուգայ, կարգ մը հանդիպումներ ունենալու համար Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ : Հրաւիրուած է Հայաստան այցելող ֆութպոլի Թուլուզի խումբին կողմէ :

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը : Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այդ հաշիւները :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգիններըը ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին :

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »ի

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հոնա՛, լեռ մը :

Բարձր, վեհաշուք, իր ձիւնապատ կատարը արարիչի աթոռին կպած :

Իգդիր : Քաղաք մը բարձրադիր լերան, որ կը կոչուի Արարատ, — քղանցքին թառած :

Իգդիրմաւա ... պարզ, ցածլիկ տուներով, նեղլիկ փողոցներով գիւղ մը : Արդար իր պատերովն ու բնակիչներովը : Հոն ապրողները մշակ, բանուոր, արհեստաւոր :

Ուստա Առաքելը գիւղին սիրուած, փնտռուած վարպետը : Իր մանչերէն պատանեկիկ Աւետիսը գիւղին ծիլն ու ծաղիկը : Դպրոց ու եկեղեցի գիւղին մէջ : Երգ ու շարական, Սաղմոս ու Նարեկ արդար մանկտոյ շրթներուն վրայ ամէն օր, այլ մանաւանդ Շարաթ երեկոներն ու Կիրակի առաւօտները :

Պատանեակ Աւետիսը արդէն փնտռուած արժէք է թէ դպրոցին, եւ թէ եկեղեցիին մէջ : Դպրոցը, ուշիմ, աշխատող, սորվող : Եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր :

Հայ գեղջուկին սքանչելի հորովելները, Հայ եկեղեցւոյ սրբազեալ, խնկաբոյր շարականները անոր բերնին մէջ իմաստ, բովանդակութիւն կը ստանան : Հայ մայրերը երանի կուտան Զարդար քոյրիկին, որ այդպիսի իմաստուն ու ձայնաւոր տղայ մը ունի :

Պատանի Աւետիսը, դպրոցէն ետք՝ չիտակ կը վազէ հօրը դարբնոցը օգնելու համար իր եղբայրներուն : Ուստա Առաքելը, խանդաղատանքով կը նայի իր ուշիմ տղուն, կը ժպտի, գլուխը կը շարժէ իմաստուն շարժումով մը : Աւետիսը դպրոցական պայուսակը մէկ կողմ շպրտած՝ կ'անցնի փքոցին գլուխը : «Մուխ ու ծուխ, կրակ ու բոց իրար խառնուած» :

Հայրը կը նայի իր դպրոցական մանչուն, կը դիտէ անոր ձեւերը, շարժումները, ճիգը, «... իս քո գործը չի, որդի, դու դաւթարի, խալամի մարդ իս...» : Ուստա Առաքելը անգրագիր՝ բայց իմաստուն, այն օրերէն արդէն կը տեսնէ, կը գուշակէ իր Աւետիսին ապագան : Դու որդի փքոցի համար ստեղծուած չես, դու գրիչի «ղալամ»ի համար ծնած ես :

Պատանի Աւետիսին եղբայրները, իրենց ծնողքին կողմէ ցայտուն կերպով ցուցադրուած այս բացառիկ եւ աչք ծակող խտրականութեան համար չեն նախանձիր, այլ, ընդհակառակն, իրենք ալ իրենց կարգին խորապէս կը ցանկան, որ անիկա «տեղ մը հասնի», «գրչաւոր» մարդ դառնայ :

Յովսէփ գեղեցիկի եղբայրները, նախանձելով իրենց եղբօր, չարաչար կերպով խաբեցին իրենց ծերունի հայրը, Յակոբը, եւ եգիպտացի անցորդ վաճառականներուն վաճառեցին իրենց եղբայրը : Ցեղային բացառիկ ու գովելի յատկանիշ մըն է Հայերուս մօտ, ոչ միայն չնախանձիլ եղբօր մը ունեցած առաւելութիւններուն, այլ ամէն ձեւով քաջալերել զայն տեղ մը հասցնելու համար :

Իր գիւղին դպրոցը շատ նեղ կուգար պատանի Աւետիսին հոգեկան թռիչքներուն համար : Գիւղին ճիշդ դիմացը Արարատը կար : Իր սիրտը, այն օրերուն իսկ, կարծես անոր մեծութիւնը ունէր : Լա՛յն լա՛յն հորիզոններու երազանքը կար իր մէջ : Իր հոգին ռազմունակ, փոթորկոտ վերիվայրումներու մարզադաշտ մըն էր կարծես ու կը փնտռէր այն «խորհուրդ խորին» բաները, որոնք թէեւ իր առօրեայ մտածումներուն մշտնջենական առարկաներն էին, բայց որ տակաւին անոնց խորը թափանցելու անընդունակ էր :

Այն օրերուն իր մարմրուն հայեացքը սեւեռ յառած վեհ Արարատին, կարծես անորմէն կը սպասէր կախարդիչ հէքեաթներուն բովանդակ քաղցրութիւնը, որոնք տարիներո՛վ տարիներո՛վ օրօրած էին իր մանկունակ հոգին :

Եւ իրօք, Արարատը իրեն համար լոկ քարակոյտ մըն էր, լերկ, չոր ու ցամաք գանգուած մը չէր, ձիւնապատ գագաթով անխօս, անբան լեռ մը չէր, այլ, ուժ մը, զօրութիւն մը, խորախորհուրդ իմաստութիւն մըն էր : Երկինքէն հոն տեղաւորուած Աստուած մը՝ Հայոց անպարտելի Աստուածն էր :

Արդարեւ, Հայոց Աստուածը օգնեց իրեն, ճամբայ ցոյց տուաւ իրեն : Քալանթարեան Դաւիթ, առաքեալը որ լոյս, գիտութիւն կը ջամբէր հայ մանկտոյ, արդէն իր հայրական սուր աչքերովը կարդացած էր պատանի Աւետիսին ներաշխարհը, հասկցած էր անոր մտածկոտ թափառումներուն խորքը :

Ճեմարա՛ն ...

Ճեմարան եւ Իգդիրմաւա :

Անուն, դրամ ու համբաւ ունեցողներու տղոց մօտ՝ ուստա Առաքելին այս անծանօթ գիւղացի տղեկը ...

Ճեմարանի իր մուտքը : Աստուած իմ :

Պատանի Աւետիսին մուտքը կը մերժուի, որովհետեւ՝ ղրպանը «առողջութեան վկայագիր» չունի : Եւ նախապէս դիմում չէ կատարած : «Դու սպիտուած գիւղ պիտի վերադառնաս, տղաս, ափսոս չնորհքով տղայ կ'երեւիս»... կը յարէ զինք ընդունող սրբազանը :

Երկինքը կը ցնծայ հէգ Աւետիսի գըլխուն վրայ, Էջմիածնի հաստկեկ կամարները կը ճարճատին իր ուսերուն, աչքերը կ'ուռին, կը թացնան ու «գիւղ վերադառնալ, բայց, քննութիւնը վաղն իսկի...» :

Սրբազանը հանդարտ, դանդաղ քայլերով վեր կը բարձրանայ աստիճաններէն, ինք վարը նոյն աստիճաններուն ծայրամասը կանգնած խելագարի մը երեւոյթով, անորոշ մտածումներու անձնատուր :

Յանկարծ բամբ, առնական դայլայլ, վիշտ պարունակող ձայն մը կ'արձագանգէ Էջմիածնայ կամարներուն տակ. «Սրբազա՛ն ...» :

Ետ կը դառնայ Սրբազանը, կը դիտէ պատանի Աւետիսին կերպարանքը, կը նայի անոր աչքերուն, ու կ'անտեսէ թուղթի վրայ գրուած օրէնքները : «Վեր եկ, տղաս, յայտնի է դու էս տեղի ապրանք ես» :

Անկէ ե՞տք :

Անկէ ետք, Աւետիս Ահարոնեան ճեմարանի փայլուն ուսանող : Անկէ ետք Եւրոպա համալսարանակա՛ն : Անկէ ետք, դրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր, ճառախօս, քաղաքական գործիչ ու յեղափոխական ու մարդակերտ քարոզիչ :

Անիկա աշուղ դարձած իր անկրկնելի նուրբ քնարին լարերը ամբողջութեամբ տրամադրեց հայ տառապանքին : Ղարիպ դարձած՝ երգիչ հայրենասիրութեան, երգիչ ազատութեան : Անթեղուած մոխիրներու տակէն լոյս աշխարհ բերաւ մոռցուած անանուն խոնարհ հերոսներ, որոնք ներշնչման աղբիւր պիտի դառնան եկող ու գացող անհամար սերունդներու :

Երգեց Արարատի փառքը, Արարատեան դաշտի լազուարթ գեղեցկութիւնը, «կամուրջ քանդող», «Մայր Արաքսի»ներու ջուրերու գեղգեղանքը : Աւետիս Ահարոնեան իր հրէ գրիչը ամբողջութեամբ տրամադրեց հայ ցաւին, Հայոց տառապանքին, հայ հայրենիքին :

Ատենին, չար նախանձէ դրդուած, «լալկան բանաստեղծ» յորջորջողներ եղան : Մեղայ, հազար անգամ մեղայ :

Ահարոնեանի Աստուածատուր գրիչէն ցասում, զայրոյթ, վրէժ, ըմբոստութեան մարտակոչ կը կաթկթի : Զարին չարով պատասխանելու, հարուածին հարուածով փոխարինելու քարոզիչն է անիկա :

Անիկա չէր հաւատար ճակատագիրին : Ճակատագիրը իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր ձեռքով կը կերտէ, վկայ իր անմահ «Խայ»ը : Անիկա չէր վախնար մարդոց դատաստանէն, այլ, կը սոսկար հայ ժողովուրդի պատմութեան դատաստանէն, «Մէջքդ պնդիր ցեղ իմ, պատմութիւնն է կանգնած դէմդ իբր հարցաքննիչ դատաւոր, կամ կանք, կամ չկանք : Կամ ազգ ենք, կամ հող ու մոխիր» : Ահա իր մըրրկաշունչ պատգամը որ յարատեւօրէն կը հնչէ մեր ականջներուն մէջ :

Անիկա կը հաւատար մեր ապագային հաստատ հաւատամքով մը : Ընկրկումի խօսք չէր ուզեր լսել ոչ ոքէ : «Ժամանակներէ անձայն ու վիթխարի անիւի մի հատիկ թաւալքին աչք տնկած՝ սպասում ենք որ հողը ծաղկի մեզի համար» կ'ըսէր ափիթով մը ու կ'աւելցնէր. «Հայոց աշխարհ, յուսա՛, սպասիր եւ դու ու մի վհատիր» :

Արովեան, Նալբանդեան, Րաֆֆի, Խրիմեան Հայրիկ, Ալիշան ու բազմաթիւ այլ հայ աշխարհի փայլուն աստղերուն քովը, անտարակոյս Աւետիս Ահարոնեան այդ աստղերուն ամէնէն փայլուններէն մէկն է :

Ազգ ամբողջութեամբ, բայց մանաւորապէս մեր մայր հայրենիքը, տակաւին ժլատ է իր անձին, անունին ու համբաւին նկատմամբ, բայց հաւատացած ենք, կուգայ այն երջանիկ օրը, որ անոր մեծաշուք արձանը կը կանգնի մեր մայրաքաղաքին մեծ հրապարակին վրայ, Արարատին դիմաց :

Այն Արարատին՝ զոր այնքան սիրեց, եւ որուն կարօտովը աչքերը փակեց օտարութեան մէջ :

Իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ փառք իր անմոռաց յիշատակին ...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԱ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՏԵՍԻԼՔԸ

Պատերազմը ոչ մէկ ժողովուրդի խնայեց : Բոլոր ազգերն ալ ունեցան իրենց դանդուածային ջոհակոյտերը : Բայց նաեւ բոլոր ազգերը, պարտուած թէ յաղթական, դարձան իրենց տուները, չէն կամ աւերակ : Բոլոր որդեկորոյս մայրերը լալու, աղօթելու, խնկաւէտելու համար ունեցան իրենց հարազատին դեբեզմանը, մարմարաշէն կամ անշուք հողակոյտ : Կամ գոնէ այդ նուիրական պատրանքը ունեցան յանձին Անծանօթ զինուորին : Այսօր, ամէն Փրանսացի մայր, երբ Յաղթական Կամարին ուխտին կ'երթայ, անպայմանօրէն սա տխուր բայց քաղցր ու միամիտ խորհրդածութիւնը կ'ընէ. — «Ո՞վ գիտէ, թերեւս այս սըրբազան սալարկին տակ հանգչող զինուորը իմ զաւակս է ...» :

Հայութիւնն է միայն որ զրկուեցաւ իր հայրենի հողէն : Հայ մայրն է որ այժմ, ամէն կիրակնամուտին, երբ խունկ կը վառէ, նայուածքը անհունին մէջ երերուն, չի գիտեր թէ ո՛ր կողմը դառնայ, խունկին բուրմունքը որ հովին յանձնէ : Հայութիւնն է միայն որ չունեցաւ իր Անծանօթ Նահատակին գերեզմանը՝ իբրեւ միակ ու վերջին կայքը մեր պաշտամունքի արցունքներուն : Ի զուր մեր չուրջը պիտի որոնէինք, ոչ թէ հոյակապ մահարձան մը, այլ ծա՛ռ մը, քա՛ր մը, երկրագունտին փակած աներեր բան մը որ մեր նահատակ ծնողքին, քրոջը կամ եղբօրը կեանքի մէկ բոպէն յաւերժացընէր մեր աչքին : Եւ ամէն անգամ որ ուզենք ոգեկոչել մեր կորուսեալներուն յիշատակը, յուսահատօրէն կ'ապաւինինք մեր չարչարուած յիշողութեանը :

Հասարակաց փոսն իսկ զլացուեցաւ անոնց : Եւ սակայն, այն տեսիլքը որուն համար ինկան մեր նահատակները, միակն էր որ, անոնց արիւնին մէջ թաթխուելէ ետքն ալ, զերծ մնաց որեւէ հարստահարական արատէ : Միակն էր որ ըլլալու չբովանդակեց որ եւ է աշխարհակալական ձգտում : Նոյնիսկ երբ անոնք ծովերէ ծով Հայաստան մը երազեցին : Հայ ժողովուրդը միակն եղաւ, բացարձակապէս միակը, որ փրկութեան պատերազմը մղեց, այսինքն միակ ներելի, միակ մարդավայել պատերազմը : Ու վերջապէս հայ Նահատակը միակն եղաւ, որուն մարմինը մնաց անթաղ, բայց անունն ու գործը չուտով թաղուեցան մեծ ազգերու յիշողութեան մէջ :

Հապա իրենց հարազատներու սիրտի՞ն մէջ :

Մեր սիրտին մէջ ի՞նչ եղան անոնց անունը եւ գործը : Այո, ոեւէ անկախ խիղճ պէտք է ընդունի որ մարդկութիւնը տըմարդացաւ, երբ անտեսեց հայ վիշտին համամարդկային հանգամանքը : Բայց ի՞նչպէս պիտի որակէինք մենք մեզ, եթէ ոչ թէ մոռացումը, այլ նոյն իսկ ամենադոյզն անտարբերութիւնը սահէր մեր հոգիներէն ներս հանդէպ մեր նահատակ ժողովուրդին զոհաբերութեանը : Տարաբախտաբար այդ անտարբերութիւնը արդէն սպրդեր է շատ մը տկար հոգիներէ ներս : Եւ ի՞նչ է իրենց արդարացումը : — Հայրենիքի քար ու քանդ վիճակն ու գերութի՞ւնը : Բայց չէ՞ որ այդ դըժբախտ կացութիւնը զայն աւելի սիրելի պէտք էր ընծայէր մեր հոգիներուն : Ազատ ու հզօր հայրենիք մը կարեկցութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Արդէն ի՞նչ պէտք ունէինք ուրիշներու, երկուքս ալ հարուստ էինք, երկուքս ալ՝ երիտասարդ : Արամը քսանեւհինգ տարեկան էր, երբ աչքերը կորսնցուց : Կեանքին պայծառ երեսը միայն տեսած էր, ու չէր ճանչցած անոր սեւութիւնները, անոր պատրանքները : Կը սիրէր զիս իր առոյգ հոգիին բոլոր թափովը, բոլոր յափըշտակութեամբը, կը հաւատար ինծի, որովհետեւ իր առաջին սէրն էր, եւ ես կը հաւատայի իրեն, վասնզի գիտէի թէ առ յաւէտ իմս պիտի ըլլար : Իր հոգւոյն մէջ մէկ պատկեր մը կար միայն՝ իմս, զոր ուրիշ մը պիտի չկարենար ջնջել երբեք : Ուրկէ՞ կուգայ կնոջ մը դըժբախտութիւնը, ո՞չ ապաքէն իր դեռատի աղջկան երազներուն մէջ խարուելէն :

Այրն է միշտ կնոջ մը երջանկութիւնը տակն ու վրայ ընողը իր անտարբերութեամբ կամ փոփոխամտութեամբ, վասնզի կնոջ կեանքն է՝ յաւէտ սիրել :

Ո՞վ պիտի երաշխաւորէր զիս, թէ ամուսինս իր աշխարհիկ կեանքի պահանջներով պիտի չպաղէր ու ձանձրանար ինծմէ : Ո՞վ պիտի վստահեցնէր զիս, թէ ինծմէ ուրիշ կին մը պիտի չհմայէր իր այր մարդու եւ զարգացած մարդու նորասէր ու անկայուն միտքը, եւ այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլար իմ սիրող, կապուող կնոջ հոգիս, զոր յաւիտենապէս տուած էի իրեն :

«Բայց Աստուած ուզեց, որ երկուքս ալ զերծ մնանք, շատ մը դժբախտութիւններէ, եւ մէկ հարուածով ամէն վտանգ փակեց մեզի դէմ : Հիմա միայն ինծմով եւ ինծի համար կ'ապրիան, միշտ իմ քսաներեք տարեկանի թարմ, գեղածաղիկ դէմքս ունի իր երեւակայութեան մէջ : Մազերս միշտ դեղձան, աչքերս միշտ վառվռուն, հասակս միշտ առոյգ պիտի մնայ իրեն համար, եթէ հարիւր տարի ալ ապրիմ : Իր սէրը պիտի չցամքի, որովհետեւ իմ խնամքս միշտ արթուն, իմ սէրըս միշտ վառ, իմ հոգիս միշտ տաք պիտի գտնէ : Երբեք դառնութիւն մը, երբեք տրտմութիւն մը պիտի չմօտեցնեմ իր հոգիին, միշտ անուշութիւններ, փայելքներ եւ գուրգուրանք պիտի ստեղծեմ իր չուրջը, ու ան պիտի սիրէ կեանքը ու պիտի օրհնէ կեանքը ինծմով ու ինծի համար :

«Իսկ ես յաւէտ պիտի վայելեմ իր մտքին ու հոգիին անթառամելի երիտասարդութիւնը, որուն պիտի չդպչին երբեք կեանքի սառնութիւնները : Իր իմացականութիւնը՝ հեռու աշխարհի պղտիկ հոգերէն եւ մարդոց ճղճիմ դժնութիւններէն, հետզհետէ կը բարգաւաճի, անմատոյց բարձունքներու կը հասնի, եւ այդ վսեմ, մաքուր հոգիին միակ կուռքը ես եմ, յաւիտեան ես պիտի մնամ» :

Արեգակնային դիմացը, մռայլ կաղամախներու խորքին վրայ, վարդերու ծիածաններուն բուրմունքին մէջ, հեղեղին անհուն կարկաչանքովը օրօրուած, այդ դեռահասակ, չքնաղ կինը մարգարէի չեչտեր կը ստանար իր ճակատագրին հաւատարմութեամբ ոգեւորուած : Ու վարը՝ գիւղին մէջ, աղուոր աղջիկներուն կիրակի երգերն ու վանկերը կը նուաղէին աշխատանքի օրը սկսող ստուերներուն մէջ, բայց այդ կնոջ եռանդը չէր նուազեր, վասնզի հոգիէն եկած երանութիւնը վերջ չունի :

Ու ես կը մտածէի, թէ կոյր ամուսին մը միայն կրնար ուրեմն իր կինը երջանիկ ընել :

ՍԻՊԻԼ

չի հայցեր իր զաւակներէն, այլ ծառա – յութիւն կը պահանջէ : Իսկ մարդուն դե – րագոյն առաքինութիւնը ի յայտ կուգայ հոն ուր անիկա կը ծառայէ, առանց մըղ-ուելու պարտադիր ուժէ : Երջանկանալու երազը, որքան ալ արդարացի ըլլայ , հա-սարակօրէն մարդկային է · դիւցազնակա-նը` երջանկացնելու ձգտումն է : Վայել-քը այն ատեն մեզի կը փոխուի, երբ մարդուն հոգին անոր մէջ ընկղմած , կը մոռնայ իր նմաններուն տառապանքը : Իրենց հիւրընկալ ժողովուրդներուն ծա – ռայելը յանձնարարելի պարտականութիւն մըն է Սփիւռքի Հայերուն համար : Բայց մի՞թէ հայ երիտասարդները , Վահագնի ճեմերը կրնան գոհանալ այդպիսի միջակ առաքինութիւններով :

Շատ հեշտ բան է պաշտպանուիլ օտար մեծազօր ազգի մը դրօշակին ներքեւ : Տղամարդութիւնը իր սեփական դրօշը պաշտպանելն է : Որովհետեւ այդ դրօշը ներշնչած ու հովանաւորած է այնպիսի քաջագործութիւններ , որոնց նմանները այդ օտար մեծազօր ազգերուն մօտ դիւ – ցազներգութեան նիւթ դարձած են : Եւ արդէն ո՞ւր է իրենց մեծութեան գաղտ – նիքը · — Այն հպարտութեան մէջ, որով անոնք կը գիտակցին իրենց ազգային ար-ժէքներուն : Ու երբ անոնք իրենց պատ – մութեան մէջ անբաւարար գտած են այդ կարգի խանդավառող գործերը , անոնք նորեր երեւակայած են , այդ երեւակա – յականներն ալ պաշտամունքի առարկայ դարձուցած :

Իրաւ է թէ մեր պատմութեան բազմա-թիւ գլուխները արիւնով գրուած են : Հայ արժէքաւոր սերունդներ եւ կիրթ ոստաններ արիւնի մէջ սուզուած են :

Բայց այդ արիւնը, հակառակ իր ծով ծաւալին, երբեք չէ կրցած ընկլուզել Հա-յուն բարձրանալու տենչը, ազնուանալու ձգտումը որ լուսեղէն գիծի մը պէս կ'ան-ջրպետէ մեր տառապանքի պատմութեան բոլոր արիւնոտ տողերը : Բարձրանալու այս խոյանքը , հողեղէն այս անշիջանելի լոյսն էր որ մեր Նահատակներուն բաժ կուտար`

Մեր փառքն է մեռնիլ այս ժողովուրդին համար :

Իսկ ողջ մնացողներուս փառքը պէտք է ըլլայ անոնց յիշատակին արժանանալ , անոնց ներշնչած եղանակով :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՀՈԳ ՉԷ ...

— Եթէ ըսես, թէ այլեւս չես սիրեր զիս, պատուհանէն վար պիտի նետուիմ եւ ինքնասպան պիտի ըլլամ :

— Բայց, այստեղ գետնայարկ է, գետ-նէն մէկ մեթր բարձրութիւն անգամ չու-նի :

— Հոգ չէ, քանի մը անգամ կը նետ-ուիմ :

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պետրոս Դուրեանի մահէն քանի մը օր ետք, « Օրագիր » թերթը 1872 Յունուար 26ի (հին տոմարով) թիւին մէջ կը գետե-ղէր թղթակցութիւն մը, որուն հեղինա – կը, «Հանդիսական մը», նկարագրելով բանաստեղծին թաղումը, միաժամանակ կը յայտնէ .—

« Սկիւտարի Ընթերցասիրաց Ընկերու – թիւնն վսեմախոհ Դուրեանի յիշատակն աւելի անմահացնելու համար` նորա հե – ղինակած թատերգութիւններն եւ ուրիշ այլեւայլ գրած հեղինակութիւնքն ի մի մատեանի հաւաքելով ի լոյս ընծայէ պի-տի» : Այս լուրը կը հաստատէ նաեւ Փունջ լրագիրը Յունուար 29ի թիւով · «Գոհու – թեամբ կը լսեմ, թէ Սկիւտարի Ս · Խաչ թաղի ընթերցասիրաց պատուարժան ըն-կերութիւնը մտադիր է այս վաղամեռիկ բանաստեղծին երկասիրութիւնները փունջ կապել եւ տպագրութեամբ ի լոյս ածել» : Իսկ Տիգրան Բարաղեան «Պ · Դուրեան » խորագիրով իր յօդուածին մէջ կը գրէ · « Սիրելի է մեզ յուսալ, որ յիշեալ ընկե-րութեան սոյն առթիւ ըրած որոշումն յաջողութեամբ գլուխ կ'ելլէ ու հետեւա – պէս գրագէտի մը ջանքն ու քրտունքն ի զուր թափուած չեն ըլլար : Այո, պէտք չէ թողնուլ բանաստեղծին քնարն, որ եր-թայ անհետանայ դարերու փոշիներուն ներքեւ : (Մասիս, 1872, Փետրուար 3 , թիւ 1197) :

Շուտով մամուլի էջերուն մէջ կը տըպ-ուի ընթերցասիրաց ընկերութեան ժրա – ջան անդամներէն մէկուն` Գէորգ Զօպան-եանի (Զօպան) «Ազդ»ը, ուր մասնաւո – րապէս կը կարդանք · « Պ · Դուրեան իւր հոգւոյն վսեմ ձիրքերէն քաղած երկասի – րութեան ընտիր հատուածներ ժառանգ թողած է մեզ այսօր, որք գրական հաղ – ուագիւտ գանձեր ըլլալով` իրաւամբ ար-ժանի են ի լոյս ընծայուելու : Զայս տեսնելով Սկիւտարի Ընթերցասիրաց Ըն-կերութիւնը կը փութայ այսօր բարեյի – շատակ հեղինակին գործքերը հրատարա-կելու եւ հրատարակութեան արդեամբը նորա դամբանին վրայ շիրիմ մը կանգնե-լու ու կրկնակի նպատակաւ մասնաժողով մը կազմել 14 անդամէ բաղկացեալ , ո – րոնց մէջ գանձապահ ընտրուած է Բեթ – րաք էֆ · Խամէրեան :

Ամրողջ գործերը, որ տասնէն աւելի արձակ եւ ոտանաւոր, թատերական եւ քնարերգական հեղինակութիւններէ կը բաղկանան, առնուազն հինգ հարիւր երես հատորոյ մը մէջ պիտի ամփոփուին, որու հրատարակութիւնը լրանալէն յետոյ պի-տի վաճառուի 11/4 արծաթ մէճիտի :

Մասնաժողովն սկսած է արդէն ձեռա – գիրներն հաւաքել եւ հրատարակութեան գործին ձեռնարկել , զոր փութացնելու համար բաժանորդագրութեան տոմսակ – ները հանած է գին մէկ մէճիտ » (Մա – սիս, 1872, Փետրուար 12, թիւ 1021) :

Գ · Զօպանեան կ'ընտրուի հրատարակիչ մասնաժողովի ատենապետ, իսկ անդամ-ներու շարքին Բ · Խամէրեանէ զատ եղած են նաեւ Աւ · Գոռանեան, Թ · Աւետիսեան, Ս · Ֆէլէկեան, Յովհ · Ճանֆէսճեան :

Բանաստեղծին ձեռագիրները կը յանձ-նուին Գ · Զօպանեանի : Սակայն մասնա – ժողովը կ'որոշէ, թէ Դուրեանի երկերը խմբագրուելու պէտք ունին, ուստի տա – ղերուն խմբագրումը կը վստահուի դրա-բարի ուսուցիչ , բանաստեղծ եւ խմբա – գիր Սիմոն Ֆէլէկեանի (1835 – 1904) , իսկ թատերգութիւններունը` երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի :

Դուրեանի առաջին հաւաքածոն` «Տաղք եւ թատերգութիւնք » խորագիրով, լոյս կը տեսնէ 1872ի կէսերուն, եւ համաձայն Տիգրան Արփիարեանի վկայութեան , ա – րագօրէն կը սպառի :

Գրեթէ երկու տասնամեակ ետք միայն յայտնի դարձաւ, որ Պ · Դուրեանի անդ – րանիկ հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած բա-նաստեղծութիւնները աղաւաղուած են : Այս մասին առաջին անգամ արտայայ – տուեցաւ Հրազդան (Արփ · Արփիարեան) : Ան «Բարոյական խրատներ» քրոնիկին մէջ խօսելով բարոյականութեան անու – նով կատարուող «գրական ոճիրներու » մասին, կը գրէր · « Մեր հայրենակիցնե-րէն մին` Պ · Սիմոն Ֆէլէկեան , անցեալ օր մէկ բարեկամիս կը պատմէ հետեւ – եալը .—

« Դուրեանին ոտանաւորները երբ պիտի տպագրուէին, կ'ըսէ, ինծի բերին, որ մէյ մը աչքի անցընեմ : Էֆէնտիմ , տե – սայ, թէ մէջը շատ մը փոխելու բաներ կան, անբարոյական տողեր կան, ամէնքը վերցուցի, շինեցի, շտկեցի, կոկեցի , շնորհքով բան մը ըրի, որ երեսը կը ճեր-մկցնէ թէ հանգուցեալին պատիւ կը բե-րէ, թէ գրականութեան ...

... Յանուն բարոյականի` Դուրեան սրբագրուեր է Ֆէլէկեանի կողմէ, այսին-քն սրբապղծուեր է», — կ'եզրակացնէր քրոնիկագիրը (Հայրենիք, 1891, թ · 45) :

Ա · ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի մէջ Մարտ 24ին գումարուե – ցաւ մարզական միութիւններու երրորդ համագումարը :

Համաձայն տրուած զեկուցումին , մարմնամարզութեամբ կամ մարզական խաղերով կը զբաղին 380 հազար անձեր : Որակի տեսակէտէն գոհացուցիչ չէ վի – ճակը : Արդարեւ միջազգային եւ, նոյն-իսկ, խորհրդային չափանիշով մրցանիչ – ներ չեն արձանագրուիր : Մարզական կեանքը յատկապէս թոյլ է գիւղական շրջաններու մէջ :

ԳՈՒՍԱՆԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայ գուսաններու համաստեղութեան մէջ Շերամ (Գրիգոր Տալեան) փայլուն ներկայացուցիչ մըն է : Մարտ 22ին, Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ պաշտօ – նական ձեւով նշուեցաւ Շերամին ծնընդ – եան 110ամեակը :

Խօսեցան մշակոյթի նախարարը` Յ · Բաղդասարեան, Յ · Բրուտեան եւ ուրիշ – ներ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կին արուեստագիտուհիներու գործե – րու նուիրուած ցուցահանդէս մը կազ – մակերպուած է Երեւանի մէջ :

Արտասահմանէն եւս հայ արուեստա – գիտուհիներ կը մասնակցին իրենց գոր – ծերով :

Մասնակիցներու շարքին է Շուշեցի 80ամեայ մամիկ Նատալիա Զուրաբեան : Կը ներկայացնէ ձեռագիրներ :

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄՐՑՈՒՄ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ երգող թռ – չուններու մրցումը` 29 դեղձանիկներու մասնակցութեամբ : Մրցումը տեւած է չորս ժամ :

ՆՈՐ ՍԱՌՆԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ յատուկ գործարան մը սկսաւ արտադրել « Արագած » անունով նոր սառնարան մը : Յատկանիշներն են` տնային, ինքնաշխատ , բարձրութիւնը 120 սանթիմեթր , լայնութիւնը` 59 սանթիմեթր, տարողութիւնը` 200 լիթր :

Քանի մը տարիէն արտադրութեան քա – նակը պիտի հասնի տարին 200·000 հատի :

ԷԼԵԿՏՐՈՔԱՐՏԻՈԿՐԱՄ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադե – միայի հաշուողական կեդրոնին մէջ պատ – րաստուած է հեռաքրքրական սարք մը` էլեկտրոքարտիոկրամ մը, որ կարելիու – թիւն կը ստեղծէ որեւէ տեղէ սովորական հեռախօսով հաղորդել սրտի մը փափա – խումները :

Այս նոր սարքը, որ ծխախոտի մը մե – ծութիւնը ունի եւ դիւրութեամբ կը զե – տեղուի հեռախօսին լսափողին մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է բժշկական շրջանակներու մէջ : Մոսկուայի մաս – նագէտները քննելէ եւ փորձելէ ետք, յանձնարարած են անոր արտադրութիւ – նը :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մամուլը հետեւեալ մանրա – մասնութիւնները կուտայ Հայաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած շրջանային , քաղաքային, գիւղական եւ աւանային ընտրութիւններու մասին :

Ընտրողներու ընդհանուր թիւը` 1·159–829, քուէարկութեան մասնակցած են` 1·159·381 հոգի (99·96 %) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք հիմա փոխանակ երջանիկ ամուսին մը ըլլալու, բանտէն փախած թիապարտ մը եղած է , թիապարտ մը` որուն բնա – կարանն է բանտը եւ որուն երկինքն է կախաղանը : Իսկ ես , ես , ինկած կին մը եղած եմ , ամէն ոք իմ շուրջս կը դառ-նայ, բայց ամէն ոք ալ արհամարհանքով կը դիտէ զիս : Հապա պզտիկնե՞րս ... չեմ համարձակիր անոնց վրայ մտածել : Անոնք ի՞նչ եղած են արդեօք ... : Ախ , անոնց ամէնքն ալ իմ երեսէս եղան ... ամէնուն պատճառն ալ ես եղայ ... , ի – րաւ թշուառական կին մըն եմ ես ... ին-չո՞ւ անձնասպան չըլլամ ... Եթէ այդ համարձակութիւնը , այդ քաջութիւնը ունենայի, շատոնց վերջ տուած պիտի ըլ-լայի կեանքիս : Ասանկ խղճի խայթի եւ ամօթի մէջ ապրելէն աւելի աղէկ է մեռ-նիլ ... :

Այս խօսքին վրայ սկսաւ հեծկլտալ եւ ձեռքերովը դէմքը ծածկեց :

Այս միջոցին վարագոյրէն մէկ վեր վերցաւ եւ տասնեւութ տարեկան գեղանի աղջիկ մը կոտրուելով ներս մտաւ սեն – եակէն :

— Տիկին , տիկին, գոչեց յարգալիր ձայնով մը :

— Ազատ ձգէ զիս , Ֆանչէթ, հրամայեց խարտիշահեր Մանոն ջղայնոտութեամբ :

Բայց սենեկապանուհին, աչքերուն մէջ չարամտութեան փայլակ մը, ըսաւ :

— Փողոցին ծայրէն պառոնին կառքը տեսայ եւ մտածեցի որ գամ ձեզի լուր մը լուր տամ : Վախցայ որ պառոնը ա – սանկ ձեռին լալը կը տեսնէ եւ կը նեղա-նայ ...

— Աղէկ ըրիր ես , Ֆանչէթ, շնորհակալ եմ : Գնա, աղջիկս , գնա :

Ֆանչէթ դուրս ելաւ սենեակէն :

Մանոն ճիգ մը թափելով ոտքի ելաւ , արդուզարդի սեղանի մը մօտեցաւ եւ հա-յելիին մէջ նայեցաւ ... :

Դէմքը ցաւալի արտայայտութիւն մը ստացած էր :

Երեսը քիչ մը շպարեց , շրթունքները ներկեց , եւ հառաչանք մը արձակելով , իւրովի մրմնջեց :

— Նորէն պիտի սկսինք կատակերգու – թիւնը, նորէն սուտ խօսիլ եւ ամէն բան ծածկել պիտի աշխատինք :

Հազիւ թէ Մանոնի շրթունքներէն դուրս թռած էին այս բառերը , մէկէն ի մէկ սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ սենեկա – պան մը նշմարուեցաւ սեմին վրայ , սե – նեկապան մը որ պաշտօնական ոսկեհուռ զգեստներ հագած, հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց ·

— Պառոն Ուիլրար պիտի գայ :

Ելեւմտագէտը վերջին նորաձեւութեան համաձայն զգեստներ հագած եւ անոնց տակ գրեթէ ծիծաղելի դարձած, տնտնա-լով ու երկու կողմին վրայ օրօրուելով Մանոնի մօտեցաւ :

« Եօթէն տեսած »ները միայն համաչ – խարհային պատերազմի միջոցին չէր որ գոյութիւն առին, ամէն շրջան եւ ամէն դար իր «եօթէն տեսած»ները ունեցած է :

Պառոն Ուիլրար բանակին հայթայթիչն էր եւ Նափոլէոնի բանակին հայթայթիչ ըլլալը պզտիկ համբաւ մը չէր ... քանի մը օրուան մէջ մարդ կամ կը սնանկանար եւ կամ միլիոններ դիզելով ջոջ աղա մը կամ ամիրա մը կ'ըլլար ... :

Ուիլրար ոչ անպարկեշտ էր եւ ոչ ալ չար :

Աստուածեռն էր, բայց այդ աստուա – ծեռնութիւնը մակերեսային էր : Ի նպաստ իրեն կատարած բոլոր գործառնութիւն – ները իր աստուածեռնութեան կամ իր բա-րեսրտութեան կը վերագրէր :

Մանոնի գլխուն եկածներէն բնաւ տեղ-եակ չէր, անոր պատմութիւնը չէր գի – տեր, բայց գիտէր թէ այդ գեղեցիկ կինը անցեալին մէջ շատ դժբախտ եղած էր :

Սկիզբը իր սնափառութեան գոհացում տալու համար միայն յարաբերութեան մէջ մտած էր Մանոնի հետ, բայց վերջ ի վերջոյ այնքան սիրահարած էր անոր որ, վերջապէս անքակտելիօրէն կապուած էր : Գիտնալով հանդերձ թէ անիկէ չէր սիրուեր ինքզինքը կը մխիթարէր տեսնե-լով որ Մանոն դոնէ յարգանքի մէջ չէր թերանար իրեն հանդէպ :

— Սիրելի Մանոնս , աչքերդ գոցէ , բե – րանդ բաց գոչեց միլիոնատէրը անոր մօ-տենալով :

Մանոն հնազանդեցաւ ... :

Ելեւմտագէտը գրպանէն թաւշապատ տուփ մը հանելով բացաւ եւ իր սիրու – հիին գլուխին մօտեցուց :

— Հիմա աչքերդ ալ բաց , աւելցուց ·

Մանոն աչքերը կէս մը բացաւ :

Ուիլրար ադամանդակուռ մանեակ մը բռնած էր անոր աչքերուն առջեւ :

— Շատ երես կուտաք ինծի, գիտէ՞ք , կմկմաց Մանոն :

— Ասոնք տակաւին բան մը չեն քեզի պէս հրեշտակի մը համար , ըսաւ Ուիլրար տուփը անոր յանձնելով :

Մանոն դողդոջուն ձեռքով մը թաւշա – պատ տուփը առաւ :

Ուիլրար ուրախութեան բացագանչու – թեան մը կը սպասէր, բայց Մանոն բերա-նը չբացաւ :

ԱՐԹՈՒՐ ՓԷՐՆԷՏ

(Տար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սարգիս Տէր - Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նաթիա եւ Լիլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր եւ մօր մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի Մասն. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ոզբ. Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ, ընկերուհի Արաքսի Պասմաճեանի եւ ընտանեկան պարագաներու : Այս առթիւ Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տէր - Սահակեանէ քսան Փր. դպրոցին :

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Այրի Տիկին Արմաւէնի Էլմասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե-պսակի քսան Փր. կը նուիրեն դպրոցին :

Այրի Տիկին Էլմաստ Սարգիսեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, մահուան առթիւ 50 Փր. կը նը-ւիրեն դպրոցին :

ՆՈՒԷՐ

Արուսեակ Պոռչեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէյիրմէնճեան եւ Պէօ-րէքճեան 40 Փր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի :

Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեան նոյն առ-թիւ, քսան Փր. նոյն նպատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանու-թեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 - 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամ-փիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալը-սարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ Համալսարանական ուսանող-ներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լե-հաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդ-կաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրա-զիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի գը-նապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիքոլա Շուլֆազեան, որ մօտաւորա-պէս 65 տարեկան պէտք է ըլլայ : 1923-ին իբրեւ վալէ տը Շամպր ծառայած է Ժընեւ, Տիկին Սարգիսեանի մօտ : 1932-ին Փարիզ էր : Զինքը փնտռողն է իր զաւակը :

Կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՔԷ ՏԷՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
եւ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Մոնթրէալ, 2 Ապրիլ, 1967

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)
Ուիլլիըմ Սարոյեանի
(Ատապթասիոն՝ Արամ Գէորգեան)

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուր-դին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրա-կի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներ-կայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վար-չութեան, կատարած քառամեայ գործու-նէութեան բարոյական եւ նիւթական աշ-խատանքներու արդիւնքը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քա-ղաքին մէջ, Սալ Մագընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատ-րաստուի տօնակատարելու Վասպուրա-կանի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախա-ձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ
ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահա-րոնեան Ակումբին մէջ : Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, ա-ռանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ւ ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒ-ՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին

SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent

Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)

Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանըքէկեան, Մատլէն Էքիզեան - Քարիփանթիէ, Հայկուհի Խտըշեան - Լա Շասաներ եւ Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլէն)

« Սայաթ - Նովա » գուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)

Ժագ Սթեփանօ (Համբարձում) Ն. Պշտիկեան (Զաւատ), Ա. Գմբէթեան (Ռոստոմ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Մարտինեան (Ջահակիր), Յովնան (Եզոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)

Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 5 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10879 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.879

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԴԷՄ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երէկ, ըստ օրեւ կը հրատարակենք Պոլսոյ Պատրիարքին հերքումը իրեն դէմ եղած ամբաստանութեան առթիւ : Ինչպէս կ'երեւի այս անգամ կռիւը վանքէն դուրս կ'ելլէ եւ պատրիարք պատրիարքի դէմ, կը սկսի նոյնքան անախորժ եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ու պատասխանատու կղերին համար վարկաբեկիչ մենամարտ մը :

Ցարդ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը ու մանաւանդ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն ըրին, կարծելով թերեւս որ՝ լռութիւնը ոսկի է : Մենք կը սպասենք ու պիտի շարունակենք սպասել, վասնզի այն համոզումն ունինք, թէ այս գայթակղութեան մէջ՝ լռութիւնը ոսկի չէ :

ՀԵՐՔՈՒՄ

ԱՆԱՄՕԹ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Առաջին անգամ Լոնտոնի «Թայմզ» թերթի 28 Մարտ թիւէն իմացանք որ Յորդանանի ընդհ. դատախազը, Երուսաղէմի Գանձատունէն վերցուած ձեռագիրներու գողութիւնը վերագրած է Գեր. Տ. Սուրէն Արք.ի, աւագ անդամ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան, եւ ինծի՝ պատրիարքին Հայոց Թուրքիոյ : Յիշուած է նաեւ անունը աշխարհական անձի մը, որուն ինքնութիւնն անգամ անծանօթ է ինծի, եւ որ ըստ վերոյիշեալ թերթի «մեռաւ ինքնաշարժի արկածով Ափրիկէի մէջ 1962ին»...

Բացայայտ սուտ մըն է Յորդանանի դատախազին վերագրումը : Կ'ենթադրենք, որ այլեւս ոչ ոքի գաղտնիք է թէ այս սուտին հեղինակը Յորդանանի դատախազը չէ : Զրպարտութեան հեղինակները Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը ներկայիս իրենց կալուածին վերածած հանրածանօթ մարդիկն են : Այնքան անճարակ սուտ մըն է մէջտեղ նետուածը, որով ժամավաճառ ըլլալն անգամ չէր արժեր . սակայն ի բուժումն հաւանական գայթակղեալ մտաց հարկին տակ կը ըղձանք նախ տալ հետեւեալ հերքումը, մեր բուն ըսելիքը վերապահելով յառաջիկային :

Մեր լուսարարապետութեան օրով նման գողութիւն մը անկարելի էր՝ հետեւեալ քանի մը հիմնական պատճառներով :

Ա.— Ս. Յակոբայ Գանձատունը կրնայ բացուիլ ու գոցուիլ ի ներկայութեան Լուսարարապետի եւ գանձատան յանձնախումբի անդամներուն : Գանձատան բանալին կը պահուի տուփակի մը մէջ, կնքուած լուսարարապետի եւ գանձատան յանձնախումբի անդամներուն կնիքներով : Երբ հարկ ըլլայ գանձատուն մտնել իւրաքանչիւր անդամ իր կնիքին անաղարտ ըլլալը ստուգելէ յետոյ կը քակուի տուփակը եւ կը բացուի գանձատունը : Հանուած առարկաները մի առ մի կը ցուցակագրուին յատուկ տոմարի մէջ եւ կը ստորագրուին գանձատան յանձնախումբի անդամներու կողմէ, եւ առարկաները կը յանձնուին լուսարարապետին : Գործածութենէ յետոյ այդ առարկաները նոյն ցուցակով կը յանձնուին գանձատան յանձնախումբի անդամներուն, որոնք կը կրեն զանոնք գանձատունէն ներս, կը կղպեն դուռը, կը դնեն բանալին ծանօթ տուփակի մէջ, եւ ամէն ոք վերստին կը կնքէ զայն իր անձնական կնիքով : Կնքեալ բանալին գանձատան նախագահը կաղմող Ս. Սարգսի Մատրան պահարաններէն մէկուն մէջ կը պահուի բանալիի տակ : Ս. Սարգսի Մատուռն ալ միշտ կղպուած կը մնայ, եւ հանրութեան առջեւ կը բացուի տարին մէկ երկու անգամ : Այս Մատրան բանալին է որ կը մնայ լուսարարապետին քով :

Մենք լուսարարապետ եղանք 1957 – 1959 տարիներուն :

Մեր լուսարարապետութեան շրջանին գանձատան յանձնախումբի անդամներն էին, Գեր. Տ. Հայկազուն Եպիսկ. Աբրահամեան, այժմ՝ Արքեպիսկ. յէջմիածին : Հոգշ. Տ. Ասողիկ Ծ. Վրդ. Ղազարեան, այժմ Եպիսկ. եւ Առաջնորդ Հայոց Իրաքի, եւ Հոգշ. Տ. Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան, այժմ Հոգ. հովիւ ի Գալիֆորնիա : Ցետագային երբ Հայկազուն Սրբազան էջմիածին գնաց եւ Հայր Ասողիկ՝ Ծայրագոյն Արեւելք, անոնց տեղ ընտրուեցան Հոգշ. Տ. Զաւէն Վրդ. Զինչինեան, այժմ՝ Եպիսկ. եւ Առաջն. Փոխանորդ Հայոց Աղեքսանդրիոյ, եւ Հոգշ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գաբիկեան, այժմ արտասահման՝ իբրեւ նուիրակ Երուսաղէմի : Իսկ Հ. Զաւէնի Աղեքսանդրիա մեկնելէ յետոյ անոր տեղ ընտրուեցաւ Հոգ. Տ. Կորիւն Վրդ. Մանուէլեան, այժմ Հոգ. Հովիւ Հայոց Եթովպիոյ : Ասոնք բոլորն ալ պատուաւոր եւ վստահելի հոգեւորականներ են, եւ կրնան ի հարկին վկայել թէ նման գողութիւն մը որքան հնարաւոր էր մեր լուսարարապետութեան շրջանին :

Տրուած ըլլալով որ գանձատան հետ մենք է, որ շփում ունեցած ենք, մեզի անհասկանալի մնաց թէ ինչո՞ւ մէջը խառնած են նաեւ Սուրէն Սրբազանի անունը : Հարցումին պատասխանը կը գտնուի հետեւեալ իրականութեան մէջ, որ նոյն ատեն երկրորդ պատճառաբանութիւնն է թէ ինչո՞ւ նման գողութիւն մը չէ պատահած մեր լուսարարապետութեան շրջանին :

Բ.— Թերթերը հաստատեցին որ Փետրուար ամսուան վերջերը Շահէ Եպիսկ. ստորագրութիւն մը կորզած է Գեր. Տ. Սուրէն Արք.էն, ըսելով որ ստորագրութիւնը լոկ իր տեղապահութեան օրէն պահանջուած վկայական մըն է : Տ. Սուրէն Արք. 85 տարեկան ծերունի մըն է, աչքերը գրեթէ չեն տեսներ. Շահէ Եպիսկ. իրեն յատուկ աչքըբացութեամբ յաջողած է թուղթին վրայ դնել տալ Սուրէն Սրբազանի ստորագրութիւնը : Մենք համոզուած ենք, որ այս ստորագրուած «տոքիւմանը» օգտագործուած է քօղածածկելու համար ձեռագիրներու խնկական գողը : Եթէ արդարեւ մենք եղած ըլլայինք ձեռագիրները Սոթպիին յանձնողները ի՞նչ պէտք կար նման ստորագրութիւն մը կորզելու Սուրէն Սրբազանէն :

Գ.— Հայկական ձեռագիրներու աշխարհահռչակ մասնագէտներէն Երեւանաբնակ Փրոֆ. Խաչիկեան 1966 Փետրուար ամսուան մէջ Երուսաղէմ այցելած է ձեռագրերու դասաւորման եւ ուսումնասիրութեան գործով : Փրոֆ. Խաչիկեան իր տեսած ձեռագրերու մէջ յիշեց մանաւորաբար Թորոս Ռոսլինի կողմէ գեղազարդուած «Հեթումի Աստուածաշունչը», որ թիւ 2 մատեանը կը կազմէր Սոթպիի գաթալոկին մէջ :

Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Գեղարուեստի դասախօս Փրոֆ. Ճոն Քարսուէլ ալ կը յայտարարէ տեսած ըլլալ Սոթպիի գաթալոկի թիւ 23 ձեռագիրը Երուսաղէմի Վանքին մէջ 1963ի Զատկին :

Մենք տակաւին ըսելիք պիտի ունենանք :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

1 Ապրիլ 1967

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ - ՏԵԼՄԱՍ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ազգ. նորընտիր ժողովը իր առաջին նիստին վերընտրեց Շապան – Տէլմասը իբրեւ նախագահ նոր օրէնսդրութեան շրջանին համար : Պորտոյի քաղաքապետը ընտրուեցաւ առաջին իսկ շրջանին, 214ի դէմ (Կասթոն Տէֆէռի) 261 ձայնով, ինչ որ կը փաստէր թէ զանազան հոսանքներու կոլիստներէն զատ, Շապան – Տէլմասի համար քուէարկած էին նաեւ Կեդրոնի երեսփոխանները :

Նախքան ընտրութիւնը, ժողովին երիցագոյն անդամը՝ Հիփոլիթ Տիւքօ, 86 տարեկան բացումը կատարեց նորընտիր ժողովին Ա. նստաշրջանին : Խոր զարգացումի տէր, Տիւքօ, քիչ մը տկար ձայնով գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց : Յիշեց Լամարթինը, Ժ. Ժ. Ռուսօն, Վալերին, Փլաթոնը, Թէյար տը Շարտէնը, Վիքթոր Հիւկօն եւ անշուշտ Ժօրէսը : Յունական մէջբերումներն ալ պակաս չէին եւ Հիփոլիտ Տիւքօ յիշեց Սոփոկլէսի Անտիգոնէն, որու մէջ Հէմոն կը յայտարարէ «Պետութիւն չկայ, հոն ուր միայն մէկ մարդ կը հրամայէ» :

Տիւքօ կողմնակից է որ Սահմանադրութեան թիւ 16 յօդուածը (բացառիկ իրաւասութիւններ Հանրապետութեան նախագահին) ջնջուի, կը ծանրանայ նաեւ ընկերային հարցերուն վրայ, ներդաղթողներու տրուելիք հատուցումներուն եւ Եւրոպայի կառուցման :

Ապա տեղի կ'ունենար քուէարկութիւնը (երկու երեսփոխան չէին մասնակցած, մէկը՝ հիւանդ, միւսն ալ մոռցած է քուէն տուփը նետել) եւ Շապան – Տէլմաս կը վերագտնէր իր աթոռը եւ առաջին ճառով կը հաստատէր թէ քուէարկութիւնը քաղաքական բնոյթ ունէր եւ թէ մեծամասնութիւնը ինքն իրեն ծննդեան վկայագիր մը կուտար, այս արդիւնքով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Ուրբաթ ժամը 20ին, երկու գողեր յարձակած են Պօղոս Արզումանեանի «Արա» գոհարավաճառատան վրայ, մինչ Պ. Արզումանեան կը պատրաստուէր խանութը գոցելու : Երկաթեայ փեղկը կէս գոց էր երբ երկու գողեր, գլուխը ծածկուած, եւ ատրճանակը ձեռքերին խանութ մտած են «ձեռքերը վեր» պոռալով եւ սպառնալով Պ. Պօղոսին, մինչ միւսը տղուն կը սպառնար : Բայց Պ. Արզումանեան առանց պաղարիւնը կորսնցնելու կը յարձակէր գողին վրայ, մինչ տղան ալ հօրը օրինակին հետեւելով կը յարձակէր միւսին վրայ, ի վերջոյ կռիւը կը շարունակուէր մայթին վրայ եւ գողերը կը յաջողէին փախիլ, բայց ոչ մէկ բան կրցած էին տանիլ : Պ. Պօղոս Արզումանեանի խանութը կը գտնուի թիւ 178 Պուլվ. Նասիոնալ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը Կանելլոփուլոսի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը : Կանելլոփուլոս աջ պարագլուխ է, իսկ Փափանտրէու «պետական հարուած» կ'որակէ Թագաւորին նշանակումը եւ նոր վարչապետին կազմած դահլիճը : Նոր նախարարներու մեծ մասը Քարամանլիսի նախկին գործակիցներ են : Սելանիկի մէջ ցոյցեր ալ եղած են, բայց ոստիկանութիւնը ցրուած է «Կեդրոնի Երիտասարդութիւն» շարժումին 1500 անդամներ, որոնք այդ ցոյցը կ'ընէին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարուած է Մառէշալ Մալի-նովսկիի համար : Նկատուած է Չինացիներուն բացակայութիւնը, բայց կրնայ ըլլալ որ հրաւիրուած ալ չէին :

ՍԿԻՒՊԻ մէջ (Եուկոսլաւիա) նոր ցնցումներ եղած են որոնց տարողութիւնը ծանօթ չէ : Կը յիշուի թէ քանի մը տարի առաջ ինչ աղէտի ենթարկուեցաւ այս քաղաքը, երկրաշարժի հետեւանքով : Ներկայիս բոլորովին վերաշինուած է :

ՔՈՄՊԱՅԻ տնօրէնը 11 օրուան կամայական արգելափակումէ մը ետք, Թունուզ, ամբաստանուեցաւ տարադրամի եւ դրամագլուխի փոխադրութեան համար, արտասահման : Թունուզի իր ունեցածը գրաւուած է : Սմաճա բազմաթիւ պանդոկներէ եւ կալուածներէ զատ, ունի նաեւ կարեւոր օրաթերթ մը՝ Լա Փրէս տը Թիւնիզի : Կ'ըսուի թէ Սմաճա դրամական կարգադրութիւն մը առաջարկած է : Միւս կողմէ «Քոմպա»յի խմբագրութիւնը բոլորովին հերքէ թէ թերթը դադրելու վտանգին տակ ըլլայ :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՒ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Տարիներէ ի վեր եւ մանաւանդ վերջին ամիսներուն, Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներու տնտեսական վիճակը եւ անգործութիւնը կը ստիպէ մեր հայրենակիցները որ արտագաղթեն, արեւմտեան զանազան երկիրներ, մանաւանդ Ֆրանսա :

Մեր գաղութը, որ օժտուած է տասնեակ մը բարեսիրական լուրջ կազմակերպութիւններէ, չունի սակայն մարմին մը, որ զբաղի այս նոր եկողներով, որոնք տասը տեղ կը զարնեն իրենց գլուխը, բնակութեան, աշխատանքի եւ այլ անհրաժեշտ ձեւակերպութեանց համար : Ցարդ միշտ եղած են կարգադրութիւններ, անհատներու կողմէ ինչ որ անբաւարար է եւ լուծում չէ, տրուած ըլլալով որ մէկ – երկու պարագայ չէ միայն : Ընդհանրապէս մէկը միւսին ղրկելով կը փակուի հարցը :

Կը խորհինք թէ կարգ մը վաղեմի հիմնարկութիւններ ինչպէս Բարեգործականը, Ազգասէրնամը կամ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կրնան նախաձեռնարկ ըլլալ, մարմին մը կազմելու համար, մնայուն գրասենեակով մը, որ ստանձնէ այս գործը : Նման գործեր պէտք չէ բախտի ձգուին, որպէսզի մեր դժբախտ հայրենակիցները անտարբերութիւն չգտնեն յիսուն տարուան գաղութի մը մէջ կամ չշահագործուին ասոր անոր կողմէ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նախընթաց տարիներու պէս այս տարի եւս հրաւէր ուղղած էինք Փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ ընկերակցութիւններուն, միասնաբար եւ համազգային շուքով ոգեկոչելու Ապրիլ 24ի մեր նահատակներու խնկելի յիշատակը :

Առաջին ժողովին կարելի չեղաւ բոլորին մասնակցութիւնը ապահովել : Այժմ սակայն ուրախ ենք յայտնելու, թէ յաջորդ հանդիպումներու ընթացքին կարելի եղաւ համաձայնիլ կարգ մը հիմնական սկզբունքներու շուրջ եւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ այս տարի եւս Մեծ Եղեռնի մեր նահատակներու 52րդ տարեդարձը միասնաբար եւ վայելուչ կերպով կատարել, 23 Ապրիլ Կիրակի օրը երեկոյեան Կավոյի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐ

Փարիզ, 2 Ապրիլ, 1967

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ ՈՐ ԼՈՒԾՄԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Գուցէ տակաւին չկիտցողներ կան թէ՝ Քաղաքակրթեալ, յառաջադէմ գերման ժողովուրդին գլուխը գտնուող, փառամոլ Վիլհէլմ Բ. կայսրն էր, որ հրահրեց դարուս առաջին աշխարհասասան պատերազմը, որ տեւեց 1914 Օգոստոսի սկիզբի օրէն, մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարի օրը: Եւ պատճառ եղաւ համատարած աղէտներու:

Այն հինգ արհաւրալից տարիներու ընթացքին «Ռէօյթէր» եւ այլ միջազգային հեռագրական գործակալութիւններու հաղորդած լուրերէն, Եւրոպայի, Ամերիկայի, Ասիայի եւ Ափրիկէի այլազան ազգերու ժողովուրդները, մասնաւորաբար այն երկիրներուն քաղաքական, մտաւորական, բարոյական, խղճամիտ անձնաւորութիւնները, զարհուրանքով կը տեղեկանային, Գերմանիոյ զինակից Օսմ. պետութեան սահմաններէն ներս տեղի ունեցող, հայ - քրիստոնեայ տարրին վրայ գործադրուած զանգուածային ջարդերու քստմնելի լուրերը, որոնք սակայն՝ դեռ բաւարար չէին ամբողջապէս յայտնաբերելու հոն կատարուած հրէշային նախճիրքին ահաւորութիւնը:

Գերմանիոյ եւ իր զինակից պետութիւններուն պարտութեամբը եւ պատերազմին վերջաւորութեանը միայն, հանուր աշխարհի առջեւ պարզուեցաւ նաեւ Թուրքիոյ մէջ, ամենուրէք, կատարուած ահռելի «տրամ»ը:

Գերմաններու «Քայզեր»ը գիտակից իր գործած մարդասպանական յանցանքին ծանրակշիռ պատասխանատուութեան, արդէն Հոլանտա փախած ու հոն ապաստան գտած էր, որպէս քաղաքական պաշտպանեալ, իսկ իր կայսերական գահը խորտակուած եւ հոհէնցոլերեան տոհմի ժառանգական իրաւունքն ալ ի սպառ անէացած էր, Գերմանիոյ միապետական վարչաձեւին հանրապետական «ռէժիմ»ի փոխակերպումովը:

Իսկ գալով Թուրքիոյ, հոն եւս կառավարչական մեծ յեղաշրջում մըն էր տեղի ունեցած:

Պատերազմին հետեւանքով, Օսմանեան ընդարձակածաւալ կայսրութեան քայքայումին, ինչպէս նաեւ հայ թրքահպատակ ժողովուրդին վրայ գործադրուած համատարած սպանդին եւ կողոպուտներուն պատասխանատու դաչբելի փաշաներ, պէյեր եւ այլ յանցապարտներ, պատժական հետապնդումէ խուսափելու համար, ահաբեկ, վատաբար խոյս տուած էին Թուրքիայէն ու ապաստան գտած էին օտար երկիրներ:

Սակայն, ինչ որ կը հետաքրքրէ մեզ արտասահման գտնուող մնացորդ Հայերը, յաղթահարուած Թուրքիոյ մէջ գտնուած մեր հարազատներուն եւ բոլոր մեր ազգակիցներուն ընդհանուր վիճակն էր:

Յայտնի եղաւ թէ Թուրք կառավարական իշխանութիւններու կողմէ կազմակերպուած, Հայերու տեղահանութեան, անոնց բոլոր ինչքերուն գրաւումին, կողոպուտներուն եւ ջարդերու գործադրութիւնները կատարուած էին Թուրք եւ այլ խալամ Թաթար - մոնկոլական, վայրագ, մոլեռանդ ցեղերու միջոցով, ամենադաղանային մոլուցքով: Եւ բարբարոսական, այլազան չարչարանքներով խողխողուած, կոտորակուած Հայերու թիւը գլած անցած էր մէկուկէս միլիոնը:

Այն ատենէն ի վեր, հայ եւ օտարազգի լրագիրներ, պարբերաթերթեր, ականատեսներու եւ ականջալուր եղողներու վկայութիւնները, քաղաքակիրթ ազգերու պաշտօնական ներկայացուցիչներու տեղեկագիրները, հայ եւ օտար լեզուներով հրատարակուած եղեռնապատում մատեանները եւայլն, ասոնք ամէնը, աներկբայօրէն կը փաստեն Հայութեան այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որուն յիշատակը ազգովին կը յաւերժացնենք «Ապրիլեան Մեծ Եղեռն» անուանակոչումով:

Ամէն տարեդարձի, եկեղեցիներու մէջ ջերմեռանդ արարողութիւններով եւ Հայաշատ քաղաքներու ընդարձակ հանդիսասրահներու մէջ, բազմախուռն Հայերու ներկայութեամբ, նահատակներու յիշատակին հանդէպ կը յայտնաբերուին խոր յարգանքի զգացում:

Իսկ 1965 տարին, որ յիսնամեակն էր «Ապրիլեան Մեծ Եղեռն»ին, թէ Հայաստանի, թէ արտասահմանի համայն Հայութիւնը, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, գերագնահատելի համերաշխութեամբ, արժանավայել հանդէսներով ոգեկոչեց, (Պէտքը կը զգամ չեշտելու), թրքական վայրագութիւններու անմեղ զոհերուն յիշատակը:

Եղան հրապարակային խաղաղ ցոյցեր, կանգնուեցան նաեւ, Մայր հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայահոծ քաղաքներու յարմար վայրերու մէջ՝ նահատակաց յուշարձաններ ...

Արդարեւ, ասոնք բոլորը, մանաւանդ Մեծ Եղեռնի արիւնաղանդ երկունքէն վերածնած չքնաղ Հայաստանը, աշխարհացրիւ, սիրտցաւ Հայերու հոգեկան սփոփանք եւ մխիթարութիւն մըն է: Այսու հանդերձ, դեռ ոչ բաւարար չափով, որքան ատեն, որ Հայութեան անժամանցելի պահանջներու հարցը, միով բանիւ, «Հայկական Դատ»ին արդար լուծումը առկախ կը մնայ: Ուստի պէտք է ազգովին, միասնական ձեւով, ամէն կարելի միջոցներով, անվհատ հետապնդել, հասնելու համար ակնկալուած գոհացուցիչ արդիւնքին:

ՕԹՈՆ Յ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցետագային Բ. Էքսէրճեան 1892ին եւ բանաստեղծին կրտսեր եղբայրը Ազրիպպաս Դուրեան 1930ին հրատարակեցին Պ. Դուրեանի աւագ եղբօր՝ Յարութիւն Դուրեանի (1848 - 1873) նամակը, որով ան ժամանակին բողոքած է աղաւաղումներուն դէմ:

Յ. Դուրեան իր վրդոված նամակը գրած է հաւաքածոյին առաջին մամուլներուն մէջ տեղ գտած աղաւաղումներուն առիթով: Ինչպէս կը հաստատէ Բ. Էքսէրճեան, այդ բողոքը իր դերը խաղացած է եւ «յետ այնորիկ սրբագրութիւններ կ'ընդհատին եւ յաջորդ փորմաներն ըստ բնագրին կը շարունակուին տպագրուիլ»:

Մամուլի մէջ շատ գրուած է Ֆէլէկեանի «Աւերածութիւններուն» մասին: Տիգրան Կամսարական (Մոլորակ) բողոքելով անոր «պղծիչ սրբագրութեանց դէմ», հրապարակով բացատրութիւն պահանջած է: Ուզած է, որ «բարոյական պատասխանատուութեան ենթարկուի» (Մասիս, 1892, թիւ 3972, էջ 291):

Պ. Դուրեանի գործերուն երկրորդ հաւաքածոյին հրատարակութիւնը իրագործեց ուսուցիչ Բարսեղ Էքսէրճեան:

Տակաւին 1876ին, երբ Միհրան (յետագային՝ Եղիշէ) Դուրեան ուսուցիչ էր Սկիւտարի ճեմարանին մէջ, աշակերտներէն ոմանց, որոնց մէջ էր նաեւ Բ. Էքսէրճեան, կը ծանօթացնէ իր եղբօր քանի մը անտիպ նամակները: Այդ օրէն արդէն ճեմարանի աշակերտները կը մտադրեն հրատարակել Դուրեանի անտիպ գործերը: 1880ին ճեմարանի նախկին սաներ Բ. Էքսէրճեան, Ս. Գարամաճեան, Ա. Աստուածատուրեան եւ Յ. Գազազեան կը կազմեն մասնախումբ մը՝ որոշելով ձեռք ձգել եւ տպագրել Դուրեանի նամակները ու թատերգութիւնները: Նիւթական միջոցներ հայթայթելու նպատակով գրաբարի կը թարգմանեն եւ լոյս կ'ընծայեն Շաթօպրիանի «Աթալա»ն, որուն յառաջաբանին մէջ կը յայտնեն իրենց մտադրութիւնը. «Եթէ ըստ ակնկալեաց մերոց յաջողեսցէ մեզ գտանել իբրախոյս, ի մտի ունիմք ածել՝ ի լոյս զանտիպ գործս վաղամեռիկ քերթողին Պետրոս Դուրեանի՝ ցանկալւոյն այժմեան մեզազնեայ բանասիրաց (Անդ, Կ. Պոլիս, 1880):

Սակայն 1885ին մասնախումբին անդամները կը ցրուին, Բ. Էքսէրճեան կը մեկնի Նիկոմիդիա, եւ ձեռնարկը գլուխ չի գար:

1890ին վերադառնալով Կ. Պոլիս, կ'որոշէ, այս անգամ առանձին, տպագրել Դուրեանի երկերը: Մամուլի մէջ կը գետեղէ յայտարարութիւն մը՝ տեղեկացնելով, թէ ձեռքի տակ ունի բանաստեղծին «անտիպ գործոց մի հաւաքածուն», մտադիր է հաւաքել «ցիր ու ցան եղած» երկերը ու «տպեալ գործերու մէկ մասին հետ միացնել եւ հրատարակել»: Էքսէրճեան կը ստանայ Եղիշէ Դուրեանի համաձայնութիւնը, եւ «Ես — կը պատմէ ան, — ծանօթութիւններ հաւաքելու կամ ձեռագիր մը գտնելու համար կը դիմէի ի Մանչեսդըր, ի Վենետիկ, ի Սելանիկ, ի Տարտանէլ, ի Տրամա, ի Զմիւռնիա, անձամբ գացած էի ի Մոտա.. Սկիւտարու չորս կողմը, Պոլսոյ շատ մը թաղերը, ի Բերա, Պէշիկթաշ, Օրթագիւղ, Ռ. Հիսար, Պէօյիւքտէրէ, Սամաթիա ...»:

1893ին կը հրատարակէ Դուրեանի «Տաղք եւ Թատերգութիւնք, Նամականի, դամբանական, տապանագիր» հաւաքածոն, ուր տեղ կը գտնեն 35 տաղ (5ը անտիպ), երկու տպուած թատերախաղ, 13 նամակ (12ը անտիպ), եւ Վ. Լուեթֆեանի դամբանականը:

Հաւաքածոյէն դուրս կը մնան, գաժան գրաքննութեան պատճառով, քաղաքական, հայրենասիրական եւ ընկերային բովանդակութեամբ տաղերը, պատմական ողբերգութիւնները:

Դուրեանի երկերուն երկրորդ հաւաքածոյին մասին չափազանց խիստ արտայայտուեցաւ երիտասարդ Արշակ Չօպանեան իր «Դուրեանի նոր տպագրութեան առթիւ» գրախօսականով: Ըրած ճիշդ դիտողութիւններ (ժամանակագրական սկզբունքի անտեսում, կէտադրական «անթիւ» անճշդութիւններ, վանկերու եւ բառերու սխալներ եւայլն): Չօպանեան ըստ էութեան այս հրատարակութիւնը կը նկատէր արատաւոր (Հայրենիք, 1892, թիւ 246): Իր բոլոր թերութիւններով հանդերձ Էքսէրճեանի հրատարակութիւնը նախորդէն անհամեմատ բարձր էր, քանի որ առաջին անգամ Դուրեանի տաղերը հրատարակուեցան ըստ բնագիրներուն: Այս գործը օգտագործուեցաւ նոր հրատարակութիւններու համար: (1900 - 1963 լոյս տեսած է Դուրեանի 17 հաւաքածոյ):

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՔԻՒԼԽԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ԽՄԲ. — 1894 Մարտ 10ին, Պոլսոյ Հայրենիքին մէջ, Խարբերդէն հետեւեալ թղթակցութիւնն է հրատարակած մեր նահատակ գրողներէն Ռուբէն Զարդարեան: Կը նկարագրէ Խարբերդի մուրացկաններ ը.—

Ոտքդ քիչ մը առաջ, կրունքներդ սա մոխիրներուն վրայ, դիտէ բոլորտիքդ:

Կոյտ մը փոշիի չուրջը, մէկ մէկու կուշտին, ալեւորածին անմիջապէս քով մանկամարդը, ու եթէ համրանք կ'ուզես, վեց ամսուան մօրը ստինքին կպած մանուկէն՝ մազերուն մէջ ձմեռ՝ ութսուննոց ալեւորածը համրէ, ամէնքն ալ սեւցած, ամէնքն ալ փոշոտ: Լերան անյաջող հովերը քաղաք նետած են զիրենք: Բոլորն ալ լեռցի են: Ու եթէ աչքերդ մոխիրներուն մէջէն կրնան տեսնել, դէմքերուն նայէ: Դիմային բաժանումներ զանելն անկարելի, չըսեմ անհնարին է: Քիթ, քթի ծակ չեն երեւիր երբեք, ածուխի մանր փոշիներ՝ բերնէն ելած չնչովը այտերու վրայ տիղմ կապած են: Աչքեր կը նշմարուին, իրաւ, բայց կանխաւ ձերմըկուցը զանազանել հարկ է: Կոպիճներու առջեւ բացուած վտիտ խոռոչներու մէջ սեւ փոշի ամբողջ, ու չես գիտեր թէ բերանն ուսկէ կը բացուի:

Ամէնքն ալ դեղնած են: Մէկ երկու կայծեր մոխիրներուն տակէն զուգէ մարմրնջած ոտքերուն քիչ մը տաքութիւն կուտան, սակայն պատառ մը հացի կարօտ են, թող հետն ալ ամբողջ աւազ խառնուած ըլլայ, ստամոքսին մէջ որոճալու կտոր մը սնունդ ունենան գոնէ: Ո՞ր մէկին նայիս: Մէկին կուտաս ու հազարներ քղանցքիդ չուրջը կը չարուին, ու դեռ եթէ մէկ քանիներ հեռուն կը կե-

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ա.

Ժամանակին, Պարսից Շահերէն մէկը նշանած մը կը փնտռէր իր մէկ հատիկ աղջկան՝ Նիյայի համար: Սպիտակ փիղեր պտըտցուց Թեհրանի փողոցներուն մէջ եւ իր մունետիկները ծանուցին լուրը բոլոր հրապարակներուն վրայ եւ հանրային պարտէզներուն մէջ:

Նիյօ սեւ մազերով եւ զմրուխտ աչքերով գեղանի իշխանուհի մըն է, կ'ըսէին: «Կ'ըսէին ...», որովհետեւ ոչ ոք իր աչքով տեսած էր իշխանուհին: Պալատին մէջ մեծցած էր ան, բոլորի տեսողութենէն հեռու: Պարսից Շահը, իր հայրը, նուագ եւ երգ, սեղնազարդելու եւ նկարելու արուեստը սորվեցուցած էր անոր: Շատ քաղցր բնաւորութիւն մը ունի կ'ըսէին, հլու եւ զուարթ միաժամանակ: Բայց ոչ ոք կը ճանչնար զայն:

Արտասովոր գաղափար մը ունեցաւ Պարսից Շահը: Իր աղջիկը առանձին, դաղտնի դուրս պիտի ելլէր պալատէն, մինակ պիտի պտըտէր մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ, եւ այն անձը, որ զայն ճանչնալու եւ զալ իրեն նկարագրելու բախտն ու խելքը ունենար, կրնար խնդրել Նիյօ իշխանուհիին ձեռքը:

Որոշուած օրը, Թեհրանի բոլոր երիտասարդները լայն բացին իրենց աչքերը եւ սկսան դիտել ու զննել անցնող բոլոր աղջիկները:

«Ասիկա բոկոտն է, չի կրնար իշխանուհին ըլլալ»:

— «Ասիկա շատ պարզ պատմուճան մը ունի, ան չէ»:

— «Գլխահակ կը քալէ, չի կրնար Նիյոն ըլլալ» կ'ըսէին:

Շատ դժուար էր գիտնալ, թէ ինչպէս պիտի կրնային ճանչնալ զայն: Հետաքրքիր շատ տղաք յաճախ պալատին պարտէզը նայեցան, բայց միայն իշխանուհիին ծովագոյն պատմուճանը տեսան ...

Ոմանք, գիշերը, լուսնի լոյսով, լսեցին անոր երգը կամ սրինգ նուագելը, բայց այդքանը բաւական չեղաւ զայն ճանչնալու, եւ Թեհրանի փողոցները լեցուած էին չրջուն վաճառորդներով, բեռնակիրներով, պաղպաղակաճառներով եւ անուշահոտ բուրմունքներ քսուած դեռատի աղջիկներով, այնպէս որ իշխանուհիին ձեռքը խնդրելու բաղձացողները շատ նեղ դրութեան մը մատնուած էին:

Եւ ժամերը կը սահէին:

Երիտասարդները, սակայն, կը վիճէին իրարու հետ: Ի՞նչ ողեւորութիւն: Դուրս ելա՞ծ է արդէն, կը պտըտի՞:

Քաղաքին ո՞ր թաղին մէջ: Շահին ըսպասարկողներէն իր մասին տեղեկութիւններ ստանալ կարելի չէ՞ արդեօք: Ոչ, համր ու մունջ են անոնք, բացարձակապէս առանձին պէտք է փնտռել ու գտնել զայն: Ասկէ զատ, իւրաքանչիւրը այն համոզումն ունէր թէ իշխանուհին այնքան արտակարգ ձիրքեր ունէր, որ կրնար ամբոխէն զանազանուիլ, փայլուն արեւին պէս:

Փողոցի մը մէկ անկիւնը երեք երիտասարդներ կը խօսակցին ձեռքի մեծ շարժումներով:

Զօրրորդ մը, երկար ու նիհար, կը նայի անոնց եւ մտիկ կ'ընէ առանց բան մը լսելու: Երկչոտ երեւոյթ մը ունի, հպարտ չէ, ոչ ալ ամբարտաւան: Բոկոտըն է, շատ պարզ հագուած եւ ապարանջաններ չունի: Միւսները զինք կը զարմացնեն եւ կը շարունակեն միշտ վիճիլ առանց իրմով զբաղելու:

— Ես վստահ եմ, որ տեսայ զայն, ըսաւ մէկը: Ահաւոր կերպով խորաթափանց մէկն էր ան. այո, ես տեսայ զայն ...

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նան, անոնք ալ սովածի անկուշտ աչքերով մինչեւ բիբերուդ խորը կը նային : Ութ – ինը տարեկան ցուրտէն կապուտցած պզտիկներ, խօսք սորվելիք չեն հասկնար, ետեւէդ մինչեւ տուն կը վազեն, կ'աղաչեն, կը խնդրեն մինչեւ տան դուռը, ուր ալ յուսահատ ձայներնին դռնէն ներս հասցնելու անկարելիութիւնը հասկնան :

Ընտանիքներ են, որոնք իրարմէ տարբերելն անհնարին, մէկ գոյնով ու մէկ չափով, բոլորն ալ իրարու կը նմանին : Ծապոտ լաթեր որոնք մոխիրներու մէջ ծընած` ծնողքին անստոյգ` հասկցած չեն թէ հայրերնին ո՛վ եղած է կամ մայրերնին ինչ իրաւունքով զիրենք ծնած է : Մայրական բիրտ սրբապղծութիւն մը կ'աղտոտէ բոլոր սա կիները, որոնք մուրացկանի ձեւին տակ իրենց պզտիկներուն մուրալ կ'ուսուցանեն :

Սպանդանոցը առաջ անմաքուր փորոտին չուներուն կը նետէին : Կը պատմեն թէ հիմա այծի մը հաղարթերթիկը այնչափ սուղ է որքան կտոր մը հացը : Կենդանիներու արիւնը կ'ուտեն տոնք : Լճացած կտորներուն վրայ քանի գաւաթ ջուր, ու պուտուկի մը մէջ երկու երեք եռ գալէ ետք` իրիկուան մը ընթրիքը կ'ըլլայ :

Տեղացի չեն : Լեռներու այն ժողովուրդէն են, որոնք ափ մը գետինով ու դոյլ մը ջրով կ'ապրին, ամբողջ կեանքերնին արեւին ու երկինքի ամպերուն կապուած : Անյաջող հով մը բաւական եղած է քանդելու մէկ երկու քարի վրայ անհաստատ խղիկներնին, ու բոպիկ անվարտի` մաքառներու արշաւանքով թափած են փողոցները, չես գիտեր ո՛ւր կը պառկին, ուր կ'արթննան : Ամառ չէր որ գոնէ գըրան մը քով, ցուիքի մը տակ աներկիւղ երկննային, գէթ կտոր մը անկողնի պէտքը չէին ունենար : Հիմա չնչափողէն արտաշնչուած տամուկ օդն ալ կքուած մատներուն վրայ բաւարար ազդեցութիւն չունի եւ դեռ տրեխներուն մէջ ցուրտէն բուտ կտրած բոպիկ ոտները մէկդի, սիրտը մինչեւ ձորը բաց, սա ծերուկին կրծոսկրին վրայ եղեամ ցօղած է, խոշոր բուսած մրախառն մազերը ճերմկցնելով :

Անայլայլ ձայնով կ'ըսէին թէ երէկ իրենցմէ երկու հոգի մեռեր են : Կսկծանքի պզտիկ գալարում մը դէմքերնուն վըրայ եւ ոչ իսկ արցունքի կաթիլ մը կը նշմարուի աչքերնուն խորը : Արգահատանքի, ցաւակցութեան զգացումը` տառապանքի մոխիրներուն տակ մեռած կը թուի : Ձեռք մը չոր հացի հետ երկու մատ փոշի կը կլլեն ու ակռաներով սակուած անմնունդ ոսկորի կտորուանքներ հազիւ ձեռքէդ ելած` շանը բերնէն կը խլեն : Մի կարծեր թէ շունն իր սպառնացող ժանիքները երեւցնելէ ետքն ալ աջ ու ձախ պարապ կ'ըլլայ բոլորովին : Շատ հեղ շան հետ կռիւն ալ տեսած եմ ու արցունքոտ վէրքի մը հետ կայլակ մըն ալ արիւն :

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Մեր անձնանունները կը սերին բազմազան աղբիւրներէ` պատմական (Տիգրան, Արշակ, Վարդան, Հայկ), գրական` գըրխաւորաբար Աստուածաշունչէն (Մովսէս, Իսրայէլ, Ադամ, Դաւիթ, Մարիամ), բուսական (Վարդիթեր, Մանուշակ, Նարգիզ, Մեխակ), կենդանական (Սիրամարգ, Սոխակ, Աղաւնի, Բազէ, Արծիւ) : Կարեւոր թիւ կը կազմեն անկնեղէնին եւ թանկարժէք կտորեղէնին հետ կապ ունեցող անունները : Առաջինէն յիշատակենք Ալմաստը, Գոհարը, Փերուզը, Մարգարիտը, Ադամանդը :

Ուշագրաւ են նաեւ անունները, որոնք կը ստեղծուին զանազան անձերու կողմէ : Օրինակ, Ապարանի մէջ մէկը, քանի մը աղջիկ զաւակ ունենալէ ետք, կը տենչայ ունենալ տղայ մը : Երբ փափաքը կ'իրագործուի` հայրը երախային անունը կը դնէ Պաշտիկ : Ուրիշ մը, նոյն պայմաններուն մէջ, կը դնէ Փափաք անունը :

Հայերուս մէջ, մասնաւորապէս վերջին կէս դարուն, ծնունդ առին, տարածուեցան եւ հաստատուեցան այնպիսի բուն հայերէն անուններ, որոնք անցեալին կամ բոլորովին չկային, կամ շատ քիչ գործածական էին :

Խօսքը կը վերաբերի աշխարհագրական անձնանուններուն : 1915ի Ապրիլեան Եղեռնը, մեր նուիրական վայրերու` գիւղերու, քաղաքներու, հովիտներու, լեռներու եւ գետերու կորուստը այդ ձեւով արձագանգ կը գտնէին մեր ժողովուրդին սրտին մէջ : Ուրիշ կչիռ եւ ջերմութիւն ստացան նաեւ մեր նորաստեղծ հայաշխարհին լեռն ու քարը, հողն ու ջուրը :

Թէ կորսուածը, թէ եղածը դարձան ոչ միայն փայփայումի առարկայ, այլեւ կարեւոր մասով` անձնանուն :

Արդարեւ, այժմ տարածուած են Արաքս, Արագիլ, Բիւրական, Եփրատ, Հրազդան եւ ուրիշ անուններ : Բաւական տարածում գտած են նաեւ Սեւան անունը եւ Սեւանեան մականունը : Ուշագրաւթեան արժանի է նոյնպէս Ծովակ արական անունը :

Լեռնանուններու մէջ Նախապետը մեր սրբազան, աւանդական Արարատն է, որ կ'անձնաւորուի նաեւ Մասիս անունով : Քիչ չեն Արագածները, Տաւրոսները : Տարածուած է նաեւ Մարութ անունը, որ կապուած է Սասունի Մարութայ սարին հետ :

Անցեալին եզակի էին Հայաստան արական անունները : Այժմ քիչ չեն : Հայաստանի կողքին ծնունդ առած է նաեւ Նայիրի անունը :

Շատ գործածական են Կարին եւ Կարինէ արական եւ իգական անունները : Առանձին երազով մը կը լեցնէ մարդուն սիրտը Անի իգական անձնանունը :

Անձնանուններէն է Շիրակը, որ կը կենդանացնէ այն աշխարհը, ուր ծաղկեցաւ Անի քաղաքը :

Առանձնապէս գրաւիչ են Արեւմտահայաստանի նուիրական վայրերուն հետ կապուած անունները : Ասոնցմէ են Հայութիւնը կատարելապէս մարմնաւորող պաշտելի Սասունը, Սասունիկը, Սասնիկը : Խօսուն են նաեւ հետեւեալ անունները` Զէյթուն, Տարօն, Տարօնիկ, Վասպուր, Վասպուրական, Վանիկ եւ Վանուհի, Նարեկ :

Վերջերս յաճախ կը գործածուին Վեհարի, Անձրեւիկ, Անդրանիկ, Մոմիկ, Մաղաղաթ, Սարիկ, Նայիրուհի, Մաշտոց, Լուսեղէն, Մեսրոպ, Վարուժան, Մեղրիկ, Աշխարհիկ, Մարգպետ (Մուրացանի, «Գէորգ Մարզպետունի» վէպէն), Րաֆֆի, Սայաթնովա, Կոմիտաս, Հայրիկ (Խրիմեան Հայրիկին ի յիշատակ), Արեւիկ եւ ուրիշ անուններ :

Մ · ՆԱՐԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԱԶԴՈՒ ԴԵՂԸ

— Բայց լո՞ւրջ կը խօսիք, տօքթէօր : Օրական քանի՞ մը անգամ գլուխս չարժելով կրնա՞մ նիհարնալ :

— Այո, տիկին : Ահա այսպէս, ժխտական, մերժողական շարժելով ձեր գլուխը :

— Եւ օրը քանի՞ անգամ, տօքթէօր :

— Այնքան անգամ որ... գիրցնող ճաշեր կը հրամցնեն ձեզի :

×

ԴԻՒՐԱՀԱՃԸ

Ամուսնական գործակալութեան մը գրասենեակին մէջ :

— Կ'ուզեմ ամուսնանալ :

— Շատ լաւ :

— Կ'ուզեմ կին մը, որ ըլլայ երիտասարդ, տանտիկին, գեղեցիկ ու դրամօժիտ մըն ալ ունենայ :

— Բայց, պարոն, այդ տեսակ կին մը ձեզի հետ ամուսնանալու համար` խենթ պէտք է ըլլայ :

— Հոգ չէ, թո՛ղ ըլլայ :

×

ՎՐԷԺԸ

Այցելուն սեւեր հագած կը գտնէ տանտիրուհին եւ յուզուած կը հարցնէ .

— Աստուծոյ սիրոյն, ի՞նչ պատահեցաւ, արդեօք ամուսինի՞դ մեռաւ :

— Ոչ, սակայն, այսօր այնքան նեղացուց զիս, որ առաջին ամուսինիս սուգը նորէն կը բռնեմ :

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

« Երեկոյեան Երեւան»ի Մարտ 16ի թիւին մէջ, Հայաստանի ծանօթ երգահաններէն Առնօ Բաբաջանեան անդրադառնալով երաժշտութեան «ազգային» եւ «միջազգային» դիմագիծին մասին, հետեւեալ միտքը կ'արտայայտէ . —

... Ամէն մի երաժշտական կուլտուրա զարգանում է հէնց իր ազգային աւանդութիւնների հիման վրայ : Սակայն այն պէտք է միաժամանակ մատչելի լինի տարբեր ազգերի ու տարբեր երկրների ընկալմանը : Պէտք է ձգտել դրան եւ չմոռանալ, որ վաղնջական ոգին, նեղ տեղայնական գծերը` երաժշտութեան մէջ խոչընդոտներ են այդ ճանապարհին :

Ազգային ժողովրդական ֆոլքլորը իւրաքանչիւր ժողովրդի գանձն է : Սակայն այն պէտք է դիտել միայն իբրեւ ժամանակակից արտայայտչամիջոցների հաբրստացման հումք :

Նախկինում իւրաքանչիւր երաժշտական կուլտուրա զարգանում էր ինքնավար, ինքնապարփակ ձեւով, սեփական ֆոլքլորային աւանդութիւնների հիման վրայ : Օրինակ, աւելի քան երեք հազար տարի հայկական երաժշտութիւնը զարգացել է միայն մոնոդիկ (միաձայն) մըշակոյթի ձեւով : Միայն 19րդ դարի վերջին քառորդում այն սկսեց ենթարկուել աւելի ուժեղ երաժշտական մշակոյթների ազդեցութեանը : Հայկական առաջին օփերայի հեղինակ Տիգրան Չուխաճեանի ստեղծագործութիւններում ակներեւ է իտալական երաժշտութեան մեծ ազդեցութիւնը : Ալեքսանդր Սպենդիարեանը, որ մեր դարի առաջին քառորդում դրեց հայ սիմֆոնիկ երաժշտութեան հիմքը, եղել է ռուսական դպրոցի երկրպագու :

Հայկական երաժշտական դպրոցը, երաժշտական ազգագրութիւնը ստեղծել է Կոմիտասը : Համաշխարհային մշակոյթի նուաճումները ընկալած, եւրոպական երաժշտական օրինակներով դաստիարակուած, նա առաջինը իր ստեղծագործութեան մէջ դիմեց հայկական ֆոլքլորին, նպատակ հետապնդելով հայ երաժշտութիւնը մաքրել օտար ազդեցութիւններից : Աւելի ուշ նրա գործը շարունակեցին Ռոմանոս Մելիքեանը եւ Արմէն Տիգրանեանը : Հայ երաժշտութիւնը նոր աստիճանի բարձրացրեց Արամ Խաչատրեանը, որ ստեղծել է մի շարք խոշոր սիֆմոնիաներ, բալէտներ, կոնցերտներ : Հայ երիտասարդ երգահանների մի ամբողջ սերունդ այժմ ընդլայնում է սովորական հասկացողութիւնները մեր ազգային երաժշտութեան մասին :

Հ · Զ ·

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ինչ, չհաւնեցա՞ք, ձեր սիրած գոհարեղէնը չէ՞, հարցուց Ուվրար մտահոգութեամբ :

— Ընդհակառակն հրաշալի է, պատասխանեց Մանօն : Ներեցէք որ չկրցայ երախտագիտութիւնս յայտնել, քիչ մը գըլուխս կը ցաւի անոր համար ... :

— Նորէ՞ն գլխու ցաւ, նորէ՞ն երեւան ելան այդ ցաւերը : Ես ալ միտքս դրած էի որ այս գիշեր թէաթրը Ֆրանսէ տանիմ ձեզի : Կայսրը իր արքունիքովը հոն պիտի ըլլայ :

— Ցաւէն աւելի կը ցաւիմ որ պիտի չկրնամ ընկերանալ ձեզի, սիրելիս, պատասխանեց դեռատի կինը :

— Իրաւ սիրտս շատ կոտրեցաւ :

— Հոս առանձին շատ պիտի նեղանամ, բայց ինչ ընեմ, ինքզինքս աղէկ չեմ տեսներ :

— Բժիշկ մը բերել տա՞մ, վեհապետին բժիշկը իմ լաւագոյն բարեկամս է, կ'ուզէ՞ք, բնաւ կասկած չունիմ որ կանչելուս պէս պիտի վազէ գայ :

— Ոչ, պարապ տեղը անհանգիստ մի ընէք զայն ... հանգիստի պէտք ունիմ, քնանալուս պէս կ'անցնի :

— Ուրեմն առանձին կը թողում ձեզի որպէսզի հանգիստ ընէք, վաղը նորէն կը տեսնուինք, ըսաւ դրամատէրը եւ համբուրելով իր սիրուհիին ձեռքը շրթունքներուն տարաւ :

— Այո, վաղը նորէն հրամմեցէք, պիտի ջանամ որ աղէկնամ եւ սանկ տխուր ու կախերես չմնամ, պատասխանեց Մանօն :

— Ինչ որ ալ ըլլայ, միշտ միեւնոյն պաշտելի էակը պիտի ըլլաք ինծի համար, կմկմաց Ուվրար կնամեծարօրէն խոնարհելով եւ դուրս ելաւ :

Մանօն երբ առանձին մնաց, նորէն ինքզինքը թիկնաթոռին մէջ նետեց :

Հանկէ փոքրիկ սեղանի մը վրայ ձըգուած գոհարեղէնին վրայ աչք մը նետեց եւ պժգանքով անդին դարձուց երեսը :

Մինչեւ այն օրը տակաւին բնաւ այսքան ամօթ զգացած չէր ըրածին վրայ : Եւ ինքզինքին դէմ մէկէն ի մէկ ընդվզելով, ինքնիրենը ըսաւ .

— Ալ ասկէ աւելի չեմ կրնար շարունակել այս կեանքը : Ալ կոկորդս ելաւ, ալ չեմ կրնար կեղծել անտանելի դարձաւ : Իրաւ, առաջ ընդունեցայ, բայց ատոր պատճառը այն էր որ կը յուսայի թէ ասոր հարստութեանը եւ ազդեցութեանը շնորհիւ պիտի կրնայի գտնել զաւակներս եւ այդպէսով սխալս սրբագրել : Բայց ալ յոյս չմնաց, զաւակներս գտնալիք չունիմ ... : Ինչո՞ւ ապրիմ ուրեմն ... : Հոս ոչ ոքի կապուած եմ, ոչ ոք ունիմ ... : Աշխարհ մութ կ'երեւի աչքիս ... :

Մանօն աչքերը խոշոր խոշոր բացած, շրթունքները դողդղալով, կսաւ դիտել պարտէզին հսկայ աւազանը որուն ջուրերուն վրայէն կարապները կակաչներու մէջտեղուանքէն վեհափառօրէն կը սահէին :

Միտքէն շատ մը բաներ կ'անցընէր : Այդ խաղաղ ու խորունկ ջուրին մէջ նետուիլ ու խեղդուիլը սանկ ապրելէն շատ աւելի աղէկ էր ... :

Երթալ այդ ջուրին փաթթուիլ ու անով պատանքուիլ դրած էր միտքը ... : Այո, սանկ տանջուելէն աւելի աղէկ էր մեռնիլը :

Եւ դեռատի կինը երբ կը պատրաստուէր մեկնիլ իր արդուզարդի սենեակէն, յանկարծ, պատուհանէն ներս նետուած քար մը ինկաւ ոտքերուն առջեւ :

Մէկէն ի մէկ դողաց ... յետոյ երբ վախը անցաւ, գետին ծռեցաւ եւ գետնէն վերցուց քարը ... : Զորսի ծալուած թուղթ մը կապուած էր այս քարի կտորին :

Ո՞վ կրնար ըլլալ այս խորհրդաւոր նամակը իրեն ղրկողը :

Կասկած չկայ որ Վիտոքն էր :

Ջղաձգաբար, դողդոջուն ձեռքերով կապը քակեց եւ նամակը բացաւ եւ սկըսաւ մէկ շունչով կարդալ :

Անհարեկած, եւ կարծես թէ զառանցանքի մէջ ըլլար` դէմքը վախէն կծկուած, բերնէն հետեւեալ անկապակից խօսքերը թռան .

— Սարսափելի բան, ինէ ի՞նչ կ'ուզէ այս մարդը ... : Արդեօք իրա՞ւ է ըսածը, հապա եթէ սուտ է, ի՞նչ պիտի ընեմ .. : Չի՞ կրնար ըլլալ որ զիս ծուղակի մէջ ձգել ըլլայ միտքը ... : Կարելի է իրաւ է ..., ի՞նչպէս հասկնամ, Աստուած իմ : Ախ, հիմա եթէ Վիտոքը հոս ըլլար : Միայն Վիտոք կրնայ այդ մարդուն բերանը բանալ ... : Բայց ինչպէս լուր ղրկեմ Վիտոքին : Շուարեցայ, Աստուած իմ ... : Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա ... : Ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմա վիճակս ... :

Մանօն այս ըսելով գետնին վրայ ծունկի եկաւ եւ հեծեծագին մրմռաց .

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, դուն որ ամէնուն սիրտը կը կարդաս, դուն որ ամէնուն միտքէն անցածը գիտես, գթայ իմ վրաս ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը : Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այդ դիաշիւները :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգիններր ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին :

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուրիճան Պալեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝
ՀԱՅԿԱՍԷՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Արաքսի Զիլէմեանէ հարիւր փրանք իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Զիլէմեանի մահուան տարելիցին առթիւ : Միեւնոյն առթիւ յիսուն փրանք Լիոնի Հայկազեան վարժարանի :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Որբ. Տիկին Ադամի Զորպաճեանի մահուան առթիւ Պ. Մ. Զորպաճեան, Ա. Զորպաճեան 50ական, Երէցկին Թէրզեան 25, Կ. Ճանիկեան տասը, Վ. Գամպէրեան քսան, Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ.էն տասը, Յ. Հոթոյեան երեսուն, Ի. Վառնաճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ճ. Լուսարարեանէ 30, Կ. Խողեանէ տասը, Մ. Աւետեան տասը, Խ. Ուլուսեան հինգ, Նախկին Արի–Արենոյշներ յիսուն, Հ. Յ. Դ. ' Մարսէյլի կոմիտէ յիսուն, Հ. Մարտիրոսեան 50, իր որդւոյն ամուսնութեան առթիւ : Մ. Ծառուկեան (Պ. Օտտօ) Որբ. Արշալոյս Մելիքեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղկեպսակի տասը : Նոյն առթիւ Կապ. Խաչի Պ. Օտտոյի մասնաճիւղ 50 : Տէր եւ Տիկին Մանուկեան երեսուն, Որբ. Հայկ Սարգիսեանի (Վալանս) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ. —
Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանգուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար :

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին գործակցած քառասունէ աւելի մեռած արուեստագէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար ողբացեալ արուեստագէտներու յիշատակը :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին. — ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ
Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ : Նկատելով ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, ... ռանց բացառութեան բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝
ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE
Մուտք 6 փրանք

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝
«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)
Ուիլիըմ Սարոյեանի
(Ատափթասիոն՝ *Արամ Գէորգեան*)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ
ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիումներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ. — Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրանապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբ ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ Նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական արխատանքներու արդիւնքը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիքոլա Շուլֆաղեան, որ մօտաւորապէս 65 տարեկան պէտք է ըլլայ : 1923ին իբրեւ Վալէ տը Շամպր ծառայած է Ժընեւ, Տիկին Սարգիսեանի մօտ : 1932ին Փարիզ էր : Զինքը փնտռողն է իր զաւակը :

Կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 8Ի ԺԱՄԸ 20.45ԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՅՑԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915 »

ԲԱՑԱՌԻԿ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՏՈՔԹ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՏԵՂԱՑԻ ԲԱՐՁՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

– ՍԹԱՍ ՎԱԼԻԷ –

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, 6000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՍՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ ԵՒ ՍԹԱՍ ՎԱԼԻԷ ԱՄԷՆ ՕՐ 18էն 20,30

Հարաւային Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներէն ինքնաշարժներ ձեզ պիտի փոխադրեն Մարսէյլ

Դիմել, այս առիթով բացուած յատուկ գրասենեակը՝
CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES, 2 rue du Beausset, Marseille, Tél. : 20-61-19

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 6 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10880 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.880

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

«ԵՍ ԱՆՄԵՂ ԵՄ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՍՈԹՊԻ ԳԻՏԵՆ ԹԷ Ո՞Վ ՈՒՆԷՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ» Կ'ԸՍԷ ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՔ.

Այս անգամ *Սրնտէյ Թէլէկրաֆն* է (Ապրիլ 2) որ կը փորձէ լուծել Գաղտնիքներու գաղտնիքը՝ Երուսաղէմի ձեռագիրներուն հարցը : Մենք հետզհետէ այն համոզումն ունինք որ շատ պարզ ու հասարակ պատմութիւն մըն է, զոր ոմանք գործեան հանգոյցի վերածեցին, յիմարի տեղ դնելով ողջամիտ ժողովուրդ մը :

Բնական էր որ գոհացում չստանայ հայ ժողովուրդը, բայց ահա, կը տեսնենք թէ բրիտանական մամուլն ալ գոհացում չէ ստացած եւ կը պրպտէ, ու կը պրպտէ, մինչեւ այն օրը երբ օգնութեան կանչէ Ակաթա Քրիսթին :

Երէկ կարդացինք Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքին յուսաբանութիւնը, ուր մանրամասնօրէն կը պարզէ բանալիներուն խնդիրը : Բոլոր բանալիներուն ո՛ւր ըլլալը հասկցանք, (հասկցանք նաեւ որ այդ բանալիները շատ բանի չեն ծառայած), բայց չհասկցանք թէ որո՞ւ մօտ է այս գաղտնիքին բանալին : Ի վերջոյ այդ գաղտնիքն ալ հրապարակ պիտի ելլէ, ուշ կամ կանուխ, մինչ «բանալին» ձեռքէն չուզեր ձգել, ան որ գիտէ «բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ» :

×

Սորրեւ Սրնտէյ Թելեկրաֆի յօդուածը.

«85ամեայ Հայ Արքեպիսկոպոս մը կեդրոնը դարձաւ Հայկական 23 ձեռագիրներու նոր պատմութեան : Անունն է Սուրէն Քէմհաճեան եւ յորդանանեան ընդհ. դատախազին կողմէ պատասխանատու Նրկատուիլը կը զարմացնէ եւ կը խռովէ Հայերը : Շատեր կը խորհին թէ սադրանքի զոհն է իսկական յանցաւորները ծածկելու համար :

« Քէմհաճեան Արք. ճերմակ մօրուքով եւ գրեթէ կոյր, երիցագոյն անդամն է Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին 25 միաբաններուն : 60 տարի է վանքն է :

« Ամբաստանուած է որ արտօնած է հինգ հարիւր հազար սթերլին արժէք ունեցող ձեռագիրներու փոխադրութիւնը Երուսաղէմի գանձատունէն, ութ տարի առաջ, երբ կարճ ժամանակի համար պաշտօն ունէր Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի պատրիարք ընտրուելէն առաջ :

« Ամբաստանութիւնը հիմնուած է նամակի մը վրայ, որ կը կրէ 1959 Փետրուար 12 թուականը, ստորագրուած Քէմհաճեան Արք.ի կողմէ, ներկայացնելով, Պէյրութցի հայ առեւտրական մը՝ Անդրանիկ Սանտըրկեան, իբրեւ իր գործակալը 28 ձեռագիրներու Լոնտոն փոխադրութեան համար :

« Պիտի չդատուի, վասնզի ներում շնորհուած է Յորդանանի մէջ, 1965էն առաջ գործուած յանցանքներուն համար : Սանտըրկեան մեռած է կառքի արկածէ 1962ին, Աֆրիկէ :

« Երուսաղէմի մէջ, երեք շաբաթ առաջ, Քէմհաճեան արք. ըսաւ ինծի, որ իրեն թուղթ մը ստորագրել տուած է Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան, Լոնտոն երթալէն քանի մը օր առաջ : Հայերը կը խորհին թէ այդ է փաստաթուղթը, որ դատախազին ներկայացուած է : Քէհմաճեան Արք. կ'ըսէ «չկրցայ թուղթը կարդալ, գրեթէ կոյր եմ բայց ըսին ինծի թէ վկայական մըն է Տիրան Տէր - Աւետիսեան անունով մէկու մը համար որ աշակերտ եղած է դպրեվանքը երբ կը պաշտօնավարէի վանքին մէջ : Ստորագրեցի վասնզի մտքէս չանցաւ որ ինծի բան մը կուտան ստորագրելիք որ պէտք չէ, բայց յետագային հարցումներ ըրի եւ ճշդեցի որ այդ անունով աշակերտ չկար դպրեվանքը, այդ շրջանին : Զարմացայ որ ինծի բան մը ստորագրել կուտան, որովհետեւ երկար տարիներէ ի վեր ինծմէ ստորագրութիւն չեն ուզած : Ուրիշ տեսակցութեան մը ընթացքին, անցեալ շաբաթ, Քէմհաճեան Արք. ըսաւ .— «Խաբուած եմ իբրեւ ծեր մարդ մը : Բայց որեւէ ատեն պատրաստ եմ դատուելու, վասնզի անմեղ եմ : Աստուած եւ Սոթպին գիտեն թէ ո՞վ ունէր ձեռագիրները :

« Հայերը կը խորհին թէ Սոթպիի վաճառքը արտօնող նամակը Քէմհաճեան Արք.ի կողմէ ստորագրուած չէ, այլ Պատրիարքարանի մէկ ուրիշ բարձրաստիճան կրօնաւորի :

« Լոնտոնի մէջ, Լորտ Ճոն Քէռ, Սոթպիի տնօրէնը, վաճառքի պատասխանատու, կը մերժէ հաստատել կամ հերքել թէ հաստատութիւնը իր ձեռքն ունեցած է թէ ոչ Քէմհաճեանի Արք.ի ստորագրած թուղթը, զոր կը ներկայացնէ Յորդանանի դատախազը : Բայց Սոթպիի Նախագահը, Փիթըր Ուիլսըն, կ'ըսէ թէ փաստաթուղթը պէտք չէ նկատի առնուի վաճառքի իբրեւ արտօնագիր մը : Կոասի մէջ, Նիսի մօտ, իր արձակուրդի շրջանին, ըսաւ. « Այս փաստաթուղթը որեւէ հեղինակութիւն չունի քանի որ իրաւունք կուտայ մէկուն միայն ձեռագիրները փոխադրելու» : Այն Հայերը որոնք մասնակցեցան Սոթպիի հետ խօսակցութեանց վաճառքին առաջքն առնելու համար, կ'ըսեն թէ Աճէմեան եպիսկ. խօսած է իրենց Քէմհաճեան Արք.ի ստորագրած փաստաթուղթին մասին, բայց Լորտ Ճոն Քէռ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է անոր :

« Պ. Ալէք Մանուկեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Նախագահը պահանջած է Շահէ Եպիսկոպոսէն որ ցոյց տայ այդ թուղթը, եւ առիկա պայման դրած է 15 հազար ոսկին վճարելու համար Երուսաղէմի պատրիարքարանին, մասնակցելու համար Սոթպիի վաճառքի ծախքերուն :

« Այս չէքը տրուած է ոչ թէ Սոթպիին անունին այլ՝ Երուսաղէմի պատրիարքարանին : Կարգադրութիւնը այն էր որ պատրիարքարանը Սոթպիին պիտի վճարէր յիսուն հազար անգլիական, որ կը ներկայացնէ հինգ հարիւր հազար անգլիականին տասը առ հարիւր չահաբաժինը :

« Պատրիարքարանը մօտաւորապէս 15 հազար սթերլին ունէր Լոնտոն, դրամատան մէջ : Մնացեալ քսան հազարն ալ պիտի հայթայթէին մեծահարուստ Հայեր :

« Լօզանի մէջ, Շաւարշ Սեւյօնքեան, Ա. Մանուկեանի փաստաբանը ըսաւ «Ուզեցինք փաստաթուղթը ենթարկել գիտական փորձերու ստուգելու համար թէ իսկապէս գրուած է 1959ին, կամ, ինչպէս որ մենք կը կարծենք՝ վերջերս : Այն օրը, երբ Շահէ Եպիսկ. Երուսաղէմ վերադարձաւ ձեռագիրներով, Լոնտոնէն հեռանալէն առաջ, նամակ մը գրեց ինծի, ուր կը խոստանար ինծի յանձնել Սուրէն Արք.ի ստորագրած նամակը : Յաջորդ օրը, Երուսաղէմէն ինծի հեռագիր մը ղրկեց ինծի ըսելով որ հնարաւոր չէր այդ փաստաթուղթը ինծի յանձնելու, որովհետեւ Յորդանանի դատախազը զայն կ'ուզէր : Եւ որովհետեւ այդ փաստաթուղթը չտրուեցաւ, Պ. Ալէք Մանուկեան արգելքի տակ դրաւ իր չէքը եւ ատոր վրայ Սոթպի յայտարարեց թէ իրենք այլեւս դրամ պիտի չուզէին : Շահէ Եպիսկոպոսէն այս հեռագիրը ստանալէս երկու օր ետք, խօսեցայ Սոթպիի փաստաբան Տօքթ. Ֆըրանսիս Մանի հետ եւ իրմէ խնդրեցի այս փաստաթուղթը եւ ինքը յայտնեց թէ այսպիսի փաստաթուղթ գոյութիւն չունի :

« Պ. Սեւյօնքեան այս ամբաստանութիւնը Սուրէն Արք.ի դէմ որակեց իբրեւ « շատ մեծ անարդարութիւն մը » :

«Երբ Սուրէն Արք. պաշտօն ունէր, լուսարարապետն էր Շնորհք Արք. Գալուստեան, որ արտաքսուեցան Յորդանանէն 1960ին եւ ներկայիս Պոլսոյ պատրիարք է :

« Սուրէն Արք., Գալուստեան Արք.ը նկարագրեց ինծի որպէս շատ ուղղամիտ եւ բարեխիղճ մարդ մը ամէն տեսակէտով » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Լիու Շաօ Շիի դէմ պայքարը աւելի սուր հանգամանք ստացած է վերջին օրերը : Մաօյի հին ընկերը պաշտօնապէս « հակայեղափոխական » հռչակուած է, «չին Խրուշչեւը », այլ խօսքով մեծ վարպետին մրցակից մը եւ ժողովուրդին ու պետութեան թշնամի մը :

Փեքինի դիւանագիտական շրջանակները նկատի կ'առնեն երեք կարեւոր կէտեր .— Ա) կը թուի թէ Մաօյական ղեկավարները մի անգամ ընդ միշտ կ'ուզեն վերջացնել ամէն ինչ :

Բ) Մեծ դինակցութիւնը (քատր, երիտասարդ յեղափոխական եւ բանակ) ձախողած է :

Գ) Ջափաւորական Շու Էն Լայ այլեւս կացութեան տէրը չէ :

Եթէ այս բոլորը ճշդէ, կարելի է ըսպասել որ Լիու Շաօ Շի կարճ ժամանակի մէջ, պիտի պաշտօնազրկուի : Անշուշտ բաւական տարօրինակ է որ յանկարծ մեղադրուի իր ամբողջ յեղափոխական կեանքին համար : Եւ որովհետեւ բան մըն ալ պէտք է գտնուէր, իր գլխաւոր գործը՝ « Ի՞նչպէս լաւ համայնավար ըլլալ », որ քսան տարի մեծ հեղինակութիւն վայելեց յանկարծ կը քննադատուի, իբրեւ « դէշ եւ հակահամայնավար գործ մը», հակառակ իր տիտղոսին :

Կը մնայ սպասել ու դիտել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Ժան - Փօլ Սարթր խիստ քննադատութեանց արժանացած է «Ալ Սաուրա» թերթին կողմէ Թել Ավիվ ըրած յայտարարութեանց համար : «Զօրավիգ կենալով սիոնականութեան, Սարթրը, աշխարհակալութեան կողմը կը մնայ, որ Իսրայէլը ստեղծեց : Կը մոռնայ որ Իսրայէլ ստեղծուեցաւ ի վնաս արաբ ժողովուրդին, որ իր օճախէն քշուեցաւ : Սաթրը ինքզինքը կը ղատապարտէ իբրեւ ազատ մտածող, Արաբներու աչքին եւ բոլոր կռուող ժողովուրդներուն : Սիոնականութիւնը խոտոր կը համեմատի ազատագրման գաղափարին հետ : Սարթր աւելի քան ոեւէ մէկը ի վիճակի է հասկընալու :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ Համալսարանին առջեւ :Բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ի պատիւ Թուրքիոյ նախագահ՝ Ճէվտէթ Սունայի սարքած բաժակաճառին ընթացքին ակնարկած է անոնց որոնք «քսան տարի առաջ» կը քննադատէին ամերիկեան օժանդակութիւնը Թուրքիոյ : «Այսօր, ըսած է Ճոնսըն, Յունաստան, Թուրքիա եւ Քորէա կը նկատուին իբրեւ ազատատենչ կորովի երկիրներ» : Այսպէս Միացեալ Նահանգներու Նախագահին համար «նոյն ազատատենչ երկիրներն են» այն որ քաղաքակրթութիւն մը տուաւ աշխարհի եւ այն որ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը ջարդեց : Սունայի Ուաշինկթըն հասնելէ քիչ առաջ, ռումբ մը պայթած էր Թրքական դեսպանատան առջեւ : Ամերիկա իր ցաւը յայտնած է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1 (ԱՖՓ) .— Խորհ. Հայաստանի բարձրագոյն եւ երկրորդական ուսման նախարար Պ. Ա. Ասլանեան դատապարտեց հայ երիտասարդութեան մէջ ի յայտ եկող ազգայնական արտայայտութիւնները եւ քաղքենի գաղափարաբանութեան ազդեցութիւնը :

Խօսք առնելով ուսանող երիտասարդութեան քաղաքական դաստիարակութեան խնդիրներուն յատկացուած սալիսի մը ընթացքին, հայ նախարարը անդրադարձաւ նաեւ երիտասարդներու քաղաքական դաստիարակութեան մէջ հաստատուած բազմաթիւ թերիներու :

«Կարգ մը երիտասարդներու մօտ կը նըկատենք (հայ) ազգային հպարտութեան պարագաներ »եւ «բուրժուական քաղաքականութեան ազդեցութիւն» մը : Այլ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, աւելցուց նախարարը, «սխալ գաղափարներ ունին կուսակցութեան եւ խորհրդային կառավարութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին » :

Պ. Ասլանեան անհրաժեշտ նկատեց սաստկացնել պայքարը « աշխարհակալական գաղափարաբանութեան » դէմ, աւելցնելով, թէ կան երիտասարդներ, որոնք կ'երեւակայեն, թէ խորհրդային ընկերութիւնը իրենց ծառայութեան մէջ է, եւ այդպէսով երեսի վրայ կը թողուն իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները :

Եզրակացնելով, նախարարը ընդգծեց, թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունի « ախտաւոր երեւոյթ » մը եւ պահանջեց զօրացնել կուսակցութեան քարոզչութիւնը եւ քաղաքական դաստիարակութեան դերը հայ երիտասարդական կազմակերպութեանց մէջ :

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ — ՀՐԱՆԴ ՏՐԷՉԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ մեր վաղեմի բարեկամը՝ Հրանդ Տրէզեան յանկարծամահ եղած է առջի օր : Բնիկ Պարտիզակցի, ողբացեալը ազգասէր Հայ, միշտ բարեկամ հայ գիրին եւ գրագէտին, օգտակար եղաւ երբ որ կրնար : Իր եւ իր նմաններու ամենօրեայ մահերով, Սփիւռքը կը կորսնցնէ սերունդ մը, որ այս համայնակուլ պողոտաներուն վրայ իրեն հետ բերաւ ոգի մը, ե փորձեց զայն փոխանցել իր զաւակներուն :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ըլլալով երեք Յարանուանութեանց Հոգեւոր Պետերու ստորագրութեամբ եւ 23 Մարտ, 1967 թուակիր գրաւոր հրաւէր մը, Մարտ 28ի ժողովին ուղարկեցինք մեր ներկայացուցիչները, որոնք պարզեցին մեր տեսակէտները եւ ողջունեցաւ բոլոր կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու մասնակցութեամբ կատարել Ապրիլեան Եղեռնի զոհերու ոգեկոչումը :

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ.
ԿՈՄԻՏԷ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Յ. ՕՐԲԵԼԻ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Յովսէփ Օրբելի հսկայական աւանդ մը ունի արեւելագիտութեան եւ Կովկասագիտութեան մէջ:

Տակաւին ուսանող էր, երբ ոտք դրեց տուեալ ասպարէզը : Գիտութեան ծառայելու խանդավառ երիտասարդը խուզարկու դրչով սկսեց պեղել հնագիտական գանձերով հարուստ երկրի ընդերքը եւ այնտեղից լոյս աշխարհ հանել պատմական ու մշակութային արժէքաւոր յուշարձաններ :

Տարիներ անց, դառնալով Թանգարանային գործի ճանաչուած գիտակ, Յովսէփ Օրբելին կարգւում է Լենինկրատի Էրմիտաժի ղեկավար եւ, այնուհետեւ, երեսունից աւելի տարիներ իր կազմակերպչական փայլուն ընդունակութիւնները, բեղնաւոր միտքը եւ մեծ փորձը բոլորանուէր իր սպաս դնում համաշխարհային մշակոյթի այդ ամենանշանաւոր կեդրոնների մէկի բարգաւաճման ու պահպանման գործին : Օրբելին անձնուրաց ու խիզախ այն գիտնականն էր, որ 1942 թուականին, թշնամու կողմից պաշարուած Լենինգրատում, ռմբակոծիչների տարափի տակ, ի կատար ածեց Էրմիտաժի անկրկնելի գոհարները խոր թիկունք փոխադրելու դժուարին գործը:

Գիտութեանը մատուցած աչքի ընկնող ծառայութիւնների համար Օրբելին ստացել է արժանի ճանաչում եւ գնահատութիւն : Նա Խորհ․ Միութեան գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամ էր, Հայկական գիտութեան վաստակաւոր գործիչ, Հայկ․ գիտութիւնների իսկական անդամ և նոյն ակադ․ի Ա․ նախագահ, Խորհ․ Միութեան ճարտարապետութեան ակադեմիայի իսկական անդամ, Լոնտոնի հնագիտական ընկերութեան պատուաւոր անդամ, իրանական ակադեմիայի պատուաւոր անդամ եւայլն:

Առանձնապէս մեծ է Օրբելու դերը հայ ժողովրդի նիւթական ու հոգեւոր մշակոյթի դարաւոր յուշարձանների ուսումնասիրութեան բնագաւառում :

Նիկողայոս Մառից յետոյ Յովսէփ Օրբելին երկրորդ մեծ արեւելագէտը եւ կովկասագէտն էր Ռուսաստանում, որի գիտական գործունէութեան մէջ տասնամեակներ շարունակ առաջնակարգ տեղ են գրաւել հայագիտութեան հարցերը : Մառի նման նրա անունը եւս անխզելի կապուած է հայ ժողովրդի հազարամեակների հնութիւն ունեցող մշակոյթի առաւել աչքի ընկնող յուշարձանների հետ : Այդ յուշարձանները շուրջ կէս դար գտնուել են Օրբելու գիտական հետաքրքրութիւնների կենտրոնում, հանդիսացել նրա նուիրական նախասիրութիւնների առարկան :

Հայագիտութեան հարցերը Օրբելին միշտ կապել է իր հայրենիքի ու հարազատ ժողովրդի ճակատագրի հետ, վաղնջական դարերի նրա կեանքի ու մշակոյթի լուսաբանումը ձգտել է ծառայեցնել ժամանակակից կենսական յուզող խնդիրներին :

Հայ մշակոյթի հարցերի մասին Յովսէփ Օրբելին գրել է՝ մօտիկից եւ անձամբ շփուելով Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ամենալայն խաւերի հետ : Նա տարիներ շարունակ շրջել է իր հայրենի բնաշխարհում, եղել նրա շատ գաւառներում, քաղաքներում ու գիւղերում (Անի, Մարմաշէն, Ամբերդ, Գառնի, Խաչէն, Գանձասար, Վան, Մոկս, Աղթամար...), մի առ մի հետազօտել տեղի բերդերը, վանքերը, խաչքարերը, վիմական արձանագրութիւնները, պեղել եւ լոյս աշխարհ է հանել երկրի ընդերքում թաքնուած հնագիտական արժէքները, ուշիուշով ուսումնասիրել է ժողովրդի բառ ու բանը, նիստ ու կացը :

Դեռ ուսանողական տարիներին Օրբելին մասնակցում է Անիի աւերակներում իր մեծ ուսուցչի՝ Ն․ Մառի կատարած պեղումներին, ուր եւ նա ստանում է իր առաջին գիտական մկրտութիւնը : Շատ չանցած երիտասարդ գիտնականը նշանակւում է Անիի նորաստեղծ թանգարանի վարիչ, իսկ արդէն 1910 թուականին հրատարակում է թանգարանի նիւթերի՝ հմտութեամբ պատրաստուած, լիակատար նկարագրութիւնը :

1911ին Օրբելին, Նիկողայոս Մառի առաջարկութեամբ ուղարկւում է Արեւմտեան Հայաստան՝ հնագիտական, ազգագրական եւ բարբառագիտական հետազօտութիւնների համար : Մօտ մէկ տարի անցկացնելով այնտեղ, մասնաւորապէս լինելով Վանում եւ Մոկսում, Օրբելին խնամքով ընդօրինակում է տեղի հայկական վիմական արձանագրութիւնները, ուսումնասիրում Աղթամար աշխարհահռչակ վանքի ճարտարապետական կառուցուածքն ու բարձրաքանդակները, արժէքաւոր նիւթեր հաւաքում Մոկսի Հայերի ու Քրտերի բառ ու բանի վերաբերեալ :

1916 թուականին հայրենասէր գիտնականը պեղումներ է կատարում Վանի միջնաբերդում, որի արդիւնքը լինում է ուրարտական թագաւոր Սարդուր Բ․ի նշանաւոր սեպագիր ընդարձակ արձանագրութեան յայտնաբերումը՝ ուրարտագիտութեան համար բացառիկ նշանակութիւն ունեցող մի գիւտ : Յետագայ մի քանի տարիների ընթացքում Օրբելին զբաղւում է Հայաստանի տարբեր վայրերից, զանազան ժամանակներում իր յայտնաբերած ու հաւաքած հազարից աւելի վիմական արձանագրութիւնները հրատարակութեան պատրաստելու մեծ հմտութիւն եւ խոշոր աշխատանք պահանջող մանրակրկիտ գործով :

Փորձառու գիտնական – մանկավարժի իր սրտանց հայեացքով Օրբելին յայտնաբերել, հոգատարութեամբ ուսուցանել ու դաստիարակել է խոստմնալից երիտասարդ հայագէտների մի ամբողջ սերունդ :

Մեծատաղանդ գիտնական – կազմակերպչի իր հարուստ փորձով ու անսպառ եռանդով Օրբելին հիմնադրել ու կազմակերպել է հայագիտական մի շարք օջախներ, հետեւել է նրանց անխափան գործունէութեանը, զօրավիգ կանգնել նրանց առաջ ծառացած լուրջ դժուարութիւնների ժամանակ :

Հոյակապ գիտնական – հռետորի իր ներշնչուն ու կենդանի խօսքով Օրբելին, ինչպէս Հայաստանում, այնպէս էլ նրանից դուրս, գիտնականների, ուսանողների, դպրոցականների, բանուորների, գիւղացիների, զինուորների ու նաւաստիների շրջանում տարիներ շարունակ ներկայացրել է հայ մշակոյթի յուշարձանների մշակութային մեծ արժէքն ու նշանակութիւնը :

Ակադ․ Յովսէփ Օրբելու հայագիտական բազմամեայ գործունէութեան ամենաբեղնաւոր տարեթուերից է 1939ը, երբ նա Հայաստանի կառավարութեան յանձնարարութեամբ կատարում ու գլխաւորում է հայ ժողովրդի ազգային դիւցազնավէպի հազարամեակի տօնակատարութեան հետ կապուած մի շարք կարեւոր գործեր : Այդ թուականին Օրբելու խմբագրութեամբ Երեւանում լոյս են տեսնում « Սասունցի Դաւիթ » համահաւաք բնագրի հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւնները: Առանձնապէս յիշարժան են դիւցազնավէպի յոբելենական հրատարակութեան հայերէն եւ ռուսերէն տարբերակների համար գիտնականի գրած բովանդակալից ու ծաւալուն յառաջաբանները, որոնք թարգմանուելով այլ լեզուների մեծապէս նպաստեցին հայկական դիւցազնավէպի միջազգային համբաւի տարածմանը :

Ակադեմական Յովսէփ Օրբելին իր ուրոյն եւ պատուաւոր տեղն ունի հայագիտութեան անուանի երախտաւորների կաճառում : Այդ տեղը նա նուաճել է հայ մշակոյթի տարբեր մարզերում ունեցած իր բազմամեայ անձնաձիր ու բեղնաւոր գործունէութեամբ, շուրջ քառասուն անուն հայագիտական մեծարժէք աշխատութիւններով, որոնց մէջ նա լուսաբանել է պատմական, աղբիւրագիտական, բանագիտական, բարբառագիտական, արուեստաբանական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ հարցեր :

Օրբելու հայագիտական լաւագոյն աշխատութիւնները՝ նուիրուած Անիի աւերակներին, միջնադարեան Հայաստանի տաճարներին, Աղթամարի վանքին, « Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպին, թափանցուած են հայրենասէր գիտնականի՝ հարազատ ժողովրդի ու նրա մշակոյթի նկատմամբ ունեցած անկաշառ սիրով ու ակնածանքով : Այդ աշխատութիւնները արտացոլում են հեղինակի լուսաւոր միտքն ու վառ անհատականութիւնը : Դրանք աչքի են ընկնում գիտնականի ընդգրկումների լայնութեամբ ու խորութեամբ, նրա ըստ ամենայնի ինքնատիպ մտածողութեամբ : Օրբելու հայագիտական ուսումնասիրութիւնները հարուստ են կարեւոր եզրակացութիւններով եւ խիզախ հարցադրումներով, որոնցով նոր լոյս է սփռւում միջնադարեան Հայաստանի եւ նրա հարեւան երկրների ներքին կեանքի, նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի մի շարք հարցերի վրայ :

Անուրանալի են ակադեմական Օրբելու ծառայութիւնները հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ տարածման գործում : Այդ ծառայութիւնների համար երախտագէտ հայ ժողովուրդը միշտ խորին ակնածանքով ու յարգանքով կը յիշէ իր պանծալի զաւակի անունը :

Ա․ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ՆԱԽԸՆՏՐԵՑԻՆ ՋԱՐԴԵԼ

Թուրքիոյ մէջ դարերէ ի վեր քրիստոնեաներու վրայ կատարուած խժդժութիւններն ու կոտորածները բողոքի եւ ապստամբութեան մղեցին երկրին զանազան ազգութիւնները :

Ապստամբութեան շնորհիւ է, որ այսօր ազատ շունչ կ'առնեն Յոյները, Սերպերը, Պուլկարները, Ռումանացիները, Հերսեկցիները, Լիբանանցիները, Կրետէի եւ Արքիպեղագոսի կղզիներու Յոյները:

Ուրեմն՝ Հայերն ալ ստիպուած էին իրենց նախորդներուն շաւղին հետեւիլ, իրենց ազգակիցները փրկելու համար անօրէն Թուրքին անիծեալ ճիրաններէն : Ասիկա շատ բնական ընթացք մըն էր, զոր կատարեցին Հայերը, ինչպէս կը խոստովանի ֆրանսական պաշտօնական Դեղին Գիրքը :

Հետաքրնակ Յոյներու ապստամբութեան պատասխանեց Թուրքը, 1821ին, ջարդելով Կ․ Պոլսոյ անմեղ Յոյները, եւ 1822ին կոտորելով Քիոսի Յոյները: Բայց վերջապէս Յոյները 1830ին ձեռք բերին իրենց ազատութիւնը :

Կատարուած այս ահաւոր ջարդերու դէմ բուռն կերպով բողոքեցին Եւրոպայի մեծ պետութիւնները, որոնք Սուլթան Մահմուտ Բ․ի բերնէն առին Բարենորոգումներու (Թանզիմաթ) խոստում մը, զոր իր յաջորդը՝ Սուլթան Մէճիտ՝ եւրոպական միջամտութեանց առաջքն առնելու համար, 1839ին՝ գահ բարձրացած տարին իսկ՝ ակամայ կերպով ստորագրեց Գիւլխանէի Խաթթը Շէրիֆով, բայց անիկա մեռեալ տառ մնաց :

Կատարուած այս ձեւակերպութիւնն այնքան կեղծ էր, որ նոյն սուլթանը, հակառակ Կ․ Պոլսոյ անգլիական դեսպան Լորտ Կէննինգի բողոքին ու միջամտութեան, 1843ին՝ Եւրոպացիներու դէմ անարգանքով՝ կախել տուաւ Յովակիմ անունով Հայ մը, որուն յանցանքն էր, նախապէս մահմետականութիւնն ընդունելէ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

(Բ․ եւ վերջին մաս)

— Ես երբեք չեմ սխալիր, ըսաւ ուրիշ մը : Ես լաւ կը ճանչնամ Թագաւորներու ստորոգելիները : Անզուգական արիւն ունիմ ես ... Քալուածքէն եւ «ցեղ»էն կը հասկնամ : Շատ շուտ կրնամ ճանչնալ զայն : Թող քալէ միայն եւ խօսի, կ'ըսեմ ձեզի, թէ իշխանուհի՞ է կամ ոչ :

— Գիտեմ, որ հարուստ է ան, իր կրած գոհարեղէններէն կրնամ ճանչնալ զայն, ըսաւ երրորդը: Հպարտ եւ գոռոզ մէկը պիտի ըլլայ ան : Առաջուընէ կ'երեւակայեմ իր դէմքը: Ես պիտի ըլլամ զայն ճանչցողը, գրաւ կու գա՞ք :

Եւ չորրորդը, Աֆտի, որ շատ պարզ եւ լաւկեաց մէկն էր, կը մտածէր.

— « Եթէ այնքան մաքուր է ան, կը սիրեմ զայն․․․ իմ սէրը դեռ չի կրնար [illegible] : Բայց ինչո՞ւ ․․․ անոնք այնքան [illegible] վստահ են » :

— Աֆտին չէ անշուշտ, որ պիտի տեսնէ զայն, եզրակացուցին երեք միւսները : Ան շատ տգեղ ու անճոռնի մէկն է եւ այնքան պարզ հագուած ու երկչոտ, որ պիտի չհամարձակի նոյն իսկ Շահին երթալ եւ ըսել, թէ տեսած է իշխանուհին :

Եւ երեք երիտասարդները ցրուեցան ծիծաղելով :

Կէսօրէ ետք ժամը երեքին, անոնցմէ առաջինը, որ Միհրան կը կոչուէր, պալատ գնաց, ծունկի եկաւ Պարսից Շահին առջեւ եւ խօսքերու հեղեղով մը պատմեց իր տեսածները :

— Տէր արքայ, տեսայ ձեր աննման դուստրը: Շատ հեռուէն տեսայ: Սպիտակ փիղի մը վրայ նստած կը յառաջանար ու կը ժպտէր իր ժողովուրդին, ձեռքով բարեւելով բոլորը : Իր մազերը սեւ էին, ինչպէս գիշերուան խաւարը: Կ'երգէր ան, գրկին մէջ ծաղիկներ ունէր եւ օծուած էր անուշահոտ բուրմունքներով :

— Գլուխդ ազատելու նայէ, պատասխանեց Շահը: Շուտ ըրէ, հեռացիր աստէ: Աչքդ տեսիլ մը ունեցած է, եւ կոյր է քու սիրտդ :

Երկու վայրկեան չանցած, գերիները ներս մտցուցին ձեւականութիւնները սիրող երիտասարդ մը, [illegible] բարձրագոյն մէջը : Աչուըն կը ան, երեք վիճակներէն երկրորդը : Քանի մը անգամ բարեւեց, խոնարհութիւններ ըրաւ եւ կեցաւ Շահին առջեւ :

— Տէր արքայ, տեսայ ես ձեր մեծանուն դուստրը : Ոչ ոք ունէր անոր վեհաշուք քալուածքը : Ան այնքան գոռոզ, այնքան հպարտ եւ այնքան փառասէր էր, որ հեռու կը մնար զինք մեծարելու փութացող ժողովուրդէն : Ահ, տէր արքա՛յ, չափէն աւելի սիրեցի զայն :

— Սիրտդ կարծր է՝ ինչպէս քարը : Կորսուէ, շուտ, դուրս ելիր աստէ, գոռաց Շահը :

Ան հազիւ իր խօսքը վերջացուցած էր, երբ երրորդ տղան, Թակնտա, ներս մըտաւ, ուրախ ուրախ պարելով եւ ծափ զարնելով :

— Օրհնեալ ըլլայ Պարսից Շահը, մեր տէր արքան, այնքան գեղանի եւ շնորհալի դուստր մը ունենալուն համար: Ան գանձերուն մէջ գանձ մըն է: Տեսայ իր անցնիլը ադամանդներով եւ զմրուխտներով զարդարուն եւ փայփայուն : Իր ապարանջանները բոժոժներու կը նմանէին եւ իր մարգարտազարդ գլխարկը կը շողար, ինչպէս լուսինը : Ան աշխարհի ամենաշքեղ իշխանուհին է :

— Քաշուէ, Թակնտա, դուն «գանձ» բառը կ'արտասանես՝ առանց իմաստը ըմբռնելու, եւ քու սիրտդ պարապ է զա[illegible] կարդալ մը պէս :

Այցելութիւնները [illegible] : Երեկոյ եղաւ : Ալ մարդ չէր գար : Իշխանուհին պալատ վերադարձած էր: Շահը դուրս ելաւ իր գիշերային պտոյտն ընելու :

Երբ պարտէզներու քովէն կ'անցնէր, հոն երկարահասակ ու նիհար երիտասարդ մը տեսաւ, որ, պարզօրէն հագուած, վանդակորմի մը կռթնած՝ անշարժ կեցած էր :

— Ի՞նչ ունիս, տղաս, հարցուց Շահը: Անդամալոյծ կ'երեւիս :

— Անդամալոյծ եմ, տէր արքայ :

— Նայուածքդ անշարժ է :

— Կուրցայ :

— Ձայնդ կը դողդղայ :

— Խորտակուած եմ :

— Բայց ի՞նչ պատահած է քեզի, տղաս, հարցուց կրկին Շահը :

— Արտակարգ բան մը: [illegible] մը տեսայ ես : Լոյսին հանդիպեցայ: Ոչ դուստին գոյնը գիտեմ եւ ոչ ալ իր քայլերուն ընթացքը : Գիտեմ միայն, որ դիւթուած եմ իրմով եւ կ'ուզէի ամբողջ կեանքիս ընթացքին ծառայել իրեն :

Այն ատեն Պարսից Շահը ըսաւ․

— Դուն, դուն իրապէս կը սիրես իմ աղջիկս, դուն սին բաներու կապուած չես : Աղջկանս ձեռքը տրուած է քեզի : Դուն իմ փեսաս պիտի ըլլաս :

Թարգ․ Հ․ ԱՄԻՐԵԱՆ

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ «ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՖՕՎԸ»

1967ի «Լիւթեսիա» մրցանակին արժանացաւ Մութաֆեան : Ժամանակին նկարած է Սեւ Ծովը, Վենետիկը, Պրըթոն - ներու երկիրը: Այս անգամ կուտայ «Անտառը եւ ձիւնը» նիւթերուն վրայ շատ ինքնատիպ մեկնաբանութիւն մը լեռներու: Լեռը, որ այնքան դժուար նիւթ մը եղած է նկարիչներուն համար, չի վախցներ Մութաֆեանը : Անոր նկարներուն մէջ շատ աւելի ինքնեկութիւն կայ հիմա քան առաջ: Անոր նկարներուն մէջ շատ գեղեցիկ նկարչական մասեր կան, որոնց խորութիւնը կը հաւասարի լաւագոյն ֆօվերուն հետ :

«Փարի Փրես»

×

Մութաֆեան բարձրացող նկարիչներուն ամէնէն աւելի օժտուածներէն է : Ունի բուռն եւ հարուստ գոյներու տուրքը : Բայց այնպիսիքռններու ընտրութեան մէջ, որ չի հասնիր ծայրայեղութեան : Ամէն բան Մութաֆեանի քով կշռոյթ է եւ հարստութիւն : Նկարները, հնարամիտ եւ գեղեցիկ, տոկուն հիման մը վրայ կառուցուած, թոյլ կուտան իրեն որ շարունակէ իր գոյներուն երգը, որուն մէջ այնքան յաջող է :

«Նուվօ ժուր»

×

Ամէն մէկ ցուցահանդէսին, Մութաֆեանի երանգապնակը կը պայծառանայ, կը տարածուի, կը հարստանայ : Գիծը կը դառնայ աւելի ջղուտ, աւելի իմաստալից: Ցուցադրուած բոլոր նկարներուն մէջ, անշուշտ, անտառներն են, որ կը յարուցանեն մեր մէջ մեծագոյն հիացումը :

«Ամաթէօր տ'Ար»

×

Մութաֆեան կը նկարէ բնութեան խորհուրդը եւ բանաստեղծութիւնը պոխով մը, որուն հաւասարող քիչ կը գտնուի : « Անտառը եւ ձիւնը » երկու դժուար նիւթեր են, մանաւանդ անտառը չորս-հինգ նկարէ ետք կը դառնայ կրկնութիւն, Մութաֆեանի անտառները կը մնան միշտ հետաքրքրութեան նիւթ: Զանոնք դիտողը այն համոզումը կ'ունենայ, թէ նկարիչը վրձինը ձեռք կ'առնէ ոչ թէ բան մը նկարելու, այլ գոյներով խաղալու համար: Այդ խաղերէն ծնած են այս գեղեցիկ նկարները :

«Սիւտ – Ուէստ »

×

Դրուատալից յօդուածներ գրած են նաեւ Քոմպա, Լը Մոնտ, Առ է Լուազիր, Լը Փէնթրը, Էնֆորմասիոն, Լէ Լէթրը Ֆրանսէզ, Մաւ է Վիզաժ, Լը Ժէնի Մէտիքալ, Լա Քոթիտիէն, եւայլն : Շատեր նկարներ ալ արտատպած են :

եաք՝ վերստին քրիստոնեայ դառնալը :

Նոյն սուլթանին օրով՝ 1845ին՝ տեղի ունեցաւ նաեւ Լիբանանի առաջին ջարդը, որուն վրայ՝ երկար բանակցութիւններէ ետք՝ սուլթան Մէճիտ ստիպուեցաւ 1856ի հրովարտակով (Խաթթը Հիւմայուն) «խոստանալ» Բարենորոգումներու գործադրութիւնը : Բայց հակառակ այս կրկին խոստումներուն՝ տեղի ունեցան Ջիտաէի ջարդը 1858ին, ու Լիբանանի երկրորդ ջարդը 1860ին :

Եւ դարձեալ՝ խոստացուած Բարենորոգումները չգործադրուեցան ... :

« Բարձրագոյն Դրան անգործութիւնը Հայոց բարի կամեցողութիւնները վհատեցուց», կ'ըսէ Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը՝ Պ. Կամբոն(*) : Եւ կը շարունակէ- « Խոստացուած բարենորոգումները չկատարուեցան : Պաշտօնեաներու կեղեքումները դայթակղեցուցիչ դարձան, արդարութեան գործը չբարւոքեցաւ : Իբր թէ սահմանադրութիւններու վրայ հսկելու համար կազմուած՝ Համիտիէ Քիւրտերու գունդերը ուրիշ բան չեն, բայց եթէ՝ հայ քրիստոնեաներու ի վնաս՝ Թալանի յատուկ պաշտօնական կազմակերպութիւն մը : Ըսելով ըսելով թէ Հայերը կը դաւադրեն, անոնք ալ դաւադրեցին վերջապէս : Ըսելով ըսելով՝ թէ Հայաստան գոյութիւն չունի, անոնք ալ վերջապէս հաւատացին Հայաստանի իրական գոյութեան. եւ՝ այսպէսով՝ քանի մը տարուան մէջ կազմուեցան Գաղտնի Միութիւններ, որոնք՝ իրենց պրոպականդին համար՝ օգտագործեցին Թուրք կառավարութեան յանցանքներն ու թերութիւնները, եւ Հայաստանի ամէն կողմը տարածեցին ազգային զարթնումի եւ ինքնօրէնութեան գաղափարը » :

Այսպէս, եւրոպացի բարձր պաշտօնեայի մը խոստովանութեամբ իսկ, Հայերն՝ իրենց յուսահատութենէն մղուած՝ յեղափոխական դարձան եւ զէնքի դիմեցին :

Կ. Ց. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

1) Documents Diplomatiques, Affaires Arméniennes (Livre Jaune), 1893-1897, No 6, Lettre de M. P. Cambon.

ԾԻԾԱՂ

Երկու Սկովտիացիներ կը գտնուին նաւու մը վրայ որ կ'ընկղմի : Երկուքէն մին կ'ուլայ :

— Ինչո՞ւ կուլաս, կը հարցնէ միւսը, նաւը քո՞ւկդ է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՂ ՄԵՔԵՆԱՅ

« Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ » ահա հայերէն առաջին տառերով թարգմանուած առաջին նախադասութիւնը : Աշխարհի քանի մը ազգերու շարքին Հայերը եւս փառաւորեցին իրենց գիրը, իբրեւ վահան ու ծածման վտանգի դէմ, իբրեւ սուր գոյատեւման պայքարին մէջ, իբրեւ ուղենիշ՝ իմաստութիւնը ճանչնալու, գիտութեան, հանճարին խօսքը իմանալու պատգամ : Եւ աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր Մեսրոպեան այդ լոյսը եւ պատգամը Հայուն էութեան մէջ, անոր հետ է իր պատմութեան բոլոր քառուղիներուն մէջ, մինչեւ այսօր :

Քանաքեռ կը կոչուի Երեւանի հիւսիսային բարձունքը : Ամէն հայ գիտէ, թէ հոն ծնած է Խ. Աբովեան : Քանաքեռը հաւատարիմ է Մեսրոպեան պատգամին հազար հինգ հարիւր եւ աւելի տարիներ ետքն ալ: Իր կուրծքին վրայ հաստատուած է Հայաստանի ակադեմիայի եւ համալսարանի հաշուողական կեդրոնը, որ Հայոց հանճարով մտածող – հաշուող մեքենաներ ստեղծած է՝ «Հրազդան», «Հրազդան 2», « Հրազդան 3», «Նայիրի» հայանուններով: Շուտով պատրաստ կ'ըլլայ հայերէն առաջին թարգմանիչ մեքենան :

Աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներ առաջ հայերէն գիրերով յունարէնէ թարգմանուեցաւ առաջին նախադասութիւնը : 1967 Յունուար 19ին, ժամը 19·15ին, թարգմանող մեքենան ռուսերէնէ թարգմանեց առաջին փորձնական նախադասութիւնը՝ եթէ այդ այս կախուածութիւն(?) տալ անալիտիկօրէն, ապա կը ստացուի այսպիսի հաւասարում :

Հիմա ալ Հայաստան աշխարհի քանի մը պետութիւններու շարքին առաջիններէն է, որ ունի հայ ժողովուրդի լեզուին բառապաշարին եւ քերականութեան ծառայող թարգմանող մեքենայ :

« Մեքենական թարգմանութեան հիմնական նպատակն է առաջին առթիւ թարգմանել գիտական եւ թեքնիք գործեր : Իսկ յետագային մեքենան հետզհետէ կ'ընդլայնէ իր կարելիութիւնները եւ կը թարգմանէ ոչ միայն ռուսերէնէ, այլեւ անգլերէնէ եւ օտար ուրիշ լեզուներէ », — կը յայտարարեն հայ մասնագէտները:

Մեքենական թարգմանութեան գործին առաջին անգամ ձեռնարկած եղած են լեզուաբան Վլատիմիր Գրիգորեան եւ մաթեմաթիկոս Միխայիլ Բելիցկի 1958ին : Մինչեւ 1962 կատարուած են փորձնական թարգմանութիւններ : Գիտնականները՝ լեզուաբան եւ ուսողագէտ եկած են այն եզրակացութեան, որ ելեկտրոնային հաշուիչ մեքենան ի վիճակի է կատարելու մեքենական թարգմանութիւն եւ կարելի է մշակել Հայոց լեզուի քերականութիւնը եւ բառապաշարը մեքենային « սորվեցնելով » թարգմանել ռուսերէնէ հայերէն :

Այս գործին մէջ իրենց մեծ վաստակը ունին ակադեմականներ Թէոդոր Տէր - Միքայէլեան, Տիգրան Կարապետեան, լեզուաբաններ Վլադիմիր Գրիգորեան, Այդա Մայիլեան, Նաքիկ Մելիքեան, ճարտարագէտներ Ռոբերտ Ուռուտեան, Աղասի Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ : Բոլորն ալ երիտասարդ են եւ շրջանաւարտ Երեւանի համալսարանէն կամ բաղմարուեստից կաճառէն :

Մեքենային մէջ տեղաւորուած է թարգմանութեան համար անհրաժեշտ քերականական կանոններուն շարադրութիւնը՝ ուսողագիտութեան լեզուով : Տպագրական մեքենային միջոցով հաղորդուած բառերը մեքենան կը ստանայ եւ կը ճանչնայ հիմնուելով իր բառարանին վրայ : Այնուհետեւ՝ իւրաքանչիւր բառ կը գտնէ նախապէս իրեն վերագրուած թիւը եւ անոր հայկական բառին համարժէքը: Ռուսերէնի շարահիւսական կառուցուածքները վերափոխելով հայկականի՝ հայերէն ընդունող – տպագրող մեքենան կը տպագրէ ելեկտրոնիկ մեքենային կատարած թարգմանութիւնը, մեծ արագութեամբ, մօտաւորապէս մէկ մամուլը երկու ժամէն :

Վ. ՅԱԿՈԲՋԱՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

— Նոր շրջազգեստիս կը հաւնիս, կը հարցնէ երիտասարդ կինը իր ամուսինին:

— Ոչ շատ, այնքան թափանցիկ է, որ մարմինդ տակէն բոլորովին մերկ կ'երեւայ, եւ տեսնողներ չափազանց կը վրդովեցընէ զիս :

— Թերեւս, բայց մտածէ որ միակ վրդովողը դուն պիտի ըլլաս, մինչ քանինե՛ր պիտի ուրախանան ...

×

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ

Սկովտացի գիւղացի մը կը գաղթէ Ամերիկա, ուր քանի մը տարուան մէջ կը հարստանայ: Գիւղացին կը փափաքի օգնել իր հօրը, որ Սկովտիա կը գտնուի : Ուստի անոր կը ղրկէ իր նոր հագուստներէն մէկ հատը, որ կ'արժէ 50 սթերլին: Ու որպէսզի սրտնեղութիւն չպատճառէ իր հօրը, կը գրէ, թէ այդ ղրկած զգեստը լոկ տասը ոսկի արժած է իրեն :

— Շուտով ուրիշ վեց ձեռք հագուստ եւս ղրկէ, կը պատասխանէ հայրը նամակով : Ղրկած զգեստդ ես 15 ոսկիի ծախեցի, եւ ուրիշներու համար ալ յաճախորդ ունիմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

« ՊԱՌՈՆՈՒՀԻՆ ... »

Փափչող Ջուկը վատահամբաւ կապելայ մըն էր եւ կը գտնուէր Փարիզէն Քոմբիէնեը գացող մեծ ճամբուն եզերքը, Սէն Տընի գիւղաքաղաքին մուտքին բե․ րանը :

Պարտէզի մը մէջ կղզիացած, ամէն կողմէն տակառներով շրջապատուած, այս կապելան կը բաղկանար գետնայարկէ եւ ձեղնայարկէ մը : Ձեղնայարկը ծածկուած էր տախտակորմով մը որ տանիքի պաշտօնը կը վարէր, այս տանիքն ալ կղմինտրի տեղ թերթաքարերով ծածկըւած էր: Թերթաքարերը տեղ տեղ ճաթռթած եւ մամուռներով ծածկուած էին :

Կապելային ճակատի մասին ճիշդ մէջտեղը, կաղնեփայտէ շինուած հաստ ու տոկուն դրան մը վերի մասին վրայ, հաստատութեան անունը կրող տախտակ մը գամուած էր: Այս դուռը կարծես թէ բնաւ չէր բացուեր, ծխնիները ժանգոտած էին, իսկ տախտակը որ ձուկի մը ձեւով շինուած էր, շատոնց կորսնցուցած էր իր արծաթազօծ թեփերը:

Շեղակի կերպով վար իջնող տանիքին երկու կողմերուն վրայ քանի մը լուսամուտներ բացուած էին, որոնցմէ դուրս կ'ելլէր գիշերուան մութին մէջ կարմրորակ լոյս մը որ տխուր ու չարագուշակ երեւոյթ մը կուտար այս վատահամբաւ ապաստանարանին :

Ցերեկին՝ ճամբանին կորսնցուցած անցորդներէ ուրիշ ոեւէ յաճախորդ չէր մտներ հոն : Բայց գիշերը, երբ մութը կոխէր, բազմաթիւ մարդկային շուքեր կը նշմարուէին կապելային շուրջը, մտահոգութիւն եւ վախ պատճառող շուքեր, որոնք արագօրէն պարտէզ մտնելով՝ կ'երթային կապելային դուռին կը զարնուէին:

Դուռը անոնց առջեւ կիսովին կը բացուէր աներեւոյթ ձեռքի մը կողմէ ... եւ յետոյ նորէն կը գոցուէր ու ահա բանալիի խշրտուք մը եւ շղթաներու ձայներ կը լսուէին :

Այն իրիկուն ժամը ութին առենները՝ կառք մը, որուն ձին արիւն քրտինք մըտած էր եւ որուն կառապանը՝ կասկարմիր երեսներով հսկայ ըմբիշի մը կը նմանէր, կապելայէն քիչ մը անդին կանգ առաւ :

Կառքը կեցաւ չկեցաւ, գլուխին լայն քօղ մը անցուցած եւ սեւ վերարկուի մը մէջ փաթթուած կին մը իջաւ անկէ :

Այս կնոջ մարմինին ճկունութիւնէն անանկ կը հասկցուէր որ բարձր դասակարգին կը պատկանէր :

— Ճօն, ճամբուն վրայ սպասէ, ես հիմա կուգամ, հրամայեց կինը կտրուկ ու ջղայնացած ձայնով մը :

Եւ մինչդեռ կառապանը մութին մէջ կ'աներեւութանար իր կառքով, կինը թեթեւ քայլերով դէպի կապելան կը յառաջանար, դրան կը մօտենար, ձեռքովը պատը կը շօշափէր եւ երկու քարերու մէջ պահուած պարան մը ձեռքը անցընելով, ջղաձգաբար իրեն կը քաշէր զայն :

Ասոր վրայ կապելային ներսի կողմէն զանգակի ձայն մը կը լսուէր, ոտքի խըշրտուքներ կը հետեւէին անոր, դրան մը բացուելուն շչնկոցը կը լսուէր եւ դրան ճեղքէն գլուխ մը դուրս կ'ելլէր: Այս սատանայական գլուխին կը մօտենար չարաշուք լպտերի մը մարմրող պլպլուքը :

— Պառոնուհի բսուածը դո՞ւ ես, մըլտայ գուրը բացողը շունի մը պէս հաչող ձայնով մը :

— Այո, ես եմ, պատասխանեց անծանօթ կինը հակիրճ կերպով :

— Հը, դո՞ւն ես, ես ալ այս խանութին տէրը Շունդլուխն եմ : Անկէ առաջ եկար, Արխիթօն դեռ չեկաւ ... : Վնաս չունի, ներս մտիր նայինք :

Կապելային տէրը պառոնուհին գետնայարկի ցած սրահներէն մէկն մտցուց : Մութին, ծխախոտին, գինիին եւ ճարպին հոտը սենեակը բռնած էր : Սեղաններուն վրայ մէյ մէկ պարապ շիշ դրուած էր եւ այս շիշերուն բերնին մէյ մէկ մոմ անցուած էր որոնք աղօտ լոյս մը կը սփռէին սենեակին մէջ : Ըմպելիքի շիշերով եւ գաւաթներով լեցուն մեծ սեղանի մը ետին հաստը փոր, գոմէշային նայուածքով ճարպոտ կին մը նստած գուլպայ կը հիւսէր : Կապելային տիրոջը կինն էր ան: Քիչ մը անդին, սեղանի վերածուած պարապ տակառի մը առջեւ, եռոտանի փայտէ աթոռներու վրայ երկու հոգի նստած էին, որոնք, ծռած, թուղթ կը խաղային:

Դեռատի կինը անանկ շարժում մը ըրաւ որմէ յայտնի կ'ըլլար թէ այս տեսարանը իրեն զզուանք կը պատճառէր :

Կապելայէ աւելի բանտի նմանող այդ խանութին դուռները կղպելէ եւ ապահովութեան շղթան անցընելէ յետոյ, Շունդլուխ դեռատի կնոջ մօտենալով ըսաւ .

— Տիկին պառոնուհի, վեր կ'ելլէ՞ք, վերը աղուոր սենեակներ ունիմ: Էհ, ինչ ընենք, ունեցածնիս աս է ... : Անվարտի մարդոցմէ ասկէ աւելին սպասելու չէ ... : Արթուա կոմսին տունը չենք ... : Պառոն Ռովարին շափ կորկոտ ալ չենք բռներ ... :

— Այո, այո, վեր ելլենք, կմկմաց անծանօթ կինը անհամբերութեամբ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Տրէջեան, Օր. Անահիտ Տրէջեան, Տէր եւ Տիկին Իյնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆոնթանէլ եւ զաւակները, Օր. Արաքսի Տրէջեան, Տէր եւ Տիկին Զաքըճեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Պ. Պերնար Լոտի, Տէր եւ Տիկին Մէյաք եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազապի Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Առէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ուշագլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովսէփեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ՏՐԷՋԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 16.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Այրի Տիկին Ոսկան Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղուկասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ստեփան Փոյաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մ. Հէքիմեան, Այրի Տիկին Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Սիմաւոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազատ Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆելիսիէ Ֆասիօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան եւ զաւակները (Եուկոսլաւիա) ու ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր տարեկանին, Իսի։

ՈՍԿԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ
(Սէօլէզցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, թափօրը կը մեկնի բնակարանէն 26 Րիւ Պընուա Մալոն, ժամը 13.15ին։ Եկեղեցիէն կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը (ժամը 15.15ին), ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանգուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար։

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին գործակցած քառասունէ աւելի մեռած արուեստագէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար ողբացեալ արուեստագէտներու յիշատակը։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին։

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա։

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն։

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը։ Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը։

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այդ հաշիւները։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգինները ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին։

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան։

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ։

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը։

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը։

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ
ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ։

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)
Ուիլլըմ Սարոյեանի
(Ատափթասիոն՝ Արամ Գէորգեան)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։ Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, առանց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ։ Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ։

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին։

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐԶԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 փրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros : République et Bonsergent
Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)

Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանըլէկեան, Մատլէն Էքիզեան – Քարփանըթէ, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասանեը եւ Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլէն)

« Սայաթ – Նովա» ղուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին Վրէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)

Ժագ Սթեփանիօ (Համբարձում) Ն. Պշտիկեան (Զատատ), Ա. Գմբէթեան (Ռուստամ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Մարտինեան (Ջահակիր), Յովնան (Եղոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)

Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 փրանք

«ARMENIE 1915»

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ է որ հայագիտական ուսմանց կեդրոնը կազմակերպած է

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915»

ԽՈՐԱԳՐՈՎ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ 6000 ՏԵՂ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ
ՍԹԱՏ ՎԱԼԻԷԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Նկատի ունենալով մանաւանդ ֆրանսացի եւ օտար սպասուած հրաւիրեալները, որոնք այս առթիւ կը ծանօթանան նաեւ հայ հասարակութեան։ Հ. Ո. Կ.ը կոչ կ'ընէ հասարակութեան որ հանդիսութեան ներկայ ըլլայ

ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Եւ կարգապահութեամբ գրաւէ տեղերը, որպէսզի առանց խճողումի ամէն մարդ տեղաւորուի եւ հանդիսութիւնը սկսի ճիշդ ժամուն։

Հ. Մ. Ը. Մ. U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil
Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 7 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10881
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.881

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Գ.

Ատրպատականի փաստօրէն ինքնավարութիւն հռչակեց 1945 Նոյեմբեր 20ին՝ Թաւրիզի մէջ գումարուած Ազգային Սահմանադիր ժողովի որոշումով :

Նոյեմբեր 27էն մինչեւ Դեկտեմբեր 3 տեղի ունեցան Ատրպատականի ազգային խորհրդարանի 101 երեսփոխաններու ընտրութիւնները : Ընտրուեցան Դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածուները : Քիւրտերը ունեցան հինգ երեսփոխան :

Խորհրդարանի պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 12ին եւ Ատրպատականի «Ինքնավար Հանրապետութիւնը» հռչակուեցաւ հանդիսաւորապէս :

Նոյն օրը Սէյէտ Ճաֆար Փիշէվարի, Դեմոկրատ կուսակցապետը կազմեց իր դահլիճը ութ հոգիէ եւ հաղորդեց Թեհրանի կառավարութեան, որուն վարչապետն էր Էպրահիմ Հաքիմի :

Իրանի խորհրդարանը Դեկտեմբեր 13ին զբաղեցաւ Ատրպատականի հարցով : Ընդդիմադիր երեսփոխան Մոսատեղ (նոյնքն վարչապետ) խստիւ քննադատեց կեդրոնի կառավարութիւնը, որ ամբողջ ինը ամիս երեսի վրայ ձգած էր այդ նահանգը, ուր թշուառութիւն կը տիրէ : Ուր երկար տարիներէ ի վեր գիւղացիները կը շահագործուին կալուածատէրերու կողմէ : Պետական պաշտօնեաները կը կեղեքեն ժողովուրդը : Ընկերային արդարութիւն չկայ եւ ժողովուրդը դժգոհ է իշխանութիւններէն :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ յենած բոլշեւիկներուն վրայ՝ օգտագործած է կացութիւնը՝ գիւղացիներուն եւ աշխատաւորներուն մեծամեծ խոստումներ ընելով :

Թաւրիզի պարսկական պահակախումբը Դեկտեմբեր 13ին անձնատուր կ'ըլլայ Ինքնավար Հանրապետութեան բանակին, մեծ մասամբ բաղկացած ֆէտայիներէ, մուհաճիրներէ (գաղթական), դասալիք պարսիկ զինուորներէ ու սպաներէ :

Կացութիւնը կը ծանրանայ հետզհետէ : Ատրպատականի բանակը կը սպառնայ արշաւել Թեհրանի վրայ, ամբողջ Իրանը կեդրոնի կառավարութեան դէմ ոտքի հանելու սպառնալիքով :

Դեկտեմբեր 15ին Ղազի Մուհամմէտ Մահապատի մէջ կը հռչակէ Քիւրտիստանի անկախութիւնը :

1945 Դեկտեմբեր 16 – 26 Մոսկուայի մէջ խորհրդաժողով կը գումարեն երեք մեծերը (Խ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա) եւ ի մէջ այլոց կը զբաղին նաեւ Ատրպատականի խնդրով եւ կ'որոշեն կազմել երեք պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնախումբ մը՝ լուծելու համար Թեհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ ստեղծուած դժուարութիւնները :

Ատրպատականի եւ Քիւրտիստանի անջատական շարժումները նեղ կացութեան կը մատնեն Հաքիմի կառավարութիւնը, որ 1946 Յունուար 19ին կը դիմէ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին, պահանջելու համար կարմիր բանակի հեռացումը Իրանէն, ըստ 1921 Փետրուար 26ի Իրանեւխորհրդային ու 1921ի Անգլեւ–իրանեւխորհրդային համաձայնագրերուն :

Յունուար 26ին կը հրաժարի Հաքիմի եւ իրեն կը յաջորդէ Ղաւամ Սալթանէ :

Ապահովութեան Խորհուրդը լրջօրէն ձեռք կ'առնէ խնդիրը : Մոսկուայի ներկայացուցիչը կը բողոքէ : Նոր վարչապետը Փետրուար 18ին կ'երթայ Մոսկուա, ուր բանակցութիւններ կը վարէ Սթալինի եւ Մոլոթովի հետ մինչեւ Մարտ 10 : Ղաւամ Սալթանէ Թեհրան կը վերադառնայ ձեռնունայն Մարտ 19ին :

1946 Մարտ 2ին կը վերջանար Կարմիր բանակի Պարսկաստանէն հեռանալու պայմանաժամը : Մարտ 18ին կառավարութիւնը նոր դիմում մը կը կատարէ Ապահովութեան Խորհուրդին՝ պահանջելով բոլշեւիկ զինուորներու հեռացումը :

Ապրիլ 4ին Խորհրդային Միութեան եւ Իրանի միջեւ կը կնքուի համաձայնագիր մը, որով Մոսկուա կը խոստանայ հինգ շաբաթէն ամբողջովին քաշել իր զինուորները : Փոխարէնը Թեհրանի կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ հիւս. Պարսկաստանի մէջ քարիւղի մենաշնորհ տալ Խ. Միութեան, որ 51 առ հարիւր բաժին պիտի ունենայ կազմուելիք իրանեւխորհրդային ընկերութեան մէջ : Մէճլիսը (խորհրդարան) պէտք է եօթը ամիսէն վաւերացնէ քարիւղի համաձայնագիրը :

Խորհրդարանը լուծուած էր : Նոր ընտրութիւններ կատարելու համար պայման էր, որ օտար բանակ չմնայ իրանական հողին վրայ :

Թաւրիզի Ինքնավար Հանրապետութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը Թեհրանի մէջ բանակցութիւններ կը վարէ կեդրոնի կառավարութեան հետ՝ 28 Ապրիլէն 12 Մայիս 1946 : Ու մինչ Փիշէվարի եւ ընկերները տակաւին Թաւրիզ չէին վերադարձած, Մայիս 9ին կարմիր բանակը կը քաշուի Իրանէն, նեղ կացութեան մէջ ձգելով Ատրպատականի կառավարութիւնը :

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դեսպանները կը սպառնային իրենց կարգին զինուոր մտցնել Պարսկաստան, եթէ կարմիրները չքաշուէին : Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը եւ դեսպաններու սպառնալիքը բարերար դեր կատարած էին :

Անգլիացիներու դրդումով Թեհրանի կառավարութեան դէմ ըմբոստացած էին հարաւային Պարսկաստանի կարգ մը ցեղախումբերը : Իսկ Խուզիստանի նահանգը կը սպառնար միանալ սահմանակից Իրաքի :

Ղաւամի կառավարութիւնը հետզհետէ ամրապնդեց իր դիրքը :

1946 Դեկտեմբերի սկիզբը քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած էին Իրանի մէջ : Կարմիր բանակը հեռացած էր եւ երկիրը սկսած էր ազատ շնչել : ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը պաշտպան կը կանգնէր երկրի ամբողջականութեան պահպանման : Անգլիա եւ Ամերիկա թեւ ու թիկունք կը հանդիսանային Թեհրանի կառավարութեան, որ հարաւային շրջանի ապստամբական շարժումները զսպելէ ետք, ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուց Ատրպատականի եւ Մահապատի վրայ :

Փիշէվարի եւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը զրկուած էին կարմիր բանակի օժանդակութենէն : Թուտէ կուսակցութեան ծոցին մէջ յուսաբեկում առաջ եկած էր, երբ Խ. Միութիւնը իրենց բախտին ձգեց Ազէրիներու եւ Քիւրտերու անջատողական վարիչները :

Դեկտեմբեր ութին շարժման անցաւ իրանեան բանակը, որ քանի մը օրուան ընթացքին հաշուեյարդարի ենթարկեց Ատրպատականի ինքնավար հանրապետութիւնը : Դեկտեմբեր 12ին Դեմոկրատ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որով վար կը դնէր զէնքերը : Յաջորդ օրը իրանեան բանակը կը գրաւէր Թաւրիզը : Ատրպատական կը վերադառնար մայր հայրենիքի գիրկը :

Անջատողական շարժման պարագլուխները խորհրդային հողամաս ապաստանեցան : Փոխ – վրէժը շատ սաստիկ եղաւ : Բանակին հասնելէն առաջ հինգ հարիւր հոգի սպաննուած էր Թաւրիզի մէջ՝ ամբոխին կողմէ :

Դեկտեմբեր 12ը հռչակուեցաւ Ազգային տօն եւ ցարդ կը տօնուի ամէն տարի :

Դեկտեմբեր 14ին ալ անձնատուր կ'ըլլային Քիւրտերը : Վերջ կը գտնէր Մահապատի անկախ Քիւրտիստանը :

1947 Յունուար 11ին տեղի ունեցան խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները : Ղաւամ Սալթանէի կուսակիցները շահեցան : Մոսատեղի հատուածը ունեցաւ 25 երեսփոխան, Թուտէն՝ միայն երկու :

Նոր Մէճլիսը գումարուեցաւ Օգոստոսի կէսին : Թեհրանի խորհրդային դեսպանը շարունակ ճնշում կը բանեցնէր՝ վաւերացնել տալու համար 1946 Ապրիլ չորսի համաձայնագիրը քարիւղի մասին :

Երկար ձգձգումներէ ետք, 1947 Հոկտեմբեր 22ին Մէճլիսը հակառակ Ղաւամի թախանձանքներուն ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժեց վաւերացնել զայն :

Այսպէս, Իրանի կառավարութիւնը կը տանէր մեծ յաղթանակ մը : Բոլշեւիկները հարաչար կը պարտուէին : Քարիւղի մենաշնորհի սիրոյն պարպեր էին պարսկական հողը եւ զոհած Ատրպատականի իրենց պաշտպանեալները :

Այժմ կը զրկուէին թէ' մէկէն, թէ միւսէն :

Անփառունակ նահանջ, որ մեծ հարուած մը տուաւ Մոսկուայի հմայքին ու հեղինակութեան Միջին Արեւելքի մէջ :

Շահնշահի երկիրը վերագտաւ իր ազատութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄ ԵՒ ԶԷՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի իրիկուն վերջ գտաւ Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու նախագահներուն խօսակցութիւնները Ուաշինկթընի մէջ : Հաստատուեցաւ թէ Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւնը Թուրքիոյ :

Ինչ կը վերաբերի կիպրական հարցին, Ճոնսըն եւ Սունայ յոյս կը յայտնեն թէ պատուաբեր լուծում մը կը յանգին, երկու կողմերուն համար ալ, թրքեւյունական խօսակցութիւնները : Որոշած են նաեւ աւելի սերտացնել թրքեւամերիկեան բարեկամութեան եւ գործակցութեան կապերը : Հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ այն սիրալիր մթնոլորտը որուն մէջ տեղի ունեցած են խօսացութիւնները : Բարեկամական այս սերտացումն է արդէն, որ ամէնէն կարեւոր կէտը կը նկատուի այս խօսակցութեանց, վասնզի ինչպէս կը յիշուի յարաբերութիւնները «թուլցած» էին այն օրէն երբ Ճոնսըն նամակ մը գրած էր Ինէօնիւի, այն ատեն վարչապետ, թելադրելով որ զինուորական միջամտութիւն չփորձէ Կիպրոսի մէջ :

Յիշենք նաեւ թէ երկու երկիրներու միջեւ երեք համաձայնագիր ստորագրուած են 1947էն 1950 : Երեսունեմէկ 1950էն 1960 եւ քսան՝ 1960էն 1965 : Վերջերս Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարարը յայտնեց Խորհրդարանին առջեւ թէ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը երկուքուկէս միլիառ տոլարի հասած է (1948էն ի վեր) :

Ներկայիս Ամերիկա տարեկան հարիւր միլիոն տոլար կուտայ :

«Լը Մոնտ»ի Անգարայի թղթակիցը նըկատել կուտայ թէ հակառակ վերջին սերտ հանդիպումներուն, Միացեալ Նահանգները մտահոգ չեն թրքեւխորհրդային մերձեցման մը մասին : Ամերիկեան լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ, համոզուած են թէ երկու կողմերը միշտ կը հաւատան «համայնավարութեան տարածման վտանգի մը դէպի Թուրքիա» եւ վճռած են դէմ դնել : Թէեւ լաւ ընդունելութիւն եղած է Կոսիգինի, բայց եւ այնպէս Մոսկուայի նոր ղեկավարներուն հետ չէ որ «պիտի անհետանայ այն հին կասկածամտութիւնը զոր Թուրքն ունի Մոսկոֆին նկատմամբ» կ'ըսէ թղթակիցը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պիտի մասնակցի երկաթուղիի գիծի մը շինութեան, որ Թեհրանը պիտի կապէ Կասպից շրջանին, Պանտար – Պահլաւի նաւահանգիստին : Այս ձեւով երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները պիտի ըլլան երկաթուղիով, անցեալ տարի Պարսկաստան հիւսիսի ճամբով չորս հարիւր հազար թոն ապրանք ղրկած էր արտասահմանէն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նորընտիր վարչապետը՝ Կանելլօփուլոս յայտարարած է «Ֆիկարոյի» թղթակցին թէ կը համակերպի յառաջիկայ ընտրութեանց արդիւնքին :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, Քորթէսը շատ խիստ որոշումներ տուաւ մամուլի վերաբերեալ : Սպանացի լրագրողները կրնան մինչեւ վեց տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ եւ յիսուն հազար փեսեթաս (5 հազար Ֆր.) տուգանքի եթէ «անճիշդ լուրեր» տարածեն կամ «յարգանքի պակաս ցոյց տան հիմնարկութեանց նկատմամբ» : Միւս կողմէ նոր օրինագիրքին թիւ 101 յօդուածը կ'ըսէ թէ վեցէն տասնեւերկու տարուան բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ անոնք «որոնք զրպարտած, նախատած կամ ըսպառնացած են միապետութեան խորհուրդին, կառավարութեան, շարժումին Ազգ. Խորհուրդին (Ֆալանժ) կամ արդարութեան Գերագոյն Ատեանին» : Նոր օրինագիրքը բուռն բողոքներու դուռ բացած է մտաւորական եւ իրաւագիտական շրջանակներու մէջ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ անգլերէնը պաշտօնական լեզու պիտի մնայ «ցորչափ անհրաժեշտ ըլլայ Հնդիկներուն որ զիրար հասկնան» յայտարարած է Տիկ. Ինտիրա Կանտի խորհրդարանին առջեւ : Ըստ Սահմանադրութեան, անգլերէնը պիտի դադրէր պաշտօնական լեզու ըլլալէ 1965ին, բայց կեդրոնական կառավարութեան ջանքերը հնտկերէնը պարտադրելու իբրեւ պաշտօնական լեզու խռովութիւններ ըստեղծած էին Մատրասի նահանգին մէջ, ուր ժողովուրդը Թամիլ կը խօսի :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը Հռոմ հասած է պաշտօնական այցելութեան : Պիտի ընդունուի Պապին կողմէ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին . —

Մեր աշխատակիցը՝ Պ. Եռովբ Լաչինեան, որ Թեհրանէն Փարիզ եկած է քանի մը օրուան համար :

Տոքթ. եւ Օր. Ծովիկեան, Վենետիկէն, որոնք զատկական տօները Փարիզ անցուցին :

Օր. Կէննեան, Քանատայէն որ արձակուրդը Փարիզ կ'անցընէ :

Պ. Լեւոն Իշխանեան, Գահիրէէն :

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՎԻԺԱԾ ԿՈՉՈՒՄ ՄԸ

Երուսաղէմի վանքին ձեռնադիրներուն խնդիրը սուր թուաւ որ միջազգային մամուլը հետաքրքրուի մեզմով: Ա՛յս կապակցութեամբ աւելի հետաքրքրուեցան քան թէ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակով: Կ'երեւի լաւագոյն միջոցը մեր դատը պաշտպանելու ձեռնադիր դողցնելն է: Անիկա դժուարութիւն մը չի ներկայացներ, քանի որ չատ ձեռնադիր ունինք եւ չատ հետաքրքրութիւն կրնանք ստեղծել:

Բնականաբար՝ այս ձեռնադիրներուն դէպքը յուզումի եւ մտահոգութեան մատնեց ամբողջ ազգը: Ցնցեց Հայութեան բոլոր խաւերը եւ քիչ մը խախտեց մեր միամտութիւնը ազգային դանձերու պահպանման վերաբերեալ:

Սակայն, ի՛նչ որ ալ ըլլան այս հարցին բացասական հանգամանքները, արդէն ո– րոշապէս կը տեսնուի թէ դրական կարեւոր արդիւնք մը ունեցաւ այս ձեռնադիրներուն թնճուկը:

Այս խնդրին հետեւանքով՝ չատ զգալի կերպով չատցան մեր մէջ հոգեւորական ասպարէզին կոչումները: Բոլոր հայ գաղութներուն մէջ — եւ նոյնիսկ Հայաստան — երիտասարդութեան մէջ բուռն փափաք մը արթնցած է կղերական կարգ ընդունելու: Ոմանք յօժար են ժամկոչ իսկ ըլլալու, դէթ կարենան եկեղեցական պաշտօն մը ձեռք ձգել: Եթէ այսպէս շարունակուի այս եկեղեցասէր թափը, կարճ ժամանակէն հաւանաբար Հայութեան մէկ երրորդը սարկաւագ, դպիր, աբեղայ, տէրտէր եւ վարդապետ ըլլայ: Հոգեւորական ըլլալով՝ եթէ մարդ կրնայ այսպիսի չահաւէտ ասպարէզ ապահովել ինքն իրեն համար, այլեւս ինչո՞ւ երթայ եւ նպարավաճառ, կօշկակար, դերձակ կամ ոսկերիչ ըլլայ:

Շատերը չէին գիտեր թէ ի՛նչ լայն նիւթական հորիզոններ կը բացուին եղեր հոգեւորականներուն առջեւ ... մանաւանդ եթէ բախտը բացուի եւ եպիսկոպոսական աստիճանին հասնիս: Օրինակի համար, մէկը ես՝ երբեք չէի կրնար երեւակայել թէ եկեղեցական գործունէութիւնը կրնար ա՛յդքան լայն բանալ դուռը տնտեսական յաջողութեան եւ մտածեցի թէ ինչո՞ւ ե՛ս ալ Մամոնային քիչ մը չխնկարկեմ Երուսաղէմեան բուրվառով:

Խոստովանիմ թէ թերթերուն գրութիւնները կարդալով՝ մէջս արթնցաւ քանի մը ձեռնադիր ձեռք ձգելու նպատակը: Առանց ժամանակ կորսնցնելու, որոշեցի վարդապետ ըլլալ: Տարաթը անգամ մը քարոզ, մէկ – երկու մկրտութիւն, պսակ, թաղում, եւ յաճախ կերուխում ... գործ ծախելէն լաւ էր՝:

Մեծ ակնկալութիւններով Երուսաղէմ գրեցի, թեկնածութիւնս ներկայացնելով: Պատասխան չեկաւ: Շաբաթներ անցան եւ դարձեալ անպատասխան մնաց դիմումնագիրս: Բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու դիմելով՝ վերջապէ՛ս յաջողեցայ ունկնդրութիւն մը ապահովել, եւ յաջորդ թռիչքով մեկնեցայ դէպի Երուսաղէմ: Մեծ եղաւ յուսախաբութիւնս երբ օրերով գիս խաղցուցին: Ամէն անգամ որ վանք կ'երթայի, կացութիւնս պարզելու նպատակով, գիս ձեռնունայն ետ կը ղրկէին «այսօր – վաղը» ըսելով: Ճարահատ՝ օր մը, առաւօտեան ժամը 9-ին, մեծահարուստ ամերիկահայու տարազով մտայ վանք եւ ուղղակի Մեծաւորին գրասենեակը առաջնորդեցին գիս: Մեծաւորը դեռ անկողնէն ելած չէր:

Ընդունարանին մէջ սպասեցի մինչեւ որ Մեծաւորը պատրաստուեցաւ գիս ընդունելու: Մինչ կը սպասէի՝ չուրջս նայեցայ եւ ծանօթ առարկաներ տեսայ ... կէս – լեցուն չիչ մը հէկ էնտ հէկ, (փինչ պոթթըլ) տուփ մը հաւանա (ֆորոնա), եւ ուրիչ առօրեայ գործածական առարկաներ: Ներսէն՝ Մեծաւորին ձայնը եկաւ. — «Նստեցէ՛ք, խնդրեմ»: Նստեցայ պզտիկ սեղանի մը մօտ եւ աչք մը նետեցի այդտեղ դրուած հայ եւ օտար զանազան հրատարակութիւններուն ... Լոնտոն Ֆինանշիըլ Թայմզ, Սոթպի՛զ Քէ թէլոկ, եւայլն:

Այդ միջոցին՝ Մեծաւորը ներս մտաւ եւ չատ սիրալիր չեչտով գիս ընդունեցաւ:

— «Օրհնեցէ՛ք, Հայր Սուրբ», ըսի:

— «Աստուած օգնական», ըսաւ:

— «Է՛, պատմեցէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ կայ չկայ Ամերիկա», չարունակեց:

— «Ներողութիւն, Սրբազան, ես Ամերիկայէն չեմ եկած, Ֆրանսահայ եմ:

— Է՛, ա՛նելի լաւ, մեր սրտին չատ մօտիկ է ֆրանսահայ գաղութը:

Այդ միջոցին, ֆորոնայի տուփին մէջէն սիկար մը վերցնելով՝ գրպանէն պզտիկ ոսկի մկրատ մը հանեց, սիկարին ծայրը կտրեց, զգուչութեամբ լուցկին մօտեցուց սիկարին, վառեց, եւ պոհուհանակութեամբ սկսաւ ծուխին քուլաները բարձրացնել դէպի առաստաղ: Հատ մըն ալ ինծի հրամցուց:

Ինչպէս որ հերիսային հետ քիմիոն կ'երթայ, պաստուրմային հետ՝ հաւկիթ, նոյնպէս ալ՝ սիկարին հետ սֆաչ – ուիսկի կ'երթայ: Մէկ – մէկ հատ ուիսկի սոտա խմեցինք: Խօսեցանք միջազգային բաժնեթուղթերու մասին: Խօսեցանք Ֆրանսայի գինիներու եւ պանիրներու մասին: Սրբազանը ուզեց գիտնալ թէ Փիկալ նոյն եռուզեռը միշտ կը պահէ՞, եւայլն, եւն: Ապահովցուցի Սրբազանին թէ Փարիզի պանիրը, գինին եւ միւս բաները բնաւ չեն փոխուած:

Անտարակոյս՝ Սրբազանը հաստատապէս համոզուած էր թէ ես հարուստ եւ բարեպաշտ ուխտաւոր մըն էի: Խօսակցութեան ընթացքին՝ հեռախօսին պատասխանեց եւ ընկալուչը վար դնելով ինծի ըսաւ.

— «Քանի մը ընկերներով այս գիշեր պզտիկ փոէէր մը պիտի կազմակերպենք: Պիտի փափաքէինք որ դո՛ւք ալ մասնակցէիք, մանաւանդ որ մէկ հոգի պակաս է»:

— «Դժբախտաբար, Սրբազան, թղթախաղի մէջ թոյլ եմ: ժամանակին՝ մեծ մայրիկիս հետ *սքամպիլ* կը խաղայի, հիմա ան ալ մոռցած եմ»:

— «Հոգ չէ, մենք ձեզի կը սորվեցնենք»:

— «Սիրո՛վ, Սրբազան, բայց այդ չէ այցելութեանս նպատակը»:

— «Ուրեմն, ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի: Գուցէ ուխտի եկած էք եւ կ'ուզէք վանքին նուիրատուութիւն մը ընել»:

— «Ճիշդն ըսելով, կրօնական խնդրով մը եկած եմ»:

— «Թերեւս կը փափաքիք եկեղեցի մը չինել»:

— «Ո՛չ, Սրբազան, կը փափաքիմ միաբան ըլլալ»:

— «Ատիկա դժուար բան է, տղաս, չատ զոհողութիւն կը պահանջէ»:

— «Պատրաստ եմ ամէն զոհողութիւն յանձն առնել նպատակիս հասնելու համար»:

— «Ամուսնացա՞ծ ես»:

— «Ո՛չ»:

— «Զաւակ ունի՞ս»:

— «Չեմ կարծեր»:

— «Լաւ, ուրիշ ի՞նչ տուեալ ունիս»:

— «Քիչ մը հայերէն գիտեմ ...»:

— «Ատիկա չատ կարեւոր չէ, անգլերէն գիտե՞ս»:

— «Քիչ մը»:

— «Ուրիշ ի՞նչ գիտես»:

— «Շատ բան չեմ գիտեր: Երկու տարի առեւտրական դպրոց գացած եմ եւ հիմա ոտքի վրայ՝ գորգի գործ կ'ընեմ: Բայց այլեւս կ'ուզեմ հրաժարիլ աշխարհէն, մահացում ընել, Աստուծոյ ծառայել ու հայեցողական եւ մտածական կեանքով վերջացնել օրերս»:

— «Ճի՛շդ տեղը եկեր ես, տղաս, ի՞նչ կ'ուզես ըլլալ»:

— «Լուսարարապետ»:

— «Այդ պաշտօնին արդէն մէկը նշանակուած է»:

— «Թերեւս գրադարանապետի պաշտօնը կրնաք տալ ինծի»:

— «Այդ պաշտօնը արդէն մէկու մը տրուած է»:

— «Թերեւս ձեռագիրներու բաժինը ինծի կրնաք յանձնել»:

— «Այդ գործին համար մէկը ունինք արդէն ... չատ կարող եւ վստահելի անձ»:

— «Ժամկոչի գործը ի՞նչպէս»:

— «Ա՛ն ալ առնուած է»:

— «Արդեօք դռնապանի պաշտօնը թափո՞ւր է»:

— «Դռնապա՛ն ալ ունինք», ըսաւ Սրբազանը եւ կարճ կապելով ունկնդրութիւնը գիս ճամբեց առանց այլեւայլի, բացատրելով թէ վանքին մէջ նոր անգամ պիտի չառնեն առեն մը:

Ընկճուած՝ դուրս ելայ: Տեսայ որ աւելի դիւրին է Ազատ Որմնադիր ըլլալ քան թէ Երուսաղէմի վանքին միաբան: Բայց ես դիւրին յուսահատողներէն չեմ: Որոշած եմ Ամերիկա երթալ եւ ա՛յնտեղ գործադրել հոգեւորական կոչումս: Ամերիկա ձեռնադիր չկայ, բայց հոն տէրտէրներուն ամսական հինգ հարիւր տոլար ռոճիկ կուտան եղեր: Վաղը պիտի երթամ տոմսակս առնեմ:

Վ. Ա.

ՀԻ՞Ն ՈՒ ԱՆՈՒՇ ՕՐԵՐ

(ՅՈՒՇ ՄԸ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Սկիւտար, 1921:

Հայ Կարմիր Խաչի միջնորդութեամբ, տեղւոյն ամերիկեան վարժարանը տրամադրուած էր չարդերէն ազատած հայ որբուհիներուն իբրեւ ապաստանարան: Ի նպաստ այս դժբախտ խլեակներուն խնամատարութեան, պատրաստուած էր գիչերային ճոխ հանդէս մը, որու մասնակցութեան հրաւիրուած էր երգչախումբ մը, նաեւ տաւղահար Տիկին Մեհրապեան եւ Շահխաթունի, որ խոստացած էր պարել «սուրերու պարը»:

Խաչուհիները պատրաստած էին փառաւոր ճաշասեղան մը՝ հիւրերուն համար, որոնք պիտի գային Բերայէն, եւ այլեւս գիչերը պիտի անցընեն Սկիւտարի մէջ՝ չոգենաւ չըանելով ուշ ատեն:

Ամէնքը եկած էին, բայց կ'ուշանար Շահխաթունի: Անհամբերութիւն, մտահոգութիւն, եւ ահա կը հասնի Շահխաթունի, բարեկամներով չրջապատուած:

Հացկերոյթը անցաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, բարձր տրամադրութեամբ: Սկսաւ հանդէսը:

Յանկարծ Շահխաթունի յայտարարեց թէ մոռցած է միասին բերել սուրերը: Երիտասարդները գիտեն ամէն բանի ճարը գտնել: Գիչերանց, տունէ տուն վազեցին եւ հացի խոչոր դանակներ բերին:

Երբ «սուրերը» բերուեցան, Շահխաթունիի կը մնար տէրն կանգնիլ իր խոստումին: Ցատկեց մէջտեղ եւ սկսաւ պարել սուրերով, սուրերու մէջտեղ, սուրերուն հետ: Խլացուցիչ ծափահարութիւններ, այնքան որ Շահխաթունի ըստիպուեցաւ կրկնել սուրերու պարը:

Երեկոյթը վերջ գտաւ, պարահանդէսը վերջացաւ: Հարկ էր հիւրերը առաջնորդել ուր որ նչանակուած էր գիչերելու համար: Շահխաթունի մերժեց գիչերել հոն ուր տեղ պատրաստուած էր իրեն համար: Առաջարկեցինք մեր բնակարանը տանիլ զինք:

Կէս գիչերէն ետք, Շահխաթունի եւ իր ընկերները հաւաքուեցան մեր տունը, ուր պահ մը չարունակուեցաւ հանդէսը: Շահխաթունի, յուզումով եւ ոգեւորութեամբ, սկսաւ արտասանել քերթուած-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՏԻԺԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Ա.

Տեղական իչխանութիւնը չատ անգամ չուարած կը մնար թէ ի՞նչ ընէր այդ լեռնականին: Դանիէլ խանը օր մը մտրակեց իրեն աստիճանակից Իսկէնտէր խանը, որ իրեն նկատմամբ անհաճոյ վարմունք մը ունենալու չափ յանդուգն եղած էր: Ռուս զօրապետ մը կը մտրակուէր ռուս ուրիչ զօրապետէ մը: Իսկէնտէր ու Դանիէլ երկուքն ալ ռուս զօրապետ կը համարուէին իրենց տիտղոսով, — դայթակղութիւնը անօրինակ էր: Եւ սակայն իչխանութիւնը լռեց:

Լեզգիներուն նախկին պետը իր ժողովուրդին համար միչտ ժողովրդական իչխան մը կը մնար: Ամէն մարդ անկէ կ'ակնածէր ու կը վախնար: Անոր հետ խիստ վարմունք մը անխոհեմութիւն պիտի ըլլար:

Պզտիկ պատմութիւն մը կը բացատրէ թէ ինչու յաղթուած իչխանը միշտ իր ժողովուրդէն կը յարգուէր:

Խանը օր մը քանի մը Հայու հետ կը պտըտէր: Հանդիպեցան Լեզգիներու, որոնք Դանիէլի մօտեցան եւ սկսան անցեալին կռիւներուն վրայ խօսիլ: Լեզգիներէն ոմանք խօսակցութեան միջոցին իրենց ձեռքը խանին ուսին վրայ կը դնէին: Հայերը Լեզգիներուն նչանացի գիտցուցին ըրին ձեռքերնին ամփոփ պահել: Իչխանը նչանը նչմարեց եւ ըսաւ.

— Ոչ, թող ատանկ ընեն: Չէ՞ք գիտեր թէ մենք ամէնքս հաւասար ենք: Ոչ խան կայ ու հնազանդող: Այդ միջոցներուն, միջոցին է: Այն ատենն է որ հրամայող կայ ու հնազանդող: Այդ միջոցներուն, 1863ին, Զաքաթալա տեղի ունեցաւ Հաճի Մուրթուզի չարժումը, որ պահ մը կովկասի իչխանութիւնը վրդովեց: Այդ գաւառը բոյնն էր Տաղստանէն տարագրեալ խաներուն եւ պէյերուն:

Վտանգը անցնելէն ետքը, Զաքաթալայի գաւառին կառավարիչ նչանակուեցաւ հայազգի հազարապետ Շոլկովնիկով (Իփէքչեան): Մեծանուն զօրականը 1877–78ի ռուս եւ թուրք պատերազմին Թիֆոյէն էրզրում մեռաւ:

Շոլկովնիկով նուխուայ գաւառէն դեղացիի մը զաւակն էր: Զինքը տեսնողները կը վկայեն թէ հանճարը աչքերուն մէջ կը ցոլար: Վարչագէտ եւ տաղանդաւոր զօրական Հայը, երբ Զաքաթալայի կառավարիչ եղաւ, զգաց թէ երկիրը հիմնական բարեկարգութեան կը կարօտէր: Տաղստանի ոգին կենդանի էր: Դանիէլի չունչը, ընդհանուր նահանգին վրայ սփռուած, անմահ կը պահէր այդ ոգին, որ օր մը կրնար Ռուսիոյ սպառնալիք դառնալ: Կառավարիչը որոչեց խաները զսպելու Դանիէլականին հետ, եւ այնպիսի խորին տպաւորութիւն մը գործեց անոր վրայ, որ իչխանը բոլորովին այդ Հայուն յարեցաւ, ու զայն «իր զաւակը» ըրաւ:

Նոր կառավարիչը իրեն յանձնուած գաւառը արագօրէն կը բարեկարգէր ու կը զարգացնէր: Ապահովութիւնը տիրեց երկրին մէջ, ու արդարութիւնը գործադրուեցաւ առանց կրօնքի խտրութեան, քրիստոնէին ու ոչ – քրիստոնէին համար հաւասարապէս: Շոլկովնիկով գեղեցիկ ճանապարհներ չինել կուտար, որոնց երկու կողմը ընկուզենիներ կը տնկուէին: Օր մը այս ծառերը թէ իրենց չուքին ներքեւ կանգնողը պիտի պաչտպանէին, թէ ժողովուրդին համար հասոյթի աղբիւրներ պիտի դառնային:

Հայ կառավարչին անկողմնակալ արդարասիրութեան մէկ օրինակը տանք:

Զաքաթալացիները մետաքսի առեւտուրով կը զբաղին: Լեզգիներուն պատրաստած մետաքսը հայ խանութպաններ կը գնեն: Ասոնք փոքրիկ վաճառականներ են, որոնք, ըստ քաղաքակիրթ աւանդութեանց, առեւտուրի մէջ խարդախութիւնը աչքբացութիւն կը համարին, եւ հարստանալու ամէնէն պատուաւոր միջոցը: Լեզգիները, միամիտ լեռնականները, քաղաքակրթութեան վրայ որոշ գաղափար մը չունենալով, կը կարծեն թէ քրիստոնեայ Հայերն ալ իրենց պէս ուղղամիտ են, ուստի եւ անոնց հետ կատարեալ վստահութեամբ կը չարժէին: Լեզգիները մետաքսը պաթմանի կչիռքով կը վաճառեն Հայոց: Ասոնք Լեզգիները համոզած էին թէ իրենց սրունքները չափուած են եւ մէկ պաթման կը կչռեն: Ամէն ատեն որ մետաքս գնած ժամանակնին պաթմանի չափը չկար, Հայը նժարին մէկ կողմը իր ոտքը կը դնէր, միւս կողմը՝ մետաքս:

Հայը բնականաբար իր ոտքը ուզած քանակին չափ կը ծանրացնէր: Որքան ուզէր, այնքան կը կոխէր նժարին վրայ, եւ Լեզգիէն կը գողնար իր մետաքսը: Շոլկովնիկով երբ այս խարդախութեան տեղեկացաւ, Հայերը պատժեց, ու արգիլեց սրունք – կչիռի գործածութիւնը: Բնականաբար հայ կառավարիչը իր ազգակիցներուն աչքին այլ եւս «լաւ Հայ» չէր համարուեր:

Հայ կառավարիչը չատ իրաւունք ունէր ժողովրդական ըլլալու նոյն իսկ այդ լեռնականներուն մէջ, որոնք Ռուսաց յաղթուած էին:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(1 Տար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ 1966 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՎԵՐԱՔԱՂ

Ծանրաբարձութիւն .— Ֆրանսահայ Արամ Կոստանդինեան 31 տարեկան, 1966-ին կոտրեց սեղմում ձեւի Ֆրանսայի մրցանիշը: Ա. անգամն է որ Հայ մը այդ պատիւին կ'արժանանայ Ֆրանսայի մէջ, վերցնելով 144 քկ. 500 կրամ (նախկին մրցանիշ Մարսէլ Բաթէրնի 142 քկ. 500, երկու անգամ բարելաւուած Ֆրանսահայ ծանրաբարձողին կողմէ՝ նախ 144 քկ.ով Լիոնի նահանգային ախոյենութեանց մէջ, Բ. անգամ 23 Ապրիլ, 1966ին Մոնթէ – Քարլոյի մէջ): Արամ Կոստանդինեան բաց տարի բարելաւած է պոկում ձեւի 115 քկ.ով եւ հրում ձեւի 150 քկ.ով, ինչպէս նաեւ եռամարտի 410 քկ.ով Լիոնի նահանգային մրցանիշները, բազմաթիւ անգամներ Ֆրանսական դրօշը պաշտպանած է միջազգային մրցմանց մէջ, կը պատկանի «Ա. ծանր քաշի» (ըստ Ֆրանսացոց «լուր – լէժէ»): Մրցանիշը հաստատուած է Ֆրանսայի ախոյենութեանց ընթացքին :

Ֆութպոլ .— Լիոնի «Օլէմփիք Լիոնէ» խումբը հացուցած է երկու լաւ Ֆրանսահայ ֆութպոլիստ :

Ա) Ստեփան Աքիլեան, 1963ին Ֆրանսայի համալսարանական եւ 1964ին Ֆրանսայի «ամաթէօռ» ազգային խումբի մաս կազմած է: Նոյն տարիներուն իբր փոխարինող խաղացած է նաեւ «Օլէմփիք Լիոնէի» «փրոֆէսիոնէլ» խումբին մէջ : 1965ին մաս կազմած է Ֆ. Ս. Նանթի, իսկ 1966էն ի վեր «Ֆութպոլ Քլիւպ Անըսի»՝ բարձրագոյն դասակարգի «ամաթէօռ» խումբերուն՝ իբր յառաջապահ :

Բ) Լեւոն Ծոլաքեան, բերդապահ «Օլէմփիք Լիոնէ » եւ Փարիզի «Ռասինկ Քլիւպի» բարձրագոյն դասակարգի «ամաթէօռ » խումբերուն, իբր փոխարինող յաջող կերպով խաղալով նաեւ այդ Միութեանց «փրոֆէսիոնէլ» կազմերուն մէջ : 1959 – 1960 տարեշրջանին Ստրազպուրկի «Ա. դասի փրոֆէսիոնէլ խումբի» բերդը պաշտպանած է «երթ»ի մրցմանց ընթացքին: Այս վերջին Միութեան մէջ բարեկամական մրցման մը մասնակցած է Զուիցերիոյ ազգային խումբին դէմ : Մաս կազմած է նաեւ Փարիզի խումբին, խաղալով « Ֆրանսական Արեւմտեան Ափրիկէի հաւաքականին » դէմ 1959ին :

Յիշատակութեան արժանի է նաեւ՝ Փիէռ Փափազեան, Վ. Ս. Շարթրի յառաջապահ, 1965ին Ֆրանսայի պատանեկան ազգային խումբի անդամ : 1965 – 1966 «Սթատ Ֆրանսէ»ի « ամաթէօռներու » բարձրագոյն դասակարգի խումբին մաս կազմած է, իբր փոխարինող խաղալով նաեւ «փրոֆէսիոնէլ» կազմին մէջ :

Էքս ան Փրովանսի «փրոֆէսիոնէլ» խումբին մէջ փորձուած է նաեւ կիսապաշտպան Յովսէփեան (1965–1966) :

Ֆրանսայի աշխատաւորական ազգային խումբին անդամ եղած են Յուսէփեան (1952), Պէզեան (1957), Մարսէլ Հայրապետեան (1962 – 1963) :

Ֆրանսայի Արհեստակցական Ազգային խումբի անդամ եղած են Օնոյեան, Ռոպէռ Ֆերմանեան :

Իսկ Արծիւի բերդապահ Հայրապետեան, 1961ին « Մարսիլիոյ Թաղապետական պաշտօնէից » բերդը պաշտպանած է «Արհեստակցական Միութեանց Ֆրանսական բաժակախաղի» ընթացքին, բայց երկու մրցման համար կախակայուած է « Ֆէտէրասիոնի» ղեկավարներուն կողմէ, եզրային դատաւորի մը հետ միջադէպի մը հետեւանօք : Արդար ըլլալու համար պէտք է աւելցնել թէ դատաւորները երբեմն ճակատագրական սխալներ կը գործեն :

Առ ի գիտութիւն ընթերցողներուն, կը մատնանշեմ նաեւ երկու ֆութպոլիստ, որոնց հայկական ծագմանը մասին որեւէ փաստ չունիմ :

1) Հանրի Տիրաց՝ «Վի օ Կրանտ Էր Սէն Մորի» անդամ : 1959ին Ռէտ Սթար (Բ. դասակարգ) եւ 1959ին Ա. դասակարգի Օ. Ժէ. Սէ. Նիս խումբերուն «փրոֆէսիոնէլ » կազմերու խաղացող :

2) Ժորժ Կուպոյեան, եղած է Փարիզի եւ Ֆրանսայի համալսարանական խումբերուն անդամ, եւ չորս տարի յաջորդաբար ստուերամարտիկ, ներկայիս Ա. ծանր քաշի ծանրաբարձ, այս տարի Մոնթէ Քարլոյի մէջ՝ 397 քկ. 500ով չորրորդ՝ հետեւեալ մարզիկներէն յետոյ Շթայնէր 412 քկ. 500, Միշոն 412 քկ. 500 եւ Արամ Կոստանդինեան 410 քկ. 500, իր 1966ի լաւագոյն արդիւնքն է 402 քկ. 500, « Ծանրաբարձութեան Ֆրանսայի ազգային ստուգատես» (Քրիթերիում) մրցաշարքի ընթացքին, իրաւունք ստանալով մասնակցելու վերոյիշեալ Ֆրանսայի ախոյենութեանց Մոնթէ Քարլոյի մէջ : Հետաքրքրական է հոս նշել որ, գոյութիւն ունեցած են եւ ունին Ֆրանսահայ լաւ բերդապահներ, բայց պատերազմէն առաջ «Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան» եւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող Ալֆորվիլի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան » լաւագոյն բերդապահները, հայկական ծագում չունեցող Ֆրանսացիներ եղած են :

Հ. Մ. Մ.ինը կը կոչուէր Ռոժէ Լըֆոռ, որ միեւնոյն ժամանակ գունտ եւ սկաւառակ կը նետէր ամրան՝ Հ. Մ. Մ.ի, Քորմէյ – ան – Փարիսիի եւ Հերպլէյի խումբերուն մէջ եկազմակերպուած մրցաշարքերու ընթացքին, որոնց մէջ՝ կէս հեռաւորութեան վազքերու ժամանակ կը փայլէր նաեւ Արմենակ Խաչիկեան՝ Հ. Մ. Մ.ի յառաջապահներէն : Այս վերջինը միեւնոյն ժամանակ լաւ «քրոսմէն» էր :

Իսկ Ալֆորվիլի լաւագոյն բերդապահները կը կոչուին Քլօտ Պէս (1958ին՝ խմբապետ միաժամանակ) եւ Փիժոն :

Ալֆորվիլ հետեւեալ կազմով կը մասնակցի Փարիզի «փրոմոսիոն տ'Օնէօռ » դասակարգի ախոյենութեանց՝ Փիժոն, Ասատուրեան, Թորէս, Վարդանեան, Ճէրանեան, Քարթոյեան, Թագւորեան, Մագէ, Պրոքա, Սըմսարեան, Եաղուպեան :

« Ֆրանսական բաժակախաղի» մըրցմանց ընթացքին Փարիզի ԺԲ. Թաղամասի Ֆութպոլի խումբին 1–0, յաղթելէ ետք պարտուեցաւ «Ասոսիասիոն Սփորթիվ Ամիքալէ» 3–0 :

Իսկ «Փարիզի բաժակախաղի » մըրցմանց ընթացքին, ցարդ երեք յաջորդական յաղթանակներ ապահոված է Մոնֆէրմէյի 9–0, Քոմպոյի 4–0, եւ Ժուանվիլի դէմ 2–1, այս վերջինը կը պատկանի «պատուոյ դասակարգին», ունի յաճախադէպ կերպով «կոլ» նշանակող Ֆրանսահայ յառաջապահ մը՝ Ասատուրեան :

Ալֆորվիլ ունի պահեստի, պատանեկական, կրտսեր, փոքրահասակներու եւ մանուկներու խումբեր :

«Քրիթէրիում Տիւ Տիմանշ » (Կիրակնօեայ ստուգատես) կոչուած մրցաշարքին կը մասնակցի «Արմէնիէն» կոչուած խումբ մը, որ ցարդ հաւասար մնացած է Մասիի հետ 1–1, յաղթած է Ա. Փէ. Ա. ԷՍի 1–0, Պուռ լա Ռէնի 3–1, Հայ լէ Ռոզի 1–0 եւ Ինեիի 5–2 :

Գաւառական խումբերէն պատնէշի վրայ են Նիսի, Վիէնի եւ Վալանսի «Հայ Մարզական Միութիւնները», Լիոն – Տէսինի, Լիէնի եւ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ները, այս վերջինը 1960ին Տոֆինէ – Սավուա նահանգի «Գ. դասակարգի» ախոյենութիւնը շահած է :

Պոլիս .— Սփիւռքահայ միակ «փրոֆէսիոնէլ» խումբը, Թրքահայ Թաքսիմի ֆութպոլի ակումբն է, որ Եշիլտերէի 3–1 յաղթելով, կը գլխաւորէ իր ենթախումբի երթի մրցմանց առաջնութիւնը, կոլերը նշանակած են Վարուժան, Սալիհ եւ Կարպիս : Դժբախտաբար «Մարմարա» չի ճշդեր թէ ո՞ր Կարպիսն է, Բակլայեա՞ն թէ Ստամպոլեան, վերջինը Թուրքիոյ ազգային խումբի անդամ եղած է :

Երեւանի Արարատ խումբին շրջապտոյտը Իրաքի մէջ.— Պաղտատի մէջ, Իրաքի Հանրապետութեան նախագահ Զորավար Արէֆի եւ տասը հազար հանդիսականներու ներկայութեան՝ Արարատ յաղթած է «Փոխադրական Սպասարկութեանց Մարզական խումբին» 2–0 (կոլերը նշանակած է Քովալենքօ, Հայաստանի լաւագոյն խաղացողներէն մին) : Բ. յաղթանակ մը ապահոված է «Բերքիւքի հաւաքականին» դէմ 3–0, (երկու կոլ Ղազարեանի, երրորդը Սըեօմինի կողմէ նշանակուած) : Իսկ «Իրաքի Բանակայիններու » հետ հաւասար մնացած է 1–1 :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեծ երգահանը Հայաստան այցելեց անցեալ ամիս : Յաջորդաբար գնաց Էջմիածին, Սեւան, Դիլիջան :

Մարտ 28ին հանդիպում մը ունեցաւ երգահաններու հետ : Երեկոյթը բացաւ Հայաստանի երգահաններու Միութեան նախագահը՝ Էդ. Միրզոյեան, Արամ Խաչատրեան գովեստով արտայայտուեցաւ երգահաններու Միութեան գործունէութեան եւ, յատկապէս, երգահաններու նոր ստեղծագործութիւններու մասին: Մասնաւորապէս գնահատեց Է. Արիստակէսեանի «Պրոմէթէոս» պալէն, զոր վերջերս ներկայացուեցաւ Երեւանի մէջ :

Երեկոյթը վերջ գտաւ դաշնակի ունկնդրութեամբ : Իննամեայ Արիկ Ղազարեան նուագեց իր ստեղծագործութիւններէն մէկը :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեւանի ափին պիտի շինուի Հանգստեան տուն մը՝ երեք բաժիններով, որոնցմէ մէկը՝ 14 յարկանի :

Հանգստեան տունը, որ գործածութեան մէջ պիտի ըլլայ ամբողջ տարին, պիտի ունենայ 18 հեկտար տարածութիւն: Հանգիստի տունը՝ 2,350 դրօսաշրջիկներ ընդունելու տարողութեամբ, պիտի ունենայ բացօթեայ շարժանկարթատրոնի սրահ մը՝ 2300 հոգիի համար, արեւաբուժարան, դահլիճ, հիւրանոց, եւայլն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ժողովուրդը քնած առիւծ է. որ զարթնաւ, էլ չի քնի :

— Ժողովրդի ձէնը թնդանօթի ձէնից բարձր է :

ներ ռուս գրագէտներու ստեղծագործութիւններէն, զորս մեզի կը թարգմանէր Արշէն Միքայէլեան : Ի՜նչ հաճելի պահ, ի՜նչ քաղցր պահ, բայց յանկարծ Շահխաթունի գետին ինկաւ բոլորովին ուշաթափ : Կրնաք երեւակայել մեր յուզումը, հոգեկան ցնցումը, շուարած վիճակը : Ոմանք կ'աշխատին ուշքի բերել, ուրիշներ՝ բժիշկի վազել, երբ յանկարծ ոտքի ցատկեց Շահխաթունի քրքջալիր խնդալով .

— Դերս լաւ կատարեցի՞, ըսաւ :

Տարիներ ետք, Փարիզի մէջ, հանդիպումի մը ընթացքին, ըսի իրեն .

— Կը յիշես Հայ Կարմիր Խաչի մեր երեկոյթը :

— Կարելի՞ է մոռնալ, ըսաւ, ի՜նչ անուշ օրեր էին :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Շունդլուխ, լապտերը ձեռքը, խղնջաձեւ սանդուխի մը մօտեցաւ: Այս սանդուխը, որմէ վրայի յարկը կ'ելլուէր, գետնայարկի սրահին մէկ անկիւնը կը գտնուէր :

Պառոնուհին իր առաջնորդին հետեւեցաւ... եւ շիշերով լեցուն սեղանին ետեւը նստող ճարպոտ կինը նախանձոտ նայուածքով մը անոնց ետեւէն նայեցաւ :

Թուղթ խաղացողներէն մին գոհունակութեան ժպիտով մը ընկերոջը նայելով ըսաւ .

— Ի՞նչ կ'ըսես ասոր, Պիպի, հէ՞, եղածը տեսա՞ր :

— Ի՞նչ եղաւ որ, հարցուց Պիպի :

— Խերը անիծածս, գործը գիտցող մարդ է եղեր սա Արիսթոն :

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ որ ... :

— Ինչ պիտի ըլլայ, ծակը մտնող կինը չտեսա՞ր :

— Ի՞նչ ըսիր, կնի՞կ, իրաւ որ բան մըն ալ չտեսայ :

— Շէնքով շնորհքով կնիկի մը կը նմանէր :

— Դուն ատ աղջկան վրայ մտածելու եղիր, ես ալ հոս քու Գուբայի աղջիկդ առնեմ :

— Է սա օրիայի թաղըին ի՞նչ պիտի ըսես ... :

— Սքաթին պէյոկը կոտրեցի գնաց ... : Հահ, հահ, հահ: Քարօ :

— Խերդ անիծածս, անդին նայած ատենս դուն հոս բաներ մը դարձուցած ըլլալու ես ... :

— Պըզըլխնիութիւն չուզեր, Քօքօ :

— Քիմ – վէրտիին նայինք ... :

— Աղէկ, կարէ նայիմ սա թուղթերը :

Մինչդեռ Պիպի եւ Քօքօ վարը իրենց թղթախաղը կը շարունակէին, Շունդլուխ վրայի յարկը ելլելով, որդնոտած դուռ մը կը բանար եւ ներս կը մտնէր սենեակէ մը որուն կարասիները կը բաղկանային երկու թիկնաթոռէ, սեղանէ մը, աթոռէ մը եւ խարխլած մահճակալէ մը:

Շունդլուխ, լապտերը ձեռքը, ջերմոցի մը մօտեցաւ եւ իւղով վառող կանթեղ մը առնելով ջերմոցին վրայէն՝ վառեց զայն, յետոյ, դառնալով այն անծանօթ կնոջ, որ իրեն հետեւելէ ետք ձեռքին սեւ մետաքսէ պայուսակը սեղանին վրայ դրած էր եւ գացած թիկնաթոռի մը մէջ նետած ինքզինքը, հարցուց .

— Գաւաթ մը օղի կը ճնկէ՞ք, տիկին, Զօյին բերել տա՞մ :

— Ոչ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց պառոնուհին քօղը գլուխէն վերցնելով :

Ասոր վրայ, խանութին տէրը անոր մօտենալով, ցած ձայնով այլ խորհրդաւոր շեշտով մը հարցուց .

— Ի՞նչ կ'ըսէք, այս գիշերուան գործերնիս յաջող պիտի երթա՞յ ..., սանկ ձեռքերնիս խոշոր պատառ մը պիտի անցնի՞ կ'ըսէք :

Պառոնուհին որ չափէն աւելի յուզուած կ'երեւէր, բնաւ պատասխան չտուաւ :

— Էհ, ալ համբերութիւն չմնաց վրաս, աս ասանկ չըլլար, շարունակեց Շունդլուխ : Սանկ քանի մը փարա զարնենք որ գործերնիս չակենք ... : Խերը անիծածս, իւղ ըսուած բանը բերաննիս դրած չունինք :

Այս խօսքին վրայ, անծանօթ կինը գլուխը անդին դարձուց :

Շունդլուխ հեղնական քրքիջ մը արձակեց, յետոյ, երկու արմուկները սեղանին կռթնցնելով, կէս մէջքէն պառոնուհիին վրայ ծռած, փսփսաց .

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ էք եղեր ... : Արիսթօն ձեր նորածինը սատկեցուց ... հա՞ ... անանկ կ'երեւայ ... :

Դեռատի կինը դողդղաց :

— Շիտկէ շիտակը ըսէք ինծի, շարունակեց սրիկան : Կորկոտ – բռնող Ուվրարին կնիկը անանկ պարապ բաներու համար հոս չի գար ... անպատճառ տակը բան մը ըլլալու է ... :

Շունդլուխ ասոր վրայ խօսքը կտրեց :

Պառոնուհին դողդղալով ոտքի ելաւ, եւ դէմ դէմին կեցած, գոչեց .

— Կը սխալիք, ես ձեր գիտցած կիներէն չեմ ... :

— Դեղին մազերով Մանօնը չէ՞ք դուք, հէ՞, Ուվրարին առած – նստած կնիկը չէ՞ք ... :

Դեռատի կինը երկրորդ անգամ ըլլալով սարսռաց :

Վատանուն խանութպանը անողոքաբար շարունակեց .

— Դուք սեւ երեսով սպասաւոր մը չունի՞ք ..., անցած շաբաթ ձեր կառքով չէի՞ք պտըտեր պարտէզը ... : Էհ, իմ անունս Շունդլուխ է, քիթս շունի պէս հեռուներէն հոտը կ'առնէ : Մէյ մը մէկը տեսնեմ ... ալ մէյ մըն ալ միտքէս չելլեր անոր դէմքը ... իմին այս վիճակիս մի նայիր ... ես ծակ տեսած մարդոցմէն եմ ... քառասուն տարի ոստիկանութեան հացը կերած եմ ... եփուն մարդ եմ ... աղուորներուն յարգը գիտեմ ... : Դուք ինծմէ բան մի ծածկէք ... :

Դեռատի կինը այս խօսքերը լսելուն պէս՝ թիկնաթոռին մէջ նետեց ինքզինքը եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Տրէզեան, Օր. Անահիտ Տրէզեան, Տէր եւ Տիկին Իյնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆոնթանէլ եւ զաւակները, Օր. Արաքսի Տրէզեան, Տէր եւ Տիկին Զաքըճեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Պ. Պերնար Լոտոի, Տէր եւ Տիկին Մէյաք եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ագապի Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Առէն Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ուշագլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կ. Ցովսէփեան եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ՏՐԷԶԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ, 71 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 16.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսայի Հայ Թատրոնի հանգուցեալ դերասան եւ դերասանուհիներու համար:

Փարիզի Հայ դերասաններու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի Հայ Թատրոնին գործակցած քառասունէ աւելի մեռած արուեստագէտներու համար, այս Կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Կը խնդրուի հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ, յարգելու համար ողբացեալ արուեստագէտներու յիշատակը:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
ԵՒ «ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»ԻՆ

Ընկ. Ալ. Մանուկեան (Տէսինէն) Հ. Յ. Դ. Թանգարան այցելութեան առիթով 50ական ֆրանք կը նուիրէ՝ Թանգարանին եւ «Հայ-Բոյժ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժերմէն Թոմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թոմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տ. Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, հանգուցեալ

ԹՈՄԱ ԹՈՄԱՆԵԱՆԻ

կնքման մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	214.016
Տիկին Սրբուհի Զատիկեան	250
Պ. Զատիկ Խանդաթեան	200
Պ. Նշան, Տիկին Սեսիլ եւ Մարի Հայթաեան Իսկուհի Հայթաեանի մահուան առթիւ	150
Պ. Պ. Արամ եւ Յակոբ Յակոբեան ընտանիքներու կողմէ	100

Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Տիկին Վիքթորիա Պէնկեան Հայկ Սարգիսեանի (Վալանս) մահուան առթիւ 50, Տէր և Տիկ. Յակոբ Խաչատուրեան եւ Տիկին Էտիրնէլեան յիսուն, Նուարդ Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ոմն քսան, Մելքոն Գասպարեան երեսուն, Թագուհի Զատիկեան 15, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեան եւ զաւակները Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Մարգարեան եւ Իզմիրլեան ընտանիքներ փ. ծաղկեպսակի Տիկին Փաշալեանի մահուան առթիւ յիսուն:

Ընդհ. գումար 214.781:

Տիկին Սայապալեան Կրթ. ձեռնարկներու համար հարիւր ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Ժերմէ Թաղ. Խորհուրդը, Զատկուան տօներուն առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը լրանայ մեր բաժանորդներուն մեծ մասուն բաժանորդագրութեան շրջանը: Կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

Դեռ առկախ հաշիւներ ունեցողներէն ալ կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել այդ դհաշիւները:

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, մամուլի տարրական օրէնքը՝ բաժնեգինները ԿԱՆԽԻԿ կը վճարուին:

Շնորհակալութիւններով
Վարչութիւն
« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան:

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը:

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ
ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ:

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Նկատելով սոյն ժողովի օրակարգի կարեւորութիւնը, անոնց բացառութեան բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ւ ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ: Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ:

Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին:

26, Rue Troyon — SEVRES Métro: Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ
ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)
ԵՒ
« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՀԱՑԱԾ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Կը նախագահէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

10 Ապրիլ, Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին
SALLE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves-Toudic
Métros: République et Bonsergent

Ոգեկոչման խօսք դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ կողմէ

Գեղարուեստական բաժին (Այբբենական կարգով)

Արաքսի Գմբէթեան, Գէորգ Եանըքէկեան, Մատլէն Էֆիզեան – Քարփանքէ, Հայկուհի Խտըշեան – Լա Շասաներ եւ Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլէն)

« Սայաթ – Նովա » գուսանական համոյթը

«Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւրքճէրեանի

ՆԱՄՈՒՍ

Շիրվանզադէի թատերախաղին վէժի արարուածը

Դերակատարութեամբ (մուտքի կարգով)

Ժագ Սըթեփանօ (Համբարձում) Ն. Պշտիկեան (Զաւատ), Ա. Գմբէթեան (Ռուստամ), Յակոբ Լաթիֆեան (Մարտիրոս), Մարտինեան (Ջահանկիր), Յովնան (Եգոռ), Գէորգ Տէրվիշեան (Սէյրան)

Երեկոյթը կը վարէ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Մուտք 5 եւ 10 ֆրանք

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիումներուն:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա:

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամարկղներուն:

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»
(Մայ Հարթ ին թը Հայլանտ'ս)

Ուիլլըմ Սարոյեանի
(Ատափթասիոն՝ Արամ Գէորգեան)

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ
(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն: Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու:

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Բատէ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 8 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10882 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — Nº 10.882

Օրը Օրին

ՆՈՐ Կ'ԱՐԹՆՆԱՄ...

Երուսաղէմի պայթակղութեան առթիւ, մեր թերթերը, գրեթէ առանց բացառութեան, կը խօսին «հանրային դատաստանի» մը մասին :

Ո՞ր «հանրային դատաստան»ին : Մե՞ր :

Կոպէկ չարժեր : Կը նմանի եռացող աման մը ջուրին : Կրակին վրայէն վար ա՛ռ, ժամ մը ետք պաղած է :

Ահաւասիկ ձեզի նմոյշ մը — բազմիցս կրկնուած — մեր «հանրային դատաստան»ին մարիֆէթներէն :

Կար ու չկար, Լոնտոնի մէջ կար Գուսան անունով, սեւ – սեւ մօրուքով, սատանայի նայուածքով վարդապետ մը :

Այս մարդը, 1926ին, օձիքը ձեռք տուաւ անխոստովանելի ախտի մը յայտնութենէն ետք :

Եկեղեցիին տէրը, Գալուստ Կիւլպէնկեան, լուրը առած – չառած, արտաքսեց այս զզուելին :

Վարդապետը գլուխը առաւ, անցաւ գընաց Պոլիս :

Ազգը իմացաւ այս տխուր պատմութիւնը՝ (ամէնէն առաջ Յառաջէն), իրար անցաւ, յուզուեցաւ, զայրացաւ, ամըչցաւ եւ «Մեր հոգեւորականները աս ի՛նչ ապուրներ է որ կ'ուտեն» ըսաւ :

Բարեպաշտ քրիստոնեայ Հայուն հետ, հեթանոս ու հերետիկոս Հայն ալ պայթակղած էր : Ամէնքն ալ անդամ էին «հանրային դատաստան»ին :

Բայց, ի՞նչ պատահեցաւ :

Տարին չանցած, եպիսկոպոսութեան աստիճան տրուեցաւ այս բարի – ծաղիկին, աւելորդ է ըսել, Էջմիածնի հաւանութեամբ եւ օրհնութեան կոնդակով :

Գուսան, մեղքը գործելէ առաջ վարդապետ, մեղքը գործելէ ետք եղաւ եպիսկոպոս : Եթէ կանուխ մեռած չըլլար, հաւանաբար բարձրացած ըլլար նաեւ Էջմիածնի գահը :

Ա՛ռ քեզի «հանրային դատաստան» ազգիս Հայոց :

Մա՛րդ բերանը չբացաւ : Բացող «խենթ»երուն բերանն ալ գոցեցին ․

— Մենք ով ենք ու Վեհափառին ներքին գործերուն պիտի խառնուինք եղեր, սուս կեցէք ...

Եթէ Կիւլպէնկեան հեռատեսութիւնը ունեցած չըլլար Գուսանը սուսիկ – փուսիկ Լոնտոնէն քշելու, ախտավարակ վեղարաւորը ծակը մտած պիտի ըլլար եօթը տարուան համար :

Եւ սակայն, մեր «հանրային դատաստան»ը ներում չնորհեց անոր՝ կոնդակաւ եւ լանջախաչիւ :

Ամէն բան մոռցուեցաւ : Ու երբ Գուսան չեպիսկոպոս Մայր Եկեղեցիի խորանէն իր ստենտորեան ձայնը ձգած կը պոռար «Հաւասարեա՛ զմեզ ընդ ճշմարիտ երկրպագուս քո, որք հոգւով եւ ճշմարտութեամբ քեզ երկիր պագանին», այս աղօթքին հետ երկինք կը վերանային Պոլսահայ փափկասուններ ․

— Ամա՜ն, աս ի՛նչ խըյալի ձան ունիս եղեր, Սրբազան ... քեզ մեզի պըկողին աբեւը սիրեմ ... Մըկըր, Զատիկին Սըրբազանը կ'առնես տուն կը բերես ... ես անա՛նկ սեղան մը դնեմ որ Մաքրուկը ճաթի ...

— Ինչո՞ւ չէ, անո՛ւշս, Պատրիարքն ալ հետը կը բերեմ ... Ասանկ սրբազան ամէն տեղ չենք ունենար ...

×

Մեր «հանրային դատաստան»ը «Վերջին Դատաստան»ին մի՛ նմանցնէք : Օրինական, իրաւական հիմք չունի, այլ օդէն կախուած բան մըն է : Ո՛չ ղէնք ունի, ո՛չ ալ որեւէ տեսակի հեղինակութիւն :

Ասոր անոր կարծիքն է : Տանտիկնոջ կարծիքն է, վարժապետին կարծիքն է, խանութպանին կարծիքն է, զօքանչներու եւ կեսուրներու կարծիքն է : Չես կրնար յոյսդ վրան դնել՝ եթէ միտքդ դրած ես չարագործին դասը տալ :

Կարճ — դատարան չէ :

Ամէն տեղ է եւ տե՛ղ մըն ալ չէ :

Ուրեմն, չես կրնար գողին ու աւազակին, դաւաճանին ու մարդասպանին թեւէն բռնել իրեն տանիլ ու ըսել, «Ա՛ռ, դո՛ւն մաքրէ ասոնց հաշիւը» :

×

Երուսաղէմի գողութիւնը — թող պատրիարք բանաստեղծը իր քէյֆին եկած բառը փնտռէ Հայկազեան բառարանին էջերուն վրայ տեղի ունեցած է Յորդանանի մէջ :

Հետեւաբար, միակ իշխանութիւնը, որ կրնայ դատել գողերը, Ամմանի կառավարութիւնն է : Միջազգային օրէնքը թոյլ չի տար որ կաթողիկոսը դատի քաշէ զանոնք Յորդանանի մէջ : Հայաստանի մէջ ալ դատ տեղի չի կրնար ունենալ, քանի որ մեղքը գործուած է օտար երկրի մը մէջ :

Կաթողիկոսը կրնայ կարգալոյծ հռչակել եթէ հոգեւորական են, բայց եթէ աշխարհական են, դժբախտաբար, անզօրութեան կը դատապարտուի :

Մեր միակ յոյսը, ուրեմն, Յորդանանի դատարանն է :

Մեզի մնայ, վեղարակիր գողին կ'ըսենք ․

— Գնա՛ քառասուն օր խորանին եւեւը ապաշխարէ ...

Ու յետոյ օձիքը կը ձգենք :

Եթէ աշխարհական է ․

— Բարեկա՛մ, դուն ասկէ ետք թաղական չես կրնար ըլլալ, կ'ըսենք ու ազատ կ'արձակենք :

Մենք այսպէս ենք :

×

Տասը տարուան մէջ երրորդ, երկու տարուան մէջ երկրորդ խայտառակութիւնն է որ լրագրական ոճիր — արկածներու բաժնին նիւթ կը դարձնէ մեզ :

1956ին, վեղարաւոր մը գողցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչի Աջը՝ Անթիլիասի մէջ : Իբարանցում, պայթակղութիւն, սրբապղծութիւն : Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը անցանք : Խայտառակ եղանք :

Երկու տարի առաջ՝ ուրիշ մը :

Ծնած օրէն ի վեր ոսկիներու ծովու մէջ լողացող մեզմէ մէկը, պատգամ արձակեց, — Աս Ապրիլ 24նիդ մոռցէք ... Եթէ մոռնալ չէք ուզեր, գոնէ ջարդողին անունը եւ ջարդին հասցէն մի՛ տաք ..

Նորէն լրագիրները անցանք ... Նորէն խայտառակուեցանք :

Եւ հիմա Սաղիմական այս վրան – բաց գողութիւնը :

Ամէնէն սրտաճմլիկ երեւոյթը այն է որ Թուրքը դարերով ձեռք չդպցուց մեր թանկագին ձեռագիրներուն — հրաշքի պէս բան մը —, բայց մենք մերայնոց ձեռքով գողցանք զանոնք եւ առանց ամըչնալու Լոնտոն տարինք որ ծախենք եւ հաւոյթով շամփանեա խմցնենք վանքին բարի – ծաղիկներուն :

Նոր սերունդը չիմանայ :

×

Կրնայի այս սխնակը այստեղ ալ վերջացնել, բայց միտքս բան մը ինկաւ :

Երեք տարի առաջ էր : Լոնտոնաբնակ զորդավաճառ — եւ աճուրդներու մնայուն յաճախորդ — բարեկամս կը պատմէր :

— Օր մըն ալ Սոթպիի քաթալոկին մէջ ի՞նչ տեսնեմ աղէկ — Հայ Տէր Հայրի մը գլխարկը պիտի ծախուի եղեր ... ելայ գացի որ աչքովս տեսնեմ եւ աճուրդին օրը գին զարնեմ ... Ամա՜ն, ան ի՛նչ հիանալի բան ... Վրայի քարերուն ամէն մէկը լէպլէպի մը ... Հրեաներուն ալ քիթը հոտ առեր էր ... «Հոս նայեցէք, ըսի իրենց, չելլէք գին զարնէք՝ ասիկա մեր եկեղեցէն եկած է, ե՛ս պիտի առնեմ» ... Ատանկ ալ եղաւ, ես գնեցի 200 սթերլինի ...

— Աղէկ ըրեր ես ..

— Ադ տարին Լոնտոն եկած էր Էջմիածինի մեր մեծ Տէր Հայրը ...

— Կաթողիկոսը, ըսել կ'ուզես...

— Հա՛, հա՛ չիտակ ես ... կուկուլեռային վրայ խաչ մը կար ... ելայ քովը գացի փաքէթը թեւիս տակը եւ ըսի — «Տէր հայր ...

— Վա՜յ անկիրթ, «վեհափառ», չըսի՞ր ...

— Աղբար ես աղչափ բարակը գիտնայի աս գործը չէի ըներ, վարժապետ կ'ըլլայի ... «Տէր հայր, ըսի ասոր մէջ բան մը կայ, որ Երեւանի մեր թանգարանին կը վայլէ ... Ա՛ռ հետդ տար, ինձմէ նուէր ազգիս ...» :

Փաքէթը բացաւ, շատ հաւնեցաւ, «Ապրի՛ս տղաս» ըսաւ ... Հիմա ադ գլխարկը Երեւան է, օր մը երթաս կը տեսնես ... Տակն ալ անունս — «Նվիրել է Լոնդոնից Հարություն Կալաչյանը» :

Բարեկամիս դիտել տուած էի թէ անպատճառ այդ թագը — կամ խոյրը — 1915ին գողցուած էր եւ յիսուն տարի ետք հասած էր Լոնտոն :

×

Նո՜ր — երեք տարի ետք կ'արթննամ :

Արթնցողն ալ Երուսաղէմի Մայր Տաճարին զանգակը ․

— Չի՞ կրնար ըլլալ որ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՊԵՏԸ՝ ՓՈՄՓԻՏՈՒ

Ինչպէս կը սպասուէր նախագահ տը Կոլ Ժորժ Փոմփիտուն նշանակեց իբրեւ նախարարապետ : Փոմփիտու իր կարգին իր կառավարութեան անդամներու ցանկը կը ներկայացնէր Ուրբաթ օր Հանրապետութեան նախագահին : Դահլիճը մեծ փոփոխութիւններ չէր կրեր :

Ապրիլ 18ին, Փոմփիտու Ազգ. Ժողովին պիտի պարզէ իր ընդհանուր քաղաքականութիւնը, առանց սակայն վստահութեան քուէ ուզելու : Ծանօթ է որ նոր սահմանադրութեամբ, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովի վաւերացման պէտք չունի :

Քուէարկութիւն կրնայ ըլլալ միայն եթէ երեսփոխանական խմբակցութիւն մը արգելքի բանաձեւ մը (Մօսիոն տը սանսիւռ) յանձնէ Դիւանին, ինչ որ հաւանական չէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը Հըմֆրի Փարիզ հասաւ աղջի օր : Անձնական նամակ մը յանձնեց Ճոնսընէն, նախագահ տը Կոլի :

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ»ի համաձայն Բըրեժնեւի եւ Պոդգորնիի այցելութիւնը Փարիզ կրնայ ջնջուիլ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը ոչ մէկ բան ըսաւ այս մասին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը լաւ չէ : Շատ բուռն միջադէպեր տեղի ունեցած են Սելանիկ ձախ եւ աջ ուսանողներու միջեւ մօտ երեսուն վիրաւոր կայ :

ԱՏԵՆԻ մէջ աճարեկչական խռովութիւնները կը շարունակեն : Անգլիական ուժերը Թնդանօթ արձակած են մինարէի մը վրայ, ուրկէ արար մը հրացան կը պարպէր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ բարեկամական դաշինք մը ստորագրեց Պուլկարիոյ հետ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը արտաքսեց Պելժիական Սապենա օդանաւային ընկերութեան Մոսկուայի մնայուն ներկայացուցիչը : Տրուած պատճառաբանութիւնն այն է որ Պելժիացին թշնամական արտայայտութիւններ ունեցած է Խորհ. Միութեան դէմ, ինչ որ չի համապատասխաներ օտարի մը «գործունէութեան» Խորհ. Միութեան մէջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ Լիու Շաօ Չիի դէմ պայքարը կը սաստկանայ : Ցոյցերը կը շարունակուին Փեքինի փողոցներուն մէջ :

ՃՈՆՍԸՆ բացարձակապէս մերժեց Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները դադրեցընել, առանց պայմանի, որեւէ ատեն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՄԱԿ-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄՈՒՄ ... ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը կը հրատարակեն հետեւեալ հեռագիրը Նիւ Եորքէն՝ առանց մեկնութեան : Մենք եւս կը հրատարակենք՝ առանց մեկնութեան :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Ամերիկայի Հայերը կոչ ուղղեցին Թուրքիոյ Հանր. նախագահ Ճէվտէթ Սունայի, որպէսզի ՄԱԿի օրակարգին վրայ առնուի «Հայկական Խնդիրը» :

Կոչը լոյս տեսած է Ամերիկայի Հայ Ազգ. Կոմիտէին կողմէ, Նիւ Եորք Թայմզ թերթին տրուած ծանուցումի մը մէջ : Այդ ծանուցումին մէջ կը պնդուի թէ Թուրքիա, զօրավիգ հանդիսանալով «Հայկական Խնդիրը» ՄԱԿի օրակարգին վրայ առնուելուն, սատարած պիտի ըլլայ «համաշխարհային հաշտութեան» :

Ծանուցումին մէջ կ'ըսուի .—

« Այս կերպով պատմական ազգի մը դերիշխանութիւնը եւ բնական իրաւունքները աստիճան մը վերահաստատելու համար՝ Թուրքիա ծառայութիւն մատուցած պիտի ըլլայ եւ ասիկա զօրաւորագոյն ապացոյցը պիտի ըլլայ այն զըղջումին՝ զոր կը զգան Թուրք կառավարութիւնները իրենց գործած սխալներուն հանդէպ : Ասկէ զատ պիտի կազմէ տրամաթիք փաստ մը թէ Թուրքիա անկեղծ է միւս բոլոր վիրաւոր ազգերուն միջազգային բարոյականին զօրավիգ հանդիսանալու մասին » :

Ծանուցումին մէջ հայկական ծանօթ պահանջները կը կրկնուին ու կը պնդուի թէ « 1915ի ցեղասպանութեան ընթացքին հայ բնակչութեան հարիւրին քառասունը ջարդուած եւ միլիառաւոր տոլար արժէքով հայկական կալուածներու վրայ ձեռք դրուած է » :

Ազգ. Կոմիտէին Պոսթընի Կեդրոնին մէկ անդամը յայտնեց թէ ծանուցումին համար «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին աւելի քան երկու հազար տոլար հատուցուած է : Ազգ. Կոմիտէին քարտուղար Պոսթընցի գործի մարդ Սոնենց Փափազեան յայտարարեց Ուոշինկթընի Թրքական դեսպանին վրայ արձակուած ռումբի դէպքին մասին :

— « Շատ անպատասխանատու արարք մը : Ակներեւ է որ մեզի հետ ոչ մէկ կապ ունի : Չեմ կարծեր որ Հայոց կողմէ արձակուած ըլլայ կամ որեւէ կապ ունենայ հայկական խնդրին հետ » :

ՆԱՐ ԴՈՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նար-Դոս (Միքայէլ Յովհաննիսեան) հայ դասական գրականութեան ականաւոր դէմքերէն մէկն է, որ գրական ասպարէզ մտաւ անցեալ դարու 80ական թուականներուն:

Ծնած է 1867ին, Թիֆլիս: Տնտեսական պայմաններու հարկադրանքով, պատանի տարիքին կը մտնէ արհեստագործական դպրոց: Սակայն, շուտով, կը հեռանայ եւ իբրեւ քարտուղար կ'աշխատի «Նոր-Դար»ի խմբագրական կազմին մէջ:

Գրագէտը իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է զրկանքներով եւ գրական աշխատանքի նուիրուելու հնարաւորութիւն չունենալով՝ իր ուժերը եւ ժամանակին մեծ մասը, ստիպուած, կը տրամադրէ խմբագրութիւններու մէջ քարտուղարական աշխատանքին:

Նար-Դոսի գրչին սկզբնական փորձերը եղած են բանաստեղծութիւններ եւ թատերգութիւններ, սակայն անունի դարձաւ շնորհիւ իր պատմուածքներուն, որոնք յետագային հրատարակուեցան «Մեր Թաղը» խորագիրով: Առաջին շրջանի պատմուածքներուն նիւթը մեծ քաղաքի մը ծայրամասին մէջ ապրող աղքատ մարդոց կեանքն է:

Յետագային իբրեւ գլխաւոր նիւթ կ'ընտրէ մտաւորականութեան կեանքը: 1887էն սկսեալ յաջորդաբար լոյս կ'ընծայէ «Ֆնքուշ լարեր», «Աննա Սարոյեան», «Սպանուած աղաւնին», «Պայքար», «Մահը» գործերը, ուր ներկայացուած են առաւելաբար մտաւորական որոշ խաւերու անկումը, բարոյազրկումը եւ անկումը:

«Մահը» վէպին մէջ գրագէտը արձագանգ եղած է 90ական թուականներուն արեւմտահայ իրականութեան մէջ տեղի ունեցող դէպքերուն: Վէպը երկար ատեն կրած է «Մեծ Գործի սկզբում» խորագիրը, ուր «Մեծ Գործ»ին անունին տակ նկատի է ունեցած արեւմտահայութեան ազատագրումը Թրքական լուծէն: Սակայն, ինչպէս Նար-Դոս կը գրէ իր նամակներուն մէջ, գրաքննութենէն խուսափելու համար ստիպուած եղած է իր գաղափարները քօղարկուած ձեւով արտայայտել եւ նոյնիսկ փոխել վէպին խորագիրը: Գործին նուիրուած անձնուրաց հերոսը՝ Արմենակ, ներկայացուած է դրական հերոսի մը կերպարով, որուն համեմատութեամբ քննադատած է թուլակամ Շահեանը եւ դանդուածներուն հայրենասիրական ձգտումները իր շահուն համար օգտագործող, բախտախնդիր Բագինեանը:

Նար-Դոս հայ գրականութեան մէջ հոգեբանական վէպը ներմուծողներէն մէկն է: Արդարեւ իր հերոսները կը նկարագրէ իրենց ներքին աշխարհով, յախուռն յոյզերով եւ ապրումներով: Նկարագրուած կեանքին ընթացքին ոչ միայն դէպքերը կը զարգանան, այլեւ հերոսներուն բնաւորութիւնը:

Գրագէտին ստեղծագործութեան գեղարուեստական արժէքը մեծ չափով պայմանաւորուած է նաեւ անոր լեզուով: Խստապահանջ՝ յատուկ ջանք թափած է լեզուին մաքրութեան եւ գեղեցկութեան վրայ, որով մեծ չափով նպաստած է հայ գրական լեզուին զարգացման:

Տ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Այսօր, կէսօրէ ետք սկսաւ ձիւն տեղալ: Խոշոր ճերմակ թիթեռնիկները դարձդարձելով կ'իյնային պարտէզին մէջ՝ որուն վրայ կը բացուի սենեակիս միակ լուսամուտը:

Ձեռքս դուրս հանեցի սպասելով որ ձիւնը ծածկէր զայն, բայց չէի զգար երբեք երկինքէն իջնող այս ծաղկաղուարճ ղովութիւնը: Աստուած իմ, մրմնջեցի, արդեօք բացարձակապէս մաքուր չէ՞ ձեռքս որ արժանի չըլլար ընդունելու ձիւնին հաղորդութիւնը: Բայց փաթիլները սաստկացան տեղալ եւ ծածկեցին մատներս՝ որոնց մէջ բռնուած էր արդէն աղօթքի մը ծիածանաշող թռչունը, մինչդեռ աչքերս կը լեցուէին ուրախութեան արցունքով:

Երկար վայրկեաններով մնացի լուսամուտիս առջեւ, ձեռքս ձիւնին լուսաւոր համբոյրներուն տակ:

29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Յաճախ այնքան խորապէս եւ սաստկութեամբ կը զգամ կարօտը՝ որ հոգիիս վրայ կը ճնշէ երկար տարիներու բեռը: Կարօտ՝ որուն մասին թեթեւութեամբ մըտածեր էի: Հիմա կը մեղադրեմ ինքզինքս: Կարծեցի թէ գեղեցիկ տարաշխարհիկ տունկ մըն էր անիկա, զոր ես պիտի խնամէի եւ ան սրտիս ջերմութեան մէջ պիտի ծաղկէր հրապոյր ըլլալով վիշտերու: Բայց հիմա, երբ ալ վարժուեցայ կարօտի ցաւը կրելու, մինչեւ իսկ չեմ տրտնջար, եւ կը ջանամ անոր մէջ գտնել տարօրինակ սփոփանք մը՝ որուն առենօք չէի կրնար հաւատալ:

Կարօտ սրտակից էակներու:

Կարօտ ընտանեկան տարիկներու:

Կարօտը կրակին՝ զոր կը վառէի ամէն Կաղանդի գիշեր:

Կարօտը լայն սպիտակ ճամբուն՝ որ կը հասնէր մինչեւ անապատին եզերքը՝ ուր փոշիով եւ արեւի զանակներով պսպղուն մենաւոր արմաւենիի մը սաղարթները կ'օրօրուէին:

30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Այս ձմեռը մանկութեան ձմեռն է պըսպըղուն ձիւնով: Ձմեռ կարօտալի, որուն հէքեաթը կատարուած էր հոգիս: Թաղաւորի աղջիկներ թափօր կազմեցին եւ անցան շուշանափայլ ճամբաներէ: Ես անոնց շունչին կը զգամ դեռ ջերմութիւնը խնկաբոյր: Անոնց ոտքերուն ծաւի հետքին վրայ կը քալեմ: Պիտի հասնիմ տեղ մը՝ ուր Յիշատակը ժպիտ ունի միայն:

Ո՛վ ձմեռն իմ հեռակարօտ մանկութեան: Ո՛վ աղօթամրմունջ շրթունքներ դողահար: Ո՛վ ձեռքեր սպիտակ մեղրամոմէ, որոնց մէջ օրհնութեան վարդեր կը ծաղկին եւ չեն թառամիր երբեք:

Ձմեռ եղնիկներու: Ձմեռ աղջիկներու սիրաբաղձ: Ձմեռ յարուցեալ, հայրենի անսպառ քաղցրութիւն:

31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Լռած են անմեղութեամբ կնքուած աղբիւրները: Ադամանդէ կղպանքներով գոցուած: Բայց, երբ արշալոյսին վարդածաղիկ մատները քակեն շղթաները, ոսկեհոս ջուրերը սուրբ ակնթարթ մը պիտի բխին:

Հայոց աղջիկները իրենց սափորները պիտի լեցնեն, եւ Հայաստան երկիրը պիտի զարդարուի դրախտանման եւ եդեմաբոյր: Անոր հորիզոնները պիտի բոցավառին ոսկեհուր:

Ես զաւակն եմ ժողովուրդի մը՝ որ հէքեաթներու իմաստութեան հետ անմեղութիւնն ունի սուրբերու:

Ես զաւակն եմ ժողովուրդի մը՝ որուն հողին թեւերը պսպղուն են արիւնով եւ արցունքով, արդարութեան անշէջ կրակով:

Ես զաւակն եմ ժողովուրդի մը՝ որուն հերոսները դիւցազուններ եղան եւ քերթողները՝ նահատակներ:

Ես զաւակն եմ Յաւիտենութեան:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ժողովուրդի սիրտը լէճ կ'ըլնի:

×

— Ընկերովի մահը հարսանիք ա:

×

— Բանուկ ձեռքը չի մուրայ:

×

— Ով կը դատի, նա կ'ուտի:

×

— Աղքատութիւնը կրակէ շապիկ է:

×

— Աղքատի սիրտը կայ, ձեռքը չկայ:

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ԱԼ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԵՐ ԿՂԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Պոսթընի «Պայքար» թերթը խմբագրականով մը (7 Յունուար 1967) կը մատնանշէ խոր ցաւ մը, եթէ կ'ուզէք՝ ճանճերի տեսակ մը, Սփիւռք Հայութեան ծոցին մէջ.—

Բոլոր հայ գաղութներու մէջ ալ գոյութիւն ունին հոծ թիւով Հայեր, որոնք այն կարծիքէն են թէ արտասահմանի Հայութիւնը չափազանց մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ եկեղեցիին ու հոգեւորականութեան: Անոնք անդադար դիտել կու տան, թէ հայ թերթերը լեցուն են կրօնաշունչ գրութիւններով, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ ու հոգեւորականութեան վերաբերող յօդուածներով: Այդպիսիներ անպայման անհաւատներ չեն, ինչպէս անոնց հակառակորդները պիտի նկրտէին ներկայացնել զանոնք: Ընդհակառակն, յաճախ լրջախոհ հաւատացեալներ են, որոնք խորապէս կը բաղձան որ ըստ կարելւոյն զգուշացուի ամէն ազգային ներդաշնակութիւն խանգարող չափազանցութիւններէ:

Ահա ամերիկահայ մեր գաղութը: Ի՞նչ կը տեսնենք: Այն թէ՝ եկեղեցին գրաւած է տիրական դիրք մը: Երբ եկեղեցի կ'ըսենք, մեր ակնարկութիւնը բացառաբար Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ չերթար անշուշտ, այլ բոլոր յարանուանութեանց, որոնք բոլորն ալ տիրական դիրք գրաւած են իրենց կրօնական համայնքներուն մէջ: Այդ դիրքառումը կարելի դարձած է ժամանակին հոլովոյթին հետ անդադարաբար կատարուած ոտնձգութիւններով՝ կրթութեան, մշակոյթի եւ այլ յարակից մարզերէ ներս: Բայց այս կէտը արդէն տարբեր հարց մը կը շօշափէ: Մենք կրնանք ունենալ մեր վերապահումները, զորս այս առթիւ չէ որ պիտի պարզենք:

Խնդիրը այն է որ հայ կղերականութիւնը այսօր Սփիւռքի մէջ կը գրաւէ կարեւոր դիրք մը, որ, կարգ մը գաղութներու մէջ, ինչպէս մերինը, առաջնակարգ կը սեպուի:

Այս իրականութիւնը կարելի չէ ուրանալ: Կարելի չէ ուրանալ սա միւս իրողութիւնը եւս թէ հոգեւորականութիւնը, եթէ նոյնիսկ վարչական, ծխական, կրթական եւ մշակութային պաշտօններ ստանձնած ըլլայ, աշխատանքներ կատարելու ըլլայ, պէտք չէ մոռնայ իր կոչումը, դաւաճանէ անոր դէմ:

Արդ, այդ կոչումը՝ իր էութեամբ բարոյական է: Բարոյականութիւնը տարբերութիւն ու ստորաբաժանումներ չունենար: Մարդ կամ բարոյականի տէր է կամ չէ, նայած որ բարոյական սկզբունքներ ունի՞, ի՞նչ չափով կը հետեւի անոնց եւ սայթաքումներու պարագային՝ ի՞նչ չափով կը սրբագրէ ինքզինք:

Ճիշդ է թէ բարոյական հարցերը, ի-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՏԻԺԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Բ.

Բայց լեռնորդի պետերը, նախկին պարսիկ խաներու յաջորդներ, ըմբոստ հոգիով թշնամիներ էին զիրենք նուաճող ցեղին դէմ: Ու արհամարհանքին անսահման էր իրենց կառավարչին համար որ Հայ էր: Հայը, երէկ իրենց ստրուկը, այսօր իրենց վրայ իշխո՞ղ: Իրենց այս զգացումը Տոլկովնիկովէն ծածկելու պէտքն իսկ չէին զգար: Ամէն առթիւ իրենց արհամարհանքը իրենց կառավարչին կը յայտնէին: Պէտք էր վերջ մը դնել այս վիճակին, կառավարիչը մտքը դրաւ այդ ըմբոստութիւնը զսպել:

Օր մը խաներն ու իշխանները իր պաշտօնատունը հրաւիրեց որոշեալ ժամու մը: Անոնք ճշդապահ չգտնուեցան եւ շատ ուշ գացին, ինչպէս որ քէֆերնին կ'ուզէր: Ու երբ թէ սովորական մարդու մը քով երթային, իրենց գլխաւորները չփոխեցին: Սովորական հասարակ հագուստները կոնակնին ներկայանալով, կ'ուզէին արհամարհական զգացումը անգամ մը եւս արտայայտել: Թշնամական ցոյցը ակներեւ էր: Տոլըովնիկով որ առիթի մը կը սպասէր ընդվզումի հակամէտները ահաբեկելու համար, օգտուեցաւ այս պարագայէն: Կայսեր մէկ պաշտօնէին ներկայութեամբ իրենց այս վարմունքը խստիւ կշտամբեց: Ծանօյց թէ զիրենք պատժելու հարկը անխուսափելի էր: Անմիջապէս իր ոստիկաններուն հրամայեց այդ խաներէն մէկ քանին վար դնել: Յանդուգն պարագլուխները ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան: Քիչ ետքը Սիպիր աքսորուեցան: Այդ գաւառը հանդարտեցնելու եւ բարեկարգելու համար Տոլկովնիկով ընդարձակ արտօնութիւններ խնդրած ու ստացած էր: Կ'իշխէր ինչպէս պաշարման վիճակի մէջ գտնուող երկրի մը մէջ:

Կառավարչին խիստ տնօրինութեամբը սարսափը տիրեց: Ազատ մնացող խաները հարկադրուեցան խոնարհիլ: Երեսանց հաշտ երեւցան, սրտանց անհաշտ, կը միաբանին ու կ'որոշեն դաւել եւ սպաննել հայ կառավարիչը: Տոլկովնիկով կը տեղեկանայ այս դաւին: Ձայն չի հաներ, կը դիտէ, կը հասկնայ թէ խաները ուր կը ժողովուէին եւ երբ: Օրին մէկը, հետը քաղաք մը միայն առած յանկարծ մէջերնին կ'իյնայ, երբ հաւաքուած էին:

— Զիս սպաննելու խորհրդի համար հոս ժողովուած էք, կ'ըսէ: Ահա հոս եմ, սպաննեցէք:

Դաւադիրները շուարած ու սարսափահար կը մնան: Ոչ ոք ձեռք վերցնել կը համարձակի: Հայը իր մագնիսական նայուածքովը ամէնքն ալ ընկճած էր:

Սակայն կառավարիչը ներողութիւնը աւելի իմաստուն քաղաքականութիւն համարելով, խիստ վարմունքի չհետեւեցաւ: Ամէնուն ներեց, խաներն ու իշխանները այդ օրէն այլեւս բարոյապէս ընկճուած էին:

Բայց Տոլկովնիկով եթէ բոլոր պետերուն համար ապահով էր, Դանիէլի մասին միշտ կասկածոտ էր: Անոր շունչը միշտ երկրին վրայ սփռուած կը զգար: Ուրեմն ապագան անստոյգ էր: Հայ բարեկարգիչը Լեզգիներու նախկին հրամանատարին հետ որքան ալ բարեկամական կապերով կապուած ըլլար, քաղաքականութեան անողոք պահանջը զինքը պարտաւորեց բարեկամութիւնը զոհել երկրին շահերուն: Դանիէլը պէտք էր հեռացնել Ցաղաստանի շրջականներէն, եւ մինչեւ իսկ Կովկասէն: Այս եղաւ Տոլկովնիկովին որոշումը, որոշում մը որ շատ անգութ եւ յանդուգն երեւցաւ նոյն իսկ Կովկասի ռուսական վարչութեան: Լեզգի իշխանին հեռացումը կրնար իր ժողովուրդը գրգռել եւ զայրացնել: Տոլկովնիկով ականջ չկախեց ոչ մէկ առարկութեան: Իր որոշումին վրայ հաստատ մնաց: Արտաքսումի հրամանը տրուեցաւ: Հինաւուրց լեռնականը հարկադրուեցաւ մեկնիլ:

×

Իր լեռներէն բաժնուելէ առաջ, Դանիէլխան քովը կանչեց իր մէկ հատիկ զաւակը, Մուսա պէյը, որ Շամիլի պատերազմներուն միջոցին ծնած էր, ու հիմակ առոյգ երիտասարդ մըն էր: Աչքերը արցունքով լեցուած, ըսաւ տղուն.

— Ահա ես կ'երթամ, զաւակս: Դուն եթէ կ'ուզես՝ մնացիր հոս: Իսկ եթէ մնալ չես ուզեր, հետս եկուր: Բայց ուր որ ալ գտնուիս, ինչ որ ալ ըլլաս, աղէկ յիշէ ինչ որ պիտի ըսեմ:

«Տես, զաւակս, ինչ էի, ինչ եղայ: Լեզգիներու իշխանն էի, Նիկոլա կայսրը գլխս թեւը առած, ժամերով հետս ճեմեց: Շամիլի հետ ռուսական բանակները սարսափահար ըրինք: Եւ սակայն այսօր կը պարտաւորուիմ իմ լեռներս թողուլ ու երթալ: Ալ անոնք պիտի չտեսնեմ, եւ ոչ թէ իսկ հեռուէն: Ու Աստուած գիտէ ինչքան կը սիրեմ այդ լեռները որոնց մէջ մեծցեր եմ: Ծերութեանս օրերուն է որ կը զատուիմ անոնցմէ: Աստուած է որ գլխս կը պատժէ, զաւակս: Եղբայրներուս արիւնը մտայ. պատիժը պէտք է կրեմ:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(2 Տար.)

րենց լուծեւամբ իսկ, ներքին հարցեր են: Այսինքն՝ մարդ իր հոգիով է որ կը մեղանչէ: Այսուհանդերձ, արտաքին նշաններն ալ արհամարհուելու չեն, այլ խօսքով՝ հայ եկեղեցականները պարտաւոր են ուշադրութիւն ընելու ոչ միայն իրենց մտածումներու մաքրութեան, այլ եւ իրենց նստուածքին, կեցուածքին, խօսուածքին եւ գործերուն, անոնց լրջութիւնը ամէն գնով ապահովել կարենալու համար:

Ասոնք հարցեր են, որոնց թեթեւամբութեամբ կարելի չէ մօտենալ: Մեղի ծանօթ է թեթեւամիտներու տրամաբանելու եղանակը. — «Իմ ապրած տեղս ո՞վ հակակշիռ պիտի բանեցնէ վրաս, ես ուզածս կ'ըսեմ ու կ'ընեմ եւ ոչ ոք բան կը գիտնայ»: Հասկնալի է որ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, մանաւանդ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նման ընդարձակածաւալ երկրի մը մէջ, միաժամանակ շատ մը տեղեր չի կրնար գտնուիլ, անդադար իր բարոյական հսկողութեան տակ առնելու համար բոլոր կղերականները: Մնաց որ՝ բարոյական անկումները, սայթաքումները եւ թերացումները միշտ ալ տեսանելի չեն ըլլար, — կրնան տեսանելի ըլլալ, բայց շուտով կը պարտկուին: Գալով ծուխին՝ ան ալ հանրային կարծիքի բանեցուցած բարոյական հակակշռով գոհանալու է, այդ ալ կրնայ անդոհացուցիչ ըլլալ, անբաւարար ու պակասաւոր ի յայտ գալ, մինչեւ իսկ ճշմարտութիւնները խեղաթիւրող ըլլալ:

Կենսականն ու անմիջականը այն է որ՝ հայ եկեղեցականը, մինչեւ իսկ այն պարագային ուր հայ կղերականութեան ամենացած աստիճանին վրայ կը գտնուի տակաւին, խորապէս գիտակցելու է, թէ բարոյական ազդակը՝ իր պարագային, առաջին գիծի վրայ ըլլալու է: Ինք դառնալու է իր տէրը: Ինք բարոյական հակակշիռ բանեցնելու է իր վրայ: Ինք առաւելագոյն չափով ինքնիրեն հանդէպ խստապահանջ գտնուելու է: Խստակրօնութեան օրինակը ինք տալու է: Ոչ մէկ առթիւ եւ ոչ մէկ չափով մեղանչել բարոյական սկզբունքներուն, ըմբռնումներուն ու գաղափարներուն դէմ: Կ'ընդունինք թէեւ որ պահանջուածը դիւրաւ ձեռք չի բերուիր, բայց համոզուած ենք որ կոչում ունեցող հոգեւորականը բարձունքներ կրնայ նուաճել:

Ժողովրդային միահամուռ կրաւորականութեան դէմ յանդիման, բարոյական սանձարձակութիւններ ուշադրութիւն կը գրաւեն ամէնուրեք: Անոնք զսպուելու են անմիջապէս:

Եթէ հաւատացեալները լռեն, մամուլը պէտք է խօսի:

Եկեղեցին միայն անուանապէս Աստուծոյ տունը ըլլալու չէ: Եկեղեցականը, եթէ հաւատք ու կոչում ունի, ամէն դժուարութիւն կրնայ յաղթահարել, ամէն աղտեղութիւն կրնայ մաքրել:

Մեղի պէտք չեն հաւատք, կոչում եւ բարոյական չունեցող կղերականներ ...:

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Հայ ժողովուրդի բնատուր ձիրքին շնորհիւ առաւելաբար, արտասահմանի եւ Հայաստանի մէջ կազմուած է գիտնականներու փայլուն համաստեղութիւնմը: Հայաստանի մասնագէտները այժմ մեծապէս օգտակար կ'ըլլան օտար երկիրներու տնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան զարգացման գործին մէջ:

Ասուանի Ջրամբարին կառուցումին մէջ իրենց կարեւոր օժանդակութիւնը կը բերեն Հայերը եւս: Հայ ճարտարապետներէն յիշենք հետեւեալները՝ Յ. Քարամեան, Ս. Սարգսեան: Յ. Մինասեան, Փ. Զաքոյեան եւ ուրիշներ: Պաղտատի ելեկտր. մեքենաներու գործարանին կառուցումին պատասխանատուութիւնը յանձնուած է հայ մասնագէտներու: Կարճ ժամանակուան մէջ Երեւանի մասնագէտները պատրաստեցին ապագայ գործարանին նախագիծը, եւ 1962ին, անոնց գործօն մասնակցութեամբ սկսաւ գործարանին կառուցումի աշխատանքը: Այս գործին մէջ իրենց մասնակցութիւնը կը շարունակեն բերել ճարտարապետներ Է. Թորոսեան, Բ. Բիշարեան, Զ. Սարգսեան, Ս. Սնխչեան, Մ. Յարութիւնեան, Կ. Տէր Յովհաննիսեան, Ա. Սիմոնեան, Լ. Սուլթանեանց, Ա. Ամիրջանեան եւ ուրիշներ:

Հայ մասնագէտները այնքան լաւ տպաւորութիւն գործած են Արաբներուն վրայ, որ Իրաքցի յիսուն մասնագէտներ Հայաստան այցելեցին իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործելու մտադրութեամբ:

Հայ մասնագէտները ատենին օգնեցին նաեւ Ղանայի Սեւ Վոլթա գետին վրայ կառուցուած ջերմելեկտրակայանին կառուցման գործին մէջ: Երեւանի մէջ պատրաստուեցաւ յիշեալ ջերմելեկտրակայանին նախագիծը: Գ. Ղազարեան, Ռ. Յովհաննիսեան, Ն. Շեկոյեան, Յ. Աւետեան, Ա. Սարգսեան եւ խումբ մը հայ երկրաբաններ աւելի քան չորս ամիս Ղանայի մէջ կատարեցին անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնները՝ տեղագրական երկրաբանական, ջրային եւայլն:

Հայ մասնագէտներու օգնութեամբ Ղանայի, Սոմալիի եւ Ուկանտայի մէջ հաստատուեցան պանիրի եւ կաթի արդիւնաբերութեան հիմերը:

ՄԱԿի կողմէ նշանակուած փորձագէտ՝ Խոջա-Էյնաթով վեց ամիս ուսումնասիրութիւններ կատարեց եւ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Աֆղանիստանի հողային եւ ջրային պաշարներու օգտագործման ծրագիրները կազմելու գործին մէջ: Հայ մասնագէտները մասնակցած են նաեւ Ջելալապադի ջրանցքին, Հինտիկուշի լեռնային անցքին, Սոմալիի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն, ձայնասփիւռի կայանին, հիւանդանոցներու եւ դպրոցներու շինութեան գործին մէջ:

Երեւանի ձգագողի գործարանը մասնագէտներ ուղարկեց Չեխոսլովաքիա, որպէսզի տեղւոյն վրայ անհրաժեշտ ցուցմունքները ընեն ձգագողի գործարանին շինութեան համար:

Հայ մասնագէտները իրենց կարեւոր նպաստը կը շարունակեն բերել հետեւեալ երկիրներու արդիւնաբերութեան կեդրոններու հաստատման գործին մէջ.— Հնդկաստան, Քուպա, Սէյլան, Իրան, Նեփալ, Սուրիա, Ալժերիա, Եմէն, Լեհաստան, Վիէթնամ:

Ս. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եղէգի գիւղը կը գտնուէր Խարբերդի քաղաքէն երեք մղոն դէպի հարաւ: Իսկ Մէզիրէն մէկ մղոն դէպի արեւելք: Արդիւնաբերական հայաշատ գիւղերէն մէկն էր, մօտ երկու հարիւր ընտանիքով: Գիւղէն առատ ջուր կ'անցնէր: Օգտուելով այս բնական պատեհութիւններէն, շինած էին 9 ջաղացքներ: Ասոնք էին որ Մէզիրէին ու Խարբերդին բազմահայ գիւղերուն ալիւր կը հայթայթէին:

Գիւղը առանց բացառութեան լուսաւորչական էր, ունէր լսարան, գրադարան եւ դպրոցներ:

Զատկի յաջորդ Կիրակին, Կարմիր Կիրակի, Եղէգի Ս. Նշան տօնն էր: Հազարաւոր ուխտաւորներով Կիրակիէն մէկ երկու օր առաջ՝ գիւղին տուները եւ դպրոցները կը լեցուէին: Եկեղեցւոյ գաւիթին մէջ անգամ պառկելու տեղ չէր մնար: Անոնց հետ կուգային նաեւ մանր առեւտրականներ, մեծ մասամբ քաղցրեղէն շինողներ, որոնք կը տեղաւորուէին գերեզմաններու քարերուն վրայ:

Կուգային նոյնպէս նուագածուներ, լաբախաղացներ, մինչեւ հեռաւոր Մուշէն: Առաւօտուն կանուխ, երբ եկեղեցւոյ զանգակները կը հնչէին, արդէն ուխտաւորներով լեցուած կ'ըլլար եկեղեցւոյ շրջափակը: Այս տօնախմբութեան կը մասնակցէին շրջակայ հայ գիւղերը: Յիշենք՝ Քեսիրիկը, Մօրենիկը, Սուրսուրին, Հիւսէյնիկը, եւայլն:

Ահա այս յիշատակի օրուան նուիրուած, Մարսէյլի Եղէգի Ս. Նշան տօնախմբութեան կարգադիր յանձնախումբի հրաւէրին փութացած էին մեծ թիւով, մանաւանդ հոս ծնած երիտասարդներ, մասնակցելու համար պիքնիք-հաւկիթախաղին, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, մէկ Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 9ին, Պարտը Կլոպի ներքնասրահին մէջ: Սրահը զարդարուած էր գեղեցիկ ծաղիկներով, սեղանները՝ կարմիր հաւկիթներով եւ կարկանդակներով, այս բոլորը՝ մեր ժըռաջան տիկիններու կողմէ:

Կարգադիր մարմնի կողմէ խօսեցաւ հայրենակից Կ. Տէրտէրեան, որ նախ հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը ոտքի՝ յարգել յիշատակը մեզմէ յաւէտ բաժնըուած հայրենակիցներու յիշատակը:

Սիրելի հայրենակիցներ, աշխարհացրիւ Եղէգցիներ, Ամերիկայէն Սուրիա, Հայաստանէն Ֆրանսա, այսօր Մարսիլիոյ մէջ հաւաքուած ենք երկու հարիւր հոգի եւ խոր յուզումով է որ կը վերյիշենք Եղէգի Ս. Նշան պատմական օրը: Այնտեղ, մեր երկիրը, իր չէն գիւղերով, այժմ անապատ է դարձած: Մենք կը հաւաքուինք գարնանաբոյր Կանանչ Կիրակի օրով, օտար երկինքներու տակ, տօնելու հայրենի աւանդութիւնները:

Ապրիլի Կանանչ Կիրակիներուն յաջորդեցին արեան Կարմիր Կիրակիներ, բայց մենք չենք մոռցած հին օրերը: Ասկէ յիսունէ աւելի տարիներ առաջ հայ ժողովուրդն ամբողջ տարագրուեցաւ, ցրուեցաւ աշխարհի չորս ծագերուն վրայ: Մենք վերապրողներս խոր յուզումով է որ կ'ոգեկոչենք Սահակ Կաթողիկոս Խապայեանի ծննդավայրը: Այս յոյզերով եւ յոյսերով է որ կ'ուզենք «Հայ ապրիլ»:

Օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Խաչատուր Խումարեան:

Եղան երգեր եւ մենախօսութիւններ երիտասարդներու կողմէ: Թող մեր սիրելի Յառաջը քաջալերութեան համար ներէ որ յիշեմ հոս ծնած երիտասարդներէն մէկ քանիին անունները: Երգեցին հայերէն... քոյրեր Քոռթոշեան, Պ. Բալուցեան եւ իր քոյրը Էլիզ Բալուցեան, որոնք երգեցին ու զուարթութիւն սփռեցին: Ներկաները դժուարաւ բաժնուեցան այս հայաշունչ մթնոլորտէն:

Կ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՏՆՏԱՂ

Երկու անտունիներ կը պատրաստուին հանրային պարտէզի մը երկու նստարաններու վրայ քնանալ:

— Ի՞նչպէս հասար այս վիճակին բարեկամ, կը հարցնէ մէկը:

— Սիրային յուսախաբութեան պատճառով, դո՞ւն:

— Առողջական պատճառներով ... բժիշկը ժամանակին սիկարէթը արգիլեց: Իսկ ինծի համար առանց ծխելու աշխատիլը անկարելի էր:

×

Մարդուն մէկը ինքնաշարժային արկածի մը հետեւանքով մարած վիճակի մէջ հիւանդանոց կը փոխադրուի: Բաւական ժամ ետք պահ մը աչքերը բանալով կը հարցնէ:

— Ո՞ւր կը գտնուիմ, դրախտին մէ՞ջ:

— Բայց ոչ, սիրելիս, կը պատասխանէ կինը, որ մինչ այդ հիւանդանոց փութացած է, քանի որ ես քովդ եմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Բայց խանութպանը, որուն դէմքին վրայ անամնային ուրախութիւն մը կը նշմարուէր այժմ, ակռաներուն մէջէն ինքնիրենը մրմռաց:

— Շունդլուխ, ինքզինքիդ եկուր, ասկէ հաւկիթ ածող հաւը գտար, աչքդ չորս բաց չփախցնես ...:

Եւ խօսքը Մանոնի ուղղելով շարունակեց.

— Տեսա՞ր, մեծապատիւ տիկին, տեսա՞ր որ չեմ սխալեր ...: Ինչո՛ւս պէտք.. ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ ... դուն հոգ մի ըներ ... Շունդլուխը հոս կեցած է ..: Ինծի ի՞նչ կայ տակը, ես քեզի անոր ձեռքէն կ'ազատեմ: Քսան հազար ֆրանք կուտա՞ս ... աղէկ մը մտմտա ...: Տասը հազարը առաջ, տասը հազարն ալ ետքը ... : Հա կամ չէ ...:

Պատասխան չտա՞ս ...: Ի՞նչ է ան, ինծի մտիկ չէի՞ր ըներ ...: Ըսածս աղէկ մը չհասկցա՞ր ... հիմա նորէ՞ն այբ բեն գիմէն սկսինք ...:

Յանկարծ գետնայարկէն խօսակցութեան ձայներ լսուեցան:

— Ներողութիւն, պարոնուհի ...: Երթամ դուռը բանամ, ըսաւ Շունդլուխ: Ըսածիս վրայ աղէկ մտմտացէք ...: Գործերնուդ եկա՞ւ մի, աս մատներնուդ մատնին կամացուկ մը գրպանս կը նետէք վար իջած ատեննիդ...: Աստուած վկայ Ջօյին շատ գոհ պիտի մնայ ...: Պատուաւոր կին է ..., խօսքէս դուրս չելլեր:

Մէկ կողմէն այս խօսքերը ըսելով, խանութպանը դրանը մօտեցաւ եւ սեմին վրայ կենալով՝ աւելցուց.

— Գաւաթ մը օղի՞ ալ չէք առներ հետը ...: Ո՞չ...: Դուք գիտէք, տիկին պարոնուհի ..., ըսածներս չմոռնաք...: Ծառայ եմ պարոնուհիիս:

Երբ այդ ցած արարածը դուռնէն դուրս ելլելով աներեւոյթ եղաւ, Մանոն, ամօթէն, գլուխը թիկնաթոռին կռնակի բարձին վրայ նետեց եւ երկու մատներովը ճակատը սեղմելով գոչեց.

— Ինչ ամօթ ... ինչ վատութիւն ...: Բայց ինչ ընեմ, զաւակներս գտնելու համար ամէն բան աչքս առած եմ ..., ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ ..., բնաւ բերանս պիտի չբանամ:

Հազիւ թէ այս բառերը արտասանած, յանկարծ ... սենեակին պատուհանը կարծես թէ մէկէն ի մէկ հովէն բացուած ըլլար, կռնակի վրայ բացուեցաւ եւ սեւեր հագուած մարդ մը, արձանակը ձեռքը բռնած, ներս ցատկելով սենեակէն մանկամարդ կնոջ վրայ խոյացաւ եւ ըսաւ.

— Եթէ տեղէդ շարժիս կամ պոռաս, գիտցած եղիր որ մեռած ես ...:

Մանոն վախէն պատի գոյն առած ակռաներուն մէջէն մրմռաց.

— Վիտօքն է ...:

Վիտօք, ատրճանակին փողը սպառնականօրէն Մանոնի ճակտին դրած եւ աչքերը գիշատիչ թռչունի մը պէս իր որսին ուղղած, ջանալով մեղմացնել իր բարկութիւնը, գոռաց.

— Հիմա ըսէ թէ հոս ի՞նչ գործ ունիս:

ԱՏՐՃԱՆԱԿԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Այն միջոցին երբ Վիտօք կը պատրաստուէր Արիթօն եւ իր գլխաւոր արբանեակները ոստիկանութեան յանձնել, ի՞նչպէս կ'ըլլար որ յանկարծ իր կնոջը դիմացը կ'ելլէր:

Երկու բառով պատմենք,

Վիտօք, պարոն Հէնրիի հետ համաձայնելէ ետք, գիշերը վրայ հասածին պէս, վազած եկած էր Փախչող Ջուկին կապելան, եւ պարտէզէն ներս մտնելէ ետք, հորի մը փլած փայտէ ծածկոյթին ետին պահուըտելով, առանց մէկէ մը նշմարուելու վախ ունենալու, սպասած էր Արիթօյի եւ իր արբանեակներուն ժամանումին:

Իրաւ ալ, իրեն եւ պարոն Հէնրիի միջեւ որոշուած նշանը տալէ առաջ, Վիտօք, զարանակալ հորին ետին պահուըտած, սպասած էր որ աւազակախումբին բոլոր անդամները միանան որպէսզի անոնցմէ ոչ մէկը կարենայ ազատիլ իր լարած ծուղակէն, մինչդեռ պարոն Հէնրի, իր զինուորներովը կազմ ու պատրաստ, հեռաւոր դիրքեր բռնելով, կապելան պաշարման վիճակի մէջ կ'առնէր:

Ահա այսպէս, Վիտօքի զարմանքը մեծ եղաւ երբ պահուըտած տեղէն նշմարեց կառք մը որ կանգ կ'առնէր կապելայէն քիչ մը անդին: Մանաւանդ ապշած մնաց երբ տեսաւ որ կին մըն էր կառքէն իջնողը:

— Զարմանալի բան, այս կինը ո՞վ կրնայ ըլլալ, բացագանչեց իրովի:

Եւ մութին մէջ ծառերուն տակը սողալով՝ զգուշութեամբ անծանօթ կնոջ մօտեցաւ ... բայց ... յանկարծ կանգ առաւ ...:

Երբ անծանօթ կինը կապելային դրան մօտեցաւ եւ մէկ երկու բառ փսփսաց ներս մտնելու համար ..., Վիտօք անոր ձայնը ճանչցաւ ... եւ կատաղութենէն բռունցքները սեղմելով մռնչեց:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Վարդ Միքայէլեան կը նուիրէ իր ողբացեալ ամուսնոյն Վարդ Միքայէլեանի մահուան տխուր առթիւ հարիւր ֆրանք Յառաջի բարգաւաճման, Հայ Ազգային եկեղեցւոյ եւ Մարտիկներու Միութեան հարիւրական :

Տէր եւ Տիկին Թաւոր Միքայէլեան, Ժան եւ իր զաւակը Բաթրիք Միքայէլեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գ. Պալիկեան (Տէսին) վաթսուն, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ասլանեան քսան, փոխան ծաղկեպսակի տեղւոյս Ց. Կապ. Խաչի դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդ Միքայէլեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ցաւակցական նամակներով, ծաղկեփունջով եւ նուիրատուութեամբ, նոյնպէս տեղւոյս բոլոր կազմակերպութեանց որ մասնակից եղան իրենց վըշտին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր դառն կորուստին առթիւ :

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շընորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պալիկեանէ երեսուն ֆր. (Տէսին), Պ. Սարգիս Տէմէրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Հայկանուշ Ղարիպեանէ եւ զաւակունք յիսուն ֆր., իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տխուր առթիւ, Հաճըեան եւ Նիկողոսեան ընտանիքներէ իրենց ննջեցեալներու հոգւոյն 50 ֆրանք, ի նպաստ դպրոցի :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՖԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Հանդէսը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օսոսոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին

Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ

ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ Համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Լէն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 փրանք

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տարի 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տարի 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 9 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 9 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10883 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — No 10.883

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Քսան տարիէ ի վեր Ամերիկան մեղրի կարաս մըն էր դարձած Թուրքիոյ համար, երկինքէն ինկած Թանկագին գանձ մը անսպառ :

Ազգային պաշտպանութեան նախարարը վերջերս Անգարայի Խորհրդարանին մէջ կը յայտարարէր, որ 1948էն ի վեր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երկուքուկէս միլիառ տոլար յատկացուցած է Թուրքիոյ զինուորական ծախքերուն համար :

Այս հաշիւէն դուրս են տնտեսական վերելքի համար յատկացուած կամ զանազան առիթներով եւ նպատակներով փոխ տրուած գումարները :

Թրքական բանակը արդիականացնելու եւ մէհմէտճիկները նոր զէնքերու գործածութեան վարժեցնելու պարտականութիւնը ստանձնած էին ամերիկացի մասնագէտ զինուորականները :

Ն. Միութեան դէպի հարաւ տարածուելուն արգելք հանդիսանալու համար Ամերիկացիք դրուած էին Թուրքիոյ ռազմագիտական կեդրոնները, օդանաւի, հրթիռի, եւ հիւլէական զէնքերու խարիսխներ ու «ռատար»ներ հաստատած էին Կիլիկիայէն մինչեւ Էրզրում եւ Կարս :

Թուրք զինուորականները իրաւունք չունէին այդ խարիսխներու գաղտնիքներուն տեղեկանալու եւ ոչ ալ անոնց մօտենալու՝ առանց ամերիկացի բարձրաստիճան սպաներու եւ հրամանատարներու արտօնութեան :

Թրքական քաղաքային կամ զինուորական դատարանները իրաւունք չունէին դատի ենթարկելու իրենց հողին վրայ յանցանք գործող ամերիկեան զինուորները :

Տեւական մը վերադարձ դէպի «կապիտուլասիոն»ներու շրջանը, երբ Թուրքիոյ մէջ ապրող օտարականները կը դատուէին իրենց դեսպանատանց դատարաններուն առջեւ : Թրքական դատարանները իրաւունք չունէին միջամտելու :

Վերջին տարիներու ընթացքին Ամերիկացիք թեթեւցուցին իրենց նիւթական աջակցութիւնը Թուրքիոյ : Նոյնպէս մասնագէտներ ղրկեցին պահանջելով քննել կառավարութեան հաշիւները : Դրամ տուեր էին եւ կ'ուզէին հասկնալ թէ ի՛նչ բանի կը գործածուէր այն :

Այս հարցերը մամուլի նիւթ դարձան : Ազգայնամոլ թերթեր հրահրեցին կիրքերը՝ մթնոլորտ ստեղծելու համար Ամերիկացիներուն դէմ :

Մթնոլորտը աւելի թանձրացաւ՝ երբ 1964 Յունիս 5ին նախագահ Ճոնսըն վարչապետ Ինէօնիւին խիստ նամակ մը ուղղեց՝ ազդարարելով զգուշանալ Կիպրոսը զէնքի ուժով գրաւելու ձեռնարկներէն :

Ամերիկեան 6րդ նաւատորմը Միջերկրականի ջուրերուն մէջ շրջապտոյտի ելաւ այն օրերուն, երբ Թրքական մարտանաւերն ու զինուորական փոխադրանաւերը Իսքէնտէրունէն ճամբայ կ'ելլէին՝ Կղզին գրաւելու սպառնալիքով :

Հակառակ այս ազդարարութեանց, Թուրք օդանաւորդներ 1964ի Օգոստոսին ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերով ռմբակոծեցին Կիպրոսի յունաբնակ գիւղերը՝ վայրագօրէն սպաննելով հինգ հարիւր անպաշտպան անմեղ գիւղացիներ, կիներ ու երախաներ :

Այդ օդանաւերը մաս կը կազմէին «Օթան»ի պաշտպանողական ուժերուն : Թուրքերը իրաւունք չունէին զանոնք գործածելու առանց ամերիկեան հրամանատարի արտօնութեան :

Միւս կողմէ համայնավար գործակալներ Թուրքիոյ մէջ հակամերիկեան քարոզչութեան լծուած՝ պղտորած էին մտքերը : Խորհրդարանին մէջ անգամ մէկը միւսին դէմ կատարուած անարգական խօսքերու բառացանկին մէջ «Ամերիկացիներուն ծախուած» մակդիրը ամէնէն գործածականն էր դարձած :

Այս պարագաներուն տակ Թուրք ամբոխը թշնամական անձոռնի ցոյցեր կատարեց Տին Ռըսքի դէմ 1966 Ապրիլին, երբ անիկա Թուրքիա գացած էր մասնակցելու Սենթոյի հերթական ժողովին եւ երբ ճիշդ այդ օրերուն 6րդ նաւատորմէն քանի մը մարտանաւեր խարսխած էին Վոսփորի ջուրերուն մէջ :

Ամերիկացիք կը թուի թէ շատ ազդուեցան հետզհետէ աճող թշնամական արտայայտութիւններէն եւ վերջերս որոշ գիջումներ ըրին Թրքական բանակի հրամանատարներուն :

Որոշեցին, որ ամերիկացի եւ Թուրք զինուորականները նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն որոշ կէտերու մէջ :

1947էն մինչեւ 1965 Մ. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած էին 54 համաձայնագրեր, որոնք զանազան սեղմումներու կ'ենթարկէին Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը՝ Ամերիկացիներու դէմ յանդիման :

Վարչապետ Տէմիրէլ առաջարկած է մէկի վերածել անոնք, մեղմացնելով պայմանները : Ստորակայութենէն կ'ուզէ ձերբազատուիլ եւ որոշ անկախութեան տիրանալ :

Կը թուի թէ որոշ չափով յաջողած է իր ծրագրին մէջ :

Հանրապետութեան նախագահ Ջօր. Ճէվտէթ Սունայ Ուաշինկթընի մէջ ուզած է ամրապնդել Թուրքեւամերիկեան բարեկամութիւնը : Յաջողած է նիւթական նոր եւ կարեւոր օժանդակութիւն մը ապահովել երկրին :

Ատոր փոխարէն Ամերիկացիք որոշած են առ այժմ մնալ Թուրքիոյ մէջ եւ պահել իրենց հեղինակութիւնը Թրքական բանակին վրայ :

Յարգելով հանդերձ Թուրքիոյ գերիշխանական իրաւունքները, Ամերիկացիք իրենց կը վերապահեն զինուորական խարիսխները ըստ կամս օգտագործելու իրաւասութիւնը :

Հակառակ քսան տարուան յարատեւ աշխատանքներուն Ամերիկացիք չեն կըրցած իրենց հայթայթած արդիական զէնքերուն վարժեցնել մէհմէտճիկը : Գիտութիւնը կը զարգանայ օրէ օր : Մեքենաները կը գրաւեն մարդոց տեղերը : Արեւմուտքի մէջ պետութիւններ կը կրճատեն զինուորական ծառայութեան շրջանը եւ կը պակսեցնեն բանակի զինուորներուն թիւը :

Թուրքիա կը շարունակէ կէս միլիոն զինուոր պահել դրօշի տակ եւ հսկայ ծախքերու կ'ենթարկուի :

Պետական ելմտացոյցին մէջ զինուորական ծախքերը առաջին տեղը կը գրաւեն, մինչ երկիրը կը լողայ թշուառութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՄԵԾ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԿԱՆ

Նախարարապետ Փոմփիտու ներկայացուց իր կազմած նոր դահլիճը, որ մեծ փոփոխութիւններ չունի նախորդէն, բայց եւ այնպէս եօթը նորեր մտած են կառավարութեան մէջ, որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ .—

ՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ .— Մշակոյթ՝ Անտրէ Մալրօ (անփոփոխ), Հանրային Պաշտօնավարութիւն՝ Միշըլէ (նոր), Անդրծովեան՝ Պիյոթ (անփոփոխ), Գիտական Հետազօտութիւն, Մօրիս Շուման (նոր) :

Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն՝ Ռոժէ Ֆրէ (նախապէս Ներքին) :

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ .—

Արդարութիւն՝ Լուի Ժոքս (նախապէս պետական նախարար) :

Ելմտական եւ Տնտեսական՝ Տըպրէ (անփոփոխ) :

Արտաքին՝ Քուվ տը Միւրվիլ (անփոփոխ) :

Ներքին՝ Ֆուշէ (նախապէս Լուսաւորութեան) :

Բանակներու՝ Մեսմէր (անփոփոխ) :

Լուսաւորութիւն՝ Ալէն Փէյրըֆիթ (նախապէս Գիտական Հետազօտութիւն) :

Երկրագործութիւն՝ Էտկար Ֆօռ, (անփոփոխ) :

Սարքաւորում եւ բնակութիւն՝ Էտկար Փիզանի (անփոփոխ, բայց իր նախարարութեան անունին կը կցուի՝ բնակութիւնը) :

Ճարտարարուեստ՝ Կիշառ (նոր) :

Ընկերային՝ Ժաննընէ (անփոփոխ) :

Փոխադրութիւն՝ Շաման (նոր) :

Նախկին Ռազմիկ Տիւվիլար (նոր) :

Թղթատար՝ Կենա (նոր) :

Երիտասարդութիւն եւ մարզական՝ Միսոֆ (անփոփոխ) :

Տեղեկատուութիւն Ժորժ Կորս (նոր) :

Զբօսաշրջիկութիւն՝ Տիւմա (անփոփոխ) :

Գործակցութիւն՝ Պուրժ (նախապէս տեղեկատուութիւն) :

Փոխ - Նախարարներ .— Արտաքին՝ Պէթանքուռ, Ներքին՝ Պոր, Ելմտական՝ Պովէն եւ Նէնժէսէր, Ընկերային՝ Շիրաք :

Նախորդ դահլիճէն հետեւեալ նախարարները բոլորովին կորսնցուցած են ամէն պաշտօն .— Սանկինեթթի, Շառպոնէլ, Ֆուայէ, Մառեթ, Հայիպ - Տըլոնքլը, տը Պրօյլ, տը Շամպրէօն :

Յիշենք որ դահլիճին կազմութեամբ, 25 երեսփոխաններ կը կորսնցնեն երեսփոխանական իրենց աթոռը եւ իրենց փոխանորդը կրնայ այդ տեղը գրաւել միայն ամիս մը ետք, ինչ որ կը նշանակէ թէ կոլիստները մէկ ամսուան ընթացքին միայն 217 երեսփոխան ունին, այլ խօսքով մեծամասնութիւն չունին :

ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԸՄՖՐԷԻ ԴԷՄ

Միացեալ Նահանգներու փոխ - նախագահը՝ Հըմֆրէ, որ Փարիզ հասաւ առջի օր թշնամական ցոյցերու առիթ տուաւ : Աւելի քան հինգ հազար ցուցարարներ հաւաքուած էին Քոնքորտի հրապարակը եւ կը պոռային «Հըմֆրէ՝ ոճրագործ» : Պատերու վրայ կարելի էր կարդալ՝ իուս էս ոճրագործ, Հըմֆրէ կօ՛ հոմ, խաղաղութիւն Վիէթնամի մէջ» : Ապահովութեան ուժերը ցրուեցին ցուցարարները, բայց բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ 80 հոգի ձերբակալուած են իրենց ինքնութիւնը ստուգելու համար :

Ամէն մարդ անշուշտ իրաւունք ունի համաձայն չըլլալու Վիէթնամի ամերիկեան քաղաքականութեան հետ, բացի սակայն անոնցմէ, որոնք համաձայն էին, 1956ին, որ խորհրդային հրասայլերը ազատատենչ ժողովուրդ մը ճզմեն Եւրոպայի սրտին վրայ :

×

Հակառակ այս ցոյցերուն, Հըմֆրէ յայտնեց թէ «հաճելի օր» մը անցուցած է :

Փարիզ հասած էր Ուրբաթ առաւօտ :

Աւանդական ծաղկեպսակը դրած Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, ապա ճաշի հիւրը եղած նախագահ տը Կոլի : Ջերմ բաժակաճառեր կը փոխանակուէին եւ տը Կոլ կը վերջացնէր իրը, շեշտելով «բաժակս կը բարձրացնեմ ի պատիւ Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան, որու մէջ Ֆրանսա միշտ կը տեսնէ իր բարեկամը, երկու դարէ ի վեր եւ որ ճիշդ յիսուն տարի առաջ դարձաւ իր պանծալի դաշնակիցը» :

Հըմֆրէ յիշելէ ետք թէ յիսուն տարի առաջ, Ամերիկա օգնութեան հասած էր Ֆրանսայի, որ վտանգուած էր, ըսած է .— « Աստուծոյ օգնութեամբ, Ամերիկա տարբեր ձեւ չի կրնար գործել, կ'ըսէր իմաստութեամբ նախագահ Ուիլսըն, վասնզի կապերը որ կը միացնեն իմ երկիրս Եւրոպայի եւ ձեր ազգին, իրական են ու խոր : Չեն կրնար խզուիլ եւ պիտի չխզուին » :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Մայր - Աթոռէն հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ստացանք, հրատարակութեան խնդրանօք :

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հրաւէրով եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Տոքթ. Եօժէն Գարսոն Բլէյք պաշտօնական այցելութիւն տուեց Նորին Սրբութեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Մարտի 30ին :

Բարձրաստիճան հիւրը քրիստոնէական եկեղեցիների մեծ կազմակերպութեան սիրալիր ողջոյնը բերեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ մօտիկից ծանօթացաւ Մայր Աթոռի հաստատութիւններին, յատկապէս Հոգեւոր Ճեմարանին եւ Հայ եկեղեցու կեանքին՝ Հայաստանում : Տոքթ. Բլէյք այցելեց նաեւ Ս. Հռիփսիմէի Տաճարը, Երեւանի առաջնորդանիստ Ս. Սարգիս Եկեղեցին եւ Սուրբ Մեսրոպ Մատենադարանը :

Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղարը այս առթիւ անձամբ կրկնեց իր նախօրօք կատարած գրաւոր պաշտօնական հրաւէրը Վեհափառ Հայրապետին ուղղեալ՝ սոյն թըւականի Յուլիսի 10–13ին այցելելու Ժընեւ եկեղեցիների համաշխարհային Խորհրդի կեդրոնը, իբրեւ Գերագոյն Պետ Հայ Եկեղեցու :

Վեհափառ Հայրապետը սիրով ընդունեց եղած հրաւէրը :

Մեծարգոյ հիւրը Ս. Էջմիածնից մեկնեց Մարտի 31ին :

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(ԿՆԻՔ)

Սուրբ Էջմիածին, 31 Մարտ, 1967 Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԲԵՐԻԱ լճին արեւելեան ափին վրայ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է : Վեց «Միկ 21» սուրիական օդանաւեր վար առնուած են իսրայէլեան «Միռաժ»ներուն կողմէ : Բուռն հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցած է :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ երկու հազար ուսանողներ ցոյց կատարած են Համալսարանին առջեւ «անկցի՛ Կաննելլոփուլոս», կեցցէ՛ Փափանտրէու» պոռալով : 18 վիրաւոր կայ :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կը յայտնէ թէ Լիու Շաօ Շին «Թուղթէ վագր»ի որակումին արժանացած է մինչ ցարդ այդ որակումը վերապահուած էր օտար աշխարհակալներուն :

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Աբովեանի տունը Հայութեան սրբավայրերէն է։ Անցեալին տնակին դուռը փակ էր։ Հայ ժողովուրդին տասնամեակներու բաղձանքը՝ Թանգարանը վերածուած տեսնելու իր հոգեւոր մշակոյթի երախտաւորներէն մէկուն՝ Խ. Աբովեանի ծնած խրճիթը, իրականացաւ միայն 1939ին։ 1948ին, Աբովեանի մահուան 100ամեակին առթիւ, Թանգարանին ցուցանմոյշները հաստատուեցան, իսկ հինգ տարի ետք, 1955ին, վերանորոգուած քովի շէնքին մէջ բացուեցան նոր ցուցադահլիճներ։ Աբովեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին պատմող նիւթերը փոխադրուեցան հոն՝ խրճիթին մէջ պահելով միայն անոր ապրած ժամանակաշրջանին բնորոշ կենցաղային եւ տնային գործածութեան առարկաները։ Աւելի քան տասը տարի Թանգարանը այս ձեւով շարունակեց իր գոյութիւնը։ 1964ին Թանգարանը վերստին նորոգուեցաւ՝ ժամանակակիցներու վկայութիւններուն համապատասխան։

Հիմա Թանգարանը իր անցեալի բնական տեսքը ստացած է։

ՔԱՆԱՔԵՌԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ.— Քանաքեռը պատմական Հայաստանի հին եւ կարեւոր գիւղերէն էր՝ փռուած հրաբխային բարձրաւանդակի մը վրայ, կարաւաններու բանուկ ճամբուն, աստուածաշնչական Արարատներու դէմ - յանդիման։ Անցեալին ովասիս մըն էր՝ ամայի տարածութեան մը մէջ։ Հոս է, որ 1890-ին ծնաւ Խ. Աբովեան։

Այժմ, սակայն, հին գիւղը միացած է Երեւանի։

Քանաքեռի մուտքին կառուցուած է հայ եւ էսթոն ժողովուրդներու բարեկամութեան խորհրդանշող աղբիւր յուշարձանը՝ պարզ արձանագրութեամբ մը. «Այս աղբիւրի պէս եւ Արարատի նման յաւերժ լինի բարեկամութիւնը էստոն եւ հայ ժողովուրդների, որի սկզբնաւորողն էր Աբովեանն անմահ»։ Երկու սիւներ կանգնած են դէմ դիմաց. մէկուն վրայ քանդակուած է էսթոնուհին, որ համակ լռութեամբ կ'ունկնդրէ Հայոց ծիծեռնակին երգը, միւսին վրայ՝ սլացիկ Հայուհի մը, որ խաղողի ողկոյզներով եւ գինիի կթխայով կը դիմաւորէ էսթոնուհին։ Աւելի վեր՝ կը խոյանայ Խ. Աբովեանի համեստ պատուանդանով զօրաւոր արձանը՝ գործ քանդակագործ Անդրէաս Տէր Մարուքեանի (1871 – 1919)։

Ապա ծառերու եւ մարգերու մէջ՝ պերճ ծածկոյթի մը ներքեւ, Աբովեանի համեստ խրճիթը։

ԱԲՈՎԵԱՆԻ ՏՆԱԿԸ. — Աբովեաններու տունը, ի հարկէ, իր ներկայ տեսքը չէ ունեցած անցեալին։ Պատերազմի ժամանակ մէկ մասը աւերուած է, եղած են փոփոխութիւններ եւայլն։

Տնակը բաղկացած է չորս յարկաբաժիններէ՝ պատշգամ, հիւրասենեակ, Թոնրատուն եւ մառան։ Ընտանեկան աւանդութեան համաձայն, Աբովեան ծնած է թախտի մը վրայ հաստատուած օրօրոցի մը մէջ։ Խրճիթը կահաւորուած է ԺԹ. դարու առաջին կէսի հայ գիւղական տան բնորոշ իրերով։ Աբովեանի եւ անոր ծնողներուն իրերէն ոչինչ մնացած է։

ՑՈՒՑԱՍՐԱՀՆԵՐԸ. — Մուտքի դրան վրայ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով դրոշմուած են մեծ Հայուն խօսքերը, որոնք նպատակակէտ դարձած էին իրեն համար, — «Ապրիլ եւ մեռնիլ հայրենիքի համար — ահա տակաւին վաղ պատանեկան տարիներից իմ ընտրած նպատակը»։ Ձախին Աբովեանի խճանկարը՝ գործ նկարիչ Խորէնեանի։

Առաջին ցուցադահլիճին մէջ, դռներուն դիմաց, կառուցուած է սրբատաշ պատ մը՝ հայկական կոթողներու ոճով, որուն վրայ քանդակուած են դարձեալ Աբովեանի նուիրական տողերէն, «Շունչդ տուր, հոգիդ, բայց քո հայրենիք մի տար Թշնամեաց ...»։ Այնուհետեւ կը սկսին ներկայացուիլ Աբովեանի կեանքին եւ ժամանակաշրջանին վերաբերող ցուցանմոյշները, որոնք կը պատմեն Քանաքեռ գիւղի անցեալի, Աբովեաններու տոհմի եւ Մանուկ Խաչատուրի՝ ահով ու սարսափով ապրած տարիներու մասին, երբ երկիրը կը տառապէր պարսիկ եւ Թուրք ջարդարարներու լուծին տակ։ Յատուկ ուշադրութեան արժանի է Աբովեանի միակ նկարը, որ վերատպուած է անոր իսկական իւղաներկ դիմանկարէն։ Միւս նիւթերը կը պատմեն Աբովեանի ուսանողական տարիներու մասին՝ Էջմիածնի եւ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ։

1826 – 29ի ռուս - պարսկական եւ ռուս - Թրքական պատերազմները եւ Արեւելեան Հայաստանի գրաւումը Ռուսերու կողմէ — այս է յաջորդ վահանակներուն պարունակութիւնը։ Ցուցադրուած են գրագէտին առաջին հայրենասիրական բանաստեղծութիւնները։ Հետաքրքրական է նաեւ ռուս - պարսկական պատերազմի ժողովրդական հերոս Աղասիի դիմանկարը, որ նախատիպ ծառայած է Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի համանուն հերոսին։ Ցուցադրուած են շարք մը նիւթեր՝ նուիրուած Արարատեան վերելքին, որ Դորպատի համալսարանի փրոֆէսէօր Պարրոտ ձեռնարկեց Աբովեանի մասնակցութեամբ եւ աջակցութեամբ։

Ցուցասրահներու նիւթերը բաժին առ բաժին այցելուին առջեւ կը բանան Աբովեանի կեանքին ե ստեղծագործութեան յետագայ տարիներն ու շրջանները։ Ահա՛ Դորպատեան ուսանողութեան տարիները ներկայացնող ընդարձակ բաժինը։ Դորպատ Աբովեանի հոգեւոր վերածնութեան օրրանն է, ուր մշակուեցաւ իր միտքը։ Ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Աբովեանի ապրած տան լուսանկարը, ուսանողական տետրակները, երգած շարականին ձայնագրութիւնը եւայլն։

Յաջորդ բաժինը կը պատմէ Աբովեանի մանկավարժական գործունէութեան մասին՝ Թիֆլիսի եւ Երեւանի մէջ, 1837-48-ին։ Հոս ներկայացուած է «Նախաշաւիղ»ը, հայ նոր մանկավարժութեան այդ անկիւնաքարը, նոր ոճով եւ հնչական եղանակով ստեղծուած առաջին աշխարհաբար դասագիրքը, որուն տպագրութիւնը դեռ չաւարտած՝ արգիլուեցաւ ռուս ազգայնամոլ կառավարութեան կողմէ։

Երկրորդ սրահը ամբողջութեամբ յատկացուած է Աբովեանի գրական ժառանգութեան։ Այցելուն հոս կը գտնէ գրագէտին արձակ ու չափածոյ գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները, ուսումնասիրութիւնները եւ յօդուածները։ Օրագիրներն ու նամակները, ուղեգրական նօթերը եւ ակնարկները, ինչպէս նաեւ «Վէրք Հայաստանի»ն։

Աբովեան եղած է հայրենի երկրի լուրջ ուսումնասիրող մը եւ առաջնորդ - գործակից՝ տնտեսագիտական, երկրաբանական եւ բնագիտական հետազօտութիւններու նպատակով Հայաստան այցելած եւրոպացի գիտնականներուն եւ ճամբորդներուն։ Ցուցադրուած են անոր ուղեգրական երկերը, ինչպէս նաեւ օտար բընախօյզ գիտնականներու՝ Յ. Աբիխի, Ֆ. Բոդենշտեդի, Կ. Կոխի, Մ. Վագների, Ա. Հաքոփհաուզէնի, Ա. Մուրավեւի աշխատութիւնները, որոնց մէջ հիացական էջեր կան Աբովեանի անձի եւ գործի մասին եւ խոստովանութիւն, թէ առանց այս վերջինին աջակցութեան իրենք հազիւ թէ կարենային գիտական լուրջ արդիւնքներու հասնիլ։

Ցուցադահլիճներու հերոսական եւ խանդավառ ոգին նախավերջին վահանակներուն առջեւ պահ մը կարծես կը մարի, երբ կը հասնի գրագէտին ողբերգական վախճանին մասին պատմող նիւթերուն։ 1848 Ապրիլ 2ին, առաւօտ կանուխ, Աբովեան կը մեկնի տունէն եւ այլեւս չի վերադառնար։ Տխրութիւնը, սակայն, երկար չի տեւեր։ Այնուհետեւ ան կը տեսնէ Աբովեանի գրական ժառանգները, անոր առաջադրութիւնները շարունակողները՝ Աղայեան, Պռօշեան, Րաֆֆի, Նալբանդեան, Թումանեան, Իսահակեան եւ ուրիշներ։ Յետագայ բոլոր նիւթերը ցոյց կուտան, որ Աբովեանի ազդեցութիւնը իսկապէս կարեւոր եղած է հայ գրականութեան վրայ, որ անոր շունչին եւ զարկին արդիւնքն են՝ բազմաթիւ գրական երեւոյթներ։ Աբովեանի յիշատակին նուիրուած խօսուն վկաներ են անոր անունով մկրտուած նոր քաղաքը, բարձրագոյն մանկավարժական հաստատութիւնը, բազմաթիւ դպրոցներ, պողոտաներ, Աբովեանի երկերուն գիտական լիակատար հրատարակութիւնը, անոր մասին գրուած բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ։

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՆՈՒՆԵԱՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Տարօրինակ իրողութիւն է որ հայ նախարարները կամ նախարարութիւնները մեր ազգային պատմութեան մէջ շատ մեծ դեր կատարած են։ Եւ սակայն ցաւ է արտայայտել, որ ամբողջական ու սպառիչ պատմութիւնը եւ տոհմերու մենագրութիւնները դեռ չեն գրուած կամ հրապարակ չեն հանուած։ Առաջադիր նպատակս Թոյլատու չէ խորանալ այս հարցին մէջ։ Սակայն դիտել տամ, որ «Ն. Ադոնցը առաջինն էր մեր պատմագիտութեան մէջ, կը գրէ Գ. Գիւզալեան՝ ռուսերէնէ Թարգմանելով անոր «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարում» գրքին Գ. մասը՝ խորագրուած «Հայոց նախարարութեան ծագումը», որ Հայոց նախարարութիւնն ուսումնասիրեց, որպէս ընկերային ու բոյն սիստէմ, քննարկեց նրա ծագումը, համարեց նախարարութիւնը Հայոց պատմական հոլովոյթին մէկ շատ կարեւոր փուլը, առանց որի անկարելի է ըմբռնել մեր պատմութիւնը (տպ. Պէյրութ, 1949, էջ 5)։

Իսկ Հ. Սահակ Կոգեան 1926ին Վիէննայի մէջ լոյս ընծայեց «Կամսարականները, Տեարք Շիրակայ եւ Արշարունեաց» ընտիր մենագրութիւնը։ Անոր շարունակութիւնը կամ հետեւողութիւնը Թող համարուի ներկայս, որ աղբիւրներու նուազութեան հետեւանքով ցանկալի կատարելութիւնը չունեցաւ։ Սկսի՛նք։

ԳՆՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Այս մասին քիչ ըսելիք կայ։

Խորենացի Գնունիներու նախարարութեան ծագումի մասին կ'արտայայտուի. «Գիտեմ զԳնունիսդ գինի ունիս, որ առաջի Թագաւորին պատրաստէր զըմպելիսն... ունէր եւ կոչումն անուան Գին, ընդ որ կարի մեծապէս զուարճացեալ, ասեն Վաղարշակ կարգէ ի թիւ նախարարութեան ազգաց։ Են այս երկու տունքըս ի զաւակէ Սենեքերիմայ, Արծրունիս եւ Գնունիս»։ Նոյնը արդէն այլուր եւս աւանդած էր (Պատմ. էջ 106, 168-169)։

Գարագաշեան շատ տեղի կ'ըսէ. «Այսոքիկ են ահա Հայաստանեայց ո՛ստն եւ գիւ՛րդն ... Ձենք կրնար Խորենացւոյ Ի. եւ Ը. գլուխներն «Մեծ եւ հաւաստի պատմութեամբ լի» ընդունիլ իբրեւ բուն ուղիղ պատմական հայեցեալ յանուանցութիւն անձին Վաղարշակայ ... պատմութիւն մը մեծաւ մասամբ հիմնուած է անուններու յարմարութեան կամ բռնաբօսեալ ստուգաբանութեանց վրայ» (Քննկ. Պատմ. Ա. էջ 256-7)։

Մինչ Բասմաջեան հայ նախարարութիւններէն 45 տան ուրարտական ծագում կուտայ եւ ատոնց մէջ Արծրունիները կ'օղարկէ, կը լռէ Գնունիները։ Բայց հարկ է ըսել որ կայ եւ վարկած մը թէ «ունի» վերջաւորեալ զարմերը ուրարտական սկիզբ ունին, ուստի եւ Գնունիներու մէջ ալ ուրարտական արիւն կարելի է գտնել (Իսկական Պատմ. էջ 56-7. խմմտ. Բանասէր Դ. եւ Է)։

Սարդուր Բ. (755 – 730) կ'արշաւէ Ռուխախանի Իդանի երկիրները, որոնք Ղափանցեանի համաձայն (Ուրարտուի Պատմ. էջ 178) կը գտնուէին Կարսի եւ Ջլդր լճի մէջ եւ կը խորհի թէ Թերեւս Իդանի տոհմէն սերած ըլլան Գնունիները։ Բայց դրերու ձայնափոխութիւնը նկատի չառնուիր եւ տեղն ալ չի յարմարիր։

Այսպէս Գնունիներու ծագումը կը մնայ մթութեան մէջ։

ԳՆՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Նմանապէս բոլորովին հաւաստիօրէն չէ կարելի գծել Գնունիներու աշխարհն ու տունը։ Հ. Ինճիճեան կը գրէ. — «Իսկ վասն երկրին Գնունեաց Թէպէտ յայտնի ինչ ոչ գտանեմք ի գիրս, այլ ի բանից Վարդանայ յայտ է լինել Աղիովիտ գաւառ Տուրուբերանոյ, մանաւանդ զի շարունակող Թ. Արծրունոյ զԱրճէշ քաղաք Աղիովիտ գաւառի կոչէ քաղաք Գնունեաց ... բայց մթին իմն է յիշատակեալն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՏԻԺԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Եւ գիտե՞ս ինչ սոսկալի պատուհասով Աստուած զիս կը զարնէ։ Եթէ պատերազմի մէջ մեռնէի, եթէ մեծ զօրապետէ մը յաղթուէի, եթէ կայսրը զիս պատժէր, եթէ վրաս որեւէ դժբախտութիւն գար, այդ ամէնը բան մը չէր, սրտիս ծանր պիտի չնստէր։ Բայց Աստուած իմ լեռներէս զիս աքսորել կուտայ՝ որո՞ւ ձեռքով. — Հայու մը։ Ու այդ Հային հայրերը մեր գեղացիներն էին, մեր ստրուկներն էին։ Ինքն ալ մեր ստրուկն էր ծնած։ Աստուած զիս պատժելու համար մեր ստրուկներուն մէջէն այդ մարդը յարոյց։ Անոր աչքերուն տակ չէի կրնար շարժիլ։ Երբ ինծի կը նայէր, կարկամած կը մնայի։ Կարծես Ազրայէլը դէմս կը տեսնէի։ Այս էր Աստուծոյ ինծի տուած մեծագոյն պատիժը, իշխան մը փտարանդի ընել ստրուկի մը ձեռքով։

Դանիէլ խան մեկնեցաւ։ Զաւակն ալ հօրմէն չբաժնուեցաւ։ Իրենց մեծ հարստութիւնը մէկտեղ առած Պոլիս գացին։ Սուլթան Ազիզ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ տարաբախտ լեռներու տարաբախտ իշխաններուն։

Զ.

Շատ տարիներ անցած են։ Դանիէլ խան արդէն մեռած է։ Մուսայի գոյութիւնը ոչ ոք գիտէ։ Պոլիս գտնուող Նուխեցի Լեզգի մը շատ անգամ Գրիգոր Նիկողոսեանին գրասենեակը կ'երթար գործի համար։

Օր մը, 1889ին վերջերը, մէկտեղ ուրիշ Լեզգի մըն ալ կը տանի, խարտեաշ, նիհար մէկը, որ խօսած ատենը կը կակազէր։ Վաճառական Նուխեցին կ'ըսէ թէ իր ընկերն ալ Նուխեցի էր։ Կակազումը, Նիկողոսեանին միտքը յիշատակ մը կը ձգէ։

— Աղէկ ըսիր, կ'ըսէ, արդեօք գիտես թէ ո՞ւր է, ի՞նչ եղած է Դանիէլ խանին տղան, Մուսա պէյը։

— Այս է ահա, կը պատասխանէ Լեզգին, կակազողը ցոյց տալով։

Նիկողոսեան, բուռն յուզումի մը ներքեւ, շուարած կը մնայ։ Տարակոյս չունէր, նոյն ինքն Դանիէլ խանին զաւակը։ Ինչ որ լսած էր անոր նկարագրէն, յարեւմանը կը տեսնէր։ Խարտեաշ, նիհար եւ կակազող մը։

Եաքէն, Նիկողոսեան հետաքրքիր կ'ըլլայ իմանալու թէ Լեզգի իշխանազունը Պոլիս ի՞նչ կ'ընէ։ Ջինքը խեղճ վիճակի մէջ տեսած էր։

Իրեն կը պատմուի թէ Դանիէլ խանին զաւակը, Շամիլին Թոռը, Լեզգիներուն իշխանազունը Թոփ Գափուի կողմերը սրճարաններուն շուրջը կը դեգերի, գետինները մաքրելով քանի մը փարա առնելու համար։

Յ. Գ.— Փեթերպուրկէն 1881ին Պոլիս եկաւ Գրիգոր Նիկողոսեան։ Երիտասարդ սպան Լազարէֆի բանակին մէջ ծառայած էր, էրզրում մտած էր ու հոնկէ Մոսկուա գրած էր այն կրակոտ թղթակցութիւնները, որոնք չեն մոռցուիր։ Հրապարակագիր - զօրականը 1890ի դէպքերուն առթիւ Պոլսէն արտաքսուեցաւ։ Տասը տարուան միջոցին գրեթէ միշտ կը տեսակցէինք։ Կը պատմէր ու կը պատմէր Կովկասի հրաշապատում զրոյցները, դիւցազնութիւնները, կը նկարէր Ռուսահայոց կեանքը, հինէն նորէն։ Անոնցմէ յիշատակութիւններ երեւցան այն թերթերուն մէջ, որոնց խմբագրութեանը կը մասնակցէի։

«Պատիժ»ը պատմած է նոյն ինքն Նիկողոսեան։

(«Հայ Հանդէս», 1902)

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔ ՄԸ

ԳԱԳԻԿ ՏԷՎԷՃԵԱՆ

(Գ Ն Է Լ)

———o———

Երբեք մտքէս չէի կրնար անցընել թէ, առիթը պիտի ունենայի մօտաօր մը, անդունդէն լոյս ցուցեան համայնակուլ անդունդէն լոյս աշխարհ բերելու սիրուած դէմքը գաւառացի գրագէտ Գագիկ Տէվէճեանի, ծառացի գրագէտ Գագիկ Տէվէճեանի, ծանօթ Գնէլ գրական ծածկանունով :

Իրաւ է թէ Գագիկ Տէվէճեան վերջին իթթիհատեան սարսափներուն, կամ ինչպէս կը կոչենք՝ Մեծ Եղեռնին զոհերէն չեղաւ, սակայն ան ալ ողջակէզն եղաւ Համիտեան եղեռնին, որ մէկ օղակն է, եւ գլխաւորը, հայաջինջ մեծ ողբերգութեան, աննախընթաց ու անօրինակ՝ ազգերու բովանդակ պատմութեան մէջ :

Այս տեսակէտէն դիտելով, Գագիկ Տէվէճեան եւս իրաւունք ունի նահատակ գրագէտներու՝ իր դրչի եղբայրակիցներուն մեծ ու չքեղ փաղանգին մաս կազմելու :

Ո՞վ էր Գագիկ Տէվէճեան :

Դժբախտաբար շատ բան պիտի չկրնամ ըսել իր կեանքին մասին, միայն պիտի յիշեմ քանի մը խոշոր ու ընդհանուր գծեր, որոնք յիշողութեանս կառչած կը մնան : Գագիկի կեանքին ու գործունէութեան մասին թերեւս պիտի կրնան լրացուցիչ տեղեկութիւններ տալ իր Արաբկիրցի հայրենակիցներէն անոնք, որոնք իր ընկերներն ու ժամանակակիցներն եղած են, ու թերեւս նաեւ գործակիցները, եւ որոնցմէ շատեր դեռ կենդանի են, թէեւ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, Հայաստան, Եգիպտոս, Ամերիկա եւ ո՛վ գիտէ դեռ ո՞ւր ... :

Ես զինքը առաջին անգամ ճանչցայ Խարբերդի բանտին մէջ 1903ի աշնան, երբ իմ աքսորականի ճամբուս վրայ, իբրեւ վերջին հանգրուան, Խարբերդ, — Մէզրէի բանտն ալ «ճաշակելու» առիթը կ'ունենայի : Այդ միջոցին հոն կը գտնըւէին նաեւ Թլկատինցին ու Զարդարեանը, Մէզրէի կարգ մը մտաւորականներուն եւ Եփրատ Գոլէճի փրոֆէսէօրներէն Ն. Թէնէքէճեանի հետ :

Ռ. Զարդարեան ինծի ծանօթացուց Տէվէճեանը, որ իր ազատատենչ ձգտումներուն եւ յեղափոխական խառնուածքին «մեղք»ը կը քաւէր Մէզրէի Կեդր. բանտին մէջ, երկարատեւ բանտարկութեան մը դատապարտուած :

Դեռ աչքիս առջեւն է իր խոլոր եւ առնացի, այլ սակայն խոհուն ու մտածկոտ դէմքը, որ աչքի զարնող հանգամանք մը ունէր, թէեւ հագած էր Արաբկիրի համբաւաւոր մանուսայով շինուած ծաղկեայ փէշէրով էնթարի մը :

Յետագային բախտն ունեցայ զինքը երկրորդ անգամ ճանչնալու՝ Արաբկիրի մէջ, 1906–1908 թուականներուն, երբ ուսուցչական պաշտօնով հոն կը գտնուէի, եւ ուր վերադարձաւ Գագիկ Տէվէճեան, լրացուցած ըլլալով իր բանտարկութեան շրջանը :

Տէվէճեանի համար, սակայն, սկսած էր չարչարանքի երկրորդ եւ դուցէ աւելի տաժանագին շրջան մը :

Իրեն արգիլուած էր ուսուցչութիւն ընել, քաղաքականապէս իբրեւ վտանգաւոր մէկը, «միմլի» մը :

Ալ կրնաք երեւակայել տարաբախտ Գրնէլի վիճակը : Միակ ասպարէզը՝ ուսուցչութիւնը, որմէ կրնար չոր հացի մը գինը հանել, փակած էին իր առջեւ : Տէվէճեան մշտատեւ հսկողութեան տակ էր : Իսկ եւ իսկ կենդանի մարտիրոս, ապրող նահատակ : Տէվէճեան, որ բանտէն վերադարձին, ամուսնացած ալ էր, կ'ապրէր իր հայրենակիցներուն եւ ազգականներուն օգնութեան շնորհիւ : Այդ միջոցներուն, բարեբախտաբար, զուգադիպեցաւ նաեւ Արաբկիրի եկեղեցիին վերանորոգութիւնը, որուն շինութեան աշխատանքներուն իբր հսկիչ ու քարտուղար ծառայելու կոչուեցաւ խիստ համեստ վարձատրութեամբ մը : Յետագային Մեհրուժան վրդ. Աշխարհունի, այն ատենուան Արաբկիրի առաջնորդը, սիրաշահելով կարգ մը շրջանակներ, որպէսզի «աչք գոցեն», Գագիկի տուաւ նաեւ փոքրիկ ուսուցչական պաշտօն մը : Եւ ահա այսպէս Տէվէճեան քարշ կուտար իր դառնագին գոյութիւնը :

Սակայն իր կարճատեւ բանտարկութեան տառապանքները, ինչպէս նաեւ զրկանքներով հարուստ ապրելակերպը քայքայած էին իր առողջութիւնը : Տէվէճեան, եթէ չեմ սխալիր, 1908ի գարնան, ցրտառութեան մը հետեւանքով անկողին ինկաւ եւ քանի մը օրուան մէջ փակեց իր աչքերը, խոր կսկիծ պատճառելով իր համակիրներուն եւ գաղափարի ընկերակիցներուն :

Իբրեւ վերջին յարգանք, Արաբկիրի երիտասարդութիւնը, անդոսնելով մատնիչներու եւ լրտեսներու ներկայութիւնը, ուսամբարձ տարաւ դագաղը, մարմինը յանձնելու համար գերեզմանատան սեւ հողին :

Յարգանքի այս ցոյցը եղաւ միակ վարձատրութիւնը իր յեղափոխական գործունէութեան եւ գրչի վաստակին :

×

Գագիկ Տէվէճեան, ծնած Արաբկիր, իր ուսումը ստացած էր տեղւոյն մէջ, համեստ այլ հայկարան ուսուցիչներու խնամքին տակ : Յետագային իր մտքին պաշարը զարգացուցած էր ինքնաշխատութեամբ : Բանտի կեանքն եւս ապահովաբար իր ազդեցութիւնն ունեցած էր Տէվէճեանի վրայ : Հոն, շփման մէջ ըլլալով Թլկատինցիի եւ Զարդարեանի հետ, կրցած էր անոնց ազդեցութիւնը եւ օգտուած անոնց խորհուրդներէն ու թելադրութիւններէն : Ու այսպէսով իր մէջ զարգացած էր գաւառացի գրագէտի տաղանդը : Արդարեւ Տէվէճեան իր գրական արտադրութիւններուն մեծագոյն մասը կատարած էր Խարբերդի բանտին մէջ :

Հոն է որ գրած էր իր լաւագոյն պատմուածքներէն մէկը, տպուած Փեթերպուրկի «Բանբեր»ին մէջ, Զարդարեանի մէկ գեղեցիկ գրութեան հետ : Հոն է դարձեալ որ գրած է գաւառական — Արաբկիրի — կեանքէն առնուած վէպ մը, տպուած Եգիպտոսի այն օրերու թերթերէն միոյն, կարծեմ «Լուսաբեր»ի մէջ, իբրեւ թերթօն : Սակայն իր գրական արտադրութիւններուն մեծագոյն մասը տպուած է Իզմիրի «Արեւելեան Մամուլ»ին մէջ :

Տէվէճեան, Գնէլ գրական ծածկանունով, գրած է, գաւառի բնատոհմիկ կեանքէն քաղուած պատմուածքներ ու պատկերներ, ուր հարազատ ճշգրտութեամբ կը նկարագրուին մեր տոհմիկ բարքերն ու սովորութիւնները, աւանդութիւնները, աւելորդապաշտութիւնները, գաւառի նիստ ու կացը, կենցաղը, մէկ խօսքով հայ տոհմիկ կեանքը : Իբր օրինակ, բաւական է միայն յիշել իր հոգեդարձը պատմուածքը, ուր ը նկարագրուի որդեսէր ու որդեկարօտ մօր մը տառապանքը մահուան անկողնին մէջ, ուր կը յամենայ մեռնիլ, աչքերը յառած ի խնդիր իր զաւկին գալստեան, որ չի գար, չի գար : Ի վերջոյ, զինքը շրջապատող կիները կարեկցելով իր տառապանքին, կը գտնեն բացակայ որդիէն մնացած հին գլեստ մը, զոր կը բերեն կը ձգեն հիւանդին վրայ, ու մայրը դէթ այսպէսով մասամբ մխիթարուած, կը փակէ իր աչքերը :

Տէվէճեան գրեց նաեւ Արաբկիրի յեղափոխական շարժումներուն պատմութիւնը, Համիտեան շրջանին : Այս գրուածքը թիթեղէ տուփի մը մէջ ամփոփելով թաղեցին Արաբկիր, ապահով տեղ մը, յետագային լոյս աշխարհ բերելու համար : Զգիտեմ թէ Սահմանադրութեան շրջանին, խելքն ունեցա՞ն հանելու : Կը խորհիմ թէ այդ գրութիւնը կորսուեցաւ ընդմիշտ :

Փափաքելի էր որ Գագիկ Տէվէճեանի բոլոր գրուածքները հատորի մը մէջ ամփոփելով լոյս աշխարհ հանուէին : Ատով թանկագին ծառայութիւն մը մատուցուած պիտի ըլլար նախ տարաբախտ գրագէտին յիշատակին, եւ երկրորդ, հայ տոհմիկ գրականութիւնը պիտի ճոխացուէր հատորով մը, որ զուրկ չէ շնորհէ, արժանիքէ :

Այդ հատորին հրատարակութեամբ, Գագիկ Տէվէճեան, իր արժանի տեղը պիտի գրաւէր հայ տոհմիկ գրագէտներու շարքին մէջ, Զարդարեանի, Թլկատինցիի, Գեղամի, Գալուստ Անդրէասեանի, Հրմայեակ Նալըեանի, Շաքարի եւ ուրիշներու քովն ի վեր :

Իր հայրենակիցներուն, վերապրող Արաբկիրցիներուն վրայ եւս բարոյական պարտականութիւն կը ծանրանայ, ուժ ու միջոց տալ այս գործին հրատարակութեան, որ գեղեցիկ յիշատակարան մը պիտի ըլլայ նուիրուած անհետացած Արաբկիրին, եւ անկորնչելի զարդերէն մէկը Հայաստանի նորակառոյց Նոր Արաբկիր աւանին :

Գագիկ Տէվէճեանի նուիրուած այս գրութեան առթիւ, հաճոյքն ունիմ յիշեցնելու թէ Արաբկիր եւս, իր շրջակայ հայաբնակ գիւղերով, տուած է հայ գրականութեան իրեն բաժին ինկած հարկը : Մեր աշխարհիկ գրականութեան վիպագրական ճիւղին առաջին եւ արժէքաւոր գործերէն մին՝ Մուշեղ եւ Կալինիկէ գրուած է Անջրդի մէջ, Զ. Մաթիկեանի՝ գիւղացի ուսուցչի մը կողմէ : Դարձեալ հոն գրուած է Գեղջկական հարսանիք ի Հայաստան գործը, որուն հեղինակին անունը յիշողութենէս կը խուսափի դժբախտաբար :

Գագիկ Տէվէճեանի լոյս տեսնելիք հատորը, վերոյիշեալ երկու գործերուն հետ, միայն զանոնք յիշած ըլլալու համար, պիտի գար յաւերժացնելու Արաբկիրի անունը :

Եւ այս գործերը, գրուած հայ տոհմիկ շունչով եւոգիով, իմ կարծիքովս շատ աւելի արժէք ու նշանակութիւն ունին, հայ կեանքին ու գրականութեան համար, քան արեւմտահայ կարգ մը համբաւեալ գրագէտներու եւ բանաստեղծներու գործերը, որոնք օտար մտքի ու արուեստի տկար ընդօրինակութիւններ ու աղօտ ցոլացումներ են :

Վ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

1934, Մարտ – Ապրիլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Աղքատին հալէն աղքատը կը հասկընայ :

×

— Խեղճին հաց տուող չկայ, համա խելք ու խրատ տուող շատ կ'ըլլի :

Մեսրոպայ ի թիւն Ե. Ապա մի ոմն ի մեծ նախարարացն ի գաւառէն Շիրակայ, որ էր միանձնացեալ ի լերինս, յազգէն Գընունեաց, որում անուն էր Պարգեւ» (Հնախօսութիւն, էջ 153 – 4) :

Ինճիճեանի յիշատակած հայ պատմագիրներու, մանաւանդ Վարդանի տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած՝ կարելի է Տուրուբերանի Աղիովիտ գաւառը Գնունիներու ժառանգութիւնը համարել, եթէ ոչ իր ամբողջ տարածութեամբը՝ գոնէ կարեւոր մէկ մասովը : Աղիովիտի հնագոյն ձեւն է Աղւոյ – հովիտ : «Գաւառս էր, ինչպէս կը գրէ Հիւբշման, Վանայ լճին հիւսիսային – արեւելեան կողմը, հոն ուր այսօր ալ դեռ Արճիշոյ աւերակները նշանակուած են աշխարհացոյցներու վրայ» : Դարձեալ երբ նկատի առնուի այն սերտ ու յարափոփոխ գործունէութիւնը, որ կայ Արծրունիներու եւ Գնունիներու միջեւ : Իսկ Մեսրոպ Երէցի խօսքը կը լուսաւորուի, եթէ խորհինք որ ինչպէս քաղաքական աննպաստ պարագաներու հետեւանքով Աշոտ Բագրատունին, Վարդան Պատմիչի աւանդութեան համաձայն «Երթեալ հալալ արամբ յԱղիովիտ գաւառ եւ առ ինքն գումարեալ զամենայն ազգն Գնունեաց ախիւ իւրեանց տանի ընակեցուցանէ ի Տայս» (էջ 77), այսպէս եւ Գնունիներու ճիւղ մը Շիրակ գացած ըլլայ, ուստի եւ Գնունեաց գաւառը կը տարածուի Վանի հիւսիսային կողմը, ուր կը գտնուին Ամկայ բերդը եւ Բերկրի : Շէրենցի համաձայն կը համապատասխանէ այժմեան Թիմարայ գաւառին սահմաններուն : Ժի. դարուն Առաքել Դաւրիժեցին պատմելով Սիրուն վկային նահատակութիւնը կը գրէ. «Էր սա յաշխարհէն Վասպուրականի ի գաւառէն Գընունեաց, որ այժմասի Ամուկ, ի գեղջէն որ կոչի Աւէր» (Ակինեան, Հն. Զաւ. Գն. էջ 4) :

Գնունեաց երկիրը եկեղեցական կամ կրօնական տեսակէտով աննշան չէր, կը յիշուին Պօղոս, Թէոդորոս եւ Յովհաննէս եպիսկոպոսները : Իսկ որո՞ւն անծանօթ է թէ դարեր եաքը կը ծաղկի Զաքարիա եպիսկոպոս Գնունեաց տաղասացը, որուն մասին մենագրութիւն ունի Հ. Ակինեան (Վիէննա, 1910) :

(1 Շար.)

Հ. ՀԱՄԶ. ՈՍԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

———o———

— Անոր հասակը ունի, քալուածքն ալ անոր քալուածքն է ..., ձայնն ալ անոր ձայնին կը նմանի ... :

Արդեօք իրա՞ւ ան է ... :

Ջղային դողով մը ձեռքերը սկսան դողդղալ, եւ այս վիճակին մէջ, փորին վրայ սողալով, տունին մօտեցաւ : Կեանքը վտանգի մէջ դնելով, ճեղքի մը մօտեցուց աչքը եւ սեւ վերարկուով կնոջ Շունգլուխին եւեւէն սանդուխէն վեր ելլելը տեսաւ :

Ասոր վրայ, խանութին շրջանը ընելով, քանի մը ոստումով խանութէն –տանիքին վրայ ելաւ այն պարապ տակառներուն վրայ ցատկելով որոնք չէնքին կռնակի կողմը իրարու վրայ դիզուած էին :

Ոտքի ձայներ լսուեցան, լոյս մը նըշմարուեցաւ եւ Վիտոք ոտքի ձայներուն հետեւելով հասկցաւ թէ խանութպանը որ սենեակը կ'առաջնորդէր անծանօթուհին :

Երբ մտած սենեակնին որոշուեցաւ, Վիտոք, տանիքին վրայ փորին վրայ երկնցաւ պառկեցաւ եւ գլուխը տանիքին եզերքին մօտեցնելով վար կախեց ու այդ դիրքին մէջ անշարժ մնաց, շունչը բռնեց եւ մութին մէջ աննշմարելի դարձաւ :

Եւ երբ Մանօն գլուխէն քօղը վերցնելով մէկ կողմ դրաւ եւ Շունգլուխ իւղով վառող կանթեղը վառեց, Վիտոքի կասկածները փարատեցան :

Իրմէն քանի մը քայլ անդին գտնուող բախտախնդիր կինը իր կինն էր որ հոն եկած Արիսթոյի կը սպասէր :

Խեղճ մարդը հազիւ իր բարկութիւնը զսպելու կարողութիւնը ունեցաւ : Տանիքին փակած, աչքերը ուղղակի սենեակին մէջիններուն վրայ կեդրոնացուցած, ամէն բան հասկնալու նպատակով, տեղի ունեցող խօսակցութիւնը կէտը կէտին եւ բառը բառին մտիկ ըրաւ :

Կոկորդը սեղմուած, քունքերը թապահար, մարմինը պաղած քար կտրած, Վիտոք սապէս կը մտածէր :

— Արդեօք ամէն բան չըսա՞ւ ինծի : Արդեօք պատճառը ի՞նչ է որ Արիսթոյի պէս աւազակի մը ձեռքը ինկած է այսպէս, արդեօք Արիսթօ անոր ո՞ր տկար կողմէն կոխած է : Արդեօք ի՞նչ տեսակ սպառնալիքով յաջողած է զայն հոս բերել այդ թշուառականը : Ի՞նչ պիտի պահանջէ անկէ : Արդեօք ճահիճի մը մէ՞ջ ինկած եմ, արդեօք ի՞նչ ամօթալի տեսարաններու ներկայ պիտի ըլլամ : Արդեօք ինչ նոր վատութեան մը ականատես պիտի ըլլամ :

Եւ ահա այսպէս, անմիջապէս որ Շունգլուխ սենեակէն դուրս ելաւ, Վիտոք կայծակի մը պէս ներս խոյացաւ պատուհանէն :

Բայց Անէթ բնաւ չվախցաւ անոր ըսպառնալիքներէն : Ընդհակառակն, զայն տեսնելուն պէս, աչքերը յոյսի նշոյլով մը լուսաւորուեցան : Կարծես թէ Վիտոք արդարութիւնը գործադրելու համար չէր որ ատանկ մէկէն ի մէկ երեւան կ'ելլէր, այլ՝ զինքը ազատելու համար :

Եւ հաստատ ձայնով մը ըսաւ .

— Ֆրանսուա, դատապարտելէ առաջ մտիկ ըրէ զիս ... : Կը տեսնես որ հանդարտ եմ եւ քեզմէ արեւէ վախ չունիմ : Ճակատագիրը եւ կամ բախտն է որ քեզի հոս մղած է : Բնաւ քեզի չէի սպասեր եւ քու ներկայութիւնդ ինծի համար մեծ ուժ մըն է : Մեր սպասած ժամը հասած է ...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ... :

— Ո՛հ, Ֆրանսուա, թերեւս զաւակներնիս պիտի գտնենք ..., գոչեց Խարտիշահեր Մանօն :

— Ի՞նչ, ի՞նչ ըսիր, Անէթ ... :

Դեռատի կինը ձեռքի պայուսակէն չորսի ծալուած թուղթ մը հանելով Վիտոքի երկարեց եւ ըսաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աղաւնի Մ. Զորպաճեանի (Մարսէյլ), տխուր մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Բ. Չիլեան փոխան ծաղկեպսակի տասնական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի :

×

Կրընոպլէն բարեսէր հայրենակից մը ի կատարումն ուխտի մը հարիւրական ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին եւ Պէյրութի «Պնակ մը կերակուր»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մկրտիչ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զորպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները, Զորպաճեան, Համբարձումեան, Թէրզեան համայն ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանային կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի, նախկին Արի Արենուշներու, Կապ. Խաչի Սէնժեռոմի մասնաճիւղին եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի զանազան ազգային հաստատութիւններու իրենց նուիրատուութեամբ, ինչպէս անձամբ կամ նամակով մասնակցեցան իրենց սուգին եւ մխիթարեցին զիրենք

ԱՂԱՒՆԻ ԶՈՐՊԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Համբարձումեան)

անակնկալ մահուան առթիւ :

(Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 1967 Մարտ 8ին, Մարսէյլ (Սէն Ժեռոմ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (16 Ապրիլ) յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ պաշտօն իրենց ատենապետ՝

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Նոյնպէս

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ նորոգ ննջեցեալ անդամներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հացկերոյթը ժամը 13ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ : Րիւ Բաքեր թիւ 5

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Հանդէսը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20.30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱՊՐԻԼ 11-24

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Լէն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

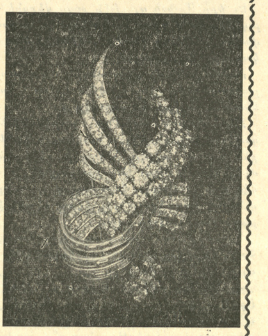
Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ
ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԼԻՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ
Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի գրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 2ԻՆ վերադարձ Օգոստ. 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ : Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ : ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար : Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ : 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ԱՊՐԻԼ
MARDI
11 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10884
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.884

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ

Հայ գաղութներու մէջ ամէնուրեք, ի սփիւռս աշխարհի, ժամանակէ մը ի վեր աշխատանքներ կը կատարուին Հայ Դատին համար :

Ֆրանսայի Հայութիւնը չէր կրնար լուռ մնալ ի լուր այդ աշխատանքներուն, որոնք կը կատարուին ի նպաստ Դատի մը, պատմական եւ նուիրագործուած՝ դարերէ ի վեր :

Ապրիլ 24 Օրուան ոգեկոչումին համար, որ կը ներկայացնէ միլիոնաւոր անմեղներու թափուած արեան ձայնը, միացած են բոլոր կուսակցութիւնները՝ ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միաձայնաբար հաւատարմութիւն յայտնելու համար նահատակներու յիշատակին :

Հայ Դատին բանաձեւումին համար, որ կը ներկայացնէ Պատմութեան ձայնը, նուիրական հրաւէր մըն է այս՝ նոյն միասնականութեամբ եւ համազգային նոյն միակամութեամբ ապացոյցը տալ ներկայութեան մը, պահանջելու համար մեր Պատմութեան իրաւունքները :

Լաւ բացատրելու համար այս Յայտարարութեան միտքը՝ կ'աւելցնենք.—

Արեւմտահայութիւնը, որ կորսնցուցած է հողերը իր ոտքերուն տակ՝ անարդ թշնամիի մը տարիներէ ի վեր որոճացած «ծրագրին հետեւանքով, եթէ նոյնիսկ գտնուէր այսօր իր հողերուն վրայ, պահանջ պիտի ներկայացնէր այն ձեւով՝ զոր կ'ուզենք ներկայացնել Հայ Դատի Օր հռչակելով Ապրիլեան այս օրը :

Ուրիշ խօսքով՝ Հայ Դատ մը կար Ապրիլ 24ի Թրքական ցեղասպանութեան փորձէն ալ առաջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբեք եւ երբեք չէ մոռցած տօնել Ապրիլ 24ը, տօնած է զայն ամէն տարի, յաճախ առանձին՝ երբ դաւալիք էին ուրիշներ, բայց միշտ տօնած է ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին կողքին: Ուրախ է այս տարի, ինչպէս Յիսնամեակին եւ յաջորդ տարի, որ կը տօնէ միաձայնաբար, հայ բոլոր կուսակցութեանց հետ համերաշխ, միակամ, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, Հայ Եկեղեցիին օրհնութիւն ալ ստացած :

Բայց Ապրիլ 24 տօնելով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի կրնար մոռնալ մե՛ծ, նուիրակա՛ն, սրբազա՛ն պարտականութիւն մը,— տէր կանգնիլ Հայ Դատին, ապահովել Հայ Դատին իրականութիւնը, իր նուիրումն ընծայել Հայ Դատին կենդանութեան, ցոյց տալ մանաւանդ Հայ Դատին ներկայութիւնը :

Յայտարարելու համար բաց կամ խուփ ականջներուն թէ երկրէն դուրս նետուած ժողովուրդ մը, անապատներուն մէջ թաղուած ժողովուրդ մը, կենդանի եւ յաւիտենական Պատմութիւն մըն է, զոր կարելի չէ լռեցնել երբեք :

Ժողովուրդի մը կէսը իր հողերուն վրայ՝ նոյն ժողովուրդին միւս կէսը, ահա, կ'ուզէ կանգնիլ իր հողերուն վրայ, ի փառս մարդկային ստեղծագործութեան, որու ապացոյցը տուած է միշտ՝ աւելի քան երեսուն դարեր վկայ :

Այդ պահանջն է որ պիտի բանաձեւենք հրապարակաւ : Այդ պահանջն է որ պիտի ներկայացնենք հանուր աշխարհի առջեւ :

Պիտի բանաձեւենք համաձայն քաղաքակրթութեան սկզբունքներուն .—

Ժողովուրդ մը, որ դարերու պատմութիւն ունի, ինքնատիպ մշակոյթ ունի, կայսերական լեզու ունի, — ահա իրաւ ազգի մը ստորոգելիները,— երբ կը պահանջէ իր տեղը արեւին տակ՝ ուր արեւին է բացուած ու ծաղկած, կարելի չէ թողուլ անտուն ու թափառական :

Ոճիրը գործեց ա՛ն որ հայրենազուրկ դարձուց հայ ժողովուրդը : Ոճի՛ր գործել է եւ քաղաքակիրթ ազգերու համար անվայել է նուիրագործել այս կացութիւնը՝ միշտ հայրենազուրկ պահելու համար մեր ժողովուրդը :

Այս վերջին տարիներուն՝ իրաւաբանական վէճ մը ծագեցաւ քաղաքական ու մտաւորական բարձրագոյն դասակարգի մարդոց միջեւ, այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ակադեմական երկու տարազներու շուրջ, — Légitimité et Légalité Գերման միտքն էր որ հարցը դրաւ առաջին անգամ՝ երբ բռնի ուժ մը, գերիշխան դարձած յանկարծ, շրջեց երկրին պատմութեան ղեկը կամ ճակատագիրը : Առանց ուզելու բացատրել վէճին բոլոր տարրերը, ճակատագիրը շեղող ուժին ներքնել կամ դրսել պարագան եւ այլ պայմաններ, կրնանք յայտարարել թէ հողով ու պատմութեամբ միացած, լեզուով ու մշակոյթով ծաղկած ժողովուրդի մը լէժիթիմ իրաւունքները թոյլատրելի չէ ծեփել ու ծածկել լեկալ պայմաններու թանձրութեամբ: Լէժիթիմ իրաւունքներու տէ՛րը միայն կրնայ ներկայացնել լէժիթիմիթէն, պատմական աշխարհագրութեան ժառանգականօրէն տէր, մերժելով բռնի մեծապատիւ փարպետներուն տալ ազատութիւն՝ լէժիթիմիթէն զոհելու համար լէկալիթէին եւ բարձր քաղաքանութեան :

Ըստ մեզի, լէկալիթէն չէ որ ազգ կը շինէ այն որ զէնքի ուժով եւ աջէն ու ձախէն ոսկեզրամ մուրալով՝ տէր կը դառնայ հողերու :

Մեկնելով այս սկզբունքներէն, հպարտ՝ մեր ժողովուրդին ստեղծագործական տաղանդով, պատմութեան ընծայուած փառաւոր ժառանգութիւններով եւ ազգ կոչուելու արժանի՝ իր քաղաքակրթական տուեալներով, կը յայտարարենք ու կը հռչակենք Հայ Դատի Օր, տարւոյն մէջ մէկ օր, Ապրիլ 24 Օրէն անկախ, ու կը հրաւիրենք հայ ժողովուրդը գալ եւ բանաձեւել Արեւմտահայութեան իրաւունքներուն հանգամանքը, արժանաւոր հանդիսութեամբ մը, միաձայնաբար, համակամ, նոյն ձեւով որ յաջորդ օրը ամէն Հայու նուիրական պարտքն է գալ եւ յարգել երկրորդ հանդիսութեամբ մը Ապրիլեան նահատակները, ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ ինկան՝ յայտարարելով : «Գործս կէս մնաց» :

Ժողովուրդ Հայոց, եթէ դուն այն ես՝ որու ժառանգ թողուած է պաշտպանել մեր ազգային ու պատմական իրաւունքները, եթէ դուն այն ես՝ որ մեռելներ ունի հայրենի հողերու մէջ, կը հրաւիրենք քեզ.

22 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյ, , Սալ Միւթիւալիթէ :

23 Ապրիլ, Կիրակի երեկոյ, Սալ Կաւօ :

24 Ապրիլ, Երկուշաբթի Թափօր դէպի Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը :

Կեցցէ՛ իր Դատին եւ իր մեռելներուն հաւատարիմ ժողովուրդը :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ
ՏԱՍԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔՆԵՐԸ

Չին համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, Ապրիլ վեցին, արգիլած է ազատագրման բանակին որ կրակ բանայ անոնց վրայ որոնք «ղեկավարուած են յետադիմականներու կողմէ»: Այսպէս բանակին ուղղուած է երկար հրամանագիր մը, տասը կէտերով, ուր կը չեշտուի .—

Ա) Արտօնուած չէ կրակ բանալ զանգուածային կազմակերպութիւններուն վրայ, ոչ ալ ի հարկէ, զանգուածներուն վրայ ղեկավարուած յեղափոխական տարրերու կողմէ կամ անոնց որոնց կացութիւնը յստակ չէ: Անոնց նկատմամբ միայն քաղաքական միջոցներ ձեռք կրնաք առնել »:

Բ) Ոչ ոք կը ձերբակալէք կամայականօրէն : Հակայեղափոխական տարրերը պիտի ձերբակալուին, բայց ձերբակալութիւնները կրնան տեղի ունենալ միայն երբ ձեռնհաս հեղինակութիւնները վաւերացնեն ներկայացուած յանցանքներու փաստերը :

Գ) Պիտի չյայտարարէք թէ զանգուածային կազմակերպութիւնները հակայեղափոխական են եւ զանոնք պիտի չհետապնդէք առանց իսկական պատճառի մը :

Դ) Զանգուածները, որոնք անցեալի մէջ մտած են զինուորական հաստատութեանց մէջ, պիտի չհետապնդուին :

Ե) Քննութիւններ պիտի կատարուին համեմատաբար կարեւոր նկատուած կազմակերպութեանց հանդէպ :

Զ) Ոչ մէկ ճնշում պիտի կատարուի զանգուածին վրայ զայն ստիպելու համար որ չարագործութիւնները խոստովանի : Պէտք չէ աճապարել որ իրենց սխալները ընդունին : Պէտք է ժամանակ տալ որ դաստիարակուին «պայքարի» ընթացքին :

Է) Դաստիարակութիւն ինչ կը վերաբերի երկու հոսանքներուն (Մաոյական եւ հակամաոյական) պիտի կատարուի նաեւ բանակին մէջ եւ Մաոյի գործերուն ուսումնասիրութիւնը պէտք է կապուի այս « պայքարին » :

Ը) Գաւառական գործողութեանց մէջ, զօրավիգ կենալու համար ձախ տարրերուն, քատրերը պէտք է խնայել :

Թ) Ձախ տարրերու զօրավիգ կենալու գործողութեանց մէջ, բանակը պէտք է սորվի գործել զանգուածին մէջ: Համոզումի մեթոտը պիտի որդեգրուի :

Ժ) Այն բոլոր մեթոտները որոնք դէմ են վերոյիշեալ յօդուածներուն պէտք է անմիջապէս սրբագրուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը 12 միլիոն 700 հազար անդամ ունի, ինչ որ բնակչութեան վեց առ հարիւրը կը ներկայացնէ : Մտաւորական աշխատաւորները կուսակցութեան կազմին 45,9 առ հարիւրը կը ներկայացնեն մինչ ձեռական աշխատանքի բանուորները միայն 18,1 առ հարիւրը կը կազմեն, իսկ կիները՝ 20,9 առ հարիւրը :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է առջի առտու ազգային պահակազօրքին եւ Թուրք Կիպրացիներու միջեւ : Վեց Թուրքերը վիրաւորուած են : Ոչ մէկ զոհ կայ պահակազօրքին մէջ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ալ հակամերիկեան բուռն ցոյց մը տեղի ունեցած է, մինչ փոխ նախագահ Հըմֆրէ ծաղկեպսակ կը դնէր անծանօթ զինուորին շիրիմին վրայ :

ՓԱՐԻ - ՌՈՒՊԷ հեծանիւի մրցումը շահեցաւ Հոլանտացի՝ Եան Եանսէն :

ՍԱՅԿՈՆԻ կառավարութիւնը 24 ժամուան զինադուլ առաջարկեց Հանոյի կառավարութեան Պուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ (Մայիս 23) : Պատասխան չկայ : Նոյն առթիւ Սայկոն կ'առաջարկէ հանդիպում մը Հիւսիսի իշխանութեանց հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ առողջութիւնը աւելի լաւ է : «Գերագոյն ռազմիկին » ապաքինման առթիւ, ամբողջ երկրին մէջ, տօնակատարութիւններ եղած են :

ԼՈՆՏՈՆԻ երկու մեծ թերթերը՝ Թայմզ եւ Սրնտէյ Թէլէկրաֆ իրենց խմբագրականը տը Կոլին նուիրած են : Թայմզի համար՝ տը Կոլ «Զայնի եւ լոյսի Լուտովիկոս ԺԴ. մըն է» մինչ Թէլէկրաֆ կը գտնէ թէ Արտաքին նախարար՝ Պրաուն կաֆ մը ըրած է տը Կոլը քննադատելով :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Դանիոյ իր դեսպանին միջոցաւ ծրագիր մը պարզած է եւրոպական համակեցութեան, Դանիացի ուսանողներու առջեւ : Այս ծրագրին գլխաւոր կէտերն են. Ա) Օտէր Նայս սահմանի եւ երկու Գերմանիաներու սահմանի ճանաչում: Բ) Արեւելեան Գերմանիոյ ճանաչում : Գ) Եւրոպայի երկու զինուորական անջատ պլոքներու ջնջում : Դ) Ապահիւլէականացած գօտիներու ստեղծում : Ե) Եւրոպական բոլոր երկիրներու մասնակցութիւն հաւաքական պաշտպանութեան դրութեան մը :

ԱՔՔՐԱՅԻ (Ղանա) իշխանութիւնները յայտարարած են թէ կինէն խորհրդային զէնք կը ստանայ :

ԳՆՈՒՆԵԱՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

ԽՄԲ.— Հատուած մը եւս կուտանք այս երկար աշխատութենէն, ցոյց տալու համար թէ վանքերու մէջ դեռ կան վանականներ, որ կ'աշխատին ։

ԳՆՈՒՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Գնունիներու նախածանօթ ներկայացուցիչն է Գին, որ Խորենացիին աւանդութեան համաձայն՝ Վաղարշակ թագաւորին ժամանակ կ'ապրի եւ նախարարական աստիճանի կը բարձրանայ ։

Անոր որդին կամ թոռն է Գնէլ ։ Նա կառապետ է եւ զօրավար ։ Բարզափրան Ռշտունիին հրահանգովը Երուսաղէմ կ'անցնի եւ Հիւրկանոս Քահանայապետը խաբելով զինքը վերոյիշեալին կ'առաքէ ։ Նոյն փորձը կ'ընէ Հերովդէս թագաւորին, բայց յաջողութիւն չունենար ։

Պատմականօրէն առոյգ առաջին Գնունին է Աբբա, որ Յուսիկ Կաթողիկոսին կ'ուղեկցի Կեսարիա ։ Իսկ Մանէճ Գնունին Ս. Ներսէսի չքաղիրներէն է ։ Սոյն շրջանին կը յիշուին դեռ՝ Պարգեւ եւ Գնէլ Գնունիները ։ Իսկ Խորենացին Գնունիի արիւն — մօր կողմանէ — կը տեսնէ Փառանձեմ Սիւնիին դժբախտ ամուսինին եղբայրներուն մէջ ։ Ապա Հայոց թագաւորութեան բաժանումին ատեն Արշակ թագաւորին հաւատարիմ կը մնայ, զրկուելով իսկ հայրենի հողերուն, Աստատ Գնունին (Զ. Սոփ. էջ 15–16, Փաւստոս, Դ. էջ 52, Խոր. իգ. եւն. եւն.) ։

Այս վերջինին թոռն է զուգէ Ատոմ Գնունի ։ Սոյն տոհմին պարծանքներէն եւ Վարդանանց շրջանի կարկառուն դէմքերէն ։ Արի եւ գործօն ։ Կրօնասէր եւ հայրենասէր ։ Անոր համանման է իր եղբայրը՝ Առաստոմ Գնունի ։

Եղիշէ կը հաղորդէ Ատոմի մասին թէ Վարդան Մամիկոնեանի համախորհուրդ նախարարներու կողմէ Բիւզանդական արքունիքը առաքուած պատգամաւորն է, որ յաջողութիւն չունենար եւ հայրենիք վերադառնալով Աւարայրի ճակատամարտին կը մասնակցի ։ Թէ՝ ապա կալանաւորուած կը տարուի Պարսկաստան, ուր Վասակ Սիւնիի քաղաքականութեան դիմակը կը պատռէ եւ ապա կը դառնայ իր տունը, ուր հայ «փափկասուն» տիկին մը զուգէ իրեն կը սպասէր (Պատմ. էջ 130, 185, 251, 385–8) ։

Փարպեցին չի յիշեր Ատոմի Յունաստան պատգամաւորութիւնը, Աւարայրի մարտին մասնակցութիւնը, եւ առաջին պարագան Վահան Ամատունի եւ երկրորդը՝ Արշաւիր Կամսարական նախարարներուն կը վերագրէ (Պատմ. էջ 22, 97–8 եւ 265–7) ։

Ստիպուած եմ Եղիշէի վրայ կասկածիլ, վասն զի Ա.— Պատգամաւորութիւն եւ մասնակցութիւն Աւարայրի մարտին անկարելի էր այնքան կարճ ժամանակի մէջ ։ Բ.— Եղիշէն կը գրէ «յանդիման եղէն», մինչդեռ մէկ պատգամաւոր գիտէ, այս է՝ «Ատոմ». (էջ 130) ։ Հ. Հացունի յոգնակի ձեւը կը մեկնէ պատճառաբանելով՝ որ Եղիշէն աւագ պատգամաւորը կը յիշէ եւ անոր ընկերներու անունները մոռցած է կամ լռած (Խորհրդածութիւնք Եղիշէի վրայ, Վենետիկ 1897) ։

Ղազար ունի դեռ աւելի մանրամասնութիւններ Ատոմի մասին ։ Նա մասնակից է Աշտիշատի ժողովին, այլ ոչ Աւարայրի մարտին ։ Վահանեանց շրջանին իր Առաստոմ եղբօրը հետ Վահանի եւ Սահակի կողքին է, ինչպէս «երանելին Վահան Գնունի» Վարդանի քով՝ Աւարայրի վրայ (էջ 225, Եղիշէ) ։ Ահա Ատոմ Կռուակս գիւղի մէջ Ատրվշնասպէն անսպասելի յարձակում կը կրէ, սակայն անվտանգ կ'ազատի ։ Ահա Ակոռիի մօտ (481) հայ գունդին աջ թեւը կը վարէ Առաստոմի հետ ։ Ահա Ներսեհապատի եւ Ճարմանայնոյ ճակատներու վրայ ։ Ուր Վահան՝ հոն Ատոմ ու Առաստոմ եւ այն՝ միշտ յաղթական ։ Ճարմանայնոյ պատերազմէն ետք անոնց անունները կը լռուին ։ Այս պատերազմի լիակատար պատմութիւնը մեզի չէ հասած եւ Փարպեցիին պատմութեան մէջ յայտնի պակաս կայ, կամ թուղթ ինկած է կամ նոյնիսկ հանուած ։

Հասած է մեր ձեռքը «Վկայաբանութիւն Սրբոցն Ատոմայ եւ որդւոյ իւրոյ Վարոսայ եւ Ներսեհի եւ Վարձաւորի» (տպ. Վենետիկ, 1854), որուն համաձայն անոնք առաջինին գլխաւորութեամբ Յազկերտ թագաւորին օրով Ս. Հաւատքի համար կը նահատակուին ։

Արդ կը ծագի հարց մը ։ Այս բոլոր տեղեկութիւնները մէ՞կ Ատոմի կամ միեւնո՞յն անձին կը հային, թէ հարկ է զոյգ Ատոմներ եւ կամ երկու նախարար ենթադրել կամ ընդունիլ ։

Հ. Զամչեան (Պատմ. Հայոց Բ. էջ 15 եւ 21) նախ իրարու ազգական կամ տոհմակից երկու Ատոմ Գնունի կը զանազանէ, մին՝ վկայաբանութեան մէջ յիշատակուած Ատոմ նահատակը, իսկ միւսը՝ Ղազարի եւ Եղիշէի քով աւանդուած Ատոմ իշխանը՝ Մամիկոնեաններու յարած ։ Սակայն ապա կը խորհի՝ թէ երկու Ատոմները մէկ անձ ըլլալու են կամ եղելութիւնները պէտք է մէկ Ատոմի վերագրել ։ Իսկ Հ. Յովհ. Թորոսեան երկու Ատոմ կ'ընդունի՝ Եղիշէի Ատոմ եւ Ղազարի Ատոմ, բայց եւ այն թէ — ուշադրութիւն — Ղ. Փարպեցիի եւ Վկայաբանութեան մէջ յիշուած Ատոմ Գնունին՝ միեւնոյն անձը ըլլայ (Բազմավէպ, 1899, էջ 66, 396 եւ 1900, էջ 202) ։

Պատճառներէն կարեւորագոյնը, որով Եղիշէի եւ Ղազարի Ատոմները միեւնոյնը չեն կրնար ըլլալ Հ. Թորոսեանի համաձայն, այն է որ ժամանակի անջրպետը շատ երկար է ։ Այս է՝ Աշտիշատի ժողովին մասնակցութենէն մինչեւ Ճարմանայնոյ պատերազմի աւարտումը,— մին՝ 449ին եւ միւսը 482ին ։ Սակայն եթէ Հ. Թորոսեանի այլուր արտայայտած վարկածին համաձայն Ատոմ Վարդանի առաջին ձեռնարկներու ատեն 20–30 տարեկան էր, այն ատեն կրնար Վահանեան շրջաններուն իբրեւ 50–65ամեայ գործօն անձ ըլլալ ։ Ինչպէս Կարմիր Վարդան Մամիկոնեան մը, զոր Կիւլէսէրեան Վարդապետը (Եղիշէ, էջ 348) Աւարայրի պատերազմի ատեն — նոյն հասակին մէջ — ժիր ղեկավար կ'ընդունի ։ Այսպէս՝ մինչ Հ. Թորոսեանի հետ կը դժուարիմ երկու Ատոմ ընդունիլ, համամիտ եմ անոր՝ թէ Փարպեցիին եւ Վկայաբանութեան մէջ յիշուած Ատոմ Գնունիները միեւնոյն անձըն ըլլան, վասնզի Ա.— Երկուքին մէջ ալ գլխաւոր անձը Ատոմ կը ներկայանայ միեւնոյն նկարագրով ։ Բ.— Գնունիներու տոհմէն է եւ տանուտէր ։ Գ.— Փարպեցիին մօտ իր Առաստոմ եղբօրմէն անբաժին է, իսկ վկայաբանութեան մէջ որդիէն, եւ Առաստոմ զուգէ որդի կոչուած ըլլայ՝ իբրեւ կրտսեր եղբայր ։ Դ.— Երանդունի ընկերն է Ատոմի եւ հետեւորդ Վահանի ։ Ե.— Ատոմ Վասակ Մամիկոնեանի նահատակութեան վայրէն, Հայոց աշխարհը կ'անցնի եւ կը նահատակուի ։ Ղազար մինչեւ Ատոմի հալածումը կամ փախուստը կը յիշէ եւ ապա Վկայաբանութիւնն է, որ կը խօսի, մինչդեռ ինչպէս կանխաւ յիշեցի՝ Ղազարի պատմութեան մէջ պակաս կամ բաց կայ ։ Եւ կարծես այդ պակաս կտորը հանուած եւ անկէ Վկայաբանութիւնը հիւսուած ։ Եւ որովհետեւ «մեր գաւառի պատմութիւն» է ըստ Հ. Ալիշեանի (Լիակատար Վարք Սրբոց, Բ. էջ 87), չէ յիշուած միւս պատմագիրներէն ։

Հ. ՀԱՄԶ. ՈՍԿԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵՆԷՆ

ԽՄԲ.— Թղթակցութիւն մըն է այս, տաքը տաքին գրուած (1909) Հայաստանի խորքերէն եւ տպուած Պոլսոյ Ազգակ շաբաթաթերթին մէջ ։ Իրական նկարագրութիւնը հայկական ցաւին ։ Հրատարակելով այս էջը Ապրիլեան յիշատակներու այս ամսուն՝ կ'ուզենք որ չմոռցուին Ապրիլեան եղեռնէն առաջ կատարուած չարիքներն ալ ։

Ներքին Մառնկու Մկրէի Խաչօն, Բարեկենդանի վերջին կիրակին եւ վերջալոյսին հետ, Մառնկու սարերէն իջեր, ձորերէն քալեր, ձիւն ու ձեան թօզ ճղելով, անօթի փորով, մերկ մարմնով, բոպիկ ոտքով, ի սէր իր 18 գլուխ քիւլֆեթին, ի սէր իր բուլ մը, քոմ–քոչ ընտանիքին, քալեր ու հասեր ազգի Առաջնորդարան ։

Մանտրտիկ ձագերու աղաղակը, ծըծկաններու վայնասունը, նոր–հարս ու մանկամարդ կիներու սրտամորմոք լաց ու արտասուքը, անօթութիւնը, սովը զինքը նեղի դրեր էին, օրը, հայ–քրիստոնէի կերուխումի եւ ուրախութեան օրը, տունէն դուրս ելլել ու երթալ ողորմածներու դռները իյնալ, սրտերը բախել, կտոր մը հաց, սեւ հաց, դըլդըլի կտորիկ, կորեկի կտորիկ մը ճարել, մուրալ իր հէնց մը քըմբըլող ու թփռող ջահէլ–ճիւաններուն, կանտ ու գլուղ խաժըլքներուն, հաց մը հողեփրկանք, հաց մը օրապահիկ որ չմեռնին անօթից ։

Որդեսէր տանուտէրը տնէն դուրս թըռեր էր յուսով մը, յուսով մը երթալու, ծախելու օրօցքան տղեկիկ մը, սիրուն լաճուկ մը, ու անոր արժէքնով ապրեցընել իր հէնց մը ստուարթիւ, կէսնահապետական յարաճուն ընտանիքը, եւ նա ծախ ու գին հանած որդւոյ նկատմամբ՝ կը կրկնէր սա մխիթարական այլ մորմոքիչ խօսքերը. — «Լաւ է մի անձ կորսուի քան ամբողջ ընտանիք մը» ։

Գողունի եւ ամօթխած երկիւղներով Առաջնորդարանի դուռը ծըպեր եւ ներս սըպըրդեր էր. ներսը ուր արտասունք ու խօսքերը մէկէն պոռթկացին սրտէն եւ աչքերէն ու փռուելով հասան Առաջնորդի ոտից տակ ։ Եւ սկսաւ խօսիլ.

— «Եկեր եմ Մառնկու սարեր ու ձորեր չափելով, եկեր եմ ոչ թէ ողորմութիւն խնդրելու, ոչ թէ անձ գլուխ քառասուննոց մը ձեռքս դրուելու ու ճամբուելու, այլ եկեր եմ ազգի մեծերու ու մեծաւորներու քով, տղեկիկ մը ծախելու ազգին, տղեկիկ մը, եւ անոր գնով փրկելու սովէ մեռնողներու, գերեզմանի դուռ հասնող ճժկներուս, օ՛, ի սէր Աստուծոյ ըլլայ, մտիկ ըրէք իմ ձայնին, Աստուծոյ սուրբ ու թուր կը զարկեմ, գթութիւն ըրէք, տուէք, ո՛հ, տուէք, գերի մը կուտամ ձեզ, գերի մը կը բերեմ ձեզ, մի մեղադրէք զիս, ճաղուկ մը չծախեմ, ապա ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ սեւ տանք մեր արեւուն, ի՞նչ հող քաշենք մեր գլխուն, ոչ դարման կայ, ոչ կանաչ, ոչ հող կ'ուտուի, ոչ ձիւն, այլ կը մնայ մեզ երթալ ողջ ողջ մտնել հողեր, ու լուս արեւ չելնալ» ։

Աչքերը դարձեր էին աղբիւրի ակ, կը չռային ու կը չռային ։ Բայց արտասունք չէր, այլ արիւն, եւ արիւնախառն չիթերով, գետին չոքած կը խնդրէր, կը պաղատէր ողորմութիւն, հաց, հացագին,— շուտ հասէք, շուտ ըրէք, գիւղէն հասարի ձայն եռեւէս կը պոռայ. «Անօթից մեռանք» ։

Յուզուեցանք եւ մենք ալ իր հետ լացինք եւ ո՞ր քար սիրտը չէր լար, եւ ինչպէս չլայինք, երբ իրական թշուառութեան կենդանի ուրուանկարը եկեր ու մեր աչքին առջեւ դամուեր ոտից չուր գլուխ պրկուած բռնաւորի հարուածներով ։

Խօսակիցներէն մէկը, քիչ մը հանդարտացնելու, քչիկ մը մխիթարելու համար, առաջարկեց չլալ, շատ լացողը «չինկէնէ» կ'անուանեն, որուն պատասխանեց կտրուկ.— «Ախ, աղբրուկ, թողէք, թողէք ինձ հանգիստ, իմ սեւը ըրեր եմ ներս, սպիտակը դուրս, կը քաշեմ, ըրէք Աստուած հեռու պահէ, չէք տեսեր, շատ ծանր ցաւ է, անօթութիւնը չի քաշուիր, ի՞նչ ընեմ, ի՞նչպէս չլամ, չէ՞ որ 18 ճանլու անձը իմ երեսնովէր կուլան» ։

Պէտք չէր սպասել, մինչեւ որ մեռնելու ձայնը հասնէր ։ Նպաստի գումարէն քառասուն ղրշ. տուին եւ շուտով ճամբայ հանեցին դէպի իր օջախը, ուր իր սովալլուկ պարագաները իրեն կը սպասէին անթարթ ու ակնթարթ ։

Խաչօն Մառնկու կենդանի զոհերէն էր, եւ գիւղի ամենանշանաւոր համբայ կընճակներէն մէկուն անդամը, որ եկած էր պատմելու եւ յիշելու մեզի թէ Մառնկիք էն համբաւաւոր ու չէն գիւղերէն էր, զոր Բալակցիք, Խութեցիք, Պէկեր ու Սասընցիք քար ու քանդ ըրին, գիւղը բրիշակ դարձուցին, հողերը ի սպառ գրաւեցին, վտարելով հողէն ու ջրէն ամբողջ հայութիւնը եւ թալնելով գիւղի ճիլն ու նախիրը ։

Խաչօն զոհ տուեր էր դոտով կարճ եղբայրները՝ ինչպէս Օհանը Մառնկու առաջի կռուին, եղբայր Ղազարը գիւղը աւրուելէն ետքը, եղբայր Գրիգորը Հաւտորկայ մէջ զօրքերէն կը ձերբակալուի, երեք տարի բանտ մնալէ ետքը բանտին մէջ կը մեռնի եւ հիմա այս զոհերուն որբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

Ա.

Նաւակայքին դիմացը, տանիքը՝ փողոցին պատին ուղղութեամբը վերջացող խցիկի մը մէջ կը լուար Սուրբիկ աղտոտ, սեւցած լաթերը, զորս շաբաթը երկու անգամ կը ժողվէր ընտանեզուրկ նաւավարներէ, ձկնորսներէ, մօտակայ փուռին գործաւորներէն, գիշերները անկիւնին խաւիլէն պառկող գաւառացի պտղավաճառներէն ու նաւակայքին վրայ նեղ խուցերուն մէջ բնակող նաւավարներէն ։ Չարաչար կ'աշխատէր խեղճ աղջիկը մինչեւ իրիկուն թակոյկին վրայ կորաքամակ, թեւերը մինչեւ արմունկները սոթթած, թնճուկ մազերը, որոնք թերեւս սանտր բնաւ տեսած չէին, ճակտէն մինչեւ ուսերուն վրայ խռիւ խռիւ, ցիրուցան, չապիկին ճեղքէն ցուցնելով նիհար՝ կրակին տաքութենէն պղնձագոյն դարձած լանջը, որ տխուր հեւքով մը չարունակ կ'ելլէր կ'իջնէր ։ Ձեռքի տենդոտ շարժումներով կը ծեծէր, կ'աճրէր լաթերը, անոնց աղտը հանելու մոլեգնութեամբ մը համակուած ։ Միս մինակը կ'ապրէր Սուրբիկ, հայրը մեռած ըլլալուն եւ մայրէ ալ, հակառակ աղջկանը կամքին, նորէն ամուսնացած ըլլալուն նաւամատոյցին վրայ փիլաւ ծախողի մը հետ ։

Սուրբիկ առեր քալեր է մօրը տունէն ու երկու երեք օր աղէն անդէն անօթի պըտըտելէն ետքը այդ խցիկին մէջ մտած էր եւ քիչ ատենէն բաւական յաճախորդ ձեռք էր ձգած ։

Աղտոտութեան յաղթելու այդ գործունէութեան մէջ սփոփանքի եւ զբօսանքի պէս բան մը կը գտնէր մանկամարդ լուացարարուհին, թակոյկին մէջ լեցուող օճառին սպիտակ փրփուրները հաճոյական տեսք մը կ'ընծայէին իր սեւուկ աղուոր աչուկներուն, զորս յօնական ակնարկով կը դիտէին իր կոշտ յաճախորդները ։ Սուրբիկ մինչեւ մութը կը լուար, եւ յետոյ պարտէզին մէջ լարած հին փտուկ չուաններուն վրայ կը փռէր շապիկներն ու թաշկինակները ։ Գործը բոլորովին աւարտելէ ետքը շտապով կ'ուտէր կը լըմընցնէր ունեցած ուտեստը. անկողինը կը փռէր մահճակալի ձեւով շինած տեղի մը վրայ ու պառկէր՝ շատ անգամ իր լաթերը երազելով, որոնք ճեպ ճերմակ կ'ըլլային ու յաճախորդները կը գովէին իր լուացարարական ճարտարութիւնը ։

Յաջորդ օրը աւելի եռանդով կ'աշխատէր, լաթերը աւելի սաստկութեամբ կը ճմլէր կը ճմոթկէր իր փրփրուցած կարմիր մատներուն մէջ եւ զմայլումի ու գոհունակութեան եղական հառաչանք մը կ'արձակէր, երբ դանոնք քով քովի փռելէն ետքը՝ անճառ ակնարկ մը նետեց անոնց վրայ ։

Առանձնութիւնն ու թշուառութիւնը բնաւ տաղտուկ եւ յուսահատութիւն չէին պատճառեր Սուրբիկին, ընդհակառակն չափազանց զոհ էր իր վիճակէն, իր թակոյկէն, հնոցէն ու եփոցէն զատ ամէն բանի կասկածելի աչքով կը նայէր եւ բնաւ մէկուն հետ բարեկամութեամբ չէր տեսնուեր ։

Բայց օր մը, երբ նաւակայքին վրայի խուցը բնակող ծեր նաւավարի մը ճերմակեղէնները տարաւ, երիտասարդ մը նըշմարեց, որ կարճ փոքուր մը հագած, ոտուըները բոպիկ, հուժկու կուրծքը գետինը դրած կը քնանար ։ Սուրբիկ անտարբեր աչքով մը դիտեց այդ կայտառ մարմինը ու հարցուց նաւավարին, թէ ով էր անիկա ։

— Թորոսին խայլխովը պըլըխճութիւն կ'ընէ կոր, պատասխանեց ծերունին, տղան նոր է, ամա Աստուած հեռու ընէ ։

— Անունը ի՞նչ է ։

— Յուսէփ ։

— Լաթերը ուրի՞ կուտայ կոր ։

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՂ ԼԻՆԻ ԳԱՌՆԻԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԱՌԱՋԱՐԿ

ԽՄԲ.— Երեւանի մէջ սկսած են հրատարակել նոր ամսագիր մը, ԳԱՐՈՒՆ, որու առաջին թիւին մէջ լոյս տեսած է այս գրութիւնը.—

Մենք երբեմն մոռանում ենք, որ արուեստը տօն է: Սակայն ձայն–պատկերափիւռի միջոցով մենք այն դարձնում ենք առօրէական: Եւ դրանից չէ՞ր որ ամբողջ աշխարհում վերածնւում են փառատօների սովորութիւնները: Դրանից չէ՞ որ մարդիկ կարիք են զգում արուեստը ընկալել ուրիշ, ոչ սովորական ձեւով: Եուկոսլաւիոյ Բուբրովնիկ քաղաքում տեղի են ունենում բացօթեայ երաժշտական փառատօներ՝ «Դուբրովնիկեան խաղեր», որտեղ հին շինութիւնների աւերակները ստեղծում են բնական զարդարանք:

Իսկ «Վարշաւեան աշունը» մասնագիտանում է ժամանակակից երաժշտութեան ամենավերջին նորութիւնների ցուցադրման գծով:

Զալցպուրգը խնկարկում է Մոցարտին եւ ընդհանրապէս երաժշտական դասականին: Պայրէօթը արդէն մի քանի տասնամեակ է, ինչ «ծառայում» է Վակներին: Պէյրութից քիչ հեռու գտնուող Պաալպէքի հելլէնական տաճարի աւերակներում նոյնպէս անց են կացւում երաժշտա–թատերական փառատօներ: Այժմ ընդհանրապէս դժուար է տալ մի երկրի անուն, որտեղ չանցկացուեն աւանդական փառատօներ, իսկ շատ երկրներում անց են կացւում մի քանիսը:

Մեզ մօտ էլ փորձ արուեց անկացնել «Երեւանեան երաժշտական օրեր» փառատօնը, սակայն այդ փորձը մեզ մօտ մնաց եզակի: Երեւի այն պատճառով, որ «տօն» չէր, այլ ուղղակի Ֆիլհարմոնիայի համերգների հերթական շարք:

Պատկերացնենք մի պահ, որ գնում ենք Գառնի: Գառնիի անկրկնելի բնութիւնը, լոյսը, օդը, աւերակները, որոնց սանդուխներին այնպէս շօշափելի կը ձուլուին մի հին ողբերգութեան բեմադրութիւն: Հեթանոսական տաճարի աւերակներում հիանալի կը հնչէր օրաթորիան, պատարագը: Ապա պալէ՞տ... Այդ աւերակները հիանալի բեմայարդարանք եւ «Յաւերժական կուռք»ի եւ «Պրոմեթեւսի» համար: Փառատօնը ոչ միայն տօն է, այլեւ ժողովրդի մշակոյթի չափանիշ: Մեզ թւում է, որ մեր հանրապետութեան արուեստը, նրա խստապահանջ հանդիսատեսն ու ունկնդիրը կը դառնան այդպիսի փառատօների ջատագովներ: Մենք հիմա չենք կարող ասել, թէ ի՛նչ բնոյթի կը լինի դա:

Մենք փառատօնի մասին առաջարկ արեցինք եւ մեծ ցանկութիւն ունենք այդ տօնը դարձնել ինքնատիպ իր բովանդակութեամբ, ձեւով՝ շքեղ, արժանի այն մեծ արուեստի աւանդներին, որի անկրկնելի յուշարձանն է Գառնին:

ԱՐԱՄ ՔԱԹԱՆԵԱՆ, ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ, ԱՐՏՕ ՉԱՔՄԱՔՃԵԱՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԷՔԻՋԵԱՆ:

ու որբուհիները Խաչոյի երես–դէմ նստած, լալով հաց, հաց կը պաղատին: Խաչօն կ՚ըսէր նաեւ, լաւ կը լինէր որ մեր հող ու ջրերը մեզի վերադարձուէր, քան թէ այս դուրուշ–դուրուշ նպաստը, մեր հողի ու ջրի վրայ դատկան մշակ ըլլալով՝ վստահ ենք թէ մեր դառն–դառնում աշխատանքի շնորհիւ կրնանք ապրիլ ու ապրեցնել թէ մեզ եւ թէ մեր ճժկները:

Խաչոյին այցելութենէն զատ, նոյն օրերուն Առաջնորդարանը հասաւ նամակ մը Քար–Ձորի բէս–մէճլիսին ու քահանային ստորագրութեամբ կնքուած եւ կը տեղեկացնէր որ գիւղին մէջ անօթութենէ մեռեր են Զաքօ Խզոյեան 30ամեայ, Գասպար Սաֆարեան 35, Սողօ Բարսեղեան 15: Կը վախցուէր որ նոյն վախճանն ունենան իրենց անտէր, գլխակեր զաւակներն ալ: Համանման նամակ մըն ալ հասաւ Ալվառինչ գիւղէն, ծանուցանելով թէ սովէն մեռան Եզոյի Սարգիսը 45 տարեկան, Փուրթոյի կին Ղազարը 60 տարեկան:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ »

— * —

ԼԻՈՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ կազմակերպուած հայկական եւ օտար դասական–ժողովրդական երգերու–փառատօնը տեղի ունեցաւ ամսոյս 2ի Կիրակին, կէս օրէ ետք, Երաժշտանոցի սրահին մէջ, մեկնակատարութեամբ երգչուհի Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Գիտակից եւ գեղարուեստասէր հասարակութիւն մը եկած էր քաջալերելու այս ձեռնարկը:

Բացման երկու խօսքով Պ. Ժորժ Մամասեան ներկայացուց երգչուհին, որ անշուշտ անծանօթ մը չէր Լիոն–Տէսին եւ շրջանի Հայութեան, եւ թուեց անոր կատարած նուաճումները գեղարուեստի մարզին մէջ, սկսեալ Լիոնի, Ցիւրիխի եւ այժմ Վիէննայի երաժշտանոցներէն եւ ենթակայ մասնաւոր հովանաւորութեան երաժշտագէտ Օր. Զատէքի:

Հանդէսի առաջին բաժինը կը բաղկանար օտար երաժիշտներէ, երգչուհին յաջողութեամբ երգեց Մոցարթէն, Շումանէն, Պրահմսէն եւ Մահլէրէն, խլելով բուռն ծափեր:

Երկրորդ բաժինը նուիրուած էր հայկական երաժշտութեան Կոմիտաս վարդապետի, Կանաչեանի, Սաթեանի եւ Ալէմշահի գործերուն:

Անժէլ Կարապետեան երգեց աւելի քան 16 երգեր մէկը միւսը գերազանցելով, դրաւ հայկական ոգի եւ շունչ իւրաքանչիւր երգի մէջ և իր յուզումն ու ապրումները փոխանցեց մեզի, իր քնքոյշ եւ դունաւոր ձայնի թրթռուն ալիքներուն մէջէն:

Ան կարողացաւ իր այս երգերու գեղեցիկ ծաղկեփունջով, եւ հանդէսի ամբողջ տեւողութեան հմայել մեզ եւ վերացած, լարուած ուշադրութեամբ հաղորդակից դարձնել իր հոգեկան ապրումներուն յուզումի, սիրոյ, նազանքի, հայրենաբաղձութեան եւ կարօտի զգացումներուն:

Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին երկար–երկար ծափահարութիւններով եւ քանի մը երգեր ալ կրկնել տալով:

Մենք որ ի մանկութենէ կը ճանչնանք զինքը, կը գնահատենք իր նուիրումն ու սէրը Արուեստին եւ կամքը մանաւանդ, դժուարին պայմաններու մէջ շարունակելու իր վերելքը եւ իտէալի մը ձգտումը:

Այս երգահանդէսը փայլուն յաջողութիւն մը ունեցաւ: Կը մաղթենք իրեն նորանոր նուաճումներ, մօտաւոր ապագային:

Շնորհաւորելի է Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ բոլոր անոնք որոնք աշխատեցան այս հանդէսի յաջողութեան ու կազմակերպութեան համար եւ ուզեցին օգտակար ըլլալ ու քաջալերել, խոստումնալից երգչուհիի մը:

Այս երգահանդէսի յաջողութեան մէջ, բաժին մըն ալ ունի նաեւ շնորհալի դաշնակահարուհի Օր. Մարթ Պալ որ կ՚ընկերակցէր երգչուհիին:

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

ԾԻԾԱՂ

Ի՞ՆՉՆ Է ՆԵՂԸ···

Կին մը տամկացած աչքերով կը հեռաձայնէ իր բժիշկին.

— Տոքթէօր, կ՚աղաչեմ, շուտ նիհարնալու դեղ մը ղրկեցէք ինծի: Ամուսինս հիանալի նուէր մը բրաւ… չեմ կրնար մէջը մտնել:

— Հոգ մի՛ ընէք, տիկին, ձեզի տալիք դեղովս պիտի կրնաք սեղմուիլ ձեր հագուստին մէջ:

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի որ հագուստ է ստացած նուէրս: Ինքնաշարժ է, տոքթէօր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՒՆԵԱՑ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻՆ ՔԱՐԷ ՄԱՏԵԱՆԸ

Սիւնեաց աշխարհի Ուղտասար լերան թիկունքին, ձիւնհալէն գոյացած տասնեակ մը լճակներու շուրջը սփռուած են հազարամեակներու շուրջը ԸԸ :աէգաթեւ հազարամեակներու անցեալ ունեցող քարէ վաւերագիրներ:

Լեռնաշխարհին քարէ մատեանը երեւան կը հանէ մեծ աշխարհ մը, որուն եզրերը կը կորսուին անյիշելի դարերու մշուշին մէջ: Նուաղ գոյնի երանգ ունեցող, բնական ողորկ մակերեսով որձաքարի վրայ նախնադարեան նկարիչին փորած պատկերները գտնուեցաւ վերջերս պատահաբար:

Ժայռապատկերներով հարուստ այս վայրին մէջ աւելի քան մէկ քիլոմեթր լայնութիւն եւ երեք քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող տարածութեան մը վրայ ցարդ յայտնաբերուած են հազարի հասնող նկարազարդ մեծաքար գանգուածներ, որոնց մակերեսին վրայ պահպանուած են հազարաւոր ժայռապատկերներ: Բոլորն ալ անխտիր ընդօրինակուած են:

Ժայռապատկերներուն մեծ մասը փորագրուած է քարէ գործիքով: Պատկերները՝ սովորական, բնական տեսք ունին, պարզ եւ կիսադէմ ձեւով ներկայացուած են: Մեծ մասը անաղարտ վիճակի մէջ կը գտնուի: Փորագրութիւնները 3–10 միլլիմեթր լայնութիւն եւ երեք միլլիմեթր խորութիւն ունին:

Ք. Ա. 8 – 3րդ հազարամեակներուն իրարու յաջորդած ցեղակից սերունդներուն կատարած այս փորագրութիւնները կենդանիներու պատկերները կը ներկայացնեն իրենց բնական չափէն շատ աւելի փոքր՝ մէկ քառորդ եւ մէկ տասներորդ ծաւալով:

Վերոյիշեալ փորագրութիւնները կը վկայեն, որ յիշեալ վայրը հեռաւոր անցեալին ունեցած է հարուստ բուսականութիւն եւ կենդանիներ: Ժայռապատկերներուն մէջ կան բարձր եղջիւր ունեցող քառայծ, եղջերու, ձի, ցուլ, գազաններէն՝ առիւծ, վագր, յովազ, արջ, գայլ, որսկան շուն, աղուէս, վարազ, կարիճ եւ խորհրդանշական, երկրաչափական պատկերներ: Ներկայացուած են նաեւ ծիսակատարութեան, որսորդութեան հետ կապուած տեսարաններ:

Դարեր շարունակ ապրած է այս սրբատեղին յաւիտենական կեանքի կնիքը ճակտին, զուարթ եւ կենդանի պատկերներ պահելով իր մէջ իբրեւ անիմանալի գաղտնիք: Հայոց լեռնաշխարհին մէջ ստեղծուած նախնադարեան կեանքին շատ մը երեւները պատկերացնող ժայռապատկերները կարեւոր աղբիւր են նախնադարեան մարդու կեանքն ու պաշտամունքը ուսումնասիրելու համար:

Պ. Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Կարդա՛…:

Վիտոք թուղթը անոր ձեռքէն խլելով բացաւ եւ մաքուր գիրով գրուած հետեւեալ նամակը կարդաց.

«Գեղեցիկ Մանօն,

«Ձեզի կը ճանչնամ: Դուք աւազակ Սալամպիէի առաջուան կինն էք: Անշուշտ միտքերնուդ չէ եկած, Սալամպիէն Հիւսիսի Հնոցպաններ անունով աւազակախումբին պետն էր, իսկ ես ալ անոր տեղակալն էի:

«Դուք զիս չէք ճանչնար, բայց ես ձեզի շատ անգամներ տեսած եմ անոր թեւը մտած պտոյտներ կատարած ատենին:

«Գալով մեր գործին, այս գիշեր, մեր տէրացուներուն հետ սանկ պզտլիկ զուլութիւն ընել կ՚ուզեմ պառոն Ուվրարի դղեակին մէջ, այսինքն ձեր գտնուած տունը: Դուռները կոտրելով ներս մտնելու սովորութիւնը չունիմ… դուռ բանալ իմ առջեւս ինքնիրենը բացուելու է…: Ուրեմն բարեհաճեցէք, սիրելի տիկին, այս գիշեր ձեր տան բոլոր սպասաւորները հեռացնելէ ետք, դղեակին բոլոր բանալիները անձամբ ինծի բերել: Ես Սէն Տընի գտնուող Փախչող Ձուկին կապելան պիտի ըլլամ…:

«Պառոնուհիի անունին տակ ներկայանալով հոն՝ բնաւ վախ չէք ունենար եւ ազնուականի խօսք կու տամ ձեզի որ ձեր մազին թելին իսկ պիտի չդպչին: Հոն ձեզի իմաց պիտի տամ թէ Սալամպիէի սենեկապանուհին ի՞նչ ըրած է ձեր երկու զաւակները եւ գտնուած տեղերնուն հասցէն պիտի տամ ձեզի:

«Եթէ ըսածներուս չէք հաւատար, կ՚ուզէք եկէք, կ՚ուզէք մի գաք, ազատ էք, իսկ եթէ կ՚ուզէք, կրնաք նաեւ զիս ոստիկանութեան մատնել, բայց թոյլ տուէք ինծի գիտել տալ ձեզի թէ ձեր հարուստ պաշտպանը բնաւ պիտի չուզէ քանի մը տարի առաջ կառափնատին վրայ հոգին աւանդող աւազակի մը կնոջը հետ ապրիլ:

«Սա ալ մի մոռնաք որ, եթէ թուլերանութիւն ընէք, այլեւս զաւակնիդ գտնելիք չունիք… յոյսերնիդ կտրեցէք…:

«Սպասելով նպաստաւոր պատասխանի մը, կը խոնարհիմ ձեր առջեւ, գեղեցիկ տիկին, եւ կը խնդրեմ որ բարեհաճիք ընդունիլ իմ լաւագոյն զգացումներս ու խորին յարգանացս հաւաստիքը:

«Ձեր հաւատարիմ եւ հնազանդ ծառան՝

ԱՐԻՍԹՕ

Արեւորդիներու խմբակին
ընդհանուր հրամանատարը

Երբ Վիտոք իր ընթերցանութիւնը աւարտեց, Անէթ, որ սկիզբէն ի վեր անոր երեսն ի վեր կը նայէր եւ յուզումով անոր շարժումներուն կը հետեւէր, ըսաւ.

— Հիմա հասկցա՞ր թէ ինչու համար եկած եմ:

— Այո, հասկցայ, ըսաւ Վիտոք խստօրէն: Բայց չի՞ կրնար ըլլալ որ այդ սրիկան այս հնարամտութիւնը գործածած ըլլայ պարզապէս դղեակին բանալիները ձեռք անցընելու համար:

— Իմ ալ միտքէս անցաւ ատիկա, պատասխանեց դեռատի կինը: Բայց կրնայ ըլլալ ալ որ իրաւ է:

— Այո, կրնայ ըլլալ:

— Ուրեմն չէի կրնար մերժել զինքը… եւ ահա ես ալ ատոր համար եկայ…:

— Աղէկ ըրեր ես, ըսաւ Վիտոք: Եւ եթէ այդ թշուառականը իրաւ բան մը գիտէ, պէտք է որ անպայման բերանը բանայ… եթէ ոչ…

— Աստուած իմ, դուն իրականութիւնը խօսեցնել տուր այդ մարդուն…:

Բայց յանկարծ, ուրախութեան աղաղակներ եկան գետնայարկէն եւ անմիջապէս յետոյ ոտքի ձայներ լսուեցան սանդուխին մօտէն:

— Ան է, գոչեց Մանօն դողդղալով եւ յուզումով:

Վիտոք քովընտի ուրիշ դրան մը քով վազեց եւ կիսովին բացաւ զայն: Դուռը մութ սենեակի մը վրայ կը բացուէր: Վիտոք ներս մտնելով այդ սենեակէն՝ մութին մէջ աներեւոյթ եղաւ:

Սանդուխին առջեւ բացուող միւս դուռը զարնուեցաւ:

Արիսթոյի ձայնը լսուեցաւ դուրսէն որ կ՚ըսէր.

— Գեղեցիկ Մանօն, եկողը ես եմ:

Դեռատի կինը իշխելով իր վրայ դուռը բացաւ:

Արիսթօ, իր սեւ լաթերը հագած, մէկ ձեռքով գլխարկը բռնած, միւսովը վարդի փունջ մը, առաջ անցաւ:

— Գեղեցիկ Մանօն, խօսք առաւ Արիսթօ, ասպետական անկեղծութեամբ մը: Ներողամիտ կը գտնուիք ինծի հանդէպ երբ արհեստիս պահանջն է որ կը կատարեմ եւ եթէ ձեզի նամակ մը գրելով այս տխուր յարկը հրաւիրել պարտաւորուեցայ, ատիկա ցաւով է որ կատարած եմ: Մի մերժէք այս վարդերը եւ անոնց հոտը թող ձեզի մոռցնել տայ այս կեղտոտ տեղէն ելլող անհաճոյ հոտերը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԸՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակէթ Յարութիւնեան Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ, իրենց պաշտելի ծնողաց, Յարութիւնեան եւ Սագըգեան գերդաստանի նահատակ նընջեցելոց յիշատակի փոխան հոգեհանգստեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն, 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 50 «Հայբոյժ»ին, 50 Տ. Տուրուբերանի Հայր. Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ծառուկեան (Անիէւէն) տասը ֆր. կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Զատկական տօներու առթիւ, Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 500 ֆր. Ազք.ին 50ական Կարմիր եւ Կապ. Խաչերուն : Տէր եւ Տիկին Կ. Մակէսեան հարիւրական եկեղեցիին եւ Ազքատախնամին : Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան 120 եկեղեցիին : Այրի Տիկին Զ. Պօյաճեան հարիւր եկեղեցիին եւ 50 Ազք.ին : Տէր եւ Տիկին Ն. Թիւթիւնճեան հարիւր Ազք.ին : Պ. Մ. Մկրտիչեան 100 եկեղեցիին :

50ական եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան, Տիկին Հ. Վարդանեան, Պ. Կոստանեան, Մ. Թէրզիպաշեան, իսկ Գ. Աւագեան 50 Ազք.ին : Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան 30 Ազք.ին եւ 20 եկեղեցիին : Փարիզէն Գ. Վարժապետեան 30 եկեղեցիին : Ս. Փողհարեան 25 Ազք.ին : Գ. Քէշիշեան 20 Ազք.ին : Քսանական եկեղեցիին՝ Տիկ. Մ. Յովհաննէսեան, Տիկ. Ն. Զալըգեան եւ Տիկ. Վ. Ադամեան : Տասնական եկեղեցիին՝ Տիկ. Վ. Զաֆրաճեան, Տիկին Ա. Ինէքճեան, Տիկին Վ. Դերձակեան, Տիկ. Կէօհէրեան, Տիկ. Թ. Չէյթունեան, Տիկ. Փօլատեան, Տիկ. Ծ. Գրիգորեան, Տիկ. Թ. Բաղումեան եւ Տիկ. Ս. Զավուշեան : Լա Թուռ Տիւբէնէն Տիկ. Զիտէմեան, իր ամուսնոյն Անդրանիկի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100ական եկեղեցիին, եւ Կոմ. Երգչախումբին եւ 50 դպրոցին : Շաւէն Պ. Կ. Գարաօհաննէսեան իր զաւկին ժանի ամուսնութեան առթիւ 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին : Վիէնէն Պ. Ճիյէրճեան Զիտէմեանի տարելիցին առթիւ 10 եկեղեցիին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20.30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Րիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ վիէօ թրավաjէօր : Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մագընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՒՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՑԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 12 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10885 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 10.885

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՍՐԲԱԶԱՆՆԵՐԸ ԻՋԱՆ... ՓՈՂՈՑ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ԻՆՉԻ՞ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ԽՄԲ.— Առաջին մէկ օրէն սպասեցինք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին *վճռա-գրին*, որ մեզ աւելի կը շահագրգռէ քան յորդանանեան դատախազին վճիռը։ Այսօր աւելի քան երբեք կը համոզուինք թէ որքա՛ն իրաւունք ունէինք՝ երբ կը տեսնենք թէ սրբազաններէն մինչեւ Պատրիարք-ները փողոց կ'իջնեն ու զիրար կ'ամբաս-տանեն այնպիսի մեղքերով եւ այնպիսի ոճով, զոր պիտի չհամարձակէին գործածել աստուածավախ աշխարհականներ։ Թղթածրարը երթալով կը ճոխանայ, Պոլսոյ պատրիարքին կը պատասխանէ Շահէ Եպիսկ. յետոյ զեկոյցով մը կ'արտա-յայտուի Ս. Յակոբայ պատրիարքութիւ-նը, կրկին խօսք կ'առնէ եւ ինչեր, ինչեր չըսեր Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը, յան-կարծ ձայն կ'առնէ նաեւ Տիկին Սանտ-րիկեանը (ամուսինը մեռած է, բայց Այ-րին կ'ապրի եղեր...) եւ կը մտնենք լա-բիւրինթոս մը։

Անհրաժե՞շտ էր ձեռագիրներու այս ա-նօրակելի գայթակղութենէն ետք, որ ծը-նունդ առնէ նոր գայթակղութիւն մը եւ այսքան վար իջնէ հայ բարձրաստիճան կղերը։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չէ՞ր կրնար այս բոլորին առաջքն առնել։ Ի վերջոյ՝ «վա՛յ մարդուն, այնմիկ յոյր ձեռն գայցէ գայթակղութիւն» գրուած է։ Մատթէոսի Աւետարանը չե՞ն կարդար Երուսաղէմի վանականները։ Միմիայն մեզի նման մեղաւորներու համա՞ր գըր-ուած են այս տողերը։

Ստորեւ կարգով կուտանք ինչ որ կ'ըս-ուի Երուսաղէմէն Պոլիս, իբրեւ նիւթ ան-վայել պատմութեան համար։

×

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Լոյս տեսած «Սիոն»ի Մարտ – Ապրիլ թիւին մէջ)

Ս. Աթոռոյս Պատ. Տնօրէն ժողովը իր 31 Մարտ, 1967ի է. նիստին մէջ, մաս-նաւոր խորհրդակցութեան նիւթ ըրաւ Յորդանանի Արդարութեան Նախարարու-թեան եւ Ընդ. Դատախազին կողմէ ար-ձակուած վճիռը ընդդէմ՝

Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեանի
Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեանի
եւ մի ոմն Ա. Սանտրիկեանի,

որոնք կը դատապարտուին 1959ին Ս. Ա-թոռոյս գանձատունէն քանի մը ձեռա-գրեր դուրս հանած եւ Կ. Պոլիս փոխա-դրած ըլլալու գողութեան յանցանքով։

Յետ խորհրդակցութեան, Պատ. Տնօ-րէն Ժողովը որոշեց դատապարտել Սու-րէն Արքեպսկ. Քէմհաճեանը, իր այս սրբապիղծ եւ անհաւատարիմ արարքին համար։ Սակայն նկատի ունենալով իր յառաջացած տարիքը, բաւ համարեց իրեն տրուած բարոյական այս դատապարտու-թիւնը։

Որոշեց նոյնպէս որ ղրուի Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեանին (այժմ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք), որ վերադարձնէ անյապաղ գանձատան հաւաքածոյէն պակսած միւս ձեռագրերը, ինչպէս նաեւ գանձատու-նէն իր հետը տարած եւ մինչեւ այժմ չվերադարձուած Տղթայակիր գոհարա-զարդ խնկատուփը, ըստ Կիւրեղ Վարդա-պետի վկայութեան։

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ

— «Սիոն»ի նոյն թիւին մէջ Եղիշէ Պատրիարք ստորագրած է խմբագրական մը, ուր մէջբերելէ ետքՅորդանանի ընդհ. դատախազին վճիռը՝ ի մասին ձեռագիր-ներու խնդրին, ծանրագոյն ամբաստա-նութիւններ կ'ընէ Տիրան, Շնորհք եւ Սուրէն արքեպիսկոպոսներու հասցէին, յատկապէս գրելով.

«Ապօրինի իրենց իշխանութեան կո-րուստէն եւ արտաքսուելէն յետոյ, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար իւրացնել Պատրիարքարանին անունով դրամատու-ներու մէջ եղած բոլոր գումարները. Ա-մերիկայի Չէյզ Մանհաթն պանքայէն պի-տի փախցնէին երեսուն հազար տոլարի գումարը, Յորդանանի մէջ գտնուող ե-կեղեցական դրամատունէն քանրհինգ հազար տինարը, իսկ Պէյրութի Ինթրա պանքէն պիտի անհետացնէին տասներկու հազար տոլարի գումարը»։

Յայտնելէ ետք, թէ իր տրամադրու-թեան տակ ունի Շնորհք Արք.ի կողմէ նիւթուած «դաւին եւ չրջուած ողբերգու-թեան բոլոր փաստաթուղթերը», Եղիշէ Պատրիարք կ'եզրակացնէ.

«Հայ ժողովուրդին կը թողունք այս ոճ-րագործ արարքին հեղինակն ու հեղինակ-ները դատելու եւ դատապարտելու գոր-ծը, միացնելով իր ձայնը Յորդանանի արդարադատ մարմիններու վճիռին, որ վճիռ խօսքն է արդարութեան եւ ճշմար-տութեան, չամբրելու եւ անարդութեան սիւնին գամելու ոճրագործ գողերը»։

ՏԻԿԻՆ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Կը խնդրեմ որ կարելի եղածին չափ շուտ ինծի հայթայթէք վաւերացեալ լու-սանկարը Լոնտոնէն վերադարձուած այն նամակին, որով Գերշ. Ս. Տ. Քէմհաճեան Եպիսկոպոսին կը վերագրուի իմ հան-գուցեալ ամուսինս Անդրանիկը նշանա-կած ըլլալ իբրեւ իր ներկայացուցիչը եւ պաշտօն տուած ըլլալ իրեն՝ ձեռագիրները փոխադրելու Լոնտոն։

ԺՕԺԷՆԻ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆ
(Փոստարկղ 1427, Պէյրութ)

5 Ապրիլ 1967
(Թարգմ. անգլերէնէ)

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ԸՍԷ ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.

«Թերթերուն մէջ լոյս տեսած հերքու-մը, որով ձեռագիրներու գողութեամբ պաշտօնապէս ամբաստանուած եւ դա-տապարտուած Ամեն. Տ. Շնորհք Ս. Պատրիարքը կը ջանայ չքմեղացնել ինք-զինք իրեն յատուկ թունալից ոճով, նոր զրպարտագիր մըն է իրեն դէմ։

Ա.— Գանձատան յանձնախումբի ա-ռասպելը, որուն ետին կ'ուզէ թաղնուիլ նախկին լուսարարապետը, անուանական ըլլալու չափ ձեւական եւ օժանդակ մար-մին մըն է։ Գանձատուն առաջնորդող Ս. Սարգիս մատուռի բանալին լուսարա-պետը միայն ունի եւ իր իշխանութիւնը այդ բանալիով միայն կը վստահուի ի-րեն։ Գանձատունէն հանուած եւ ետ գան-ձատուն տարուած առարկաները լուսարա-րապետի բացարձակ հակակշիռին տակ կը մնան Ս. Սարգիս մատուռին մէջ։ Երբ լուսարարապետը ապօրէն ընտրուած, ըլ-լայ, ինչպէս էր այդ օրերու Շնորհք Ե-պիսկոպոսը, Երուսաղէմի մէջ եւ, պայ-քարի իր կատաղութեան մէջ կորսնցու-ցած ըլլայ պատասխանատուութեան ամէն զգացում, գանձատունը վերջին սրբու-թիւնն է որ կրնար կասեցնել զինք սրբա-պղծութիւններու իր արշաւին մէջ։

Բ.— Կան գանձատան մէջ արձանա-գրութիւններ, իր օրերէն, գանձատունէն հանուած եւ ետ հոն տարուած առարկա-ներու, որոնց ցանկին տակ իր ստորա-գրութիւնը կայ միայն առանց յանձնա-խումբի միւս անդամներու ստորա-գրութեան։ Այն օրերու Շնորհք Եպիսկո-պոսը, իբրեւ լուսարարապետ, եղած է բացարձակ իշխանը գանձատան եւ անկէ առարկաներ հանած ու ներս տարած, ա-ռանց հակակշիռի։

Գ.— Գանձատունէն հանուած, տոմարի մէջ չարձանագրուած, ետ գանձատուն չդրուած եւ տակաւին մինչեւ այսօր իր մօտ պահուած գանձատան թանկագին ա-ռարկաներէն մին, Տղթայակիր Պատ-րիարքի անմահ խնկատուփը, մինչեւ այ-սօր կը գտնուի Պոլիս, Շնորհք Պատրիար-քին մօտ։ Հաւատա՞նք որ հաւկիթ գող-ցողը հաւն ալ չի գողնար»։

Գ.— Մեր նախկին լուսարարպետի հերքումնագիրի ամէնէն բացայայտ սու-տերէն է Ա. Սանտրիկեանի մասին եղած յայտարարութիւնը։ Ամբողջ Սաղիմահա-յութիւնը գիտէ թէ այդ արկածախնդիրը գործակատարն էր Տիրան եւ Շնորհք Սր-բազաններու։ Ան էր որ «անյայտ»աղբիւր-ներէ եկած գումարները Պէյրութէն կը փոխադրէր Երուսաղէմ, որպէսզի տրա-մադրուէին նոյնքան «անյայտ» ծախքե-րու։ Այս մասին կայ բարձրագոյն աս-տիճանի վկայութիւն մը, որուն պիտի անդրադառնանք, եթէ ստիպուինք։

Ե.— Սուտերու նոյն շարքին կը պատ-կանի այն գիտը, ըստ որուն, ստորա-գրութիւն կորզուած է իմ կողմէս Սուրէն Արքեպիսկոպոսէն։ Շնորհք Պատրիարք ինքն ալ գիտէ թէ իշխանութեան վերա-հաստատումէն եւ օրինաւոր Պատրիարքի ընտրութենէն ասդին ոչ մէկ պաշտօնա-թուղթ տարուած է Սուրէն Արքեպիսկո-պոսին, ստորագրուելու համար, որով-հետեւ ոչ ինք պէտք կրնայ զգալ ստորա-գրելու եւ ոչ ալ մենք ստորագրել տալու որեւէ թուղթ։ Մանաւանդ որ մենք գի-տենք թէ ինչ ըրած է եւ ով է Սուրէն Արքեպիսկոպոսը, Պէյրութի Ս. Նշանէն մինչեւ Դամասկոս, Դամասկոսէն մինչեւ Բեթղեհէմ եւ Երուսաղէմ իր պաշտօնա-վարութիւններուն պատմութիւնը գողու-թիւններով հռչակաւորած մեր «երիցա-գոյն»ը։ Եթէ բան մը կ'արժեն Սուրէն Արքեպիսկոպոսի արտայայտութիւնները, կը գիտցնենք նախկին իր տէրերուն թէ Ընդհանուր Դատախազի առաջին հարցա-քննութեան Սուրէն Արք. յայտարարեց թէ 1958 – 60 տարիներուն բազմաթիւ թուղ-թեր ստորագրած է, իր չգիտցած լեզու-ներով, առանց ծանօթ ըլլալու անոնց պա-րունակութեան։ Անկէ ետք, արտաքին թելադրութիւններով միայն Սուրէն Արք. հրապարակ նետեց վերջերս թուղթ ստո-րագրած ըլլալու առասպելը։

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.
(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ESPRIT
(ԱՊՐԻԼԻ ԹԻՒ)

Ֆրանսական կարեւորագոյն ամսաթեր-թերէն՝ էսփրի *Ապրիլի իր թիւին մէջ, երկար ուսումնասիրութիւն մը հրատա-րակած է՝ Հայկ. Հարցը խորագրով, զոր գրած է Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան։*

Ուրախալի նոր երեւոյթ մը՝ որ եւրո-պական միտքը, վերջերս սկսած է մաս-նաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տալ Հայոց հանդէպ։

Այս անգամ ալ, Հայկ. Հարցը 38 էջ կը գրաւէ պարբերականին մէջ, զոր ամէն Հայ պարտի գնել։ Քանի մը օրէն այս շահեկան յօդուածէն ճաշակ մը կուտանք մեր ընթերցողներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԸՄՖՐԷ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲՈՂՈՔԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ օրուան հակամերիկեան ցոյ-ցերուն առթիւ, Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանատունը բերանացի բողոք մը ներկայացուց Փարիզի կառավարու-թեան։ Ամերիկեան գործավարը, որ ըն-դունուած է Քէ տ'Օրսէի քաղաքական տնօրէնին կողմէ, իր բողոքին մէջ ծան-րացած է մանաւանդ ամերիկեան դրօ-շակին (Ավընիւ Ժորժ Ե.ի եկեղեցւոյ դրօ-շակը) հրապարակաւ այրուելուն վրայ։

Երկու շաբաթուան եւրոպական շրջա-պտոյտէն ետք, փոխ – նախագահ Հըմֆրէ փառաւոր ընդունելութեան մը արժանա-ցաւ Ուաշինկթընի մէջ։ Նախագահ Ճոն-սըն, որ քիչ ետք Փունթա Տէլ Էսթէ պիտի մեկնէր, օդակայան գացած էր անձամբ ողջունելու իր «երկրորդը», ապա զայն առաջնորդած էր Սպիտակ Տուն, ուր տե-ղի կ'ունենար պաշտօնական հանդիսու-թիւն մը։

Հըմֆրէ նախ զեկուցում մը տուած է «ազգին», նախքան յատուկ զեկուցումը զոր պիտի տար անձնապէս նախագահ Ճոնսընի։ Հըմֆրէ յայտարարեց ի մէջ այլոց. — «Արեւմտեան նոր Եւրոպա մը տեսայ, որ բարգաւաճման, հանդստու-թեան եւ ապահովութեան աննախընթաց աստիճանի մը հասած է եւ տոգորուած ինքնութեան եւ հպարտութեան զգացու-մով մը։ Նկատեցի որ արեւմտեան Եւրո-պայի ղեկավարները պատրաստ են մեզի միանալու այս բոլոր պարտականութեանց մէջ, բայց իբրեւ՝ հաւասարէ հաւա-սար։ Իրենց ապահովութիւն տուող որ Ատլանտեան փաթթըրշիփ *մը, հիմնուած հաւասարութեան վրայ միշտ եղած է եւ կը մնայ ամերիկեան քաղաքականութեան հեռանկարը։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ *Քանատա պիտի եր-թայ Յուլիսին, նախապէս սակայն Մա-յիսին, հաւանական է որ Հռոմ երթայ, Հասարակաց Շուկայի տասնամեակին ա-թիւ։*

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ *մէջ, ինչպէս ամէն տարի տեղի ունեցաւ շարժանկարի* օսքարներու *բաշխումը։ Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Էլիզապէթ Թէյլըր «Ո՞վ կը վախնայ Վիրճինիա Վուլֆէն» ֆիլմին մէջ կատարած իր դերին համար։*

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ *արտաքսուած է Եուկօ-սլաւ լրագրող մը, որ յայտնած էր թէ Լիու փոքրամասնութեան մէջ մնացած է Կեդր. Կոմիտէի մէջ։*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *Արտաքին նախարարին պաշտօնի գլուխ մնալը գոհունակու-թեամբ ընդունուած է Կրեմլինի մէջ։*

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ *հասած լուրերը ցոյց կու-տան թէ մթնոլորտը շատ լարուած է Իս-րայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ։*

ՈՒ ԹԱՆ *այլեւս բնաւ չի հաւատար որ խաղաղութիւն վերահաստատելու կարե-լիութիւն ըլլայ Վիէթնամի մէջ։ Նոր Տէլհի հասած էր առջի օր եւ հոն յայտա-րարեց թէ չի խորհիր որ նոր առաջարկ-ներ նախատեսուած ըլլան հաշտութեան համար։*

«ՍԵՒ ՈՍԿԻՆ» *սկսած է սպառնալ ֆը-րանսական ափերուն եւ կառավարութիւնը անմիջապէս սկսաւ գործադրել* Օրսեք *ծը-րագիրը (ստիպողական միջոցներու)։ Ծանօթ է որ Թորէքէնիլըն քարիւղանաւին մազութն է որ կը տարածուի։ Հազարա-ւոր թռչուններ ալ կը մեռնին։*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

«Վասն Սիոնի ոչ լռեցից,
Եւ վասն Երուսաղեմի ոչ ճերեցից...»

ԵՍԱՅԻ ԳԼ. ԿԲ.

Ա.

Սուրբ երկիրը, մանաւանդ անոր նշանաւոր ոստանը՝ Երուսաղէմ, ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր քաղաքը եղած է: Քրիստոսի խրաքանչիւր քայլափոխին վրայ կառուցուած է եկեղեցի մը, վանք մը կամ ուրիշ սրբավայր մը:

Հայ ժողովուրդէն աւելի մեծ ազգեր հպարտ պիտի զգային իրենք զիրենք, եթէ երբեք այդ սրբավայրերէն Հայոց ունեցածէն շատ աւելի նուազ բաժին մը ունենային:

Իբրեւ առաջին քրիստոնեայ ազգ՝ հայ ժողովուրդը, իր թագաւորներով, հայրապետներով եւ մեծամեծներով, հին դարերէն ի վեր, գացած է Երուսաղէմ իբրեւ ուխտաւոր, եւ իր առատաձեռն նուիրատուութեամբ կառուցած է եկեղեցիներ, սրբատեղիներ եւ վանքեր, եօթանասունի հասցնելով անոնց թիւը, ըստ մեր հին պատմիչներուն:

Մեր վանքերէն ամէնէն նշանաւորը եւ պատմականը կը հանդիսանայ Ս. Յակոբայ Հայոց վանքը, թառած Ս. Գիրքի հռչակաւոր Սիոնի բարձունքին վրայ: Իր դիրքով, տարածութեամբ եւ կարեւորութեամբ մեծ ազգերու նախանձը շարժելու արժանի հաստատութիւն մը, որ դարերէ ի վեր եղած է Հայոց պատրիարքութեան աթոռը, իր միաբաններով, նախանձախնդիր՝ հայապատկան բոլոր կալուածներուն, հոգեկան եւ նիւթական բոլոր իրաւասութիւններուն, թիզ առ թիզ պաշտպանելով զանոնք, իբրեւ «զինուորեալ մանկունք եկեղեցւոյ»:

Հայ ժողովուրդը ո՛չ միայն հիմնած է այդ վանքը եւ սրբատեղիները, այլեւ անոնց գոյութեան պահպանումին եւ յարատեւումին համար շինած ու նուիրած է հասութաբեր կալուածներ:

Իւրաքանչիւր ուխտաւոր իր դարպասին հետ՝ նաեւ ընծայաբերած է զանազան թանկագին խեղէններ, ոսկեայ խաչեր, դաւազաններ ու թագեր, հազուագիւտ և ընտիր քարերով ընդելուզուած իբեղէններ, ազնիւ մետաքսի եբեհեզի վրայ ձեռահիւսուած շուրջառներ, ադամանդակուռ դոհարեղէններ, հնարժէք նուիրականութիւն ներկայացնող հնութիւններ, կրօնական, գիտական եւ պատմական եւ այլ նիւթերու վրայ ճառող հին մագաղաթներ, հին ձեռագիր մատեաններ, որոնց թիւը չորս հազարէն աւելի է եւ հայ իրականութեան մէջ երկրորդ կը հանդիսանէ Ս. Յակոբի մատենադարան-դանձարանը, մայր հայրենիքէն ետք:

Այս բոլոր հարստութիւնները անվթար պահպանելու նուիրական պաշտօնը ազգը վստահած է Ս. Յակոբայ միաբանութեան:

Հայ ազգը իր վանքերը պահած է լիութեան եւ առատութեան մէջ եւ անոնք իրենց խելացի տնօրինութեամբ, զարգացուցած եւ աւելցուցած են իրենց տնտեսութիւնը: Նմանապէս, Ս. Յակոբայ վանքն ալ ունեցաւ մատակարարման լաւագոյն շրջան մը եւ անոր աւելցուցած կանխիկ դրամէն օգտուելով, հանդուցեալ Յարութիւն ամիրայ Պէզճեան հիմնեց Սկիւտարի նշանաւոր հայ ճեմարանը: Սակայն ցաւով կը յիշենք, որ այդ շրջանը բացառութիւն մը եղաւ եւ Ս. Յակոբայ միաբանութիւնը անմիաբան միաբանութիւն մը եղաւ: Իրարու հետ ունեցան վէճ ու կռիւ եւ անոնց կարգադրութեան ու վանքին խաղաղեցման համար, Պոլսոյ պատրիարքարանը եւ Ազգ. Ժողովները շատ ջանք եւ աշխատանք թափած են, նոյնիսկ պետական միջամտութեամբ՝ միաբաններէն ոմանք պատժելով եւ աքսորել տալով, մնացեալները դղաստութեան հրաւիրելով:

Տանր վէճեր, խարդախութիւններ, զեղծումներ եւ դաւեր, այնքան շատ պատահած են անոնց մէջ, Շղթայակիրի օրերէն ի վեր, մանաւանդ 1910 – 1913 շրջանին, որ փոթորկած են Պոլսոյ ազգային իշխանութիւնները եւ Պոլսոյ ամբողջ մամուլը լեցուցած սաղիմական խնդիրներով եւ վէճերով: Օրուան քաղաքական ժողովի ատենապետ Յ. Շահրիկեան, շատ իրաւամբ հայկական Փանամա կոչած է Երուսաղէմի թնճուկը:

Տանրակշիռ այս խնդիրներու կարգադրութեան համար, Պոլսոյ պատրիարքարանը ստիպուեցաւ Երուսաղէմ ղրկել Օրմանեանի նման կարող եկեղեցական մը, Վահան Թէքէեանի հետ:

Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, նշանաւոր հաշուագէտ եւ Օսմ. կառավարութեան նախկին Թղթատարական նախարար Ոսկան Մարտիկեան անգամ չկարողացաւ քակել այդ թնճուկը, որովհետեւ, ամէն տարի, ամէն ամիս եւ ամէն օր նոր բարդութիւններ կուգային աւելնալու, խճողելու եւ լղրճելու համար այդ թնճուկը:

Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը մինչեւ ԺԷ. դար ենթակայ էր Սսոյ կաթողիկոսութեան, որ քանի մը անգամ փակեց անոր պարտքերը: Ժամանակ մը ետք, փոխանցուեցաւ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան, Պոլսոյ պատրիարքութեան վերին հսկողութեան տակ:

Երուսաղէմի պատրիարքը, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան յօդուած 17 – 23ի, կ՚ընտրուէր Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովին կողմէ, միաբանութեան ղրկուած եօթը միաբաններու ցանկէն: Անցեալ դարուն, երկար վիճաբանութեան նիւթ եղաւ «ներսէն – դուրսէն»ի խնդիրը: Վերջապէս, Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովը ընդունեցաւ ներսէն (միաբաններէն) պատրիարք ընտրելու առաջարկը:

Ընդհանուր պատերազմի շրջանին, Թալէաթի կառավարութիւնը իբրեւ թշնամի երկիր՝ Ս. Էջմիածնի մէջ նստող Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան ազդեցութիւնը բոլորովին մերժելու դիտաւորութեամբ, 1916 Յուլիս 30ին հրատարակած օրէնքով, Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող զոյգ պատրիարքութիւնները (Պոլիս եւ Երուսաղէմ) եւ մէկ կաթողիկոսութիւնը (Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը արդէն դադրած էր 1895էն ի վեր) բոլորը մէկ անձի վրայ կեդրոնացնելու համար, Սահակ Արք. Խապայեանը կարգեց պատրիարք-կաթողիկոս, ջնջելով երկու պատրիարքութիւնները: Սակայն, ընդհ. պատերազմի վերջաւորութեան, ազգը մերժելով թրքական այս բռնի կարգադրութիւնը, ուզեց պատրիարք մը ընտրել Երուսաղէմի թափուր մնացած աթոռին վրայ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՓԱՌԱՒՈՐ ՅԱԹԱՆԱԿԸ

ՓԱՐՄԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐՄԱ, (Յառաջ) .— Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան (Ե. Հ. Ո. Մ.) Փարմայի մասնաճիւղը, այս տարի շատ գեղեցիկ գաղափար մը յղացած էր կազմակերպելով Փարմայի մէջ, հայկական մշակոյթի նուիրուած շաբաթ մը, ծանօթացնելու համար մեր մշակոյթը իտալական շրջանակին: (Յայտագիրը լոյս տեսաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ):

Իտալիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայ ուսանողներ կը կազմակերպէին նման ձեռնարկ մը եւ յաջողութեան հետ կ՚արձանագրէին նաեւ բարոյական յաղթանակ մը, մղելով զիրենք կազմակերպելու աւելի լայն ձեռնարկներ, մօտէն ծանօթացնելու համար մեր հարուստ մշակոյթը օտարներուն եւ անով թիկունք կանգնիլ Հայկական Դատին:

Հայկական շաբաթը սկսաւ Երեքշաբթի Մարտ 28ին երեկոյեան ժամը 9ին, «Ձիրքօլօ տի Լիթուրայ»ի գեղեցիկ սրահին մէջ, Հայոց պատմութեամբ: Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան պատուոյ նախագահը, Փարմայի ռուտիկանապետ Տոքթ. Ալտօ Բաֆասսօ, որմէ ետք խօսք առաւ օրուան նախագահ Պ. Ստեփան Սրապեանի փոխարէն Տոքթ. Արամայիս Սրապեան:

«Ընդհանուր ակնարկ Հայոց Պատմութեան շուրջ». այս էր Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեանի ընտրած նիւթը, որ կարճ ժամանակուան մը ընթացքին, հակիրճ կերպով եւ յստակօրէն ներկայացուց Հայոց պատմութիւնը իր ծագումէն մինչեւ 1700ական թուականները: Հոս խօսք առաւ օրուան երկրորդ դասախօսը Տոքթ. Պրունօ Բամբանինի, որուն յանձնուած էր «Հայաստանը միջազգային ուժերու քաղաքականութեան մէջ» նիւթը: Իտալացի դասախօսը փաստերով եւ թուականներով ներկայացուց Հայաստանն ու Հայկական Դատը 1700ական թուականներէն մինչեւ 1920, մեծ հետաքրքրութիւն ըստեղծելով, որմէ ետք դարձեալ խօսք առնելով Տոքթ. Ալեքսանեան, ներկայացուց Հայերը, հայկական գաղութները եւ Հայաստանը 1920էն մինչեւ մեր օրերը:

Չորեքշաբթի Մարտ 29ին, միեւնոյն սրահին մէջ, հայկական շաբաթը կը շարունակուէր հայկական ճարտարապետութեամբ: Դասախօսն էր Հռոմի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն, Փրոֆ. Փաուլօ Քունէօ, որ վերջերս երեք այլ ճարտարապետներու հետ միասին Հայաստան ղրկուած էր ուսումնասիրելու համար հայկական ճարտարապետութիւնը: Մօտերս պիտի հրատարակէն գիրք մը այդ ուղղութեամբ, երբ վերջացնեն իրենց վերջին ուսումնասիրութիւնը, Թրքահայաստանը:

Դասախօսութիւնը ալ աւելի հետաքրքրութիւն գտաւ, երբ դասախօսը սկսաւ ցոյց տալ «տիափոզիթիվ»ներ, տալով հարկ եղած բացատրութիւնները, որոնք բոլորին համար նորութիւններ էին:

Հանդիսութեան կը նախագահէր Պ. Երուանդ Հիւսիսեան, իսկ որպէս պատուոյ նախագահ, իր կողքին ունէր, Փարմայի կրթական տնօրէնի փոխանորդ փրոֆ. Ծիւզեփփէ Մասսերա:

Հայկական շաբթուան երրորդ օրը, Հինգշաբթի Մարտ 30, նուիրուած էր հայկական երաժշտութեան, որ տեղի ունեցաւ Փարմայի երաժշտանոցի «Վէրտի» սրահին մէջ:

Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան նախագահ Պ. Հրանդ Բամպակեան, որմէ ետք ամփոփ գիծերով հայկական երաժշտութիւնը ներկայացուց Փարմայի ուսանողներէն Յակոբ Մէյվալեան:

Այս կարճ ներկայացումէն ետք, բեմ ելաւ մեծծօ սոփրանօ Տիկին Սեդա Բալուլեան, որ ծանօթ դէմք մըն է Փարմայի երաժշտական շրջանակին մէջ, երգած ըլլալով տեղւոյն օփերային մէջ: Տիկին Բալուլեան իր շատ գեղեցիկ ձայնով երգեց «Երեւանի գիշերները» եւ «Մեր նուէրը»: Այս երկու երգերէն ետք բեմ եկան լարային քառեակ մը, կազմուած Փարմայի երաժշտանոցի փրոֆէսէօրներէն եւ աշակերտներէն: Քառեակը ճարտարօրէն և շատ յաջող կերպով նուագեց Սարգիս Ասլամազեանի դաշնաւորած կոմիտասի երգերէն «Շողեր Ջան»ը, «Ձինար ես»ը եւ «Հոյ Նազան»ը, շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով իր շուրջ եւ արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու:

Քառեակէն ետք, Տիկին Սեդա Բալուլեան երգելով «Սեւ Աչեր»ը, «Երգեր ինծի համար»ը եւ «Պճինկօ»ն շատ մեծ յաջողութիւն կը գտնէր եւ կ՚արժանանար երկարատեւ ծափերու:

Հանդիսականները սքանչացած էին հայկական երաժշտութեամբ, երկրորդ անգամ ըլլալով, միեւնոյն սրահին մէջ, առիթը կ՚ունենային ծանօթանալու հայկական երաժշտութեան: Առաջինը եղած էր քանի մը ամիսներ առաջ Երեւանցի թէնոր Վահան Միրաքեանի համերգով:

Հանդիսութեան պատուոյ նախագահն էր երաժշտանոցի տնօրէն Մայեսթրօ Դուրքի:

Ուրբաթ Մարտ 31, երեկոյեան ժամը 5ին, համալսարանի «փիլիսոփաներու» սրահին մէջ, տեղի կ՚ունենար չորրորդ հանդիսութիւնը, նուիրուած «Հայկական Մանրանկարչութեան»: Օրուան դասախօսն էր Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն Հ. Մեսրոպ Վրդ. Ճանաշեան:

Հանդիսութեան կը նախագահէր ճարտարագէտ Օննիկ Մանուկեան, որ հակիրճ խօսքով մը բացաւ օրուան հանդիսութիւնը, իսկ պատուոյ նախագահն էր Փարմայի համալսարանի ընդհ. տնօրէնը Փրոֆ. Վէնդուրինի:

Հայր Ճանաշեան շատ հասկնալի կերպով ներկայացուց մեր մանրանկարչութիւնը, ապա ցուցադրեց «տիափոզիթիվ»ներ, տալով լայն բացատրութիւններ եւ իր շուրջ արթնցնելով շատ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն:

Դասախօսութենէն ետք խօսք առաւ Փրոֆ. Վէնդուրինի եւ գովեց հայ ուսանողներու (թուով 18) տարած այս մշա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒՍԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

Բ.

— Նայինք, ըսեմ տէ քեզի տայ:

Սուրբիկ տնակը դարձաւ, թակոյկին առջեւը անցաւ, սկսաւ բիրտ շարժումներով չարչրկել լաթերը եւ օճառն այնքան ուժգին քսել, որ փրփուրի ահագին կոյտով լեցաւ ամանը:

Գիշերը, պառկած ատենը, ակռաներուն մէջէն Սուրբիկ կամացուկ մը փսփսաց.

— Յուսէփին լաթերն ալ ես պիտի վըլամ:

Այն գիշերը երազեց թէ Յուսէփին լաթերը կը լուար, եւ անանկ կը ճերմկցնէր որուն նմանը մինչեւ այն ատեն ոչ մէկուն ճերմկցուցած չէր:

Առտուն կանուխ արթնցաւ եւ լուացքին կարգադրութիւնները ընելէ ետք նաւակայքը վազեց: Յուսէփ նոր ելած էր եւ ծովին ջուրովը երեսն ու կուրծքը կը լըւար: Լուացարարուհին երկչոտ քայլերով ներս մտաւ եւ աչք ըրաւ ծերունի նաւավարին, որ լուացքի մասին խօսի երիտասարդ ձկնորսին հետ:

— Ծերունին ըսաւ.

— Տօ Յուսէփ, աղտոտներդ ասկէ ետքը ասոր տուր, հէմ աղէկ, հէմ աժան կը վըլայ:

Երիտասարդը իր շապիկին ծայրովը սրբելով հանդերձ, Սուրբիկը դիտեց, անոր թուխ աչուկներուն մէջ մխրճեց իր կրակոտ նայուածքը, ու թեթեւ ժպիտով մը ցուցնելով իր ճերմակ ակռաները ըսաւ.

— Փէկ աղէկ, վաղը առտու էկու տէ առ:

Սուրբիկ լուացարանը դարձաւ ուրախ զուարթ, այն օրը մինչեւ իրիկուն երգ մը մրմռալով լուաց լաթերը, սովորականէն աւելի աշխուժով ու հոգածութեամբ մաքրեց զանոնք. փրփուրը աւելի շատ եւ աւելի թանձր հանելով:

Յաջորդ առտու մութնուլուսուն նաւակայքին խուցը վազեց Սուրբիկ, ճակտին վրայի խառնիխուռն մազերը կրցածին չափ շտկած, շապիկին կուրծքը ամօթխածութեամբ գոցած:

Յուսէփ հին ուռկաններ կարկտելու զբաղած էր, երբ աղջկան ներս մտնելը տեսաւ, ուրախութեան շողլն մը փայլեցաւ աչուըներուն մէջ:

— Հա, եկա՞ր, ըսաւ ուռկանները մէկդի ընելով եւ ծրար մը առնելով զոր կարկառեց Սուրբիկին:

— Երկու շապիկ, չորս չորապ կայ մէջը, աւելցուց. աման, աղէկ վըլա, աղուոր քուրիկս:

— Հոգդ մընէր, ախպարիկս, ամէնն ալ կիտեն քի ես մէկ հատիկ վլացող էմ, հէմ քուկիններուդ տաւհա աղուոր...

— Իրա՞ւ, հարցուց երիտասարդ ձկնորսը՝ անոյշ նայուածք մը սեւեռելով լուացարարուհիին դէմքին վրայ:

Եւ իրաւ, Սուրբիկ Յուսէփին լաթերը մասնաւոր խնամքով լուաց, նախ եփոցին մէջ աղէկ մը եփեց, յետոյ երեք անգամ լուաց, այն աստիճան հոգածութեամբ, որ ձիւնի ճերմակութիւն ստացան շապիկները: Ցերեկուան արեւին փռեց զանոնք, չորնալէն ետքը ծալեց ու զուրգուրանքով առաւ ձկնորսին տարաւ:

Բերնին ջուրերը վազելով դիտեց Յուսէփ՝ երկար ատենէ ի վեր լուացք չտեսած իր շապիկները և սա գովասանական արձակեց.

— Էյ, աֆէրիմ Սուրբիկ, խըյախ վըլացեր ես. քանի՞ փարա պիտի տամ:

Մանկամարդ լուացարարուհին, ձկնորսին մօտեցեր էր եւ չլսուելու համար ծեր նաւավարէն, որ քիչ մը անդին անկողինին մէջ մրափելով կը քրուըռտէր, ըսաւ ցած ձայնով:

— Ամէնուն քառասուն փարայէն վար չըլլար ամա, քենէ քսան փարա կ՚առնեմ:

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

կութային աշխատանքը եւ աւելցուց թէ հայ ուսանողները մեր համալսարանին պատիւ կը բերեն իրենց այս ձեռնարկնե–րով :

Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարմայի մասնաճիւղը համալսարանի տնօրէնին նուիրեց Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան վեր–ջերս հրատարակած «Հայկական մանրանկարչութեան» իտալերէն լեզուով հրատարակութիւնը, որպէսզի միշտ թարմ մնայ իր յիշողութեան մէջ հայ ուսանողներու տարած մշակութային աշխատանքը յանուն իրենց ազգին եւ իտալական ժողովուրդին :

Ուրբաթ, Մարտ 31, կէսօրէն ետք, Ջիրքոլօ Քուրօբէխողիրքոյի սրահներուն մէջ, բացումը կը կատարուէր հայ նկարիչներու ցուցահանդէսին, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին չորս հայ նկարիչներ, Կարապետ Տէմիրճեան, Սուրէն Երէցեան, Երուանդ Ճանիկեան եւ Ալեքսան Պէրէճիկլեան : Վերջին երեք նկարիչները ուսանողներ են եւ մաս կը կազմեն Ե. Հ. Ո. Մ.ի Վենետիկի մասնաճիւղին :

Ցուցահանդէսն ալ գտաւ մեծ յաջողութիւն եւ թերթերը շատ լաւ արտայայտուեցան հայ նկարիչներու ներկայացուած կտորներուն վրայ : Այս յաջողութիւնը նկատի առնելով, ցուցահանդէսը երկու օրով եւս երկարաձգուեցաւ :

Դարձեալ Ուրբաթ Մարտ 31, երեկոյեան ժամը 6.30ին, Փարմայի Սան Ճովաննի եկեղեցւոյ մէջ, բացումը կը կատարուէր հայկական շաբթուան երկրորդ մասին՝ կրօնական :

Արդարեւ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ, Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան, յստակօրէն ներկայացուց «Հայկական ծիսակատարութիւնը, հին դարերէն մինչեւ մեր օրերը :

Շաբաթ, Ապրիլ մէկ, երեկոյեան ժամը 6.30ին, միեւնոյն եկեղեցւոյ մէջ, Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութենէն Հ. Ռափայէլ Վրդ. Անտոնեան, կը ներկայացնէր «Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սուրբ հայրերուն» նուիրուած դասախօսութիւն մը :

Այս երկու կրօնական նիւթերն ալ շատ մեծ հետաքրքրութիւն գտան իտալացի ժողովուրդին կողմէ :

Կիրակի, Ապրիլ 2, առաւօտեան ժամը 10ին, Սան Ճովաննի եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուէր հայածէս ձայնաւոր պատարագ, Մխիթարեան Վարդապետներու կողմէ եւ երգեցողութեամբ Փարմայի հայ ուսանողներու : Պատարագիչն էր Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան : Խուներամ բազմութեան մը հետ Միլանոյի Հայեր եւս ներկայ գտնուեցան պատարագին :

Հայկական շաբթուան բոլոր հանդիսութիւններուն ներկայ էին բաւական թիւով իտալացիներ :

Փարմայի եւ Պոլոնիայի օրաթերթերը, «Կաձձեթթա տի Փարմա» եւ «Իլ Ռէսթօ Տէլ Քարլինօ», օրը օրին արձագանգ հանդիսացան հանդիսութիւններուն, եւ գովեցին հայ ուսանողներու տարած աշխատանքը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն էր : Հայ ուսանողները առաջին օտար ուսանողներն էին ամբողջ Իտալիոյ մէջ, որ կը կազմակերպէին նման մշակութային ձեռնարկ մը, ծանօթացնելով ազգ մը իր տուեալներով :

Օրաթերթերէն զատ իտալական ձայնասփիւռն ալ քանիցս անդրադարձաւ հայկական շաբթուան իր հաղորդումներուն մէջ : Իսկ իտալական հեռատեսիլը իր «իտալական քրոնիքներ» հաղորդումին համար եկաւ եւ նկարեց հայկական շաբթուան նուիրուած կարգ մը հարցեր, տալով լայն տեղեկութիւններ Փարմայի հայ ուսանողներու եւ մանաւանդ հայ ժողովուրդի մասին :

Փարմայի ոստիկանապետը առաջին օրուան հանդիսութեան իր փակման խօսքը կը վերջացնէր ըսելով.— «Իմ փափաքս է եւ կը հաւատամ որ Արարատը օր մը պիտի տեսնենք Հայաստանի մէջ» : Արարատը տեսնել Հայաստանի մէջ, իտալացի ոստիկանապետին փափաքն է, իսկ մեր, հայ ուսանողներուս, ալ նպատակը այդ է, որուն իրագործման օժանդակելու համար կազմակերպեցինք եւ պիտի կազմակերպենք նման ձեռնարկներ :

ԶԱՐԵՀ

ՆԿԱՐԻՉ ՏԷՄԻՃԵԱՆ

ԽՈՐԱՍՈՅԶ ԵՒ ԱՄԵՆԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾԻՉԸ

Ռիվա Տէլ Կարտա քաղաքը հանդիսատեսն է, այս գարնանային եղանակի ըսկիզբը, երկու արուեստագէտներու ցուցահանդէսներուն, որոնք են արձանագործ Բինիաթթարին եւ հայ նկարիչ Տէմիրճեանը :

Այս վերջինը ապրած է Վենետիկի մէջ ուսման եւ խորհրդածութեան երկար տարիներ : Երբ հասած է հոն Պոլսէն, ընտրած է Քառարինի դպրոցը, գեղարուեստից կաճառը, ի յայտ բերելով վարպետին մօտ վենետիկեան իրականութիւնը գգալու նոր ուղի մը եւ հիներու ոլորտային նկարչութեան խղճամիտ վերլուծումը :

Տէմիրճեան իւրացուցած է երկար տարիներու սպառիչ պրպտումներէ ետք, վարպետին արուեստագիտական միջոցները, այսինքն թեթեւ ծածկոյթի, խղոտ ջրանկարի արուեստը, գոյներու համահամաձայնութիւնը հազուագիւտ արդիւնքներ ձեռք ձգելու ուղղութեամբ :

Զգացած է նաեւ Ֆլորանսի Վերածնունդի շրջանի նկարիչներու ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութիւնը թափանցելով անոնց հոգեբանութեան եւ ըմբռնելով չափաւոր հաւասարակշռութեամբ ինչ որ կ՚ապրի լոյսի եւ յստակութեան մէջ :

Իրեն թուած է անփոխարինելի եւ կենսական Քարրայի, Քասորաթիի կողմէ ի գործ դրուած խթանը, որոշ դերիրապաշտ եւ կարգ մը բնազանցական ուղղութիւններու համընթաց :

Ինչպէս Տէմիրճեանի, յիշեալ նկարիչներու եւ ուղղութիւններու մօտ կայ արդիական հիմանիզմը զգալու կերպ մը, ըստ որուն՝ նկարը կամ որեւէ առարկայ ի յայտ կը բերէ ընդհարում մը իրենց եւ շրջապատի իրականութեան միջեւ, որ դիրենք կը գերազանցէ : Կայ նաեւ խորհրդանշանի սահմաններուն հետազօտութիւնը, սոփուած ըլլալով ենթարկուիլ տեսլերքի մը տարողութեան, որմէ կարելի չէ ձերբազատուիլ :

Տէմիրճեան, արուեստագիտական ամուր միջոցներու տէր, հոգեկան հարըստութեամբ եւ վաւերական արուեստագէտի բնութեամբ օժտուած, գիւրութեամբ ըմբռնած է իր ժամանակին երեւոյթները ըստ իր զգացողութեան եւ կրցած է դասուիլ իտալական նորագոյն նկարչութեան մէկ ուշագրաւ ներկայութիւնը հանդիսացող նկարիչներու կարգին :

Խորհ. Միութեան նշանաւոր հայ նկարիչներու համայնագիտարանին մէջ իր տեղը դրուած է եւ ամերիկացի գրող Սարոյեանէն գրգռուած է ներկայացնել իր գործերը Միացեալ Նահանգներու մէջ : Մեր գործերը ցուցադրած է կարգ մը իտալական եւ արտասահմանեան քաղաքներու մէջ : Ապրիլին իր մէկ անհատական ցուցահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Փարմայի, ապա Միլանոյի մէջ :

Երկար ժամեր պարապելով իր աշխատանոցին մէջ՝ կը պատրաստէ իր կտաւները զուսպ դասական, առանց ամենադոյն տուրք տալու գիպուածի կամ «գեղապաշտութեան» : Կը համադրէ իր կտաւներու պարունակական տարածութեան մէջ օդային տարածութիւն, ճեղքեր, ցած հորիզոններու կամ ազատ մթնոլորտի մէջ :

Կը նախընտրէ յստակին կամ կողմնակի լուսակուռած ծաւալներ : Կտաւներու մէջ տուն գտնող չեղ դիծերը անձկութեան տարտամ զգացում մը կ՚արտացոլեն հազիւ տեսանելի : Արդարեւ հորիզոնի հսկայական «բացութիւնը» եւ տեսարանի խաղաղութիւնը կը պարտադրեն սպիտակ ձեւեր, որոնց սեւեռուն նայուածքները կը դիմեն դէպի հեռաւորութիւններ, մեծղի եւ անվրդով անձնաւորութիւններ, անշարժ ծաղիկներ կամ քօղեր, որ կը յայտնուին գիշերային, խաւար խորութիւններէ :

Քնարերգական արդիւնքը այս բոլորին ծաւալներու զարմանալի մենութիւններ են, որոնք կը ձուլուին դաշնօրէն վճիտ անօսրացած մթնոլորտին հետ, խուսաքանչիւրը ապրելով իր հայեցողական կեանքը եւ հաղորդելով խոր լռութեան եւ զմայլած առանձնութեան մը զգացումը :

ՓՐՈՖ. ԼՈՒԻՃԻ ՍԷՆ ԶԱՍՕՆՕ
(Ալբօ Ատիճէ թերթէն թարգմ.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան Մարտ 20 – 23 գումարեց իր համագումարը, որու ընթացքին ներկայացուեցաւ անոր գործունէութեան մանրամասն տեղեկագիրը :

Բնագիտութեան եւ ուսողագիտութեան բաժնին մէջ մտնող վեց հիմնարկութիւնները եւ տարրալուծարանները լրիւ կատարած են ծրագրով նախատեսուած աշխատանքը : Կարեւոր արդիւնքներ ձեռք ձգուած են Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ, յատկապէս ծիր – կաթիններու մարզին մէջ : Հետազօտակով գիտուած են երկնքին որոշ հատուածները, որոնք կ՚ընդգրկեն մինչեւ 17րդ մեծութեան աստղերու եւ ծիր – կաթիններու լուսապատկերները : Առաջին անգամ է աշխարհի մէջ, որ այդքան թոյլ նիւթեր կը դիտուին հետազօտակով : Յայտնաբերուած են 70 ծիր–կաթիններ՝ չափազանց ուժեղ գերմանիշակագոյն ճառագայթումով :

Հաշուողական կեդրոնը «Հրազդան–2», «Հրազդան – 3» եւ «Նայիրի» մեքենաներով լուծած է 73 խնդիր, որոնք ունին գիտական կարեւոր նշանակութիւն : Յաջողութեամբ կը շարունակուին հետազօտութիւնները մահաքունի բժշկութեան մարզին մէջ : Մասնաւորապէս պատրաստուած է սրտին բաբախումները կարգացող մեքենայ մը :

Ընդերքը հետախուզող գիտնականները անցեալ տարի կատարած են կարգ մը որոնումներ, որոնց շնորհիւ գտնուած են նոր հանքեր կամ ճշդուած այնպիսի արժէքաւոր հանքերու տեղադրութիւնն ու պաշարները, ինչպէս, օրինակ, պղինձը, մոլիբդէնը, ոսկին եւ երկաթը :

Աշխարհագրութեան ճիւղը աւարտած է «Հայաստանի մթնոլորտային տեղումները» համահաւաք աշխատութիւնը, ինչպէս նաեւ մասնակցած է Անդրկովկասի տնտեսական քարտէսին պատրաստութեան գործին :

Նուրբ օրկանիք քիմիագիտութեան ճիւղը կը շարունակէ սրտի անօթներու եւ ջղա – հոգեկան հիւանդութիւններու ուսումնասիրութեան աշխատանքները : Ինչպէս նաեւ կը պատրաստէ նոր դեղեր :

Բուսաբանութեան եւ կենդանաբանութեան հիմնարկութիւնները կը զբաղին Հայաստանի կենդանական եւ բուսական աշխարհի հետազօտութեամբ :

Մանրէակենսաբանութեան ճիւղը կ՚ուսումնասիրէ առօրեայ կեանքին մէջ մարդուն անտեսանելի օգնականներուն՝ մանրէներուն օգտագործման հետ կապուած խնդիրները :

Տնտեսագիտութեան, պատմութեան, գրականութեան, լեզուի, հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնները պատրաստած են բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնք նուիրուած են հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթին՝ հնագոյն օրերէն մինչեւ այսօր :

«ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Անէթ դուռը գոցելէ ետք, վարդերու փունջը առնելով անոր ձեռքէն սեղանին վրայ դրաւ :

— Աս ինչ է, շատ յուզուած կ՚երեւիք, տիկին : Միտքս դէչ չէ. այս գիշեր պրգտիկ գործ մը ունիմ ... ինծի քիչ մը պիտի օգնէք եւ ես ալ ձեզի պիտի օգնեմ : Ահա այս է ամէնքը ... :

— Ահաւասիկ ձեր ուզածները, պատասխանեց Մանօն իր պայուսակին մէջէն բանալիներու տրցակը առնել եւ անոր երկարելով :

Արիսթօ բանալիները անոր ձեռքէն առաւ :

— Ամէնքն ալ հոս են, անանկ չէ՞, հարցուց Արիսթօ :

— Այո, ամէնքն ալ :

— Իրաւ որ աշխարհի ամէնէն աղէկ եւ ամէնէն անուշ կինն էք եղեր, գոչեց Արիսթօ : Գործերնիդ եւ պարտականութիւննիդ գիտցող մէկն էք եղեր : Աղէկ ըրեր եմ որ այս գործը ձեզի յանձներ եմ : Երեւնուդ յայտնի է արդէն :

— Իսկ ես ալ կը յուսամ որ ձեր խոստումը պիտի բռնէք, ըսաւ Մանօն քաջալերուած Վիտոքի ներկայութենէն :

— Ինչո՞ւ չբռնեմ, կը վայլէ՞ :

— Ուրեմն պիտի բռնէ՞ք ... :

— Ի հարկէ, պիտի ըսեմ, ամէն բան պիտի ըսեմ ..., բայց քիչ մը ետքը ..., դեռ ժամանակը չէ եկած ... :

— Ի՞նչ, քիչ մը ե՞տքը ..., ինչո՞ւ .. :

— Այո, քիչ մը ետքը ... : Նախ երթամ մէյ մը քննեմ, տեսնեմ ձեր բերած բանալիները ճիշդ ուզած բանալինե՞րս են, տեսնեմ սպասաւորներս քնացա՞ծ են տունէն ... : Փոխադրուելիք արժէքաւոր ապրանքները մէյ մը փոխադրեմ, անկէ ետքը ամէն բան կ՚ըսեմ :

— Հասկցայ, հասկցայ, խաղ խաղացիք ինծի :

— Աս ինչ խօսք է, ատանկ խօսք չեմ ընդունիր, տիկին, գոչեց Արիսթօ : Դուք ո՞վ կարծեցիք զիս, ինծի պէս մէկը իր խօսքը չյարգէ ... : Ատանկ բան կը յուսա՞ք ինէ, տիկին : Կ՚երեւի թէ դեռ զիս չէք ճանչնար :

— Ասոր վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ ... :

— Տիկին, դուք որ այնքան խորամանկ ու խելացի էք, չէ՞ք գիտեր որ ասանկ նուրբ ու դժուարին գործերու մէջ ապուշութիւն մը ըրած պիտի ըլլայի եթէ նախազգուշական միջոցներ ձեռք չառնէի, բաւ գոցը հեղինակ չէ... ատ մը : Ահա ասոր համար, սիրելի Մանօն, քանի մը ժամուան համար հոս պիտի մնաք ... : Մեր տիրացուներէն երկուքը պահապան պիտի դնեմ ձեր քովը ... մի վախնաք, վստահելի եւ հաւատարիմ մարդիկ են .., եւ երբ որ ողջ առողջ ու ձեռքերս լեցուն վերադառնամ, ուզածնիդ պիտի ըսեմ ձեզի : Ուրեմն ցտեսութիւն, պառոնուհի :

Արիսթօ այս ըսելով դրան մօտեցաւ ... : Բայց Վիտոք, աթոռանակը ձեռքը, մէկէն ի մէկ սենեակէն ներս մտնելով եւ զէնքին փողը Արեւորդիներու պետին ուղղելով, թրթռացող ձայնով մը գոչեց .

— Տեղէդ մի երերար, հրամանատար, ես ալ իմ կարգիս քեզի ըսելիք մը ունիմ :

— Վայ խեղը անիծածս, դուն ո՞վ ես, ո՞ւրկէ ելար դէմս, աս ինչ համարձակութիւն, ասանկ ամբարտաւանօրէ՞ն կը ներկայանաս ինծի :

— Ես Վիտոքն եմ, գոչեց Թիապարտը ամէն բան աչքը առնելով :

— Վիտո՞քը, բացագանչեց Արիսթօ առանց տակն ու վրայ ըլլալու այս յանկարծական միջամտութենէն : Իրաւը ըսելով գիտէի թէ այս իրիկուն հոս ձեզի պիտի հանդիպէի ... բայց բնաւ միտքէս չէր անցներ որ ասանկ անվայել ընթացք մը ցոյց պիտի տաք ինծի հանդէպ ... :

Այս սպառնական ընթացքը ո՞ւրկէ միտքերնիդ ինկաւ : Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, հասկընանք :

— Սա թէ հիմա, անմիջապէս պէտք է ըսես այս կնոջ թէ ո՞ւր կը գտնուին իր զաւակները, գոչեց Վիտոք :

— Ձեզի ի՞նչ, ինչո՞ւ քիթերնիդ ձեզի չվերաբերող խնդիրներու մէջ կը խոթէք :

— Ի՞նչ ըսիք, ինծի չվերաբերո՞ղ, ո՞վ կ՚ըսէ թէ ինծի չի վերաբերիր, գոչեց Վիտոք միշտ զէնքը ձեռքը Արիսթոյի մօտենալով : Դուն որ ամէն բան գիտես, սա ալ գիտցիր թէ այս կինը իմ կինս է եւ իր զաւակներն ալ իմ զաւակներս են :

— Պարապ խօսքեր մտիկ ընելու ատեն չունիմ, պատասխանեց Արիսթօ ամբարտաւանօրէն :

— Վերջ տուր այլեւս կատակերգութեան, գոչեց Վիտոք ինքնիրմէն ելած : Պզտիկներուն հասցէն տուր կ՚ըսեմ քեզի, եթէ ոչ, հիմա ուղեղդ կը պայթեցնեմ :

— Հանէք, Արեւորդիներ, օգնութեան հասէք, գոչեց Արիսթօ որոտագին :

Բայց հազիւ թէ առաջին բառը արտասանած, Վիտոք մաքը աթոռանակին ըլթակին տարաւ, բայց աւազակախումբին հրամանատարը կատուի մը ճկունութեամբն ու դիւրաշարժութեամբը անմիջապէս ծունկի եկաւ եւ գնդակը գլխուն վրայէն անցնելով գնաց Մանօնի կուրծքը մտաւ : Դեռատի կինը աղաղակ մը արձակելով՝ անշարժ գետին փռուեցաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատիկի առթիւ Տէր եւ Տիկին Պահատուրեանէ յիսուն ֆր.: Նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մառի Ղազարեանէ յիսուն, իր ամուսնոյն մահուան Դ. տարելիցին առթիւ: Պ. Գալուստեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է մասնաճիւղս տասը ֆր. փոքրիկն Եսթէր Պօղոեանի մկրտութեան առթիւ :

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնս խորին ճնորհակալութիւն կը յայտնէ Լա Թուռ Տիւ Փէնի հայրենակիցներուն իրենց նուէրներուն համար Ազգ. սրահի մը շինութեան :

Մէյլէմէճեան Կարապետ, Տէր եւ Տիկ. Բասքալ Հիւսնիւ 100ական ֆր., Յ. Պագալեան, Այրի Տիկ. Փէշտիմալճեան, Հիւսնիւ Շարլ 50ական, Ս. Սարգիսեան, Ռ. Սիսլիեան, Ս. Սիմոնեան 20ական, Մ. Մոմճեան 15, Բ. Սարգիսեան, Գ. Մըկըրտիչեան, Գ. Սիմոնեան, Յ. Զագըր-եան, Այրի Տիկ. Մկրտիչեան, Կօչկարեան, Կ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Պոնճիկեան տասնական, Բ. Գաֆթանճեան, Այրի Տիկին Ս. Նշանեան 5ական ֆր. :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Իսկուհի Հայթայեանի մահուան առթիւ, (Րէնսի) Վիլմոմպլի իր բարեկամները, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կար. Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Հ. Կար. Խաչի Օղափ. կայանին կը նուիրեն Տէր – Թօմայեան (Իսի) յիսուն, Ժ. Ցակոբեան երեսուն, Տօքթ. Բ. Հ. Նազարեան Տիկ. Երէպազանեան 20ական, Ն. Զատըրճեան, Ս. Ամիրխանեան, Մ. Մըգըրաքճեան, Տէր եւ Տիկին Թէրլիքճեան, Տիկ. Ա. Սիմոնեան, Հայ Կար. Խաչի տարեկան պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն Ա. Մալաճեան, Գ. Սիրաքեան, Կիւլպէնկեան հարիւրական, Տիկ. Թեւանեան, Տիկ. Նորատունկեան, Տիկին Խուպէսէր, Տէր եւ Տիկին Գ. Պազըրճեան, Ե. Մուրատեան, Ճամճեան, Ա. Սարգիսեան, Տիկին Մագլըմեան, Հ. Շահինեան, Տիկին Ս. Մարաշլեան, Զ. Տէր-Ազարեան, Արզումանեան ընտանիք 50ական, Աղապէեան ընտանիք, Տէր-Յովհաննէսեան ընտանիք 40ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Արապեան, Թընքըրեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Բաթուկեան, Ֆրէնկեան, Ժ. Ցակոբեան, Տիկին Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Մանուկեան 30ական ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ հաւատացեալներու ուշադրութեան :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պոոշէ, Ալֆորվիլ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ տը Սաքս սրճարանի ներքնասրահը, ժամը 20·30ին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Րիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ Վիէօ թրավաջէօր: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ
ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յանուն Մեսրոպ Մաշտոցի

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մազընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

LYNCH. ARMENIA, Travels and Studies. 2ème éd. Beirut, 1965, 2 vol. reliure toile, 197 illustration, Carte etc.	125 Fr.
ADONTZ, Etudes Arméno-Byzantines, Lisbonne, 1965, 440 p.	35 Fr.
MANANDIAN, Tigran II et Rome, Lisbonne, 224 pages	15 Fr.
MANANDIAN, The trade and cities of Armenia, Lisbonne, 248 p.	35 Fr.
J. MECERIAN, Histoire et institutions de l'Eglise Arménienne Beyrouth, 1965, Illustr. et Carte	42 Fr.
J. MECERIAN, Le génocide du peuple arménien	9 Fr.
Mgr. JEAN NASLIAN, Mémoires, Vienne, 2 vol. illustrés	60 Fr.
Յ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ, ՀԱՅ ԱՏԼԱՍ, Լոս-Անճելըս, մեծադիր 328 էջ, լաթակազմ, բազմաթիւ գունաւոր եւ սեւերանգ նկարներով եւ քարտէսներով: Շքեղ տպագրութիւն :	175 Ֆր.
Յ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ, Ցեղ մահու, հրատ. Ս. Վրացեան, լաթակազմ	10 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ Յ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս, Պէյրութ, պատկերազարդ, լաթակազմ, 584 էջ	15·00 Ֆր.
ԷԼԻԶ ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ, Ստուեր եւ Լոյս, Փարիզ	13,00 Ֆր.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ձօլս մեբեֆ հայերէն եւ Հայոց մասին փրանսերէն գրքերու եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններու :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ, JEUDI 13 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10886 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 10.886

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄՐԲԱԶԱՆՆԵՐԸ ԻՋԱՆ... ՓՈՂՈՑ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՒ ԻՆՉԻ՞ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ.— Փրոֆ. Խաչիկեան եւ ամէն հիւր որ գանձատան ձեռագիրները տեսած է Երուսաղէմի մէջ, տեսած է միայն սովորաբար հիւրերուն ցուցադրուող հինգ Աւետարանները, որոնց կարեւորագոյնը, Կեռան Թագուհինն է եւ ոչ թէ «Հեթումի Աստուածաշունչը»: «Հեթումի Աստուածաշունչ» գոյութիւն չունի Երուսաղէմի մէջ: Կան Թորոնի նշանաւոր գործերը, որոնք Ս. Թորոս կը պահուին, զորս տեսած է Փրոֆ. Լ. Խաչիկեան, եւ կան երկու Աւետարաններ, գանձատան մէջ, նոյնպէս Թորոնի գործ, որոնք Հեթումի հետ կապ չունին: Թարմացնելու համար նախկին լուսարարապետին, Լ. Խաչիկեանի եւ ուրիշներու յիշողութիւնը, ըսենք բացայայտ իրողութիւնը թէ արաբողութիւններու ժամանակ հանուող եւ հիւրերուն ցոյց տրուող Կեռանի Աւետարանն է, որուն մէջ Լեւոն Բ., Կեռան Թագուհի եւ իրենց աղջիկները նկարուած են ծունկի, Աւետարանը Քրիստոսի նուիրելու դիրքին մէջ: Այս Աւետարանը չէ Սոթըպի մէջ աճուրդի հանուածը: Գոնէ Երուսաղէմէն այդ Աւետարանները տանողը պէտք է գիտնայ թէ միւսն է Սոթըպի ցուցակին մէջ թիւ երկու իբրեւ նկարագրուածը. ան, որուն կողքը արծաթ է, չի հանուիր գանձատունէն դուրս որեւէ տօնի առթիւ կամ ուեւէ այցելութեան, եւ ունի թագաւորական նկար մը, ուր Լեւոն գահաժառանգ — եւ ոչ թէ Հեթում — իր կնոջ հետ կեցած է ոտքի. նկար մը, զոր «Նայիրի»ն փութացած էր արտատպել: Շնորհք Պատրիարք իր նախկին նպաստընկալ «Նայիրի՞ն» ալ կարգալ է դադրած է:

Է.— Իսկ թէ ինչո՞ւ Սուրէն Արքեպիսկոպոս կ'ամբաստանուի, կը պատասխանենք Շնորհք Պատրիարքի զարմանքին յիշեցնելով իրեն թէ 1960 Յունուար 2ին երբ արտաքսուեցաւ Երուսաղէմէն, իրեն հետ տարած էր գանձատան բանալին, իր մօտ պահեց զայն տարիներով եւ Սուրէն Արքեպիսկոպոսին ձեռքով վերադարձուց զայն: Նոյն Սուրէն Արք.ը, որ Շնորհք Պատրիարքի հեռացումէն մինչեւ օրինաւոր լուսարարապետի ընտրութիւն, մնաց միակ պատասխանատուն գանձատան, նոր բանալի մը շինել տուած էր, գանձատան դուռը երկաթով բանալ տալէ ետք Սաղիմացի Զարեհ անունով վարպետի մը, ըստեղծելով նախընթաց մը երկու բանալիներու, որ ինքնին սրբապղծութիւնն էր դարերու աւանդութեան: Ո՞ր բանալին հարցնենք այժմ թէ ի՞նչպէս հանուեցան ձեռագիրները. անո՞ր որ տարիներով մնաց Պոլիս, Շնորհք Արք.ի գրպանը, թէ անոր, որ տասնըչորս ամիսներ մնաց Սուրէն Արք.ի ձեռքը:

Ամփոփենք, ըսելու համար որ Շնորհք Պատրիարքի բոլոր ըսածները յուսահատական անճարարութիւններ են, որոնք չեն կրնար արդարացնել լուսարարապետ մը, որ ապօրէն իր ընտրութենէն ետք ուղածին պէս վարուեցաւ գանձատան հետ եւ, փախուելէ ետք, իր մօտ պահեց գանձատան բանալին: Ինչ որ վերեւ ըսինք պատասխան է միայն. տակաւին ունինք բազմաթիւ տեսակի ըսելիքներ եւ փաստեր, հիմնաւորելու համար ամբաստանութիւնը, որ օրէնքի սահմանէն դուրս չհանուեցաւ Դատախազութեան առջեւ, բայց կրնայ շատ դիւրաւ հանուիլ, եթէ գործածուին թունաւոր ոճն ու սուտի միջոցները «հերքում»ին: Աւազախրումի դատապարտուած մարդու պէս, որքան շարժի այնքան պիտի խրի, ինքնարդարացումի անլուրջ յայտարարութիւններուն տակ պատրիարքական իր տիտղոսներով ստորագրել չամչցող Շնորհք Արքեպիսկոպոսը:

ՇԱՀԷ ԵՊՍ. ԱՃԷՄԵԱՆ

×

Նոյն ժամանակ Պոլսոյ թերթերուն մէջ լոյս կը տեսնէր Շնորհք Պատրիարքին մէկ նոր յայտարարութիւնը «կ'ամբաստանեմ ... Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը եւ իր երկու գործակիցները»:

Այս «ամբաստանագիրէն» առաջ ստորեւ կուտանք այն յայտարարութիւնը, զոր ըրած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Ապրիլ 7ին, երեկոյեան ժամը 9.30ին, Երեւանի ձայնասփիւռէն եւ որու միայն հետեւեալ պարբերութիւնը կրցած է լսել Պոլսոյ «Ժամանակ»ը (Ապրիլ 8):

«Պէտք է մեր ցնծութիւնը յայտնենք որ կորսուած գանձը գտնուած է, ի մխիթարութիւն համայն Հայ ժողովուրդին, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս:

Անգամ մը եւս մեր խնդակցութիւնը կը յայտնենք Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին եւ Միաբանութեան եւ յանուն մեր եկեղեցւոյ մեր ջերմագին շնորհակալութիւնն ենք յայտնում բոլոր այն սրտցաւ Հայութեան, որոնք հոգեւորական թէ աշխարհական, բանիւ եւ գործով եւ կորովի կեցուածքով մեծապէս նպաստեցին կորուստները փրկելու գործին:

Մենք յոյս եւ վստահութիւն ենք յայտնում թէ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը ի գործ կը դնէ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի յետ այսօրիկ այլեւս երբեք հնարաւոր չդառնան նման ցաւալի երեւոյթներ:

Հ.— Որո՞նք են պատասխանատուները:
Պ.— Այդ տակաւին յայտնի չէ:»

×

Այսքանը միայն կրցած է արձանագրել Պոլսոյ «Ժամանակ»ը:

Մեզի համար յստակ չէ այս յայտարարութիւնը, զոր կ'արձանագրենք վերապահութեամբ քանի որ մենք լսած չենք եւ պաշտօնական բնոյթ չունի: Ապրիլ 7ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ըսէ թէ յայտնի չէ թէ որո՞նք են պատասխանատուները, այլ խօսքով համաձայն չէ յորդանանեան իշխանութեանց Մարտ 26ի վճռագրին, ուր կ'ամբաստանուին երկու հոգեւորականներ: Արդար եւ տրամաբանական է իր վերապահութիւնը զոր կը բաժնէ համայն հայ ժողովուրդը, բայց այդ պարագային ինչո՞ւ խնդակցութիւն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Երուսաղէմի Պատրիարքին: Չենք ըսեր անշուշտ թէ ամէն ինչ շատ դիւրին է Վաղգէն կաթողիկոսին համար, երբ նման «ծառաներ» ունի, բայց առնուազն կրնայ արգիլել հանդիսանալ որ այսքան լրբօրէն ձեւով գերեր ամբաստանէն եւ մեղադրեն բարձրաստիճան հոգեւորականներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ ՀՌՈՄ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Ինչպէս կը նախատեսուէր նախագահ տը Կոլ որոշած է Հռոմ երթալ, Մայիսին, մասնակցելու համար «վեցերու» վեհաժողովին գումարուած Հռոմի դաշնագրի ստորագրութեան տասնամեակին առթիւ: Տարեդարձին բուն թուականը Մարտ 25 է, բայց պաշտօնական հանդիսութեան թուականը յետաձգուեցաւ ֆրանսական ընտրութեանց պատճառով: Կը մնայ ճշդել բուն թուականը, բայց նախագահ տը Կոլի մասնակցութիւնը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Փարիզի Իտալիոյ դեսպանին՝ Ֆորնարի, երբ այս վերջինը առջի օր ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ: Կը թուի թէ այս տեսակցութիւնը պատճառ եղած է որ իտալական մամուլը մոռնայ իր մտահոգութիւններն ու լաւատեսութիւն ցոյց տայ: Նոյնքան լաւատես է Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի, որ պատասխանեց ֆրանսական հեռատեսիլէն հարցումներուն:

Հ.— Կարելի՞ է ըսել թէ տարուան ընթացքին:

Պ.— Այո, բայց նաեւ աւելի դէջ:

Հ.— Ի՞նչ կը մնայ ընելիք կատարելագործելու համար Հասարակաց Շուկան:

Պ.— Լաւ պատրաստուիլ 1968 Յուլիս մէկի պայմանաժամին համար, որ նախատեսուած թուականն է ամբողջական ազատագրման համար:

×

Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պրանտ Լոնտոն հասաւ, ուր խօսակցութիւններ կ'ունենան Անգլիոյ ղեկավարներուն հետ: Պիտի խօսին նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան մասին: Արդարեւ Պոնի քաղաքական շրջանակներու մէջ այս կարծիքը կը տիրէ, որ մինչեւ Մայիսի վերջը, Մեծն Բրիտանիա իր թեկնածութիւնը պաշտօնապէս պիտի դնէ: Այս վարկածը սակայն որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ: Շատ պատեհ չի նկատուիր որ վարչապետ Ուիլսըն այդ հարցը դնէ Վեցերու Հռոմ հաւաքոյթէն առաջ: Կը կարծուի որ Վիլլի Պրանտ պիտի փորձէ համոզել Անգլիացիները, որ աւելի լաւ կ'ընեն մինչեւ աշուն սպասելով եւ այն ատեն Անգլիա աւելի մեծ հաւանականութիւններ կ'ունենայ ընդունուելու: Արդարեւ.— Ա) Այն ատեն Ժընեւի սակերու բանակցութիւնները վերջացած կ'ըլլան եւ Ուիլսըն վճարումներու աւելի նպաստաւոր հաշիւ մը կրնայ ներկայացնել եւ կ'անհետանան ֆրանսական երկու առարկութիւնները Անգլիոյ անդամակցութեան դէմ: Բ) Հողերանական դետնի վրայ, շատ ճարպիկ գործ մը չէ Անգլիոյ համար, Մայիսին կամ Յունիսին դնել իր թեկնածութիւնը, վասնզի անկարելի կ'ըլլայ Յանձնախումբին եւ շահկից կառավարութեանց համար որ այդ հարցով զբաղին ամառուան արձակուրդէն առաջ եւ այդ կորսուած ժամանակը Անգլիոյ նպաստաւոր չըլլար:

Վիլլի Պրանտ կրնայ նաեւ յիշեցնել Ուիլսընի թէ դաշնակցային Հանրապետութիւնը նպաստաւոր է Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան, բայց այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ աշխատանք կը տանի Փարիզի մօտ, որպէսզի աւելի ճկուն դիրք բռնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ ի պատասխան Փարիզի հակամերիկեան ցոյցերուն Ամերիկացիներ ալ այրեցին ֆրանսական հիւպատոսարանի դրօշակը: «Ֆրանսացիք ամերիկեան դրօշակը այրեցին մինչ փոխնախագահ Հըմֆրէ հոն էր, մենք ալ որոշեցինք ֆրանսական դրօշակ մը այրել» յայտարարած է ցուցարարներէն մին:

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ ոստիկանները արտասովոր ուժը գործածած են ուսանողական ցոյց մը ցրուելու համար: Ուսանողները կը բողոքեն օրէնքի մը դէմ, որ կը նախատեսէ թէ 7 օր առաջ արտօնութիւն պէտք է առնուի բոլոր հաւաքոյթներուն համար, որ հինգ հոգիէն աւելի կը համախմբեն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Նովի Միրէն ետք, որ ազատականներու գրական «բերդ»ն է, այս անգամ Ոքթիաբրն է որ կը խոստանայ նկատի առնել քննադատութիւնները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ դատական իշխանութիւնները մերժեցին «Քոմպա»յի տնօրէնին «առժամեայ ազատութիւն» շնորհել ինչպէս ուզած էին իր փաստաբանները:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ Վարշաւա հասած լուրերու համաձայն Ռումանիա պիտի չմասնակցի համայնավար վեհաժողովին որ պիտի գումարուի Ապրիլ 25ին եւ 26ին Կարլովիվարի, եւրոպական ապահովութեան մասին: Լեհական մայրաքաղաքին մէջ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարին, Լոնկոյի միջամտութիւնը ուրիշ կուսակցութեան պատասխանատուներուն մօտ ձախողած է:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Կաննելոփուլոսի կառավարութիւնը Ապրիլ 14ին պիտի ներկայանայ խորհրդարանին առջեւ:

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Զօր. Գրիվաս հրաժարած է յոյն կիպրական զինեալ ուժերու գերագոյն հրամանատարի իր պաշտօնէն: Իր հրաժարականը հետեւանք է, կ'ըսուի, յունական կառավարութեան մերժումին: Գրիվաս կ'ուզէր գրաւել Կիպրոսի թրքական դիրքերը, բայց Աթէնք արտօնութիւն չէ տուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը առջի՝ օր ընդունած է Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Զորին: Տեսակցութենէն ետք, Զորին յայտարարած է.— Այցելեցի նախարարապետին եւ խօսակցութիւն ունեցանք ֆրանքօ-խորհրդային յետագայ յարաբերութեանց զարգացման մասին: Միայն այդքան կրնամ ըսել»:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ շուրջ օր չանցնիր որ մէկը խաղաղութեան ծրագիր մը չներկայացնէ: Այս անգամ Քանատայի Արտաքին նախարարն է, որ չորս կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է: Ու Թան միշտ յոռետես կը մնայ:

ՏԱՔԱՐԻ մէջ, անկախութենէն ի վեր առաջին գնդակահարութիւնը տեղի ունեցած է: Ապտու Ֆայ որ Փետրուար 3ին կառավարական խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահը սպաննած էր, գնդակահարուեցաւ առջի օր: Իր մեղսակիցները ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ սովը կը շարունակէ աւերներ գործել: Վիրգափուրի շրջանը 35 հոգի մեռած են արդէն, 65 հազար ուրիշներ կմախքի վերածուած կենդանիներուն հետ կը կռուին պատառ մը հացի համար:

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ կ'ուղէ որ ազգային պայքար մը տարուի Լիու Շաօ Շի(ի) դէմ: Կը թուի թէ Չինաստանի նախագահին ճակատագիրը արդէն որոշուած է:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողական ցոյց մը եղած է առջի օր:

ՍԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Մինչեւ վերջին տարիները Սեւան քաղաքը ձկնաբուծարան մը միայն ունեցող փոքր ամարանոց մըն էր : Անշուշտ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ տեղւոյն ստորերկրեայ ջրելեկտրակայանը, որ երկրին ջրային եւ ելեկտրուժի մատակարարման հիմնական մայրուղիի՝ Սեւան Հրազդանի կարեւոր օղակն է : Ինքնատիպ կառոյց մըն է այս : Կայանը կը գտնուի հսկայ ժայռի մը տակ : Անոր մեքենական սրահը լիճին մակերեսէն վաթսուն մեթր ցած է : Մեքենաներուն աշխատանքներուն վրայ կը հսկէ միայն մէկ անձ, որ իր բնակարանէն՝ յատուկ սարքերով կը հետեւի ջրելեկտրակայանին բնականոն աշխատանքին :

Վերջին տարիներուն ի՞նչ աշխատանք կատարուած է Սեւանի մէջ : Կառուցուած են ազգային տնտեսութեան զարգացման համար մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող քանի մը գործարաններ եւ ձեռնարկութիւններ՝ ապակեթելերու, մեքենաներու գործարանները եւ ծխախոտի վերամշակման ձեռնարկութիւնը :

Արդիւնաբերութեան զարգացումին շնորհիւ Սեւանը մայրաքաղաքին հետ կապուեցաւ երկաթուղիով : Տեղեր կան, որ գնացքը կ'անցնի ծովի մակերեսէն 1700 – 1800 մեթր բարձրութեան վրայ : Զարգացման այդ ակներեւ թափին շնորհիւ շատ արագ, քանի մը անգամ մեծցաւ երբեմնի փոքր բնակավայրը : Ամառանոցային լաւագոյն շինութիւններու կողքին վեր խոյացան բազմայարկ բնակարաններ՝ Հայաստանեան դունաւոր տուֆէն :

Այսօր արդէն Սեւան քաղաքը շատ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Հայաստանի տնտեսութեան մէջ, իսկ յետագային անոր դերը աւելի եւս պիտի մեծնայ :

Այժմ կ'իրականացուի Սեւանի զարգացման նոր, հնգամեայ ծրագիրը, որուն իրագործման վերջին պայմանաժամըն է 1970ը : Այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերէն մէկը ապակեայ թելերուն գործարանին շինութիւնն է : Այդ գործարանը արդէն կը բանի, սակայն, նոր արտադրամասերու կառուցումը դեռ կը շարունակուի :

Իր բնոյթով ապակեթելի գործարանը եզակի է : Իբրեւ հում նիւթ կ'օգտագործէ սովորական երկաթաքարը, տուֆը, որոնց պաշարները Հայաստանի մէջ անսպառ են : Հայ գիտնականները քարերը օգտագործելու ինքնատիպ ձեւ մը մշակած են : Քարը, օրինակ երկաթաքարը, փոշիի կը վերածեն, այնուհետեւ յատուկ վառարաններու մէջ, բարձր ջերմաստիճանի տակ կը հալեցնեն : Յատուկ քիմիական նիւթերու օգնութեամբ կը ստացուի շատ ամուր, ճկուն ապակեայ թել : Այդ թելերը մեծ կիրառութիւն ունին տնտեսութեան մէջ, յատկապէս՝ ելեկտրական արդիւնաբերութեան մէջ՝ իբրեւ մեկուսիչներ : Գործարանին արտադրութիւնը կ'օգտագործուի նաեւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան մէջ հագուստ կարելու համար : Ապակեայ գոյնզգոյն թելերը կը հաւասարին մետաքսեայ թելերուն, իսկ տոկունութեան տեսակէտէն՝ աւելի ամուր են :

Համաձայն նոր հնգամեայ ծրագրին՝ Սեւանի ապակեթելերու գործարանը 1970ին կ'աշխատի իր լրիւ կարողութեամբ :

Երիտասարդ քաղաքին միւս մեծ կառոյցն է այսպէս կոչուած կատարող մեքենաներուն գործարանը : Նախորդին նման այս գործարանը եւս արդէն իսկ կը բանի, սակայն, անոր արտադրութեան տարողութիւնը պիտի աւելնայ նոր արտադրամասերու շինութեամբ : Սեւանի կատարող մեքենաները, այսինքն ելեկտրոնիկ արդիւնաբերութեան և մետաղագործութեան մէջ արտադրութեան հոսքերը կարգաւորող յատուկ սարքերը արդէն միջազգային շուկայ հանուած են :

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն կ'ընդարձակուի Սեւանի տեղական արդիւնաբերութեան ծաւալը :

Այս ձեւով, Սեւան քաղաքը հինգ տարիէն կը դառնայ երկրին կարեւոր արդիւնաբերական հանգոյցներէն մէկը : Իսկ ասիկա, անշուշտ, պիտի անդրադառնայ քաղաքին զարգացումին վրայ : Այժմ արդէն քաղաքին մէջ թափով յառաջ կ'երթան բնակարանային շինարարութեան աշխատանքները : Կը կառուցուին բազմայարկ շէնքեր, կը բացուին լայն եւ կպրապատ փողոցներ : Մօտակայ տարիներուն կը շինուին նոր դպրոցներ, հիւանդանոցներ, ակումբներ, պանդոկներ, մարզարաններ :

Սեւանի բնակչութիւնը ներկայիս տասնեւմէկ հազար է, իսկ 1970ին պիտի հասնի 35 հազարի :

Ի դէպ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմին՝ երեք հազար էր բնակչութեան թիւը :

Երկու հազար մեթր բարձրութեամբ այս քաղաքը կրնայ հրաշալի առողջարան մը դառնալ, գերմանիշակագոյն հարուստ ճառագայթներ, լեռնային մաքուր օդ, լեռներու ձիւնադաշտերէն վազող սառնորակ ջուրեր ...

Արդէն լիճն ալ աղի չէ եւ իր համով ու որակով կը հաւասարի լեռնային աղբիւրներուն :

Սեւանի ափի կառուցման հնգամեայ ծրագիրը արդէն իսկ կ'իրագործուի համաձայն հայ ճարտարապետներու կազմած նախագիծին : Սկսած են առաջին պանդոկին կառուցման աշխատանքները : Շուտով հոս կը ստեղծուին բազմաթիւ բարձրայարկ շէնքեր՝ զբօսաշրջիկներու համար, որոնք պիտի ունենան բոլոր յարմարութիւնները :

Լիճի ափին, հոն, ուր կը կառուցուի առողջարանի գօտին, կը ձգուի միջազգային խճուղին, որ Երեւանը կը կապէ Թիֆլիսի, իսկ ասկէ՝ Մոսկուայի, ինչպէս նաեւ Սեւ Ծովի կովկասեան ափին հետ :

Միեւնոյն ատեն երկաթուղին քաղաքը պիտի միացնէ առողջարաններուն : Ճոպանուղի մըն ալ պիտի բարձրանայ մինչեւ 2700 մեթր բարձրութիւն ունեցող լեռան մը գագաթը :

Ի. ՋԱՆՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

«Վասն Սիոնի ոչ լռեցից,
եւ վասն Երուսաղեմի ոչ ներեցից...»

ԵՍԱՅԻ ԳԼ. ԿԲ.

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրերուն, Պաղեստին անգլիական հովանաւորութեան տակ մտած ըլլալով, Անգլիոյ կառավարութիւնը չէր ճանչնար Թուրք մայրաքաղաքին մէջ նստած ազգային երեսփոխանական ժողովին հեղինակութիւնը՝ իր սահմաններուն մէջ գտնուող վանքի մը վրայ :

Բարեբախտաբար, երջանկայիշատակ Զաւէն պատրիարքի աշխատանքները տուին իրենց բեղնաւոր արդիւնքը : Հայոց երեսփոխանական ազգային ժողովի կողմէ ընտրուած երանաշնորհ եւ առաքելատիպ Եղիշէ Դուրեանը ընդունուեցաւ թէ՛ անգլիական կառավարութեան եւ թէ մանաւանդ այդ օրուան միաբաններուն կողմէ : «Ներսէն – դուրսէն»ի խնդիր չյարուցուեցաւ : 1921ին Եղիշէ Դուրեան ազգին կողմէ ընտրուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարք :

1930 Ապրիլին վախճանեցաւ Եղիշէ պատրիարք Դուրեան :

Յաջորդին ընտրութիւնը, որ ըստ ներքին – կանոնագրի տրամադրութիւններուն, պէտք է տեղի ունենար քառասուն օր ետք, ուշացաւ մինչեւ 14 ամիս :

Պոլիսը կորսնցուցած էր իր նախկին հեղինակութիւնը : Չկար Զաւէն պատրիարքը : Երուսաղէմի միաբանութիւնը կ'ուզէր թօթափել իր վրայ ըլլալիք հակակշիռը, վեհանձնօրէն հրաժարելով «Ներսէն – դուրսէն»ի վէճէն, միայն թէ ինք ըլլար ընտրողը :

Այդ օրերուն, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովի մը որոշումով, Երուսաղէմի միաբանութիւնը ինք պիտի կազմէր, ըստ առաջնոյն, եօթնանուն ցանկը, որուն վրայէն հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող երեք գլխաւոր պետերը՝ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսները եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքը իրենց ժողովներով պիտի լրացնէին Պոլսոյ նախկին ազգային երեսփոխանական ժողովին պարտականութիւնը :

Սակայն ո՞վ պիտի ըլլար գործադրողը այս որոշումին :

Ինչպէս յիշեցինք, չկար Զաւէն պատրիարք մը, որ լրջութեամբ հետապնդէր գործը եւ հասկցնէր անգլիական կառավարութեան՝ թէ Երուսաղէմի դարաւոր հարստութիւնը եւ իրաւունքները միայն Ս. Յակոբի քանի մը տասնեակ միաբաններուն սեփականութիւնը չէին : Անոնց իրաւատէրը հայ ժողովուրդն էր :

Սակայն միաբանութիւնը չէր ուզեր փախցնել ներկայացած առիթը : Փոխանակ համոզելու անգլիացի իշխանաւորները, անոնց ընելիք առարկութեան վրայ յենելով, մեծ դիւանագիտութեամբ, «Ներսէն – դուրսէն»ի խնդրին մէջ դարձեալ իբրեւ թէ զոհողութիւն ցոյց տուին՝ զոհացնելու համար ազգին վերին խաւերը եւ Արմաշական եկեղեցականները, որոնց փափաքն էր Երուսաղէմի թափուր աթոռը օժտել յաջորդով մը, յանձին հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի ձեռնասուն՝ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ արք. Գուշակեանի :

Եւ այսպէսով, անտեսուեցաւ եւ ոտնակոխ եղաւ ազգային դարաւոր եւ նուիրական իրաւունք մը :

Թորգոմ արք.ի ջատագովները ունէին այն ակնկալութիւնը, համոզելով իրենց հակառակորդները, թէ անոր ընտրութիւնը առիթ կուտայ իրեն, իմաստուն կարգադրութեամբ մը լուծելու յաջորդներուն խնդիրը, զոհացնելով ազգին անտեսուած բոլոր իրաւունքները : Նոյնիսկ միաբանական ժողովը որոշած էր եւ իր վրայ պարտք դրած ազգային գետնի վրայ եւ սահմանադրական տուեալներով լուծելու այս հարցը :

Եւ սակայն, պատահեցաւ անխուսափելին : Շատ աւելի ժողովրդավար եւ համայնական սկզբունքներով տոգորուած անձնաւորութիւններ՝ երբ բարձրացած են ակնկալուած գահին վրայ, այլեւս մոռցած են իրենց նախկին հասարակական մտայնութիւնը եւ եղած են աթոռի մարդ :

Թորգոմ պատրիարքի օրով ալ, անտեսուեցան ազգային իրաւունքները եւ իր յաջորդներուն ընտրութիւնները եղան այնպէս, ինչպէս կը փափաքէր միաբանութիւնը, պատճառաբանելով անգլիական իշխանութեան ընելիք առարկութիւնը : Եւ ընտրութիւնները կատարուեցան եւ «ներսէն», եւ միայն միաբանութեան քուէով :

Ազգային Սահմանադրութիւնը յատկապէս նախատեսած է նաեւ իւրաքանչիւր վանքի միաբանութեան ներքին կանոնագրութեան եւ ազգին հանդէպ անոր ունեցած պարտականութիւնները վանքին մատակարարութեան, հոգեկան եւ բարոյական եւ այլ խնդիրներու եւ գործերու վերին հսկողութեան համար մասնաւոր գլուխ մը յատկացնելով, ուր կը մատնանշէ թէ վանքի մը միաբանութեան կողմէ ընտրուողը կ'ըլլայ միայն վանքին վանահայրը, իսկ զատելով հայկական Երուսաղէմը միւս բոլորէն, «պատրիարք Սրբոյ Երուսաղէմի» հաստատուծով, ցոյց կուտայ, որ երբ ընտրուողը պատրիարք մըն է ոչ թէ միայն վանահայր, պէտք է ունենայ նաեւ ազգին ձայնը :

Այսօր, ծագած է չորս հազարէն միայն 23 կամ 28 արժէքաւոր ձեռագիրներու խնդիրը : Բայց միւսնե՞րը : Մնացեալ չորս հազա՞րը : Եւ այդքան թանկարժէք միւս հնութիւննե՞րը : Ծանրագին գոհարեղէննե՞րը : Անդառնալի ձեռագործնե՞րը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՈՒՀԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ձկնորսը թեթեւ մը կարմրեցաւ, ձեռքը գրպանը խոթեց եւ երկու տասնոց դընելէն ետք Սուրբիկին ձեռքը, երրորդ մըն ալ տուաւ ըսելով .

— Ասով ալ եէմիշ առ տէ կեր :

Սուրբիկ դրեթէ ցատկռտելով մտաւ իր խուցիկէն ներս. կրակը կը ճարճատէր. ջուրը կ'եռար թիթեղէ ամանին մէջ, աղտոտ լաթերը դիզուած կը կենային թակոյկին մէկ կողմը :

Սակայն այդ օրը Սուրբիկ փոխանակ ուրախ ըլլալու, լուրջ եւ տխուր կերպարանք մը ունեցաւ, ծանր, ծանր, խորին մտածութեամբ համակուած՝ լուաց լաթերը, բայց ցերեկին, միտքն իյնալով Յուսէփին տուած տասնոցը, դուրս ելաւ, խաղող գնեց այն ստակով եւ անանկ ախորժակով կերաւ, որ, յաւարտ ճաշին, իր նախկին զուարթութիւնը ստացած էր :

Չորս օր ետքը նորէն նաւակայք գնաց մանկամարդ լուացարարուհին, ուզեց ձկնորսին աղտոտները ու այս անգամ անկից զատուեցաւ աւելի մտերմացած անոր հետ :

Երբ երրորդ անգամուն, առտուն կանուխ երբ սովորական այցը տուաւ Սուրբիկ, ձկնորսը ստիպեց զայն, որ քիչ մը աւելի նստի եւ խօսակցին : Խօսակցեցան, մէկը իր լուացարարութիւնը գովեց, միւսը իր ծովային կեանքին վայելքները պարզեց : Երկուքն ալ իրարու արհեստին հաւնեցան, եւ այս անգամ իրարմէ բաժնուեցան ձեռքի ուժեղ սեղմումով մը եւ անոյշ նայուածքներու գորովալի դիրկընդխառնումով :

Սուրբիկին վտիտ այտերը լեցունութիւն մը կը ստանային, կենդանութիւն մը կը փթթէր անոր ամբողջ մարմինին մէջ. յորմէ հետէ կը տեսնուէր Յուսէփին հետ :

Առտու մը, Սուրբիկ, լաթերը առնելէ ետք, կամաց մը ըսաւ Յուսէփին .

— Ախպարիկ, քու լաթերուդ համար ա՛լ ստակ մի տար, ամա իրիճա մը ունիմ, դուն ալ ինծի Զատկին Ֆիստան մը կը շինե՞ս :

Զատկին շրջազգեստը շինուեցաւ, եւ Սուրբիկ անօրինակ պերճութեամբ հագաւ զայն, ու պտըտեցաւ : Կեանքին մէջ հէք թշուառ աղջիկը այնքան ուրախ, այդքան երջանիկ չէր եղած :

Իրենց առաւօտեան տեսակցութիւնները հետզհետէ այնքան երկարեցան եւ իրենց ձայնն այնքան մեղմացաւ, որ հոն պառկող ծերունի նաւավարը քիթը բերանը սկսաւ ծամծմել ու մռլտալ :

Վերջապէս օր մը Յուսէփ փսփսաց Սուրբիկին ականջին :

— Ինծի կ'առնե՞ս, Սուրբիկ :

— Կ'առնեմ . ըսաւ լուացարարուհին կարմրելով :

×

Առտու մը, Սուրբիկ նաւակայք գնաց Յուսէփին աղտոտ լաթերը առնելու համար . ծեր նաւավարը անդին կը խռկար . խեղճ աղջիկը զարմանքով տեսաւ, թէ ձկնորսը իր ծիծաղկոտ դէմքով չէր երեւնար իրեն . միայն ուշադրութիւն ընելով դիտեց, որ անկողինը ունեցեր էր . կամաց մը մօտեցաւ, վեր առաւ վերմակը, եւ ահագին կոծ մը արձակեց, ծեր նաւավարը վեր ցատկեց . Սուրբիկ անկողինին սնարին վերեւը, Յուսէփին անշարժ մարմինին մօտ կեցած կուլար :

Նաւավարը ըսաւ երեմակալով .

— Զաւալը Յուսէփը, հըմ, էրէկ գիշեր աղը նետած ատեն ծովը ինկեր է, մինչեւ քի ազատեր են նէ խղդուեր է, եա, եա աս ընտանութին սօնը աս է, հատէ, մի լար, դուն ալ մեխկ էս :

Ու վերմակը գլխուն քաշելով նորէն ըսկսաւ քնանալ :

Հէք Սուրբիկ, կէս ժամ անընդհատ լացաւ ծովամոյնին սնարին վերեւը ցած հեծկլտուքներով :

Յետոյ ծռեցաւ, կամաց մը համբուրեց Յուսէփին սառ շուրթները, որոնք տըժգունած էին, առաւ սենեակին անկիւնէն ծրար մը, ուր կը գտնուէին խեղճ ձկնորսին առջի օրը պատռտած աղտոտները, դուրս ելաւ, խցիկը գնաց, ջրալից թակոյկին առջեւ անցաւ եւ սկսաւ լուալ, կատաղի շարժումներով, մատներով լեղնօրէն պատռտելով շապիկը, ծրարին ծրուկ ընելով, կտորներ քաշելով հանելով երբեմն օճառի փրփուրներուն, ջուրի ցայտերուն մէջ, որոնք դուրս կը թափթփէին թակոյկէն :

Յետոյ ժողվեց այդ բզկտուած լաթերը, պարտէզ տարաւ, չուաններուն վրայ փըռեց, արեւին մէջ, եւ ինք ալ անոնց դիմաց նստաւ :

Հէք լուացարարուհին, մերթ խնդաց, մերթ լացաւ, մերթ հեծեծեց, մերթ քրքջաց :

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑ

ԽՄԲ.— Նոր լոյս տեսաւ ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ գիրքը, «Պաշտպանութիւն հայ լեզուի», Ա. հատոր: Հատուած մը՝ Ներածական բաժնէն :

ԱՆՈՒՆԸ

Կորիւնն է առաջին մատենագիրը, որ, իբրեւ աշակերտ եւ կենսագիր, կը վկայէ. «էր Մաշթոց անուն»:

Այս անձնանունը կը գտնէք Դիոնեսիոս Թրակացիի Քերականութեան (1) մէջ, որու թարգմանութիւնը ոմանք կը վերագրեն Դաւիթ Անյաղթի, ոմանք ալ ... Մաշտոցի: Որպէսզի Թրակացիի թարգմանիչը յիշատակէ այս անունը, հարկ է ընդունիլ թէ յաճախակի կը գործածուէր Ե. դարուն, բայց այդպէս չէ :

Կորիւն միշտ Մաշթոց անուանած է իր ուսուցիչը կամ միշտ գրած այս ուղղագրութեամբ, — ութ անգամ : Խորագրին վրայ եւս, — «Վարք Մաշթոցի»: Վենետիկի օրինակն է միայն, որ կը կրէ Պատմութիւն վարուց եւ մահուան Ս. Մեսրոպայ վարդապետի: Անշուշտ չունինք Կորիւնի ... ձեռքին գրածը :

Ընդհակառակն, Խորենացի մէկ անգամ միայն գործածած է Մաշտոց անունը եւ այս ուղղագրութեամբ, նախընտրելով միշտ անուանել Մեսրոբ :

Գրուած է նաեւ Մածդոց, Մաժդոց, Մաստոց: Փարպեցի եւ Թրակացի կը գրեն Մաշտոց : Աւելցնեմ որ այս կամ այն մատենագրին ուղղագրական վկայութիւնը փաստ չէ, որովհետեւ բոլորն ալ ընդօրինակութիւն, յաճախ համրակի գրիչով :

Հայ լեզուի մէջ, սակայն, ընդհանուր օրէնք է.— Շ տառէն ետք Տ կուգայ, եւ ոչ երբեք Թ, ինչպէս հաշտ, յաշտ, դաշտ, տաշտ, պարկեշտ, չեշտ, հեշտ, միշտ, ճիշտ, կոշտ, կուշտ: Ուրեմն՝ Մաշտոց :

Արմատական իմաստը կը մնայ անյայտ՝ ըստ Աճառեանի: Ընդհակառակն, Գ. Ֆնտգլեան կը կարծէ թէ արմատն է մաշք կամ մաշտ, ու կը կապէ Իրանեան մազդ բառին, որ տուած է Մազդակ, ծանօթ՝ իբրեւ անուն մարական իշխանի մը (Է. դար Ն. Ք.): Մաշտոց, ինչպէս Մազդակ, կը նշանակէ իմաստուն : Գարագաշեան կը հանէ յունարէն մաստոս բառէն, որ կը նշանակէ բարձրութիւն՝ իբրեւ եկեղեցական տիտղոս, ինչպէս են «եկղեսիաստիկոս» եւ «ակումիտ» տիտղոսները, որ տրուած են նոյն անձին : Այդ պարագային՝ անձնանուն չէ Մաշտոցը, հակառակ Կորիւնի վկայութեան : Կարելի է սակայն առարկել թէ յունարէն բառը բարձրութիւն կը նշանակէ ոչ թէ արմատական, այլ փոխաբերական իմաստով, քիչ անգամ գործածելի :

Ընդհանրացած, նուիրականացած անունն է Մեսրոբ : Գրուած է նաեւ Մեսրոպ, Մեսրովբ, նոյնիսկ Մասրոպ :

Արմատական իմաստը անյայտ՝ ըստ Աճառեանի: Գ. Ֆնտգլեան կը համարի պատուանուն, ճիշդ ինչպէս կը դրեն ոմանք, — Մեսրոբ Մաշտոց, Իսկ թէ ի՛նչ կը նշանակէ, հետեւելով աւանդական ստուգաբանութեան եղանակին՝ որ ծարընտիրներէն կուգայ, ջնջելով անուան առաջին երկու տառերը, ինչպէս «Մեծին Մեսրովբայ սրովբէական անուան բացատրութեան» մէջ (Սոփերք, Բ. էջ 41, — Գ. Ֆնտգլեան, էջ 14), ոմանք կը նոյնացնեն Մեսրովբ եւ Սրովբէ (2) անունները : Միշտ նոյն աւանդական ստուգաբանութեամբ՝ ոմանք ալ Մեսրոբ անձնանուան արմատական իմաստը կը փնտռեն արաբական «մեսրուր» բառին մէջ, որ կը նշանակէ խնդութիւն (3), բերկրեալ, — ասկէ՝ «կանաչացեալ, յաբրգուարճ»: Իր կարգին Գարագաշեան նոյն անձնանուան արմատական իմաստը կը փնտռէ պարսկերէն միւշրիֆ բառին մէջ, որ կը նշանակէ դպիր կամ քարտուղար (4):

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Կարեւոր է արձանագրել թէ Թրակացիի յունարէն բնագիրը չունի Մաշտոց անձնանունը :

(2) Սերովբէ կամ Սրովբէ կը ծագի եբրայերէն Սերաֆիմ բառէն (բառավերջի իմ մասնիկը յոգնակիի նշան է): Արմատական իմաստով կը նշանակէ այրել, — նոյն բառը գործածուած է «կիզիչ օձ» կամ «թեւաւոր օձ» նշանակութեամբ (Եսայի): Քրիստոնէական մատենագրութեան մէջ՝ սերովբէները հրեշտակներ են վեցթեւեան, — երկու թեւերը կը ծածկեն իրենց դէմքը, երկու թեւերը՝ իրենց ոտքը, միւս երկու թեւերը կը ծառայեն թռչելու : Միշտ կանգնած ցոյց կը տրուին Աստուծոյ գահին ետեւ ու վերեւ, ըստ եբրայական աւանդութեանց :

(3) Մեծն Սահակի անունն ալ, արմատական իմաստով, կը նշանակէ խնդութիւն: Երբ հարիւրամեայ Աբրահամ եւ կինը, «անցեալք աւուրք»,— մանաւանդ Սառա, որ 90 տարեկան էր եւ «կանանց օրէնքին մէջ» չէր այլեւս, լսեցին թէ զաւակ մը պիտի ունենան «կամօքն Աստուծոյ», խնդացին (Ծննդ. ԺԸ. 11): Միայն հեղնական ծիծաղ մը չէր ատիկա, այլեւ անուն էր (Իսահակ) որ խնդութիւն կը խոստանար (Ծննդ. ԺԷ. 19):

(4) Ֆնտգլեան արձագանգ կուտայ Գարագաշեանի տեսակէտին, որ Մեսրոբ անձնանունը՝ կը կապէ արաբական մէշրուֆ (= փառաւոր) բառին, — տպագրական սխալով՝ մէջրուֆ: Արդ, Գարագաշեան գրած է միւշրիֆ, քարտուղար իմաստով (ունի Մենինսքի):

Ն. Ադոնց դտած է Փոտի դրութեանց մէջ Մասսուրիոս անունը, — ծագումով Հայ եւ քորեպիսկոպոս, Մոպսուեստացիին բարեկամ, ուրեմն Մեսրոբ Մաշտոցի ժամանակակից : Մասսուրիոս անունը, Մասրուրիոս կամ Մաշտուցիոս ձեւերուն տակ, դրչական – հնչական նմանութիւն մը ցոյց կուտայ, բայց իմաստը կը մնայ միշտ անյայտ :

Այս առիթով՝ երկու խօսք Փոտի մասին.– Ծնած է Բիւզանդիոն, երբեմն դեսպան ի Պարսկաստան, յետոյ առաջին քարտուղար Միքայէլ կայսեր : 857ին կը բարձրանայ Բիւզանդիոնի պատրիարքական դահը՝ թէեւ աշխարհական: Պապը կը մերժէ ճանչնալ եւ կը բանադրէ, Փոտ իր կարգին կը բանադրէ Պապը, — այսպէս յոյն եկեղեցին կը բաժնուի լատին եկեղեցիէն (862): Մեռաւ Հայաստանի մէկ վանքին մէջ, աքսորեալ, 891ին: Մեծ եւ բազմահմուտ մտաւորական մըն էր, ունէր հարուստ մատենադարան մը, — նոթագրած է իր ընթերցումները, զանազան հեղինակներէ քաղուածք մը, Մատենադարան (Միրիոպիպլոս) անունով ծանօթ, որով փրկած է բազմաթիւ գրութիւններ, այժմ կորսուած : Ունի նաեւ բառարան մը, նամակներ, բանաստեղծութիւններ եւ տեսութիւններ: Ադոնց կը գրէ թէ Հայու արիւն կար երակներուն մէջ :

Իսկ Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի աշակերտները կ՚աւանդեն փանթէզի մը՝ իրենց ուսուցիչէն ժառանգած. — Ժողովուրդը այնքան շատ է ըսեր՝ «մեր սուրբը, մեր սուրբը», որ ի վերջոյ Մաշտոց անունը սատցեր է յաւելուածական Մեսրոբ անունը :

Գալով հարցումի մը թէ ո՞րն է ճիշդ ուղղագրութիւնը, Մեսրո՞բ թէ Մեսրոպ : Ինչպէս գրեցի, չենք գիտեր արմատական իմաստը՝ որ կրնար ուղեցոյց ծառայել մեզի: Մեսրովբ եւ Սերովբէ անուններուն հանդիպութիւնը, երկրորդ անունը, ոչ – արմատական տարրի մը (Մ) յաւելումով իր սկիզբը՝ որ կը կոչուի փրոթէզ, կուտայ Մեսրովբ, բայց Օրմանեան ստուգաբանութիւնը (Թիրեաքեան) կը կապէ ասորական ձեւի մը, Մար Սերովբ = Տէր Սերովբ, կը թելադրէ գրել բենով : Այդ վերջաւորութեամբ կան բազմաթիւ անուններ, ընդհանրապէս սեմական. — Յակոբ, Քերոբ, Սերոբ եւ Մեսրոբ :

Բայց պէտք է ըսել թէ Բ եւ Պ լծորդ են, ձայնակից՝ ինչպէս կ՚ըսէ Բագրատունի: Օրինակ, ամբարիշտ — ամպարիշտ, ըմբել – ըմպել :

Հետեւաբար երկու ձեւերն ալ ճիշդ են, Մեսրոբ կամ Մեսրոպ: Ինծի կը թուի թէ դասական է առաջին ձեւը, երկրորդը՝ ռամիկ :

Վերջ դտած չէ անշուշտ հետաքրքրութիւնը Մեսրոբ եւ Մաշտոց անձնանուններուն ստուգաբանութեան մասին : Տոքթ. Տամլամեան ուշադրութիւնս կը հրաւիրէ մասրուպ – մատրուղ արաբերէն բառերուն վրայ, — տարպ (ծեծել) արմատէն մատրուպ, իբրեւ ծեծուած, զանակոծուած, մարտիրոս: Արաբերէն լեզուի զուգայանգ տառանունները (ճիմ – չիմ, տալ – զալ, բէ – զէ, սին – շին, սատ – տատ) դեր չունին իմաստաբանական կազմաւորումներու մէջ հոմանիշ չինելու արժէքով : Այսպէս մասրուպ կը նշանակէ ծխահեղձ, իսկ մատրուպ զանակոծեալ : Եթէ արաբերէնը անծանօթ էր Հայոց՝ Ե. դարուն, իբրեւ սեմական լեզու՝ ասորերէնը եւս նման բառ չի տար, (կը գործածեմ Պրէօնի ասորերէն– լատիներէն բառարանը):

Եւ յետոյ, չենք գիտեր թէ Մեսրոբ անձնանո՞ւն է թէ պատուանուն : Սեմական լեզուները, նոյնիսկ Գեսենիուսի, Թեմփլեսթինիի, Լայի, Լաթուշի եբրայերէն բառարանները եւս լոյս չեն տար : Ոմանք կ՚ըսեն թէ յունարէն դաւառական բառ է, թարգմանաբար Մաշտոց իմաստով: Յոյները չեն կրնար Մաշտոց արտասանել, կ՚ըսեն՝ մաստոս, որ կը նշանակէ ծիծ՝ իրենց լեզուով: Մաշտոց չէր կրնար խօսիլ Յոյներուն հետ՝ ներկայանալով ծիծ անուամբ: Թէ Մեսրոբ թարգմանուած է դաւառական յունարէնէ, կ՚արժէ պրպտել : Բիւզանդական յունարէնի բառարանը (կը գործածեմ Ա. Սոֆոկլէսինը, երկու հատոր) լոյս չտուաւ: Ըսողներ ալ կան դեռ թէ Մաշտոց բառը կը ծագի հայերէն մաշտիլ բայէն, որ կը նշանակէ մազերը թափիլ : Ոչ մէկը ըստոյգ :

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

եւ ուրիշ բազմաթիւ հնութիւններ :

Կան նաեւ Ս. Տեղեաց մէջ գտնուող եւ հայ ազգին պատկանող դարաւոր իրաւունքները եւ իրաւասութիւնները :

Այս բոլորը արդեօ՞ք Ս. Յակոբայ վանքի քանի մը տասնեակ միաբաններուն կը պատկանին :

Այսքան ծանր եւ խոշոր պարտականութիւնները աչքի առջեւ ունենալով, կը խորհիմ, թէ այժմու միաբանութիւնը ամենապատիւ Պատրիարք հօր գլխաւորութեամբ, ինք պէտք է մտածէ եւ ընդառաջէ ազգին հետ միասնաբար եւ համախորհուրդ բաժնելու այս ծանր պարտականութիւնը : Իմաստուն որոշումը տալ գործակից եւ խորհրդակից ունենալու այլ մարմիններ :

Այս խորհուրդը կուտայ նաեւ Եհովան, Եսայի մարգարէին բերնով ազդարարելով, թէ «վասն Սիոնի ոչ լռեցից, եւ վասն Երուսաղէմի ոչ ներեցից. մինչեւ ծագեսցէ իբրեւ զլոյս արդարութիւն նորա, եւ փրկութիւն նորա իբրեւ զփայլակն վառեսցի »:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Պատրաստ հագուստ ծախողը :

— Այս տաբատը ձեռնոցի նման յարմարեցաւ ձեզի :

– Պիտի նախընտրէի՝ որ տաբատի նման յարմարէր :

«ԾԱՌԱՅ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք աս տեսնելով՝ կատղած վագրի մը պէս մէկ կողմ նետեց ատրճանակը, Արիսթոյի վրայ խոյացաւ եւ կոկորդէն բռնելով երեսն ի վեր պառկեցուց.

— Խօսէ, Թշուառական, խօսէ, ապա թէ ոչ հիմա կը խեղդեմ քեզ ...:

Արիսթօ հերքիւլեան ուժով մը օժտուած էր :

Զօրաւոր ցնցումով մը Վիտոքի ձեռքէն յաջողեցաւ ազատել ինքզինքը եւ իր կարգին իր հակառակորդին մէջքէն բռնելով, գետին տապալեց զայն : Վիտոք գնաց Մանօնին քովը ինկաւ: Խեղճ կնոջ կուրծքէն արիւն կը հոսէր :

Ասոր վրայ Վիտոք նորէն ոտքի ելաւ եւ երկու մարդոց միջեւ սարսափելի կռիւ մը սկսաւ :

Վիտոք պիտի յաղթուէր...: Մէջոց մը ուժասպառ, եա քաշուեցաւ ...: Բայց մէկէն ի մէկ իր հակառակորդին վրայ խոյանալով զայն գետին տապալեց եւ ծունկը անոր կուրծքին դնելով եւ ունեցած ուժովը անոր շնչառութիւնը արգիլելով գոչեց .

— Սրիկայ, պիտի խօսի՞ս թէ մեռցընեմ ...:

Արիսթոյի կասկապուտ կտրած հըրթունքներէն իրականութիւնը դուրս պիտի թափէր թերեւս, բայց Շունդլուխ զէնքին ձայնը առնելով՝ քանի մը Արեւորդի առած եւ օգնութեան հասած էր իր պետին:

Ակնթարթի մը մէջ աւազակները Վիտոքի վրայ նետուեցան եւ իրենց պետը ազատեցին անոր ձեռքէն:

Արիսթօ Մանօնը ցոյց տալով մռնչեց .

— Սատկեցուցէք սա մարդը, ան մեռցուց այս կինը:

Գետնայարկէն ձայներ լսուեցան :

Պարոն Հէնրի Վիտոքի պարպած ատրճանակին ձայնը առնելով՝ իր ոստիկաններովը կապելայէն ներս խուժած էր :

Վիտոք վայրենի գազանի մը ոստումով իր հակառակորդներուն ձեռքէն ազատելով ինքզինքը եւ սենեակէն դուրս նետուելով գոչեց .

— Հոսկէ, հոսկէ, բռնեցինք, բռնեցինք ...:

— Բեղի մատնիչ: Կայնէ, ես քու խերդ կ՚անիծեմ, մռնչեց Արիսթօ եւ վերարկուին տակէն ատրճանակ մը առնելով փողը Վիտոքին ուղղեց :

Բայց Մանօն, դեռ դեղին կտրած, ուժաթափ, ոտքի ելաւ եւ աւազակապետին թեւէն կախուելով մռլտաց .

— Ոչ, ոչ, մի մեռցներ, մի մեռցներ:

Ատրճանակը պարպուեցաւ ... բայց գնդակը գնաց պատին մէջ մխուեցաւ :

Արիսթօ կատաղութեան աղաղակ մը արձակեց եւ պատուհանին կողմը խոյացաւ :

Երկու գաղտնի ոստիկաններ պատուհանէն ներս մտնելով անոր ճամբան կտրեցին եւ դէպի սենեակին կեդրոնը բերին ...: Բազմաթիւ ոստիկաններ ներս խուժելով սենեակէն Շունդլուխին եւ իր ընկերներուն վրայ խոյացան, զէնքերը առին անոնց ձեռքէն եւ անշարժութեան մատնեցին զանոնք : Աւազակները կը մռնչէին, հայհոյչներ կ՚արձակէին :

Վարը, գետնայարկին մէջ, ոստիկաններուն եւ աւազակներուն միջեւ կռիւը կը շարունակուէր :

Պ. Հէնրի քանի մը ոստիկան առած, վրայի յարկը ելած էր :

Վիտոք, Արիսթոյի թեւէն բռնած, պարոն Հէնրիի մօտեցաւ եւ դողացող ձայնով մը ըսաւ .

— Պարոն տեսուչ, Արիսթօն ձերբակալել խոստացած էի, ահա խոստումս բռնեցի, առէք :

— Սրիկայ, մեզ մատնեցիր, անանկ չէ՞..., կայնէ դուն, ես վրէժս պիտի առնեմ քենէ : Զաւակներուդ ուր ըլլալը գիտեմ, հասկցա՞ր, ես գիտեմ, բայց դուն բնաւ պիտի չգիտնաս :

— Էհ, ատիկա հիմա յայտնի չըլլար, այդ մասին ետքը կը խօսինք հետդ, պատասխանեց Վիտոք փայլակը աչքերուն մէջ :

Գաղտնի ոստիկանները սկսած էին Արիսթոյի եւ իր ընկերներուն ձեռքերը կապել ... : Ամէնքն ալ, առանց բերաննին բանալու, ապշահար վախճանին կը սպասէին :

Այն միջոցին երբ զանոնք քաշելով կը տանէին, պարոն Հէնրի Մանօնի մարմինը նշմարելով՝ Վիտոքի հարցուց .

— Ո՞վ է այս կինը :

— Իմ կինս է, պատասխանեց թիապարտը անանկ եղանակով մը որ տեսուչն անգամ դող մը զգաց :

Եւ կատարեալ պաղարիւնութեամբ մը աւելցուց .

— Պարոն Հէնրի, քիչ մը ետքը ամէն բան պիտի պատմեմ ձեզի ...: Սա գիտցէք միայն թէ իր յանցանքը քաւեց խեղճ կինը: Թերեւս քիչ մը ետքը մեռնի, ատոր համար կը խնդրեմ որ ինծի առանձին թողուք անոր հետ ...:

Ապահովութեան տեսուչը բնազդաբար գլխարկը հանեց եւ երկիւղածութեամբ խոնարհեցաւ մահամերձ կնոջ առջեւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օհան Տակառեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գարանֆիլեան եւ զաւակները՝ Արաքսի եւ Կարօ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ռոտոսթոցի) 1

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (16 *Ապրիլ*) *յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ատենապետ՝*

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Նոյնպէս

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ նորոք ննջեցեալ անդամներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հացկերոյթը ժամը 13ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ : Րիւ Բաքեր թիւ 5

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ Պ. Հրանդ Գազանճեանի մահուան առթիւ Տիկին Արուսեակ Գազանճեանի, Պ. Վահէ Գազանճեանի, Տէր եւ Տիկին Վահան Այվազեանի եւ իրենց բոլոր պարագաներուն :

Այս տխուր առթիւ Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Ա. Գազանճեանէ, Պ. Վահէ Գազանճեանէ վաթսուն ֆր. դպրոցին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պուա Քոլոմպէն Պ. Միսակ Երանեան եւ զաւակները Ժիրայր, Նիքօլ եւ Արման, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ հօր, մօր : մեծ հօր, մեծ մօր Գաբրիէլ եւ Փերուզ Երանեանի եւ նոյնպէս աներհօր, զոքանչմօր եւ աներձագի, Սարգիս, Աղնիւ եւ Արամ Թորգոմեանի, նուիրած են Փարիզի, Շաւիլի եւ Առնուվիլի եկեղեցիներուն 40ական ֆրանք եւ տասը ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւլխատեան, ողբացեալ Պայծառ Կիւլխատեանի եւ Վարդ Միքայէլեանի մահուան առթիւ 50ական ֆրանք կը նուիրեն Հայ Կապ. Խաչին, Մշակոյթի Տան եւ «Հայ - Բոյժ»ի բարգաւաճման համար :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

Հաւատացեալներու ուշադրութեան :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 *Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :*

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առթիւ՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տը Պռոշէ, *Ալֆորվիլ :*

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին*, 101 Ավընիւ տը Սաքս *սրճարանի ներքնասրահը, ժամը* 20.30*ին :*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին*, Րիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ վիէօ թրավաջէօր : *Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ՝ ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեանի ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :*

ՇԱՒԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատրաստուած՝

1.— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ
2.— ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20.30ին, *Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ)*

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին .— Զ. Զաքմըշեան, 22 Րիւ Ռիշէ, *Օ. Պօյաճեան* 85 Րիւ տ'Ապուքիռ, *Մասիս*, 21 Րիւ Սօլնիէ, *Մարգարեան*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Լիոն եւ էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ ԿԱՎՕՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

Հ. Մ. Ը. Մ. **U. G. A.**

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՕԳՈՒՄ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 14 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 14 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10887 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.887

«ԱՅԳ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այն տեսակցութիւնը զոր Պէյրութի *Այգի* ուշիմ աշխատակիցը՝ Շահանդուխտ ունեցած է Եղիշէ պատրիարքի հետ, Անթիլիասի մէջ :

Կը շնորհաւորենք Շահանդուխտը իր հարցումներուն համար : Չենք շնորհաւորեր Եղիշէ պատրիարքը իր պատասխաններուն համար, ուր կայ անբացատրելի ամբարտաւանութիւն մը եւ անտեղի արհամարհանք մը հանրային կարծիքին նըկատմամբ : Պիտի անդրադառնանք քիչ ետք :

×

ԺԱՄ ՄԸ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

« ՋՈՒՐ ՏԵՂ ՄԻ ԱՂՄԿԷՔ,
ՈՉԻՆՉ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՔ »

Երուսաղէմի Ամենապատիւ Պատրիարքը Տ. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան եւ դիւանապետ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան Պէյրութ կը գտնուէին քանի մը օրէ ի վեր :

Եւրոպական մեծ թերթերու թղթակիցներ մինչեւ Երուսաղէմ գացին, անհետացած եւ վերադարձուած ձեռագիրներուն հարցին ծածուկ ծալքերուն տեղեկանալու համար : Մենք դիւրութիւնը ունեցանք Պատրիարք Հայրը տեսնելու մեր քաղաքին մէջ : Ժամադրուեցանք :

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Վեհարանին մէջն ենք : Եղիշէ Պատրիարք կը ճեմէ Վեհափառին եւ երկու միաբան վարդապետներու հետ :

— Աստուած օգնական :

— Հրամմեցէ՛ք, նստեցէ՛ք :

Վեհափառին դէմքին վրայ տրտմութիւն մը կայ : Եղիշէ Պատրիարք անտարբեր երեւոյթ մը ունի : Երկու վարդապետները կ՚անցնին կողմնակի սենեակները, քիչ ետք Վեհափառն ալ կը ձգէ Պատրիարքը, որուն հետ կը նստինք Դահլիճին մէջ :

— Ինչո՞ւ սուտ ու փուտ լուրեր կը հըրատարակէք ձեր թերթերուն մէջ :

– Եկայ որ ճիշդ լուրեր հաղորդէք ինծի :

— Շատ լաւ. հարցումներդ պատրա՞ստ են :

— Այո՛, ձեր ժամանակը շատ չեմ խըլեր. միայն թէ պատասխանեցէք այս հարցումներուս :

ՀԱՐՑ.— Ո՞վ եւ ի՞նչ իրաւասութեամբ ծախու հանած է խնդրոյ առարկայ ձեռագիրները :

ՊԱՏ.— Յորդանանի կառավարութեան տուած տեղեկագիրը եւ վճիռը չկարդացի՞ք :

— Կարդացինք :

— Ուրե՞մն :

— Ուրեմն Շնորհք Պատրիարքն ու Սուրէն Արք. Քեմհաճեան են վաճառքի հանողները :

— Հապա ո՞վ պիտի ըլլայ :

Ինքնավստահ է այս չեչոտը : Անբեկանելի՝ կարծես : Թէեւ ինքզինք կը պահէ զուսպ, բայց ջղային շարժումներ կ՚ընէ : Սիկարը կը վառէ : Քիչ ետք կը մարի, կը մոռնայ ծխելու, յետոյ՝ կրկին կը վառէ, նոյն ատեն պատմելով ամբողջ մանրամասնութիւնները Յորդանանի կառավարութեան բռնած դիրքին եւ Ընդ. Դատախազին վճիռին : Այս վերջինը հետաքրքրուած, հետազօտութիւններ կատարած է եւ եկած յիշեալ եզրակացութեան : Իր փնտռտուքին ընթացքին Յորդանանի կառավարութիւնը չէ մոռցած Պատրիարք Հօր ուշադրութեան յանձնելու սա կարեւոր կէտը. «Հայոց վանքը սեփականատէրն է իր գանձերուն, բայց իրական տէրը Յորդանանի կառավարութիւնն է» :

Հ.— Ե՞րբ տեղի ունեցած են գործողութիւնները. 1959ի՞ն թէ քանի մը ամիս առաջ :

Պ.— (Քիչ մը մտածելէ ետք) 1959ին :

Հ.— Ինչո՞ւ տարին գէթ անգամ մը քննութիւն կատարել չէք տար գանձատան մէջ :

Պ. — Ինչ պէտք կայ : Արդէն տարին քանի մը անգամ կը բանանք գանձատունը՝ զգեստներու, սկիհի եւ այլ եկեղեցական հին ու թանկարժէք անօթներու օգտագործման համար, տօնական առիթներով : Բնաւ կարիք չենք զգար ստուգումի ենթարկելու, մանաւանդ որ մասնաւոր ցուցակ մըն ալ չկայ :

Հ.— Ո՞վ ծախեց, քանի՞ ծախեց, ո՞րուն ծախեց ձեռագիրները :

Պ. — Սոթպիի անուն չի տար : Կը մերժէ ըսել, թէ որմէ՞ ծախու առած է :

Հ.— Ի՞նչ պայմաններով հայթայթուեցաւ գումարը՝ Սոթպիէն ետ առնելու համար ձեռագիրները :

Պ.— (Քիչ մը մտածելէ ետք) Երուսաղէմի վանքը վճարեց 14 հազար սթերլին, այսինքն՝ 40 հազար տոլար :

Հ.— Չէ՞ որ Պ. Ալէք Մանուկեանը վճարեց ըսին :

Պ.— Ալէք Մանուկեանը նախ խոստացաւ տալ, բայց վերջը մերժեց :

Հ.— Ի՞նչ արժեցին ձեռագիրներու անհետացման եւ վերստացման գործողութիւնները :

Պ.— 14 հազար սթերլին, 40 հազար տոլար միայն :

Հ.— Ո՞ւր մնացին պակաս հինգ ձեռագիրները : Չէ՞ որ 28 հատ էին :

Պ. — Չեմ գիտեր :

Հ.— Ինչո՞ւ հրապարակ չէք հաներ 1959 Փետրուար 12 թուակիր նամակը՝ Սուրէն Արք. Քեմհանեանի ստորագրութեամբ, որուն մէջ ըսուած է թէ «Անդրանիկ Սանտրիկեան իմ գործակալս է, ձեռագիրները Լոնտոն փոխադրելու համար» : Ինչո՞ւ մամուլին չէք յանձներ այս նամակը :

Պ.— Ի՞նչ պէտք կայ : Չէ՞ որ յայտնի են գողերը :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Տիկին Խօժէնի Սանտրիկեանի ձեր անուան ուղարկած հեռագիր – նամակին, որով կը պահանջէ Սուրէն Արքեպիսկոպոսին ստորագրութիւնը կրող նամակը :

Պ.— Ես ի՞նչ պարտաւորութիւն ունիմ պատասխանելու ամէնուն ըսածին :

Հ.— Իսկ եթէ յիշեալ տիկինը դատ բանայ եւ պահանջէ նամակը, չէ՞ք յանձներ :

Պ.— Չեմ յանձներ, բայց ցոյց կուտամ :

Հարցում մըն ալ ունիմ ուղղելիք, բայց կարծես չեմ համարձակիր. ըսե՞մ թէ չէ. բայց ինչո՞ւ չըսեմ : Չէ՞ որ արդէն ըսուեցաւ : Պէտք է հարց տամ : Վերջապէս ազգային խնդիր մըն է յիշեալ անանուն գողութիւնը :

Հ.— Ինչո՞ւ համաժողովրդային մխակարծիք այս դիրքաւորումը ձեր եւ Շահէ Սրբազանին հանդէպ : Ինչո՞ւ ամէն մարդ ձեր երկուքին անունը կուտայ միայն՝ որպէս հեղինակները այս գողութեան :

Պ. — (Ժպտելով մը) . Որովհետեւ « Շահէ Սրբազան խելացի, ճարպիկ մէկն է : Ամէն բանին տակէն կ՚ելլէ», կը մըտածեն : Ինծի ալ կը վերագրեն շատ կարողութիւններ ... :

Հ.— Ի՞նչպէս այսքան արագ դատավճիռ կը տրուի, առանց լսելու մեղադրեալ կողմերը :

Պ.— Դատավճիռ մը չէր տրուած : Քանի որ հարցը դատարան չտարուեցաւ : Միայն տեղեկագրութիւններու եւ նամակներու փաստերու լոյսին տակ տրուած որոշում :

Հ.—Ցանցաւորները ներում ստացած են սակայն՝ ըստ Յորդանանեան Պետութեան 1965ի օրէնքին : Այսքանով պէտք է բաւականանա՞նք : Յորդանանի կառավարութիւնը կրնայ ներել, բայց Հայ ժողովուրդը՝ ո՛չ :

Պ.— Ի՞նչ կրնանք ընել 85 տարեկան ծերունիի մը ...

Հ.— Բայց Շնորհք Պատրիա՞րքը :

Պ.— Պէտք է պատժուի : Ես իրաւասու չեմ այդ ընելու : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին իրաւասութեան սահմանին մէջ կ՚իյնայ այդ : Այո, պէտք է պատժուի :

Ի.— Ի՞նչպէս :

Պ.— Չեմ գիտեր, բայց անպայման պէտք է պատժուի :

Հ.— Չէ՞ք կարծեր որ Թուրքիոյ մէջ ապրող Պատրիարքին դէմ արձակուած այս վճիռը կրնայ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ, քաղաքական գետնի վրայ, նըկատի ունենալով մեր եւ Թուրքիոյ ... « կապը » :

Պ.— Ես ալ այդ կը մտածեմ, սակայն երբ ստիպուած ըլլամ, ամէն գաղտնիք երեւան պիտի հանեմ : Արդէն «ՍԻՈՆ»ի այս թիւին մէջ գրեցի : Յաջորդաբար պիտի չարունակեմ գրել մանրամասն, զգայացունց պատահարները անցեալին :

Հ.— Շահէ Սրբազանի մամուլին ուղարկած գրութիւնը, որով կը պատասխանէր Շնորհք Արքեպիսկոպոսի հերքումին, չսիրեցինք, շատ անպատշաճ ոճ մը գործածած էր : Երուսաղէմի վանքին «երիցագոյն գողը» կ՚անուանէ Սուրէն Արքեպիսկոպոսը : Ուրեմն կրտսեր գողե՞ր ալ կան վանքին մէջ :

Պ.— Այո, գող էր : Իմ ալ դրամարկղս բացաւ եւ ինչեր գողցաւ ... Ամէն ինչ չըսուէր, բայց եթէ ստիպուիմ՝ պիտի ըսեմ :

Հ.— Ինչո՞ւ գող եկեղեցական մը պահեցիք վանքէն ներս, այսքան տարիներէ ի վեր :

Պ.— Դուրս պիտի դնէի, բայց հակառակողներ, միջամտողներ շատ եղան : Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Պ. Ալէք Մանուկեան, Պ. Եր. Հիւսիսեան, Պ. Եսայեան, մինչեւ... Զարեհ Կաթողիկոս :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Ամենայն Հայոց Հայրապետի Երուսաղէմի գանձերը Հայաստան փոխադրելու ցանկութեան եւ առաջարկին :

Պ.— Ոչ ոք իրաւունք ունի մեր գանձերը փոխադրելու այլ տեղ : Երուսաղէմի գանձերուն տէրը Երուսաղէմի Պատրիարքարանն է, ուրիշ ոչ ոք :

Հ.— Անգլիական թերթի թղթակից Պերրի Օ'Պրայընի յայտարարած է Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, թէ իրեն ստորագրել տուած են թուղթ մը, որուն պարունակութեան ինք տեղեակ չէր, քանի որ աչքերը չէին տեսներ :

Պ.— Բոլորովին սուտ է : Բայց որքան սուտ խօսին, այնքան պիտի խրին : Փաստեր ունիմ, կրնամ ցոյց տալ : Այս բոլորը ընողները Տիրանականներն են, գիտեմ. բայց բոլորն ալ իրենց դասը պիտի առնեն :

Հ.— Ուրեմն դուք եւ Շահէ Սրբազան ոչ մէկ կապ ունիք այս գայթակղութեան մէջ :

Պ.— Ամենեւին : Զրպարտութիւն է : Շահէ Սրբազան զոհ մըն է միայն, ինք ոչ մէկ բանի տեղեակ է : Բոլորովին անհասկնալի եկաւ : Սա ալ ըսեմ, որ հայ թերթերը աղմկելով ոչինչ կը շահին : Ջուր տեղ մի՛ աղմկէք, բան չէք հասկնար :

Կը նայիմ Պատրիարքին քիչ մը ջղային, քիչ մը անտարբեր, քիչ մը բարկացոտ երեսին. ու կ՚ըսեմ մտովի .

Բայց կարելի՞ է այսպէս խօսող մէկը գող նկատել : Ո՞ր մէկուն հաւատալ : Սարսափելի է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Վատիկանի յարաբերութիւնները սկսած են բարդանալ տըրուած ըլլալով որ Պոնի կառավարութիւնը մտահոգուած է Օտէր – Նայիս սահմանի հաւանական ճանաչումէ մը Ս. Աթոռի կողմէ : Իր կողմէ Վատիկանն ալ կը մեղադրէ դաշնակցային Գերմանիան, որ բռնաբարած է Քոնքորտան : Արդարեւ, Գերմանիոյ մէջ միշտ ի զօրու է այն Պայմանագիրը, զոր Պապը ստորագրած է Հիթլէրի հետ եւ ըստ որուն Կաթողիկէ երախաները իրենց նախնական ուսումը պէտք է ստանան միայն կաթողիկէ դըպրոցներուն մէջ : Արդ, երկու նահանգներու մէջ դպրոցական բարեփոխում կատարուած է եւ հաստատուած «Քրիստոնեայ հաւաքական դպրոցներ» կաթողիկէ եւ բողոքական աշակերտներու համար :

— Գիտէք, Սրբազան Հայր, որքան ցաւ պատճառեց այս գայթակղութիւնը . եկեղեցական եւ գո՞ղ : Կարելի՞ է հաւատալ. ափսո՛ս ... :

— Հիմա՝ այսքան : Եթէ հարկ ըլլայ, յետագային պիտի գրեմ «ՍԻՈՆ»ի մէջ :

—Բայց ի՞նչպէս սպասենք ամիս մը :

— Այս թիւը շուտ պիտի հրատարակենք : Ուրեմն, կարծեմ կը բաւէ : Ողջոյններս ձեր թերթի տնօրէնին եւ ըսէք, թէ շատ չերկարեն, որովհետեւ.. Կեցիր առած մը ըսեմ քեզի. — Մարդ մը ընկոյզ կը ծախէ, ուրիշ մը կը գնէ, բայց փուճ կ՚ելլէ. խեղճը կը գոհանայ ըսելով. «Կեղեւին խշրտուքին ձայնը միայն շահ մընաց» : Խոլացի աղջիկ կ՚երեւիս, կրնաս հասկնալ, թէ ինչ ըսել կ՚ուզեմ :

— Ուրեմն լռե՞նք. չհետապնդե՞նք. ճշմարտութիւնը չքօղազերծե՞նք :

— Ի՞նչ կրնաք ընել՝ շատ բան գրելով :

— Բայց առած մըն ալ ես ըսեմ ձեզի, Պատրիարք Հայր.— «Երբ ժողովուրդը միաձայն ոտքի ելլէ, թագաւորն իսկ գահէն վար կ՚առնէ» : Ցտեսութիւն ... :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«ԱՅԳ».— Խմբագրութիւնս լոյս կ՚ընծայէ սոյն տեսակցութիւնը իր ամբողջական հարազատութեանը մէջ, անոր ընթացքին բանաձեւուած ամբաստանութեանց պատասխանատուութիւնը ձգելով Պատրիարք Սրբազան Հօր վրայ :

×

Կարդացինք ու զարգացանք : Երուսաղէմի պատրիարքը գոհ չէ հայ մամուլէն. — «Ջուր տեղ մի՛ աղմկէք, բան չէք հասկնար» կ՚ըսէ ու կը թելադրէ որ թերթին տնօրէնն ալ «շատ չերկարէ» : Այլ խօսքով կ՚ուզէ որ լռենք : Լա՞ւ չըլլար որ նախ ինք լռէ երբ անպատկառ արտայայտութիւններէ զատ, ըսելիք չունի : «Բան չէք հասկնար» կ՚ըսէ պատրիարքը : Ճիշդ է, դիւրին չէ հասկնալ : Մենք չենք հասկնար, Սրբազա՛ն, որ հայկ. թանկարժէք ձեռագիրներ անուրդի հանուին : Մենք չենք հասկնար, Սրբազան, որ *« բնաւ կարիք չենք զգար ստուգումի ենթարկելու մանաւանդ որ մասնաւոր ցուցակ ալ չկայ»* ըսէ Երուսաղէմի Հայոց արժանաւոր կամ անարժան պատրիարք մը : Մենք չենք հասկնար, Սրբազա՛ն, որ, ըստ նաեւ քէ այդ գանձերուն *իրական* տէրը Յորդանանն է :

Եւ տակաւին շատ ու շատ բաներ չենք հասկնար, սրբազա՛ն Պատրիարք, եւ կը պարզուի որ հասկնալիք ալ չունինք .— չենք ալ ցաւիրատոր համար, վասնզի *նախընտրելի է* որ չհասկնանք :

ԵՍԱՅԻ ՆՉԵՑԻ

Մատենադարանի պաշտօնեայ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Լ. Խաչերեանի աշխատասիրութեամբ, առաջին անգամ խոր վերլուծութեամբ, ընթերցողներուն կը ներկայացուի հայ միջնադարու մեծագոյն մտածող, գիտնական եւ հանրային գործիչ, Գլաձորի Համալսարանի րաբունապետ (արդի տարազով՝ տեսուչ) Եսայի Նչեցիի «Վերլուծութիւն քերականութեան» երկը:

ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն մոնղոլական վայրի հորդաներու կործանիչ արշաւանքները ամայացուցած էին բազմաթիւ երկիրներ, որոնց մէջ նաեւ Հայաստանը: Զանգուածային սպանութիւններու, համատարած կողոպուտի եւ յափշտակութեան, անհաւոր չափերու հասնող գերեվարութեան պատճառով կեանքը կը կաղմալուծուէր Հայաստանի մէջ:

Եւ ահա, Գլաձորի համալսարանին մէջ, Եսայի Նչեցիի ջանքերով վերստին կը ծաղկին գիտութիւնն ու իմացականութիւնը: Երկրին զանազան ծայրերէն կը հաւաքուին ուսումնատենչ երիտասարդներ, շուրջ 363 հոգի:

Մեզի հասած գրչագիր մատեաններու, բազմաթիւ գիտնականներու ուսումնասիրութիւնները կը վկայեն, որ Գլաձորի համալսարանը (այժմ՝ Եղեգնաձորի շըրջան) մեծ համբաւ ունեցած է: Այդ համալսարանը ժամանակին կոչած են «իմաստութեան մայրաքաղաք», «երկրորդ Աթէնք», «Մեծ Դպրատուն», «Մայրն իմաստից» եւայլն, իսկ Նչեցին անուանած են «քաղցրահանճար, դերիմաստ վարդապետ, լուսատու ջահ, երիցս երանեալ, քաջ հռետոր»: Բաւական է ըսել, թէ Եսայի Նչեցիի անունը կը յիշատակուէր օրուան թագաւորներու, խաներու եւ կաթողիկոսներու անուններուն կողքին: Այդ դարուն այդ ձեւի բարձրագոյն դպրոցներ հազուագիւտ էին Եւրոպայի մէջ:

Հակառակ այս իրողութեան, ռուսերէն «Մանկավարժական բառարան»ին մէջ կը հանդիպինք մեր պատմութիւնը աղաւաղող այսպիսի արտառոց փաստի մը. «Հայաստանի մէջ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ չկային, միակ մասնագիտական միջնակարգ դպրոցին մէջ կը սորվէին հարիւր հոգի»: Ինչպէս կը նըկատուի, գրչի հարուածով մը ջնջուած են Հայաստանի բազմաթիւ միջնակարգ դպրոցները եւ բարձրագոյն ուսումնարանները, անտեսուած են Անիի, Հաղպատի, Գլաձորի, Տաթեւի եւ միւս համալսարանները:

Արդ, եթէ գոյութիւն ունէր համալսարան, բնական է, որ պէտք է ըլլար նաեւ որակեալ դասախօսական կազմ, համապատասխան դասագիրք-ձեռնարկներ, ուսումնական ծրագիր եւ նոյնիսկ մասնագիտական բաժիններ, այսօրուան լեզուով ըսած՝ ֆաքիւլթէներ:

Եւ իրօք, մեր գրչագիրներէն մէկուն մէջ (Մատենադարան, Թիւ 7823) պատմագիրը Գ. Տաթեւացիի համալսարանին մասին կը գրէ, որ հոն գոյութիւն ունէին երեք ֆաքիւլթէներ, որոնցմէ մէկուն մէջ դասաւանդուած է երգ-երաժշտութիւն, երկրորդին մէջ՝ գեղանկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, հաւանաբար նաեւ քանդակագործութիւն, իսկ երրորդին մէջ ներքին եւ արտաքին գիտութիւններ (միջնադարին ներքին գիտութիւն ըսելով կը հասկնային եկեղեցական-կրօնական գիտութիւնները, իսկ արտաքին ըսելով՝ աշխարհագրութիւնը, երկրաչափութիւնը, աստղագիտութիւնը, քերականութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, տրամաբանութիւնը, տոմարագիտութիւնը, բնագիտութիւնը եւայլն):

Բնական է, որ միջնադարուն բարձրագոյն կրթարաններու ուսանողներուն համար դասագիրք-ձեռնարկները առանձնակի արժէք ունէին, իսկ քերականութեան դասագիրքերը՝ առանձնապէս: Հին ատեն քերականութիւնը կ'ընդգրկէր արդի բանասիրութիւնը, տրամաբանութիւնը, հռետորութիւնը, հին երկերը վերծանելու եղանակը, լեզուաբանութիւնը՝ լայն առումով եւ, անշուշտ, բուն քերականութիւնը:

Քերականութեան դասագիրքեր կազմած էին Գրիգոր Մագիստրոս (ԺԱ. դար) եւ Յովհ. Երզնկացի (ԺԳ. դար): Նչեցին չբաւարարուեցաւ եղածներով, ընդհակառակն, ստեղծեց իր նոր երկասիրութիւնը՝ քերականութեան նոր դասագիրք-ձեռնարկը, որ, հարկաւ, զերծ պէտք է ըլլար նախորդ աշխատութիւններու թերութիւններէն եւ ունենար գիտական բարձր մակարդակ: Այդ գործը առնուազն ամբողջ դար մը գործածուած է մեր բոլոր դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ:

Եսայի Նչեցիի երկասիրութիւնը մեր մատենագրութեան մէջ ծանօթ եղած է «Մեկնութիւն քերականի» վերտառութեամբ, մինչդեռ իրողութեան մէջ այդպէս չէ: Լ. Խաչերեան, հիմնուելով Երուսաղէմի (Թիւ 1145, 1216, 2191), Բրիտանական Թանգարանի (Թիւ 84), Վենետիկի (Թիւ 46, 671, 994) ձեռագիրներուն մանրանկար ժապաւէններուն, Հ. Ղ. Ալիշանի գիտական ուսումնասիրութիւններուն («Սիսական») վրայ, կը գտնէ բնագիրը:

Լ. Խաչերեանի կատարած աշխատանքին երկրորդ առաւելութիւնը այն է, որ ան կը համեմատէ Եսայի Նչեցիի, Գր. Մագիստրոսի, Յովհ. Երզնկացիի եւ Ծործորեցիի գործերը իրարու հետ եւ փաստերու հակադրութեամբ եւ համադրութեամբ կը հաստատէ Նչեցիի աշխատութեան նմանութիւններն ու տարբերութիւնները:

Լ. Խաչերեան քննած է նաեւ Նչեցիի լեզուական-քերականական հայեացքները: Ներկայացուցած է նաեւ բառարան մը՝ բնագրին մէջ գործածուած քերականական տարազներու՝ յունարէն, լատինէն համարժէքներով:

Յ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԱԶԴՈՒ ՁԱՅՆԸ

———o———

1965ի տարեմուտին, Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան արխիւ–պալատին մէջ հնչեց արդարակորով ձայն մը, որ կը յիշեցնէր, դարուս առաջին աշխարհամարտի թոհ ու բոհէն օգտուելով, Թուրքիոյ կառավարութեան վերին իշխանութիւններու կազմակերպութեամբ եւ հրահանգներով, Թրքահպատակ, խաղաղասէր հայ ժողովուրդին վրայ գազանային մոլեգնութեամբ գործադրուած համատարած ջարդը եւ աննելի չարչարանքները:

Այն ազգու ձայնը, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի առթիւ, թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի հայաշատ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցող, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու անթառամ յիշատակին նուիրուած յուշատօնական հանդէսները, հրապարակային խաղաղ ցոյցերը, Հայաստանի եւ արտասահմանի զանազան երկիրներու մէջ կառուցուած նահատակաց յուշարձանները, հայ եւ օտար լեզուներով — արաբերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, սպաներէն, եւայլն — հրատարակուող լրագիրներու, պարբերաթերթերու, գիրքերու մէջ եղած Թրքական բարբարոսութիւններու նկարագրութիւնները, ասոնք բոլորը, այն ատենէն ի վեր, Թուրք պետական մարդոց, լրագրողներու եւ այլ պաշտօնական հանգամանք ունեցողներու վրայ ազդած ու անոնց մտային եւ հոգեկան վրդովում պատճառեր են, եւ անոնցմէ շատեր վստահաբար կը սուեն, թէ Թուրքիոյ մէջ Հայերու ջարդ չէ կատարուած:

Այդ ստախօսներէն մին էր, Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ, որ էր նաեւ խնկարկու մը Թուրքերու «մեծ կուռք Թալէաթի» յիշատակին:

Անկասկած, նախագահի մը այսպիսի պոռչալոր սուտ մը խնդում պատճառած է խորամանկ Իսմէթ Ինէօնիւի եւ համախոհներուն, որոնք շատ լաւ գիտեն ճըշմարտութիւնը:

Անամօթաբար ստողներ ալ կան, թէ Հայերն են որ Թուրք ջարդեցին !!!:

Այո, մի քանի քաղաքներու, գիւղերու մէջ գտնուեցան քաջարի հայ հերոսներ եւ հերոսուհիներ, որոնք իրենց բնակավայրերուն և ընտանիքներուն վրայ յարձակող ջարդարար Թուրք խուժաններու դէմ ինքնապաշտպանութեան դիմելով՝ սպաննեցին յարձակողներէն շատերը: Բայց, Թուրք՝ անպաշտպան, անկար կիներ, աղջիկներ եւ անմեղ փոքրիկ երախաներ ջարդելու վայրագութիւնը գործող Հայեր բնաւ չեղան: Ահա այս է ճշմարտութիւնը:

Իսկ կան Թուրքեր ալ, որ շատ լաւ գիտնալով հանդերձ բացայայտ իրականութիւնը, Թուրքերու գործած հրէշային ոճիրին պատասխանատուութիւնը չքմեղացնելու համար, խաբէական ճարտարաբանութիւններ (ավոքագրի) կ'ընեն սնոտի բարբաջանքներով:

Կան նաեւ, քծնութեամբ, բայց առանց խղճահարութեան, ըսողներ. — «Անցած բաներ են, պէտք է մոռնալ»...

Մոռնա՞լ յորդահոս արիւնահեղութիւնը, կոտորածները, անդառնալի կորուստները, սաղայէլեան չարիքները:

Ահա ծիծաղելի, խայտառակ թելադրութիւն մըն ալ այս:

Այո, գուցէ մեր յաջորդ սերունդները կրնան մոռնալ, եթէ Հայու արիւնով շաղուած եւ բռնագրաւուած մեր պապենական հողերը մեր մայր հայրենիքին վերադարձուին, ու հայ եւ Թուրք ժողովուրդները խաղաղ դրացնութեամբ ապրին:

Մարդ կը տարուի մտածելու, թէ այն Թուրքերը, որոնք կը ձգնին յանցապարտ Թուրք ջարդարարները արդարացնելու, մի գուցէ, 1915ի այն փոքր լաճերէն են, այժմ չափահաս տարիքի հասած, որոնք հայ ժողովուրդին տեղահանուելու կառավարական յայտարարութիւնները պատերու վրայ փակցուած տեսնելով, կը հրճուէին, թէ «կեավուր Էրմէնի»ները պիտի երթան կորսուին, անոնց տուներն ու բոլոր գոյքերը իրենց պիտի մնան: Թերեւս ալ՝ այն Թուրք վատշուէր լակոտներէն են, որոնք իրենց գիւղերու մօտիկ, քարոտ, փուշոտ ճամբաներէ անցնող, դէպի Եփրատ եւ արաբական անապատները քշուող, յոգնատանջ, անօթութենէ ծարաւէ կմախացած, թշուառ, անտէր, անօգնական մնացած, իրենց հոգեւորները ցնցոտիներու վերածուած, հայ աղնուատոհմ կիներու, փափկասուն աղջիկներու, խեղճուկ վտիտ երախաներու հալածական խումբերը որ տեսնէին, կը մօտենային անոնց, կը ծաղրէին, կը քարկոծէին, նոյնիսկ իրենց անգգամ մոլեռանդ, անգութ մայրերն ու պառաւ մամիկներն ալ միասին, հայհոյանքով կ'անարգէին քրիստոնեայ կրօնքը:

Այս ամէնը, գուցէ ոմանց համար երեւակայական անհաւատալի թուին: Սակայն ճշմարտապէս իրականութիւն են, վկայութեամբը այն տառապալի դաժան կեանքին ենթարկուած ականատեսներու, ինչ որ, ընտանեկան պարագաներով, իրենց երջանիկ հանգստաւէտ տունէն տեղահանուելով, բռնաքսորի դառնութեան բաժակը ցմրուր քամած, իրենց հոգեհատոր հարազատներուն նահատակութեան խոցոտող կսկիծը սրտերնուն մէջ, աննկարագրելի չարչարանքներէ հիւծուած եւ հրաշքով վերապրած վշտահար, սգաւոր մօրմէս եւ քրոջմէս եւս լսած եմ, արտասուալի աչքերով եւ դողդոջուն ձայնով նկարագրուած:

ՕԹՈՆ Յ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

———o———

Ա.

(ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ժամանակին, երկու գիւղացիներ իրարու հանդիպեցան: Անոնցմէ մին խորամանկ եւ ստախօսին մէկն էր: Օրը օրին կ'ապրէր խաբերայութեամբ, երբեմն ալ, երբ առիթը ներկայանար, գողութիւն կ'ընէր: Իսկ միւսը՝ շատ բարի, ճշմարտախօս անձ մըն էր եւ կը ջանար միշտ պարկեշտօրէն իր ապրուստը շահիլ:

Իրարու վիճակը հարցնելէ քիչ ետք՝ երկու գիւղացիները վէճի մը բռնուեցան: Առաջինը կը պնդէր, թէ ապրիլ կարենալու համար պէտք է կեղծել, ստել, քծնիլ, իսկ երկրորդը կ'ըսէր. «Աւելի լաւ է թըշուառ ըլլալ, անօթի մնալ, բայց ճիշդ խօսիլ»:

Երկար վիճեցան, բայց չկրցան զիրար համոզել: Ուստի որոշեցին գիւղին մեծ ճամբան բռնել եւ անցորդներուն կարծիքը հարցնել: Սկսան քալել: Բաւական քալէ ետք, գիւղացիի մը հանդիպեցան, որ արտը կը հերկէր:

— Աստուած երկար կեանք տայ քեզի, քաջ մարդ, ըսին, եկուր մեր միջեւ դատաւոր եղիր եւ ըսէ, թէ այս աշխարհիս մէջ լաւ ապրիլ կարենալու համար, ի՞նչ ընելու է, ճշմարտախօ՞ս պէտք է ըլլալ թէ ստախօս:

— Ճշմարտութեան հետեւելով չես կրնար ապրիլ, ըսաւ գիւղացին: Անհրաժեշտ է ստել, կեղծել, այլապէս անօթի կը մնաս: Ճշմարտութիւնը մուճակ կը կրէ, մինչդեռ սուտը՝ կօշիկ: Տեսէք, օրինակ, մեր արհեստին մէջ, մեր տէրերը մեր բոլոր ժամանակը կը խլեն եւ աչք բանալու ժամանակ չեն թողուր մեզի: Ստիպուած ենք երբեմն սուտ հիւանդ ձեւանալ, որպէսզի կարենանք անտառ երթալ եւ վառելիք փայտ բերել: Ցերեկ ատեն եթէ արդէք ըլլան, դիշերը կ'երթանք:

— Լսեցի՞ր, բարեկամս, ըսաւ խաբեբան, տեսա՞ր որ ես իրաւունք ունիմ եղեր:

Շարունակեցին իրենց ճամբան: Երկար քալեցին եւ կառք մը տեսան, որուն մէջ վաճառական մը բազմած էր:

— Վայրկեան մը կեցէք, կը խնդրենք, հարցում մը ունինք ընելիք ձեզի: Այս աշխարհիս մէջ ի՞նչպէս կարելի է լաւ ապրիլ. ճշմարի՞տ պէտք է խօսիլ թէ սուտ:

— Էհ, տղաքս, շատ դժուար է ճիշդ խօսիլ միշտ: Ստիպուած ես ամէն վայրկեան ստել, ապրուստ ճարելու համար: Ուրիշները մեզ կը խաբեն, մենք ալ պարտաւորուած ենք ուրիշները խաբել: Յաջողութեան միակ պայմանը սուտն է, կեղծիքն է:

— Կը լսե՞ս, բարեկամ, ես ալ ինծի իրաւունք կուտայ, ըսաւ խաբեբան հըպարտօրէն:

Ուղեցին երրորդի մը կարծիքը եւս առնել: Երկար քալեցին եւ բարձրաստիճան անձի մը հանդիպեցան:

— Շնորհ ըրէք պահ մը մեզ լսելու, հարցում մը ունինք: Աշխարհիս մէջ մարդ իր ապրուստը կարենալ ճարելու համար ճշմարտութեա՞ն թէ ստութեան հետեւելու է:

— Ահաւասիկ զեղեցիկ հարցում մը: ոչ մէկ կասկած, որ լաւագոյն է ստութեան հետեւիլ: Ներկայ օրերուս ի՞նչ ճշմարտութիւն կրնաս գտնել: Ցիմարները միայն ճշմարտախօս կ'ըլլան: Ճշմարտախօսութեան համար քեզ Սիպերիա կ'աքսորեն, իբրեւ դաւաճան ամբաստանելով:

— Դէ լաւ, լսեցի՞ր, ըսաւ խեղճ եւ պարկեշտ մարդուն: Ամէնքն ալ նոյն բանը կ'ըսեն, ուրեմն ես իրաւունք ունիմ: Աշխարհը սուտով կը դառնայ, պէտք է կեղծես, քծնիս, որպէսզի կարենաս ապրիլ:

Երկու գիւղացիները քաղաք գացին եւ գործ մը փնտռելու ելան: Խաբեբան գիտէր լաւ քծնիլ եւ գլուխ ծռել ի հարկին: Ամենուրեք կը կերակրէին զինք, ճրի ըմպելիք կուտային, ձերմակ հաց կուտային: Մինչդեռ ճշմարտախօս, պարկեշտ մարդը ջուր կը խմէր եւ օրն ի բուն չարաչար կ'աշխատէր պատառ մը հացի համար, սակայն դոհ էր իր վիճակէն:

Ճշմարտախօսը, օր մը, անօթի էր: Իր ընկերոջը դիմեց եւ ըսաւ.

— Անօթի եմ, կտոր մը հաց տուր՝ ուտեմ:

— Փոխարէնը ի՞նչ կուտաս, հարցուց խարդախը:

— Առ ինչ որ արդար կը գտնես:

— Լաւ, մէկ աչքդ պիտի փորեմ:

— Առ, համաձայն եմ:

Նենգամիտը անխղճօրէն փորեց անոր մէկ աչքը եւ պատառ մը հաց տուաւ: Ապա շարունակեցին իրենց ճամբան եւ բաւական երկար քալեցին: Բարի մարդը նորէն անօթեցաւ եւ հաց խնդրեց ստախօսէն: Այս վերջինը ըսաւ.

— Միւս աչքդ ալ կը հանեմ:

— Ահ, բարեկամս, մեղքիր զիս, կոյր կը դառնամ:

— Ինչ կարեւորութիւն ունի քեզի համար, դուն պարկեշտ եւ ճշմարտախօս մարդ ես, առանց աչքի ալ կրնաս ապրիլ:

թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՋՈՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նախանցեալ կիրակի Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբը, մասնակցու – թեամբ եկեղեցւոյ վարչութեան, տօնեց իր 25րդ տարեդարձը՝ Ժան Կուժոնի սը – րահներէն մէկուն մէջ :

Երգչախումբը ջանք չէր խնայած հաճելի գեղարուեստական բաժին մը ներկա – յացնելու հասարակութեան : Մտերմիկ հայ սեղաններ, հայ լեզու եւ հայ երգ, անգամ մը եւս եկան շեշտելու մեզի Հայերուս՝ Հայ ապրելու, Հայ մնալու աղ – գայնական ոգին :

Յայտարարուած ժամէն քիչ մը ուշ՝ Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան հանդէսին բացումը կատարեց, բացատրելով երգչախումբին երկարամեայ գործունէութիւնը եւ արձանագրած յաջողութիւնները զանազան քաղաքներու մէջ, եւ դեռ այլ կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ տալէ ետք շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Հիւսիսեանի եւ Պ. Սրապեանի (Միլանոյէն), որոնք դրամական նուէրներով քաջալերած էին երգչախումբը, ինչպէս նաեւ Պ. Գէորգ Պաքրըճեանի, այդ համեստ անձին, ի սպաս եկեղեցւոյ երգչախումբին ըրած հոյակապ նուէրին համար :

Երգչախումբի անդամներէն Պ. Գ. Թոռոսեան զրուար կերպով կարդաց երգչախումբին օգտակար դերը ի շահ հայ Մեծաւքանչին եւ Հայ երգին, եւ հրաւիրեց ծնողքները արձանագրել իրենց զաւակները երգչախումբին մաս կազմելու, նկատելով որ կարգ մը երգիչներ կը հեռանան զանազան պատճառներով, մինչ անհրաժեշտ է լեցնել Թափուր մնացած տեղերը :

Հանդէսը սկսաւ Պ. Արամ Խաչատուրեանի «Թօքաթայ»ով, զոր շատ յաջող կերպով նուագեց դաշնակի վրայ Տիկին Թորոսեան շատ սահուն եւ վարժ մատներով : Յետոյ բեմին վրայ երեւցաւ երգչախումբին անդամներէն Պ. Արա Սերոբեան, որ Տիկին Թորոսեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ մեներգեց Սպենդիարեանի « Ալ վարդը » եւ Պ. Պարթեւեանի « Գեղջկուհին երգը», անգամ մը եւս ապրեցնելով հայ երգը հայ հոգիներէ ներս :

Յաջորդաբար բեմի վրայ երեւցան Եբեանի երաժշտանոցէն համակրելի երգչուհի Տիկին Ա. Տէրտէրեան եւ երիտասարդ ջութակահար Պ. Թորգոմեան: Առաջինը իր հմայող ձայնով երգեց Պէլլինիի «Լը տը Ժիւլիէթ»ը եւ երեք հայկական երգեր, իսկ երկրորդը իր տաղանդը ցոյց տուաւ նուագելով Պարթեւեանի « Շան Նոսթալժիք»ը եւ Ռոմանս «Անտառուզ»ը :

Եւ ահա՝ ծափերով դիմաւորուեցաւ երկսեռ երգչախումբը բեմին վրայ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Պարթեւեանի, որ իր երաժշտական լայն հմտութեամբ եւ արուեստագէտի խոր ըմբռնումով կրցած էր Թափանցել տալ հայ երգը հայ հոգիներէ ներս :

Երգչախումբը շնորհալի կերպով երգեց երկու կրօնական երգեր եւ մէկ քանի հայկական երգեր, որոնց կարգին « Գինիի երգ»ը խանդավառութեամբ լսեցին ներկաները :

Յայտնի դերասան Պ. Գմբէթեան արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին հայկական» եւ Թումանեանէն արտասանութիւն մը: Աւելորդ է ըսել թէ իր գմայլելի առոգանութիւնը եւ հարուստ հընչականութիւնը իրենց զուգորդութեամբ Թնդացուցին մթնոլորտը : Պ. Սոլաքեան եւ Քրնտըլեան կիթառով պահ մը ապրեցուցին մեզ մեր հայրենի երկրին հայ երգերով ու քանի մը կաթիլ արցունքներ ալ խլեցին մեզմէ : «Սօսի» պարախումբը իր հմայիչ պարերով Թնդացուց սրահը : Յայտագրին բոլոր դերակատարներն ալ արժանացան որոտընդոստ ծափերու :

Յաւարտ յայտագրին՝ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Պարթեւեան, որ իր կնոջ հիւանդութեան պատճառով շատ ընկճուած՝ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն շռայլուած ծափերուն եւ շեշտեց որ իր յաջողութիւններուն մէկ մասը կը պարտի իրեն գործակից եղող կնոջ եւ երգչախումբի անդամներուն :

Օրուան նախագահը՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան փակեց հանդէսը, գովելով ղեկավարին եւ երգչախումբին ջանքերը, ու Տէրունական «Հայր մեր»ով վերջացաւ այս փայլուն ցերեկոյթը :

Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ, յարատեւ յաջողութիւն մաղթելով Պ. Պարթեւեանի եւ իր երգչախումբի անդամներուն :

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

(1966 – 1967)

— * —

Հայաստանի մէջ՝ 1966ի աթլեթիզմի վերջին արդիւնքները .— Երեւանի ելեկտրա – մեքենաշինական գործարանի երկու բանուոր մասնակցեցան Ռուսիոյ « Մարաթոնի » ախոյեանութեանց, մրցելով 264 որակաւոր մարզիկներու հետ, որոնցմէ հարիւրէն աւելին « մարզական վարպետներ» էին : Մրցումը տեղի ունեցաւ Կրասնոդարի մէջ եւ վերջացաւ Վ. Գաբրիլովի յաղթանակով 42 քմ. 195 մեթր տարածութիւնը կտրելով երկու ժամ 28′ 25″էն: Տասնեւվեցերորդ Արարատ Ղուկասեան (36 տարեկան) երկու ժամ 34′ 22″, տասնեւութներորդ Սերգէյ Սարուխանեան երկու ժամ 34′ 39″ (41 տարեկան), հայազգի Ալէն Միմունները 192 մարզիկ իրենց ետեւը ձգեցին :

Հայկազ Սափարեանի յիշատակին նուիրուած Ե. փառատօնը .— Լենինականցի Հայկազ Սափարեան Հայաստանի նախապատերազմեան մեծագոյն մարզիկը հանդիսացած է, իրեն կը պատկանէին Հայաստանի հետեւեալ մրցանիշները, 4× 100 մեթր (ընկերակցութեամբ Օ. Սուվարեանի, Ա. Ստեփանեանի եւ Մ. Վանեանի 46″ 2), առանց ուժ առնելու երեք քայլ ութ մեթր 84, երկայնութիւն 7 մ. 08 եւ բարձրութիւն ցատկել մէկ մեթր 75: Այս վերջին մասնագիտութեանց համար ամէն տարի յատուկ մրցանակ կը սահմանուի, որոնք այս տարի սեփականութիւնը դարձան Ռ. Համբարեանի (բարձրութիւն ցատկել) եւ Եուրի Տիաչքովի (երկայնութիւն ցատկել եօթը մեթր 15), երկրորդ հանդիսացաւ եօթը մեթր 08ով Սուրէն Բեգոյեան : Վ. Զամքով շահեցաւ ութ հարիւր եւ 1500 մեթրի ախոյենութիւնները, վերջին մասնագիտութեան մէջ Վ. Պետրոսեան երկրորդ հանդիսացաւ : Ն. Իսանին կրկնակի յաղթական երկու հարիւր եւ հարիւր մեթր վազքերու, երկրորդ մասնագիտութեան մէջ՝ երկրորդ դասուեցաւ Ռ. Յովհաննէսեան, միւս յաղթականներն են Գրիշա Աթոյեան (սկաւառակ), Լ. Մալոյեան (երեք քայլ ցատկել) եւ Ռոման Փիլոսեան (մուրճ նետել 54 մեթր 22ով):

Մոսկուայի մէջ «Սովետակի Սփոր» դըրօշարշաւի մրցումներ կազմակերպած էր, Մոսկուայի խումբը Տարասեանի մասնակցութեամբ կոտրած է 4× 200 մեթրի համամիութենական մրցանիշը 2′ 26″ 2ով :

Լողալ .— Լենինկրատի միջազգային մրցման ընթացքին (Ապրիլ 1967) Քալիկ Ծխինեան երկու հարիւր մեթր չորս ոճով մրցման ընթացքին եօթներորդ հանդիսացած է 2′ 21″ 7ով: (Առաջին՝ Լազար, Հունգարիա): Իսկ չորս հարիւր մեթր 4 ոճով մրցման մէջ Քալիկ Ծխինեան ութերորդ տեղը գրաւած է 5′ 9″ 4ով, (Տունսյեւ՝ առաջին 5′): Ֆրանսայի երկսեռ լողորդները կը մասնակցէին մրցումներուն :

Ֆրանսա. — Փարիզի «Ֆութպոլի բաժակ» Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը Ա. ԵՍ. Մանթի 1–0 յաղթելով հասաւ մինչեւ «ութերորդ ֆինալ», ուր ԷՖ Սէ Օրլի օդակայանի խումբէն 2–0 յաղթուեցաւ, ֆրանսական պատկերասփիւռը մրցման հետաքրքրական փուլերը ցուցադրեց : Ալֆորվիլի լաւագոյն խաղացողները հանդիսացած են Քարթոյեան եւ Պրօքա, Եաղուպեան չէ կրցած փենալթի մը կոլի փոխակերպել :

Կռփամարտ. — Ֆրանսահայ կռփամարտիկ Լեւոն Ծատուրեան, որ Եւրոպայի ներկայ ախոյեան Պօէրճէ Գրօղի դէմ կատարած գեղեցիկ մրցումէն ետք, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Տանըմարքայի մէջ, կրկին Քոփէնհակ հրաւիրուեցաւ, մրցելու համար Բրէպէն Ռասմիւսէնի դէմ : Այս վերջինը կէտերով յաղթական հռչակուեցաւ, (գերադոյն Թեթեւ ծանրութեան մէջ):

Ըմբշամարտ.— Ա. Սէ. Պուլոնեը – Պիյանքուր Միութիւնը, Դարբինեանի հետ միասին (70 քիլօ) «Իլ տը Ֆրանս» նահանգի Թիմային ախոյեան հռչակուեցաւ:

Իսկ Ժորժ Յովհաննէսեան (70 քիլօ) շահեցաւ «Իլ տը Ֆրանս»ի նահանգային ախոյենութիւնը, յաղթելով Ռօքքայի (Ֆրանսայի խումբին անդամ):

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ, ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԵՐԳԱՐԱՆ ՄԸ

Գոյնը նետած, դեղնաւուն Թերթեր ... ցեցն ու ժամանակը մաշեցուցած, պատառոտած են տիտղոսաթերթը, բայց դեռ յստակ կը կարդացուի. «Միրակարկաչ, որ է հանդիսարան հայերէն, պարսկերէն եւ հնդստանցերէն երգոց ... Կալկաթա 1830»: Յիշատակուած է նաեւ կազմող – հրատարակիչին անունը՝ «հաւաքեալ աշխատասիրութեամբ Ստեփանոսի Ջնթըլումեան Աւետեաց ».

Ընդամէնը 128 էջերէ բաղկացած այս երգարանին միայն առաջին 78 էջերը կը գրաւեն հայերէն երգերը : Մնացեալը՝ պարսկերէն եւ հնդկերէն երգեր են՝ հայատառ : Փոքրիկ նախաբանին մէջ հրատարակիչը կը հաղորդէ, թէ գիրքը կազմած է բազմաթիւ ձեռագիր – երգարաններու հիման վրայ, ընտրած է անոնցմէ լաւագոյնները :

Աւելի քան մէկ եւ քառորդ դար առաջ տպագրուած այդ տաղերը կ'արտացոլեն Հնդկաստանի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը, կենցաղն ու առօրեան :

Երգերուն մեծ մասը ժողովրդական են, Նոր – Ջուղայի բարբառով : Միւսները անհատ հեղինակներու գործեր են, գըրուած աշխարհաբարով, խառն պարզ գրաբարով :

Զարմանալի է, որ այս շատ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ երգարանը մինչեւ այժմ գրեթէ անծանօթ մնացած է մեր բանասիրութեան: Լէօ ծանօթ եղած է երգարանին մէկ էջին օրինակին, «Մեր ունեցած օրինակը, տարաբախտաբար, պակասաւոր է, եւ մենք չգիտենք, թէ որ թըւականին է տպուել այս ժողովածուն » («Գործ» ամսագիր, Թիֆլիս, Թիւ 11—2, 1917, էջ 143):

Վերջերս գտնուեցաւ վերոյիշեալ երգարանէն օրինակ մը, որ փոխադրուեցաւ Հայաստան :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անկախներու 78րդ ցուցահանդէսին մասնակցած է Տիկին Գոհար (Պետոյեան) որու «Ազաղաղը» եւ «Ծաղիկները »կը յիշատակուին ամաթէօռ տ'Առ մէջ:

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Յետոյ գետնայարկը իջնելով կապելայէն դուրս ելաւ :

Վիտոք կնոջը քով ծունկի գալով՝ մարմինը Թեւերուն մէջ առաւ եւ սիրտը պատառ պատառ եղած, երեսն ի վեր նայեցաւ : Խեղճ կնոջ դէմքը դեղին դեղին կըտրեր էր :

Քիչ մը ետքը Մանօն կիսովին աչքերը բացաւ եւ մահամերձի մը ձայնովը կըմկմաց .

— Ֆրանսուա, զաւակներս փնտռէ, զաւակներս գտիր :

— Պիտի փնտռեմ եւ պիտի գտնեմ, ըսաւ Վիտոք հաստատ ձայնով մը :

Անոր վրայ դժբախտ կնոջ շրթունքներուն վրայ ժպիտ մը նշմարուեցաւ :

— Ժակս, Ռոպէրս ...: Կը տեսնեմ զանոնք ...: Ինծի կը կանչեն ..., փսփսաց օրհասականի մը ձայնովը : Ֆրանսուա՛, Ֆրանսուա՛, ներէ ինծի ... Ներողութիւն ...:

— Ներեցի, ներեցի, կակազեց Թիապարտը :

Եւ խարտիշահեր Մանօնի գլուխը նորէն Թիապարտին Թեւերուն մէջ ինկաւ :

ՎԻՏՈՔԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

ՍԷՆԹ – ԱՆ ՓՈՂՈՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱՏԵՂԻՆ

Տասնեւերեք տարի անցեր էր այն Թըւականէն ի վեր երբ Ֆրանսուա Վիտոք, փայլուն շահատակութիւններէ յաղթական դուրս ելած, ոստիկանութեան կողմէ գաղտնի ոստիկաններու մասնաւոր խըմբակի մը պետը կարգուելով, Սէնթ – Ան փողոցին մէջ հաստատած էր իր ոստիկանական գործոց գրասենեակը :

Իր տրամադրութեան տակ դրուած էր երեք յարկէ բաղկացող շէնք մը :

Գետնայարկին մէջ գաղտնի ոստիկաններ ծխամորճը բերաննին, երբեմն Թուղթ կը խաղային, եւ իրենց վարպետին հրամանին կը սպասէին :

Առաջին յարկը կը բաղկանար տախտակորմով մը իրարմէ բաժնուած նեղ նախասենեակ մը ուր երկու փայտէ նստարաններ կային : Այս նստարանները յատկացուած էին խնդրարկուներու եւ խնդրարկուհիներու, որոնք ամենատես գաղտնի ոստիկանի մը հսկողութեան տակ կը սպասէին հոն : Այս նեղ նախասենեակին վրայ կը բացուէր նրբանցք մը, ուր երկու գրագիրներ հաստ տոմարներու առջեւ անցած, կ'արձանագրէին ու կը նօթագրէին :

Այս նրբանցքին վրայ կը բացուէր « վարպետին» գրասենեակը ուր պիտի մտցնենք մեր ընթերցողները ի բացակայութեան վարպետին :

Այս գրասենեակը բաւական ընդարձակ էր եւ երկու պատուհաններէ կը ստանար իր լոյսը: Պատուհանները փողոցին վրայ կը նայէին: Պատուհաններուն առջեւ կանաչ ծածկոյթով ծածկուած լայն սեղան մը կար : Այս սեղանը բոլորովին պարապ էր, ոչ Թղթածրար կը տեսնուէր վրան եւ ոչ ալ որեւէ Թուղթի կտոր : Սեղանին մէկ անկիւնը զանգակ մը, մէջտեղն ալ կաղամար մը կար միայն :

Սեղանին կռնակը խսիրէ Թիկնաթոռ մը, իսկ բոլորտիքը՝ քանի մը աթոռներ կային : Աթոռներուն ամէնքն ալ հինցած ու կոտրած էին : Ոստիկանական այս որջին մէջ ուրիշ աչքի զարնող որեւէ բան չէր տեսնուեր : Սովորական սենեակի մը երեւոյթն ունէր ան ... : Հոնկէ ներս մտնողին ուշադրութիւնը կը գրաւէին երկու այլանդակ առարկաներ : Առաջինը մին կաշիէ մեծկակ անօթ մըն էր: Այս անօթը ջերմոցին առջեւի կողմը դրուած էր :Կ'երեւի թէ անոր մէջ արժէքաւոր փաստաթուղթեր պահուած էին, որովհետեւ երեք խոշոր փականքներով կղպուած էր ան: Իսկ միւս այլանդակութիւնը խոշոր արջ մըն էր. արջ մը որուն փորը խոտերով լեցուած էր եւ անանկ կեցուածք մը ունէր որ՝ կարծես թէ անմիջապէս մէկու մը վրայ պիտի յարձակի :

Բայց ահա յանկարծ ջերմոցին ետեւէն բանալիի շչնկոց մը լսուեցաւ: Այս շչուկը ճիշդ ու ճիշդ կը նմանէր ճօճանակաւոր ժամացոյցի մը լարուած ատենը հանած ձայնին :

Ձայնին հետեւեցաւ շարժում մը ...: Ջերմոցին առջեւի մասը սկսաւ կամաց կամաց դուրս ելլել ... որուն ետեւէն չորքոտանի մը սենեակ մտաւ ... Չորքոտանի մը ըսինք, բայց մարդ մըն էր ան որ իր ոտքերուն եւ ձեռքերուն վրայ քալելով սենեակէն ներս կը մտնէր: Ջերմոցին առջեւի մասը զսպանակաւոր գործիքի մը պէս գնաց նորէն իր տեղը մտաւ :

Երբ ջերմոցին կափարիչը պատին մէջ իր տեղը գտաւ, հոնկէ դուրս ելլող մարդը ոստումով մը ոտքի ելաւ: Սեւ ռըտէնկօթ մը եւ սեւ տաբատ մը հագած էր ան: Տաբատին ոտքի մասերը կօշիկներուն մէջ կը մտնէին : Գլուխը լայն եզերքով սիլէնտր գլխարկ մը դրած էր, որուն տակ փայլող երկու աչքերը կարծես թէ մութն ու անծանօթը կը հարցաքննէին, կը պրպտէին, խորհուրդն ու գաղտնիքը կը խուզարկէին :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Շաբաթ, 22 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 20,45ին
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան:

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանու-թեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն* :

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին — ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժա[մը]* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պ[ա]տարագ* Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցի[ին] մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակն[ե]րուն :*

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իչգալըցեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալըցեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԸՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Օհան Տակառեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հազարապետեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյն (Փրատօ) մէջ իր բարեկամուհիին

Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Ինչպէս նաեւ Թորիկեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներուն յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը, կը ծանուցանէ թէ Կիրակի (16 Ապրիլ) յետ պատարագի, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ատենապետ՝

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Նոյնպէս

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ նորոք ննջեցեալ անդամներուն :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ տարեկան հացկերոյթը ժամը 13ին ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ : Րիւ Բաքեր թիւ 5

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Քիւրքճեանէ, Տէր եւ Տիկ. Սաաթճեան (Փարիզ) երեսունական ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալիքեանէ քսան եւ « Յառաջ »ի բարգաւաճման քսան, դպրոցի ֆոնտին իրենց ողբացեալ հօր մահուան տխուր առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն, բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ցաւակցական նամակներով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց հօր մահուան առթիւ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատրաստուած՝

1.— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ
2.— ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20·30ին, *Սինեմա լը Տօֆէն*, 65*պիս*, *Րիւ Լաֆայէթ* (*Մեթրօ Քատէ*)

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին .— Զ. Զաքմըճեան, 22 Րիւ Ռիշէ, *Օ. Պօյաճեան* 85 Րիւ տ'Ապուքիր, *Մասիս*, 21 Րիւ Սօլնիէ, *Մարգարեան*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Ընտրողական յանձնախումբն ու հաշուեքննիչ մարմինը, կը հրաւիրեն Ռօն եւ Էն նահանգներուն մէջ բնակող բոլոր Հայերը, ընդհ. ժողովի մը, Կիրակի (16 Ապրիլ), ժամը 15ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ : Ժողովին ընթացքին, ընտրողական յանձնախումբը պիտի ներկայացնէ նախորդ Ազգ. Միութեան վարչութեան, կատարած քառամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական աշխատանքներու արդիւնքը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի *մէջ:*

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտոյի մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով :*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղը, իր բոլոր մասնաճիւղերով խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Սուգիասեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին կսկծալի մահուան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգոստ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թռուա փիէռ, Լիոն (7) :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·38*ին* :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ *հաւատացեալներու ուշադրութեան* :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, 10 Րիւ տէ Պոռշէ, *Ալֆորվիլ* :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան խում[բ]ի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, 101 Ավընիւ [...] Սաքս *սրճարանի ներքնասրահը*, *ժամը* 20·30*ին* :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին, Րիւ Վոլթէր, Ֆուայէ տէ վիէօ թրավայեօր: *Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահըլլալ :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեանի ակումբը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 15 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 15 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10888 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.888

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՍՏԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ

Երուսաղէմի ձեռագիրներու առեղծուածը կատարեալ թնճուկ մըն է դարձած։ Իսկ եւ իսկ «փանամա», ողբացեալ Յակոբ Թիւթիւն Շահրիկեանի որակումով։

Քանի օրերը կը սահին, ա՛յնքան կը բարդանայ խնդիրը։

Օր նոր, լուր նոր։

Ամէն օր նորութիւն մը կը լսենք «սըրբազան» բերաններէ։

Փոխանակ աղտոտ լաթերը իրենց մէջ լուալու, փողոց են իջած եւ զիրար կ'ամբաստանեն ա՛յնպիսի յանցանքներով ու մեղքերով, որոնց հրապարակումը ամօթ ու նախատինք մըն է ո՛չ միայն խնդրոյ առարկայ բարձրաստիճան եկեղեցականներուն, այլեւ բունիսկ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիին համար։

Նուիրապետական երկու աթոռներու գահակալները — Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքները — իրարու վրայ կը նետեն յանցանքը։ Մէկը կ'ամբաստանէ, միւսը կը հերքէ՝ փաստեր յիշելով։ Յաջորդ օր հերքումին կը պատասխանուի՝ աւելի ծանր մեղքեր վերագրուելով ամբաստանուող կողմին։

Ու դեռ աւելին։ Սպառնալիք կ'ըլլայ ուրիշ յայտնութիւններ ալ ընելու, եթէ Շնորհք պատրիարք ձայնը չկտրէ...

Շղթայակիր պատրիարքի գոհարազարդ «անման խնկատուփ»ը իւրացնելէ զատ, դրամատուներու մէջ պատրիարքարանի անունով պահ դրուած գումարներն ալ թռցնելու փորձեր կը վերագրուին ամբաստանեալին։

Անվերջ փոխասացութիւն կողմերու միջեւ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ «փտածութիւն մը կայ Դանիոյ թագաւորութեան մէջ»։

Երուսաղէմի վանքը չարունակ պարտքի տակ եղած է... ի հնումն անտի։ Գրիգոր պատրիարք Շիրուանցին (1715–1749) «Շղթայակիր» կոչուած է անոր համար, որ վիզը երկաթեայ անուր մը անցուցած մուրալու ելած է ամբողջ ութ տարի՝ 1718էն 1726, որպէսզի Ս. Յակոբեանց վանքի «լեռնակուտակ» պարտքերը վճարէ։

Երուսաղէմի երկհատոր պատմութեան հեղինակ Աստուածատուր եպիսկ. Տէր-Յովհաննէսեան կը պատմէ թէ Շղթայակիր պատրիարքը Պոլսոյ մէջ տօն օրեր եկեղեցւոյ դրան առջեւ կանգնած ողբագին կը կրկնէր.

« Ողորմեցարո՛ւք, ողորմեցարո՛ւք ինձ, հաւատացեալքդ Քրիստոսի, զի տունն իմ ի գրաւի է եւ որդիք իմ հեռացեալ են յինէն եւ ես մատնեալ եմ ի գերութիւն, ողորմեցարուք ինձ» (Հատոր Ա. էջ 441)։

Շղթայակիր յաջողեցաւ մեծ նուէրներ ստանալ, դրաւէ փրկել վանքի կալուածները եւ թեթեւցուց «զլեռնակուտակ բարդումն ծովասարաս պարտուց»։

Շիրուանցի Գրիգոր պատրիարք Շղթայակիր երբեք մտքէն չանցուց ձեռագիր աւետարանները վաճառքի հանել՝ վանքին պարտքերը վճարելու համար։

Յիսուն տարիէ ի վեր Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ ապաստան գտած են հարիւրաւոր հայ գաղթականներ, որոնց համար մեծ ծախքերու կ'ենթարկուի պատրիարքարանը։

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ ամէն կողմէ Հայեր ուխտի կ'երթային Երուսաղէմ եւ նուէրներ կ'ընէին վանքին։ Հասոյթի այդ աղբիւրը ցամքած է շատոնց, թէեւ այդ հին բարի օրերուն ալ դարձեալ պարտքի տակ էր Աթոռը։

Տարիներ առաջ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան Ֆրանսայի մէջ հանգանակութիւն կատարեց օգնութեան հասնելու համար Երուսաղէմի վանքին։

Սիոնի մէջ լոյս տեսած հաղորդագրութենէն կը տեղեկանանք, որ Պատրիարքարանը 42 հազար տոլար եւ 25 հազար յորդանանեան տինար (սթերլին) ունի եղեր դրամատուներու մէջ Սուրէն Արք. Քեմհաճեանի եւ Շնորհք Արք. Գալուստեանի «ապօրինի իշխանութեան» օրով, այսինքն 1959ին։ (Յառաջ, 12 Ապրիլ)։

Սիոն չըսեր թէ ներկայիս որքան դըրամ ունի Պատրիարքարանը։

Խնդիրը ճիւղաւորելով եւ անձնական հին հաշիւներ մաքրելու փորձեր կատարելով առեղծուածը չի լուծուիր։

Հայ ազգը հաշիւ կը պահանջէ Երուսաղէմի պատրիարքարանէն, որուն հսկողութեան յանձնուած են իր մշակոյթի թանկագին գանձերը՝ հուրէ ու սուրէ փրկուած անհուն զոհողութիւններով։

Բազմաթիւ ըսի–ըսաներ շրջան կ'ընեն հրապարակին վրայ եւ իրաւ կամ սըխալ ենթադրութիւններ կ'ըլլան, միտք ու սիրտ պղտորելով։

Երուսաղէմի պատրիարքը վերջացուցած համարելով իր խոստացած քննութիւնները, կ'իւրացնէ Յորդանանի ընդհ. դատախազին տուած վճիռը եւ Տնօրէն Ժողովի անունով իբրեւ դող կ'ամբաստանէ Քէմհաճեան Արք.ը եւ Պոլսոյ պատրիարքը։ Այս վերջինէն կը պահանջէ գանձատունէն վերցուած 28 ձեռագիրներէն հինգը, որ կը պակսին։

Հանրային կարծիքը գոհացում չէ ըստացած Երուսաղէմի «Ս. Աթոռոյ Պատ. Տնօրէն Ժողովի» 31 Մարտ 1967ի նիստին մէջ տուած վճիռէն եւ կը դժուարանայ հաւատալ անոր արդարութեան։

Եթէ Շնորհք պատրիարքն էր 23 ձեռագիրները աճուրդով ծախուելու համար Լոնտոն ղրկողը, ինչպէս կ'ըլլայ, որ Սոթպի զանոնք առանց որեւէ հաստատումի կը յանձնէ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեանի։

Լոնտոնի մէջ հինգ հարիւր հազար ըսթերլին գնահատուած էին այդ ձեռագիրները։ Այսքան արժէք ներկայացնող գանձ մը ի՛նչպէս կը յանձնուի Շահէ եպիս.ին։

Ձեռագիրները Սոթպիին ղրկող անձը կամ հիմնարկութիւնն է միայն, որ կըրնար ետ պահանջել զանոնք։

Սոթպի մերժած է ստանալ իր ըրած ծախքերը (ո՛չ թէ յիսուն հազար այլ 10 հազար սթերլինէն ալ պակաս, ըստ մեր ստացած հաւաստի տեղեկութեանց), որովհետեւ չէ ուզած յայտնել ձեռագիրները իրեն յանձնողին անունը, ինչպէս կը պահանջէր այդ գումարը վճարել յանձըն առնողը։

Պատուոյ խօսք էր տուած չյայտնելու անունը։ Ու Սոթպի յարգած է իր խոստումը։ Անգլիացի ճէնթլմէնի խօսք։

Գաղտնիքի բանալին ձեր ձեռքն է, Եղիշէ պատրիարք։

Ո՞վ Լոնտոն ղրկեց 23 ձեռագիրները ծախուելու համար։

Հայ հանրային կարծիքը յստա՛կ պատասխանի կը սպասէ ձեզմէ։

Վե՛րջ տուէք փոխասացութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Թէքին էրէր «Սօն Հավատիս»ի մէջ գրի առած է հետեւեալ յօդուածը «հայկական խնդիր» խորագրին տակ.—

« Հայերուն չափ թրքացած, թրքական սովորութիւնները, թրքական երաժշտութիւնը, թրքական գրականութիւնը, թրքական ճաշերը, թրքական բարքերը, թրքական լեզուն իւրացուցած ուրիշ ազգ գոյութիւն չունի։

Միայն մեր կրօնքը տարբեր է։ Այլապէս կրնանք Թուրք ըսել անոնց։ Բազմաթիւ Թուրքերուն ամէնէն մտերիմները, գործի ընկերները Հայեր են։ Գրեթէ անհնար դարձած է այս երկու ազգը իրարմէ զատել» :

Յօդուածագիրը օրինակներ բերելէ ետք Փարիզի Հայերէն, որոնք թուրքերէն կը խօսին հակառակ՝ անոր որ Թուրքիա բընաւ չեն եկած կը շարունակէ.

« Հայերը այսպէս են, բայց կարգ մը անօրաններ կան անոնց մէջ։ Անոնցմէ շատեր Ամերիկայի մէջ հաւաքուած են։ Անոնց ամբողջ գործը Թուրքիոյ դէմ դեկոյցներ հրատարակել է։ Հիմա կը տեղեկանանք որ հակաթուրք յուշարձան մըն ալ պիտի կանգնեն եղեր։ Ամերիկեան թերթերու մէջ Թուրքիոյ մէջ ծանուցումներ կը հրատարակեն։ Պատճառը այն է որ օսմանեան շրջանին Հայերը ջարդուած են, անոր վրէժը Թուրքիոյ Հանրապետութենէն լուծել կ'ուզեն։ Այն ատեն Դաշնակ ընկերակցութիւններ հիմնելով Թուրքերը կոտորել կ'ուզէին, Թուրքերը մըղկիթները մացնելով կրակի տուողներու թոռներն են անոնք։ Առանց որեւէ պատճառի Թուրքերը ինչո՞ւ յարձակին Հայերուն վրայ, որոնց հետ դարերով եղբայրաբար ապրած են եւ նախարար կարգած են զանոնք։ Ամերիկայի Հայերը այսքանով ալ չեն բաւականանար, Թուրքիայէն կ'ուզեն հողեր՝ որոնք պատմութեան ոչ մէկ շրջանին իրենց պատկանած են եւ կրամ մը իսկ արիւն չեն թափած։ Ատենօք իրենց նախահայրերը այնտեղ բնակեր են...։ Մինչ Իսթանպուլ եղած է այն վայրը ուր առաւելապէս հոծ թիւով գտնուած են։ Ըստ այս տրամաբանութեան՝ մեզմէ Իսթանպուլը պէտք է ուզեն։

Մեր գիտցածին համաձայն՝ Իսրայէլի հողերէն աւելի մեծ եւ արդաւաւէտ Հայաստանի հանրապետութիւն մը կայ Կովկասի մէջ։ Ամերիկայի Հայերը ինչո՞ւ այս հանրապետութիւնը չեն երթար։ Ի վերայ այսր ամենայնի՝ այս հանրապետութիւնը Խորհ. Միութեան դերի ազգերուն միջեւ ամէնէն առանձնաշնորհեալն է։ Առանց որեւէ ճնշումի ենթարկուելու կրնան իրենց եկեղեցիները երթալ։ Եթէ գանգատ մը ունին, ոչ թէ Թուրքիոյ այլ համայնավարներուն դէմ ցոյց պէտք է կատարեն։ Բայց գիտեն որ անոնց պիտի չըրաւէ իրենց ուժը։ Թուրքիան իրենց ակռային աւելի հաշտ կը թուի։ Անոնց ի՞նչպէս սորվեցնելու է որ Թուրքիա շատ աւելի զօրաւոր է։ Դուք Օսմանցիներուն ամէնէն տկար մէկ ատենին չէք կրցեր արդիւնք ձեռք բերել, ի՞նչպէս մտքէ կ'անցընէք այսօրուան հզօր Թուրքիայէն մաս մը խլել։

Այս Հայերը եթէ դատ մը ունին՝ ՄԱԿ պէտք է տարուի, բայց Թուրքերուն հետ գործակցելով եւ համայնավարներուն դէմ ըլլալու պայմանաւ միայն։

Ռուսական գերութեան տակ գտնուող եօթանասուն միլիոն Թուրք ալ, հինգ միլիոն Հայն ալ իրենց անկախութեան տիրանալու են։ Կովկասի Հայաստանի հանրապետութիւնը ճիշդ Յունաստանի նման ազատ եւ անկախ ըլլալու է, իր դրօշը, արտասահմանի մէջ դեսպանատուները ունենալու է։ Ասիկա է միայն այն դատը, զոր կրնան յաջողութեամբ պսակել Հայերը։

Թուրքերը եւ Հայերը գործակցաբար համայնավար ռուս գերութեան տակ գըտնուող Թուրքերը եւ Հայերը իրենց ազատութեան տիրացնելու կոչուած ձեռնարկներ ընելու են։ ՄԱԿ տանելու անհրաժեշտ խնդիրը ասիկա ըլլալու է։ Ճիշդը ասիկա է » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

Յունաստանի նորընտիր վարչապետը՝ Կանելոփուլոս, համոզուած որ խորհրդարանին վստահութիւնը պիտի չստանայ, որոշեց լուծել զայն։

Կանելոփուլոս չկրցաւ իրեն քաշել «փոքըր կուսակցութիւնները» եւ մեծամասնութիւն չունենալով, զգաց որ ուրիշ ելք չունի։ Արդարեւ չէր կրնար ազգ. միութեան դահլիճ մը կազմել առանց կեդրոնի միութեան։

Ըստ Սահմանադրութեան Ժողովին լուծումէն ետք, ընտրութիւնները պէտք է կատարուին Յունիս 2ին կամ նախորդող կամ յաջորդող Կիրակին։ Գալով ընտրական օրէնքին, համեմատականն է որ պիտի մնայ, միաձայնութեամբ ընդունուած 1961ին։

Ընտրապայքարը կը սկսի գալ շաբաթ իսկ։ Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը լարուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ իր կարգին բերանացի բողոք մը ներկայացուցած է Ուաշինկթընի, Պոսթընի մէջ այրած ֆրանսական դրօշակին համար։ Ծանօթ է որ ի պատասխան հակամերիկեան ցոյցերուն որոնք տեղի ունեցան Փարիզ, Հըմֆրէի այցելութեան առթիւ, երիտասարդ Ամերիկացիներ այրած էին Պոսթընի ֆրանսական հիւպատոսարանին դրօշակը։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաշտպանութեան նախարար նշանակուեցաւ մարաջախտ Կոնեւ, որ կը յաջորդէ Մալինովսկիի։ 63 տարեկան, Կոնեւ 1962էն ի վեր Պաշտպանութեան փոխ-նախարար էր եւ 1960էն ի վեր ալ Վարշաւայի Ուխտին զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատար։ Միւս կողմէ մամուլի Թաս գործակալութեան տնօրէն նշանակուած է Սերժ Լափին, Փեքինի նախկին դեսպան։

ՓԵՔԻՆԻ Պետական Երաժշտանոցի տընօրէնը Միացեալ Նահանգներ ապաստանած է։ Չէ ուզած յայտնել թէ ի՛նչպէս փախած է Չինաստանէն, նեղ կացութեան չմատնելու համար անոնք որոնք իրեն օգնած են։ Յայտնած է թէ շատ հալածանքներու ենթարկուած է, կնոջը ու երկու զաւակներուն հետ, յիսուն օր անցուցած են արգելափակման կայանի մը մէջ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «Պատի թերթերը» որոնք լուրերու գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն, կը յայտնեն թէ Լիու Շաօ Շի կ'ուզէ դէմ առ դէմ խօսիլ Մաօ Ցէ Թունկի հետ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Քոնրատ Ադենաուըր շատ ծանր վիճակի մէջ է։ Իր եօթը զաւակները քանի օր է իր մօտ են եւ բժիշկներ ալ գիշերը քովը կ'անցընեն, բայց մեծ յոյս չկայ որ ծերունի վարչապետը (91 տարեկան) փըրկուի։

ՊՐԸԹԱՆԸ ամբողջութեամբ սպառնալիքի տակ է, տրուած ըլլալով որ մազութը օրէ օր կը տարածուի եւ նոր «շերտ» մը կը յառաջանայ դէպի հարաւ։

ՄԵԹՐՕ ԵՒ ՕԹՕՊԻՒՍ կրնան գործադուլի ձեռնարկել Ապրիլ 21ին։

ՆԻՔՈԼ ՊԵՐԺԷ շարժանկարի եւ հեռատեսիլի դերասանուհին, որ կառքի ծանր արկած մը ունեցած էր առջի օր, մեռաւ։ 31 տարեկան էր։

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ԽՄԲ.— Այս օրերուն, երբ Ապրիլեան եղեռնին յիշատակը խարոյկի պէս բոց կ'առնէ դարձեալ ամէն Հայու հոգիին մէջ, ոգեկոչելու համար մեր մեծագոյն եւ անզուգական նահատակներէն Գրիգոր Զօհրապի յիշատակը՝ կը հրատարակենք Պ. Խաչիկ Փէլթէքեանի յուշերն ու վկայութիւնները: Պ. Փէլթէքեան, 1910-1915 ապրած է Զօհրապի մտերմութեան մէջ իբրեւ անձնական քարտուղար եւ ընտանեկան բարեկամ, մօտէն ծանօթ մեծ գրագէտին ու մեծ իրաւաբանին ձերբակալութեան պարագաներուն: Պ. Փէլթէքեան, այժմ ալեհեր, տուն տուած է իր յուշերը, զորս գրի առած է Հրազդան:

Ա.

1907ին, Տէօրթ - Եօլի վարժարանը աւարտելէ ետք, Հայրս զիս ուղարկեց Այնթապի գոլէճը: Յանձնարարական մըն ալ տուաւ Տէօրթ - Եօլի պատուելիին կողմէ գրուած: Պատուելին կը յանձնարարէր, թէ «Լուսաւորչականի եւ հարուստի զաւակ է, լաւ աչքով նայեցէք, վերադարձին ինծի օգտակար կրնայ ըլլալ»:

Գոլէճի տնօրէններն էին Մըսթըր Մերլ եւ Միս Մերլ: Թէեւ հայերէն լաւ գիտէին, բայց միշտ Թուրքերէն կը խօսէին: Այդ տարին լաւ հող տարին ու գուրգուրացին վրաս: Յաճախ կը հրաւիրէին իրենց թէյասեղանին եւ կը տանէին Ալեքսան Պէզճեանի երրորդ եկեղեցին:

Դպրոցական տարեփակին վերադարձայ Տէօրթ - Եօլ: Երբ պատուելիին պատմեցի ինծի հանդէպ ցոյց տրուած հոգածութիւնը, շատ գոհ մնաց:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, աւելի կանուխ վերադարձայ Այնթապ: Բոլորովին փոխուած տեսայ ուսանողութեան մտայնութիւնը:

Տարբեր աչքով կը դիտուէին մանաւանդ ուսանողներ Յարութիւն Ղազարեանը (բժիշկ, մեռած Եուկոսլաւիա), Ուրֆացի Յարութիւն Տէր - Խորէնեանը, Քիլիսցի Հէքիմեանը (բժիշկ) եւ Սարգիս Տէմիր - ճեանը: Դաշնակցականներ էին: Յաճախ զիս կը տանէին տուն մը: Կ'իջնէինք վարի յարկը, ուր կային գրքոյկներ, գիրքեր եւ այլ առարկաներ: Առաջին գրքոյկը, որ ինծի տուին կարդալու համար, Գէորգ Զավուշի կեանքն էր: Ըսին. «Պիտի կարդաս հոս ու դուրսը ոեւէ մէկուն բան պիտի չըսես»: Հետաքրքրութեամբ կարդացի: Քանի մը անգամ երթալէ ետք հասկցայ, թէ այդ տունը Խորէն Վարժապետեանի բնակարանն է, իսկ վարի յարկը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Այնթապի գաղտնի ժողովատեղին:

Քանի մը գրքոյկներ կարդալէ ետք, տուին «Դրօշակ» թերթը, որ շատ բարակ թուղթի վրայ տպագրուած էր: Մընայուն ընթերցողը եղայ «Դրօշակ»ի, որուն տուած լուրերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդայի:

Կիրակի առաւօտ մը, յիշեալ ընկերներս ըսին.— «Այսօր ժողովարան մի' երթար, եկեղեցի պիտի երթանք»: Սովորականին պէս, երբ Մըսթըր Մերլ եկաւ զիս ժողովարան տանելու, ըսի. «Այսօր Լուսաւորչականներու եկեղեցին պիտի երթամ, հանդէս կայ»: «Ո՞վ ըսաւ քեզի» երբ հարցուց: Միամտօրէն յայտնեցի ընկերներուս անունները:

Քանի մը օր ետք, 3-4 հոգի սկսան դրամ հաւաքել: Կ'ըսէին, թէ Զէյթունի մէջ սով կայ, պէտք է օգնութեան հասնիլ: Ինձմէ ալ դրամ ուզեցին: Նայեցայ նուիրատուներու ցանկին, առաւելագոյն տրուածը հինգ ղրուշ էր: «Շարունակեցէք ձեր հանգանակութիւնը, — ըսի —, պիտի տամ այնքան, որքան կրցաք հաւաքել»: Հինգ հարիւր ղրուշ հաւաքած էին: Դրամս կը գտնուէր Հաճի Յակոբ աղա Խաչատուրեանին քով: Հինգ ոսկի ուղեցի: «Տղա'ս, քեզ խաբեր են, — ըսաւ —, տարեթոշակիդ կէս սակն է»: Կարեւորութիւն չտուի եւ խոստումս յարգեցի:

Զարմացան բոլորը: Եկեղեցի հրաւիրեցին: Արարողութենէն ետք տեղի ունեցաւ լսարան - հանդէս: Խօսք առին Հրանդ էֆէնտի Սիւլահեանը եւ Զէյթունի Դաշնակցական պատուելին: Գնահատեցին նաեւ կատարած նուիրատուութիւնս: Հանդէսէն ետք, ներկաները շնորհաւորեցին զիս:

Վարդանանց տօնին առիթով, երեք ընկերներս ժողով գումարեցին եւ որոշեցին դասարան չմտնել: Ըսին. «Մեր ազգային տօնն է, պէտք է մաքուր հագուած եկեղեցի երթանք»: Զանգը զարկաւ: Դասարան չմտանք: Գացինք եկեղեցի ու վերադարձանք: Դիտողութիւն չըրին:

Յաջորդ օր, մեր ուսուցիչը ըսաւ, թէ դասերուդ զերօ դրի: Քանի մը օր ետք, Կիրակի էր, կանչեցին զիս եւ ըսին. «Երեկոյեան ժամը 7ի սերտողութենէն ետք, ժամը 9ին բոլորդ պէտք է անկողին մըտնէք: Պառկելէ առաջ, երեկոյեան Ս. Գիրքի ընթերցումը եւ աղօթքը դուն պիտի ընես»:

Բացի Ս. Գիրքը: Երգ Երգոց, եօթներորդ գլուխ: Կարդացի: Ընկերներս բան չհասկցան: Ըսին բացատրէ': «Սողոմոնը սիրուհի մը ունէր, անոր վրայ գրուած բանաստեղծութիւն է» բացատրութիւնը տուի եւ աղօթեցի:

Մեր ուսուցիչներէն Կարապետ Խոճան (Բէշիշեան, Հաճընցի), գաղտնաբար հետեւած է աղօթքին: Յաջորդ օր, Ալեքսան խոճայի նախագահութեամբ՝ ուսուցչական խորհուրդը ժողով գումարեց: Կանչուեցայ: Ընկերներս ըսին. «Մի' վախնար, մենք բոլորս քու կողքիդ կը կենանք»:

— «Փէլթէքեան, ըսաւ Ալեքսան Խոճան, գաղնուկ եկար, հիմա գայլ դարձած ես: Հոս քրիստոնէական հաստատութիւն է: Թոյլ չենք տար որ ծաղրանքի առարկայ դարձնես Ս. Գիրքն ու աղօթքը: Մանաւանդ թոյլ չենք տար, որ անպիտան ընկերներ ունենաս»:

— «Բան չեմ ծաղրած, պատասխանեցի, անպիտան ընկերներ ալ չունիմ, բոլոր ընկերներս գոլէճի մէջ կը կարդան»:

— «Տասը օր պայմանաժամ քեզի, եղաւ վճիռը ուսուցչական խորհուրդին, անկէ ետք, գոլէճը կը մերժէ ընդունիլ քեզ»:

Յուզուեցայ: Ընկերներս սկսան պոռալ. «Փէլթէքեանը հոս պիտի մնայ, եթէ երթայ, բոլորս պիտի երթանք»:

Իբրեւ պատիժ այս ընդհանուր բողոքին, ճաշարանը գոցուեցաւ եւ ճաշէ զըրկեցին: Դուռը կոտրեցինք ու ներս մըտանք: Սպառնացին: Զելանք: Ջինուոր բերին: Անօգուտ: Ապակիները կոտրեցինք ու տակն ու վրայ ըրինք գոլէճը: Միսիոնարները կը պոռային. «Զենք ելլեր, քանի որ մէկ տարուան տարեթոշակը վճարած ենք»: Այս կացութիւնը տեւեց տասը օր: Անտիոքի եւ այլ շրջաններու բոլոր միսիոնարները եկան եւ ժողով գումարեցին: Տեղի տուին եւ որոշեցին գոլէճը գոցել տարեվերջին:

1909ի դպրոցական տարեմուտէն առաջ, թուղթ մը ստացաւ հայրս, թէ «Ձեր տղան գոլէճ պիտի չկրնանք ընդունիլ»: Հայրս բան չըսաւ: Հալէպի կառավարական դպրոցը ղրկեց, որպէսզի արաբերէն սորվիմ:

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԴԷՊԻ ՉԱՐՄԱՀԱԼ ԳԱՒԱՌ

Շատ էի լսած Զարմահալ գաւառի մասին: Բայց միշտ ալ դէպքերու բերումով չէի կրցած այցելել: Ժամանակին հայաշատ գաւառ մըն է եղած Զարմահալ, որ ունեցած է տասնեակ մը գիւղեր, դպրոցներ, հիւանդանոց, մէկ խօսքով ամէն ինչ: Սակայն 1946ի ներգաղթին պատճառով, ժողովուրդի մեծամասնութիւնը գաղթած է հայրենիք, իսկ մնացեալ Հայութիւնը, հետզհետէ լքելով իր գաւառը՝ հաստատուած է քաղաքներու մէջ:

×

Հակառակ անձրեւին ու ցուրտին, յետ միջօրէ մը, երեք բարեկամներով որոշեցինք երթալ Զարմահալ: Ուրախ էի այս պտոյտին համար: Նախ անոր համար որ հաճելի ընկերակիցներ ունէի, եւ երկրորդ՝ պիտի տեսնէի այլեւս պատմութեան պատկանող մէկ շրջան, ուր դարեր ամբողջ կրօնքի եւ եկեղեցւոյ շուքին տակ, ապրած է Հայ ժողովուրդի մէկ կարեւոր եւ անբաժանելի մասնիկը:

Մեր գլխաւոր առաջնորդը Յովհաննէս էր: Նոյն ինքն Զարմահալցի: Հակառակ երկար տարիներէ ի վեր բաժնուած ըլլալուն Զարմահալէն, դեռ այնքան հարազատօրէն կապուած է իր գաւառին: Վաթսունի մօտ, համակրելի մարդ մը: Հայ բառին իսկական առումով: Ազնիւ զգացումներու եւ առաքինութիւններու մարմնացում: Կը սիրենք զինք բոլորս ալ: Այն աստիճան, որ զինք կը կոչենք պապ:

×

Ջուղայէն 150 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուած այդ միջոցը կը կտրենք քանի մը ժամուան մէջ: Հաճելի խօսակցութիւններ եւ կատակներ մեզի զգացնել չեն տար երբեք ճամբու երկարութեան ընթացքը: Գիշերուան ժամը իննն էր, երբ արդէն իսկ կը մտնէինք Զարմահալի առաջին գիւղը, երկու գայլեր կը կանգնին մեր առաջ, հպարտ կեցուածքով մը: Անպայման սոված գայլեր ըլլալու էին: Իրենց երեւոյթը այդ ենթադրել տալու ինծի: Ինքնաշարժի պատուհանէն ճշգրիտ նշանառութիւն մը արդէն իսկ գետին կը փռէ գայլերէն մին, իսկ միւսը կը փախչի: Հակառակ սաստիկ ցուրտին, կ'իջնենք վար, տեսնելու համար մեր որսը: Երջանիկ էր պապը: Զափազանց երջանիկ, այդ որսին համար: Մինչ ես՝ ուրախ ըլլալով հանդերձ կը վախնայի մօտենալու, իսկ պապը, իր ոտքերը դրած կենդանիին վզին, ու կուրծքը բացած հովին, պարծենալով կ'երգէր գայլի եւ ոչխարի երգը.

Գէլն ասաւ. քանդուրի տիրոջդ տունը,
Մի գիշեր չի թողնում ընկնեմ ձեր տունը,
Որ քեզ խօճալս տանիմ դէպի մեր բունը,
Տեսնես ինչ կը խելօք ճիզան ունեմ:

Ոչխարն ասաւ. անիծուի քո ցեղը
Քեզնից ինչ կը սորվի քո յիշատակը,
Էն էլ էր դունչ բերում դէպի դմակս
Կը փախչեմ ջանումս, քանի ջան ունեմ:

Մանկութեան յիշատակներ կ'արթնանան մէջը: Կը յիշէ իր գիւղի այնքան կենդանի պատկերը, երբ դեռ կեանք կար այնտեղ, երբ դեռ Հայու օճախները վառ էին, ու ամէն ինչ հայկականութիւն կը բուրէր: Պապի հոգին խռոված էր, անցեալի յիշատակներու այս վերադարձումով:

Յողնած էինք երբ մտանք գիւղ: Գիշերեցինք պարսիկ խանի մը տան մէջ, յաջորդ առաւօտ շարունակելու համար մեր ճանապարհը:

×

Առաւօտ կանուխ, չորսս ալ կազմ ու պատրաստ էինք: Գիւղական համեղ նախաճաշէ մը յետոյ կը շարունակենք մեր ճանապարհը դէպի հայկական գիւղերը: Այն Հերթով կը պտըտինք բոլորն ալ: Հայ գիւղի մէջ ալ առանց խտրութեան, ժողովուրդի այդ վայրերու մէջ ապրած ըլլալու որոշ նշաններ եւ հետքեր կան: Մանաւանդ գերեզմանատուները եւ խաչքարերը: Ինչ գեղեցիկ եւ հոյակապ, որոնք կը մնան անտէր ու անտիրական: Դպրոցներ ու եկեղեցիներ, որոնք դարձած են աւերակ: Ամէն կողմ ամայութիւն եւ դատարկութիւն: Յուզումով կը լեցուիմ նաեւ ես: Կարծէք մահուան կոտորածի բոյրն է որ տարածուած ըլլայ ամէն կողմ: Ինչ դժբախտութիւն...: Մեր տածումները զիս կը տանին դէպի հեռաւոր [illegible]ները, հեռուները, ու ես հոգւոյս աչքերով կը տեսնեմ եռանդուն կեանքը հայ գիւղերուն, ամօթխած երեւոյթը հայ օրիորդին եւ Հայ տիկնոջ, ճըլվըլոցը հայ մանուկին, դաշտի աշխատանքը հայ երիտասարդին, եւ եկեղեցւոյ զանգերու լռելի կանչը: Բայց հիմա չկան այդ բոլորը: Դաշտերը դարձած են ամայի ու խոպան: Չկայ այլ եւս հայ մանուկին անմեղ կանչը, ու լռութեան է դատապարտուած եկեղեցւոյ զանգերու [illegible] լեզուները:

Երեկոյեան, հայկական գիւղերու շրջապտոյտը լրացուցինք: Եւ այս անգամ, բեկանուած սրտով վերադարձանք Ջուղա:

ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱ[illegible]

Նոր - Ջուղա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

Բ.

— Ըստծդ թող ըլլայ, հանէ միւս աչքս ալ, եթէ Աստուծմէ չես վախնար, ըսաւ ճշմարտախօսը:

— Աստուած... խնդաց նենգամիտը, Աստուա՞ծ կայ որ... ըսաւ ու փորեց անոր միւս աչքն ալ եւ պատառ մը հաց եւս տուաւ: Ապա իր կոյր ընկերը ճամբուն մէջտեղը տարաւ:

— Ես քեզ առաջնորդել չեմ կրնար, ըսաւ ու հեռացաւ:

Կոյրը կերաւ հացը եւ խարխափելով ինկաւ ճամբայ: «Թերեւս, կը մտածէր, կը յաջողիմ գիւղս գտնել»:

Երկար քալեց, մոլորեցաւ ճամբան եւ չէր գիտեր այլեւս, թէ ուր պիտի երթար: Աղօթեց ու խնդրեց Աստուծմէ զինքը չլքել: Եւ ահա անծանօթ ձայն մը լսեց, որ կ'ըսէր.

— Դէպի աջ դարձիր, անտառին մէջ կարկաչահոս աղբիւրի մը պիտի հանդիպիս: Այդ աղբիւրին ջուրովը լուացուէ եւ պիտի վերագտնես տեսողութիւնդ: Անտառին մէջ հսկայ կաղնի մը պիտի տեսնես, բարձրացիր անոր վրայ եւ գիշերը հոն անցուր:

Կոյրը դէպի աջ քալեց, դժուարաւ հասաւ անտառ եւ նրբուղիի մը հետեւելով գտաւ կարկաչահոս աղբիւրը: Ափերով ջուր առաւ եւ կոպերը լուաց, վերագտաւ իր տեսողութիւնը: Փառք տուաւ Աստուծոյ եւ, չուրջը նայելով, հսկայ կաղնի մը տեսաւ, որուն ստորոտի խոտերը կոխկրտեր եւ հողն ալ փորփրեր էին: Բարձրացաւ ծառին վրայ եւ գիշերուան սպասեց: Երբ մութը կոխեց, չար ոգիները կաղնիին ստորոտը հաւաքուեցան եւ սկսան պարծենալ իրենց չահատակութիւններով ու պատմել իրենց գործած չարիքները: Դեւերէն մին ըսաւ.

—Գեղանի իշխանուհիին մօտն եմ: Տասը տարիէ ի վեր կը չարչարեմ զայն ամէն միջոցով: Կ'ուզեն զիս վտարել պալատէն, բայց ոչ ոք կրնայ յաղթել ինծի: Կրնայ յաղթել այն մարդը միայն, որ յաջողի մօտակայ քաղաքի մեծ վաճառականին քովէն Աստուածամօր պատկերը առնել եւ իշխանուհիին տալ:

Առտուն, երբ բոլոր չար ոգիները ցրուեցան, պարկեշտ ու ճշմարտախօս մարդը ծառէն վար իջաւ եւ մօտակայ քաղաքը գնաց վաճառականը փնտռելու: Շատ հարցուց, փնտռեց եւ վերջապէս գտաւ զայն, ի րեւ ծառայ մտաւ անոր քով աշխատելու:

— Ամբողջ տարի մը պատրաստ եմ ձրի ձեր քով աշխատելու, եթէ խոստանաք Աստուածամօր պատկերը ինծի տալ:

Վաճառականը հաւանեցաւ: Բարի գիւղացին հաւատարմօրէն ծառայեց: Ոչ գիշերը եւ ոչ ալ ցերեկը հանգիստ կ'ընէր, այնքան եռանդ կը դնէր իր գործին մէջ: Երբ տարին վերջացաւ, իր հաշիւը խնդրեց:

— Բարեկամս, ըսաւ վաճառականը, թէեւ շա տղոհ եմ աշխատանքէդ, բայց կը ցաւիմ պատկերը քեզի չկրնալ տալուս: Կը նախընտրեմ դրամ վճարել:

— Ոչ, դրամ չեմ ուզեր, տուր ինծի ինչ որ որոշած էինք:

— Եթէ այդպէս է, տարի մը եւս ծառայէ եւ պատկերը կուտամ:

Հարկ էր տեղի տալ: Գիւղացին վաճառականին մօտ մնաց տարի մը եւս, առաջուան պէս հաւատարմօրէն ծառայելով: Երբ տարին լրացաւ վաճառականը դարձեալ վարանեցաւ իր խոստումը կատարելու:

— Ես որոշած եմ դրամ վճարել քեզի, ըսաւ, բայց եթէ կ'ուզես անպատճառ պատկերը ունենալ, տարի մը եւս պէտք է ծառայես:

թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Շար.)

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Աճաւասիկ տարեկան, այլեւս դարձած աւանդական հանդիսութիւն մը, որուն կազմակերպութեան մասին կուտանք քանի մը ծանօթութիւն :

1942 պատերազմին Արաքսի Թորոսեան, առանց աղմուկի, Սորպոնի նկուղներուն մէջ կը պահէ յիսուն –վաթսուն համալսարանական ուսանողներ, որպէսզի գերմանիա չղրկուին իբրեւ «աղատ աշխատաւորներ» : Բոլորին կը հայթայթէ մտաւորական աշխատանք : Եւ երբ պատերազմը կը վերջանայ, թէեւ այդ նոր սերունդը փրկուած էր, բայց շատերուն առողջութիւնը քայքայուած՝ սնունդի նուազութեան պատճառաւ եւ հիւծախտը բոյն դրած ուսանողական ոստանին մէջ :

Բոլոր սանաթօրիումները կը լեցուին հիւծախտաւորներով, մասնաւորաբար Սէն Թ'Իլէր տիւ Թուվէ (Իզէր) սանաթօրիումը, ուր այցելած էին Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան քոյրերը իրենց օգափոխութեան ընթացքին դէպի Կրընոպլ 1945ին : Այստեղ անոնք կը տեղեկանան, որ Հայ մը Պ. Մանիսալեան, նախապէս հիւանդ, որ բուժուելէն ետքը կը հիմնէ գիտական աշխատանոց մը,— անոր անունը մինչեւ այսօր կը յիշուի յարգանքով եւ երախտագիտութեամբ : Այս առթիւ Թորոսեան երկու քոյրերը կը խորհին դարման մը տանիլ այս կարօտ հիւանդ ուսանողներուն կացութեան :

Այս ուղղութեամբ Արաքսի, որպէս կարեւոր մէկ անդամը կրթական նախարարութեան, Սորպոնի մատենադարանին մէջ իր ունեցած պաշտօնէն օգտուելով կը ներկայանայ վերատեսուչ Կիւսթավ Ռուսէին եւ անոր կ'առաջարկէ տարին անգամ մը կազմակերպել գեղեցիկ փառատօն մը ի նպաստ կարօտ եւ հիւանդ ուսանողներու Սէն Թ'Իլէր տիւ Թուվէի սանաթօրիումին, ուր կը դարմանուին հիւծախտաւոր համալսարանական ուսանողներ, առանց դաւանանքի, եւ ազգի խտրութեան որոնց մէջ նաեւ Հայեր : Կիւսթավ Ռուսէ որ մեծանուն գիտնական մըն էր եւ համոզուած ընկերվարական մը, մեծ հաճոյքով կ'ընդունի առաջարկը, իր հաւանութիւնը կը յայտնէ եւ կը տրամադրէ Սորպոնի Ռիշըլէօ ամփիթատրոնը բոլորովին ձրի, իր հովանաւորութեան տակ :

Հանդէսին ղտած յաջողութեան հետեւանքով 1953ին կը փոխադրուի Սորպոնի մեծ ամփիթէատրը վերատեսուչ Ժան Սառոյի որոշումով, միշտ ձրի :

Փառատօնին գեղարուեստական բաժինը կը ստանձնէ Հայկանուշ, որպէս արուեստագիտուհի եւ գործին հմուտ, եւ յարմար կը գտնէ որ ըլլայ ան միջազգային Ֆոլքլորական պարերու հանդէս մը միայն, եւ այդ ուղղութեամբ կը դիմէ օտար դեսպաններու կրթական կցորդներուն, ապահովելու համար անոնց մասնակցութիւնը այս փառատօնին, ուր անոնք կը ներկայացնեն Ֆոլքլորական պարերով, տարազներով եւ նուագարաններով բոլոր ժողովուրդները Ասիայէն, Ափրիկէէն եւ զոյգ Ամերիկաներէն :

Այս օտար երկիրներու կողքին Հայկանուշ յայտագրին մէջ բաժին մը կը յատկացնէ նաեւ հայկական խումբերու եւ արուեստագէտներու : Պարած են Ռէժին Ցովան, Օփերա Քոմիքի պարուհի, իր հօրը Թադէոս Գարեգինի ընկերակցութեամբ : Օր. Ալիս Պօյաճեան, ընկերակցութեամբ Պեռնար Տէտէճեանի նուագախումբին, եւ ուրիշներ : Մասնակցած են նաեւ Գէորգ Եանըքեան իր երկսեռ երգչախումբով, գրեթէ ամէն տարի :

Երկար տարիներ պարած է «Ֆոլքլորական պարախումբ»ը Տիկին Քիւթնէրեանի, որ 1958ին կուտայ անոր «Սօսի պարախումբ» անունը :

Ցատկապէս յանձնարարելի է հայ հասարակութեան քաջալերել այս բարենպատակ ձեռնարկը, ինչպէս ամէն տարի սովոր ենք ընելու : Բարեսիրական ձեռնարկ մը, որ միաժամանակ հայկական ներկայութիւն մըն է Սորպոնի միջազգային մտաւորական ներկայացուցիչներուն հետ համաշխարհային համբաւով ծանօթ գպրութեանց այս տաճարին մէջ, որ կը կոչուի Սորպոն :

Ե. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Լիէժի համալսարանի խորհուրդը պատուաւոր տոքթորի աստիճան շնորհեց ակադեմական Վ. Համբարձումեանի :

Լիէժի համալսարանը, որ այս տարի՝ Նոյեմբերին պիտի տօնէ իր հիմնադրութեան 150ամեակը, իր վարիչին անունով գրութիւն մը յղած է հայ ականաւոր աստղագէտին, հրաւիրելով զինք մասնակցելու համալսարանի յոբելենական հանդիսութեան :

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄ

Թէյշէբայինի ամրոցին պեղումներուն ժամանակ յայտնաբերուեցաւ 93 մետաղեայ բաժակներէ բաղկացած սպաս մը : Բաժակներու վրայի սեպագիրները կը վկայեն, որ այս սպասը կը պատկանի ուրարտական թագաւորներ՝ Մենուասի, Արգիշտիի եւ Սարդուրի : Սպասը ունի երեք հազար տարուան հնութիւն :

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ Կ'ԱՐՏԱԾՈՒԻՆ

Սենեկալ, Մ. Նահանգներ, Հոլանտա, Ցունաստան, Անգլիա եւ ուրիշ երկիրներ ղրկուեցան « 66 – Բ» եւ «67 – Բ» տեսակի երեւան հազարէ աւելի երեւանեան զարթուցիչներ :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոնթրէալի մէջ, Ապրիլ 28ին, բացումը պիտի կատարուի «Էքսփօ–67» համաշխարհային ցուցահանդէսին :

Հայաստան եւս, Խորհր. Միութեան տաղաւարին մէջ պիտի ունենայ իր բաժինը եւ օրը՝ Մայիս 20ին :

Ահա թէ այս մասին ինչ յայտարարած է Բ. Մուրադեան, Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին նախագահը .—

Մոնթրէալի ցուցահանդէսին պիտի ներկայացուին ականաւոր նկարիչներու գործերը, առոնց մէջ՝ ծանօթ նկարիչ Մ. Սարեանի վրձինին պատկանող :

Մեծ տեղ պիտի յատկացուի կիրառական արուեստին : Խեցեղէն, փայտեայ եւ ոսկեայ աշխատանքներ ու իրեր, ցոյց պիտի տրուին նոյնպէս հայկական գորգեր :

Տպագրական գործը եւս իր բաժինը պիտի ունենայ :

Մայիս 20ին, Մոնթրէալի ձայնասփիւռը պիտի ձայնասփռէ հայկական ժողովրդական երգեր եւ երաժշտութիւն : Պիտի կազմակերպուի նաեւ համերգ՝ մասնակցութեամբ Կոմիտաս քառեակի, Գ. Գասպարեանի, Երեւանի օփերայի մենակատարներու եւ ուրիշներու :

×

Ապրիլ 4ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի նկարիչներու միութեան վարչութեան լիակատար նիստը, ուր վարչութեան նոր նախագահ ընտրուեցաւ նկարիչ Մհեր Աբեղեան :

Նախկինը՝ Ռ. Պարսամեան «պարտականութենէն ազատ » կացուցուած է «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ :

×

Լոռին հարուստ է ստորերկրեայ ջուրերու պաշարներով : Շատեր՝ աղբիւրներու վերածուած, մեծ նպաստ կը բերեն շրջանի բնակչութեան : 1943էն ի վեր կարգ մը աղբիւրներ կ'օգտագործուին Ստեփանաւանի բնակչութեան ջուր հայթայթելու համար : Այժմ աշխատանք կը կատարուի, որպէսզի Լոռիի ստորերկրեայ պաղ ջուրերը հասին Ստեփանաւանի, Ալավերդիի, Նոյեմբերեանի շրջաններու քաղաքներուն, գիւղերուն տուներուն ծորակներէն :

×

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան լոյս ընծայեց ԺԸ. դարու հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններուն երրորդ հատորը : Աշխատութիւնը կազմած է պատմական գիտութիւններու դոկտոր Լ. Խաչիկեան :

Հատորը ունի 814 յիշատակարան եւ կ'ընդգրկէ 1481էն մինչեւ 1500 թուականը : Լ. Խաչիկեան աշխատութեան պատրաստութեան համար օգտագործած է Մատենադարանի ձեռագիր գանձերուն հարուստ հաւաքածոն, ինչպէս Երուսաղէմի մէջ գտնուող հայերէն հարիւրաւոր ձեռագիրները :

Տասը տարուան ընթացքին պիտի հրատարակուին բոլոր հայերէն ձեռագիրներուն յիշատակարանները :

×

Մարտ 21էն մինչեւ 25, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ խոհարարներու եւ սպասեակներու մրցումը : Հայաստանի լաւագոյն խոհարարները պատրաստեցին հինգ ազգային ճաշեր, իսկ սպասեակները՝ մատուցանեցին զանոնք : Ցատուկ ժիւրի մը մրցանակներ յատկացուց լաւագոյն ճաշերուն եւ լաւագոյն սպասարկութեան համար :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

« Համազգային»ի Կեդր. Վարչութիւնս ուրախութեամբ կը յայտնէ թէ Բժիշկ Պետրոս Ց. եւ Ցովակիմ Ց. Եղէկեան – Դարբինեան կրթական հիմնարկութիւնը քսանեւհինգ հազար ամերիկեան տոլարի հիմնադրամ մը կը նուիրէ՝ «Ն. Փալանճեան» ճեմարանին մէջ համանուն գրական – մանկավարժական դասընթացք մը հաստատելու համար :

Շնորհակալութիւն մասնաւորաբար ընկ. Ց. Դարբինեանի որուն ջանքերուն ու նաեւ անձնական զոհաբերութեան շնորհիւ իրականացաւ այս ձեռնարկը. ճեմարանին հանդէպ ցոյց տուած իր բարեացակամ վերաբերումին համար :

« ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ »
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԻԾԱՂ

Բժիշկ մը հիւանդի մը տունը կը հրաւիրուի քննութեան համար :

— Ի՞նչ կը զգաք, պարոն, կը հարցնէ հիւանդին .

— Տարօրինակ անկանոնութիւններ մը լսողութեանս մէջ, տոքթոր, կը պատասխանէ հիւանդը :

— Այսի՞նքն :

— Օրինակ, սա պատէն կախուած ժամացոյցին թիք–թաքը կը լսեմ շարունակ :

— Ատիկա բան մը չէ, կ'ըսէ բժիշկը : Այս թիք – թաքը ես կը լսեմ :

— Այդ պարագային, տոքթոր, նոյն հիւանդութենէն ունենալու ենք, որովհետեւ, այդ ժամացոյցը տարիներէ ի վեր աւրուած ու կեցած է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ականջին քովէն մօրուքի վերնամաս մը կ'իջնէր մինչեւ այտերուն կէսը, շրթունքներուն վրայ խստութեան եւ կզակին վրայ յամառութեան չես գիտեր ինչ մը կը նշմարուէր : Ձեռքը երկաթէ կոթով հաստը գաւազան մը ունէր որ ի պահանջել հարկի զէնքի պաշտօն կը կատարէր :

Ահա այն օրը Վիտոք այսպէս կը ներկայանար իր դրասենեակը :

Գողերու գլխուն փորձանք դարձած, խիկ պարկեշտ մարդոց ալ պահապան հրեշտակը եղած օրէն ի վեր ամէն առտու այսպէս կը մտնէր ան իր դրասենեակէն ներս :

Շատերը հիմա պիտի զարմանան թէ ինչո՞ւ Վիտոք այդ տարօրինակ միջոցին կը դիմէր իր դրասենեակէն ներս մտնելու համար : Ինչո՞ւ չէնքով շնորհքով դռնէն ներս չէր մտներ եւ ջերմոցը կ'ընտրէր : Արդեօք կը վախնար թէ զէնքը կը ըսպաննէ՞ն ... : Ոչ ... : Վիտոք ոչ ոքէ կը վախնար ... : Վիտոքի աստղը փայլուն էր եւ ան իր աստղին վայ մեծ հաւատք ունէր .. : Վիտոք իր քաջութիւնը իրեն համար անխոցելի զրահ մը նկատած էր ... : Անոր նպատակն էր պարզապէս իր դրասենեակը մտնել եւ հոնկէ ելլել առանց ոեւէ մէկէ մը նշմարուելու ... եւ ահա ասոր համար էր որ մասնաւորաբար իրեն համար մեքենական ճամբայ մը շինել տըւած էր ... ուրկէ ուզած առենը իր դրասենեակը կը մտնէր եւ ուզած առենն ալ հոնկէ կը շողխանար առանց ոեւէ մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու :

Վիտոք գլխարկն ու գաւազանը սեղանին վրայ դնելէ ետք զանգակը զարկաւ :

Դուռը կիսովին բացուեցաւ եւ դրագիրներէն մէկը երեւցաւ սեմին վրայ :

— Նորութիւն մը կա՞յ, Մուկի – պոչ, հարցուց վարպետը իր աշակերտին :

—Ոստիկանապետին նամակ մը եկած է :

— Տուր :

Գրագիրը ծալուած եւ կնքուած թուղթ մը տուաւ Վիտոքի եւ աներեւոյթ եղաւ :

Վիտոք եղունգովը կնիքը բացաւ. Նամակը կարդաց, ուսերը թօթվեց եւ նամակը ճմռթկելով իւրովի մըլտաց :

— Ատիկա նորութիւն մը չէ, պարոն ոստիկանապետ : Ես ալ քեզի չափ եւ քեզմէ աղէկ գիտեմ թէ առենէ մը ի վեր ոճիրները աւելնալու վրայ են մայրաքաքաքին մէջ : Երկու գողութիւն տեղի ունեցած է, երեք խանութ թալանուած է, Պիսաիի մէջ զէն ի ձեռին գիշերային յարձակում մը գործուած է, ուրիշ մը Սըլլիի մէջ, դրամատէր Լաֆիթի տունը դուռը կոտրելով ներս մտնել փորձած է, եւ այս ամէնքը մէկ գիշերուան մէջ : Էհ, եթէ չգիտնայի թէ սա սրիկայ Արիսթօն բանտին մէջ մեռած է, միտքէս անանկ պիտի անցընէի թէ բանտէն փախչելով նորէն Փարիզ եկած եւ Արեւորդիներուն գլուխը անցած է : Բայց ատանկ բան ինչպէս անցընեմ մտքէս, բանտին մէջը մեռած ըլլալուն հաստատագիրը եւ թաղման արտօնագիրը ձեռքս է : Ինչ որ է, վերջին խնդացողը լաւ պիտի խնդայ : Սրիկաներ, Վիտոքը տակաւին չէ մեռած եւ միւսներուն պէս ձեր օձիքէն ալ պիտի բռնէ օր մը :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ :

— Ո՞վ է ան, գոչեց գաղտնի ոստիկաններու հրամանատարը Վիտոք :

Դուռը այս անգամ ալ կիսովին բացուեցաւ եւ նորէն միեւնոյն գրագիրը երեւաց.

— Թուք – Կլլող ու Երկաթ–ծեծողը առջի գիշեր Քէնքամբուա փողոցին մէջ սպաննուող փերեզակուհիին սպանիչները բռներ բերեր են :

— Հո՞ս են հիմա :

— Այո, հրամանատար :

— Ներս մտցուր :

Եղբօր պէս իրարու նմանող երկու երիտասարդներ, ձեռքերնին կապուած, անկարողութեան մատնուած ըլլալնուն համար կատաղութենէն դողդղալով, պատառատուն զգեստներով, մազերնին տակն ու վրայ, ցրցքնուած, գաղտնի ոստիկաններու կողմէ վայրագօրէն հրմշտըկուելով Վիտոքի առջեւ հանուեցան :

Վիտոք, ոտքի վրայ, սեղանին մօտը կեցած, գլուխը ետին, թեւերը խաչաձեւած, անոնց ներս մտնելուն կը սպասէր :

Երբ զանոնք տեսաւ, թեթեւ սարսուռ մը զգաց, բայց իր ներքին յուզումը ծածկելով, ամէնէն անխիղճ ոճրագործին վըրայ իսկ ազդեցութիւն ընող ձայնով մը ըսաւ .

— Դո՞ւք սպաննեցիք այդ կինը :

Երկու մարդասպաններէն մեծը գլխու վայրագ շարժում մը ըրաւ :

— Անոր ունեցածը գողնալու համար, անանկ չէ՞, հարցուց Վիտոք հուժկու ձայնով մը :

Պզտիկ մարդասպանը չնական դէմք մը առաւ .

— Խերը անիծածս, անգին դրկեցինք, դրկեցինք ա, տակէն բան մը չելաւ, պարապ սնտուկ է եղեր ... :

— Անունիդ ի՞նչ է :

— Իմ անունս Կուտ–չունի է :

— Իմս ալ Քար – կլլող :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Շաբաթ, 22 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 20,45ին
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՈԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վեննաիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :*
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻՍ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու-մանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան եւ Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Ցայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափորով շքերթ դէպի Ռէֆորմէի մեծեղ յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :
Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանու-թեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն :*
Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:
Կը խօսին — ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :
Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիի մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :*
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ե. Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ՝ ժամը 20·30ին Միչակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. « Արշալոյս » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՉԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Սաեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը* 15էն 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ոսկան Ղուկասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՈՍԿԱՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ –
(Սէօլէզցի)

մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, հեռախօսով կամ նամակով սգակից եղան եւ մխիթարեցին զիրենք իրենց մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԶԱՐՈՅԵԱՆԻ

մահուան առիթով :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները: Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տը Թոռա Փիէռ, Լիոն (7) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի *մէջ:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

A l'occasion de la Semaine Culturelle

ORGANISÉE PAR LE

YAN'S CLUB

EN SON SIEGE, 5 AVE. REILLE, PARIS (14e)

une journée exceptionnelle sera consacrée aux Artistes et Ecrivains Arméniens

Le Mardi 25 Avril de 16 à 21 heures

avec la participation de :

MARIE ATMADJIAN, SIRARPIE DER-NERSESSIAN, HOURI IPEKIAN, NARTOUNI, N. SARAFIAN, P. TOPALIAN, F. FEYDIT, E. UTUDJIAN, V. GARDON, VORPOUNI, ROUBEN MELIK, KIRAZ, N. BECHIKTACHLIAN.

QUI SIGNERONT LEURS LIVRES

ARCHAG, ARDACHE, BRUNA, PAPAZ, SANOUKIAN

QUI EXPOSERONT LEURS TOILES

(L'EXPOSITION SE POURSUIVRA LES 26, 27, 29 AVRIL DE 15 H. A 19 H.)

Cette journée sera la seule à être ouverte au public

ROSY ARMEN ET DE CHARMANTES HOTESSES VOUS Y RECEVRONT

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 16 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 16 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10889 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.889

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ

ԿԸ ԽՕՍԻ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը հրահանգէ, որ մամուլը լռէ: *«Կը կամենայինք ջերմապէս կոչ անել մեր Հանրային կարծիքին եւ մամուլին, որ այս իմաստով ամէն կասկածանք պէտք է վերջ գտնեն, ինչ որ ծանրօրէն վնասաբեր ենք նկատում մեր եկեղեցուն եւ ժողովրդին անուան եւ նրանց բարի համբաւին համար»*:

Շատ բարի, վեհափառ, մենք ալ վնասակար կը նկատենք մեր եկեղեցիին համբաւին համար (ո՛չ ժողովուրդին, հոս ժողովուրդը գործ չունի) եւ ճիշդ այդ պատճառով, կը խորհինք որ նախ եպիսկոպոսները պէտք է լռեն: Ի վերջոյ եթէ հայ մամուլը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ենթակայ չէ, *եպիսկոպոսները ենթակայ են*: Ինչու, Հայրապետը անոնց ելոյթները վնասակար չի նկատեր նախ, եւ անոնց չի տար այդ հրահանգը:

×

Ստորեւ առաջին մասը, Պոլսոյ պատրիարքին «ամբաստանագրին»: Աւելցնենք առանց յանցաւորները ճշդելու հոս կամ հոն, որ Պոլսոյ Պատրիարքը ստիպուած է պատասխանելու այդքան ծանր մեղադրանքներու եւ հայ մամուլն ալ պարտի տեղ տալ իր խօսքին, մանաւանդ որ պատրիարքական պաշտօնաթերթ ալ չունի որ «իր մալին» պէս գործածէ:

ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ ... ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

«Մեր ձեռքը նոր հասաւ Հայերէն յայտարարութիւն մը, որ Երուսաղէմի ծանօթ ձեռագիրներու մասին Յորդանանի ընդհանուր դատախազին պաշտօնագրին հայերէն թարգմանութիւնն ըլլալ կ'երեւի, — հրնելու համար հայերէն բնագիրը Արաբերէնի թարգմանուած այդ պաշտօնագրին, — հաւանաբար լոյս տեսած Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի տպարանէն: Անոր վերնագիրն է.

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՇԻՄԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ, ՎՃՌՈՒ ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԻ

«Տրուած ընդհանուր դատախազ Ջուհէյր Մրատի կողմէ, իրաւասու դատական հետապնդում սկսելու կամ կեցնելու, յանուն Յորդանանեան Հաշիմական Վեհափառ Թագաւորին»:

Ամբաստանող.— *Հանրային իրաւունք, յանուն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան*:

Ամբաստանեալ.— Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, *Ա. Սանտրիկեան, Շնորհք Եպս. Գալուստեան*:

«Ոճիրի նկարագրութիւն. — *Գողութիւն, օրինազանցութիւն թիւ* 406 1–դ *եւ* 1960*ի պատժական օրէնքին*»:

Ընդհ. Դատախազը սոյն պաշտօնագիրը եզրակացութեան կը բերէ հետեւեալ բառերով.

« Յետ մանրազնի՛ն (*ընդգծումը եւ բացականչման նշանը մեր կողմէն. Շ. Ա.*) *քննութեան կը հաստատեմ թէ* 28 *հայերէն ձեռագրեր որոնք Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին կը պատկանին, դուրս հանուած են* 1959*ին իրենց պահեստէն եւ փոխադրուած* Թուրքիա»... : (*Ընդգծումը մերն. Շ. Ա.*):

Մեր կառավարութեան պատկան բաժնին կը ձգենք հետաքրքրուիլ, թէ ի՛նչ պարագաներու եւ պայմաններու տակ այդ ձեռագիրները Թուրքիա փոխադրուած են. վասնզի այդ մասին պետութեան մը ընդհանուր դատախազին կողմէ «Մանրազնի՛ն քննութիւն» *կատարուած է, եւ* «հաստատուած» *տուեալներ կան անոնց Թուրքիա փոխադրուած ըլլալուն: Մենք նախ հարեւանցի ակնարկ մը պիտի նետենք ձեռագիրներուն «իրենց պահեստէն» դուրս հանուելու* թուականին *հետ առընչութիւն ունեցող հարցին վրայ եւ ապա պիտի հաստատենք որ ձեռագիրները «իրենց պահեստէն» հանողները Երուսաղէմի ներկայ պաշտպանը եւ իր երկու գործակիցները միայն կրնան ըլլալ:*

Անկախաբար ձեռագիրները «իրենց պահեստէն» հանողներու ինքնութենէն, պահ մը ենթադրենք, որ ըսուածը կը համապատասխանէ իրականութեան, եւ ձեռագիրները «դուրս հանուած են 1959*ին»: այս հաւաստումը ինքնին դատապարտութիւնը չէ՞ Երուսաղէմի ներկայ պատրիարքին, լուսարարապետին եւ իրենց գործակիցներուն: Ասոնց պաշտօնի բարձրանալէն առաջին անգամ են լման եօթը տարիներ, եւ այս մարդիկը լուր անգամ ունեցած չեն, որ իրենց աւանդապահութեան յանձնուած ամէնէն թանկարժէք հարստութիւններէն ոմանք պակսած են: Տակաւին նոր կ'անդրադառնան, թէ «յետ քննութեան յայտնի եղաւ իրապէս որ կը պակսին* 28 *ձեռագիրներ եւ թէ տեղը ուր կը պահուէին անոնք, ծածկուած էր փոշիով եւ սարդի ոստայններով»: Ինչպէս արդարեւ կը հաստատէ Յորդանանի Ընդհանուր դատախազը:*

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ միշտ: Խորհրդարանը լուծուեցաւ եւ կը կարծուի թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 28ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը հրաւիրած է Սպանիոյ դեսպանը եւ յայտնած անոր թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի շարունակէ իր քաղաքային եւ զինուորական թռիչքները Ճիպրալթարի վրայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Վիլլի Պրանտ յայտարարած է Լոնտոնի մէջ թէ «Պոն աւելի մօտ է Լոնտոնի քան կը կարծուի»:

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ մէջ, ցուցարարներ այրած են Միացեալ Նահանգներու դրօշակը:

ԱՆԳԼԻՈՅ թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքը ծանր հարուած մը եղած է աշխատաւորական վարչապետ Ուիլսընի համար: Արդարեւ պահպանողականները նոր յաղթանակ մը արձանագրած են:

ՄԱՏՐԻՏԻ Համալսարանին մէջ ուսանողական խռովութիւնները կը շարունակուին: Հազար ուսանողներ հաւաքուած փորձած են հասնիլ տեսուչին բնակարանը «Ֆրանքօ ո՛չ, ժողովրդավարութիւն այո՛» պոռալով, բայց ոստիկանութիւնը ցրուած է:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կարեւոր բարեփոխում կատարուած է ղեկավար խմբակին մէջ: Նպատակն է ձեռնարկել ազատական եւ տնտեսական լայն ծրագրի մը կիրարկման:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ Լիու Շաօ Շի կ'ամբաստանուի իբրեւ պատասխանատու զանգուածային մաքրագործումներուն: Անունն է այլեւս «Չին Խրուշչեւը»:

ՄԱԶՈՒԹԻ նոր խաւեր կը շարունակեն աղետալի կացութիւն մը ստեղծել ֆրանսական հիւսիսային ափերը: Ուրիշ տնտեսական աղէտ մըն ալ ստեղծուած է իբրեւ հետեւանք ձկնավաճառներուն համար: Հակառակ շատ ցած գիներուն, բնաւ ձուկ չի ծախուիր:

Օրը Օրին

ԵՍ ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄՆ ԵՄ

—o—

Ես *Մէճէլլէ* կարդացած մարդ եմ: Օ՜, եթէ գիտնաք թէ դեռ ի՛նչ գիրքեր կարդացուցած է ինծի՝ աշխարհ կոչուած Ուսանողութիւնը, դպրոցին մէջ կամ դպրոցէն դուրս,— օ՜ մատղաշ տարիք, որ ազազուն տունկի մը պէս կը կրես քմայքն հովերուն:

Մէճէլլէն դասագիրք մըն է, Կեդր. Վարժարանի ուսանողութենէս յիշատակ, հաւաքածոյ օրէնքներու, քաղուած՝ *Իմը Ֆըքըհ*էն, իսլամական Օրինագիրքէն, իբրեւ «աստուածային ներշնչումով գրուած» (ինչպէս կ'ըլլան բոլոր հին օրէնքները), ձեռամբ Իմամը Ազամ էպու Հանիֆէի, (ունինք հայերէն թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Նիկողոս Թօփճեան, 5 հատորով, տպուած 1889ին):

Այս օրինագիրքէն կը յիշեմ դեռ սա արդարադատութիւնը .— Երբ ցորենի արտը ցանկապատ չունի, անպարտ է եզը կամ կովը, որ կը մտնէ արտին մէջ եւ կ'ուտէ ցորենը:

Եբրայական օրինագիրքը եւս կը ձայնակցի իսլամական արդարադատութեան այս պատգամին. «Մի կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ» (Բ. Օր. Իե. 4): Ուրեմն, կալին մէջ եզը կամ կովը ցորեն է կերեր՝ անպարտ է, քանի եզին կամ կովին ցռուկը կապած չէք:

Մեր ժողովրդական իմաստութիւնը եւս կը ձայնակցի այս *սաքոէ* արդարադատութեան, երբ կ'ըսէ. «Դուռդ գոց պահէ որ գող չ'ընես դրացիդ»: Ուրիշ խօսքով՝ երբ բաց կը մնայ դուռդ, յանցաւորը ... գո՞ղն է, եթէ բան մը կը պակսի տանդ մէջ:

×

— Օրհեալ բերանդ չբացիր երբեք, Արա՛զ:

Այսպէս կ'ըսեն ու կը գրեն ինծի, կարդալէ ետք Երուսաղէմի պատմութիւնները: Է՛հ, ընկերներ եւ բարեկամներ, ես... գողերուն կողմն եմ, ինտո՞ր բանամ բերանս: Ես կարդացեր եմ Էպու Հանիֆէի Օրինագիրքը, Մովսէսի Հրնգամատեանը եւ մեր ժողովրդական իմաստութեան ժողովածուն: Ուրեմն, իմ դատողութիւնս կազմուեր է ոչ թէ ձեր հասկացողութեան ձեւով, այլ «աստուածային ներշնչումին» ժառանգութեամբ, այն ուսումով որ կը կրէ հին կրօնքներու թելադրանքը կամ կը մատնէ հին բարոյական աւանդութեանց դրոշմը:

Ո՛չ, յանցաւոր չեն Երուսաղէմի գողերը, ցորենին արտը մտնող կովերը, տունըդ կամ գանձատունդ պարպողները: Ահա թէ ինչո՛ւ ոչ իսկ մէկ տող գրեցի՝ երբ հայերէն թերթերը, ինչպէս եւ օտար մամուլը, լեցուեցան կաթողիկոսի, պատրիարքի եւ եպիսկոպոսի յայտարարութիւններով.

— Գողցուած են ձեռագիրները...

— Չեն գողցուած, այլ Լոնտոն տարուած են...

— 28 ձեռագիր հատորներ էին...

— Ո՛չ, 23 ձեռագիր հատորներ...

— Հապա ո՞ւր են միւս հինգ հատորները...

— Պոլսոյ պատրիարքն է գողը...

— Երուսաղէմի պատրիարքն է գողը...

Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ ես ալ ձայն բարձրացնեմ այս աղմուկին մէջ: Պիտի ըսէի.

— Թող ձայն բարձրացնէ ցորենի արտը, ի՛նքը: Թող ցորենի արտը ի՛նքը մատնէ ընչէ կարմիր կովը, որ ցորեն է կերեր:

Ցանկարծ զանգակի նոր ձայն մը.

— Այսու մենք պիտի կամենայինք ջերմապէս կոչ անել մեր *հանրային կարծիքին եւ մամուլին*, որ ... ամէն կասկածանք վերջ գտնեն, ինչ որ ծանրօրէն վնասաբեր ենք նկատում մեր եկեղեցուն եւ ժողովրդին անուան եւ նրանց բարի համբաւին համար:

Կաթողիկոսն է որ կը յայտարարէ այսպէս, այս անգամ՝ արեւելահայերէնով:

Այս յայտարարութեան միտ բանին պարզ է եւ յստակ .— Հանգիստ ձգեցէք կովը:

Այլեւս ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, ինչո՞ւ բանամ «օրհնեալ բերանս»:

Նախ, ես սանթիմ մը արժէք չեմ տար այդ յայտարարութեանց: Եթէ արժէք տայի, պիտի բաժնէի ապիկարութիւնը՝ որ գետի պէս կը յորդի մեզի հրամցուած բոլոր պատմութեանց մէջէն: Գողերուն մեղքը բաժնելէս ետքը՝ կ'ուզէք որ ապիկարներուն մե՞ղքն ալ բաժնեմ:

Երկրորդ, վերադառնալով անոնց՝ որ ո՛չ կաթողիկոս են, ո՛չ պատրիարք, ո՛չ եպիսկոպոս, բայց կը սպասեն որ բանամ «օրհնեալ բերանս», կը հարցնեմ.— Ինչո՞ւ Լոնտոն չդրկեցիք զիս եւ ղրկեցիք մարդիկ, որոնք որովհետեւ նախազա՞հ են, մեծահարո՞ւստ են, մեթրո՞վ կը չափուին թէ սանթիմներով, եւ այժմ «պապանձումն Զաքարիայի»՝ համրացած են բոլորը:

Ինչո՞ւ Երուսաղէմ չղրկեցիք զիս, որպէսզի պեղումներ կատարէի վանքին գանձատան նկուղներուն մէջ՝ գտնելու համար խարազանները, զորս Հռովմայեցիք գործածեցին Յիսուսի կռնակին վրայ, ոչ թէ չարչարելու՝ այլ խոստովանցնելու համար:

Առաջին աշխարհամարտին ընթացքին՝ երբ վարչապետ էր Քլեմանսօ, պատերազմի նախատէն արտօնութեամբ Փարիզ կը վերադառնայ բարձրաստիճան սպայ մը, կ'այցելէ վարչապետարան, ուր, սանդուղներուն վրայ դէմ առ դէմ կուգայ Քլեմանսոյի, զոր կը բարեւէ, բայց դեռ բերանը բացած չէր՝ երբ Վագրը խրոխտիւ կը յայտարարէ.

— Պաշտօնանկ կ'ընեմ ձեզ...

— Բայց, Պարոն վարչապետ, եկած եմ արտօնութեամբ...

— Պաշտօնանկ կ'ընեմ ձեզ եւ իբր պատիժ...

— Բայց, Պարոն վարչապետ...

— Պաշտօնանկ կ'ընեմ ձեզ թերացումի մը պատճառով չէ, այլ ցոյց տալու համար թէ կրնամ պատժել նոյնիսկ անմեղը:

Ա՜խ, ի՞նչպէս բացատրեմ ես մերիններուն թէ հարցեր կան, գործեր կան, պաշտօններ կան, որոնց մէջ պէտք է ունենալ անմեղներն իսկ պատժելու սիրտ եւ քաջութիւն:

Եթէ զիս ղրկէիք Երուսաղէմ, Յիսուսի խարազանն ի ձեռին՝ աքաղաղի պէս կը խօսեցնէ ոչ միայն վանքին հաւերը, այլ եւ աքաղաղները, խաբեղաները, եւ առաջին առթիւ՝ անմեղները:

Բայց կը տեսնեմ որ կաթողիկոսը կ'ըսէ.

— Թող լռէ մամուլը:

Պատրիարքը եւս կ'ըսէ.

— Թող լռէ մամուլը:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս փերմանը կամ հրամանը:

Մարդիկը գոհ են որ ցանկապատ չունին ցորենի արտը, եւ միտք ալ չունին ցանկապատ հիւսելու՝ մեղքնալով կովը եւ գողերը:

Լաւ, ե՛ս ալ կովերուն եւ գողերուն հետ եմ: Ի՞նչ կ'ուզէք, այս աշխարհէն բան մը հասկցող եթէ կայ՝ կովերն ու գողերն են:

ԱՐԱԶ

ՅԻՍՈՒՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

Գ.

— «Ի խաչ հան զդա ...»:

Մահավճիռ ըստ Հռովմայեցւոց, կը պահանջէին Հրեաները կրկին ու կրկին, հետզհետէ աւելի սպառնագին: Ու Պիղատոս, — ազմկարար ազգէն մէկ հոգի աւելի, մէկ հոգի պակաս՝ հո՞գն է հատեր որ փարանի, — համաձայնեցաւ վերջ դընել «Հրէից Թագաւորին» կեանքին՝ հռովմէական ձեւով, ինչպէս կը պահանջուէր, ու լուաց ձեռքերը եբրայական ձեւով (Բ. Օր. ԻԱ. 6):

Հռովմէական մահապատիժը երկու արարուած ունէր. — Նախ չարչարանք, յետոյ խաչելութիւն:

Սատիֆ չարչարանքներէն զատ, որոնց մասին խօսեցայ անցեալ անգամ, Պատմութեան մէջ, օրինակ՝ Ինկաներուն մօտ, ծանօթ են չարչարանքներ, որոնք կրօնական նշանակութիւն ունին, ծիսական նկարագիր, եւ կը կոչուին սրբազան (sacré) չարչարանքներ (կարդալ La Torture est-elle sacrée, տեսնել Ֆրանս. Բժշկ. Ուս. Միութեան պարբերաթերթը, Փրոպլէմ, Թիւ Փետրուար – Մարտ 1966): Հեթանոսական շրջանի այդ վկայութեանց պէտք է կապել քրիստոնէական շրջանի ինքնամատոյց մարտիրոսութիւնները, միշտ նոյն ցանկութեամբ եւ հաւատքով, — հաճոյ դառնալ աստուածներուն:

Աւետարանի չարչարանքներուն մէջ վերլուծել Յիսուսի ինքնամատուցումը եւ Հռովմայեցւոց բարբարոսութիւնը, մէկ կողմը՝ միսթիսիմ, միւս կողմը սատիսմ, շատ կը հեռացնէ մեզ ներկայ յօդուածին վախճանէն, — զանց կ'առնեմ:

Հռովմէական չարչարանքները կը կատարուէին խարազանի հարուածներով, — կարճ կոթով խարազաններ էին առանք, արդիական տարազով՝ կատուի պոչ, որոնք կաշիէ երկու կամ երեք ժապաւէններ ունէին եւ այդ ժապաւէններուն ծայրը հաստատուած էին կապարեայ գունդեր եւ ոչխարի ոսկորներ, նախընտրաբար վէգ կոչուած ոսկրիկները: Մերկացնելէ ետք մահապարտը՝ կը կապէին հաստատուն ձողի մը, այնպիսի ձեւով մը որ դըլուխը եւ ուսերը կախուէին առաջ, եւ մասնաւոր զինուորներ կը խարազանէին կատաղօրէն, վայրագօրէն, առանց երբեք խնայելու, կուրծքին եւ թիկունքներուն: Եբրայական օրէնքը սահմանած էր հարուածներուն թիւը, — 40 հարուած: Բայց տարօրինակ ... արդարութեամբ մը, որ Շէյքսփիրի եւս ծանօթ է, որպէսզի սահմանուած չափէն աւելի չզարնուի սխալմամբ, ընդունուած էր խարազանումը դադրեցնել 39րդ հարուածէն ետք, — տասներեք հարուած՝ կուրծքին, տասներեք հարուած աջ թիկունքին եւ տասներեք հարուած ձախ թիկունքին: Կապար կապուած խարազանները ոսկոր կոտրելու ուժ ունէին, իսկ վէգ կապուած խարազանները միսը պատռելու ուժ ունէին: Կապարի եւ ոսկորի այս հարուածներուն տակ արիւնը կը ցայտէր եարեան բղխիք մտած դժբախտի մը կերպարանքը կը բատանար մահապարտը: Բայց բաւական չէր այդ չարչարանքը, — յունապի ճիւղերով, որոնք ոսկորի նման կարծր փուշեր կ'ունենան, կը զարնէին գլխուն, կը զարնէին մարմնոյն, խոցելու խոցոտելու համար արիւնլուայ զանգուածը: Նոյն փուշերով թաղի ձեւ տուած՝ պսակ մը կը շինէին (couronne d'épines) գլխուն վրայ կը դնէին, եւ վիրաւորելու համար եար՝ կ'ապտակէին, կը թքնէին երեսը, ու ծիծաղելի կերպարանք մը տալու համար արեան բոցերով վառած այս ... տէրըն-տասին՝ ծիրանի պատմուճան մը կը նետէին ուսերուն, եղէգ մը կը դնէին աջ ձեռքին մէջ իբրեւ թագաւորական գաւազան, ծունկի կուգային առջեւը, կ'առակէին, կը խայտառակէին, ծաղր ու ծանակ կ'ընէին՝ գոչելով.

«Ողջ եր, արքայդ Հրէից» (Մարկ, ԺԵ. 18):

Պղուտարքոս կը վկայէ (Coriolan, 24) թէ այս անողորմ, այս անագորոյն խարազանումը բաւական էր յաճախ, որ զոհը մեռնէր հարուածներուն տակ, դեռ խաչի վրայ չբարձրացած:

Իբրեւ հետաքրքրութեան արժանի պարագայ, այս տեղ յիշեցնեմ անցողակի թէ Յիսուսի չարչարանքներու այս նկարագրութիւնը կը թուի փառոտի մը փիլոնի աւանդած մէկ դրուագին, – Կարաբասի ողբերգական – կատակերգական պատմութիւնը, զոր չի մերժեր Ռէյնաք:

Չարչարանքի այս առաջին արարուածէն ետք, կը կազմուի թափօրը դէպի խաչելութեան վայր: Հռովմէական օրէնքով՝ մահապարտը, իր վիզէն կախ տախտակ մը, որու վրայ գրուած կ'ըլլար մահապարտութեան պատճառը, ուսերուն վրայ խաչին մէկ թեւը՝ լուծքի պէս դրուած, պարտաւոր էր մինչեւ մահավայր տանիլ իր մահուան գործիքը, զինուորական ջոկատ մը իր շուրջը, առջեւէն մունետիկ մը, որ բարձրաձայն կը յայտարարէր մահապարտին անունը եւ մահավճիռը:

Յիսուս, արիւնաքամ եւ խորապէս խոշտանգուած, չարչարանքի նկարագրութի'նը վկայ, չէր կրնար քալել, ո՞ւր մընաց խաչափայտը կրել: Հռովմայեցիները տարապարհակ աշխատանքի կոչեցին Հրեայ մը, ագարակապան, որ օրն Ուրբաթ ըլլալով՝ աշխատանքը թողած, կէսօրին, կը վերադառնար տուն: Վա՛յ թէ մերժէր, — էշը կ'առնէին ձեռքէն ու կը կորսնցնէր հարստութիւնը: Խաչափայտը դրին ուսերուն վրայ, Յիսուս առջեւէն, մունետիկը առջեւէն, զինուորները ետեւէն, ցուցադրական ամէն մանրամասնութիւն կատարեալ, յառա՛ջ դէպի Գողգոթա:

Ըստ եբրայերէն լեզուի՝ Գուլգոթա կամ Գուլգուլէթ, թարգմանուած «տեղի կառափելոյ» (Մատթ. ԻԷ. 33 եւ Մարկ, ԺԵ. 22) կամ Գագաթ (Ղուկ. ԻԳ. 33) կամ Գագաթան (Յովհ. ԺԹ. 17): Արմատական նշանակութիւնը՝ գանկ, վիճելի՝ ըստ ոմանց:

Թողունք աւանդութիւնը, ի՛նչ առասպելներ հիւսուած են այս տեղանուան մասին:

Ադամ թաղուած է, կ'ըսեն, այն բարձրացող ժայռին մէջ, որ այս անունը կը կրէ եւ Յիսուսի խաչին հիմը խրուած ու հասած է մինչեւ Ադամին գանկը, — այդ պատճառով՝ Գողգոթա (գանկ) կոչուած է խաչելութեան մահավայրը: Ըստ այլոց՝ Երուսաղէմի տեղագրական պատկերը կը յիշեցնէ մարդկային կմախք մը, որու գանկը կը կազմէ Գողգոթան: Եւ վերջապէս ընդունուած է թէ Գողգոթան կը ներկայացնէ մահապարտներու գլխատման վայրը, «տեղի կառափելոյ», որ բըլուր մը կը ձեւացնէր գանկերով կազմըւած, — ադկէ՝ իր անունը: Ու ժողովուրդները, որ անցած են այդ երկրամասէն, բոլորը կոչած են գագաթ կամ գլուխ, գանկի ձեւ ստացած անով որ յայտնի են քթի, բերնի եւ աչքերու նըմանցուած խոռոչներ:

Վայրը կը գտնուէր քաղաքէն դուրս, ճամբու մը եզերքը, այնպէս որ անցորդը կրնար տեսնել եւ կարդալ խաչեցեալին գլխուն վերեւ հաստատուած տախտակին արձանագրութիւնը, — Հռովմայեցիներուն ուզածն ալ ա՛յդ էր յատկապէս:

Երբ կը հասնին Գողգոթա, «էր ժամ երրորդ եւ հանին զնա (Յիսուս) ի խաչ».

կ'աւանդէ Մարկոս (ԺԵ. 25), մինչ ըստ Յովհաննէսի՝ «վեցերորդ» ժամուն նոր կը մեկնէին դեռ Կապարաթայէն (ԺԹ. 14): Շատ փորձեր կատարուած են սրբագրելու համար այս հակասութիւնը, — օրինակ ըսուած է թէ յունարէն գամմա գիրը կը համապատասխանէ երեքի, իսկ դիգամմա՝ վեցի, ուրեմն գիրի շփոթութիւն:

Ի՞նչպէս խաչը հանեցին եւ ի՞նչպէս մեռաւ Յիսուս, — մահուան բուն պատճառը՝ յաջորդով, ըստ բժշկական տեսակէտներու:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Յառաջի Ապրիլ 13ի թիւով ներկայացուցինք մէկ երեսը այն վէճերուն, որոնք կը վերաբերին Հայոց պատմութեան եւ դպրութեան մեծագոյն դէմքերէն՝ Մեսրոպ Մաշտոցի: Այս անգամ կուտանք Ստ. Մալխասեանցի հետեւեալ գրութիւնը:

Հայ ազգի մեծ զաւակի եւ նրա անզուգական բարերար Մեսրոպ Մաշտոցի ծագման մասին մենք շատ քիչ տեղեկութիւն ունենք: Նրա կենսագրութեան ամենահեղինակաւոր աղբիւրը, Կորիւնը, որ նրա աշակերտն ու աշխատակիցն էր, գրել է համառօտ կենսագրութիւն «Վարք սրբոյն Մեսրոպայ վարդապետի» վերնագրով, որի մէջ հետեւեալ տեղեկութիւններն է տալիս նրա ծագման մասին. «Առն, զոր ի նախակարգ բանիս նշանակեմք ... է Մաշտոց անուն, ի Տարօնական գաւառէն, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն երանելւոյ Վարդան կոչեցելոյ: Ի մանկութեան տիսն վարժեալ հելլենական դպրութեամբն, եկեալ հասեալ ի դուռն Արշակունեաց թագաւորաց Հայոց Մեծաց, կացեալ յարքունական դիւանին, լինէր սպասաւոր արքայատուր հրամանացն»: Ուրեմն Մեսրոպ վարդապետի անունն եղել է Մաշթոց կամ Մաշտոց, նա եղել է Տարօնի Հացեկաց գիւղից, Վարդան անունով մի երանելի մարդու որդի: Մանկութեան հասակում սովորել է յունարէն լեզուն, եկել հասել է Մեծ Հայք, Արշակունի հայ թագաւորների դուռը, ծառայութեան է մտել արքունական դիւանը եւ կատարել է արքայական հրամանները:

Այսքան միայն, շատ քիչ, շատ ժլատ տեղեկութիւն: Խորենացին որ նոյնպէս եղել է աշակերտ եւ ժամանակակից Մեսրոպին, այս տեղեկութեան վրայ մի խօսք է աւելացնում. — «Սնեալ եւ ուսեալ առ Մեծին Ներսէսի» (Գ. 47): Հին աղբիւրներից ուրիշ լրացուցիչ տեղեկութիւններ պակասում էին: Վերջերս երբ բանասիրական գրականութիւնն սկսեց մեր մէջ զարգանալ, բանասէրներից ոմանք, ինչպէս Ղ. Ալիշան (Հայապատում), Գարագաշեան (Քննական պատմութիւն) աւելի ոչինչ չասացին Մեսրոպի ծագման մասին: Ուրիշները որոշ հիմունքներով, մի քայլ առաջ գնացին: Այսպէս, Մ. Օրմանեան Ազգապատումի մէջ (էջ 266) գրում է. «Նորա անունն է Մաշթոց, հայրը Վարդան, ծննդավայրը Հացիկ գիւղ Տարօն գաւառի մէջ, որով կը լինի Մամիկոնեան ազգի կամ ցեղի սերունդ, քանի որ արքունիքի մէջ պաշտօնավարութեամբ ռամիկ դասակարգէ չլինելն ալ կը վկայուի, Ներսէսի օրով աշակերտած է յոյն եւ ասորի դպրութեանց եւ իր յաջողութեան եւ թերեւս ազգատոհմին ալ շնորհիւ արժանի եղած է Ներսէսի հաւատարիմ աշակերտներէն մէկն ըլլալ»:

Այս խօսքերում ես անհաւանական եմ համարում Օրմանեանի եզրակացութիւնը, թէ Մեսրոպը պէտք է Մամիկոնեան ազգի կամ ցեղի սերունդ լինէր, քանի որ Տարօնը՝ նրա ծննդավայրը, Մամիկոնեան տոհմին էր պատկանում այդ ժամանակ, որովհետեւ Տարօնը պարունակում էր խիտ բազմութեամբ դեղջուկ ժողովուրդ, շինական կամ ծառայ, իսկ Մամիկոնեան տոհմը հազիւ մի քանի տասնեակ անձից բաղկացած լինէր. ուրեմն Տարօնացի լինելուց չի կարելի եզրակացնել թէ Մեսրոպը այդ ընտրեալ սակաւաթիւ անձերից մէկն է եղել եւ ոչ Տարօնացի լոկ շինական:

Մ. Աբեղեանն էլ նման կարծիք է յայտնում (Գրականութեան պատմութիւն, 72), «Նա (Մեսրոպ) ծառայութիւնը թողնում է 394 թուին եւ դառնում կրօնաւոր, «մերկանալով իշխանակիր ցանկութիւնները»— գրում է Կորիւնը: Այս ակնարկից, ինչպէս եւ այն հանգամանքից, որ նա շատ երիտասարդ հասակում արժանացել է արքունի քարտուղար դառնալու եւ եղել է զինուորական, այն էլ ոչ սովորական զինուոր, պէտք է կարծել, որ նա ծագումով ազնուական է եղել եւ ոչ ժողովրդի ստորին խաւերից, ինչպէս առանց որեւէ հիմքի գրել են վերջերս»: Այս խօսքերում էլ ես անհաւանական եմ համարում Մ. Աբեղեանի բացատրութիւնը Կորիւնի «իշխանակիր ցանկութիւնները» իբրեւ ապացոյց Մեսրոպի իշխանական ծագման: Այս խօսքը ես հասկանում եմ իբրեւ իշխանութիւն բանեցնելու ցանկութիւնները» որպիսին նա կ'ունենար լինելով արքունի քարտուղար:

Այս երկու կարծիքները որքան եւ հաւական, բայց եւ այնպէս ենթադրութիւններ են, քանի որ հին աղբիւրներից դրական ապացոյցներ չկան: Սակայն ուշադիր քննողը հին մատենագրութեան մէջ էլ կը գտնի Մեսրոպի ազնուական ծագումը նշանակող ապացոյցներ:

Վերցնենք ամէնից առաջ Կորիւնին: Նրա վկայութեան մէջ ինչպէս վերը բերինք, Մեսրոպ Մաշտոցը կոչուած է «որ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍՆ ՈՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Դժուար էր դիմադրել հարուստ եւ աղուեցիկ վաճառականի մը: Գիւղացին պարտաւորուեցաւ հպատակիլ: Տարի մը եւս մնաց եւ նոյն եռանդով ծառայեց: Երրորդ տարուան վերջը, վաճառականը պատէն վար առաւ Աստուածամօր պատկերը, տուաւ գիւղացիին եւ ըսաւ.

— Ահա, բարի մարդ, քեզի կուտամ այս պատկերը իբրեւ վարձք քու երեք տարուան աշխատանքիդ, թող Աստուած պահէ քեզ եւ փափաքներդ կատարէ:

Գիւղացին առաւ Աստուածամօր պատկերը եւ անմիջապէս գնաց այն երկիրը, ուր չար ոգին կը նեղէր գեղանի իշխանուհին: Երկար քալեց եւ մայրաքաղաք հասաւ, ուղղակի պալատ գնաց:

— Եկած եմ գեղանի իշխանուհին բժշկելու, ըսաւ:

Իսկոյն արքայական յարկաբաժին առաջնորդեցին զինք եւ ցոյց տուին դժբախտ իշխանուհին: Աման մը ջուր ուզեց, Աստուածամօր պատկերը երեք անգամ մխրճեց ջուրին մէջ եւ իշխանուհիին պատուիրեց այդ ջուրով լուացուիլ: Լըւացուելուն պէս, չար ոգին մրրիկի մը նըման դուրս ելաւ իշխանուհիին մարմնէն եւ անյայտացաւ: Հիւանդութիւնը անցած էր, գեղանի աղջիկը վերագտաւ իր առողջութիւնը:

Թագաւորն ու թագուհին շատ ուրախացան եւ չէին գիտեր թէ ինչպէս վարձատրեն «բժիշկը»: Տիտղոսներ, կալուածներ, լեցուն թօշակ խոստացան:

— Ոչ, պատասխանեց պարկեշտ գիւղացին, ես վարձատրութիւն չեմ ուզեր, ոչ մէկ բանի պէտք ունիմ:

— Քանի որ ան իմ կեանքս փրկեց, ըսաւ իշխանուհին, իր կեանքի ընկերուհին դառնալ կ'ուզեմ:

Թագաւորն ու թագուհին իրենց հաւանութիւնը տուին: Հարսնիքը կատարուեցաւ:

Այն օրէն պարկեշտ գիւղացին պալատին մէջ ապրեցաւ, գեղեցիկ զգեստները հագաւ եւ թագաւորին սեղանէն ճաշեց:

Ատեն մը ետք, թագաւորին ու թագուհիին ըսաւ.

— Թոյլ տուէք, խնդրեմ որ իմ հայրենի երկիրս վերադառնամ, ծերուկ մայրս տեսնել կ'ուզեմ:

— Ես ալ կուգամ, ըսաւ գեղանի իշխանուհին, մայրդ ալ անպատճառ քեզի պէս բարի ու ճշմարտախօս մէկն է:

Երկուքը միասին ճամբայ ելան: Ջիերը, կառքը, ամէն ինչ թագաւորին կը պատկանէին: Երկար ճամբորդեցին եւ հանդիպեցան ստախօս խաբեբային: Թագաւորին փեսան տեսաւ, կառքը կեցուց եւ ըսաւ.

— Բարեւ, բարեկամ: Ճանչցա՞ր զիս: Կը յիշե՞ս, երբ կ'ըսէիր, թէ աշխարհիս վրայ լաւ ապրելու համար անհրաժեշտ է ստել, կեղծել եւ քծնիլ: Բարեկամս էիր, բայց չխղճահարեցար պատառ մը հացի համար աչքերս փորելու:

Խորամանկը վախցաւ եւ շփոթութեան մատնուեցաւ:

— Մի վախնար, ըսաւ թագաւորի փեսան, քեզի դէմ ես ոխ չունիմ: Ուրախ եմ միայն, որ ճշմարտութիւնը յաղթանակեց:

Եւ անոր պատմեց իր գլխուն եկածները:

Խաբեբան ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ մտածեց ինքն ալ անտառ երթալ կարկաչուն աղբիւրին մօտ: «Թերեւս, կը մտածէր, հոն կը սորվիմ երջանիկ դառնալու միջոցը»:

Անտառ գնաց, գտաւ կարկաչուն աղբիւրը: Բարձրացաւ կաղնիի ծառին վրայ, եւ գիշերուան սպասեց: Ճիշդ գիշերին, չար ոգիները եկան, ծառին ստորոտը հաւաքուեցան, նշմարեցին խաբեբան, որ զիրենք մտիկ կ'ընէր, վար առին ծառէն եւ կտոր կտոր ըրին:

թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

դի առն երանեւոյ Վարդան կոչեցելոյ » ։ Այս վկայութիւնը բերուած է համաձայն Կորիւնի հինգ ձեռագրերի, որոնք բոլորը չատ նոր ժամանակից են՝ 18 – 20րդ դարերից ։ « Երանելի» բառն այստեղ չատ անտեղի է, մի անծանօթ մարդու մասին, որի ոչ սրբութիւնն է յայտնի, ոչ բարձրաստիճան հոգեւորական լինելը եւ ոչ էլ որեւէ առաքինութիւն՝ գրաբարում չեն ասում երանելի ։ Այսպիսի դէպքում, պատուի համար գործ են ածում «բարեպաշտ» բառը. « որդի առն բարեպաշտի», առկայն Կորիւնի պատմութեան երկու ճառընտիրը, 14 – 15րդ դարերից, երանելի բառի փոխարէն ունեն «երեւելի»— «որդի առն երեւելոյ», որ չատ աւելի տեղին է եւ բնական ։ Այս երկու ճառընտիրները բազմաթիւ ընտիր փոփոխակներ են պարունակում, որոնցով ուղղւում են նորագոյն ձեռագրերի աղաւաղուած բնագրերը, բայց Մ. Աբեղեանը ցաւօք չի մուծել բնագրի մէջ, ինչպէս երեւում է ժամանակի չտապողականութեան պատճառով, (որ յիչում է առաջաբանում) ։ Ցամենայն դէպս մենք լիակատար իրաւունք ունենք պնդելու, որ Կորիւնը Մեսրոպին ճանաչում է որդի մի երեւելի՝ այսինքն նչանաւոր, աչքի ընկնող մարդու, որ կարող է միայն ազատ – ազնուական ծագում նչանակել ։ Աւելի պարզ գրում է այս մասին Անանիա Շիրակացին իր ժամանակագրութեան մէջ (էջ 389), որ Դանիէլեան նաչանագրերը 29 հատ են, «իսկ զեօթ» գրոցն պակասութեան Մեսրոպ երանելի ի Հացեկաց Տարաւնոյ յազատ տանէ հայցեալ յԱստուծոյ եւ ցուցաւ նմա ի տեսլեան» ։ Ուրեմն թէ այժմեան բանասէրները եւ թէ հին վկայութիւնները ցոյց են տալիս, որ Մեսրոպ Մաչտոցը ազատ տանից է եղել, այսինքն ազնուական դասակարգից, առանց աւելի մանրամասնութեան ։ Ես ուզում եմ մի համարձակ քայլ էլ անել աւելի պարզ որոչելու համար նրա ծագումը, օգտուելով Փաւստոս Բիւզանդի մի քանի տեղեկութիւններից ։ Բիւզանդը պատմում է (Դ. էջ 1), որ Վրթանէս կաթողիկոսի որդուն՝ Յուսիկին չատ փոքր հասակում (ըստ ոմանց տասներկու տարեկան) ամուսնացնում են Տիրան թագաւորի աղջկայ հետ ։ Մի անգամ միայն Յուսիկը ամուսնական կապ է ունենում իր կնոջ հետ, որը յղանում է եւ ծնում երկորեակ՝ Պապին եւ Աթանագինէսին ։ Այնուհետեւ նա զզուանքով դադարում է կնոջ հետ կենակցելուց, որ եղերական հետեւանք է ունենում երկուսի համար էլ ։ Ուրիչ տեղ (Դ. 15) Բիւզանդը պատմում է թէ, Պապը եւ Աթանագինէսն անառակ կեանք էին վարում, հոգեւորական կեանքը արհամարհում ու ծաղրում էին, չէին կամենում հայրապետական աթոռի ժառանգ դառնալ ։ Նրանք ամուսնացել էին թագաւորի քոյրերի հետ ։ Աթանագինէսի որդին եղաւ Ներսէս մեծ անուանի կաթողիկոսը, իսկ Պապի կնոջ անունն էր Վարազդուխտ, որ ամուլ անզաւակ մեռաւ ։ Մի երրորդ տեղ (Դ. 19) պատմում է թէ Պապը կնոջից որդի չունեցաւ, բայց նա ունէր մի հարճ, Տարօն գաւառից Հացեկաց կարճագատների գիւղից. այս Հացեկացի կնոջից մի զաւակ ունեցաւ, որին Վրիկ էին ասում ։

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Վերջը յաջորդով)

ԿՕԿԷՆԻ ՏԱՌԱՊԱԿՈԾ ԿԵԱՆՔԸ

1873ի գարնան, խոչորակազմ երիտասարդ մը, ամէն առաւօտ Տիկին Օպէի փանսիոնը կը հանդիպէր նախաճաչելու համար ։

Այս սեւազգեստ մարդը, լուրջ եւ աչխատասէր երեւոյթով, խորապէս տպաւորած էր Դանիացի մանկամարդուհի մը, որ միեւնոյն փանսիոնը կը յաճախէր ։

Քանիերեք ամեայ այս աղջիկը Փարիզը ճանչնալու եկած էր իր բարեկամներէն մէկուն հետ ։ Բայց քիչ ժամանակ ետք, սեւազգեստ, լուրջ երիտասարդը գրաւեց բարեկամին տեղը եւ սկսաւ մանկամարդ աղջկան ծանօթացնել Փարիզի գեղեցկութիւնները ։

Մինչ աղջիկը Քոփենհակ կը վերադառնար, սեւազգեստ երիտասարդը նչանուեցաւ ուրիչ Դանիացի աղջկան մը հետ ։

Սեւազգեստ, լուրջ երեւոյթով երիտասարդը կը կոչուէր Փօլ Կօկէն եւ այդ միջոցին կ'աչխատէր Փարիզի ամէնէն ծանօթ ընկերութիւններէն մէկուն մէջ, իբր օգնական ։

Նչանածները նոյն տարուան Նոյեմբերին ամուսնացան ։ Երիտասարդները երջանիկ ամուսնական բոյն մը կազմած էին ։ Սոֆի չափազանց գոհ էր իր ամուսնոյն ասպարէզէն, բարոյականէն եւ հաւատարմութենէն ։ Վստահ էր, որ Կօկէն պիտի չխաբէր զինք ։

Բայց խեղճը կ'անգիտանար սարսափելի մրցակիցի մը գոյութիւնը ։ Այս մրցակիցը օտար կին մը չէր, այլ իր ամուսնոյն նկարչութեան հանդէպ ունեցած սէրը ...

Փօլ Կօկէն ծնած էր 1838ին, յեղափոխութեան ամէնէն բորբոքած չրջանին, Մոնմարթրի մէջ ։

Իր կրակոտ նկարագիրը ժառանգած էր մեծ հօրմէն եւ մեծ մօրմէն ։

Մանկութիւնը անցուցած էր Փերուի մայրաքաղաքին՝ Լիմայի մէջ ։ Փօլ երբեք չէր կրցած մոռնալ իր կեանքին այդ չրջանը ։ Միչտ կը յիչէր գոյներու հակադրութիւնը, որ կ'իչխէր քաղաքին վրայ, գոյնզգոյն հագուստները, տեղացիներուն կիսամերկ, տաքուկ մարմինները ...

Փօլ, երբ հազիւ ութ տարեկան էր, մօրը հետ Օրլէան վերադարձաւ ։ Քաղաքային կեանքը անհանդուրժելի թուեցաւ փոքրիկ մանչուկին ։

Երբ ինը տարու եղաւ, իր վարքով զարմանք պատճառեց բոլորին ։ Նոյնիսկ իր ուսուցիչները կ'ըսէին իր մասին .

— Այս փոքրիկը երբ մեծնայ, կամ հանճար պիտի ըլլայ, կամ իսկական թափառաչրջիկ մը ։

Տասնեւեօթը տարեկանին երբ աւարտեց լիսէն, ըսաւ իր մօրը .

— Ես կ'ուզեմ նաւազ ըլլալ, ուսումս չարունակելու նպատակ չունիմ այլեւս ..

Մօրը թախանձանքներուն կարեւորութիւն չընծայեց, հաւր գնաց եւ Լուզիթանիա նաւուն մէջ իբր նաւազ արձանագրուեցաւ. ճիչդ վեց տարի ծովերու վրայ պտըտեցաւ ։ 1887ին երբ Փարիզ վերադարձաւ, մայրը մեռած, քոյրն ալ ամուսնացած էր ։ Փօլ Կօկէն այլեւս առանձին էր աչխարհի մէջ ։

Արկածախնդրական փափաքը գոհացնելէ ետք՝ որոչեց լաւ դիրքի մը տէր դառնալ եւ առատ դրամ չահիլ ։ Մօտիկ բարեկամի մը միջամտութեամբ Փարիզի մեծագոյն հաստատութիւններէն մէկը մտաւ ։ Երկու տարուան մէջ, հաստատութեան ամէնէն բարձր թոչակ առնող պաչտօնեան էր ։ 22 Նոյեմբեր 1873ին ամուսնացող երիտասարդը այս մարդն էր ։

Երբ նորապսակ ամոլը հաստատուեցաւ գեղեցիկ յարկաբաժնի մը մէջ, Կօկէն ըսաւ .

— Սա սենեակը իբր աչխատանոց պիտի գործածեմ ։

Կինը զարմացած հարցուց .

— Ի՞նչ պիտի ընես աչխատանոցին մէջ ։

Կօկէն հանդարտօրէն պատասխանեց .

— Պիտի նկարեմ ։

Մէթ չատ ուրախացաւ, որ իր ամուսինը կը սիրէ նկարել ։

Սակայն անչուչտ չէր կրնար գուչակել ապագան ։

Առաջին տարիները հանդիստ եւ երջանիկ անցան եւ երկու զաւակներու տէր դարձան ։

Կօկէն, պարապ ատենները, կը չարունակէր նկարել ։ Իբր մօտել կը գործածէր կինը եւ զաւակները ։

Ատեն մը ետք, դիպուածով ծանօթացաւ տպաւորապաչտ չարժումին առաջնորդներէն Քամիյ Փիսարոյի եւ այս պարագան մեծ փոփոխութիւններ յառաջ բերաւ անոր վրայ ։

Փիսարօ տեսած էր Կօկէնի նկարները եւ ուզած էր քաջալերել զայն ։

Կօկէնը ծանօթացուց Տէկայի ։ Վերջապէս 1880ին, Կօկէն գտաւ իր աչխատութեան բուն վարձատրութիւնը ։

Տպաւորապաչտ Հինգերորդ Ցուցահանդէսին մէջ իր հինգ գիւղանկարները ընդունուած էին ։

Բայց Ռընուար եւ Մանէ եւ ուրիչներ իրենց նկարները, որովհետեւ դէմ էին Կօկէնի մասնակցութեան ։

Հակառակ այս յուսալքիչ պայմաններուն, Կօկէն յամառեցաւ ։ Աւելին, մեծ արուեստագէտ Մանէի այցելութիւնը խրախուսեց զինք ։ Մանէի մէկ հարցման Կօկէն կակազած էր .

— Պարզ սիրող մըն եմ միայն ։

— Ոչ, պատասխանած էր Մանէ, ըստ իս՝ «սիրող» են անոնք, որ դէչ կը նկարեն ...

Այդ չրջաններուն թէեւ չէր գիտեր, թէ մեծ նկարիչ մը պիտի դառնայ, բայց համոզուած էր, որ իսկական արուեստագէտ մըն էր ։ Մինչ այդ՝ միայն գիւղանկարներ նկարած էր ։ Մտադրեց տըպաւորապաչտներու կանոնները կիրարկել « մերկ »երու վրայ ։ Միակ փափաքն էր բոլորովին իրապաչտ եւ բնութենապաչտ դառնալ ։

1883ին, երբ հինգերորդ զաւակը ունեցաւ, հրաժարեցաւ ընկերութենէն, կինը չատ ազդուեցաւ, բայց արուեստագէտը հանդարտեցուց զայն .

— Մի մտահոգուիր, սիրելիս, ըսաւ անոր, նկարներս կը ծախեմ, առաջուընէ աւելի ճոխ կեանք մը կ'ապրինք ։

Բայց, տարի մը ետք չէր յաջողած մէկ հատիկ նկար ծախել ։ Ունեցած խնայողութիւնը սպառած էր ։ Անցեալի հարուստ գործակալը մուրացկանի վիճակին մէջ էր հիմա ։

Ատեն մը ջանաց կնոջը ընտանիքին մօտ ապրիլ, բայց օր մըն ալ, անհամաձայնութեան մը հետեւանքով, լքեց ամէն ինչ եւ Փարիզ փախաւ, իր հետ տանելով իր ամենասիրելի զաւակը, Քլովիս, որ վեց տարու էր ։

Հարստութենէն, ընկերային դիրքէն ետք, հիմա ալ կինը եւ ընտանիքը կը զոհէր իր խէչալին սիրոյն ։

Ատեն մը ետքը՝ կնոջը ուղարկած նամակին մէջ կը գրէր .

— Եթէ մեռած ըլլայի, չատ գոհ պիտի ըլլայի, բայց երկաթի նման մարմին մը ունիմ, որ զիս կը զրկէ իր երջանկութենէն ...

Օրին մէկը մեկնեցաւ Փանամայի չրջակայքը գտնուող կղզին, ուր իր երեւակայած արքայութեան տեղ գտաւ տեսակ մը դժոխք ։ Ստիպուեցաւ իբր գործաւոր աչխատիլ ջրանցքին մէջ ։ Բայց այս կեանքը անձնասպանութենէն տարբերութիւն չունէր ։

Ռընուարի եւ Մանէի նախանձը գրգռող Կօկէնը չատ փոխուած էր այլեւս ։ Շատ չանցած ջերմի բռնուեցաւ, այլեւս նկարելու կարողութիւն ալ չունէր ։

Վերջապէս Փարիզ վերադարձաւ, ուր գնահատանքին արժանացաւ պաչտօնակիցի մը՝ Վէնսան Վան Կօկի ։ Շատ չանցած՝ այս երկու հակադիր նկարագիրները ըսկըսան միասին աչխատիլ ։ Կօկէն, օրին մէկը, նկարեց Վան Կօկի մէկ դիմանկարը, որ այնքան հարազատօրէն կը ցոլացնէր անոր խենթ ակնարկը ... թէեւ ծանօթ էր անոր գերզգայնութեան ։

Երբ նկարը աւարտեցաւ, Վան Կոկ այլեւս չզիմացաւ .

— Այո, իսկապէս ինծի կը նմանի ... բայց յիմարութիւն մը չէ՞ս նչմարեր այս պատկերին մէջ ։

Նոյն երեկոյին, երբ սրճարանին մէջ կը խօսակցէին, առանց պատճառի, Վան Կոկ գաւաթ մը նետեց Կօկէնի գլխուն ։

Յաջորդ օրը, Վան Կոկ ուզեց ներողութիւն խնդրել Կօկէնէ, իր տգեղ ընթացքին համար, սակայն Կօկէն չհամարձակեցաւ այլեւս նոյն երդիքին տակ բնակիլ ։

Յաջորդ օր Կօկէն խոհեմաբար որոչեց պանդոկ մնալ ։ Բայց առաւօտուն երբ Վան Կոկ տունը կ'երթար, նչմարեց որ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն ։ Ջինուոր մը անոր մօտեցաւ .

— Աճապարեց, ըսաւ, ձեր ընկերը մեռաւ ։

Վան Կոկ չէր մեռած ։ Յիմարութեան նոպայի մը մէջ, ինք իր ականջներէն մին կտրած էր եւ արեան կորուստ ունեցած ։

Երկու մեծ նկարիչները, այդ օրէն ըսկըսեալ չկրցան զիրար տեսնել ։ Այս դէպքէն երկու տարի ետք, Վան Կոկ անձնասպան եղաւ, որովհետեւ Կօկէն այցելութեան չէր եկած, հակառակ իր բոլոր թախանձանքներուն ։

1889ին, երբ Կօկէն Փարիզ վերադարձաւ, մասնակցեցաւ Միջազգային Ցուցահանդէսին ։ Արդիւնքը հիանալի էր ։

Մեծ արուեստագէտը, որ երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած կինը, անմիջապէս սիրալիր նամակ մը ուղարկեց Քոփենհակ, բայց ինք, փոխանակ Դանիա երթալու, դէպի Թահիթի ճամբայ ելաւ ։ Կղզին հըրապուրեց զինք ։ Հոն ծանօթացաւ տեղացի մանկամարդուհիի մը եւ սկսաւ անոր հետ սիրաբանել ։

Այս վիճակը երկար չտեւեց ։ Նիւթական անձկութիւնը խանգարեց իր երջանկութիւնը ։ Թչուառութիւնը դարձեալ կը մօտենար, երբ նամակով հազար երկու հարիւր ֆրանք ստացաւ անծանօթէ մը ։

Հաւաքածոյի սիրահար մը, Կօկէնի նըկարներէն մին տեսած էր իր ատամնաբոյժին դարմանատունը եւ գնած ։

Այս կերպով, քիչ ատենէն հռչակաւոր դարձաւ ։ Հազիւ սկսած էր յաջողիլ, երբ հիւանդութիւնը գգետնեց զինք ։ Կօկէն կը մերժէր կառավարական եւ պաչտօնական օժանդակութիւնները, ըսելով .

— Ես վայրենի մըն եմ ։

1903ին բոլորովին կուրցաւ ։ Նոյն տարուան Մայիս ութին՝ հիւանդութիւնը իր մահուան պատճառ դարձաւ ։

Մահէն ետք նկարները ծախուեցան չատ բարձր գիներով ։ Դժբախտաբար, մարդիկ չատ ուչ գնահատեցին իր արուեստը ։

Քաղեց Ս. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Քիթի՞ս կը խնդաք, սրիկաներ, ճանչեց Վիտօք երեսները կասկարմիր կտրած ։

— Մենք փողոցի աւլուք ենք, փողոցէն գտած են մեզի, պատասխանեց Կուտչոնի ։ Ի՞նչ կը զարմանաք, ասկէ ուրիչ անուն չունինք ... մեզի ասանկ կը կանչեն բոլորը ։

— Ի՞նչ, փողոցէ՞ն գտնուած էք, ուրկէ՞, ո՞ր տեղէն, հարցուց Վիտօք ։

— Ո՞ւրկէ պիտի ըլլայ, փողոցէն, մեզի համար ամէն տեղ փողոց է, պատասխանեց Քար – կլլող ։ Որո՞ւն մխտքը կը մնայ ասանկ բարակները ։

Վիտօք անոնց մօտենալով եւ գանոնք իրարմէ զատելով, յուզուած եւ յուզումը ծածկելով հարցուց .

— Քանի տարեկան էք ։

Մեծը պատասխանեց ։

— Աղէկ մը միտքս չէ, մինակ սա գիտեմ որ քանիէն քանիերկու մը ըլլալու եմ, պզտիկ աղբարս ալ ինծմէ տարու մը պզտիկ է, անանկ չէ՞ Քար – կլլող ։

Վիտօք սարսռաց ։ Արդեօք միտքէն ի՞նչ կ'անցնէր ։

— Ի՞նչ, փափաց խրովի ։ Քանի երկու եւ քանի մէկ տարեկա՞ն ... ։ Ախ, զաւակներս ալ այս տարիքը ունէին ։

Եւ իր յուզումը ծածկելով, միտքէն աւելցուց .

— Որքան ալ իրարու կը նմանին ... Իմիններս ալ պզտիկ եղած ատեննին ասոնց պէս իրարու կը նմանէին ... ։

Կասկածը սրտին, անոնց դէմն անցաւ եւ ուղղակի անոնց երեսն ի վեր նայելով՝ անցեալին յիչատակները փնտռեց, եւ կասկածը հաստատելու կամ փարատելու համար աղէկ մը աչքէ անցուց անոնց դիմագիծերը ։

Առաջին անգամը չէր որ երկար տարիներէ ի վեր զողերու դէմ պայքարած միջոցին ասոնց պէս դեռատի մարդասպաններու դէմը եղած եւ անոնց մէջ իր երկու կորսուած զաւակները գտնելու փախն ու սարսափը ունեցած էր ։ Այո, առաջին անգամը չէր, անոնց տարիքը իր զաւակներուն տարիքին կը համապատասխանէր եւ փողոցէն գտնուած էին ։

Իր ամբողջ պաշտօնէութիւնը ի մի հաւաքելով հարցաքննութեան պիտի ըսկըսէր ... երբ յանկարծ կնոջ մը աղաղակելուն ու հեծկլտալուն ձայնը առաւ, այս ձայնին այր մարդու մը փափուքը կը միանար ։

— Աս ի՞նչ կը նչանակէ, գոչեց Վիտօք ոտքը գետին զարնելով ։

Գրագիր մը դուռը բանալով ըսաւ .

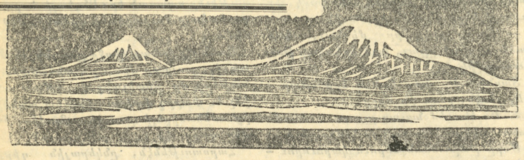
— Վարպետ, երկու մարդասպաններուն մայրը եկած ձեր սենեակը մտնել կ'ուզէ ։

— Մա՞յրը, ձգեցէք որ ներս գայ, հրամայեց Վիտօք ։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Մանրամասնութիւնները ի մօտոյ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :*

ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻՍ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու-մանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան *եւ* Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Ցայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափորով շքերթ դէպի Ռէփօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանու- թեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժողէֆ մատրան մէջ :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թօ – փալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բա – ժին մը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիի մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :*

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երե – կոյ ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Ա. Ա – լեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրա – տարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ*, (փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կը ներկայացուին Երեւանի մէջ պատ – րաստուած՝

1.— ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

2.— ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Երեքշաբթի, 18 Ապրիլ, ժամը 20·30ին, *Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ)*

Մուտք 5 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին .— Զ. Զաքմըշ – եան, 22 Րիւ Ռիշէ, *Օ. Պօյաճեան* 85 Րիւ տ'Ապուքիր, *Մասիս,* 21 Րիւ Սօլնիէ, *Մարգարեան*, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ռուզանի ներկայացումը, Մայիս 21ին, Իսի Լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթի *մէջ:*

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քա – ղաքին մէջ, Սալ Մագընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 *հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7– ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճա – րանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ* (Մօպէօժ) : *Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվերս : Երեկոյեան ճաշ եւ բնակութիւն՝ Պոետա :*

Ապրիլ 30.— *Ճաշէն ետք, մեկնում դէ – պի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պը – տոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլե – կամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն :*

Մայիս 1.— *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ռւաթերլօ, այ – ցելութիւն ռազմադաշտին եւ Թանգարա – նին :*

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 փր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապ – րիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Récital

ROSY ARMEN

Paris : OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL

A 21 HEURES

●

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 – 25 – 49 :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Րիւ Սէն Լազար) : *Զատիկեանի*, 20 Րիւ տը Լա Տէֆանս, *Իսի* : Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, (*Ալֆորվիլ*) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ
MARDI 18 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10890 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.890

Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

Բ.

Ասիկա նոյնինքն պետութեան դատախազին կողմէ իսկ իրենց անհողութիւնը եւ անտարբերութիւնը ձաղկող դատապարտութիւն մը չէ՞ : Ասիկա միաժամանակ նման հարստութեանց պահակ կենալու եւ աւանդապահ ըլլալու անարժանութիւնը հաստատող վկայութիւն մըն է : Եթէ այս միայն ըլլար իրենց յանցանքը, վստահ եմ թէ պիտի ընդունէին զայն իրբեւ քաղցր լուծ, վասնզի ածան պիտի ադատէին : Բայց ասիկա դեռ սկիզբն է երկանց :

2.— Մենք Երուսաղէմի մեր հոգեւոր եւ բնական տունէն վտարուեցանք, ծանօթ պարագաներու, ծանօթ պայմաններու տակ եւ ծանօթ ընկերներով 1960 Թուի Յունուար 2ին, սադրանքներովը Երուսաղէմի ներկայ պահակլին : Մենք աւելի քան տարիուկէս աստանդական թափառեցանք առանց հաստատ երդիքի եւ առանց նիւթական նեցուկի : Դրամ դիզող մը չըլլալնուս համար մատնուեցանք նաեւ նիւթական լուրջ անձկութեան ... : Լոյսերու մէջ հանգչի հոգին Երջնկ. Գարեգին Պատրիարքի, որ մեզի շնորհեց իր ասպնջականութիւնը այատեղ : Շնորհակալ ենք նաեւ Պր. Եր. Հիւսիսեանին, որ նիւթապէս օժանդակեց մեզի մեր Միլան գտնուած միջոցին : Եթէ մենք որեւէ ձեւով կապ ունեցած ըլլայինք 1959ին « իրենց պաշտօնէն դուրս հանուած» ձեռագիրներուն հետ, յարմարագոյն առենը չէ՞ր 1960ին զանոնք ծախու հանելու, երբ պէտք էինք ամէն կողմ երթալ – գալու, երբ մանաւանդ նիւթական անձկութեան ալ մատնուած էինք, քան սպասել մինչեւ յամի Տեառն 1967, երբ թէ իսկ ունենանք մեզի եւ հոգիի անձկութիւններ, սակայն փառք Աստուծոյ առնուազն դերծ ենք նիւթական մտահոգութենէ ... :

Բայց աստի, ես կամ Սուրէն Սրբազան ի՞նչ չարժառիթ ունեցած պիտի ըլլայինք նման յիմարութիւն մը, նման աղւային ոճիր մը գործելու, երբ ոչ փոքէր խաղալ գիտենք, ոչ Սարգարանաբաղեան խրախճանքներ կը սարքենք, ոչ ալ՝ հարկին տակ ենք զմեզ ոտքի կեցնող քաղաքային եւ պետական պաշտօնեաներ շարունակաբար կշտացնելու եւն. եւն.... : Ցանուն ինչի՞ կամ ի՞նչ տրամաբանական տուեալներով կրնայինք նման աններելի սրբապղծութիւն մը գործել ... : Իր խիղճը խարանող մարդը իր տրամաբանութիւնն ալ միասին կ'այրէ : Եթէ ասոնց մեղքը լոկ այս ըլլար՝ այսինքն մարդը բնող սովորական տրամաբանութեան օրէնքներուն հակառակ վերագրումներ ընել մեզի դէմ, այս մեղքն ալ սիրով պիտի շըլկէինք քանի որ ասոր համար ալ իրենց օձիքները դեռ ձեռք պիտի չտային :

3.— Ես սակայն հրապարակ եւ պաշտօնապէս կ'ամբաստանեմ Երուսաղէմի ներկայ Հայոց Պատրիարքը, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը, Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարի Լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպ. Ասլանեանը եւ Պատրիարքարանի դիւանապետ Շահէ Եպսկ. Աճէմեանը, իբրեւ մեղապարտներ եւ մեղսակիցներ ձեռագիրներու «գողութեան» մէջ :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Օրը Օրին

« ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԲՈՅՆԸ »

Գերագրական ամերիկացի հրէշ մը, Րիչըրտ Սփէք անցեալ ամառ, Շիքակոյի մէջ, մէկ շունչով սպաննեց ութ երիտասարդ հիւանդապահուհիներ :

Զգայացունց լուրերու մասնագէտ թերթերէ կ'իմանամ որ տասնեակներով խրաբական տոմսեր ղրկուած են բանտ՝ այս ճիւաղին հասցէով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու հարիւր հազար հոգի ցոյց կատարեցին Նիւ Եորքի մէջ, պահանջելով որ վերջ դրուի Վիէթնամի պատերազմին : Ցոյցը ղեկավարողներուն մէջ էր պատուելի Լութէր Քինկ, որ աղերսագիր մը յանձնած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կցորդ՝ Ռալֆ Պընչի .— « Կը հաւաքուինք ՄԱԿի մէջ, վերահաստատելու համար որ զօրաւիգ կը կենանք խաղաղութեան, ընդհանրականութեան, հաւասարութեան սկզբունքներուն, սկզբունքներ որոնք կան Միացեալ Ազգերու Ուխտին մէջ եւ Թանկագին են մարդկութեան համար, բայց կը բռնաբարուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ » :

Պատուելի Քինկ նաեւ ճառ մը արտասանած է «այս պատերազմին անբարոյականութիւնը կը կայանայ այն ողբերգական իրողութեան մէջ, որ ամերիկեան ոչ մէկ կենսական շահ խնդրոյ առարկայ է կամ վտանգուած :Պատերազմ կ'ընենք երբ խաղաղ միջոցներով կարելի է ամէն բան կարգադրել » :

Սան – Ֆրանսիսքոյի մէջ ալ, աւելի քան երեսուն հազար հոգի ցոյց կատարած են, պահանջելով Վիէթնամի պատերազմին վերջը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ որու վիճակը շատ ծանր էր, թէեւ բարելաւում արձանագրած է առջի օր, հրաշքի մասին խօսիլ տալով անոնց որոնք գիտեն թէ ամիս մըն է շատ ծանր է 92ամեայ նախկին վարչապետին վիճակը :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մթնոլորտը լարուած կը մնայ : Փափանդրէու կը շարունակէ յարձակիլ Կանելոփուլոսի վրայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ֆանֆանի Խորհ. Միութիւն կ'երթայ Մայիս 10ին, պաշտօնական այցելութեան :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Լիու Շաօ Շի յայտարարեց .— « Հակայեղափոխական մը չեմ եւ մտիկ կ'ընեմ Մաօ Ցէ Թունկի խօսքերը » : Կինն ալ բսած է .— « Լիու կ'ընդունի բոլոր քննադատութիւնները որպէսզի յեղափոխութիւնը յառաջանայ, եթէ կը խուսափի շատ խօսելէ, ատիկա կ'ընէ ի շահ կուսակցութեան եւ յեղափոխութեան » :

ԱՖՔԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Ղանայի մէջ :

ԱՇԽԱՐՀԻ մեծագոյն քաղաքին՝ Թոքիոյի զլուխը առաջին անգամ ըլլալով ընտրուած է ընկերվարական մը, ինչ որ կը մտահոգէ Ճափոն կառավարութիւնը :

Բնականաբար, բանտին տնօրէնութիւնը անոր չէ յանձնած այս նամակները : Բայց բացած ու կարդացած է զանոնք :

Հրէ՞շին ալ սիրահարող կ'ըլլայ եղեր, կը հարցնեն Ֆրէօյտի դրականութեան անծանօթ ընթերցողներ :

Ինչո՞ւ չէ : Փողոցը կամ կասկածելի ժամադրավայրերու մութին մէջ, սեռային աղտի աղտի խաթարումներու անձնատուր լեցուն տարիքով եւայլա՞ն կը պակսի :

Նամակագիրները անզուսպ փափաք մը ունին այս գազանին հետ կարգուելու «երբ դուրս գայ» :

Քանի մը հոգի այս «երբ»ը փոխած են «եթէ»ի, որովհետեւ մէկ, երկու կուտ խելք ունենալով, շատ ալ չեն հաւատար թէ հրէշը կրնայ իրա՛ւ «դուրս գալ» արդարութեան ճիրաններէն, եթէ նոյնիսկ վարպետորդի պաշտպան փաստաբանի մը ռազմավարութիւնը մահապատիժով քաւել չտայ անոր այս անասելի ոճիրը :

Քանի մը շըշըրթուհիներ դրամ անգամ դրած են պահարանին մէջ — հինգ, տասը, քսան տոլար :

— Ա՜խ, սանկ մէյ մը պատէիր այս փորձանքէն ... Կը կարգուինք եւ միասին ընտանեկան երջանիկ բոյն մը կը կազմենք ... Տարիքս քառսուն չկայ, աչքերս կապոյտ են, մազերս ոսկի, հասակս բարակ... Կտոր մը ծանր եմ, բայց հոգ չէ, կարծեմ... Տուն – տեղ ունիմ ... Երեք էրիկներէս բաւական կուտ մնացած է ձեռքս ...

×

Պոսթընի մէջ ալ բանտ նետուած է ուրիշ ահաւոր հրէշ մը, Ուիլիըմ Տի Սալվօ, որ — իր իսկ խոստովանութեամբ — վերջին չորս, հինգ տարուան ընթացքին 13 կին ու աղջիկ խեղդամահ ըրած էր :

Անուշ – լեզու օձ մը, որ ցերեկ ատեն դուռը կը զարնէր եւ խօսքի կը բռնէր տանտիրուհին :

Ոտքը դրան բացուածքէն ներս դրա՞ւ — ա՛լ խեղը տես դիւրահաւան կնոջ :

Ճիւաղը ուրիշ մարիֆէթներ ալ ունէր — գիշերուան մութին, նեղլիկ ճամբաներէ միս մինակը անցնող աղջիկներու վրայ կը յարձակէր գազանաբար եւ իր նպատակին հասնելէ ետք, կը խեղդէր իր զոհը :

Այս «ժամանց»ն ալ բան մը չէր :

Դարձեալ իր խոստովանութեամբ, իր չափահասութեան առջի տարիներէն մինչեւ իր քառասունը — այսօր — բռնաբարած էր 600էն 1000 կին ու աղջիկ :

Կարծեմ այս մարդակերին ալ սիրային տոմսեր ղրկուած են սխտավարակ կնիկներէ :

×

Ճիւաղներու եւ հրէշներու սիրահարելու այս երեւոյթը կրնայ սփ ի բերան ձգել Ամերիկացի կամ Անգլիացի ընթերցողը, բայց չի զարմացներ մեզ :

Որովհետեւ, մենք Հայոց պատմութիւն կարդացած ենք եւ գիտենք թէ ի՛նչ «սիրահարական» նամակներ հրաւէրներ, կոչեր, յուշագիրներ ղրկուած են Արեւմուտքէն — նոյնիսկ հիւսիսէն — Արեւելքի մեզի ծանօթ բարի – ծաղիկին, որուն աչակերտ անգամ չեն կրնար ըլլալ վերոյիշեալ զոյգ գազանները :

Ատեն մը, այս բարի – ծաղիկը ունէր միայն Ջուլիետ մը սիրահար — մէկը Պերլինի ամբարտաւանը, միւսը Վիէննայի ծերուկը :

Այսօր, փա՜ռք իր Ալլահին, il n'a fut l'amparas tiu շուա:

Ո՛ր կողմը դառնայ՝ սիրահար :

Մէկը փէշէն կը քաշէ, միւսը թեւէն :

— Մեղմէ աղէկ բարեկամ չունիս... Հիւսիսի դրացիիդ միտքը գէշ է, գիտցած ըլլաս ... Իրաւ է, ժամանակ եղած է որ քեզի դէմ կռուած ենք, բայց դուն ալ գիտես որ վերջին պահուն անանկ տոլապներ դարձուցած ենք որ քեզ մահէն ազատած ենք... Դուն մերն ես, մենք քուկդ ենք... Ո՛չ, ո՛չ, սխալ ես, մենք Հայերուն երեսառուած չունինք ... Անոնք իրենք իրենց գլխուն հարսնիք կը սարքեն, երբեմն, ու մեզ ալ հարսնեւոր կը յայտարարեն ... Սխա՛լ են ...

— Գէշ, աղէկ իրարու քով պիտի ապրինք ... Դուն ատ ժամ զացողներուն խօսքին շատ ալ ականջ մի կախեր ... Ի՞նչ, ի՞նչ — ես քեզմէ առնելիքուո՞ր ... Մեղա՜յ Աստուծոյ... Չէ՛, սիրելիս, չէ՛, ես քեզմէ բա՛ն չեմ պահանջեր... Ատ Հայերուն՝ երազել ըսէ, բան ու գործ կը ձգեն ու կը վերանան ... Մոռցա՞ր 1920ին ինչե՞ր, ինչե՞ր լեցուցի տոպրակդ ու քեզ մահէն ազատեցի ...

Ու մեր բարի – ծաղիկը քիթին տակէն կը խնդայ ու պոչ կը փարթէ աջին ալ, ձախին ալ՝ ինչպէս սալոններու փափկասուններուն գիրկը նստած շնիկը :

Այս շնավայել քծինքին շնորհիւ չէ՞ որ իր զանձանակը բերնէ բերան լեցնել կուտայ 1920էն ասդին :

×

Վերոյիշեալ զոյգ հրէշներուն պիտի հարցնեն, այսօր, վաղը թէ ինչո՞ւ սպաննած էին անմեղ կիներն ու աղջիկները :

Մեր հանրածանօթ բարի – ծաղիկն «ինչո՞ւ ըրիր» հարցնող չկայ, 1918էն ի վեր :

Վերջապէս, ի՞նչպէս կարելի է այդքան անփափկանկատ ըլլալ եւ դիմացինին տունէն ներս պատահած աննշան միջադէպի մը մասին հարցում ընել անոր :

Մանաւանդ որ դիւանագիտական շուկային բարոյականն ալ կը պատգամէ.

— Ութ, տասը հոգի մեռցնես՝ կ'ըլլաս մարդասպան... գնա՛ մեռցուր մէկ երկու միլիոն կին, երախայ եւ այր, խնդիրը կը փոխուի ... Ա՛լ մարդասպան չես ...

Այս սաղայելական բարոյականն էր որ վերջին քառասնամեակին «ընտանեկան երջանիկ բոյն» կազմել տուաւ Արեւմուտքին՝ մեր բարի – ծաղիկին հետ :

Հիւսիսի դրացին ալ բանալին ծակէն կը դիտէ անցուդարձը ու փորձեր կը կատարէ բարի – ծաղիկը առեւանգելու :

×

Քանի մը օրէն՝ Ապրիլ Քսանըչորս :

Նորէն ժամ պիտի երթանք, նորէն պիտի արտասուենք ու նորէն մատով ցոյց պիտի տանք աշխարհին՝ Եղեռնին հեղինակը... Նուպար աղան ուզէ թէ չուզէ :

Մեր նահատակներուն յիշատակը յարգել մեր անկողոպտելի եւ անբռնաբարելի իրաւունքն է :

Ուրիշներէն արտօնութիւն խնդրելու պարտաւոր չենք :

Ուրիշներէն ալ վախնալու պէտք չունինք մարդասպան ժողովուրդը մատնացոյց ընելու ատեն :

Բայց, շատ կարեւոր կէտ մը պէտք չէ մեր ուշադրութենէն վրիպի :

Փորձառութեամբ տեսանք որ «ջարդուեցանք»ը, հիմա, այլեւս, հիւլէական զէնք չէ՝ քաղաքական դատ շահելու համար : Ընդհակառակն, պարտութեան եւ տկարութեան խոստովանանք մըն է, որ կը նսեմացնէ, կը պզտիկցնէ եւ զանցառելի կը դարձնէ մեզ՝ յաչս բարի – ծաղիկին հետ կարգուողներուն :

Ապրիլ Քսանըչորսը կը ծառայէ Թուրքը վարկաբեկելու, բայց, ա՛լ չեմ հաւատար թէ կրնայ, միաժամանակ, մեր դատը ջուրէն երեսը բերել, զուլթի եւ կարեկցութեան առարկայ ընելով մեզ :

Գութի եւ կարեկցութեան սպասելով դատ չենք կրնար շահիլ :

Ուրիշ, ուրիշ, ուրիշ միջոցներու մասին մտածենք՝ իրարու քով գալով եւ ժամու եւ ժամկոչի բանալիները ծովը նետելով :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԴՈ՞Ւ ՄԻԱՅՆ ԿԱՍ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ...

Ձեռագիրներու խնդիրը յայտնութիւն մը եղաւ Հայութեան համար ։ Դժուար թէ այլեւս հին նախապաշարումները մընան, որով կը կարծուէր թէ հայ հոգեւորականը միամիտ եւ պարզունակ տէր-տէր մըն է... աշխարհի անցուդարձէն եւ միջազգային տնտեսական հարցերէն անտեղեակ ։

Ձեռագիրներուն խնդիրը վճռապէս փաստեց որ մեր մէջ ամենահմուտ տնտեսագէտները մեր եկեղեցականներն են ։ Իբրեւ այդ՝ անոնք իրաւունք ունին մեր անվերապահ գնահատանքին եւ վստահութեան ։ Արդէն մեր ազգային թերութիւնն է միշտ թերագնահատել մենք զմեզ ։ Ինչո՞ւ առանձին եւ լուսաւորեալ պատուանդանի վրայ չդնենք մեր հոգեւոր առաջնորդները, մանաւանդ որ օտարներուն իսկ հիացումը շարժած են իրենց վարչական կարողութեամբ եւ ձեռքի թեթեւութեամբ ։

Միայն հիմա՛ է որ սկսած ենք քիչ մը ըմբռնել մեր բարձրաստիճան եկեղեցականներուն ձիրքերը եւ անոնց կատարելիք կարեւոր դերը ազգային գործունէութեան տնտեսական մարզերուն մէջ ։

Դեռ չեն հրապարակուած այս բանակցութիւնները, բայց ազգային պատասխանատու որոշ շրջանակներու մէջ՝ լուրջ առաջարկներ եղած են մեր ազգային բոլոր դրամական մատակարարութիւնը յանձնելու մեր բարձրաստիճան հոգեւորականներուն ։ Ստոյգ աղբիւրէ իմացած եմ որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը մտադիր է երկու կարող Սրբազաններ դնել իր վարչական կազմին մէջ ։ Նոյնպէս, յաջորդ ամիսներուն, մի՛ զարմանաք եթէ Բարեգործականի նախագահ նշանակուի փորձառու Պատրիարք մը ։ Անհաւանական չէ որ Սովետական Հայաստանի տնտեսական նախարարութեան մէջ խորհրդատուի պաշտօն տրուի ձեռնհաս վեղարաւորի մը ։

Այս բոլորը նկատի առնելով, պէտք է ընդունիլ որ եթէ այս ձեռագիրներուն խնդիրը պատահմամբ երեւան ելած չըլլար՝ դեռ երկար ատեն պիտի չօգտուէր ազգը մեր բարձրագահ հոգեւորականներուն տնտեսագիտական կարողութենէն ։

Այս նոր ըմբռնումով՝ որոշուած է Երուսաղէմի վանքը ենթարկել հիմնական վերակազմութեան ։

Լսածիս համաձայն՝ այս կապակցութեամբ արդէն ծրագրի մը ատաղձը պատրաստուած է ։ Այս նոր կազմակերպութեան կարեւոր կէտերը հետեւեալներն են ։

Ա) Երուսաղէմի վանքը պիտի հռչակուի Սոսիէթէ Անոնիմ եւ անոր բաժնեթուղթերը պիտի ծախուին Նիւ Եորք Սթաք Էքսչէյնճի եւ Փարիզի Պուրսի մէջ ։ Բաժնեթուղթերը պիտի կոչուին Քոնսոլիտէյթըտ Արմինիըն Փէթրիարքէյթ ըվ Ճերուսալէմ կամ, կրճատուած անունով, Քոնարփեճեր ։ Եթէ Հայերը պէտք եղած գիտակից աջակցութիւնը ցոյց տան այս գովելի ձեռնարկին, ո՞վ գիտէ՝ թերեւս օր մը Քոնարփեճերը մրցի Սթէնտըրտ Օյլի կամ Քոքա Քոլայի բաժնեթուղթերուն հետ ։

Բ) Եռամսեայ միջազգ. աճուրդ պիտի կազմակերպուի (միշտ Սոթպիի խորհուրդով) եւ իւրաքանչիւր անգամ պիտի վաճառուին տասը ընտիր ձեռագիրներ ։ Բայց այս անգամ՝ կարգին-կանոնին պիտի կազմակերպուի այս վաճառքը անտեղի, անախորժ եւ անվայել ըսի-ըսաւներու տեղի չտալու համար ։ Դուցէ տարին անգամ մը կազմակերպուի բացառիկ աճուրդ մը ծախելու համար աւելի կարեւոր առարկաներ՝ ինչպէս ոսկի հին սկիհներ, գոհարազարդ խաչեր, Լուսաւորչի Աջը, եւայլն եւայլն ։

Գ) Բանակցութիւնները արդէն սկսած են Հիլթըն ընկերութեան հետ՝ վանքը վերածելու առաջնակարգ պանդոկի մը ։ Շատ նպաստաւոր պայմաններով՝ 99 տարուան համար վարձու պիտի տրուի Հիլթըն կազմակերպութեան ։

Դ) Եթէ քանի մը պզտիկ տարակարծութիւններ հարթուին, հաւանական է որ Մոնթէ Քարլոյի յայտնի ընկերութեան հետ համաձայնին վանքին մէկ մասը Քազինոյի վերածելու ։

Ե) Դեռ վերջնապէս չէ որոշուած, բայց թերեւս պզտիկ գինետուն մը — կամ աւելի ճիշդ՝ Պառ Ամերիքէն մը — բացուի վանքին մուտքին մօտ ։

Զ) Այս բոլոր յարմարութիւնները անտարակոյս՝ պիտի մեղմացնեն միաբաններուն առօրեայ միօրինակ զբաղումները, եւ վստահօրէն պիտի շատնան նոր կոչումները ։ Կ'ըսուի նաեւ որ ուրիշ ծրագիր մըն ալ կար բայց, հակառակ իր օգտակարութեան, առ այժմ ասիկա պիտի չգործադրուի, քանի որ տգէտ եւ չարամիտ ազգայիններ կրնան սխալ մեկնաբանութիւն տալ եւ քննադատել այս գործնական ձեռնարկը ։ Կարիք չկայ շեշտելու վերոյիշեալ կարգադրութիւններուն հասութաբեր հանգամանքները որոնցմէ կրնանք ակնկալել աննախընթաց ազգօգուտ արդիւնաբերութիւն ։

Վ. Ա.

ԾԻԾԱՂ

Սպասեակը կ'ըսէ յաճախորդին.

— Կը ներէք պարոն, բայց ձեր ըրածը ճիշդ չէ, ճաշացուցակին վրայէն որոշ կերակուրներ կ'աւրէք ։

— Սիրելիս, քիչ ետք նշանածս պիտի գայ, ատոր համար շատ սուղնոց ճաշերուն անունները կ'աւրեմ ճաշացուցակէն ։

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Բ.

ՀՕՐՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ տարին պատահեցաւ Ատանայի դէպքը ։ Երկար չմնացի Հալէպ ։ Վերադարձայ Տէօրթ-Եոլ ։ Հայրս բանտարկուած էր, իբրեւ ղեկավարներէն մէկը Տէօրթ-Եոլի դիմադրութեան ։

Պոլսէն Թուրք բարեկամ մը, Ահմէտ, Գարամուսթաֆալը ազգեցիկ ընտանիքի անդամներէն, Տէօրթ-Եոլ եկած էր ։ Գաղտնաբար լուր տուաւ, թէ Էրզինի պատերազմական ատեանը մահուան դատապարտած է հայրս, «առանց ժամավաճառ ըլլալու Պոլիս մարդ ղրկեցէք» ։

Անմիջապէս, հօրեղբօրորդիս Զաքարիա Փելթէքեանը, որ քանի մը լեզուներու կը տիրապետէր, Պոլիս ղրկեցինք ։ Զօհրապի ու Վարդգէսի հետ կը դիմեն պատերազմական նախարար Ֆուատ փաշային (Տէլի Ֆուատ), որուն հօրաքոյրը շատ մտերիմ բարեկամն էր մեր ընտանիքին ։ Կը դիմեն նաեւ Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաշային, որ նոյնպէս, Ատանայի վալի եղած շրջանին, լաւ կը ճանչնար հայրս ։ Շնորհիւ այս դիմումներուն, հայրս ներում կը ստանայ եւ կ'ազատի ստոյգ մահէ ։

Միջանկեալ արձանագրեմ նաեւ, թէ ի՞նչպէս բարեկամացած էր հայրս Հիւսէյին փաշայի հետ, որ յետագային Մակեդոնիոյ ընդհանուր քննիչ եղաւ ։

Հիւսէյին փաշա, երբ Ատանայի վալին էր Ջարդերէն առաջ, կառավարութիւնը Պուլկարիոյ կողմերէն Թուրք գաղթականներ բերել տալով, դիւրերային արագ տեղաւորումով մը, կը հաստատէ Ատանայի Ջիհանին քով, Նաճարլու հայաբնակ գիւղի հայապատկան հողերուն վրայ ։ Անխուսափելի կերպով, Հայերու եւ գաղթականներու եւ անոնց պաշտպան ժանտարմաներու միջեւ տեղի կ'ունենայ կռիւ ։ Կը սպաննուին երկու ժանտարմաներ ։ Նաճարլուի աչքի զարնող Հայերը կը ձերբակալուին եւ կ'ուղարկուին Փայասի բանտը ։ Բանտարկեալներէն ոմանք հօրս ազգականներն էին ։ Փայասի չէրքէզ գայմագամին միջոցաւ, հայրս կը դիմէ Ատանայի վալիին ։ Տեղեկագիր մը կը պատրաստէ, թէ գաղթականներուն համար կը խոստանայ իր վեց հազար տէօնիւմ ագարակը տալ, եթէ բանտարկեալները ազատ արձակուին ։ Վալին տեղեկագիրը կը փոխանցէ Պոլիս ։ Պատասխանը կ'ըլլայ դրական ։ Գաղթականները կը տեղաւորուին մեր ագարակը եւ մինչեւ այսօր հոն կը բնակին ։ Վալին շատ գոհ կը մնայ հօրս «հայրենասիրութենէն», եւ նոյնիսկ պարգեւատրել կու տայ Համիտէի Գ. աստիճանի շքանշանով ։

ԴԷՊԻ ՊՈԼԻՍ, ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1909ի վերջերը գացի Պոլիս ։ Աւարտած էի Այնթապի գոլէճի փրէշմէնը եւ վկայագիր մըն ալ ունէի Հալէպի կառավարական վարժարանէն ։ Յաջողեցայ ընդունուիլ Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանը ։

Առաջին գործս եղաւ ներկայանալ Զօհրապին եւ հօրս կողմէ յայտնել երախտագիտութիւն՝ կատարած այն ազդու միջամտութեան համար, որով հայրս ազատուած էր ստոյգ մահէ ։

Իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքները մինչեւ կէսօր էին ։ Զօհրապ յայտնեց, որ կէսօրէ ետքերը, ամէն օր իր գրասենեակը երթամ, օգտուիմ իր խորհուրդներէն եւ օգնեմ իր թղթածրարներու ընդօրինակութեան ։

Գրագիր մը ունէր արդէն, Դաշնակցական աղնիւ երիտասարդ մը, Արշակ Պախթիարեան ։

Այնուհետեւ, ամբողջ հինգ տարի, մինչեւ իր եղերական մահը՝ 1915, ամէն օր եղայ Զօհրապի հետ, իր գրասենեակին ու տանը մէջ, իբրեւ ընտանիքին անբաժան մէկ անդամը ։

ԱՌԱՔԵԼԱՏԻՊ

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԸ

Իրաւաբանական համալսարանի դասընթացքներուն հետեւելով հանդերձ, գործնական փորձառութիւն ձեռք բերելու լաւագոյն առիթ մը եղաւ ինծի համար, Զօհրապի պէս անուանի փաստաբանի մը գրասենեակին մէջ աշխատիլս, ուր կ'երթայի ամէն օր, կէսօրէ ետք, կանոնաւոր ճշդապահութեամբ ։

Երեկոյեան ժամը 5·30ին դուրս կ'ելլէի գրասենեակէն եւ ընթրելէ ետք, ընդհանրապէս կ'երթայի «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը, կեդրոնատեղին՝ ղեկավար դէմքերու եւ ուսանողներու ։

Ծանօթացայ բազմաթիւ ուսանողներու հետ ։ Կարօ Սասունիին, որ վերջին տարին դասընկերս եղաւ, Լեւոն Մոզեանին, Մանուկ Ասլանեանին եւ ուրիշներու, որոնք մեծ մասամբ Վանեցիներ էին ։

Բոլոր անոնք, որ այդ շրջանին ուսանող եղած են Պոլիս, անկասկած, խոր երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն առաքելատիպ Սիմոն Զաւարեանը ։ Պիտի վկայեն մանաւանդ այն խորունկ սէրը, որ կը տածէր Զաւարեան հանդէպ ուսանողներու ։ Հողածու հօր մը պէս կը հսկէր բոլորին, կը հետաքրքրուէր, կը հետեւէր իւրաքանչիւրի ապրելակերպին, անոր վարք ու բարքին ։ Պահապան հրեշտակն էր ուսանողներուն ։ Եւ ուսանողները, բոլորը անխտիր, կը յարգէին զինք ։ Սիմոն Զաւարեան անունը, ներկայ ըլլար թէ ոչ, պատկառազդու անուն մըն էր ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԶԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Ա.

Երկարաձիգ նեղլիկ փողոցի մը մէջտեղ, փայտէ հին տունի մը տակօքը, փոքրիկ փցուն խանութի մը մէջ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կ'երերցնէր իր սըրտաճմլիկ կուզը՝ նպարավաճառ Կոմիկը, զոր խամպուռ պախսալը կ'անուանէին հոն, այդ թաղին մէջ ։ Տասներկու տարեկանէն ետքը իր ապաղուն ու ծուռիկ մուռիկ իրանը դադրած էր բարձրանալէ, լայննալէ ։ Զարգացումի բնական օրէնքը մեռած էր այդ արարածին մէջ, տարիներու բոլորման հետ յարաճուն դառնութիւն մը լեցնելով անոր նեղլիկ սրտին մէջ ։ Եւ ինչ ցաւագին ծամածռումով դիտած էր իր անիծեալ կուզին անդգալի տուայտումը ։ Այնքան մանրահոգ քըննութեան մը առարկայ ըրած էր զայն, որ քանի տարու եղած ատենը արբշիռ ուրախութեամբ դիտած էր, թէ կոնակին այտուցը ալ դադրած էր ուռճանալէ ։

Այն ատեն անսահման սփոփանք մը ըզգաց. իր կոնակին անհեթեթ բեռը ալ այնքան աններելի (?) չերեւցաւ աչքին. այս համոզումը կազմելէն ետքը կարծեց, թէ ինքն ալ ամէն մարդու պէս եթէ ոչ վայելուչ, գէթ ոչ շատ տգեղ մարդ մըն էր ։ Իր այդ անբացատրելի գիտակցութիւնն այնքան շլացուց իր միտքը, այնքան սըխրանք տուաւ իր թոյլ զգայութեանը, որ հէգ Կոմիկի աչուըները ամէն կոնակի վրայ իրենին պէս բան մը կը կարծէին նշմարել, դուրս ցցուած կլորութիւն մը, որ աւելի վայելչութիւն կուտար հասակին, քան տձեւութիւն ։

Մինչեւ այդ երանաւէտ օրը յուսահատ ապրած էր. վեհանքի ինքնավար հոսանքին տուած էր իր կարճուկ կլորիկ մարմինը, որ խուլերու, խուլերու վրայէն անցնելէ ետք, հիմակ անդորրիկ ծովուն վրայէն կը վազէր կարծես դիւթութեամբ ։ Անգամ մը որ իր անձին անխախտ գիտակցութիւնն ունեցաւ շատ նպաստաւոր կերպով, մտածեց թէ քանի որ ինքն ալ մարդ էր՝ ամէն մարդու պէս ապրելու էր աշխատութեամբ, որուն պտուղը վայելելու էր իր շնորհքով մարմնին բոլոր խանդովն ու բոլոր ըղձանքովը ։ Ասդին անդին ինկաւ, ճար ճարակ ըրաւ, իր կերպարանքին տխրազդեցիկ սիլուէթն ամէն տեղ, ամէնուն առջեւ պտըտցուց, աղաչանք, պաղատանք թափեց թափթփեց, եւ վերջապէս յաջողեցաւ մէկ քանի գթոտ սիրտերէ փրցնել քիչ մը դրամ, զոր անմիջապէս փորձեց շահագործել ։

Այն թաղը եկաւ, տունին տակի այն ծակը մտցուց իր սապատող իրանը, հետոն ունենալով նպարեղէններու շատ վտիտ մթերք մը, զոր փռեց ցուցադրեց հոն ։ Փողոցին մէջ անսովոր անակնկալ մը եղաւ Կոմիկին երեւումը, ամէն մարդ արդահատալից կարեկցութիւն մը զգաց այդ խեղճ սապատողին նկատմամբ, զոր բախտին մէկ անգութ ապտակն այդ վիճակին հասցուցեր էր ։ Ժողովրդային շատ հին աւանդական սովորութեան մը հնազանդելով, մկրտեցին զայն խամպուռ պախսալը մակդիրով, զոր միայն իրենց մէջ կը գործածէին ։ Ալ սկսաւ ինքը հոգալ մօտակայ տուներու նպարեղէնի մանըր մունր պէտքերը, իր հոգիտական ձեւերովն ու միմոսի շարժումներովը խնդուք պատճառելով իր դրացուհիներուն մանաւանդ, որոնք բաւական բարեսիրտ էին անոր երեսին չտալու մարմնին այդ անճոռնի թերութիւնը ։ Անանկ որ ալ բոլորովին մոռցած էր Կոմիկ իր կուզը ։

Տունը, որուն տակ կ'ապրէր խամպուռ պախսալը, կը բնակէին հայր մը, մայր մը եւ մէկ հատիկ աղջիկ մը տասնեւվեց տարու, Էլիզան վավլուն քումայթ աղջիկ մըն էր, զուարթութեան եւ աշխուժի խառնուրդ մը փթթինազարդ, որուն մէջ ծնողքը վայելում մը կը գտնէին, ամուսիններու առաջին սիրոյն անհետացումէն ետք վրայ հասնող այն կուղ, քնքուշ վայելումը, որուն հեշտանքը, սակայն, փոխանակ մարելու հետզհետէ կը շատնայ կը սաստկանայ ։

Կուզին ներկայութիւնը զուարճութեան չարժառիթ մը եղած էր Էլիզային համար. իրիկունները, դպրոցէն արձակուելէ ետք, պատանուհին անոր խանութը կ'երթար եւ խնդալէն կը մարէր Կոմիկին ծիծաղաշարժ պատմութիւններէն, զորս սապատողը կը համեմէր չես գիտեր ինչ թաքուն աւիւնով մը, անսանձ ողեւորութեամբ մը, Կոմիկ բանը գործը երեսի վրայ կը թողուր, երբ զուարթ աղջիկն իր քով կուգար, աչուըներն անսովոր բոցով մը կը վառվռէին, երանութեան ժպիտ մը կ'երերար միշտ բարակ անգոյն շրթներուն վրայ եւ ... երջանիկ էր կուզը մէկ ։

Օրէ օր սրտին մէջ կ'աճէր այն տեսակ մը բանը, զոր նախ տարտամ անորոշ կը կարծէր, բայց որ հետզհետէ գոյն մը, երանգ մը, նեղացուցիչ հանգամանք մը կը ստանար ։

Էլիզային ներկայութիւնը, մանաւանդ անոր փողփողուն աչուըները տարօրինակ տպաւորութիւն մը ի գործ կը դնէին իր վրայ, խուսափիլ կ'ուզէր անոնցմէ, բայց ջանք մը, ճիգ մը չէր ըներ, իր կամքէն վեր զգալով այդ բանը ։

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Անընդհատ եւ անհաշիւ դրամ կը ստանայի հօրմէս : Զօհրապ եւս, որուն քով դրամը երբեք արժէք չունէր, միշտ առատաձեռն կը վարձատրէր կատարած աշխատանքս :

Ընկերներս զիս «պզտիկ Զօհրապ» կը կոչէին, որովհետեւ Զօհրապի պէս շռայլ էի :

Օր մը, մօտս եկաւ ուսանող Արտաշէս Վանարեան եւ ըսաւ .

— Ընկեր Սիմոնը կ'ուզէ քեզ տեսնել :

— Ի՞նչ կ'ըսես, ինչո՞ւ համար, հարցուցի զարմացած :

— Չեմ գիտեր : Ժամը ճիշդ 12ին պէտք է ժամադրավայրին ըլլաս, եղաւ վճռական պատասխանը Արտաշէսին :

Պատմած էին ընկերներս, թէ Զաւարեան ուսանողի մը գործած յանցանքը անպայման կը լսէ կամ կը տեսնէ :

Նկատած էի նաեւ, որ ուսանողները բացառիկ ճշդապահութեամբ կը գործադրէին Զաւարեանի հրահանգները : Կը վախնային խայտառակուելէ : Կը դողային ուղղակի :

Արդէն Զաւարեանի հետ ժամադրուիլը շատ դժուար էր : Կարելի չէր տեսնել ամէն ատեն :

Ուստի, ժամադրավայր գացի տասը վայրկեան առաջ :

Ճիշդ ժամուն եկաւ :

— Հոս ես, — ըսաւ կարուկ :

— Այո, ընկեր Սիմոն, զիս ուզեր էիք, պատասխանեցի անվարան :

— Ո՞ւր կը ճաշես, հարցուց :

— Լուքսէմպուրկ, ընկե՛ր Սիմոն :

— Ո՞րքան կը վճարես :

— Երեք քառորդ մէճիտ : Երբեմն Թոքաթլեան ալ կը ճաշեմ, աւելցուցի :

— Այո, այդ եւս լսած եմ :

— Բայց հոն չեմ վճարեր :

— Հապա որո՞ւ հաշւոյն :

— Զօհրապի :

— Աղէ՛կ : —

Տարաւ զիս « Եսայեան » վարժարանի մօտ գտնուող ճաշարան մը :

ՀԱՅԿ ՓԵԼԹԵՔԵԱՆ

(Շար․)

ՍԽԱԼ

Ամուսինը իր տգեղ կինը բժիշկին կը տանի : Բժիշկը լաւ մը քննելէ ետք կինը, ամուսինին կը մօտենայ ու ցած ձայնով կ'ըսէ .

— Լաւ չէ, պարոն, ձեր կնոջ բնաւ չեմ հաւնիր :

— Ես ալ չեմ հաւնած տոքթոր, բայց այնպիսի օժիտ մը ունէր, որ երկար – բարակ չմտածեցի այլեւս : Աչքերս փակեցի եւ առի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ՍՐՏՑԱՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

Ամէն ժողովուրդ կը ծանօթացուի իր մշակոյթով : Հայութիւնը դարեր շփրունակ ստեղծագործած է տաղանդի մեծ ուժով եւ ձգած է այնպիսի մեծ մշակութային ժառանգութիւն, որ կը կազմէ մեր ազգային հպարտութիւնը, նոր ներշնչումներու աղբիւրը եւ օտար ժողովուրդներու հիացումին առարկան : Այդքան հիանալի գանձերը պահել խնամելը, ուսումնասիրելը մեր սրբազան պարտքն է :

Հայ հնագէտներէն ոմանք քառորդ դար, ուրիշներ անկէ աւելի կամ պակաս, հոգիով, սիրտով եւ խիղճով աշխատած են մեր ժողովուրդին ժառանգութիւնը ուսումնասիրել եւ պահպանել : Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կատարուած է :

Այսուհանդերձ, յուշարձաններու պահպանութեան, վերանորոգման եւ բարեկարգման գործը շատ ետ կը մնայ Հայաստանի մէջ : Որոշ չափով բարեկարգուած են Զուարթնոցը, Սանահինը եւ քանի մը ուրիշ յուշարձաններ, պահպանութեան զինծով աշխատանք կատարուած է Գառնիի, Արինբերդի, Դուինի, Մեծամօրի, Կարմիր Բլուրի մէջ :

Սակայն կատարուածը հեռու է բաւարար ըլլալէ :

Պաշտօն. հաշուի առնուած եւ պետական պահպանութեան ենթակայ յուշարձաններուն թիւը կը հասնի 2469ի, որ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող յուշարձաններու եւ հնավայրերու իրական թիւէն պակաս է : Իւրաքանչիւր յուշարձան պէտք ունի պահպանութեան եւ ուսումնասիրութեան, մաքրութեան, մասնակի վերանորոգումի եւ ամրացումի, որպէսզի չկործանուի :

Քառասունեւվեց տարուան մէջ կործանումէ փրկուած են հարիւրէ աւելի յուշարձաններ : Այժմ եւս այդ գործին համար յատկացուող միջոցները կրնան ապահովել տարեկան երկու – երեք յուշարձանի վերանորոգումը, մինչդեռ անմիջական կործանումի ենթակայ յուշարձաններու թիւը կը հասնի 150ի : Բնական է, որ հարկաւոր են վճռական եւ ծաւալուն միջոցներ : Իսկ ի՞նչ տեղի ունեցաւ, յուշարձաններու գիտավերանորոգման արհեստանոցը, որ երկրին մէջ միակն էր, չորս տարի առաջ վերածուեցաւ շինարարական տեղամասի՝ շատ սահմանափակ դերով եւ սեղմ հնարաւորութիւններով :

Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է յուշարձաններու պահպանութեան մարմինը վերածել Նախարարներու կից պատմական յուշարձանների պահպանութեան կոմիտէի, անոր պիւտճէն հասցնել 250.000ի եւ վերահաստատել նորոգութեան արհեստանոցը :

ՓՐՈՖ․ Բ․ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Սով․ Հայաստան)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեւանի « Գարուն » ամսագրի խմբագրութիւնը հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի շարժարուեստի միութեան քարտուղար, բեմադիր Ֆրունզէ Դովլաթեանի հետ : Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը եղած է Հայաստանի շարժարուեստը այսօր :

Ստորեւ ականաւոր բեմադիրին կարծիքը :

— 1955 – 56ի ընթացքին հայ շարժարուեստի արձանագրած յաջողութիւնները օրինաչափ զարգացման մը հետեւանք չէ : Աւելի ճիշդ՝ այդ յաջողութիւնները քիչ թէ շատ հաճելի դրուագներ են հայ շարժարուեստի կեանքին մէջ : «Արտակարգ յանձնարարութիւն», «Մարտիրոս Սարեան», «Բարեւ, ես եմ» — ահա այն շարժանկարները, որոնց հաշւոյն կը խօսուի յաջողութիւններու մասին : Առնենք «Արտակարգ յանձնարարութիւնը» : Ժապաւէնին սցենարը պատրաստուած է Հայաստանէն դուրս եւ օտարի մը ձեռքով եւ ոչ մէկ կապ ունի հայ կեանքի հետ : Սխալ չհասկնաք. ես կ'ողջունեմ « Հայֆիլմ»ի անունով մէջտեղ ելած այդ ժապաւէնը, բայց ընդունեցէք ինծի հետ, որ այդ ժապաւէնով դժուար է խօսիլ հայ շարժարուեստի վերելքի մասին, եթէ մենք նկատի ունինք միայն հայ ազգային շարժարուեստը : Մօտաւորապէս նոյնը՝ « բարեւ, ես եմ» ժապաւէնին մասին, հակառակ անոր, որ մենք աշխատեցանք գործողութիւններուն մեծ մասը բերել Հայաստան : Վերոյիշեալ ժապաւէններուն մէջ գլխաւորապէս կը խաղան այնպիսի դերասաններ, որոնք թերեւս կցկտուր տեղեկութիւններ ունին Հայաստանի մասին : Ի հարկէ, դերասաններու այս ընտրութիւնը լաւ երեւոյթ չէ : Ահա թէ ինչո՛ւ հայ շարժարուեստին մասին խօսելու ժամանակ «վերելք» բառը զգուշութեամբ կ'օգտագործեմ :

Հայ շարժարուեստը իսկական զարգացում մը կ'արձանագրէ, երբ կ'ունենայ իր բեմադրիչները, դերասանները եւ մասնագէտները :

Սխալ է, անշուշտ, ըսել թէ Հայաստանի մէջ չկան շարժանկարի դերասաններ : Անցեալին եւ վերջերս արձանագրուած են դերասանական յաջողութիւններ, բայց այն մեծ խնդիրը՝ ունենալ շարժանկարի համար դերասանական օրակեալ ուժ մը, շատ դժուար է լուծել, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ աշխատող մանկավարժական կազմը ի վիճակի չէ այդ ծանր խնդիրը լուծելու :

Փորձով գիտեմ, թէ շատ լաւ դերուսոյցներ պէտք են, որպէսզի շարժարուեստին այժմու պահանջներուն մակարդակով դերասաններ պատրաստուին :

Խօսելով իր ծրագիրներու մասին, Դովլաթեան ըսած է .— կը մտածեմ եւ յոյս ունիմ, որ շուտով կը յաջողիմ ժապաւէն մը պատրաստել Երեւանի մասին, մեր այսօրուան երիտասարդութեան մասին : Եւ, ամէնէն կարեւորը, փնտռել այն ուրոյն, այն առանձնայատուկ երանգը, որ այսօրուան հայ մարդուն մէջ կայ : Իհարկէ, ասիկա չի նշանակեր, որ ես չեմ ուզեր գործ ունենալ մեր դասական գրականութեան հետ : Կան շատ գեղեցիկ գործեր, որոնց անհամբեր կը սպասէ մեր ժողովուրդը : Անոնց թիւը շատ է :

ԼՈՅՍԻ ՀԶՕՐ ԿԵԴՐՈՆԸ

Երեւանի ջերմելեկտրակայանն է : 1963ին բանիլ սկսաւ կայանին առաջին կեդրոնը՝ յիսուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ :

Անցան ամիսներ : Շահագործման յանձնուեցաւ երկրորդը՝ նորէն յիսուն հազար քիլովաթ կարողութեամբ : Այնուհետեւ արդէն սկսաւ գործել երրորդը՝ միշտ նոյն տարողութեամբ : Ասոնց կողքին կեանք առին երկու մեծ շոգեկաթսաներ՝ 840 թոն – ժամ ընդհանուր արտադրողականութեամբ : Ասոնք սկսան շոգի մատակարարել մայրաքաղաքին ձեռնարկութիւններուն :

1964 : Շահագործման յանձնուեցաւ յիսուն հազար քիլովաթ տարողութեամբ չորրորդ կեդրոնը և 420 թոն–ժամ արտադրողականութեամբ երրորդ շոգեկաթսան :

Սկզբնական ծրագրով Երեւանի ջերմելեկտրակայանը պիտի ունենար 250 հազար քիլովաթ կարողութիւն : Սակայն պահանջը օր ըստ օրէ մեծցաւ, այնպէս որ հարկ եղաւ վերամշակել եւ ընդլայնել այս կեդրոնը :

1965 : Գործածութեան դրուեցաւ 150 հազար քիլովաթ կարողութեամբ հինգերորդ կայանը եւ բարձր ճնշում ունեցող շոգեկաթսան՝ հինգ հարիւր թոն – ժամ արտադրողութեամբ :

1966 : Շինուեցան երկու կեդրոններ եւս, մէկը յիսուն հազար, իսկ միւսը 150 հազար քիլովաթ կարողութեամբ :

Եւ այսպէս, կառոյցը լրիւ աւարտած է : Երեւանի այս նոր լուսակեդրոնը կը բանի իր լրիւ կարողութեամբ՝ 550 հազար քիլովաթ, այլ խօսքով, այնքան, որքան Հայաստանի բոլոր ելեկտրակայաններուն արտադրածը :

×

Զ. Խանզատեան (Ֆրանսա) Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Աղքատիկ կին մը, տարիքէն աւելի վիշտէն ծերացած, զինքը բռնել ուզող ոստիկաններուն ձեռքէն ազատելով ինքզինքը, Վիտոքի ոտքերուն ինկաւ .

— Պարոն նախարար, կակազեց խեղճ կինը : Թողուցէք, թողուցէք որ մեռնելէս առաջ մէյ մը տեսնեմ զաւակներս ... : Իրաւ յանցաւոր են ..., բայց զաւակներս են ... : Ոհ, մեղքցէք իմ վրաս ... մէկ ոտքս գերեզմանն է ... :

— Ոտքի ելէք, հրամայեց Վիտոք ձեռքը մարելու մօտ եղող խեղճ կնոջ երկարելով :

Եւ դառնալով երկու գողերուն, որոնք գլուխնին խոնարհեցուցած՝ համարձակութիւնը չունէին արտասուաթոր կնոջ երեսը նայելու, Վիտոք գոչեց .

— Ստախօսներ, դուք փողոցէն գտնուած տղաքներ չէք եղեր :

— Ի՞նչ, անո՞նք, անո՞նք փողոցէն գտնուած ըլլան ..., հեռու վրանուն, բողոքեց մայրը : Ես չէի՞ ձեզի ձեռքովս մեծցնողը, ես չէի՞ դատող բանող ու ձեզի արհեստ սորվեցնել ուզողը ... Հիմա ատանկ ինծի ելեր կ'ուրանա՞ք : Ախ, ախ, հայրերնիդ չկայ, ամօթէն գետնին տակը պիտի անցնի ... : Ինչո՞ւ տունէն փախաք :

Մօնրէօյի տուներնիս ի՞նչ ունէր ... : Հարուստ չէինք, չէինք, բայց կրնայինք հանգիստ մը պատուինիս տեղը ապրիլ ... : Ինչո՞ւ չար ու սրիկայ մարդոց խօսքին ու խրատին հաւատացիք ու անոնց ետեւէն գացիք ... : Հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակնիդ : Չէ, չէ, հըլալիք բան է, դուք չէք կրնար ատանկ բան ըրած ըլլալ ... : Մարդ մեռցնել ... կնիկ մորթել, չէ, չէ, աչքովս ալ տեսնեմ չեմ հաւատար ... : Անանկ չէ՞, պարոն Վիտոք, իմ զաւակներս ատանկ բան կրնա՞ն ընել ... : Ի՞նչ է ան, ինչո՞ւ պատասխան չէք տար ... : Ըսել է իրաւ է որ անոնք սպաննած են ատ կնիկը ... : Չինները գլխուս ... : Փիէր, դո՞ւն ալ, Հանրի, դո՞ւն ալ մարդ մեռցուցիր ... : Ըսել է պիտի կախուի՞ք, Աստուած իմ ... : Չէ, չի կրնար ըլլալ .. :

Եւ իր վրայ դառնալով, դժբախտ կինը եկաւ երկու տղոցը մէջտեղը ինկաւ մարեցաւ :

Երկու դեռատի մարդասպանները վեր նայելու երես չունենալով՝ գլուխնին ծռեցին :

Վիտոք լուրջ եւ տխուր շեշտով մը հրամայեց .

— Տարէք սա խեղճ կինը եւ պէտք եղած կերպով խնամեցէք :

Երկու ոստիկաններ անմիջապէս մարող կնոջ մօտենալով վեր վերցուցին զայն :

Ասոր վրայ, ապահովութեան տեսուչը դողացող ձայնով մը հրամայեց միւս ոստիկաններուն .

— Իսկ դուք ալ բանտ տարէք սա կախաղանցուները :

Երկու մարդասպանները գինովներու պէս գլտորելով՝ ոստիկաններուն կողմէ քշուեցան դուրս հանուեցան :

Երբ Վիտոք առանձին մնաց, ինքզինքը թիկնաթոռի մը մէջ նետելով սկսաւ մտածել : Յետոյ, քրտնաթոր ճակատը գունաւոր թաշկինակով մը սրբելով՝ հառաչանք մը արձակեց եւ ակռաներուն տակէն մըլտաց .

— Չէ, չէ, ասոնք իմ զաւակներս ըլլալու չեն ... : Աստուած չընէ որ ատանկ զաւակ ունենամ ... :

Եւ արմունկները սեղանին կռթնցուցած, իր ջղուտ մատները ճակտին վրայ ինկող մազերուն մէջ մխրճելով մռմռաց .

— Պէտք չէր որ Արխոթօ իր գաղտնիքը հետը գերեզման իջեցուցած ըլլար ... : Չեմ գիտեր թէ հիմա ո՞ր կողմէն սկսելու է գործը ... :

ՌՕԶ–ՊԻՐՆԱՐ ՄԱՐՔԻԶԸ

Հազիւ թէ Վիտոք խօսքը աւարտած, դուռը մէյ մըն ալ զարնուեցաւ, բայց այս անգամուան հարուածը առաջուանէն աւելի ուժով էր :

— Մտէք, ըսաւ ոստիկանական տեսուչը անմիջապէս իր պաշտօնին պահանջած լրջութիւնը տալով կերպարանքին :

Վիտոքի լրտեսներուն յատուկ պաշտօնական սեւ զգեստներ հագած երկու մարդիկ ներս մտան գրասենեակէն :

Երկուքին ալ երեսը կը խնդար : Երկու անբաժան ընկերները հիմա Վիտոքի լաւագոյն գործակիցները եղած էին :

— Հը, դո՞ւք էք, բացագանչեց Վիտոք անհամբերութեամբ Պիպիի եւ Քօքօյի նայելով : Մտեցէք, մտեցէք, երեսնուդ անանկ կը կարդամ որ աղուոր լուրեր բերած էք ինծի ... :

— Ի՞նչ, աղուո՞ր, աղուորն ալ խօ՞սք է ..., գոչեց Քօքօ զուարթ դէմքով մը :

— Զգայացունց, զգայացունց, աւելցուց Պիպի :

— Չհաւատացուելիք ..., շարունակեց Քօքօ :

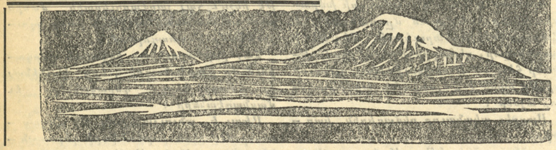
— Շշմեցուցիչ ..., գոչեց Պիպի խօսքը համեմելով :

— Ըսէք տեսնենք –ի՞նչ է, հարցուց Վիտոք անհամբերութեամբ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԸՐՆԷՏ

(Շար․)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոբառի սպասարկութիւն —

ՊԱՆԵԽՕ — Ժամը 19·30ին մեթրօ Պանեէօ, 19·45 Րիւ Հայկ Դպիրեան, 20ին Սինեմա Լիւէս :

ՇԱՒԻԼ — Ժամը 19·45 Փուէնթ տը Շաւիլ :

ԱԼՖՕՐՎԻԼ — Ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20ին Փլաս Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Ժամը 20ին Սքուար տ'Էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը) :

ՍԱՐՍԷԼ — 19·50ին Փլաս տէ Վ'էքոլ, 20ին *Պայէ :*

ԻՍԻ — 19·40ին Փերսի հիւանդանոցը , 19·50ին Րիւ տը լա Տէֆանս, 20ին Մեռի տ'Իսի :

ՆՈՒԷՐ

Կրընոպլէն Այրի Տիկին Ղարիպեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն 50 ֆրանք Մշակոյթի Տան, 30 ֆր. Կապ. Խաչի, (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի :

×

Քէօշկէրեան ընտանիքը Դպրոցասէրին նուիրած է յիսուն ֆրանքի գումար մը իրենց կնքահօր՝ ողբ. Թորգոմ Սարգիսեանի յիշատակին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 *հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւքսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ* (Մօպէօժ) : *Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվերս : Երեկոյեան ճաշ եւ բնակութիւն՝ Պռետա :*

Ապրիլ 30 — *Ճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պըտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն :*

Մայիս 1 — *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին :*

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 ֆր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆՈՒԷՐ

Վահանդն Իչպալացեանի մահուան Գ. տարեդարձին ի յիշատակ, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ջիլինկիրեան քսան ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ :

Մասնակցութեամբ Փարիզի
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, *Ռամօ* սրահին մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Ա. Ալեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրատարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ ,* (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :
Մուտքը ազատ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11ին , ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ :*

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ , ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին , ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱԻԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն)* *Հայերէն :*

ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻՍ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու-մանեան, Շամիրեան , Թիւթիւնճեան եւ Պ. Տէրոյեան :

խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէփօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Կը խօսին — ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի ըլլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուին :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժողէֆ մատրան մէջ :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թոփալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին , Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

×

ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին , Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի մատուցուի , որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Ապրիլ 29ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :*

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին պատարագ ժամը 9·50, հոգեհանգիստ ժամը 11·50ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները , այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՊՕՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՕՔՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 19 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10891 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.891

Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐԸ

Գ.

Եթէ տրուէր պատեհութիւնը՝ Երուսաղէմի մէջ, տեղւոյն վրայ, անկաշկանդ եւ անաչառ քննութիւն կատարելու, ու եթէ դրուէին պահանջուած բոլոր վաւերագրերը Երուսաղէմի քաջածանօթ անձի մը տրամադրութեան ներքեւ, եւ վկայութեան կանչուելիք մարդոց ապահովութիւն շնորհուէր թէ պիտի չպատժուէին ճշմարտութեան համար վկայութիւն տըւած ըլլալնուն համար, շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլար հաստատել այդ ամբաստանութիւնը: Սակայն հեռուէն ալ, Երուսաղէմի ներկայ կացութեան եւ վարիչ անձերուն իբրեւ քաջածանօթ մէկը, իմ ամբաստանութիւնս կը հիմնեմ հետեւեալ տուեալներուն վրայ:

Ա.— Մեր լուսարարապետութեան առաջին տարիէն, Երուսաղէմի Պատրիարքութեան ներքին կազմակերպութեանց եւ պաշտօնէութեան լրիւ պատկերը տալու նկատումով, Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնական օրացոյցին մէջ տեղ տուած էինք նաեւ բոլոր գործող յանձնախումբերու եւ սպասարկութեանց ցանկերուն, մէջն ըլլալով ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ: Այս աւանդութիւնը շարունակուած կը տեսնենք մեզմէ վերջն ալ: Այնպէս որ 1957էն մինչեւ 1964 (բացի 1960ի խառնակ տարիէն) Երուսաղէմի օրացոյցերուն մէջ կ'երեւին ի միջի այլոց նաեւ Գանձատան Յանձնախումբի անդամներուն անունները:

1965 Թուին Երուսաղէմի օրացոյցին մէջ չէ դրուած Միաբանութեան վերաբերեալ ցանկաբաժինը, չենք գիտեր ինչ նկատումներով: Այնպէս որ կասկածելի կը մնայ թէ 1965 Թուականին Գանձատան Յանձնախումբ գոյութիւն ունէ՞ր թէ չունէր…:

Իսկ 1966 տարուան օրացոյցին մէջ Միաբանութեան վերաբերեալ բաժինը լրիւ գրուած է, այնտեղ են, օրինակ, ոչ միայն Միաբանութեան եւ Կրթական հաստատութեան ամբողջ ցանկերը, այլ նաեւ Տնօրէն Ժողովի կազմը, Միաբանական Ընդհ. Ժողովի Դիւանը, Ս. Տեղեաց Դիւանը, Ելեւմտական, Կալուածական ու Ցարաբերական բաժիններու ցանկերը, Խմբագրական մարմնի Սիոնի, Ուխտաւորաց ընդունելութիւն Յանձնախումբը եւ այլ սպասարկութիւնները, պահակները եւ մինչեւ խոհանոցի վերջին համեստ աշխատաւորը. բայց կը պակսի Գանձատան Յանձնախումբը: Սաղիմայ պաշտօնական օրացոյցի 1966 տարուան մէջ ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ Յիշատակութիւն չկայ: Որմէ մենք կը հետեւցընենք որ 1966 Թուականին, հաւանաբար նաեւ 1965ին, Գանձատան Յանձնախումբ գոյութիւն չունի Ս. Յակոբի մէջ, եւ հետեւաբար Գանձատան երկաթեայ արկղին չորս տարբեր կղպանքներու բանալիները կեդրոնացած են միակ անձի մը՝ օրուան լուսարարապետին վրայ, որ առանձինն կամ իր ուզած անձերուն հետ կրնայ ելեւմուտք գործել Գանձատունէն ներս…:

1967 օրացոյցին մէջ ալ Միաբանութեան վերաբերեալ ցանկերը կը պակսին: Աւելին կայ սակայն:

Լոնտոն հրատարակուող Սընտէյ Թելեկրաֆ թերթի 12 Մարտ 1967 թիւին մէջ Թղթակցութիւն մը կայ նոյն թերթի Երուսաղէմի «մասնաւոր Թղթակից» Ռ. Պէրրի Օ'Պրիէնի կողմէ: Գրութեան վերնագիրն է «ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ (Երուսաղէմի) ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ», ուր ի միջի այլոց կը յիշուի նաեւ հետեւեալը:

«Ուրիշ քննադատութիւն մըն ալ այն է որ Գանձատունը ուր ձեռագիրները կը պահուին, ներկայ լուսարարապետի, Հայրիկ Եպսկ. Արսլանեանի առանձինն (անգլ. սոլ) հոգածութեան ներքեւ է, քանի որ իր (Գանձատան) Յանձնախումբի երկու անդամներն ալ Երուսաղէմէ դուրս կը պաշտօնավարեն: Տէրտէրեան Արքեպիսկ. ըսաւ որ Յանձնախումբը կարեւոր չէ: Միակ բանալին որ կարեւորութիւն ունի լուսարարապետին ունեցածն է»: Ապա կը շարունակէ Թղթակիցը Երուսաղէմի պատրիարքի բերանով, «Յանձնախումբը հինէն հաստատուած «էնսթիթիւսիոն» մը չէ: Սկսուած է որովհետեւ կարգ մը վանականներ խնդիր յարուցած են 1932ին»:

Այստեղ տրուած խտացեալ տեղեկութենէն յայտնի կ'ըլլայ որ Երուսաղէմի պատրիարքը չուրանար Յանձնախումբի չգոյութիւնը ընդհակառակն կը հաստատէ, իր կարծիքով, անոր կարեւոր չըլլալը…:

Այսչափը բաւական էր, որ մենք եզրակացնէինք, թէ վերջերս Գանձատունը մընացած է առանց Յանձնախումբի հակակշիռին: Լուսարարապետը եւ իր մեղսակիցները իրենց ուզած ատենը, եւ իրենց ուզած նպատակով ելեւմուտ ունեցած են Գանձատունէն ներս:

Մեր ըսելիքը կը շարունակուի:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

«Մեր ըսելիքը կը շարունակուի» կ'ըսէ Պոլսոյ Պատրիարքը, որ իր «ամբաստանագրին» յաջորդ մասն ալ (որ գրաւած է Պոլսոյ հայ թերթերուն մէջ վեց նոր սիւնակներ, երկու թիւերու), կը վերջացնէ ըսելով. — «Մեր ըսելիքը դեռ չէ աւարտած»:

Կը հասկնանք որ Շնորհք պատրիարք շատ ըսելիքներ ունենայ, բայց նախընտրելի էր որ առայժմ կեդրոնանար միայն ու միայն իրեն դէմ եղած ամբաստանութեան վրայ եւ ի պահանջել հարկին, առանձին գրքոյկով լոյս ընծայէր մնացեալը, տրուած ըլլալով որ այդքան երկար գրութիւն մը թերթօնի ձեւ կ'առնէ եւ ընթերցողին ուշադրութիւնը կը ցրուէ:

Պաշտօնական նոր եւ երկար հաղորդագրութիւն մըն ալ հանած է Եղիշէ պատրիարքը, որ նորութիւն մը չի բերեր: Այս բոլորին նպատակը պարզ է, ի վերջոյ ճանճրացնել հայ հանրային կարծիքը, ոչ մէկ յստակ բան ըսելով:

Նախքան այս հաղորդագրութիւնը եւ Պոլսոյ Պատրիարքին յայտարարութիւններուն շարունակութիւնը, ստորեւ կը հրատարակենք Պոլսոյ Կրօնական Ժողովոյ պաշտօնական յայտարարութիւնը:

ՊԱՇՏՕՆ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան Ազգընտիր Կրօն. Ժողովս, սրտի խոր ցաւով տեղեկացաւ, թէ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Առաքելական Աթոռին Գանձատունէն գողցուած եւ Լոնտոնի մէջ ի վաճառ հանուած են Հայ Ազգին սեփականութիւնը եղող խիստ թանկագին 23 ձեռագիր մատեանները:

Ժողովս միաժամանակ գոհունակութեամբ անդրադարձաւ, որ ի վաճառ հանուած այս ձեռագրերը վերադարձուած են Երուսաղէմի Հայոց Վանքը, շարունակելու համար մնալ իբրեւ սեփականութիւն Հայ ժողովուրդին:

Ժողովը իր 1967, Ապրիլ 7, ԺԸ. հերթական նիստին կարեւորութեամբ անդրադարձաւ այս խնդրին եւ լսեց իր Նախագահ՝ Ամեն. Տ. Շնորհք Ս. Պատրիարքի լուսաբանութիւնները այդ մասին:

Ժողովս գողութեան այս զզուելի դէպքին պատասխանատուները իր կողմէ, եւ յանուն մեր Կրօն. Դասուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կը դատապարտէ:

Ժողովս սակայն խոր ցաւով կը տեղեկանայ, թէ գողութեան արարքին որպէս պատասխանատու ցոյց տրուած են Ամեն. Տ. Շնորհք Ս. Պատրիարքը եւ Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպս. Քեմհաճեանը:

Այս անխիղճ ամբաստանութեան առջեւ, մենք պաշտօնապէս կը յայտարարենք, թէ չենք բաժներ Ցորդանանի դատախազին կողմէ տրուած յայտարարութիւնը, քանի որ ան կը կրէ ոչ միայն միակողմանի բնոյթ, ինչ որ ներհակ է իրաւական ընդհանուր սկզբունքներուն, այլեւ հիմնուած է խախուտ եւ խարդախեալ տուեալներու վրայ:

Ասով պաշտօնապէս կը յայտարարենք, թէ գողութեան այս արարքին պատասխանատուն չէ եւ չի կրնար ըլլալ Ամեն. Տ. Շնորհք Սրբազան Պատրիարքը:

Որովհետեւ՝

Ա.— Ամեն. Տ. Շնորհք Պատրիարք Հայ Եկեղեցւոյ պարտաճանաչ, բծախնդիր, օրինապահ եւ վստահելի հոգեւորականներէն մին եղած է:

Բ.— Իր լուսարարապետութեան երեք տարիները Երուսաղէմի Աթոռին համար եղած են կարգի, կանոնի եւ օրինապահութեան շրջան մը:

Գ.— Ան խորապէս կապուած է Հայ Եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին հոգեւոր եւ մըտային արժէքներուն եւ շահերուն:

Դ.— Իր լուսարարապետութեան ժամանակ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքական Աթոռը ունեցած է իր բոլոր պաշտօնական ու օրինական հակակշռող մարմինները, որոնց կարգին նաեւ ԳԱՆՁԱՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ:

Ե.— Մենք կը մերժենք նաեւ Գերշ. Տ. Սուրէն Սրբազանի դէմ եղած զրպարտութիւնը որովհետեւ զայն կը ճանչնանք իբրեւ բարի, միամիտ եւ Ս. Յակոբեանց Վանքին նուիրուած համեստ եկեղեցական մը: Վստահ ենք թէ՝ Սուրէն Սրբազան զոհ գացած է իր ծերութեան եւ մարդոց նենգութեան:

Կրօն. Ժողովս ասով անգամ մը եւս կը յայտնէ իր լուրջ մտահոգութիւնները Ս. Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռին ներկային եւ ապագային մասին, եւ անհրաժեշտ կը տեսնէ Ազգային հակակշռիչ Մարմնոյ մը վերահաստատումը այս Աթոռին վրայ, յօգուտ նոյնինքն Պատրիարքական այս Աթոռին եւ յապահովութիւն եւ ի պահպանութիւն, այնտեղ ամբարուած դարաւոր Հայ Մշակութային եւ Ազգային արժէքներուն:

Թուրքիոյ Հայոց Կրօն. Ժողովը իր Ամեն. Նախագահին եւ Պատրիարքին դէմ եղած այս տմարդի զրպարտութեան դէմ իր ցաւն ու ցասումը յայտնելէ ետք, կ'որոշէ միաձայնութեամբ դադրեցնել ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ անուան յիշատակութիւնը ի ժամ սուրբ եւ անմահ Պատարագի, իբրեւ պատասխանատուն ձեռագրերու գողութեան եւ յերիւրուած զրպարտութեան:

ԱՆԴԱՄՔ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ատենապետ ՇԱՀԱՆ ԵՊՍ. ՍՎԱՃԵԱՆ, ԽՈՍՐՈՎ ԵՊՍ. ԷՄԻՐՁԵԱՆ, ԹԷՈԴՈՐՈՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՑՐՋՐՃԵԱՆ, Ատենադպիր ԱՆԱՆԻԱ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԵԱՆ, Բ. Ատենադպիր ՄՈՎՍԷՍ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ, ԴԱՒԻԹ Ա. ՔՀՆՑ. ԵՐԷՑԵԱՆ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ, ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԳԱՄՉԵԱՆ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԼՊՐԻԽԹԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար կուսակցութեան համագումարի բացումին Վալթէր Ուլպրիխթ առաջարկեց որ երկու Գերմանիաներու վարչապետները՝ Քիզինկէր եւ Շթոֆ հանդիպում մը ունենան: Այս հանդիպումը առաջին հանդրուանը պիտի ըլլայ գործակցութեան մը, երկու Գերմանիաներու միջեւ: Վայր կամ թըւական չէ ճշդած, այս աննախընթաց հանդիպումին համար, բայց ըսած է թէ լաւ կ'ըլլայ, որ երկու վարչապետներուն փորձագէտներ ընկերանան: Ուլպրիխթ պայման մը դրած է սակայն այս հանդիպումին համար. — երկու կողմերը պէտք է խօսին ներկայ սահմաններու ճանաչման մասին, երկու Գերմանիաներու ապազինման եւ հիւլէական զէնքերէ հրաժարման:

Բացման իր ճառին մէջ, Ուլպրիխթ ծանըր կերպով քննադատած է Ժողովրդական Չինաստանի պարագլուխներու «հակամարքսիստ» ընթացքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ազդարարութիւն մը ըրին Պոնի կառավարութեան, որ Հինգշաբթիէն առաջ, այո՛ կամ ո՛չ ըսէ հիւլէական զէնքերու ոչ – տարածման դաշնագրին:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ կը շարունակէր դիմանալ Երեքշաբթի առաւօտ, բայց ընդհ. վիճակը շատ տկարացած է:

ՆԻՔՍԸՆ, նախկին փոխ նախագահ Միացեալ Նահանգներու Սայկոն տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարած է.— Հակառակ անոր որ դաշնակից ուժերը Վիէթնամի մէջ, օրէ օր աւելի զօրաւոր են, թշնամիին կարելիութիւնները կը շատնան եւ իր զէնքերը աւելի կատարելագործուած են»: Ակնարկելէ ետք Նիւ Եորքի եւ Սան Ֆրանսիսքոյի խաղաղ ցոյցերուն: Նիքսըն աւելցուցած է.— «Վիէթքոնկը պէտք չէ այն պատրանքն ունենայ թէ պատերազմը պիտի շահին դիւանագիտական ճակատի վրայ, Միացեալ Նահանգներու մէջ, 1968ի ընտրութիւններու ատեն: Վիէթնամի պատերազմը պէտք չէ կորսնցնենք Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ինչպէս Ֆրանսացիք իրենցը կորսնցուցին Փարիզ:

ՊԷՆ ՊԱՐՔԱՑԻ դատավարութիւնը վերսկսաւ, այս անգամ նոր ամբաստանեալով մը՝ Մարոքի Ապահովութեան տնօրէն՝ Գնդ. Տլիմի: Դատախազ կողմը ուզեց որ դատավարութիւնը յետաձգուի, տրուած ըլլալով որ երեք փաստաբանները մեռած են եւ փոխարինող փաստաբաններուն ժամանակ պէտք է որպէսզի ուսումնասիրեն թղթածրարը: Ատեանը լսելէ ետք նաեւ պաշտպանողական կողմը, որ դէմ էր յետաձգման, մերժեց յետաձգման դիմումը եւ դատավարութիւնը, որ կրնայ ամիսներ տեւել, սկսաւ:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «յեղափոխութեան հրեշտակը» ինչպէս կը կոչէին զինքը՝ Քէ Կուեվերա նորէն մէջտեղ ելած է, ծանօթ է որ իր մահուան լուրը տարածուեցաւ, ապա զինքը տեսնողներ եղան Պոլիվի, Փերու, Քոլոմպի: Կուեվերա դըլխաւոր աշխատողը եղած է որպէսզի Քուպայի քասթրական յեղափոխութիւնը համայնավար դառնայ: Ներկայիս նամակ մը ղրկած է Քուպայի համայնավար թերթին, որ տեսակ մը կոչ է, մշտական յեղափոխական մթնոլորտ մը պահելու համար Լատին Ամերիկայի մէջ:

ՊԱԼԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

Ա.

Պոլիս ճարտարապետական տարբեր ո–ճերու խառնարան մըն է : Եւ Հայ ճարտա–րապետները ինքնատիպ շինութիւններ ժառանգ ձգած են Թուրքիոյ երբեմնի մայրաքաղաքին : Ծանօթ է, որ Թուրքիոյ ազգային ճարտարապետութեան հիմնա–դիրը Հայազգի Սինան ճարտարապետն է, որ ծնած է 1489ին, Կեսարիոյ Աղըրնաս գիւղը : Սինան ապրած է 86 տարի եւ Պոլ–սոյ մէջ շինած է 334 շէնք, որոնցմէ 34ը պալատներ են :

Պոլսոյ ճարտարապետութեան մէջ փայ–լուն էջեր արձանագրեցին Հայ ճարտա–րապետներու հռչակաւոր գերդաստանին՝ Պալեաններու բոլոր ներկայացուցիչները : Շուրջ 300 տարի այս գերդաստանը պա–հեց արքունի ճարտարապետի բարձր տիտղոսը եւ չքեղաշուք շէնքերով զարդա–րեց հնամենի քաղաքը :

Պալեաններու շինած շէնքերէն շատերը դեռ կանգուն են, թէեւ քիչեր գիտեն, թէ անոնք կառուցուած են Հայ ճարտարա–պետներու կողմէ :

Ահա Պալեան գերդաստանին համառօտ պատմութիւնը. — Վ. Զարդարեան («Յի–շատակարան», 1910, Կ. Պոլիս) եւ Թէո–դիկ («Ամէնուն Տարեցոյցը», 1921) կը հաւաստեն, որ Պալեան տոհմը կը սերի Հայկական Կիլիկիայէն : Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Պալեանները Մարաշի եւ Սիսի մէջ գտնուող Պալի գիւղէն են :

Կայ նաեւ ուրիշ կարծիք մը, որու հա–մաձայն Պալեանները Բաբերդէն են :

Պալեան ճարտարապետներու գերդաս–տանին պատմութիւնը կը սկսի 1682ին, երբ Պալի Պալեանը իր հայրենիքէն կու–գայ Պոլիս եւ կը դառնայ Սուլթան Մու–համէտ – Խան Չորրորդի (1648 – 1687) համար «շէնքեր նորոգող» հայ ճարտա–րապետի մը օգնականը : «Շէնքեր նորո–գողը» եւ Պալի Պալեան կը մտերմանան : Այս վերջինը կ'ամուսնանայ անոր աղջը–կան հետ :Աներոջ մահէն ետք Պալի կը ստանձնէ «շէնքեր նորոգող»ի անոր պաշ–տօնը : Յետագային Սուլթանին յատուկ հրովարտակով կը դառնայ արքունի ճար–տարապետ : Պալի Պալեան՝ հայ ճարտա–րապետներու այս հռչակաւոր գերդաս–տանին նախահայրը, կը մեռնի 1725ին : Անոր կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Մինաս :

Մինաս Պալեան.— Ծննդեան թուակա–նը յայտնի չէ : Հօրը մահէն ետք կ'ապրի ընդամէնը հինգ տարի : Արքունի այս ճարտարապետէն դոհ մնացած են Սուլ–թան Ահմէտ – Խան Երրորդ եւ Սուլթան Մահմուտ – Խան : Մինաս կը մեռնի 1730–ին : Կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Մակար :

Մակար Պալեան.— Համարձակ եւ գոր–ծունեայ այս ճարտարապետը նախանձը շարժած է արքունի պաշտօնեաներուն, որոնց կատարած ամբաստանութեան հե–տեւանքով՝ ընտանեօք կ'աքսորուի Բա–բերդի Լոռնք գիւղը :

Յետագային կը փաստուի թէ անմեղ է եւ կը վերահաստատուի իր նախկին պաշ–տօնին մէջ : Կը մեռնի խոր ծերութեան մէջ :

Գրիգոր Պալեան.— Պալեաններու կա–ռուցողական քանքարը Գրիգոր կը բարձ–րացնէ նոր աստիճանի մը : Անոր կառոյց–ներէն են Սարայ Պրունիի պալատը (այրած է 1875ին), Պէշիկթաշի հին պալատը (յե–տագային՝ Տոլմա Պաղչէ), Պէյլէրպէյի հին պալատը (այրած է Ենիչէրիներու ձեռքով), Պոլսոյ Հրդեհի աշտարակը եւ ուրիշ շէնքեր ու պալատներ :

Գրիգոր Պալեան մեծ արուեստագէտ էր եւ լայն զարգացումի տէր մէկը : Մեծ հե–ղինակութիւն ունէր Սուլթան Մահմուտ Բ.ի (1808 – 1839) մօտ : Օտար դեսպան–ներուն պատասխանելէ առաջ սուլթանը կը խորհրդակցէր հայազգի ճարտարա–պետին հետ :

Յետագային՝ ամբաստանութեան մը հետեւանքով, աքսորուեցաւ Կեսարիա : Շուտով վերադարձաւ Պոլիս եւ վերստին արժանացաւ սուլթանի վստահութեան :

Մեռած է 1823ին :

Գրիգորին կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Կա–րապետ :

Կարապետ Պալեան.— Ծնած է 1800ին, ունեցած է հինգ զաւակ :

Կարապետ Պալեան արքունի ճարտարա–պետի պաշտօնը վարած է իր փեսային՝ Ամիրա Յովհաննէս Սերվերեանի գոր–ծակցութեամբ : Իր զաւակներուն եւ փե–սային հետ կը շինէ Չրաղանի նախկին պալատը, Սուլթան Մահմուտի դամբա–րանը, Էյուպի Զիֆթէ Սարայլարը եւ 20է աւելի ուրիշ շէնքեր : Մօտէն հետեւած է ազգային կեանքին : 1832ին Յովհաննէս Սերվերեանի հետ ան կը նախագծէ Պոլ–սոյ Կէտիգուլէի ազգային հիւանդանոցին շէնքը : Անոր նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ հայ ամիրաները 1838 Դեկտեմբեր 9ին կը բանան Սկիւտարի ճեմարանը, որ հայ ի–րականութեան մէջ դարձաւ առաջին բար–ձրագոյն վարժարանը (միջնակարգ) : Այս դպրոցը յաճախած է Պետրոս Դուրեան :

Ներսէս – Խօսրով Տատեան անգլերէնէ հայերէնի թարգմանած իր գրքին յառա–ջաբանին մէջ գրած է, «Իմ ամենասիրելի ծնողացս եւ Վսեմափայլ Արքունի ճար–տարապետ Կարապետ Ամիրային (Պալ–եան) քաջալերութեամբը բուն իսկ անգ–լերէնէն հայերէնի հաւատարմաբար թարգմանեցի այն դիտաւորութեամբ, որ զուցէ Հայաստանի մէջ այս մշակութեա–նը հետեւող երկրագործներ կան նէ Ամե–րիկայի եղանակով լաւցնեն եւ առաւել եւս արդիւնաւորէն իրենց աշխատութիւ–նը» («Նոր Օրլէանի բամպակի մշակու–թիւնը», Թարգմանեց Ներսէս – Խօսրով Տատեան, Փարիզ, 1859) :

Այս տողերը կը վկայեն, որ Կարապետ Պալեան քաջալերած եւ օգնած է իր ազ–գակիցներուն :

Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ–Խանի (1839–1861) հրամանով Կարապետ Պալեան կա–ռուցած է Պոլսոյ սքանչելի շինութիւննե–րէն մէկը՝ Տոլմապաղչէի կայսերական պալատը : Այդ շինութեան հետ կապուած է միջադէպ մը, որ կրնար ճակատագրա–կան ըլլալ Կարապետ Պալեանի համար, եթէ ասոր մօտ պակսէր պաղարիւնութիւ–նը եւ հնարամտութիւնը : Ահա թէ այդ մասին ի՛նչ կը գրէ Վահրամ Բարունեան «Պատմութիւն Սուրբ Փրկիչ Հայոց հի–ւանդանոցի» յօդուածաշարքին մէջ. «Պալեան Կարապետ վաղուց մտադրած էր վերանորոգել Պէշիկթաշի Ս. Աստուա–ծածին եկեղեցին, որ ԺԸ. դարէն մնացած փայտաշէն եւ խարխուլ կառոյց մըն էր : Բայց արհեստաւոր դասակարգին ու ամի–րաներու միջեւ ծագած տխրահամբաւ դէպքերուն բերմամբ չէր կրցած ձեռք զարնել այդ գործին : Սակայն երբ Սուլ–թանէն հրաման ստացաւ արքայավայել պալատ մը շինել Տոլմապաղչէի ծովափը, Պէշիկթաշէն հազիւ կէս քիլոմեթր հեռա–ւորութեան վրայ, մտքին մէջ վերարծար–ծուեցաւ իր թաղին եկեղեցւոյն վերաշի–նութեան գաղափարը : Սուլթանը արտօ–նեց, որպէսզի եկեղեցին ալ շինուի իր պալատին առընթեր :

Յ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Գ.

Ընկերներէս շատերը հոն էին : Զարմա–ցան : Ճաշարանատէրը ծերուկ Վանեցի մըն էր :

— Վարպետ, ըսաւ Զաւարեան, մեղի անկիւն մը եւ տետրակ բեր :

Վարպետը, յարգալիր, անմիջապէս ան–կիւն մը կարգադրեց : Մինչեւ մեր տե–ղաւորուիլը, գնաց ու վերադարձաւ ձեռ–քը տետրակ մը :

— Վարպետ, քեզի նոր յաճախորդ բե–րի : Բայց պուրժուա՛ է, ինչ որ ուզէ՝ պիտի պատրաստես :

Երբ ճաշեցինք, տետրակին մէջ գրեց 3 ղրուշ :

Յետոյ, գրեթէ հրահանգեց.

— Ամէն օր հոս պիտի ճաշես, պիտի գրես տետրակիդ մէջ եւ պիտի ստորա–գրես :

Պարզ էր : Յաճախորդները ճաշելէ ետք, իրենց յատուկ տետրակին մէջ կ'արձա–նագրէին, կը ստորագրէին եւ վճարումը կը կատարէին ամսուան վերջը :

Յայտնեմ նաեւ, որ մէկ մէճիտը քսան ղրուշ էր : Լուքսենպուրկ կը վճարէի 15 ղրուշ : Իսկ Թոդաղլեանի ճաշագինը 25 ղրուշ էր :

Երկու օր երթալէ ետք, երրորդ օրը չգացի : Մանուէլ անունով վանեցի մէկ ընկերոջս ըսի. «Տեղս կ'երթաս, կը ճաշես եւ կ'արձանագրես տետրակիս մէջ» :

Շաբաթ մը անցնելէ ետք, կրկին կանչեց :

Երբ գացի, առանց այլեւայլի հարցուց.

— Հաւնեցա՞ր կերակուրները, համո՞վ էին :

— Ընկեր Սիմոն, քիչ մը անհանգիստ էի, վերջին օրերը չկրցայ երթալ, պա–տասխանեցի բացայայտ երկիւղով :

— Այո, գացի եւ ստուգեցի : Զեն գա–ցած : Տեղդ ուրիշ մը ղրկեր ես :

Սիրտ առի վերջին նախադասութենէն ու ըսի աւելի համարձակ.

— Անշուշտ սուտ չեմ կրնար խօսիլ, ըն–կեր Սիմոն, այդ ընկերս ի վիճակի չէր, բարիք մը ընել ուզեցի :

— Դուն ալ հոն պիտի ուտէիր, ան ալ : Եւ պիտի չահէիր ինը ղրուշ :

Ապա տուփ մը տալով ըսաւ.

— Մուշի մեղր է : Պիտի ուտես այս մեղրը եւ երբեւ պատիժ՝ մէճիտ մը պի–տի տաս :

Յետոյ հարցուց.

— Ո՞ր տեղացի ես :

— Տէօրթ – Եոլցի եմ :

— Գացած եմ Չորք – Մարզպան, շատ աղէկ գիտեմ : Իբրեւ Ռուս գացած եմ : Կը ճանչնամ Պետրոս Փելթէքեանը : Պուր–ժուա ես : Բայց միշտ ընկերներու հետ պիտի ըլլաս :

— Ընկե՛ր Սիմոն արդէն ընկերներու հետ կ'ըլլամ եւ ամէն օր «Ազատամարտ» կ'երթամ :

×

Ափսո՛ս, որ այդ մեծանուն Հայուն հետ անգամ մը եւս տեսնուելու առիթը չունե–ցայ :

Պատահեցաւ անխուսափելին :

— Ընկեր Սիմոն յանկարծամահ եղաւ, յայտնեց օր մը ընկերներէս մէկը, չկա–րենալով զսպել յուզումը :

Դեռ չէին վերցուցած, երբ վազելով հասանք ինկած վայրը : Ինկած էր Թաք–սիմի հրապարակը, «Աշխատանքի տան» ճիշդ քովը : Հոն էին Վարդգէսը եւ Լե–ւոն Ղարիպեանը, Շաւարշ Միսաքեանի գրատան ընկերը : Հրահանգեցին.

— Գացէ՛ք տունը, ինչ որ կայ վերցու–ցէք :

Ընկերներէս քանի մը հոգի անմիջապէս գացին : Իսկ Զաւարեանի մարմինը փո–խադրեցին Ֆրանսական հիւանդանոց :

Լուրը կայծակի արագութեամբ տա–րածուեցաւ ամբողջ Պոլսոյ մէջ : Յնցուե–ցաւ ժողովուրդը :

Յուղարկաւորութիւնը բացառիկ յար–գանքով կատարուեցաւ :

Փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը ար–գարեւ : Կ'ըսէին, թէ սուլթաններու թա–ղումն անգամ այսպէս չէ եղած :

Եռայարկ «Ազատամարտ»ը սեւով ծածկուեցաւ :

Յուղարկաւորութեան մասնակցեցաւ ամբողջ Պոլսահայութիւնը, հարիւր հա–զարներով : «Ազատամարտ»էն մինչեւ Թաքսիմ, Շիշլիի գերեզմանատունը, ե–րիտասարդներ, ճամբու երկու կողմով շղթայ բռնած էին :

Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի մուտքը տօնաւոր էր :

Պալատի արքայական նուագախումբին հնչեցուցած մահերգներով, դագաղը ու–սամբարձ տարուեցաւ : Ուսամբարձ տա–րին ոչ միայն դեկավար ընկերները, երի–տասարդները, այլ եւ մինչեւ անգամ Թուրք նախարարները, որոնց շարքին նա–եւ Թալէաթը :

Եկեղեցւոյ մէջ դամբանական խօսեցան Ահարոնեան եւ Ակնունի : Ահարոնեան հա–զիւ քանի մը բառ կրցաւ խօսիլ : Զկրցաւ շարունակել : Աչքերէն առատօրէն ար–ցունքներ կը հոսէին :

Գերեզմանատան մէջ դամբանական խօ–սեցան Վարուժան, Գեղամ Տէր – Կարա–պետեան, Խաժակ եւ ուսանողներու կող–մէ՝ Կարօ Սասունի :

Զօհրապ, որ բացառիկ յարգանք ունէր Զաւարեանի հանդէպ, «Բօթը» խորա–գրով յօդուած մը գրեց «Ազատամարտ»ի մէջ :

ԶՕՀՐԱՊԻ ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶԸ

Զօհրապի գրասենեակին մէջ իմ գլխա–ւոր աշխատանքս եղաւ ստանձնած գա–տերուն եւ դատական թղթածրարներուն դասաւորումը, դատարանի հետ առնչու–թիւն ունեցող ընթացիկ գործերու կար–գադրութիւն եւ մանաւանդ մաքուրի ըն–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՒԺԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

Բ.

Էլիզային հաճոյքն ալ նոյն համեմա–տութեամբ կը շատնար, երբ կը տեսնէր կուժիկին խայտացումն, մանուկի կամ, լաւ եւս, սորուկի այն ձեւերը, որոնցմով կ'ուզէր հրապոյր մը աւելցնել իրեն : Օր մը, ալ չդիմանալով իր չարաճճի աղջկան գրգռումին, Էլիզա ձեռքն յանկարծ տա–րաւ կուժին կռնակին.

— Ա՞ս ինչ է, ըսելով եւ մեծամեծ քրքիջ մը արձակելով :

Կուժիկ վեր ցատկեց՝ կարծես էլեկ–տրական թանձր հոսանուտէ մը ցնցուած. արեան կոհակ մը ելաւ խուժեց անոր կա–պարագոյն այտերը, աչուըներուն մէջ դիւային փայլակ մը բոցավառեցաւ, դէ–պի ետեւ ընկրկեցաւ, եւ իր ըրած ընդոստ շարժումին մէջ գնաց զարնուեցաւ պա–տին : Այդ բախումը սուր ճիչ մը կորզեց խեղճ սապատողին կոկորդէն. կուզը ցա–ւած էր եւ քիչ մըն ալ մորթը սկրթուած : Էլիզա այս անհեթեթ այլակերպումէն սարսափահար, դուրս վազեց եւ անհետ եղաւ :

Հինգ վայրկեանի չափ այդ դիրքին մէջ մնաց խամպուռ պախալը, յետոյ ամէն բան մարեցաւ, սքլեցաւ անոր վրայ. ե–րեսին մորթը իր բնական գոյնը վերըս–տացաւ, աչուըներն հիմակ աւելի նուաղ–կոտ փայլ մը առին, գլուխը ծռեց կուրծ–քին վրայ ու թաղուեցաւ անզգայ թըմ–բութեան մը մէջ : Ի՞նչ կը դառնար հէգ արարածին ներսիդին. ովկիանոս մը մէ–կէն ի մէկ փրփրած, ալեկոծ եղած էր. խուլ մռունչներ, ողբագին ռռնումներ կը թնդային հոն, քայքայում մը եկած էր մէկէն ի մէկ, առանց կանխանշանի, եւ խորտակած էր այդ ափ մը սիրտը, որ քիչ մը առաջ երջանկութենէ կը սարսը–ռար :Կուժիկ կը նմանէր այն մարդուն, որ կանաչագեղ մարգի մը վրայ հանդար–տօրէն քալած պահուն յանկարծ կը գա–հավիժի անտեսանելի անդունդէ մը վար ու կը ջախջախուի : Կը վախնար երբա–լու, կարծելով թէ ամէն մէկ անգամները սուր, անտանելի խիթեր պիտի ունենային եւ յանկարծ պիտի խորտակուէին իր ոս–կորները, կը վախնար ետին նայելու, կարծելով թէ ճիւաղ մը պիտի տեսնէր իր կռնակին վրայ ահռելիօրէն ցցուած : Ան–նկարագրելի ծանրութիւն մը կը զգար հիմակ իր վրայ, բեռ մը տակ կը ճզմը–ուէր, շունչը չէր ելներ, կուրծքը կը սեղ–մուէր, եւ տակաւին իր ականջին մէջ կը հնչէր Էլիզային քամահնելի քրքիջն ու սա խօսքը.

— Ա՞ս ինչ է :

Վերջապէս երկար վարանումներէ ետք ոտքի ելաւ Կուժիկ, կռնակն երերցուց եւ հառաչ մը արձակեց :

Դարակ մը քաշեց, ուր լուրիա լեցուած էր, եւ քառակուսի ապակի մը դուրս հա–նեց,— հայելիի կտոր մը, զոր տեղի մը կռթնցնելով, հեռու գնաց եւ ինքզինքն անոր մէջ դիտեց կողմնակի : Հայելիին մէջ կուզն երեւցաւ իր բովանդակ այլան–դակութեամբը :

Պախալը, առանց ճիչ մը հանելու բեր–նէն, առաւ ապակիին կտորը, գետինը նե–տեց, վրան կոխկռտեց եւ կտոր կտոր ը–րաւ : Յետոյ նստաւ անյենարան աթոռակի մը վրայ : Խոշոր արցունքներ կը կաթէին անոր աչքերէն. լռիկ մնջիկ կուլար հէգ սապատողը, առանց կծկում մը ցուցնելու դէմքին վրայ. արցունքի հատիկները շա–րունակ կ'իյնային, թրջելով անոր երեսին մաղաղաթագոյն մորթը :

Նոյն պահուն յաճախորդ մը ներս մտաւ խանութէն եւ, տեսնելով Կուժիկին այդ ողորմելի կերպարանքը, հարցուց.

— Խեր ըլլայ, Կուժիկ ախպար :

Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՄԻԼԱՆՕ.— Ապրիլ 11ի երեկոյեան, Միլանոյի « Հայ Տան » մէջ, ինչպէս միշտ՝ Միլանի Հայ գաղութին ներկայութեամբ, աննախընթաց եւ կոկիկ յայտագրով մը ոգեկոչուեցաւ մեր ժողովուրդին «Ցարութեան» անփոխարինելի բանաստեղծը:

Ձեռնարկը կազմակերպած էր Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը:

Երեկոն բացաւ Միութեան վարչութեան անդամ Պ. Ժոզէֆ Գույումճեան, որ հակիրճ բայց շղայուն գիծերով՝ արծարծեց Համաստեղի յիշատակը: Անդրադառնալով նաեւ Սփիւռքի հայ գրականութեան եւ Նոր Սերունդի դերին, շեշտեց նորագոյն պայմաններուն, նոր սերունդին համար, տեղական լեզուներով դասաւանդել մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը, գրականութիւնը, որոնք խարիսխն են ազգային նկարագրի կազմութեան:

Բացման խօսքէն ետք Իտալիոյ Փարմա քաղաքի ուսանողներէն Պ. Վահէ Սեւերեան շատ գեղեցիկ առոգանութեամբ եւ զգացումով արտասանեց Համաստեղի «Ես Զօքան եմ»: Փարմայի ուսանողներէն Պ. Յակոբ Մէյվալեան կարդաց հատուած մը Համաստեղի «Փիլիկ աղբար»էն:

Բժ. Արամայիս Սրապեան, Մշակութային Միութեան նախագահը եւ օրուան բանախօսը, յստակ կերպով ներկայացուց մարդը, բանաստեղծը, վիպագիրը, եւ գրական արժէքը: Յետոյ նկատի ունենալով սրահին մէջ Իտալացիներու ներկայութիւնը՝ կրկնեց իտալերէն լեզուով եւ համառօտ գիծերով իր բանախօսութիւնը:

Ուրախութեամբ նշենք, որ այս ձեռնարկին գործօն մասնակցութիւն բերին Միլանոյի հայ երիտասարդները, որոնց Երիտասարդական Միութեան անդամներէն Պ. Եդուարդ Սուքիասեան զգացումով կարդաց Գուրգէն Մահարիի «Համասեղ» Գողտրիկ կտորը, ապա Պ. Մարիօ Ատամի արտասանեց Համաստեղի իտալերէնի թարգմանուած «Կրակէ սիրտը» քերթուածը:

Այս առթիւ հրճուանքն ունեցանք ունկնդրելու Միլանի «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Բամպակեանի, որ ներդաշնակօրէն ունկնդրել տուաւ մեզի անմահ Կոմիտասի Գութաներգը եւ Քաղհանը:

Այս գեղեցիկ երեկոն փակուեցաւ Սրբազան Հօր օրհնութեամբ եւ խօսքով:

ՈՒՍԱՆՈՂ

...գործնակել պաշտպանողական այն ճառերը, զորս կը պատրաստէր Զօհրապ այնքա՛ն հանճարեղօրէն, արտասանելու համար դատավարութեան ընթացքին:

Զօհրապ մանր գիր ունէր, այնքան մանր կը գրէր, որ իր գիրին վարժ չեղող մէկը դժուարութեամբ կը կարդար ձեռագիրը: Խոշորացոյց ակնոց կը գործածէր եւ կը կարծէր թէ մեծ տառերով կը գրէ:

Ամէն օր, սովորութիւն ունէր դասաւորուած թղթածրարները տունը տանելու, երեկոները աչքէ անցընելու համար: Գործի սկսելուս տասներորդ օրը, մեկնելէ առաջ պատուիրեց.

— Կարեւոր ժամադրութիւն մը ունիմ: Թղթածրարները հետդ առ եւ մեր տունը ձգէ:

Յաջորդող շաբաթներու ընթացքին, նոյնանման պատուէրներով, քանի մը անգամ եւս առիթը ունեցայ Զօհրապին բնակարանը երթալու:

Օր մը, առաջին ամիսը հազիւ անցուցած էի, Տիկին Զօհրապ պնդեց, որ իրենց հետ ընթրեմ: Քանի մը ընթրիքներ եւս, այնուհետեւ, գրեթէ ամէն օր, երեկոները հոն կ'երթայի: Դարձայ տան անդամը, սիրելի մէկ զաւակը: Եւ այս մտերիմ կապը առիթ եղաւ, որ Զօհրապն ու իր ընտանիքը աւելի մօտէն ճանչնամ:

ԽԱՉԻԿ ՓԻԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ՏԻՍԱՂ

ՃՇԳՐՏՈՒԹԻՒՆ

Բանախօս զխտունը յայտարարեց.

— Ըստ իմ հաշիւներուս, երկիրը կը կշռէ մօտաւորապէս ութ հազար ութ հարիւր թրիլիոն թոն...

Մեղմ ձայն մը լսուեցաւ սրահին անկիւնէն.

— Ներողութիւն, պարոն, տուներո՞վ միասին, թէ առանց տուներու:

×

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կէս գիշեր է: Տիկինը եւ պարոնը կ'արթըննան ոտնաձայներ լսելով:

Պարոնը փայտ մը կ'առնէ եւ ոտքին մատներուն վրայ կոխելով կը պատրաստուի սենեակին դուռը բանալ: Կինը իրեն կը մօտենայ եւ կը փսփսայ սարսափահար.

— Եթէ գողը զէնք ունի, ուշադիր եղիր եւ մի կենար ապակեղարանին առջեւ, որովհետեւ... բիւրեղէ գաւաթները հոն դրած եմ...

×

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Մայրը.— Օննիկ, լա՞ւ էր հանդէսը:

Օննիկ.— Շատ լաւ էր: Պարոն մը առաջ խօսեցաւ բարեգործութեան մասին, յետոյ պնակ մը լեցուն դրամ պտըտցուցին, ես միայն 25 ղրուշ առի...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՈՒՂՈՐԴՆԵՐ

(1966 – 1967)

Ֆրանսահայ լաւագոյն լուղորդը հանդիսացած է, Գէորգ (Ժորժ) Պօյաճեան, Ֆրանսայի նախկին զինուորական ախոյեան (1952), ներկայիս մարզիչ Վալանսի մէջ, բազմաթիւ անդամներ Տօֆինէ–Սավուա նահանգի ախոյեան հանդիսացած, չահելով նաեւ «Փըթիթ» եւ « Կը– րանտ Թրավէրսէ տը Լիո՛ն» կոչուած մրցումները:

Ունեցած ենք նաեւ խոստմնալից փոքրահասակներ եւ կրտսերներ՝ մին Աւետիքեան (Գէորգ) (Ժորժ) Պօյաճեանի աշակերտներէն):

1966ին Ֆրանսահայ լաւագոյն լուղորդները հանդիսացան հետեւեալները:

Առման Միքայէլեան.— Երկու հարիւր մեթր զորտաձեւ (պրաս) լող, երրորդ՝ «Փրովանսի» ձմեռնային ախոյենութեանց մէջ 2′ 54″ 5: Հարիւր մեթր զորտաձեւ լող, Փրովանսի կրտսեր դպրոցական փոխ – ախոյեան 1′ 17″ 8:

Մարսիլիոյ Վալիէ լողաւազանին մէջ կազմակերպուած «Մայիս 1ի միթինկին» ընթացքին երրորդ 1′ 17″ 5:

« Շըվալիէ – Ռօզ – Սփոր» Միութիւնը (Արման Միքայէլեանով) յաղթեց Թունուզի ազգային խումբին: Միքայէլեան հարիւր մեթր զորտաձեւ լողի մէջ երկրորդ հանդիսացաւ 1′ 17″ով: Առաջին՝ Պահրի Օնըս (Թունուզ) 1′ 15″ (Թունուզի մըրցանիշ):

4×100 մեթր, չորս ոճ, չորս լուղորդ: Առաջին Շըվալիէ – Ռօզ – Սփոր 4′ 33″ 5, (Վինեը), Պարպա, Սարաքօ եւ Արման Միքայէլեան, երկրորդ (Թունուզ) Ճէմային, Պահրի եղբարք, Քարրա 4′ 38″ 3:

Յաջորդ օրը երկու խումբերու փոխ – վրէժի մրցման ընթացքին՝ հարիւր մեթր զորտաձեւ լողի մէջ, երկրորդ նոյն ժամանակամիջոցով:

1967ին «Փրովանսի ձմեռնային ախոյենութեանց » մէջ՝ երկու հարիւր մեթր զորտաձեւ լողի մրցման չորրորդ 2′ 53″ 4ով:

Առման Միքայէլեան՝ միեւնոյն ժամանակ Ֆրանսայի Վաթէր – Փոլոյի ազգային Բ. խումբին անդամ է եւ Ա. խումբի մէջ փոխարինող: 1966ին մասնակցեցաւ Ֆրանսայի հաւաքականին մէջ՝ Սպանիոյ, Զուիցերիոյ եւ հարաւային Ափրիկէի դէմ կատարուած միջազգային մրցումներուն: Մարսիլիոյ Սէ Էռ Էս (Շըվալիէ – Ռօզ – Սփոր) խումբին անդամ է:

Ֆրանսայի Վաթէր – Փոլոյի պատանեկան խումբին անդամ եղած է նաեւ Փափազեան 1963ին, մրցելով Սպանիոյ պատանիներուն եւ Զուիցերիոյ «Սենեորներուն դէմ»: Այս վերջինը կը պատկանի «Սերքըլ Նօթիք տը Նիս » Միութեան:

Ալէն Ջերուքեան.— «Սերքըլ Նօթիք տը Մարսէյլի » անդամ, խոստմնալից փոքրահասակ (մինիմ): Երկու հարիւր մեթր զորտաձեւ լող, երրորդ՝ Փրովանսի ձըմեռնային սուրգատես մրցման 3′ 24″ 3:

Չորրորդ Փրովանսի զաւառական սուրգատես մրցմանց ընթացքին 3′ 06″, իր մրցանիշը բարելաւելով:

Իսկ հարիւր մեթր զորտաձեւ լողի մէջ՝ Փրովանսի դպրոցական փոխ – ախոյեան 1′ 27″ 8, Մարսիլիոյ՝ Լաիէյի լողաւազանին մէջ կազմակերպուած «Մայիս 1ի» միթինկին ընթացքին, 1951 – 1952ին ծընած լուղորդներու դասակարգին մէջ, առաջին հանդիսացած է 1′ 28″ 5ով:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Վրիպակներ.— Հայաստանի ջրային մարզախաղերու նուիրուած յօդուածին (ՅԱՌԱՋ, 14 Մարտ)

1) Աջէն սկսելով Ա. սիւնակ, վերէն ըսկըսելով տող 28, 11 47′ը՝ կարդալ 1′47″:

2) Աջէն սկսելով Բ. սիւնակ, վերէն սկսելով տող 44, կարդալ Վէօլնից (փոխան Լէօլնիցի):

Յաւելուած.— Թրքահայ Թաքսիմ – կիւնէշ խումբը, 14 մրցումէ ետք անպարտելի մնաց նշանակելով 24 կոլ եւ ստանալով միայն երեք կոլ, եւ «Իսթանպուլի ախոյեան» հռչակուեցաւ, Թաքսիմի կազմ.— Արայ – Էրտինչ, Ալիքսան, Եռվանդ, Մ. Կարպիս, Սալիհ, Ճահիտ, Յակոբ, Արթին, Վարուժան, Ճորճ Օնուր, Օնուզ, Պ. Կարպիս, Էրթողրուլ, Սիրական, Արմենակ, Քարթալ, Ճէվատ, Մինաս:

Ա. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐ ՄԸ ԵՒՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

Մարտ 29ին, Մարսէյլի մէջ հողին յանձնեցինք մեր շրջանի սիրուած եւ յարգուած ընկերներէն Մկրտիչ Սուքիասեան:

Ողբացեալը ծնած էր Երզնկայի Ջիֆթլիկ գիւղը, աւելի վաթսունեւհինգ տարի առաջ: Ապրիլեան ահաւոր եղեռնին, իբրեւ բարեկեցիկ ընտանիք, առաջին զոհերէն կ'ըլլայ ծնողքը: Մկրտիչ, 13 տարեկան, աքսորի ճամբուն վրայ բոլորովին անտէր կը քաշկրտէ իր կեանքը՝ ամբողջ չորս տարի:

Զինադադարին կը յաջողի անցնիլ Հալէպ, ապա Լանսէյ, Ֆրանսա, ուր կը մնայ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին:

Ինքնաշխատութեամբ հասաւ դիրքի, եւ տեւաբար յարգուեցաւ ու սիրուեցաւ իր ընկերներուն եւ ծանօթներուն կողմէ:

Թաղմանական արարողութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թըրթըռեանի, շատ յուզիչ էր: Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաժեշտի քանի մը խօսք ըրաւ այս տողերը գըրողը:

Ա. ԱՐՄԱՂԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քօքօ քիչ մը չունչ առնելէ, սանկ մէյ մը վրան գլուխը չտկտել կոկելէ եւ ինքզինքին պաշտօնական կեցուածք մը տալէ ետք, հանդիսաւոր կերպով ըսաւ.

— Վարպետ, մենք, ստորագրեալքս, Քօքօ Լաքուր եւ Պիպի Լակոփյեատ, աջ եւ ձախ բազուկներն համբաւաւորն Վիտոքի եւ լրտես հանրային ապահովութեան տեսչութեան, պատիւն ունինք հաղորդելու ձեզ այսօր թէ...

— Արիսթօն Փարիզ կը գտնուի, ամբողջացուց Պիպի համբերութիւնը հատնելով:

— Ի՞նչ, Արիսթօն Փարի՞զ կը գտնուի, գոչեց Վիտոք թիկնաթոռէն վեր ցատկելով: Անկարելի է...: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ... ութ տարի առաջ բանտին մէջ մեռնող մը ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ողջննայ...:

— Ականջ մի կախէք այդ պաշտօնական գործողութիւններուն, վարպետ, կասկած չկայ որ սխալ մը պատահած է..., ըսաւ Պիպի զլուացծին վրայ վստահ մէկու մը չեշտովը: Արիսթօն ինծի եւ ձեզի պէս ողջ առողջ է..., աչքովնիս տեսանք, աւելի աւելին կա՞յ:

— Սակայն հաւատալիք բան չէ ըսածնիդ..., չէլլա՞ք նմանցուցած ըլլաք..:

— Չէ, վարպետ, չէ, ես անոր միսն ալ կը ճանչնամ, ոսկորն ալ..., ան է, ան է, պնդեց Քօքօ կատարեալ վստահութեամբ:

— Գլուխս կուտամ եթէ ան չըլլայ, ինչ ալ ըսեն, մարդ ճանչնալը մասնագիտութիւննիս է վերջապէս, գոչեց Պիպի կէսերգիծական կերպի չեշտով մը:

— Պատմեցէք նայինք ինչպէս եղաւ, հրամայեց ապահովութեան տեսուչը իր տեղակալներուն ըսածներէն մեծապէս տպաւորուած:

— Դուն պատմէ, Պիպի, քու լեզուդ իմինէս աւելի երկար է, սանկ բաները դուն ինձմէ աղէկ կը պատմես, ըսաւ, Քօքօ ընկերոջը դառնալով:

— Երէկ, իրիկուան դէմ արձակուրդառած էինք..., խօսք առաւ Պիպի: Երկու ընկեր, ըսինք որ, սանկ մէյ մը երթանք Պուլօներ անտառին մէջ պտոյտ մը ընենք:

Դիպուածով Արթուա կոմսին դղեակին առջեւէն անցանք: Ճամբանիս պիտի շարունակէինք... երբ... յանկարծ... Քօքօ, դէմ դեղին կտրած, ինծի դառնալով երիտասարդ մենծ – աղա մը ցուցուց եւ ըսաւ՝ « Պիպի, սըւիկա նայէ, հէ՞, ի՞նչ կ'ըսես...»: Ատ չիք միւսին աղուոր ու նոր զգեստներ հագած՝ դղեակին դուռնէն դուրս ելլելով՝ անձնական կառքը մտնելու կը պատրաստուէր...: Ատ չիք միւսին տեսնելուս պէս արիւնս գլուխս ցատկեց մէկէն ի մէկ...:

« Արիսթօն է», մռլտացի կամաց մը: Իրաւ ալ, վարպետ, Նորին Վսեմութիւն Արթուա կոմսին այցելութիւն տուող ատ չողչողուն մեծապատիւը մեր առջի հրամանատարին անանկ կը նմանէր որ, չուաբեցայ մնացի...: Դէմքը՝ ան, քալուածքը՝ ան, կեցուածքը՝ ան: Կարճ կապեմ, անանկ մը կը նմանէր կոր որ, կասկածելով ետեւէն ինկանք:

— Հը, ետեւէն ինկանք, ետեւէն ինկանք ա, ետեւէն իյնալու վիճա՞կ մնացեր էր որ վրանիս..., խենդեցած կռիները զարձեր էինք..., աւելցուց Քօքօ: Ապշեր մնացեր էինք...:

— Ինքզինքնիս քիչ մը ժողվեցինք, շարունակեց Պիպի: Մէյ մըն ալ ինչ լսենք աղէկ, մեր մեծապատիւը կառապանին կ'ըսէր՝ « Շուտ իմ բնակարանս քշէ»: Ախ, վարպետ, ալ սա անգամ ձայնը ճանչցանք: Մազերս գլխուս վրայ խոզանակի մազերու պէս տնկուեցան: Չէ, չէ, խաբուած չենք, Արիսթոյին ձայնն էր: Հաւաստիելու համար անմիջապէս դղեակին պահապան զինուորին մօտեցանք եւ դուրս ելլող մեծապատիւ պարոնին անունը հարցուցինք:

Զինուորը ըսաւ որ Ռօշ – Պէրնար մարքիզն էր, Արթուա կոմսին սիրելի բարեկամը, որ իր քրոջը հետ Փարիզ կը բնակէր, Ինիվէրսիթէ փողոցը: Աս լսելնուս պէս եկանք ձեզի իմացուցինք, վարպետ:

Վիտոք լռութիւն պահեց...: Դէմքը անանկ այլանդակ արտայայտութիւն մը առեր էր որ, միտքէն անցածները բնաւ յայտնի չէին ըլլար: Կը մտածէր: Պահ մը այսպէս մտածելէ ետք ըսաւ.

— Կրնայ ըլլալ որ նմանցուցած ըլլաք: Ասոր հետ մէկտեղ, զգոյշ եղէք եւ գաղտնի կերպով հսկեցէք այդ մարքիզին վրայ. աչքերնիդ անոր վրայէն մի հեռացընէք, հեռուէն հետեւեցէք իր քայլերուն եւ միշտ թող տուէք որ ան ձեր ետեւը մնայ..., քանի որ կը կասկածիք մարքիզ Ռօշ – Պէրնարի վրայ, անոր ամէն մէկ շարժումին տեղեակ ըլլալու ենք: Աս ալ ըսեմ թէ այդ կողմէն մեծ յոյս մը չունիմ, բայց այս մասին մարդու բան չըսէք:

— Գլխնուս վրայ, վարպետ:

Վիտոք ձեռքի շարժումով մը արձակեց իր երկու տեղակալները, որոնք իրենց տեսած գործին վրայ գոհ եւ ուրախ, դուռնէն դուրս ելան:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ:

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտաս, Կանաչեան

Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոպիւսի սպասարկութիւն .—

ՊԱՆԵԷՕ .— ժամը 19·30ին մեթրօ Պանեէօ, 19·45 Րիւ Հայկ Դպիրեան, 20ին Սինեմա Լիւքս :

ՇԱՒԻԼ .— ժամը 19·45 Փուէնթ տը Շաւիլ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, *20ին* Փլաս Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— ժամը 20ին Աքուատ տ'էթիէն տ'Օռվ (Սթատին դիմացը) :

ՍԱՐՍԷԼ .— 19·50*ին Փլաս տէ գ'էքոլ, 20ին Պայէ :*

ԻՍԻ .— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը ,* 19·50*ին Րիւ տը լա Տէֆանս,* 20ին Մեռի տ'Իսի :

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՊՕՄՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները, այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ .— Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները : Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի , 19 Րիւ տէ Թոռւա Փիէռ, Լիոն (7) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հասցէով :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Ատ. Ալեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրատարակած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :

Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ ,* (Փլաս տը լա Րէփիւպլիք, մեթրօ Րեպիւպլիք) :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11ին , ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ :*

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
հաւատացեալներու ուշադրութեան :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն՝ այս տարի եւս՝ 28 Մայիս, Մայրերու Տօնին՝ Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մատաղօրհնութիւն :

Այն ուխտաւորները որ կը փափաքին ոչխար նուիրել այս առիթով՝ կը խնդրուի որ դիմեն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան , 10 Րիւ տէ Պռոշէ, *Ալֆորվիլ :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ , ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին , ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :

ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Ալէքսանեան, Արզու-մանեան, Շամիրեան , Թիւթիւնեան եւ Պ. Տէրոյեան :

Խօսնակ՝ ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախուռ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :

Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու , ժամը ճիշդ 10ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուին :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժողէֆ մատրան մէջ :

Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թօփալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին , Սէրքլը Կաթոլիք :

Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին , Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի , որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին շուրջ եւ ապա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :

Ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11·40ին, հոգեհանգիստ 12ին:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :*

Կը պատարագէ՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին պատարագ ժամը 9·50, հոգեհանգիստ ժամը 11·50ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ԵԱՆ՛Յի

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ա Ռ Թ Ի Ւ

Իր կեդրոնատեղին : 5 Ավընիւ Ռէյ (Փարիզ 14)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 16էն 21

Կը մասնակցին .— ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Ֆ. ՖԷՅՏԻ, Է. ԻԻԹԻՃԵԱՆ, Վ. ԿԱՌՏՈՆ, ՈՐԲՈՒՆԻ , Ռ. ՄԵԼԻՔ, ՔԻՐԱԶ, Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Որոնք կը ստորագրեն իրենց գիրքերը

ԱՐՇԱԿ, ԱՐՏԱՇ, ՊՐԻՒՆԱ, ՓԱՓԱԶ, ՍԱՆՈՒՔԵԱՆ

Որոնք կը ցուցադրեն իրենց գործերը

Ցուցահանդէսը բաց է Ապրիլ 26, 27 *եւ* 29*ին*, *ժամը* 15*էն* 19

ՄԻԱԿ ՕՐՆ Է ՈՐ ԲԱՑ Է ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ռուզի Արմէն եւ շնորհալի օթէններ ձեզ *կ'ընդունին :*

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
20 AVRIL
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10892

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.891

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նախարարապետը Ազգ. Ժողովին առջեւ յայտարարութիւն մը կարդաց իր ընդհ. քաղաքականութեան վերաբերեալ, որ կարեւոր նորութիւն մը չըբերաւ: Գլխաւոր տպաւորութիւնն այն է թէ Փոմփիտու ընկերային ուղղութեամբ պիտի յառաջանայ: Իր բաժններէն կարելի է հետեւեալ պատկերը կազմել ընդհ. գիծերու մէջ. —

Ներքին քաղաքականութիւն. — Կառավարութիւնը միտք չունի քուէի դնելու իր քաղաքականութեան ծրագիրը, այդ ուղղութեամբ նախաձեռնութիւնը ձգելով ընդդիմութեան անդամներուն:

Եւրոպա. — Ֆրանսա կ'ուզէ շարունակել Եւրոպայի կառուցումը: Այդ ոգիով է որ նախագահ տը Կոլ ընդունած է Հռոմ երթալ Հաստարակաց Շուկայի տասնամեակին առթիւ:

Արտաքին քաղաքականութիւն. — Ծիգերը պիտի շարունակուին արեւելեան երկիրներու հետ, մերձեցում մը որ նպաստաւոր է Ֆրանսայի շահերուն եւ հին աւանդութեանց:

Ճարտարարուեստ. — Ան է որ առաջին առթիւ պիտի զգայ մաքսային «ապազինման» ազդեցութիւնը, որուն վերջին հանգրուանն է 1968 Յուլիս 1ին:

Ընկերային. — Կառավարութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի «գործի» քաղաքականութեամբ: Բնակարանի մասին աւելի լայն վճարանութիւններ կրնան սկսիլ երբ օրինագիծը քննութեան յանձնուի: Նախարարապետը խօսած է նաեւ ընկերային ապահովութեան մասին: Աշխատանք պիտի թափուի որ բարեփոխումով նպաստաւորուին ամէնէն թշուառները:

Յիշենք որ նոյն առաւօտը, նախքան ուրեմն նախարարապետին յայտարարութիւնը, Ժիսքառ տ'Էսթէն յօդուած մը ստորագրած էր «Նորութիւն եւ Գործունէութիւն» խորագրով, «Ֆիկառօ»ի մէջ: Այս նախաձեռնութիւնը խստօրէն կը քննադատուէր «ուղղափառ» կօլիստներու կողմէ, որոնք «դաւաճանութիւն, ամբարտաւանութիւն, անտեղի միջամտութիւն» բառերով կ'որակէին «այո՛, բայց ...»ին նշանաւոր հեղինակին ելոյթը:

Ազգ. Ժողովի մէջ ընդդիմութեան կողմէ երկու հոգի խօսք առին, նախ Տիւհամէլ (դեմոկրատ կեդրոն) ապա, Միթերան որու ելոյթը շատ աւելի բուռն էր եւ բառերը չէր ծամծմեր: Աւելորդ ալ կը գտնէր Փոմփիտուի ճառը, տրուած ըլլալով որ, կ'ըսէր ձախի պարագլուխը «դահաճառ մը չէ ձեր ըրածը, գիտէք որ ան ուրիշ մը պիտի արտասանէ, ուրիշ հասարակութեան մը առջեւ»: Միթերան կ'ակնարկէր տը Կոլի յառաջիկայ մամուլի ասուլիսին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ Արտաքին նախարարը Մոսկուա հասած է պաշտօնական այցելութեան:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կարմիր պահակները կատաղութեամբ կը շարունակեն յարձակիլ նախագահ Լիու Շաօ Շիի վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Սունայ Փարիզ կուգայ Յունիս 26ին, ի պատասխան նախագահ տը Կոլի հրաւէրին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին առջեւ, Բրեժնեւ յայտարարեց թէ ճիշդ է որ Պոն իր ձեռքը կ'երկարէ, բայց այդ ձեռքին մէջ, քար մը կայ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ – Շիրազ գացող օդանաւը կայծակի հանդիպելով կրակ առած է եւ ճզմուած: 23 մեռեալ կայ:

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութեան երկրորդ նիստին, ամբաստանեալ Տլիմի, Մարոքի Ապահովութեան տեսուչը, յայտարարեց. — «Ես անմեղ եմ»:

ԱՏԸՆՍԱՈՒԸՐԻ վիճակը շատ ծանրացած էր Չորեքշաբթի առաւօտ:

ՍՊԱՆԻԱ բեռնատար կառքեր ծախեց Լեհաստանի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան կ'երթայ Յունիսին: Այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ:

Օրը Օրին

ՄԱՐԳԱՐ ԱՂԱՅԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Պոլսոյ Գօց Շուկային մէջ ոսկերչութեամբ հարստացած ու երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք Ամերիկա հաստատուած Մարգար աղան հեղինակաւոր կարծիք մը ունի Երուսաղէմի պատմութեան մասին:

Եթէ ազգը ականջը մեր երկուքին տայ քանի մը վայրկեան, պէտ չըներ:

Ե՛ս խօսք բացի, երբ ճաշարանն էինք:

— Անշուշտ իմացար, ... Մարգար աղա — ձեռագիրները ողջ առողջ վերադարձուեցան ... Լաւ եղաւ, բայց գողին կամ գողերուն օձիքը ձգելու չենք ...

— Ի՞նչը լաւ եղաւ ... Եղբայր, ես աս ազգին խելքը սիրեմ ... Ձեռագի՞րը ինչ է եղեր, ձեռագի՞րը ինչ ընեմ ... վարդապետներուն, եպիսկոպոսներուն գո՞րծը ինչ է, թող նստէին նորէն գրէին ... Ամբողջ ըրածնին՝ Կիրակիէ Կիրակի պատարագ մը, վրայէն ալ վրաս – գրէ քարոզ մը ...

— Սխալ բաներ կ'ըսես, Մարգար աղա ... Աս ձեռագիրները չգտնուա՛ծ բաներ են եղեր ...

— Ես ատոր չեմ հաւատար ... Ձեռագիրը ձեռագիր է ... գտնուածը չգտնուածը չըլլար ... Հա՛, նայէ՛ ըսելիք չունիմ

— Եթէ Տիգրան Թագաւորիս կամ Վարդան Զօրավարիս ձեռագիրները ըլլային, ատ ըսածիդ կը հաւատայի ... Բարեկամ, աւելի կարեւորը կայ, բայց մեր լրագիրներուն մէջ ատոր մասին գրող չկայ ... Գիշերները չեմ քնանար կոր, երկու ամիս է աչք աչքի գոցած չունիմ ... Երբ միտքս գայ, կը խենթենամ կոր ... Մեր ընտանիքն ալ, մեզ չըլլայ ըսելը, մեր ազգին պէս վերնատունը պարապ «ի՞նչ ունիս» կը հարցնէ, կը կենայ ... Ա՛խ, ես գրիչ ունենալու էի որ ելլէի կաթողիկոսին նամակ գրէի եւ միտքս պարզէի ...

— Մարգար աղա, դուն միտքիդ մէջինը ինծի ըսէ, ես անոր նամակ գրող տէրտէր մը կը գտնեմ ... Ըսելիքդ ինչ է ... Եթէ ձեռագիրներուն մասին է, աւելորդ է միտք յոգնեցնելդ — գտնուեր են եւ վերադարձուեր են, ինչպէս ըսի ...

— Նորէ՞ն ձեռագիր ... Սիրելիս, ես ձեռագիրի խօսք ըրած ունի՞մ քեզի ... Իմ վախս ուրիշ է ...

— Հասկցայ, Երուսաղէմի Ժամուն մեծ Աւետարանն ալ գողցուած կրնայ ըլլալ, ըսել կ'ուզես ... Ո՛չ, չէ գողցուած ... Աս գիշեր, դուն հանգիստ մը քնացիր ...

— Ըսե՞մ, իմ վախս ինչ է ...

— Ըսէ՛, մի երկնցներ ...

— Դուն գիտե՞ս որ ազգերնիս Երուսաղէմի վանքին թանգարանը ինչեր ունի:

— Մեզի պէս տկլոր ազգ մը ի՞նչ կրնայ ունենալ, Մարգար աղա ... Քանի մը խաչ, քանի մը շուրջառ, քանի մը աշտանակ ... Կարելի է քու տունդ աւելի հարստութիւն կայ ...

— Վա՛յ քեզ քաղաք ... Եթէ մեր ազգին գլուխներն ալ քեզի պէս անխելք են, մե՛ղք մեզի ... Ինծի նայէ — ատ թանգարանին մէջ ազգերնիս միլիոն ունի, միլիո՛ն ...

— Թերեւս քանի մը միլիոն հին ֆրանք կամ քանի մը միլիոն ալ նոր լիրէթ, այդչափ ...

— Դուն իմացա՞ծ ես որ երբ ժամանակին մեր հարուստները, մեր Ղազազ Ամիրաները, մեր Արթին փաշաները երբ Երուսաղէմ կ'երթան եղեր ինչե՛ր, ինչե՛ր նուէր կը տանին եղեր ...

— Այսինքն ...

— Ա՛լ ի՛նչ ոսկի թելերով բանուած շուրջառներ, ի՞նչ եպիսկոպոսի գլխարկներ ...

— Խոյրեր, ըսել կ'ուզես ...

— Ի՛նչ թեւնոցներ ...

— Բազպաններ ...

— Ի՛նչ օձիքներ ...

— Վակասներ ...

— Ի՛նչ ադամանդով բանուած, զմրուխտով բանուած, մարգարիտով բանուած խաչեր, սկիհներ, աւետարաններ, ինչե՛ր ինչե՛ր ...

— Ուրախ եմ, շատ ապրին ...

— Աս ըսածս հարիւր տարուան պատմութիւն է, կամ երկու հարիւր տարուան ... Հապա անկէ առաջուան գանձե՞րը ... Մեր հին թագաւորներէն, թագուհիներէն, իշխաններէն մնացածները:

— Մի՛ նեղեր, Մարգար աղա ... Ատ բոլոր ըսածներդ հինգ – տասը հազար տոլար կ'արժեն, չեն արժեր բաներ են .. Ես ատոր հարստութիւն չեմ ըսեր ...

— Պարապ տեղը չէր որ Գօց Շուկան խօսք մը ունէինք ժամանակին — շատ կարդացողներուն ուղեղը ջուր կը կարէ .. Քեզի կ'ըսեմ որ միլիոն ունինք, միլիո՛ն:

— Լա՛ւ, ենթադրենք որ ունինք ... Ըսելի՞քդ ինչ է ...

— Ըսելիքս աս է — ազգերնիս վստա՞հ է որ ատ հարստութեան մատ դըպցնող չէ եղած մինչեւ հիմա ...

— Մեղա՛յ ըսէ, Մարգար աղա ... Հարկաւ ամէն բան իր տեղն է ... Նարդունին տեսեր է, Սիրարփին տեսեր է եւ կ'ըսեն որ պակսած բան չկայ ...

— Նարդունիին, Սիրարփիին ձեռագիր ըսէ, կը հասկնան, ադամանդէն, զմրուխտէն, մարգարիտէն, յակինթէն, շափիւղայէն, ոսկիէն, արծաթէ՞ն ինչ կը հասկնան ... Ապակիին վրայ աղջկանս չըթունքին կարմիրը քսէ, «սուտ յակինթ» է ըսէ կը հաւատան երկուքն ալ ...

— Մարգար աղա, ատանկ բաներ մի՛ ըսեր ... Սիրարփին բիւզանդագէտ է եւ ..

— Բիւզանդիոն կարդալը ուրիշ բան է, փուլանթին սուտ քարէն զատելը ուրիշ բան ... Ժամանակին ես ալ Բիւզանդիոն կը կարդայի ... Քէչեան էֆէնտիին հետ ինչ օյիններ խաղած եմ ...

— Եղրակացութեան եկուր, Մարգար աղա ...

— Կուզամ կոր ... Ի՞նչ մեղքս պահեմ, իմ մէջս կասկած մը մտած է թէ ազգին գանձարանէն ատ քարերուն ալ «վասն ի վերուստ» ըսող եղած է վերջին հարիւր տարին ...

— Ի՞նչպէս կրնաս այդ տեսակ կասկած մը յայտնել, Մարգար աղա ...

— Ատ ալ ըսեմ — իմացածիս համաձայն ատ ձեռագիր մեռագիր ըսածնիդ խոշոր գիրքեր են եղեր ... Ըսել կ'ուզեմ որ չես կրնար եղեր, օրինակ, լեզուիդ տակը պահել եւ դուրս տանիլ ...

— Շիտակ ես ...

— Աղէկ — ատանկ խոշոր թուղթեր մուղթեր գանձարանէն դուրս հանողին կամ հանողներուն համար, գաւաթ մը ջուր խմելու չափ դիւրին գործ չէ՞ր Եպիսկոպոսին գլխարկին վրայէն, կամ այսինչ թագաւորին սուրին վրայէն մէկ, երկու քար վերցնելը, անա՞նկ է մի անանկ չէ մի ... Ե՛ս ատ բաներէն կը հասկնամ, դույումճիներուն չարշին պոյ նետեր եմ — ներս մտիր, ադամանդ մը երկուք տեղէն հանէ, լեզուիդ տակ պահէ դուրս ելիր ... տեսնո՞ղը ով է ...

— Տեղը պարապ կը մնայ, Մարգար աղա ...

— Անխե՛լք, Երուսաղէմի պազարները, Փարիզի Փուիզ – խինիէը կամ մեր Ուըլուըրթը «քա՞ր» կը պակսի, մէկ, երկու տոլարով տեղը դիր ... Նարդունիները, Սիրարփիներն ալ թող ըսեն թէ ամէն բան տեղն էր ...

— Ի՞նչ կ'առաջարկես, Մարգար աղա ...

— Ըսեմ, կաթողիկոսին գրէ ... Ինծի անանկ կուգայ որ հարիւր տարուան մէջ մէկ անգամ ալ մեր ունեցածներուն լիստան չինուած չէ ... «Ունինք» կ'ըսենք, կ'երթանք ... Չըլլար, սխալ է ... Ուրեմն, ես կ'ուզեմ որ ազգերնիս տասը, քըսան հոգինոց մարմին մը չինէ որ երթան տեսնեն թէ մարգարիտը իր տե՞ղն է, ադամանդը իրա՞ւ ադամանդ է, խաչը ոսկի՞ է թէ վրան եալտըզ քսուած թէնէքէ է ...

— Աքանչելի՛ ... Թեկնածուներ ունի՞ս.

— Հարկաւ ունիմ ... Իմ թեկնածուներս քարի գործէ, ոսկիի գործէ հասկըցողներ պիտի ըլլան ... Կաթողիկոսին լուր տուէք թող հինգ վեց դոհարավաճառ Գօց Շուկանէն, հինգ վեց հատ ալ Փարիզի Ռիւ Լաֆայէթէն զատէ եւ ղրկէ Երուսաղէմ որ երթան հաստատեն որ ամէն բան իր տե՞ղն է ...

— Լա՛ւ, բայց այդ դոհարավաճառները հին ձեռագիրներէ, մագաղաթներէ՞ ինչ կը հասկնան ...

— Նորէ՞ն ձեռագիր ... Աղբա՛ր, կարեւորը ադամանդն է, ոսկին է ... Ձեռագիր մեռագիր փոր չեն կշտացներ ... Ուզած դազէթայէդ ներս մտիր, քիլօներով ձեռագիր կը գտնես ... Դուն դիւրին դիւրին խօսք հասկցող չես ... Աս ըսածներս Կաթողիկոսին ականջը հասցուր, ան կը հասկնայ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ ... Իմ աչքիս մէջ աղէկ նայէ — ես չարշըն եփած մարդ եմ, գիտեմ թէ ինչ կ'ըսեմ ... Ազգին գանձերուն մատ դպցնողը, հում հում կ'ուտեմ, թող գիտցած ըլլան ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԱԿԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐ

ՕԹԱՆի հիւլէական բլանաւորման խմբակի Ուաշինկթընի նիստի մէջ Թուրք պատուիրակները պահանջեցին ատոմական ականներ զետեղել Թուրքիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան սահմանին երկայնքին: Գերմանիոյ անուանի թերթերէն «Շթութկարտըր Ցայթունկ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը այս տեղեկութիւնը տալով կը տեղեկացնէ որ անցեալները Գերման Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահութիւնն ալ պահանջած էր Դաշնակցային Գերմանիոյ արեւելեան սահմանին վրայ նմանօրինակ ատոմական ականի գօտի մը զետեղուի, բայց գերման ժողովուրդին դժգոհութիւնը նկատի առնելով չէ գործադրուած այս ծրագիրը: Ըստ նոյն թերթին, Թուրքիոյ պայմանները տարբեր տեսարան մը կը պարզեն բաղդատմամբ Դաշնակցային Գերմանիոյ: Արդարեւ մինչ Դաշնակցային Գերմանիոյ, արեւելեան սահմանը ամբողջութեամբ քաղաքներէ կ'անցնի, Թուրքիոյ խորհրդային սահմանային շրջանի բնակչութիւնը շատ ցանցառ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ (*)

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, *Էսփրի* Ապրիլի թիւը շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Անահիտ Տէր – Մինասեանի ստորագրութեամբ եւ նուիրուած Հայկ. Հարցին: Ստորեւ կուտանք կարճ նմոյշ մը, որ կը ծառայէ իբրեւ մուտք եւ որմէ ետք Տիկին Տէր – Մինասեան աւելի երկարօրէն կը ծանրանայ Հայկ. Հարցին վրայ:

Վիէթնամի ողբերգութեան եւ ափրիկեան յեղափոխութեանց օրերուն, կրնայ տարօրինակ թուիլ որ մարդ ելլէ Հայերուն մասին խօսի: Արեւմուտքի բարեմիտ մարդը, պահպանողական կամ յառաջդիմական, կը հետաքրքրուի քաղաքականութեամբ, սինեմայով, կիներով, Հնդիկներով, ընկերաբանութեամբ կամ ֆութպոլով: Ցորչափ լայն ըլլայ իր զարգացումը, ցորչափ բազմազան ըլլայ իր ճաշակը, հարկ է խոստովանիլ, չի հետաքրքրուիր Հայերով: Աւելին՝ կ'անգիտանայ: Անշուշտ, կրնայ քանի մը անուններ տալ, հանրածանօթ կամ ոչ, որոնք «եան» կը վերջանան.— Միկոյեան կամ Խաչատրեան լաւ նմոյշներ են: Եթէ նոր վերջացուցած է իր ուսումը, կրնայ ըլլալ որ յիշէ թէ դասագրքի մը մէջ Ժ. Ժ. Ռուսոյի նկարը տեսած է, մուշտակով եւ գդակով, տակը գրուած «հագուած Հայու պէս» եւ իր յիշողութիւնը պըրպըտելով կրնայ յիշել Պոդլէտոսի սա տողը.— «Հայ է եւ դուք հովիւ ըմպելի կին մըն էք»: Վերջապէս կրնայ հայ *ածականը կցել ջարդ բառին «հայկական ջարդեր» բացատրութեան մէջ, որ ընդհանրապէս լաւ մեկնաբանուած է.— Հայերը ենթակայ են ջարդերուն եւ ջարդողները չեն:*

Այսպէս, ուրեմն, Հայը կապուած է կարգ զգայարանական այլ անցողակի.— Նշանակութիւն մը, հոտ մը, մուշտակ, մահը, արիւն:

Կապուած է դրամին: Վաճառի ամենօրեայ կեանքին մէջ, ճանչցուած է իբրեւ արհեստաւոր մը կամ առեւտրական մը, աշխատասէր, ճարպիկ, բայց հանրածանօթ իբրեւ չահասէր: Այս օրինակով, Հայը, ընդհանրապէս ընդունուած մեր արեւմտեան շրջանակներուն մէջ, կիրքի առարկայ չէ ինչպէս Հրեան, հակառակ անոր որ կը բաժնէ անոր կարգ մը տնտեսական ձիրքերը: Միայն կը բախի լռութեան եւ անտարբերութեան պատի մը: Այդպէս չեղաւ միշտ: Հայերը ունեցան իրենց փառքի օրերը, ԺԹ. դարու վերջը եւ մինչեւ առաջին աշխարհամարտը: Անշուշտ այդ փառքը շատ նախանձելի չէր, քանի որ հիմնուած էր հալածանքներու, սարսափի եւ ջարդերու վրայ, որոնց ենթակայ էին Օսմանեան կայսրութեան օրով: Նոյնիսկ եթէ եւրոպական միջամտութիւնները իրենց ի նպաստ, կամովին կամ ոչ ապարդիւն եղան, իրենց դժբախտութեանց ծաւալը, ուսումնասիրութիւնները զորս իրենց նուիրեցին հնագէտներ, պատմագէտներ եւ լեզուագէտներ, հայասէր շարժում մը ստեղծեցին Արեւմուտքի մէջ: Ամէնէն ծանօթ հայասէրները, որոնց հանդէպ Հայերը ցարդ յուզիչ երախտագիտութիւն մը կը տածեն եւ անունները կը յիշեն, եղած են.— Կլէտսթոն, Պօլտուէն, Ֆրանս, Ժօրէս, Փրեսանսէ, Քլեմանսօ, Ալպէր տը Մէօն, Քիյար, Վանտալ, Պոնար, Լեփսիուս, Պերնսթէն, Ուիլսըն, Նանսէն եւն.: Մէկ խօսքով դեմոկրատներու, ընկերվարականներու, ազատականներու, քրիստոնեաներու, պահպանողականներու բաւական հազուագիւտ խմբակցութիւն մը, քիչ մը նման այն շարժումին, որ ստեղծուեցաւ Ֆրանսայի մէջ ի նպաստ Բիւրտիստանի:

*) «Esprit», numéro d'Avril 1967.

ՊԱԼԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գործը կը քալէր հեզասահ, եւ Պալեան կը ճառագայթէր գոհունակութենէն: Ամէն առաւօտ կանուխ Թոփ–Գափուի պալատը կ'երթար ձիով, նախորդ օրուան աշխատանքներուն մասին տեղեկութիւն տալ իր օգոստափառ տիրոջ: Ապտիւլ Մէճիտի հրամանն էր այդ: Թէեւ Սուլթանը շաբաթը մէկ քանի անգամ անձամբ կու գար քննել շինութիւնը, սակայն կը փափաքէր նաեւ ամէն օր լսել անոր մասին, Պալեանի բերնէն: Օր մըն ալ, սովորական իր այցելութեան ընթացքին, Պալեան սաստիկ խոժոռած գտաւ Սուլթանը: Ան, որ միշտ ժպտուն էր եւ քաղցրալեզու, յանդիմանութիւնով մը դիմաւորեց իր ճարտարապետը:

— Պալեան էֆէնտի, գիտցած ըլլաս, որ գլուխդ կը թռցնեմ, եթէ համարձակիս նոր պալատիս շինուածնիւթերը գործածել Պէշիկթաշի այդ ձեր աղօթատեղիին համար…

Փոքրակազմ ու խորամանկ Պալեան ակընթարթին մէջ կռահեց մեծ վտանգը: Ծռեցաւ համբուրելու իր տիրոջ քղանցքը: Սուլթանը գոռաց.

— Գնա՛, որպէսզի սա պահուս գլուխդ ի վար չփլցնեմ եկեղեցիդ…

Աննկարագրելի վախով մը համակուած, որքան իր գլխուն, նոյնքան հայակիրտ իր եկեղեցիին համար, Կարապետ Պալեան գրեթէ փախչելով հեռացաւ հզօր Սուլթանին ներկայութենէն: Քառասմբակ քշեց իր ձին շուարուն զինքը դիտող անցորդներուն ակնարկներուն տակ եւ փոխանակ մակոյկով Ղալաթիա անցնելով ժամանակ կորսնցնելու, (կամուրջ չկար տակաւին այդ թշուառականներուն Ոսկեղջիւրի վրայ), շրջանը ըրաւ Ոսկեղջիւրի և Խասգիւղի ու Հալըճըօղլուի վրայով հասաւ Տոլմապաղչէ արիւն – քրտինքի մէջ: Ինչ փոյթ, եթէ երիվարը ճաթեցաւ: Պալեան հրամայեց անմիջապէս ջերմանոցին պատշգամաձեւ ցցուածքին տակ դետեղել ութ – տասը մարմարեայ սիւները, զորս մասնաւոր խնամքով պատրաստել տուած էր վարպետ քարակոփներու եւ անոնց պատրաստութիւնը տեսնողներ կը զարմանային, թէ ինչ բանի պիտի ծառայէին անոնք:

Արդարեւ, Տոլմապաղչէի պալատան կառուցման ոճին անհաշտ այդ սիւները Պալեան շինել կուտար Պէշիկթաշի եկեղեցիին համար: Պատրաստ էին անոնք եւ շուտով պիտի փոխադրուէին Ս. Աստուածածին: Բայց Սուլթանը սպառնացած էր.

— Գլուխդ կը թռցնեմ…

Ուրեմն, ի գին որեւէ բանի սիւները անհրաժեշտ էր գործածել պալատի շինութեան մէջ՝ փրկուելու համար Վեհապետին ահաւոր զայրոյթէն: Եւ Պալեան, Տոլմապաղչէի ճամբուն վրայ նահատակուած իր ձիուն քամակին վրայ, որոշած էր զանոնք օգտագործել Պալատի ջերմանոցին պատշգամին շինութեան մէջ:

Աւանդութեամբ մեզի հասած այս պատմութեան լուռ վկաները, ջերմանոցի սիւները, տակաւին այսօր կանգուն կը մնան Տոլմապաղչէ: Դէպի Պէշիկթաշ, լայն ծառուղիին աջին, Պալատի հրաշալի դարպասէն քիչ անդին կայ Ճամլը Քէօշքը (ապակեպատ ապարանքը): Պարզ, բայց բաւական երկար պատշգամ մըն է այդ, որու գոյութիւնը թէ դեղեցկագիտական եւ թէ ճարտարապետական տեսակէտներէ բոլորովին անտեղի է: Իսկ պարզ այդ պատշգամը բռնող սիւները պզտտայի վրայ, առաջին առիթով ծիծաղելի կը թուին: Բայց եթէ չըլլային անոնք, հաւանական էր, որ Պոլսահայութիւնը անզլուխ Կարապետ Ամիրա Պալեանի մը յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուէր, անժամանակ կերպով» («Ժամանակ» օրաթերթ, Պոլիս, 1966, Դեկտ. 19 – 20):

Յայտնի է, որ Կ. Պալեան այցելած եւ ուսումնասիրած է Անիի աւերակները: Անիի ճարտարապետութիւնը իր կնիքը ձգած է ոչ միայն Կարապետի, այլեւ բոլոր Պալեաններու կառոյցներուն վրայ:

Կ. Պալեան մեռած է 1866 Նոյեմբեր 15ին: Թաղուած է Պէշիկթաշ:

Նիկողոս Պալեան.— *Կարապետ Պալեանի երկրորդ զաւակը: Ծնած է 1826 Նոյեմբեր 19ին, Պոլիս: Ուսումը ստացած է Ֆրանսա եւ Իտալիա: Աշխատած է իր հօրը հետ: Անոր ստեղծագործութեան գլուխ – գործոցն է Չրաղանի պալատին յատակագիծը: Աշխարհահռչակ այս գործը արժանացած է ամէնէն բծախնդիր ճարտարապետներու հիացումին:*

Մեռած է 32 տարեկան հասակին, 1858 Փետրուար 27ին: Մահուան առթիւ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ – Խան կը հրամայէ երեք գիշեր լոյս չվառել Պալատին մէջ:

Յակոբ Պալեան.— *Կ. Պալեանի հինգերորդ զաւակը: Ծնած է 1838ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Պոլսոյ մէջ: 1855ին կը մեկնի Եւրոպա՝ ուսումնասիրութիւններ կատարելու:*

Մեծ արուեստագէտ եւ լաւ Հայ էր: Անոր տան մշտական հիւրերն էին օրուան հայ ականաւոր գրագէտները եւ երաժըշտագէտները, որոնց շարքին՝ Մ. Պէշիկթաշլեան, Տ. Չուխաջեան, Ծերենց եւ ուրիշներ: Նիւթապէս օգնած է յատկապէս Տ. Չուխաջեանի: Յակոբ Պալեան սովորութիւն ունէր բարձրացնել աշխատավարձքը իր քով աշխատող այն հայ գործաւորներուն, որոնք հայերէն խօսելու ատեն օտար բառ չէին գործածեր: Ծրագրած էր Պոլսոյ մէջ հիմնել «Հայ ակադեմիա», որ պէտք է նմանէր ֆրանսականին: Ան ներշնչած, իսկ աւելի յաճախ դրամով օգնած է 70ի չափ հայ գրողներու եւ արուեստագէտներու:

Կնոջ մահուան հետեւանքով կը մեկնիֆարիզ: Հոն ալ կը մեռնի 1875ին եւ կը թաղուի Փէր Լաշէզ:

Յակոբ Պալեանի շինածներէն է Չրաղանի պալատը, որ այրած է 1910 Յունուար վեցին:

Սարգիս Պալեան.—*Ծնած է 1835 Փետրուար 17ին: Յակոբ Պարոնեան հետեւեալը կը գրէ «Ազգային ջոջերուն մէջ»,— «Ներելի է արդեօք հեղինակային գրիչի մը յանդգնիլ այսպիսի հանճարաւոր եւ հռչակաւոր անձի մը փառքը գրելու՝ զոր կը պատմեն արդէն երեսունէն աւելի հատորներ, որոնք մեր հրատարակած գիրքերուն պէս թղթադրամ չեն, ոչ ալ լաթակազմ, այլ քարակազմ են: Արդ, երբ քարերը կ'աղաղակեն, ինչ հարկ կայ, որ տկար փետուր մը այդ հոյակապ շէնքերուն շուրջը տարուբերի»:*

Այնուհետեւ՝ Պարոնեան, պատմելով Պալեանի արժանիքներու մասին, կը նշէ, որ Սարգիս Պալեան գեղարուեստի մեծ երկրպագու էր: Քիչեր գիտեն, որ բոլորին ծանօթ «Մայր Արաքսի ափերով» երգին հեղինակը Սարգիս Պալեանն է: (Եղանակը յօրինած է իր կնոջ՝ Մաքրուհիին հետ):—

Յակոբ Պարոնեան կը հաւաստէ, որ Ս. Պալեան գրած է նաեւ «Քրիստափոր Քոլոմպոս» օփերային երաժշտութիւնը, որ մեր ձեռքը չէ հասած:

Հակառակ իր բարձր պաշտօնին, մօտէն հետեւած է հայ կեանքին: Պարոնեան կը գրէ.— «Հակառակ այն պատուանշաններուն, զորս իւր կուրծքէն կախած են Անգղիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի, Թուրքիայի, Ռուսիայի եւ այլ կառավարութիւններն՝ այսօր հայերէն կը խօսի եւ ազգին բնաւ չարիք մը հասցուցած չէ: Այսչափ պատուանշաններով զարդարուած մէկն իւր մայրենի լեզուն սիրէ՛… Աս քիչ մը անհաւատալի պիտի թուի ամէն անոնց, որ դժբախտութիւն ունեցած են տեսնուելու այնպիսի էֆէնտիներու կամ պէյերու, որոնք եթէ աստիճանի մը բարձրանան՝ հայերէն չխօսելու ուխտ կ'ընեն, եթէ պատուանշան մըն ալ առնեն՝ հայերէն խօսողը ականջէն պատի մը վրայ գամելու չափ յառաջ կ'երթան, եւ եթէ քիչ մըն ալ բարձրանան՝ ազգային իրաւունքներն անուրջի կը հանեն, կարծելով, թէ այս ընթացքով աւելի բարձր աստիճաններու կը հասնին»:

Սարգիս Պալեան ոչ միայն հեղաշուք շէնքեր շինած է, այլեւ ստեղծած է մեքենաներ: Վոսփորի եւրոպական ափին մերձ Գուրու – Չէշմէ կղզեակին վրայ կառուցուած անոր ձեռակերտը այժմ եւս կանգուն է: Ս. Պալեան մեռած է 1899 Նոյեմբեր 7ին:

Թաղուած է Սկիւտար, Պ. Թուրեանի շիրիմին կողքին: «Հսակի մը խորէն ալ լացիկ բարձրաքանդակ անճաշակ սառ մը կը զարդարէ իր վրայ զետեղուած մարմարին երեսը, երկու դիէն՝ անունի եւ տիտղոսի երկտող արձանագրութեամբ, ուր ոչ ծննդեան եւ ոչ ալ մահուան թուական կայ: Օսմ. մայրաքաղաքը ճաշակի եւ արուեստի նրբութեամբ փառազարդող հայ ճարտարապետի մը վախճանը պէտք չէր անշուշտ ատկէ տարբեր ըլլալ այս երանելի երկրին մէջ»… (Թէոդիկ)

Յ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԿՈՒԶԸ

(ՀԻՆ ԷՋԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կուզը ելաւ նստած տեղէն, բան մը չըսաւ. ձայն չհանեց, կեցաւ խանութին մէջտեղն ու ապուշ ապուշ եկողին երեսն սկսաւ նայիլ:

— Ի՞նչ կայ, Կումիկ, չըսե՞ս նշանա՞ծդ մեռաւ:

Այս խօսքը ցնցեց սապատողը, որ կարծես խելաբերելով, երկու ձեռքերով յախուռն կերպով սրբեց երկու այտերն ու՝

— Բան մը չի կայ, մրմռաց:

Մարդն ուզածը առնելով դուրս ելաւ, քիթին տակէն մրմրթալով.

— Աս զաւալլըն պան մը ունի:

Ալ անկից ետքը ի՛նչպէս ապրեցաւ խամպուռ պախսալը: *Էլիզան մէկ խօսքով, ձեռքի մէկ շօշափումով արթնցուցած էր, հրաբուխի յեղակարծ պոռթկումի պէս դուրս ժայթքեցուցած էր այդ գգայնոտ հոգիին բովանդակ եսը, գեղեցկութենէ, մարմնական վայելչութենէ զուրկ գըտնուելուն ահռելի ու անդարմանելի վիշտը, որ վէշտերուն սաստկագոյնն ու էն աւերիչն է: Իր այդ անակնկալ փոփոխումի մասին դրացիներուն ուղղած հարցումներուն սա խօսքով միայն պատասխանեց Կումիկ.*

— Պան մը չէ. կ'անցնի:

Բան չէր անցներ. օրէ օր կը նիհարնար անիկա, այտերը կը հալէին ու ոսկորներուն ձեւերը կը ցուցնէին. աչուըներուն պճլտացող բոցը կը մարէր զգալի կերպով. կռնակն աւելի կը շեշտէր իր այտուցը: Գիշերները, երբ խանութը գոցէր եւ առանձին մնար, կը հանուէր, շապիկն ալ կը հանէր եւ ձեռներովը շարունակ կուզը կը շօշափէր, կը քերթէր, կը սեղմէր՝ զայն անհետ ընելու յոյսի դերագոյն ճիգով մը, բայց իր աշխատանքն աւելի կը սաստկացնէր իր հոգեկան չարչարանքը, սիրտին հատումը կ'աւելցնէր: Կռնակին վրայ կը պառկէր գետինը, ջանալով իր ծանրութեան տակ ճզմել, ճմլել դժոխային այդ ուռուցքը, որ իր կեանքը կը խորտակէր աղետալի կերպով: Չէր յաջողեր:

Այն ատեն յուսահատութիւնն իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ. առաջ գոնէ կամք մը ունէր այդ աղէտքին առաջքն առնելու. հիմակ այդ ալ կը պակսէր: Խանութին *մէջ սրտամորմոք լքում կը տիրէր. տակն ու վրայ էր ամէն բան. ալիւրը լուբիային խառնուած. սոխը ձիթապտուղին մէջ ձգուած, քացախը իւղին մէջ լեցուած, եւ այս ամէնը թանձր փոշիով շաղապատուն: Յաճախորդները միշտ անկիւնը նստած կը գտնէին Կումիկը, գլուխը կուրծքին կռթնցուցած, աչքերը գետին յառած, յուսահատութեան արձանը ներկայացնելով իր ներս քաշուած կուրծքով ու դուրս ելած կռնակով: Քիչ քիչ հեռացած էին անկից, արգահատախառն զզուանք մը զգալով այդ աղտոտութենէն ու խեղճութենէն:*

Օր մը տեսան, որ խանութը ալ չէր բացուած. զարկին. ձայն չկայ. ստիպուեցան կոտրել: Ներս մտան, խամպուռ պախսալը *պառկած էր գետինը, հին ըրգլկտուած անկողնի մը վրայ, անշունչ անշարժ: Աղեխարշ բան էր:*

Վեր առին վերմակը եւ յետ ընկրկեցան պարզուած տեսարանէն:

Խամպուռ պախսալը *երեսի վրայ պառկած էր մերկ, եւ դուրս ցցուած կուզին վրայ ահռելի վէրքեր բացուած էին:*

Բժիշկ մը փաղցուցին: Սա՝ յետ քննութեան հաստատեց, թէ Կումիկ մեռած էր իր վէրքերէն:

Ոչ. բժիշկը կը սխալէր:

Կումիկ սրտին ցաւէն մեռած էր:

Ե. ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Դ.

Գրիգոր Զօհրապ աւարտած է Պէշիկ–թաշի «Մաքրուհեանց» վարժարանը :

Երկրաչափութեան վկայական ստացած է Բերայի «Ղալաթա Սէրայ» լիսէէն, կեանքի մէջ, սակայն, երբեք զբաղած չէ երկրաչափութեամբ : Իր բնատուր ձիրքերը նախընտրել տուած են իրաւաբանական ասպարէզը :

Ստանալու համար իրաւաբանութեան վկայական, նախ տարի մը յաճախած է յայտնի փաստաբան իր «խորթ» հօր գրասենեակը, ձեռք բերելու համար գործնական փորձառութիւն : Լծուած է կեղրոնացուած աշխատանքի : Նոյնիսկ կէսօրները ժամավաճառ չըլլալու համար, հօրմէն ստացած չարաթական մէկ մէճիտով, գրասենեակին դիմացը գտնուող ճաշարանի մը մէջ, գոհացած է մէկ խրուշնոց համեստ ճաշով :

Ապա մտած է իրաւաբանական համալսարան, ուր տարեվերջին, առաջին տարուան քննութիւնները յաջողութեամբ անցնելէ ետք, վկայական ստանալու համար դիմումնագիր մը յղած է տնօրէնութեան, որպէսզի իրաւունք տրուի իրեն, մասնակցելու նաեւ աւարտական դասարանի քննութեան : Մերժուած է :

— Համալսարանի օրէնքով, յայտնած է տնօրէնը, քննութեան կրնան մասնակցիլ միայն անոնք, որ կանոնաւոր հետեւելով՝ աւարտած են իրաւաբանութեան չորս տարուան դասընթացքները :

Խնդրած է, բացատրած, պահանջած, վիճած : Անօգուտ :

— Իմ վկայականս ձեր ստորագրութեամբ պիտի ստանամ, պատասխանած է տնօրէնին՝ ինքնավստահ, ու հեռացած համալսարանէն :

Անոնք որ համալսարան երթալու առիթ չէին ունենար եւ ինքնաշխատութեամբ կամ գործնական փորձառութեամբ որոշ գիտութիւն ձեռք կը բերէին, կը դիմէին նահանգներու Դատական Յանձնախումբերուն, որոնք, օրինական քննութենէ անցնելէ ետք թեկնածուն, իրաւունք ունէին իրաւաբանութեան վկայագիր տալու :

Զօհրապ կ'որոշէ իր խնայած 24 մէճիտով Խոփրնէ երթալ, քննութիւն տալու համար :

Խոփրնէի մէջ, հայ ընտանիքի մը տունը՝ սենեակ մը կը վարձէ :

Երեկոյեան, երբ կը նստի պատրաստուելու քննութեան, քովի սենեակին մէջ գինք խանգարող ձայներ կը լսէ : Դուռը կը զարնէ : Բախտախաղի սեղանին չուրջ բոլորուած են խումբ մը մարդիկ : Կը յայտնէ, թէ Պոլսէն եկած փաստաբան է, կ'ուզէ խաղալ : Անմիջապէս եւ մեծ հաճոյքով, իբրեւ ունեւոր եւ դիւրին պատառ, կ'ընդունին «Պոլսեցի փաստաբանը» :

Զօհրապ հինգ մէճիտ կը շահի : Յաջորդ օր դարձեալ կը շահի : Կը շահի միշտ եւ յաջող քննութիւն մը տալէ ետք, Խոփրնէէն Պոլիս կը վերադառնայ իր 24 մէճիտով :

Քննութեան թղթածրարները Պոլիս կ'ուղարկուին, Դատական Նախարարութեան կողմէ վաւերացուելու համար : Կը տեսնեն, որ բացառիկ յաջողութեամբ անցուած քննութիւն մըն է : Կը կասկածին : Կողմնակալութիւն մը եղած ըլլալու է, կ'եզրակացնեն : Յանձնախումբի ներկայութեան նոր քննութիւն մը տալու համար՝ նախարարատուն կը կանչեն :

Երեք հարցում կ'ուղղեն, երկու ժամ պայմանաժամով :

Զօհրապ նկատել կուտայ, թէ առաջին հարցումը, «ժամանակավրէպ դատ», շատ կարեւոր հարցում մըն է : Ամբողջական պատասխանը պատրաստելու համար՝ առնուազն շաբաթ մը պէտք է : Համաձայնութիւն կը յայտնեն :

Երեք օր ետք, իր մանրամասն ուսումնասիրութեամբ պատրաստած պատասխանը կը բերէ : Բացառիկ գնահատանքի կ'արժանանայ : Երկրորդ եւ երրորդ հարցումներուն պատասխանելու անհրաժեշտութիւն չեն գտներ այլեւս :

Զօհրապ կ'առարկէ, թէ երկրորդ հարցումը, «ոճրագործութիւն», նոյնպէս շատ կարեւոր հարցում մըն է : Համալսարանի համար կարելի է դասագիրք մը պատրաստել :

Համալսարանի վկայականի աստիճանով արտօնագիր կուտան : Նախարարը կը ստորագրէ : Յանձնախումբի անդամները նոյնպէս : Պէտք էր ստորագրէր նաեւ համալսարանի տնօրէնը : Զօհրապ կը խնդրէ, որ անձամբ տանի :

Տնօրէնը կ'առնէ վկայագիրը : Կը նայի ստորագրութիւններուն եւ կը ստորագրէ :

— Զիս ճանչցա՞ք, կ'ըսէ Զօհրապ : Ես այն ուսանողն եմ, որու մերժեցիք համալսարանի քննութեան մասնակցելու դիմումնագիրը : Ահա ստացայ ձեր ստորագրութիւնը :

Տնօրէնը կը շնորհաւորէ եւ շնորհաւորագիր մըն ալ կ'ուղարկէ իր փաստաբան հօրը : Իրաւաբանութեան վկայագիրը ստանալէ անմիջապէս ետք, իր նախասիրած ասպարէզէն ներս փայլուն մուտք մը արձանագրելու եւ առաջին իսկ առիթով համբաւի տիրանալու համար, Զօհրապ նամակ մը գրած է Իզմիր, մեծահարուստ Հայու մը ժառանգորդներուն, որպէսզի Հանրային Պարտուց Վարչութեան դէմ իրենց բացած դատը առանց վարձատրութեան յանձնեն իրեն : Օտար կարգ մը պետութիւններ եւս շահագրգռող կնճռոտ դատ մըն էր, որ տեւած է 15 տարի : Յաջորդաբար յանձնուած է քանի մը նշանաւոր փաստաբաններու : Վերջին անգամ նաեւ Զօհրապի հօրը : Ոեւէ մէկը յաջողած չէ դրական արդիւնք մը ձեռք բերել եւ դատը մնացած է դատ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾՈՎԱԿԱԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԿՈՎ

Ծովակալ Յովհաննէս Իսակով Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատուաւոր անդամ ընտրուեցաւ :

Այս առթիւ ծովակալին կենսագրական գիծերը կը ներկայացնէ Փրոֆ. Ս. Բաղդասարեան, Հայաստանի աշխարհագրական ընկերութեան նախագահը :

Զօհրապ յաջողած է օրինական փաստարկումներով շահիլ դատը : Սակայն, շահագրգռուող օտար պետութիւններու ներկայացուցիչները դատարանին տուած վճիռը չեն ստորագրած :

Ի վերջոյ, դատը բարեկամական կարգադրութեամբ լուծելու համար, Զօհրապ, արդէն իսկ հասած իր նպատակին, յաջողած է նաեւ տրամաբանական համաձայնութիւն մը գոյացնել կողմերու միջեւ :

Զօհրապի երկրորդ կարեւոր դատը եղած է պաշտպանել հայ յեղափոխականները, որոնք տեռորի ենթարկած են մեծահարուստ Հայ մը :

Զօհրապի պաշտպանողական սքանչելի ճառը պատճառ եղած է որ ինք եւս կասկածելի դառնայ կառավարութեան մօտ : Պատրուակով մը, հայ փաստաբանները պաշտպանած են Զօհրապը, որ ազատ արձակուած է եւ ապա մեկնած Փարիզ :

Ռուսեաճափոն պատերազմի օրեր : Ռուսական կառավարութիւնը կ'որոշէ իր դեսպաններուն միջոցաւ ռազմանաւեր գնել : Որպէսզի ռազմանաւ վաճառող երկիրներու չէզոքութիւնը խնդրոյ առարկայ չդառնայ, դեսպանները կը մտածեն պետական օրէնքներու յարմարող առեւտրական բանաձեւ մը գտնել :

Փարիզի Թուրքիոյ դեսպան Րիֆաթ պէյ իր կցորդին՝ Զօհրապի բարեկամներէն Մինիր պէյին առաջարկած է ուսումնասիրել հարցը :

Մինիր պէյ դիմած է Զօհրապին : Յայտնած է նաեւ թէ ռուսական կառավարութիւնը մեծագումար վարձատրութիւն խոստացած է լաւագոյն բանաձեւը գտնողին : «Եթէ յաջողինք, աւելցուցած է Մինիր պէյ, կէս առ կէս կը բաժնըւինք» :

Զօհրապ խմբագրած է լաւագոյն բանաձեւը եւ յանձնած Րիֆաթ պէյին : Առ հաշիւ ստացած հինգ հարիւր ոսկիին կէսը յանձնած է Մինիր պէյին : Բանաձեւը Ռուսիա ուղարկուած է ռուսական դեսպանին միջոցաւ : Սակայն, Ռուսիոյ ներքին կուսակցական հակամարտ պայքարները արգելք հանդիսացած են ռազմանաւերու գնումին :

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

— Յովհաննէս Իսակով ծնած է Կարսի շրջանի Հաճիկէնտ գիւղը, 1894ին : Մանուկ հասակին կը կորսնցնէ իր հայրը եւ կը մնայ իր մօր՝ Իտա Լաուերի խնամքին տակ : 1913ին կ'աւարտէ Թիֆլիսի ռէալական ուսումնարանը եւ կը մեկնի Պետերբուրգ, ուր կը մտնէ մասնագիտական վարժարան, ապա՝ մեծ դժուարութեամբ, ծովայիններու դպրոցը : Առաջին համաշխարհային պատերազմին իբրեւ նաւաստի կը մասնակցի կռիւներու :

1929ին կ'աւարտէ ռազմածովային ակադեմիան, վարելով բարձր պաշտօններ Պալթեան նաւատորմին մէջ : 1932էն սկսեալ դասախօս էր ծովային ակադեմիայի եւ ապա ամպիոնի վարիչ : 1938ին՝ պետ վերոյիշեալ ակադեմիայի : 1940ին կը ստանայ ռազմածովային գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան եւ դոցենտի կոչում : Նոյն թուականին կ'ունենայ աստիճանի բարձրացում, կը դառնայ ծովակալ :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին եւս կը մասնակցի զանազան կռիւներու :

Մեծ տեսաբան է ռազմածովային հարցերու : Ունի աւելի քան 70 գիտական աշխատութիւններ :

Գլխաւոր խմբագիրն է «Խորհ. Միութեան ծովային ատլաս»ի :

1955ին դարձաւ Խորհ. Միութեան նաւատորմի ծովակալ, իսկ 1958ին ընտրուեցաւ Խորհ. Միութեան գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից–անդամ :

Անդամ է «Աշխարհի ատլաս»ի խմբագրական մարմնի : Սերտ կապ կը պահէ Հայաստանի աշխարհագէտներու հետ եւ ընտրուած է հայկական աշխարհագրական ընկերութեան պատուաւոր անդամ : 1966ին Հայաստանի նուիրեց հին ատլասներու հաղուագիւտ հաւաքածոյ մը :

Վերջերս պատուաւոր անդամ ընտրուեցաւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Մշակոյթի նախարարութեան նախաձեռնութեամբ Երեւանի մէջ ստեղծուեցաւ երաժշտական գրականութեան գրադարան մը, ուր պիտի կեդրոնացուին աշխարհի երաժշտական եւ ноթային գրականութիւնը ամբողջութեամբ :

Գրադարանը արդէն իսկ կապ հաստատած է կարգ մը քաղաքներու երաժշտական կեդրոններու հետ՝ ապահովելու համար անհրաժեշտ գրականութիւնը :

Լաւ ձեռնարկ մըն է, որ եթէ կանոնաւոր շարունակուի կրնայ մեծ հարստութիւն մը ապահովել Հայաստանի :

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Այս տարուան ծրագրին համաձայն պիտի շինուին 150 դպրոցական շէնքեր՝ շուրջ 65.000 աշակերտի համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտօք երբ առանձին մնաց, ոտքի ելլելով ջերմոցին քովի սնտուկին մօտեցաւ եւ մատովը սնտուկին պղինձէ գամերէն մէկուն վրայ կոխեց ... : Կափարիչը ինքնիր վրայ դառնալով բացուեցաւ եւ սնտուկին մէջէն երեք կարգ դարակ երեւան հանեց : Այս դարակները դասաւորուած թղթածրարներով լեցուն էին : Ամէն մէկ թղթածրարի վրայ մէյ մէկ պիտակ փակցուած էր : Վիտօք առանց երկար բարակ փնտռելու, թղթածրարներէն մին առաւ : Այս թղթածրարին վրայ հետեւեալ վերտառութիւնը կար :

ԱՐԻՍԹՕ ԵՒ ԱՐԵՒՈՐԴԻՆԵՐԸ

Ծրարը բացաւ եւ սկսաւ վաւերաթուղթերը թղթատել ... : Մէջէն թուղթ մը առաւ եւ սկսաւ ուշադրութեամբ կարդալ, Թուլոնի բանտին տնօրէնութենէն եկած նամակ մըն էր կարդացածը : Այս նամակը կը հաղորդէր ոստիկանապետին թէ՝ Արիսթօ, որ ցմահ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած եւ որուն ինքնութիւնը հաստատել անկարելի եղած էր, բանտէն փախչիլ փորձած միջոցին սպաննուած էր :

Այս նամակին մէջ սակայն կար կէտ մը որուն բնաւ կարեւորութիւն չէր ընծայած Վիտօք մինչեւ այն օրը, բայց այս անգամ, Պիպիի եւ Քօքոյի բերած տեղեկութենէն ետք, իր ուշադրութիւնը կը գրաւէր ան :

Նամակը կ'ըսէր .

« Արիսթօ, բանտէն փախած միջոցին երբ կը փորձէր ծովուն վրայ նայող ժայռի մը ետին պահուըտիլ, պահնորդի մը կողմէ հրացանի բռնուելով սպաննուած է : Մարմինը ծովը ինկած է : Տասնըհինգ օր ետքը ծովեզերքէն գտնուած է իր դիակը, բայց այս դիակը փտած ու նեխած եւ դէմքը բոլորովին անճանաչելի դարձած ըլլալով՝ կարելի չէ եղած բացարձակ համոզումով մը հաստատել անոր ինքնութիւնը : Դիազննութենէն յետոյ բժիշկը հաստատած է թէ այդ դիակը երկու շաբաթուան է : Բանտէն ուրիշ ոչ ոք փախած է այդ թուականին, որով հաստատուած է թէ այդ դիակը իսկապէս աւազակապետին դիակն է» :

— Ինծի կուգայ որ Պիպի եւ Քօքօ իրաւունք ունին, ըսաւ Վիտօք ինքնիրեն : Զըլլալիք բան չէ : Այս տեղեկագիրէն ոչ մէկ եզրակացութիւն կարելի է հանել : Դիակը նեխած, դէմքը անճանաչելի դարձած, բացարձակ համոզում մը կարելի չէ եղած գոյացնել անոր ինքնութեանը մասին : Արիսթօն անանկ ստահակ մըն է որ, ձեռք չիյնալու համար ամէն միջոց կրնայ ի գործ դրած ըլլալ եւ իր հետքը կորսնցընել տալ ... : Զի՞ կրնար ըլլալ որ ծովէն գտնուած դիակը անծանօթ նաւաստիի մը մարմինը եղած ըլլայ ... :

Հարցնողը ով, փնտռողը ով ..., բանտին վարչութիւնը հաւանաբար իր վրայ ծանրացող պատասխանատուութիւնը վրայէն նետելու համար, անծանօթի մը դիակը Արիսթոյին դիակն է ըսելով օձիքը ազատել ուզած է ... : Այս ենթադրութիւններուն բոլորն ալ անկարելի բաներ չեն ... :

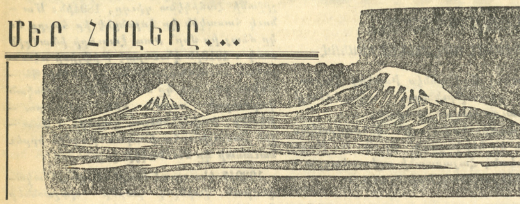
Հօս, Վիտօք պահ մը լռելէ ետք սկսաւ դարձեալ տրամաբանել :

— Գիտեմ, երբեմն երկու անձեր իրարու շատ կը նմանին, այնքան կը նմանին որ, անոնց մայրն անգամ շփոթութեան կը մատնուի զանոնք իրարմէ զանազանելու մէջ ... : Բայց ձա՞յնը ..., մարդու մը ձայնը բնաւ ուրիշի մը ձայնին չի կրնար նմանիլ ... : Ձայնին մէջ անանկ նուրբ ու աննշմարելի տարբերութիւններ կան, անանկ ինքնատիպ ելեւէջներ կան որ, անկարելի է շփոթութեան մատնուիլ : Արտայայտութեան եղանակը, շեշտը, հնչումը, թանձրութիւնն ու խորութիւնը, բոլոր այս բաները չեն կրնար խաբել մարդս : Արիսթոյի պէս ամէն բանի ընդունակ, ամէն բան ընելու կարող եւ ամէն կարգի ձիրքերով օժտուած սրիկայի մը համար մեծ բա՞ն մըն է մեռած ձեւանալով ծով նետուիլը, ջուրին տակէն լողալը, հեռաւոր տեղ մը ցամաք ելլելը, մէկը սպաննելը, իր գոհին ինքնութեան թուղթերն ու ունեցած դրամները չորթելը եւ անոր անունովը ծածկուած ընկերութեան ծովուն խառնուիլ անհետանալը : Ասոնց ամէնքն ալ կրնան հաւանական ըլլալ, բայց միշտ կը մնան իբրեւ ենթադրութիւն, եւ հետեւաբար կարօտ՝ մանրազննին կերպով ուսումնասիրուելու եւ հաստատուելու : Ախ, եթէ ան ըլլար, այդ մարքիզ Ռօշ–Պէրնարը եթէ ան ըլլար ... :

Վիտօք, այդ ըսելով, մօտեցաւ փոքր լեցուած արջին, որ բերանը բացած՝ իր խոշոր ժանիքները ցոյց կուտար վայրագօրէն, եւ ձեռքը անոր սեւոււտ պոչին մօտեցնելով բաներ մը ըրաւ : Ասոր վրայ, արջուն կուրծքը դռպանակաւոր պահարանի մը պէս բացուեցաւ : Իրաւ ալ կենդանիին մարմինը կատարեալ պահարան մըն էր : Տեսակ տեսակ զգեստներ կային փորին մէջ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ EDOUARD DEPREUX (Նախկին նախարար)
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)
ԿԱՐՕ ՄԵՂԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)
ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »
ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոբիւսի սպասարկութիւն :—
ՊԱՆԵԷՕ.— Ժամը 19.30*ին մեթրօ Պանթէօ*, 19.45 *Րիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :
ՇԱԻՒԼ.— Ժամը 19.45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ժամը 19.45, Փլաս Փրքի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ժամը 20*ին Սքուար տ'Էթիէն տ'Օրվ (Սթատին դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ.— 19.50*ին Փլաս տէ զ'Էքոլ*, 20*ին Պայէ* :
ԻՍԻ.— 19.40*ին Փերսի հիւանդանոցը*, 19.50*ին Րիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Ս. Աւետիսեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍՄԲԱՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
(Մշոյ Խասգիւղացի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Յարութիւն Աղաեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց ողբ. եղբօր եւ ազգականին Մկրտիչ Աղաեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Յարութիւն Աղաեանի եւ իր պարգանե-րուն իրենց եղբօր եւ ազգականին ողբ. Մկրտիչ Աղաեանի մահուան առթիւ :

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Ա. Շահլամեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30*ին, Օհանջանեան սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :*

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները, այս Հինգշաբթի, ժամը 21*ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 *հաւաքուիլ առաւօտ ժամը* 7*ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ*(Մօպէօժ) : *Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրետա, գեղատեսիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ : Աղուոր ճաշ :*

Ապրիլ 30.— *Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պըտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն : Այցելութիւն՝ Քէօքընհօֆ, պարտէզը, Շեվենինկըն, Մաթիւռոնտոն, Լա Հէ, Ռոթերտամ, Պռետա :*

Մայիս 1.— *Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին :*

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20*ին* :

Մասնակցութիւն 159 փր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.
MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

– ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ –

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն)* *Հայերէն :*
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻՍ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) *Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝* Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան *եւ* Պ. Տէրոյեան :
խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Ցայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :
Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն :*

Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :*
Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (ԼԻՈՆ)

Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժամը ճիշդ 10*ին, մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու համար, Ֆուրվիէրի բլրանիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուին :*

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30*ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժօզէֆ մատրան մէջ :*
Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թօփալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :
Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30*ին*, Սէրքլը Կաթոլիք :
Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հովուեր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշահանդէսին ներկայ ըլլալ : Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 24ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ասուլիս, նուիրուած Աւ. Ալեքսանեանի եւ Հր. Գույումճեանէ հրատարակուած վերջին երկու գիրքերուն : Կը նախագահէ ՀՐԱՆԴ ՓԱԼՈՒԵԱՆ : Կը խօսին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ եւ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ :
Այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 20.30*ին*, Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ*, (Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք) :
Գեղարուեստական բաժին :
Մուտքը ազատ է :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .—
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Եկեղեցին բաց է, այս Երկուշաբթի ժամը 16*էն* 17 : *Առանձնական աղօթքի եւ խորհրդածութեան կը հրաւիրուին փափաքողները :*

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16.30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ* Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն :*

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30*ին պատարագ ժամը* 9.50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11.50*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին շուրջ եւ ապա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :
Ժամերգութիւն 8*ին*, *պատարագ* 10*ին*, *քարոզ* 11.40*ին*, *հոգեհանգիստ* 12*ին* :

×

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳԱՒԻԹ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ եւ հոգեհանգիստ, այս կիրակի առաւօտ, սովորական ժամերուն :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգաւ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները : Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 *Րիւ տէ* Թռուա Փիէռ, Լիոն (7) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9ᵉ)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 21 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10893

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43ᵉ ANNÉE — Nº 10.892

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

ԽՄԲ.— Մեծատաղանդ է Եղիշէ պատրիարք, այս մասին ոչ մէկը կասկած ունի: Կրնայ պատահիլ որ, իր բազմազան ու զարմանազան տաղանդները մասնաւոր կապ մը չունենան հոգեւորականի մը յատուկ կամ վայել տաղանդներուն հետ, բայց եւ այնպէս անուրանալի է որ բազմակողմանի կարողութիւններ ունի : Ձեռագիրներուն հարցին առթիւ, տաղանդ մըն ալ երեւան ելաւ : Արդարեւ Եղիշէ Պատրիարք ցոյց կուտայ որ ճարտար վիպագիր ալ կրնայ ըլլալ եւ թէ ոչ մէկ կերպով կրնայ նախանձիլ Էօժէն Սիւէն, վասնզի կը թուի թէ կը պատրաստէ «Գաղտնիք Երուսաղեմայ» մեծահատոր կամ բազմահատոր գործ մը, որմէ էջեր կը յանձնուին արդէն մամուլին :

Երբ ժամանակը ներէ եւ նստինք բաղդատենք Յորդանանի դատախազին վճռագրին բովանդակութիւնը, Շահէ Եպիսկ.ի յայտարարութիւնները, Երուսաղէմի պատրիարքարանի առաջին հաղորդագրութիւնը, Եղիշէ պատրիարքի յայտարարութիւնները նախ «Ազդակ»ի խմբագրին, յԵրուսաղէմ, ապա «Այգ»ի խմբագրուհիին յԱնթիլիաս եւ վերջապէս ստորեւ մամուլին յանձնուած նոր հաղորդագրութիւնը, մէկ համոզում կրնայ գոյանալ միայն .— արտակարգ ջանք կը թափուի շատ բան բսելու որպէսզի ... բան մը չըսուի :

Հաղորդագրութենէ հաղորդագրութիւն, յայտարարութենէ յայտարարութիւն, կը թիզուին հակասութիւններ ու հակասութիւններ :

Այս անգամ, ինչպէս պիտի նկատեն մեր ընթերցողները, խօսքը չկայ Պ. Սանտըրիկեանին, ապա կը պարզուի որ Շահէ Եպիսկ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան դիմած է, մինչ նախապէս հերքուեցաւ Լիզպոն երթալն ու նման դիմում մը բրած ըլլալը թէ իր կողմէ թէ Պատրիարքին : Հոս կ'ըսուի թէ Պ. Ալեք Մանուկեան 45 հազար տոլարի չէք մը տրամադրած էր Պատրիարքարանին, որ զայն յանձնած էր Սոթպիի, մինչ քանի մը օր առաջ (Յառաջ, Ապրիլ 14) Եղիշէ Պատրիարք կ'ըսէ «Այգ»ի թղթակցուհիին թէ «Ալէք Մանուկեան նախ խոստացաւ չէքը տալ, ապա մերժեց»: Եւ այս շարքը կրնանք շատ երկարել, բայց հարկ ալ չկայ : Ամէն մարդ հասկցաւ արդէն թէ արտակարգ խառնաշփոթութիւն ստեղծելու նիզ կը թափեն անոնք որոնք կ'ուզեն ուրիշ տեղ փոխադրել Երուսաղէմի գաղտնիքները :

×

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Օտար եւ հայ մամուլի ստեղծած հետաքրքրութիւնը գոհացնելու եւ միտքերը լուսաբանելու համար, կը հաղորդենք ձեռագիրներու հարցի կարգադրման մանրամասնութիւնները :

Պատրիարքարանս առաջին անգամ տեղեկացաւ ձեռագիրներու աճուրդի դրուած ըլլալէն, Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի նամակէն եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Փետր. 15 թուակիր հեռագիրէն: Անմիջապէս պատասխանեցինք հեռագրին եւ նամակին եւ յետ երկար խորհրդակցութեան, Պատրիարքարանիս փաստաբաններուն հետ, գրեցինք Սոթպի ընկերութեան, հասկնալու համար աղբիւրը եւ անունը ձեռագիրներու աճուրդի դնողին : Փետր. 24 թուակիր եւ 27ին ստացուած Սոթպի ընկերութեան նամակը կ'ըսէր թէ ձեռագիրները բերուած են Թուրքիայէն, թէ վաճառորդը ունի անոնց սեփականատիրութեան վաւերաթուղթ, թէ պահանջած է անծանօթ մնալ եւ թէ ըստ օրինաց են յարգել այդ պայմանը :

Դարձեալ յետ երկար խորհրդակցութեան մը իրաւաբաններուն հետ, Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեան լիազօրուեցաւ անմիջապէս մեկնելու Լոնտոն եւ դիմելու դատական միջոցներու, արգիլելու համար աճուրդը եւ տիրանալու համար ձեռագիրներուն: Անմիջապէս անգլերէն եւ արաբերէն լեզուով լիազօրագրեր պատրաստուեցան, վաւերացուեցան Երուսաղէմի դատարանին եւ Երուսաղէմի Անգլիական Հիւպատոսարանին կողմէ, այդ նպատակին համար :

Լոնտոնի մէջ, Պատրիարքարանիս լիազօրուած ներկայացուցիչը ունեցաւ բազմաթիւ տեսակցութիւններ Սոթպի ընկերութեան նախագահ Ուիլսընի եւ լիազօրուած ներկայացուցիչ Լորտ Ճոն Քերի հետ, բացատրեց կացութիւնը եւ պահանջեց պաշտօնական տեսակցութիւն մը՝ երկու կողմի փաստաբաններուն միջեւ: Այդ տեսակցութեան ընթացքին փոխանակուած օրինական փաստարկութիւններէն Պատրիարքարանիս իրաւաբանները եկան այն եզրակացութեան, թէ տրուած ըլլալով Անգլիոյ օրէնքները նման դատերու պարագային, նախընտրելի է առանց դատի եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրել հարցը, դատական հետապնդումը նկատելով իբրեւ վերջին միջոց :

Պատրիարքարանիս ներկայացուցիչը, հեռախօսով կապուեցաւ մեզի հետ, ներկայացուց կացութիւնը եւ իրաւաբաններուն տեսակէտը եւ, ստանալէ ետք մեր հաւանութիւնը թէ «Ամէն ինչ ընէ ձեռագիրները ետ բերելու», սկսաւ բանակցութեան, աճուրդի կասեցման եւ ձեռագիրներու վերադարձուելու պայմաններուն շուրջ :

Սոթպի ընկերութիւնը ժամանակ խնդրեց հաղորդակցութեան մէջ մտնելու վաճառողին հետ եւ անոր պայմանները ճշդելու : Մարտ վեցի գիշերը Սոթպի ներկայացուց իր պայմանները.

Ա) Վաճառողին անունը պիտի մնար անծանօթ :

Բ) Պատրիարքարանը յանձն պիտի առնէր վճարել 50.000 սթերլին եւ

Գ) Վճարուելիք գումարը պիտի չյայտարարուէր, որպէսզի չյայտնուէր վաճառողին բաժինը անկէ :

Մեր ներկայացուցիչը ստիպուեցաւ ընդունիլ այս պայմանները, ձեռագիրները փրկելու եւ Երուսաղէմ վերադարձնելու համար զանոնք :

Այնուհետեւ մեր միակ մտահոգութիւնը եղաւ հայթայթել վերոյիշեալ գումարը, կարելի փութով ազատագրելու համար ձեռագիրները եւ վերադարձնելու համար իրենց տեղը : Շահէ Եպս. այս նպատակով դիմեց Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Վեհ. Կաթողիկոսին, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Տիար Ալեքս Մանուկեան, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժինի Տնօրէն Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեանին եւ Ս. Յարութեան Տաճարի Յանձնախումբի Ատենապետ Տիար Հայկ Գավուքճեանին :

Այս նպատակով Վեհափառ Հայրապետը հեռախօսային հաղորդակցութեամբ Սեւրովբէ Արք.ի եւ Շահէ Եպս.ի հետ, որոշեց յատուկ յանձնախումբ մը կազմել, հետեւեալ հինգ անձերէն .

Գերշ. Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան,

Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան,

Տիար Ալեքս Մանուկեան,

Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեան, եւ

Տիար Նուպար Էքսէրճեան :

Վերջինս բացակայ ըլլալով Լոնտոնէն, չկրցաւ պատասխանել Վեհափառի առաջարկին: Տիար Ռոպէր Կիւլպէնկեան մերժողական հեռագրով պատասխանեց Սերովբէ Սրբազանին դիմումին: Վեհափառ Կաթողիկոսի կողմէ նշանակուեցաւ Տիար Երուանդ Հիւսիսեան անոնց փոխարէն, եւ յանձնախումբի չորս անդամները, Շահէ Եպս.ի հետ, հաւաքուեցան Լոնտոն :

Յանձնախումբի անդամները տեսակցութիւն մը ունեցան Սոթպի ընկերութեան ներկայացուցիչներուն հետ, որու ընթացքին որոշուեցաւ վճարել մաս մը խոստացուած գումարէն եւ ստորագրել յանձնառութիւն մը մնացեալին համար: Այս տեսակցութեան ընթացքին Սոթպիի ներկայացուցիչները խոստացան նաեւ առնել իրենց փաստաբանէն եւ Պատրիարքարանիս յանձնել Սուրէն Արք.ի ստորագրութիւնը կրող վաւերաթուղթը :

Նոյն գիշերը Սոթպիներուն յանձնուեցան երկու գումարներ. տասնըչորս հազար սթերլին եւ քառասունհինգ հազար տոլարի չէք մը, զոր Տիար Ալեքս Մանուկեան տրամադրեց Պատրիարքարանիս:

Յաջորդ առաւօտ, Շաբաթ, Մարտ 11ին, Շահէ Եպս. ստանձնեց ձեռագիրները եւ վերադարձաւ Երուսաղէմ, բերելով մեզի անձկութեամբ սպասուած ձեռագիրները :

Երկու օր ետք, Սոթպի ընկերութիւնը, ազդուած թերթերու մէջ եղած յայտարարութիւններէն, վճարուելիք գումարի մասին, ինչ որ հակառակ էր տրուած հաւաստիքին եւ յանձնառութեան, յայտարարեց թէ կը հրաժարէր իր հաշւոյն որեւէ հատուցումէ, հետեւաբար մերժեց քառասունհինգ հազար տոլարի չէքը եւ գիտցուց մեզի թէ վճարումի հարցը պէտք էր, ըստ համաձայնութեան, կարգադրուէր Պատրիարքարանիս եւ ընկերութեան միջեւ :

Ձեռագիրներու վերադարձի յաջորդ օրը, երբ, առաջին հաղորդագրութիւն մը պատրաստած, կ'ուզէինք յանձնել մամուլին, ստացանք այցելութիւնը Ընդհ. Դատախազին որ ցոյց տուաւ մեզի Արդարութեան Նախարարութեան Ընդհ. Փոխանորդի գիրը, որով կը հրահանգէր հետախուզական քննութիւն մը բանալ ճշդելու համար պատասխանատուութիւնը ձեռագիրներու անհետացման, թելադրելով մեզի առկախել ամէն հաղորդագրութիւն եւ յայտարարութիւն՝ մինչեւ քննութեան հրապարակումը: Ստիպուեցանք Ռէօյթըրի լրատու գործակալութենէն ետ առնել արդէն իսկ յանձնուած մեր առաջին հաղորդագրութիւնը եւ պատասխանել Ընդհ. Դատախազի հարցումներուն, Ընդհ. Դատախազին յանձնուած փաստաթուղթերու շարքին, յանձնուեցաւ նոյնպէս Սուրէն Արք.ի ստորագրութիւնը կրող եւ 12 Փետրուար 1959 թուակիր պաշտօնագիրը, զոր Սոթպի ընկերութիւնը չէր կրցած ձեռագիրներուն հետ յանձնել մեր ներկայացուցիչին, իրենց փաստաբանի բացակայութեան պատճառով, եւ զոր ապահովագրեալ նամակով փութացուցած էր մեզի :

Յայտնի է բոլորին Ընդհանուր Դատախազին տեղեկագիրը եւ դատը առկախելու վճիռը : Պատրիարքարանիս համար ճշդուած են պատասխանատուութիւնները եւ առկախ կը մնայ միայն մէկ հարց. ազգային գանձերու նախանձախնդրութիւնը փրկեց 23 ձեռագիր .կը մնայ փրկել մնացեալ հինգը : Այս ստեղծուածին լուծումը կը գտնուի Պոլիս : Մեզի համար կասկածէ վեր է թէ Պոլսոյ մէջ ձեռք փոխած ձեռագիրներու ճամբան ծանօթ է Տնօրհք Պատրիարքին : Փոխանակ ապաւինելու նախկին համակիրներու եւ մամուլի ազդակին, կը սպասենք որ իր օգնութեամբ մնացեալ հինգ ձեռագիրներն ալ իրենց տեղը վերադառնան :

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի

8 Ապրիլ, 1967

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐԻ ՄԱՀԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՃՈՆՍԸՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Ծերունի Ատընաուըր իր մահկանացուն կնքեց Չորեքշաբթի օր, յետ երկար հոգեվարքի :

Ծնած 1876ին, Քէօլնի կաթողիկէ համեստ ընտանիքի մը ծոցը, Քոնրատ Ատընաուըր պիտի դառնար յետ-պատերազմեան Գերմանիոյ գլխաւոր դէմքը, ան որ պարտուած Գերմանիա մը, պիտի վերածէր Եւրոպայի ճարտարարուեստի առաջին պետութեան, երկրի մը որ նախանձը կը շարժէ շատ մը յաղթական պետութեանց :

Ատընաուըր իր ուսումը ըրած է Պոն, Միւնիխ եւ Ֆրիպուրկ եւ քաղաքական ասպարէզ մտած է 1906ին, նախ Քէօլնի թաղապետական խորհրդատու, եղած է նոյն քաղաքի քաղաքապետը եւ իր ծննդավայրին գործերուն գլուխը մնացած է մինչեւ 1933, երբ Նացիները իշխանութեան գլուխ կ'անցնէին : Քաղաքական պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ միայն գերմանական պարտութենէն ետք, Քէօլնի մէջ, բայց Անգլիացիք զինքը պաշտօնանկ կ'ընեն իբրեւ կարողութենէ զերծ մէկը: Իրականին մէջ, անգլիական գրաւեալ իշխանութեանց վրայէն տեղեկագիր մը ղրկած էր Ատընհաուըր, քննադատելով դաշնակիցներու մեթոտները, մանաւանդ «ապանացիականացումը» :

1949ին է, որ հիմնադիրներէն մէկն ըլլալէ ետք Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութեան, վարչապետ կ'ընտրուի դաշնակցային առաջին Խորհրդարանին կողմէ ընտրուած նոյն տարին :

Այդ թուականէն իր կեանքին եւ Գերմանիոյ Պատմութեան թուականները կը խառնուին : 1952 Մայիսին, Արեւմտեան Պետութեանց հետ, կը ստորագրէ այն համաձայնագրերը որոնք Գերմանիան կըլին դերիշխան կը դարձնեն: 1954ին, Գերմանիա Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ կը մտնէ : 1955ին դիւանագիտական յարաբերութիւնները կը վերահաստատէ Խորհ. Միութեան հետ: 1961 Օգոստոսին Պերլինի «Պատը» կը խախտէ վարչապետին վարկը : Քրիստոնեայ դեմոկրատները կը կորսնցնեն բացարձակ մեծամասնութիւնը Խորհրդարանին մէջ : Ատընաուըր պէտք է գործակցի ազատականներուն հետ համախմբման դաշինք մը կազմելու համար, բայց իր աթոռը երհարտի պիտի ձգէ միայն 1963ին: Հանգստեան կոչուած կեանքին մէջ ալ սակայն, մօտէն կը հետեւէր քաղաքական կեանքին, դեռ վերջերս Փարիզի մէջ, կը տեսնուէր իր բարեկամ՝ տը Կոլի հետ:

Ազգ. յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի օր Քէօլնի մէջ: Ներկայ պիտի ըլլան նախագահներ՝ տը Կոլ եւ Ճոնսըն, վարչապետ Ուիլսըն :

Ատեւլավառ մեկնաբանութիւններ կ'ընէ միայն արեւելեան Գերմանիոյ մամուլի գործակալութիւնը : Բովանդակ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, բոլորը համաձայն են չեշտելու համար թէ Ատընաուըր աշխատած է իր հայրենիքին եւ Եւրոպայի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿՈՍԻԱՅԻՍ պիտի չմասնակցի Կարլովիվարիի Արեւել.Եւրոպական վեհաժողովին,Ռումանիա ցարդ որոշում չէ տուած:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեծ յուզում ստեղծած է «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէկ յօդուածը ըստ որուն մենատիրութիւն պիտի հաստատուի Յունաստանի մէջ :

ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՌԱՀՎԻՐԱՆ

ԺԹ. դարու 60 – 80ական թուականնե – րու հայ գրականութեան, ընկերային մտքին եւ ազգային – ազատագրական շարժման նշանաւոր դէմքերէն է Ծերենց (Յովսէփ Շիշմանեան):

Իր բազմակողմանի գործունէութեամբ, իբրեւ վիպասան, հրապարակագիր, մանկավարժ, մեծ օգտակարութիւն ունեցած է հայ իրականութեան մէջ:

Ծերենցի պատմավէպերուն հրապարակ գալը պայմանաւորուած էր 70ական թըւականներու քաղաքական իրադարձու – թիւններով:

Հայութեան ազատագրութեան գաղա – փարներով խանդավառ արեւմտահայ մըտաւորականները կը ջատագովէին հա – մազգային ձգտումը՝ ազատագրումը օ – տար լուծէն:

Այդ գաղափարով կը յատկանշուին Ծե – րենցի պատմա – դեղարուեստական ստեղ – ծագործութիւնները՝ «Թորոս Լեւոնի»ն, «Երկունք Թ. Դարու»ն եւ «Թէոդորոս Ռշտունին»: Վիպասանը իր գործերուն համար նիւթ ընտրած է մեր պատմական անցեալին ամէնէն տռամաթիկ դրուագ – ները՝ հայ ժողովուրդին մղած ազատա – գրական պայքարը ընդդէմ Բիւզանդացի – ներու եւ Արաբներու:

Րաֆֆին իր յօդուածներէն մէկուն մէջ անդրադառնալով պատմավիպագրութեան բնագաւառին մէջ Ծերենցի կատարած դե – րին, իրաւացի կերպով կը նշէր, որ Ծե – րենց «մոռացութեան վիհից ի լոյս հանեց Հայոց հին ժամանակների հերոսներին»:

Ծերենցի անդրանիկ վէպը՝ «Թորոս Լեւոնի»ն, լոյս տեսած է Կ. Պոլիս, 1877: Կը ցոլացնէ Հայութեան ԺԲ. դարու ա – զատագրական շարժման իրադարձու – թիւնները: Աւելի մեր պատմութեան այն նշանակալից շրջանն էր, երբ դարե – րով խոշտանգուած եւ հարստահարուած ժողովուրդը կը թօթափէր օտար բռնակա – լութեան լուծը եւ իր երկրին մէկ մասին՝ Կիլիկիոյ մէջ կը ձգտէր վերստեղծել պե – տական անկախութիւնը:

Վէպին մէջ գեղարուեստական թանձր գոյներով պատկերուած են Թորոսի քա – ջագործութիւնները՝ ստրկացած հայրե – նիքը փրկելու համար: Անոր քաղաքական եւ ռազմական գործունէութենէն էր կախ – ուած բազմաչարչար հայ ժողովուրդին բախտը: Թորոս լաւ ըմբռնած էր որ օ – տար ուժերու դէմ դնելու եւ երկրին ներ – քին կեդրոնախոյս ուժերը ճնշելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ կեդրոնացած պետութիւն մը: Քաղաքական հեռատե – սութեամբ օժտուած պետական գործիչը վճռական քայլեր առնելով՝ կը վերահաս – տատէ երկրին անկախութիւնը եւ իրեն կ'ենթարկէ կեդրոնախոյս իշխանները:

Հեղինակը մեծ արուեստով պատկերա – ցուցած է համաժողովրդական այն պայ – քարը, որ կը մղուէր օտար եւ ներքին թշնամի ուժերուն դէմ: Բիւզանդական ծանր լուծին դէմ ընդվզած ժողովրդային ջոկատները «ամպի նման» կը հաւաքուին Տաւրոսի բարձունքը եւ հոնկէ իբրեւ հե – ղեղ կ'իջնեն ու կ'ողողեն ամբողջ դաշտը:

Հեղինակը շատ իրաւամբ այն միտքը կ'արտայայտէ թէ ամէն գործ նախ փոքր ձեւով կը սկսի եւ յետոյ աստիճանաբար մեծնալով կը վերածուի հեղեղի: Անոր կարծիքով ժողովուրդը այն հզօր ուժն էր, որուն հուժկու հարուածներէն ան – խուսափելի կերպով կը փշրուէին բռնու – թեան բոլոր շղթաները:

Ծերենց արծարծած է ժողովուրդին եւ անհատին փոխյարաբերութեան հարցը, «բայց ժողովուրդը միշտ առաջնորդի պէտք ունէր, — կը գրէ ան, — ինչպէս ա – մէն ժողովուրդք ունեցեր են եւ պիտի ունենան»:

Հերոսը, պատմութեան մեծ դէմքը, ուժեղ է ժողովուրդին հանդէպ տածած իր անհուն սիրով եւ, մանաւանդ, երբ իրա – կան թարգմանը կը հանդիսանայ ժողո – վուրդին ձգտումներուն եւ նպատակնե – րուն, իսկ ազգային շարժումը յաղթանա – կով կը պսակուի այն ժամանակ, երբ ժո – ղովուրդը համոզուած է իր գործին ար – դարութեան, եւ կը մարտնչի անձնուիրա – բար, — այս է Ծերենցի վէպէն բխող եզ – րակացութիւնը:

Գրագէտը իր բուռն ատելութիւնը կ'ար – տայայտէ ազգին ազատութեան վրայ ձեռք բարձրացուցած օտարներու եւ դա – ւաճան հայ իշխաններու նկատմամբ: Վէպին մէջ Թորոսին ժողովրդականու – թեան եւ հերոսականութեան հակադրը – ուած են անոր եղբայրներէն Մլեհը, իշ – խաններէն՝ Լամբրոնի Հեթումը եւ Անար – զաբայի դերը:

Այս վերջիններէն առաջինը՝ Մլեհ ստ – նահարելով ամէն սրբութիւն, կ'ըմբոս – տանայ երկրին բախտը տնօրինող եղբօր քաղաքականութեան դէմ: Նոյն մտայ – նութեան տէր են նաեւ Լամբրոնի եւ Ա – նարզաբայի իշխանները:

Հայութեան վիճակուած աղետալի ող – բերգութեան պատասին վրայ Ծերենց դիմակազերծած է նաեւ այն բարձրաս – տիճան հայ հոգեւորականները, որոնք կը պաշտպանէին կեդրոնախոյս իշխաններու շահերը եւ յաճախ կը բանակցէին Յունաց Սամուէլ կայսեր հետ՝ հայկական եկեղե – ցին յունադաւան դարձնելու համար: Թորոս շատ լաւ կ'ըմբռնէր, որ յունադա – ւան կրօնքը լուրջ խոչընդոտ մըն է Հա – յութեան անկախութեան եւ պետականու – թեան հաստատման համար:

Հեղինակը իր հերոսը օժտած է մարդ – կային բարձր արժանիքներով: Տոկուն է ան, շրջահայեաց, բարեհամբոյր: Թորոս Լեւոնի իր համակ գործունէութեամբ հե – տամուտ է հայրենիքի շահերու պաշտպա – նութեան: Գրագէտը հոգեբանի վարպե – տութեամբ պատկերացուցած է Թորոսին եւ Եփիմէի սէրը, որ մաքուր զգացում մըն է՝ մարդուն էութիւնը համամարդ – կային խտէալներու մակարդակին բարձ – րացնող: Անձնական երջանկութիւնը հայ – րենիքին զոհելու վճիռը հերոսը կ'ընդունի անվարան, որովհետեւ իր անձնական եր – ջանկութիւնը մասնիկն է հայրենի ժողո – վուրդին երջանկութեան մեծ ամբողջին: Հայրենասիրութիւնը ամէնէն բարձր եւ վսեմ զգացումն է, — այս է Ծերենցի մի – տումը Թորոսի եւ Եփիմէի յարաբերու – թեան նկարագրութեան մէջ:

«Թորոս Լեւոնի» վէպէն ետք Ծերենցի երկրորդ նշանակալից երկը եղաւ «Եր – կունքը», որ ուռմբի մը պէս պայթեցաւ այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ, երբ ան – հրաժեշտ էր սթափեցնել օտարի լուծին տակ հեծող հայ ժողովուրդը, անցեալի հերոսական օրինակներով քաջալերել, հոգեպնդել զայն: Այս գործը ազգային – ազատագրական պայքարի ողեշունչ կոչ մըն էր՝ ուղղուած Թուրք բռնակալու – թեան դէմ: Երկին մէջ պատկերացուած գործողութիւնները տեղի կ'ունենան Թ. դարուն, երբ անկախութիւնը կորսնցու – ցած հայ ժողովուրդը երկարատեւ տառա – պանքներէ ետք կը պայքարէր իր պետա – կանութեան վերահաստատման համար:

Հեղինակը վէպին գլխաւոր հերոսին՝ Յովնանի կերպարին մէջ մարմնացուցած է իր աշխարհհայեացքին հիմնական գիծե – րը: Ժողովրդականութեան տրամադրու – թիւնը վիպասանը մղած է գլխաւոր հերոս ընտրելու «հասարակ մարդ» մը, որ դառ – նալով ազգային – ազատագրական պայ – քարին դրօշակիրը՝ ոտքի կը հանէ Սա – սունի լեռնականները՝ երկրին անկախու – թիւնը սեփական ուժերով վերահաստա – տելու համար: Ծերենց խստօրէն կը քըն – նադատէ ազնուականութիւնը՝ «բազմա – գլխեան վիշապը», որ սեփական շահերէ մղուած կը վարէ կեդրոնախոյս քաղա – քականութիւն մը:

Խութեցի Յովնան վէպին մէջ կը մարմ – նացնէ մեր ժողովուրդին բոլոր բարեմաս – նութիւնները: Լայն իմաստով կը խոր – հրդանշէ հայ ժողովուրդը, բայց միաժա – մանակ խորապէս անհատականացուած է: Ունի այնպիսի բնորոշ յատկութիւններ, որոնք յատուկ են միայն այդ տիպի հայ – րենանուէր զաւակներուն: Ծերենց իր վէպերուն բուն հերոսը դարձուցած է ժո – ղովուրդը: Անոր հայրենասէր հերոսնե – րուն կատարելատիպը Խութեցի Յովնանն է, որուն ոտքերը ամուր կեցած են մեր հողին վրայ:

«Երկունք»էն ետք կը գրէ իր երրորդ նշանաւոր պատմավէպը՝ «Թէոդորոս Ռշ – տունին», որ լոյս կը տեսնէ 1881ին, Թիֆլիս:

Այս վէպին նիւթը քաղուած է մեր պատմութեան Է. դարու իրադարձու – թիւններով հարուստ շրջանէն: Պարսկա – կան եւ բիւզանդական իշխանութիւննե – րուն միջեւ ռազմաբեմ դարձած, աւեր – ուած, քայքայուած Հայաստանը եօթնե – րորդ դարու առաջին կէսին գրեթէ ամ – բողջովին կ'ենթարկուի արաբական աս – պատակութիւններուն: Սասանեաններու պարտութենէն եւ անկումէն ետք հայ ազ – նուականները վերահաստատելով իրենց իրաւունքները՝ ներքին գործերու ասպա – րէզին մէջ ձեռք ձգած էին մեծ արտօնու – թիւններ: Անոնց մէկ մասը, որ կեդրո – նախոյս տրամադրութիւններ կ'արտա – յայտէր, կը ձգտէր մէկ կողմէ ընդարձա – կել սեփական կալուածները, միւս կողմէ ստեղծել անջատ իշխանութիւններ: Միւս մասը յենելով ժողովուրդին վրայ՝ կը ձգտէր երկրին մէջ ստեղծել մէկ միաս – նական պետութիւն՝ արտաքին թշնամիին դէմ պայքարելու եւ երկրին անկախու – թիւնը պահպանելու համար: Քաղաքա – կան այս խմբաւորումը կը ղեկավարէր զօրավար Թէոդորոս Ռշտունի, որ Հա – յութեան օրհասական պահուն կ'անցնի ա – զատագրական շարժումին գլուխը՝ յաղ – թութեամբ պսակելով մեր ազատամարտը Արաբներուն դէմ:

Հայ պատմավէպին մէջ գեղագիտական բարձր սկզբունքներու կիրարկումով Ծե – րենց կը գրաւէ բացառիկ տեղերէն մէկը: Յովհ. Թումանեանի բնորոշումով ան ե – ղած է «պատմավէպի հիմնադիրը հայ նոր գրականութեան մէջ»:

Վ. ՇԱՄԼԵԱՆ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ե.

Զօհրապ Փարիզ մնացած է մինչեւ 1908, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչա – կումը:

Պոլիս վերադարձած է, երբ Հայերու կողմէ խորհրդարանի երեսփոխան ընտր – ուած է:

Զօհրապ մանր – մունր դատեր երբեք չէր առներ:

Փաստաբանն էր «Իւնիոնի», Գայսեր – լեանի ապահովագրական ընկերութեան:

Առանձին դէպքէն ետք, յետագային, վնասուողները դատ բացած էին «Իւնիո – նի» դէմ: Բնականաբար Գայսերլեան դի – մած է Զօհրապին, որպէսզի պաշտպանէ Ընկերութիւնը: Զօհրապ մերժած է: Յայտնած է թէ Ընկերութիւնը պէտք է վճարէ Հայերուն վնասները: Գայսեր – լեան պնդած է: «Կը հրաժարիմ, բայց չեմ ստանձներ» եղած է վճռական պա – տասխանը:

Ընկերութիւնը, հարկադրուած, ֆրան – սացի նշանաւոր փաստաբան մը բերել տը – ւած է Ֆրանսայէն: Դատավարութենէն ետք, ֆրանսացի փաստաբանը Զօհրապին գրասենեակը եկած ու շնորհաւորած է ա – նոր հայրենասիրութիւնը:

Զօհրապ փաստաբանն էր նաեւ Մկրտիչ Թոգաթլեանին, «Պանք Օթոման»ին եւ Եգիպտոսի «Խըտիւէ»ին:

Գտնուած հինգ տարիներուս ընթացքին, «Խըտիւէ»ն ոչ մէկ դատ ունեցաւ: Մի – այն անգամ մը, երբ իր նաւերը ծախեց անգլիական ընկերութեան մը, «Խըտի – ւէ»ի կողմէ իբրեւ անոր փաստաբանը համաձայնագիրը ստորագրեց Զօհրապ:

Իր ստանձնած դատերէն կարելի է յի – շել նաեւ Սուլթան Մուրատի ժառան – գորդներուն դատը: Այս դատը ստանձ – նած էր իրաւաբանական համալսարանի դասախօս՝ նշանաւոր փաստաբան Հմայ – եակ Խոսրովեան:

Սուլթան Մուրատի ժառանգորդները մեծ գումար կը պահանջէին Ելեւմտական նախարարութենէն: Խոսրովեան կորսն – ցուցած էր առաջին դատը: Գիմած էր վերաքննիչ ատեանին: Դարձեալ կոր – սնցուցած էր:

Խոսրովեան վերաքննութեան դիմելու համար՝ եկաւ Զօհրապի քով, որպէսզի աջակցի իրեն:

Զօհրապ ատենագիր մը խմբագրեց: Տուաւ ինծի որ տանիմ եւ յանձնեմ Գերա – գոյն Ատեանի Նախագահ նշանաւոր Պօ – յիւք Ալի էֆէնտիին, փաթթոցաւոր փիլի – սոփայ եւ Օրինագրքի դասախօս համա – լսարանի մէջ:

Երբ կարդաց ատենագիրը, ըսաւ.

— Չեմ կրնար ընդունիլ, որովհետեւ Ա. եւ Բ. դատերը կորսնցուցած են:

Ետ բերի: Քմծիծաղով մը Զօհրապ

ԱԶԱՊ ՎԱՂՕՆ

Ա.

Ինչքան սիրահարուեցի՝ խաբուեցի: Ում վրայ աչք դրի, ուրիշն եկաւ, զար – կեց ու տարաւ: Աստծոյ առաջ ազապ մը – նալու ուխտ արի: Զոր գլուխ մնացի, անպտուղ մնացի, թաք բարձով մնացի:

— Պապ, կը պատմես սիրահարուելդ, — խնդրում են ջահելները:

— Ինչո՞ւ չէ, ձագերս, կը պատմեմ:

— Ու պատմում է, — առաջ սէրս Մար – գարիտն էր: Տասնեւութ տարեկան էի: Մարգարիտին գիտէ՞ք ուրտեղ տեսայ: Կուռնաչէթ ուխտ էինք գնացել, նրանք էլ Փայտոնով եկել էին…

Պատմում է Վաղօն: Սիրուն է եղել Մարգարիտը: Ինքը՝ ջահել ու խելառ: Կուռնաչէթ գիւղի սուրբ Խաչ վանքը լիքն է եղել ուխտաւորներով: Թնդացել է դհոլ – զուռնան, աղջիկները նազանք են պարել, տղաները՝ գժութիւն: Ժպտացել է Մարգարիտը Վաղոյին, իսկ սա խելա – գարի նման նետուել է Ս. Խաչ վանքը, Աստուածամօր նկարի տակ մոմ է վառել, որ պաշտպան դառնայ իր սիրուն եւ մու – րազը կատարի: Յետոյ, կտրել է աղջկայ ճամբան եւ խանչալը հանել.

— Մարգարիտ, — ասել է, — թէ մեր տանը հարսը դառնաս, սիրտս քեզի փէշ – քէշ, չդառնաս, խանչալը կը խրեմ լերդ ու թոքդ դուրս կը թափեմ… Աղջիկը կողքանց ժպտացել է եւ չշուկով, բայց հաստ – հաստ արտասանել.

— Խելառ, սիրտդ կ'ուզեմ: Ձերոնց մեր տուն ուղարկիր, իսկ խանչալդ՝ գրողի ծոցը:

Ծփացել է Վաղոյի սիրտը: Հարբել է նա եւ ճգնաւորի քարի գլխին մինչեւ լոյս պարել ու երգել: Ուշ գիշերով նրան տեսնողները փախել են լեղաճաք, եւ միւս օրը քաղաքը թնդացել է անսովոր նորութիւնից, թէ «սատանաները էս գի – շեր ճգնաւորի քարին հարսանիք էին ա – նում»:

— Բայց Ուրբաթը Շաբաթից շուտ ե – կաւ, — հառաչում է Վաղօն, — ինծի գլխուոր տարան:

Կռիւ է գնացել, արիւն է թափել Վա – ղօն: Եւ կրակների միջով անվթար տա – րել է Մարգարիտի կարօտն ու սէրը: Զօրացրուել է, տուն է դարձել Մար – գարիտի պսակուելու օրը: Քաղաք մըտ – նելուն պէս՝ լուրը խանչալի նման խրուել է սիրտը:

— Էլ տուն չգնացի, մտայ եկեղեցի էն ժամին, որ տէրտէրը կը հարցնէր. «Տէ՞ր ես, որդեակ»:

— Տէր եմ, — ականջիս զիպաւ Կուպեց Սիրականի ձէնը:

— Տէրը ես եմ, — գոռացի ու խելառի պէս թռայ դէպի սուրբ սեղանը: Խեւ էի, խեւ: Կը յիշեմ, Մարգարիտիս ուշքն ա – ցաւ: Կուպեց Սիրականը դեղնեց լուացք – օճառի պէս: Ժողովուրդը խառնուեց ի – րար: Դանակ քաշեցի: Բայց Կուպեց Սիրականը առաջ եկաւ.

— Քու մեծ ախպերդ իմ ընկերս էր, Վաղօ, էնոր յիշատակի սիրուն, տունս մի քանդէ…

Ձեռքերս թուլացան: Մեծ ախպերս Սի – ճակատում զարկուել էր: Կուպեց Սի – րականի հետ մօտիկ էին: Դանակը նետե – ցի ու տխուր – տրտում գնացի տուն:

Ու պատմում է Ազապ Վաղօն, թէ ինչ – պիսի մեծ տանջանքներ է ապրել միւս սէրերը կորցնելիս.

— Կը սիրահարուէի՝ ուրախութենէս կը խենթենայի, կը կորցնէի՝ տխրութենէս: Թանկ գտածս՝ էժան կը կորցնէի:

Մարգարիտին կորսնցնելուց յետոյ, բնու – թեան հարբեցողութեան ու անտարբերու – թեան: Ելել էի խղճիս դէմ:

Անինչքան սպայի կնիկ էր: Ռուս կնիկ էր, շուկրէի կնիկ: Անինչկայի հետ անառակ – կապեցի: Սիրահարութիւնը անառակու – թեան դէմ բան է: Սիրելով կնոջը գրկելը սուրբ գործ է, չսիրելով գրկելը կէր – գործ: Անինչկան շատ սիրուն կնիկ էր, բայց մարդուն չէր սիրեր:

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

պատուիրեց ·

— Նորէն պիտի տանիս եւ պիտի ըսես, որ Զօհրապ էֆէնտին ձեր փոխանորդն է, ուրիշ ոչ ոք կ'ուզէ : կ'ուզէ գիտնալ թէ ե՞րբ գիրը կ'ուզէ : Հակառակորդ կողմի պաշտպանած է հակառակորդ կողմի իրաւունքը, Հակառակորդ կողմը իրաւունք ունի՞ աղերսագիր մը մերժելու :

Նոյնութեամբ կրկնեցի Զօհրապին ըսածները :

Պէօյիւք Ալի էֆէնտին առաւ աղերսագիրը, կրկին կարդաց եւ ըսաւ ·

— Իրաւունք ունի Զօհրապ էֆէնտին : Դատաւարութեան կանչեց գրագիրը : Դատաւարութեան օրը որոշեց եւ արձանագրել տուաւ :

Ելեւմտական նախարարութեան կողմէ վարձուած էին 8 – 9 նշանաւոր Թուրք փաստաբաններ, մեծամասնութիւնը փաթթոցաւոր : Բոլորն ալ ներկայ եղան դատավարութեան :

Զօհրապ պատմութիւն մը պատմեց : Հակառակորդ փաստաբաններէն մէկը պատասխանեց :

Զօհրապ խօսքը նախագահին ուղղելով ըսաւ ·

— Իմ ուզածս ճիշդ այս էր : Հակառակորդիս պատասխանը : Ուրեմն դատը շահեցանք : Կը խնդրեմ ամփոփ մը յետաձգեցէք :

Խոսրովեան եւս կ'ուզէր խօսիլ : Զօհրապ ընդմիջեց · « Այլեւս պէտք չունինք խօսելու, քանի որ դատը շահեցանք » :

Եւ իսկապէս, յաջորդ քանի մը դատավարութիւններէն ետք, դատը շահուեցաւ : Բայց որովհետեւ պետութեան գանձը սնանկանալու վրայ էր, կառավարութիւնը չկրցաւ վճարել այդ մեծագումար դրամը :

Վերջին դատավարութեան՝ Զօհրապ երկար ճառ մը խօսեցաւ եւ ի միջի այլոց ըսաւ ·

— Իմ պաշտպանած դատիս ժառանգորդները սուլթաններու յաջորդներ են, այս երկրին տէրերը : Չեն ուզեր որ իրենց երկրին օրէնքին մէջ անարդարութիւն գործուի : Քանի որ դատը շահեցանք, վստահ եմ որ ժառանգորդներս իրենց իրաւունքը կազմող այդ մեծագումար դրամը պիտի նուիրեն իրենց հայրենիքին : Կարեւորը այն է, որ օրէնքի առջեւ շահը ըլլայ օսմանեան կառավարութեան արդարադատութիւնը :

Զօհրապի ստանձնած կարեւոր դատերէն կարելի է արձանագրել նաեւ հետեւեալը.—

Ծիտաէ բնակող Ապտուլլահ Պանաճէ անունով շէյխ մը Մեքքէ գացող բոլոր ուխտաւորներէն օրէնքով դրամ կը գանձէր :

Ծիտաէի վալին եւ պատերազմական հրամանատարը, Ահմէտ Րագըպ փաշա, շէյխին գանձած դրամին կէսը կ'առնէր :

Երբ Սահմանադրութիւնը կը հռչակուի, վալին կ'աքսորուի ու կը մեռնի աքսորավայրին մէջ :

Շէյխը դատ կը բանայ վալիի ժառանգորդներուն դէմ, անոնցմէ պահանջելով բազմահազար ոսկի : Դատը կը յանձնէ Զօհրապին : Ինչպէս միշտ, Զօհրապ կը շահի դատը :

Ահմէտ Րագըպ փաշա, Տոլմա Պախչէի պալատին պէս, Սկիւտարի կողմը պալատ մը կառուցանել տուած էր : Զօհրապ պալատի առարկաները նուազուրդով ծախել կուտայ : Իսկապէս ճոխ ու մեծարժէք կահաւորումով հոյակապ պալատ մըն էր : Պարսկական գորգեր, Անգլիայէն բերուած արծաթէ սպասներ, 3-4 մեթր բարձրութեամբ հայելիներ, եւն · եւն · :

Ծանուցումներ տպել տուաւ նաեւ եւրոպական թերթերու մէջ : Մինչեւ անգամ Անգլիայէն գործարանատէրեր եկան ու գնեցին :

Զօհրապ իբրեւ վարձատրութիւն ստացաւ վեց հազար ոսկի : Վերջին օրերը այս դրամն էր որ ունէր Զօհրապ : Անշուշտ ուրիշ դրամ ալ ունէր : Սակայն, եւրոպական դրամատան մէջ իր ունեցած դրամը կորսնցուցած էր դրամատան սնանկութեամբ :

Զօհրապին վերջին դատը եղաւ Պուրսացիներու դատը :

Երեսփոխանական վերջին ընտրութիւններու ատեն, Պուրսացիները իրենց քուէն չէին տուած Իթթիհատականներուն : Անոնք պատրուակ մը կը փնտռէին վրէժ առնելու համար : Առիթը օգտագործուեցաւ, երբ հայ մաքսանենգներու եւ ժանտարմներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումի մը ընթացքին, կը սպաննուին երկու ժանտարմներ : Կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին 40 մեծահարուստ Հայեր :

Պուրսացիները դիմեցին Զօհրապի, որպէսզի ստանձնէ իրենց պաշտպանութիւնը : Զօհրապ 3000 ոսկի պահանջեց : Ըսին թէ չորս հոգի միայն ի վիճակի են վճարելու : Մերժեց : Դիմեցին Պատրիարքարան եւ խնդրագիր մը բերին : Զօհրապ դատը յանձն առաւ առանց վարձատրութեան :

Նախ դատը Պուրսայէն փոխադրել տուաւ Պոլիս : Իր պաշտպանողական ճառը տպել տուաւ եւ դատավարութենէն շաբաթ մը առաջ բաժնեց դատաւորներուն, որպէսզի բովանդակութեան յստակ եւ մանրամասն տեղեակ ըլլան :

Այս դատը եւս շահեցաւ Զօհրապ եւ բոլոր բանտարկեալները ազատ արձակուեցան :

Դատավարութեան ներկայ ժողովուրդը, իբրեւ ուրախութեան արտայայտութիւն, սկսաւ բացագանչել · «Կեցցէ՛ Զօհրապ էֆէնտին» :

Զօհրապ ընդմիջեց եւ ըսաւ ·

— Մի ըսէք Զօհրապ էֆէնտի, այլ ըսէք՝ կեցցէ՛ Օսմ · Սահմանադրութեան օրէնքը :

Արդարեւ, ոչ մէկ դատ կորսնցուց Զօհրապ : Բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած, պայծառամիտ, ճշգրիտ տրամաբանող, պերճախօս հռետոր, իր հաւասարը չունեցող եւ միջազգային համբաւի տիրացած խիզախ ու ինքնավստահ իրաւաբան մըն էր :

ԽԱԶԻԿ ՓԵԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար ·)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՔԱՂ 1966

Ա ·

Ա ·— Արական մրցումներ, Աթլեթիզմ, եւն ·— Ֆրանսա ·— Փօլ Ճղնաւորեան 3000 մեթր արգելավազքի մէջ՝ «Պուշ տիւ Ռոնի» գաւառական 9' 17'', « Փրովանսի » նահանգային 9' 41'' 2 եւ «Ֆրանսայի աշխատաւորական» 9' 41'' ախոյեան :

Երեք հազար վազքի մէջ Մարթիկի Միջակումբային միթինկին յաղթական 8' 56'' 8ով :

Մինասեան հինգ հազար մեթր վազքի մէջ՝ Մարթիկի «Միջակումբային միթինկին» յաղթական 15' 52'' : Իր տասը հազար մեթրի յաղթանակը տեսնել «Յառաջ» (19 Նոյեմբեր 1966ի թիւ) :

Բաց աստի, Ֆրանսայի Նամակատանց Մարզական Միութեան (Ա · ԽՍ · Փէ · Թէ · Թէ) կողմէ Մոնթրըտոնի մէջ կազմակերպուած, «Քրօս – Քընթրիի» մրցման առաջին երկու տեղերը գրաւած են Ճղնաւորեան եւ Մինասեան :

Լիբանան ·— Հայ Երիտասարդաց Միութեան «Նաւասարդեան Խաղերը » մեծ շուքով տեղի ունեցան Պէյրութի մէջ, մասնակցութեամբ Լիբանանի, Սուրիոյ, Կիպրոսի, Յունաստանի մասնաճիւղերուն, Ամմանի Հայ Մարզական Միութեան, եւ Նիկոսիոյ Մելքոնեան վարժարանի, բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի, նախագահութեամբ Սարգիս Շէքէրճեանի, «Օրուան Թագուհի» Տիկին Նինա Տոքթ · Ե · Ճիտէճեանի, քառասուն «պատուոյ տիկիններով եւ օրիորդներով » :

Տողանցքին մասնակցած են 2500 մարզիկ – մարզիկուհիներ, հանդիսատեսներու թիւը երեսուն հազար, թիւ մը որ կը կազմէ մինչեւ իսկ Ֆրանսայի համար պատկառելի բազմութիւն մը :

Տեղի ունեցած են կշռութաւոր մարզանքներ Լիզպոնէն վկայեալ մարզիչուհի Օր · Ալիս Գըլըմթեանի, եւ գանխական չափաւոր մարզանքներ՝ Լիզպոնէն վկայեալ Պ · Արսէն Արտաշէսեանի ղեկավարութեամբ, Դարուհի – Յակոբեան աղջըկանց եւ Յովակիմեան – Մանուկեան մանչերու վարժարաններու աշակերտութեան կողմէ :

Աթլեթիզմի մէջ՝ դէմ յանդիման կը գտնուինք, Ֆրանսայի մէջ «ժիւնիոր – սէնիոր » կոչուած ախոյենութեան մը հետ : Բաց աստի՝ արական գունտի կըշիռքը (1963ին հինգ քիլօ) եւ նոյն տարին գործածուած իգական գունտը (երեք քիլոնոց) կը մասնաւորեն կրտսերներու մասնակցութիւն մը, այս տարի կը թուի թէ օրինական մեծահասակներու գունտեր գործածուած են : Մարզիչները կը պատկանին անգլեւսաքսոն դպրոցի ամերիկեան տարբերակին, միեւնոյն մարզիկը բազմաթիւ մարզաձեւերու կը մասնակցի, մինչեւ որ իր զօրաւոր կողմը յայտնաբերուի եւ իրեն խորհուրդ տան մասնագիտանալու, գայն Փիզիքապէս կոփելէ ետք : Մրցանիշները տեղական արժէք ունին, ամէն տղայ Արմին Հարի, Ռալֆ Պոսթոն, Միշէլ Ժազի կամ Իկոր Տէր – Յովհաննէսեան չի ծնիր : Բայց Միութիւն մը, որ 2500 մարզիկ – մարզիկուհի դաշտ կ'իջեցնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր կը գտնուին երկու ուրիշ բազմանդամ հայկական միութիւններ, Հ · Մ · Ը · Մ · եւ Հ · Մ · Մ ·, մեծ միութիւն մըն է, մարզախաղերու մէջ ամէն ինչ սանթիմեթրով կամ քրոնոմեթրով չի չափուիր, կայ նաեւ առողջ ու կայտառ երիտասարդութիւն մը» պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը :

×

Յովսէփ Տէօլէքեան շահած է 200, 800 եւ չորս հարիւր մեթրի ախոյենութիւնը, այս վերջին մասնագիտութեան մէջ 52'' 8ով հաւասարելով Միութեան մրցանիշին՝ Նիկողոս Մարոնեան շահած է բարձրութիւն ցատկելը եւ 1500 մեթրը 4' 29'' 2ով, կոտրելով Միութեան մրցանիշը :

Դամասկոսի Հ · Ե · Ը · – էլ Ամալի արաբ անդամ Ղազի Սամեասի՝ կոտրած է նիզակ նետելու Միութեան մրցանիշը 47 մեթր 30ով (նախկին մրցանիշ Ա · Հարիրի 42 մ · 43, Հալէպի մասնաճիւղի արաբ անդամ) :

Զարեհ Արզումանեան առաջին հանդիսացած է հարիւր մեթր վազքի եւ երկայնութիւն ցատկելու մէջ :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(1 Շար ·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Ապրիլ 4ին իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերար՝ Պօղոս Զիլոյեան : Ողբացեալը բարերարը եղած է Ս · Գրիգոր – Լուսաւորիչ Կաթողիկէ, եկեղեցիին, Ալիշան դպրոցին, Զմմառի հայ վանքին եւ հիմնադիրը «Զիլոյեան» Ազգ · Ծերանոցի : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 7ին, Ս · Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին :

ԾԻԾԱՂ

ՃՇԳՐԻՏ ԳԱՂԱՓԱՐ

Ուսուցիչը ·— Ինծի ճշգրիտ գաղափար մը կրնա՞ս տալ հնագոյն դարերուն ապրած ամենամեծ պատմագիրներու մասին :

Աշակերտը ·— Այո՛, պարոն, ամէնքն ալ մեռած են ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք շուկաններուն մէջ բանջարեղէն ծախող հրջուն վաճառորդի ձեռք մը ըրդեստ քաշեց հոնկէ, կեղծ մօրուք մը եւ կեղծամ մը առաւ ... ակնթարթի մը մէջ դգեստը հագաւ, մօրուքը այտերուն անցուց, կեղծամը գլուխը դրաւ եւ բոլորովին անճանաչելի դարձած, ձեռքը նորէն կենդանիին պոչին տարաւ եւ գագանը փողին վրայ բացուած դուռը ետ քաշելով՝ իր առաջուան դիրքն ստացաւ :

Վիտոք դրասեղանին մօտեցաւ, դարակներէն մին բացաւ, զոյգ մը ատրճանակ առաւ եւ գրպանը խոթեց :

Յետոյ, մօտենալով այն ջերմոցին ուրկէ ներս մտած էր քիչ մը առաջ այնքան այլանդակ կերպով, կափոյլին կոճակը կոխեց եւ բացուածքէն ներս մտնելով մրմռաց ·

— Ախ, երանի թէ ան ըլլար ... :

Վիտոք աներեւոյթ եղաւ եւ կափոյլը իր վրայէն առանց ձայնի գոցուեցաւ :

ԼԻԼԻԻ ԵՐԳԻՈՆԸ

Նորին Վեհափառութիւն Լուի տասնեւութերորդի եղբայրը կոմս Արթուա այն օրը շատ ուրախ էր :

Հակառակ վաթսուն տարեկան ըլլալուն, այս իշխանը, որ երկար տարիներ աքսորուած եւ իր աքսորին մէջ իսկ միշտ ցոփակեաց կեանք մը վարած էր, այն օրը կարծես թէ մէկէն ի մէկ երիտասարդացած էր :

Սովորականին պէս վայելչօրէն հագուած, իր դղեակին ընդունելութեան դահլիճին մէջ պատուհանի մը քով ճօճաթոռի մը վրայ բազմած, երկար ու նիհար այլ խնամուած մատներովը սեւ սատեւով սիրուն շնիկի մը գլուխը կը շոյէր : Այս շունը Մառի Լուիզ կայսրուհին ձգած էր անոր Թիւյլըրիի պալատէն մեկնած ատեն :

Իշխանը, որ «Մէօսիէօ» մակդիրը ըստացած էր պատմական այլեւայլ անցքերու հետեւանօք, վոլթէրեան նորելուկ երգ մը կը մըլտար եւ պատուհանէն պարտէզին վարդոտող մարգագետինները կը դիտէր գոհունակութեամբ ... երբ աբարդապետ մը գալով յայտարարեց ·

— Նորին Վեհափառութեան լիազօր նախարարապետը, ծերակուտական պարոն դուքս Շանթօսէ պատիւն ունի Նորին Վսեմութիւն իշխանին ներկայանալու :

Վաթսունոց ազնուական մը ներս մտնելով դահլիճէն, մեծ շուքով ու պաշտօնական արարողութեամբ բարեւեց իշխանը :

Կոմսը, իր երկար հասակը ցցելով, շնիկը թեւին վրայ, ոտքի ելաւ :

Շունը կը հաջէր եւ կը մաքառէր տիրոջը ձեռքէն ազատելու համար ինքզինքը :

— Խելօք կեցիր, Ժիւփիթէր, խելօք ··, դո՞ւն ալ յեղափոխական դարձար, գնա, ձայնդ չլսեմ, հրամայեց իշխանը սպառնալէն եւ գետին ձգեց կենդանին, որ վազելով պատսպարուեցաւ փախաւ :

Յետոյ, շնորհալի պարզասիրութեամբ եւ իշխանավայել շնորհքով մը, յառաջիկային Շառլ տասներորդ ըլլալիք իշխանը ըսաւ ·

— Բարի եկաք, սիրելի դուքս :

Եւ աթոռ մը ցոյց տալով նորեկին, շարունակեց ·

— Գիտէ՞ք թէ ինչու համար ձեզ հոս կանչել տուի, սիրելի դուքս, անոր համար որ պաշտօն մը յանձնուած է ինծի, պաշտօն մը զոր հաճոյքով պիտի կատարեմ ... :

Պարոն Շանթօսէ գոհունակութեամբ ժպտեցաւ :

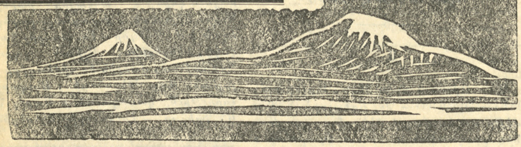
Իշխանը շարունակեց ·

— Որոշած եմ երիտասարդ պաշտպանեալս ամուսնացնել : Կը ճանչնաք, չէ՞, կայթան Ռօշ – Պէրնար մարքիզը ... : Հայրը երիտասարդութեանս շրջանին լաւագոյն բարեկամներէս եղած է ... : Ամերիկա գաղթած էր, դեռ հազիւ քանի մը տարի եղաւ մեռնիլը : Պարոն Ռօշ – Պէրնար Պըրթանիոյ ազնուականներու դերդաստանէն է ... : Իր մեծ հայրերէն մին Պէրթրան Տիւկէքլէնի հետ պատերազմի գացած է, մօրը հայրը Ժան Տ'Արքի գործակիցներէն եղած է : Հօրեղբայրը, մեծ հօրս՝ Լուի տասնեւչորրորդի օրով Ֆրանսայի մառեշալներէն եղած է : Հօրաքոյրը՝ դժբախտ քրոջս Տիկին Էլիզապէթի պատուոյ տիկին եղած եւ անոր կառափնատ առաջնորդուիլը տեսնելու պատիւին արժանացած է ... : Մէկ խօսքով, մաքուր եւ համբաւաւոր դերդաստան մը : Կայթան մարքիզը մէկ ու կէս տարիէ ի վեր քրոջը Եօլանտի հետ Ֆրանսա վերադարձած է, բայց մեծ հարստութիւն մը չէ բերած հետը : Ունեցածը իր ազնուապետական ծնունդին եւ իր անունին համարժէք չէր : Իր պապերուն միապետութեան մատուցած ծառայութիւնները եւ հօրը բարեկամութիւնը նկատի ունենալով՝ ձեռքէս եկածը ըրի որ իր կալուածներուն ու հողերուն մեծ մասին տէրը դառնայ, այնպէս որ այսօր տարեկան հարիւր քսան հազար ոսկիի եկամուտ մը ունի :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար ·)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ

SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ
Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ **EDOUARD DEPREUX** *(Նախկին նախարար)*
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)
ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :
Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոխառի սպասարկութիւն .—
ՊԱՆԵԷՕ .— Ժամը 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Ռիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :
ՇԱՒԻԼ .— Ժամը 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Ժամը 20*ին Սքուար տ'էթիէն տ'Օրվ (Սթատին դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ .— 19·50*ին Փլաս տէ գ'էքոլ*, 20*ին Պայէ* :
ԻՍԻ .— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը* , 19·50*ին Ռիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Մ. Ը. Մ. **U. G. A.**

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԵԱՆ'Ցի

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ
Ա Ռ Թ Ի Ւ

Իր կեդրոնատեղին : 5 Ավընիւ Ռէյ (Փարիզ 14)
ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ
Երեքշաբթի, Ապրիլ 25, ժամը 16էն 21
Կը մասնակցին .— ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ, ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ, ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, Ֆ. ՖԷՅՏԻ, Է. ԻՒ – ԹԻՒՃԵԱՆ, Վ. ԿԱՌՏՈՆ, ՈՐԲՈՒՆԻ, Ռ. ՄԵԼԻՔ, ՔԻՐԱԶ, Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ
Որոնք կը ստորագրեն իրենց գիրքերը
ԱՐՇԱԿ, ԱՐՏԱԾ, ՊՐԻՒՆԱ, ՓԱՓԱԶ, ՍԱՆՈՒՔԵԱՆ
Որոնք կը ցուցադրեն իրենց գործերը
Ցուցահանդէսը բաց է Ապրիլ 26, 27 *եւ* 29*ին*, *ժամը* 15*էն* 19
ՄԻԱԿ ՕՐՆ Է ՈՐ ԲԱՑ Է ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
Թողլ Արմէն եւ չնորհալի օթէններ ձեզ *կ'ընդունին* :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45 ՌԻՒ ԼԱ ԲՕԷՍԻ (Մեթրօ Միրոմենիլ)

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին .—
Օր. ԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ (դաշնակ), Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն) :
Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսին՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի*
Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն :
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻԱ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի Նախագահ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան *եւ* Պ. Տէրոյեան :
Խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Ցայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆօրմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծանրախոհ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգային Միութեան :
Մասնակցութեամբ Երեք Յարանուանութեանց *եւ բոլոր կազմակերպութիւննե – րուն* :
Կիրակի 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, 6*րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ* :
Կը խօսին .— ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ, Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ (*ԼԻՈՆ*)
Լիոնի մէջ, այս Կիրակի առտու, ժա – մը ճիշդ 10*ին*, *մէկուկէս միլիոն հայ նա – հատակներու համար, Ֆուրվիէրի բըլրա – նիստ տաճարին մէջ, ձայնաւոր պատա – րագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մա – տուցուին* :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30*ին*, *հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ժօզէֆ մատրան մէջ* :
Պիտի պատարագէ Վահան Վրդ. Թօ – փալեան (Սէնթ Էթիէնի հովիւ) :
Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30*ին*, Սէրքլը Կաթոլիք :
Կը նախագահէ Պ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :
Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բա – ժին մը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլին

Կիրակի, Ապրիլ 23*ին*, *Մարսէյլի Հա – յոց եկեղեցիներուն մէջ պատարագ պիտի չմատուցուի, որպէսզի Հոգեւոր Հօտ եւ Հովիւներ կարենան նահատակաց յուշա – հանդէսին ներկայ ըլլալ* : *Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գըստեան պաշտօն կը կատարուի յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ապրիլ* 24*ին* :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Ապրիլ 29ին :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երե – կոյ ժամը 8·30*ին*, *Օհանջանեան սրահը* : *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է* : *Կարեւոր օրակարգ* :

×

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ .—
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Եկեղեցին բաց է, այս Երկուշաբթի ժա – մը 16*էն* 17 : *Առանձնական աղօթքի եւ խորհրդածութեան կը հրաւիրուին փա – փաքողները* :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պա – տարագ* Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակնե – րուն* :
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի – ին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ին*, *պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11·50*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցա – նէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, որ պիտի քարոզէ օրուան խորհուրդին շուրջ եւ ա – պա պիտի նախագահէ հոգեհանգստեան արարողութեան :
Ժամերգութիւն 8*ին*, *պատարագ* 10*ին*, *քարոզ* 11·40*ին*, *հոգեհանգիստ* 12*ին* :

×

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳԱՒԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Պատարագ եւ հոգեհանգիստ, այս կի – րակի առաւօտ, սովորական ժամերուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 22 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10894

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.893

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ"Ը

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը առիթ ընծայեց ո՛չ միայն համազգային չափանիշով ոգեկոչելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները եւ խոնարհելու անոնց աննախամ յիշատակին առջեւ, այլեւ վերարծարծելու Հայկական Դատը, որուն համար զոհուած էին անոնք:

Սուգի եւ յիշատակի հաւաքական ու արժանավայել արտայայտութեանց հետ զուգընթաց, պարտականութիւն կը ծանրանայ վերապրողներուս վրայ մասնաւոր «ՕՐ» մըն ալ յատկացնել Հայկական Հարցին, հրապարակաւ, ի լուր աշխարհի յայտարարելու համար, որ չենք մոռցած Մեծ Ոճիրը, ցեղասպան Թուրքին գլխաւոր ծրագիրը, որուն նպատակն էր թաղել Հայկական Դատը՝ արմատախիլ ընելով եւ խպառ սփռւռ բնաջնջելով Թրքահայութիւնը:

Առաջին անգամ ըլլալով, Փարիզի մէջ կազմակերպուած է «ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ»ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, որ կը ներկայանայ իբրեւ ժառանգորդ երէցներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի:

Հայոց քաղաքական դատը կար 1915էն շա՛տ առաջ: Անիկա ծնած էր այն օրը, երբ ցանկալի Կիլիկիոյ բերդերուն մէջ քանդուեցաւ վերջին հայ անկախ պետութիւնը:

Հայ ազգը ամբողջ հինգուկէս դար ազատ հայրենիքի երազով ապրեցաւ, տառապեցաւ, մաքառեցաւ, պայքարեցաւ, դիմադրեց ու տոկաց, անխախտ յոյսով եւ անսասան հաւատքով:

Հայկական հարցը միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ եկաւ 1878ին՝ Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի զոյգ դաշնագիրներով:

Մշակութային վերածնունդի եւ ազգային զարթօնքի շրջան մը ապրեցաւ հայութիւնը դար մը առաջ՝ սահմանին այս ու այն կողմը:

Ազատագրական շարժումները նպատակ ունէին թօթափելու օտար բռնակալի անարգ լուծը եւ փութացնելու ծագումը ազատութեան արշալոյսին:

Հայ Դատը շատ կանուխէն իր շուրջ համախմբեց մեր ժողովուրդի ընտրանին: Լուսամիտ ու յառաջամարտիկ մըտաւորականներ նուիրուեցան հայ ազգի ազատութեան նուիրական նպատակին, կազմակերպչական ու քարոզչական աշխատանքներով:

Անձնազոհ հայորդիներ հայրենասիրութեամբ տոգորուած՝ զինուորագրուեցան «Սուրբ գործ»ին համար՝ յեղափոխական կուսակցութեանց սրբազան դրօշին տակ:

Հայ Դատը — Թրքահայաստանի ազատագրութեան հարցը — փուշ մըն էր՝ մխուած աչքին մէջ մեր դարաւոր դահիճին, որ կ'ուզէր ձերբազատուիլ անկէ ամէնէն վայրագ ու անարգ միջոցներով:

Անզէն, անպաշտպան, անմեղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ վայրենօրէն ու ոըմարդի ձեւերով ջարդելով:

Հայ Դատը, Թրքահայաստանի ազատագրութեան գաղափարականը վառ ու կենդանի կը մնայ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան հոգիին մէջ:

Հայ Դատի Օրուան առթիւ կուզանք վերանորոգելու մեր ուխտը հաւատարիմ մնալու մեր անմահ նահատակներու կտակին:

Կուզանք զօտեպնդուելու եւ աստիճան մը աւելի ամրապնդելու մեր յոյսն ու հաւատքը՝ այն վստահութեամբ, որ անպայման պիտի յաղթանակէ հայ ազգի արդար Դատը:

Կուզանք հանդիսաւորապէս յայտարարելու թէ անվերջ պիտի չարունակենք պահանջել մեր հողերը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ ԲԱՆԱԿԸ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ

Ուրբաթ վաղ առաւօտեան, Աթէնքէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ բանակը պետական հարուած մը կատարած է եւ անցած իշխանութեան գլուխ: Կը հաստատուէր նաեւ թէ Թագաւորին իսկ հրահանգով է որ կատարուած է այս պետական հարուածը:

Յունաստանի կացութիւնը ծանօթ է: Թագաւորը Կանելոփուլոսի յանձնած էր նոր դահլիճի մը կազմութիւնը բայց նշանակուած վարչապետը գիտակցելով, որ պիտի չկարենայ խորհրդարանի վստահութիւնը ստանալ, չներկայացաւ իսկ եւ լուծեց խորհրդարանը: Յստակ գաղափար մը տալու համար չեշտենք թէ Կանելոփուլոս աջ է և միապետական, իրեն դէմ երկրին գլխաւոր ուժն է՝ Փափանտրէու որ ըլլալով հանդերձ «Կեդրոն» կը վայելէ ձախերու ձայնը: Փափանտրէուի համար Թագաւորը միջամուխ պիտի չըլլայ քաղաքական գործերուն: Իր բացատրութեամբ «արքան կը թագաւորէ, բայց ժողովուրդը կ'իշխէ»:

Այս իսկ պատճառով է որ թագաւորը, չսպասելով Մայիս 28ի ընտրութիւններուն, բանակին դիմած է եւ պետական հարուածով մը, կը փորձէ ամրապնդել միապետական վարչաձեւը: Հաւանական չի թուիր սակայն որ այդքան դիւրին ըլլայ ամէն բան Թագաւորին համար: Փափանտրէու համակրող մէկը չէ եւ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Այդ իսկ պատճառով շատ վտանգաւոր կը նկատուի երկրին ներկայ կացութիւնը: Ուրբաթ առաւօտ հեռաձայնի բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած էին Յունաստանի հետ եւ յստակ բան մը կարելի չէր գիտնալ կացութեան մասին: Կ'ըսուէր թէ արքայական հրովարտակ մը կարդացուած է ձայնասփիւռէն: Կառքերուն բոլորովին արգիլուած է երթեւեկել Աթէնքի մէջ եւ կոչ եղած է տանտիրուհիներուն ուտեստեղէնի պահեստ չընեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ եւ Ռիպլէռ մենամարտ մը ունէին Ուրբաթ օր, բայց ոչ ժամը, ոչ վայրը յայտնի էր, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսայի մէջ մենամարտը արգիլուած է: Պատմութիւնը սկսած էր առջի իրիկուն, Ազգ. Ժողովին մէջ երբ մեծամասնութիւն եւ ընդդիմութիւն սկսած են իրարու դէմ խօսիլ եւ ընկերվարական՝ Տէֆէռ պոռացած է Ռը էն էռ Ռիպլէռի «ախմախ» (ճիշդ բառով՝ ապրիւթի): Ռիպլէռ ուզած էր որ Մարսէյլի քաղաքապետը ներողութիւն խնդրէ, բայց այս վերջինը մերժած ըլլալով, Ռիպլէռ իր վկան կը ղրկէր Տէֆէռի: Շապան – Տէլմաս իբրեւ նախագահ Ազգ. Ժողովի կը փորձէր հաշտեցնել, բայց ան ալ կը ձախողէր: Մենամարտը տեղի պիտի ունենար Ուրբաթ: Եթէ —ինչ որ հաւանական չէ — մէկն ու մէկը մեռնի սուրով այս մենամարտութեան ատեն, միւսը Ոճրագատ ատեանէ կ'անցնի իբրեւ մարդասպան:

«ՔՈՄՊԱ» դադրեցուց իր հրատարակութիւնը իբրեւ հետեւանք տպարանին բանուորներուն գործադուլին: Եղածը կապ չունի Սմաճայի ձերբակալութեան հետ, այլ հետեւանքն է «Քոմպա»յի տնօրէնութեան որոշումին, որով յետ այսօրիկ թերթը պիտի շարունէր ու տպուէր գաւառը:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ իր պատասխան – ճառին մէջ ասպարէզ կարդաց ընդդիմութեան, յայտարարելով — «Հրամեցէ՛ք, կը սպասեմ ձեր արգելքի բանաձեւին»:

ՆԻԿՈՍԻԱՅ վրայ օդանաւ մը ինկաւ եւ ճզմուեցաւ: 126 մեռեալ կայ եւ չորս վերապրող: Զոհերու մէջ 11 Ֆրանսացի կայ: Ինչպէս Թեհրան – Շիրազ օդանաւին համար, այս անգամ ալ կը կարծուի թէ կայծակն է արկածին պատասխանատուն:

ԻՐԱՔԻ եւ Քուէյթի սահմանին վրայ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է: Իրաքեան զօրաբաժին մը քուէյթցի բանուորական կայան մը գրաւած է եւ քանդած եղած հաստատութիւնները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը ռմբակոծեց Հայփոնկը, Սպիտակ Տունը արտօնած ըլլալով որ հիւսիսային Վիէթնամի երկու ելեկտրական կեդրոնները քանդուին: Արդարեւ նման ռմբակոծութիւններ միայն Ուաշինկթընի հրահանգով տեղի կ'ունենան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ 2–3 օր Պոն պիտի մնայ, Ատընաուըրի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալէ ետք: Հաւանական չէ որ գլուխ գլխի տեսակցութիւն ունենայ տը Կոլի հետ: Յիշենք որ ապահովութեան սպասարկութիւնները արտակարգ միջոցներ ձեռք առած են, յուղարկաւորութեան բարձրաստիճան ներկաներուն համար:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Միխայլով չորսուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է: Վճիռը կարդացած ատեն, դատաւորը ըսած է. — Սահմանադրութեան երաշխաւորած կարծիքի ազատութիւնը, ազատութիւն չի տար որ ընկերվարութեան դէմ մտքեր արտայայտուին, որոնք կրնան վնասել երկրին»:

Օրը Օրին

Հայ Դատի Օր

Ի հնումն, տարւոյն մէջ որոշ օրեր կը նուիրուէին աստուածներու եւ հերոսներու (ռազմական կամ մարզական նկարագրով), ինչպէս կրօնքի եւ աշխատանքի հանդիսութեանց: Բոլոր այդ Օրերուն մէջ ընդհանրապէս յիշատակն է որ կենդանութիւն կուտայ տօնակատարութեանց, — սուգով կամ զոհաբերութեամբ, խրախճանքով կամ ազգային հըպարտութեան արտայայտութեամբ: Միշտ անցեալն է, որ կը համախմբէր երկրին բնակչութիւնը՝ հաւաքարար ոգեկոչելու համար զիրենք անցեալին կապող զգացում մը, յիշատակ մը: Յարգանքի եւ խանդավառութեան պատմական հրաւէր մը, ուրեմն:

Մենք եւս ունէինք հեթանոսական հանդիսութիւններ, ինչպէս ունինք կրօնական տօներ, երբեմն հեթանոսականն ու կրօնականը իրար շաղախած, որոնք մեզ կը կապեն մեր անցեալին:

Առաջին անգամն է որ հայ ժողովուրդը Օր կը սահմանէ քաղաքական բովանդակութիւն դնելով Օրուան մէջ, անուանելով «Հայ Դատի Օր», անցեալը այսպէս կապելով ապագային: Կէսը կապելու համար միւս կէսին:

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ կարելի է լուծել, ի կատարումն հասցնել Հայ Դատը մէկ օրէն միւսը՝ երբ տարիներով արիւն է հոսեր եւ սիրտ է մաշեր, բայց Դատը կը մնայ Դատ:

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակն էր, որ մասնաւոր սրութիւն մը տուաւ այս դատին: Համայն ժողովուրդն Հայոց, մէկ մարդու պէս, կանգնեցաւ ոտքի՝ յայտարարելու համար թէ դատ մը կայ որ չէ լուծուած, եւ ժողովուրդ մը կայ որ տէրն է այդ դատին:

Միամիտ չենք հաւատալու համար թէ Ժընեւի արիսպագոսին նուիրագործած անարդարութիւնը կրնայ դարմանել Նիւ-Եորքի արիսպագոսը, կամ Պերլինի պիղատոսներուն վարած գործը սրբագրել Մոսկուան:

Միամիտ չենք: Իսկ ես՝ երբե՛ք:

Հին քաղաքակրթութեան ախոյեան, նոր քաղաքակրթութեան մեսիա, ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը կրնայ փոխել կարծիքս կեղծաւորութեան ասպետներուն մասին:

Ահա թէ ինչո՛ւ Հայ Դատը կը պահանջէ յարատեւութիւն, հաւատք, այլ մանաւանդ զոհողութիւն: Այլ մանաւանդ աշխատանք: Տոկա՛լ, հետապնդելու համար Հայ Դատը: Տոկա՛լ, իր բաղձալի վախճանին հասցնելու համար Հայ Դատը: Հայ Դատին Օրը մէկ օրուան կանչ մը չէ, մէկ օրուան աղաղակ մը չէ: Տարիներով կատարուած պայքարի մը արտայայտութեան բիւրեղացումն է: Ես չեմ ուզեր խօսիլ Հայ Դատ վարելու դըժուարութիւններուն մասին, նոր ճամբաներու պահանջին մասին: Ոչ ալ աշխատանքի հնօրեայ, մաշած, անօգուտ ձեւերու մասին, նոր ռոմանթիզմի մը մասին, օրօրոցի եղանակներու մասին, կրակէն շագանակ հանելու վարպետութեանց մասին:

Հայ Դատը տարիներու պատմութիւն մը ունի, բայց դեռ մանուկ մըն է, եւ իր մանկատածութեան պայմանները կը բախին ժամանակի եւ միջավայրի բարբարոսութեան: Այսուհանդերձ պէտք է բացատրել սերունդներուն, որոնք կուգան, թէ Հայ Դատի Օրը Զատկական տօն չէ, — բոլո՛ր, բոլո՛ր նուիրական օրերուն մէջ առաջի՛նն է, հիմնակա՛նը:

Եւ ուրեմն ի խորոց սրտի կ'ողջունեմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան որոշումը, որով մասնաւոր Օր կը սահմանուի Հայ Դատին համար: Թերեւս Ապրիլ Քսանըչորսն էր որ ներշնչեց, բայց ես պիտի ուզէի բաժնել այս Օրերը իրարմէ եւ պահպանել Ապրիլ 24 Օրուան անկախութիւնը եւ Հայ Դատի Օրուան անկախութիւնը: Հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի իր մեռելները սգալու երկիւղածութեամբ, — հարկ չկայ տօները իրարու միացնելու, մէկի վերածելու: Հայ Դատը դա՛տ է, քաղաքական խուէալներու, քաղաքակրթական յաւակնութիւններու, ազգային բաղձանքներու ինքնօրէն արտայայտութիւն, պահանջ, այն իմաստով որ Հայ Դա՛տ պիտի հետապնդէինք մենք՝ եթէ նոյնիսկ չունենայինք Ապրիլ 24:

Իսկ սուգը սուգ է, — այդ մասին վաղը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— 1905ին, Լոնտոնի մէջ լոյս կը տեսնէր Փրոֆ. Կ. Թումայեանի մէկ գործը, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅ ԵՒ ԱՌԱՆՁՆՈՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ, Ա. հատոր, 676 էջ: Հեղինակը, երկարօրէն պատմելէ ետք Անգլիոյ, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ խաղերը Թուրքիոյ մէջ, եւ այս առթիւ յատկապէս մեղադրելով Անգլիան, կը յանգի եզրակացութեան մը, զոր կու տանք ... ի պէտս զարգացելոց.

Հայկական Շարժումին մէջ Անգլիոյ եւ ընդհանրապէս Եւրոպիոյ խաղացած մեծ դերը, հոն կատարուած դիւանագիտական գործունէութիւնը հասարակաց կարծիքի բուռն հոսանք մը ստեղծելու համար լրագրական եւ հրապարակային մեծ ջանքերը, Հայկական Դատին միայն մէկ կողմը կը ներկայացնեն, կառքին լոկ մէկ անիւը: Միւս կողմը՝ միւս անիւը Հայ ժողովուրդը ինքն է, բնաշխարհին մէջ ապրող, տանջուող, նաեւ անոր հողէն ու ջուրէն, օդէն ու բոյսէն ազդուող եւ զայն վայելող Հայութիւնը, որ իբր պահապան հրեշտակ անքուն կը հսկէ այդ չքնաղ աշխարհին, Հայոց Աւետեաց երկրին ու Սիոնին վրայ, կը պահպանէ Հայու ոսկորներով պարարտացած ու արիւնով ոռոգուած այդ հողը, եւ ազգային շարունակութեան գրաւականը կը հանդիսանայ: Հայկական կառքը մէկ անիւով չէր քալեր, պէտք էր որ այս ազգային զանգուածն ալ շարժման մէջ դրուէր:

Այդ պաշտօնն ալ կատարեց Հայ Յեղափոխական Շարժումը: Մեռած, անշարժ զանգուած մը, որչափ որ ալ ազդ եւ ժողովուրդ անունով մկրտես զայն, ազգային դատի մէջ մեծ ծառայութիւն մը չի կրնար մատուցանել, ոչ ալ իրմէն սպասուած գործը տեսնել: Խրիմի պատերազմէն ի վեր ազգային վերածնութեան գործը բնական, դանդաղ բայց վստահ քայլերով յառաջ կ'երթար կրթական ձեւի տակ: Դպրոցներ, ընկերութիւններ, լրագիրներ հայ ժողովուրդը յառաջ կը մղէին: Ասոնք Ցունաց Հեթերիային պէս յեղափոխական նպատակ չունէին, լոկ ազգային վերածնութեան ռահվիրաներն էին:

Պիտի գար, սակայն, ժամանակ մը՝ որ տաքարիւն երիտասարդութիւնը, մանաւանդ Եւրոպայի ազատութեան վարժուած մասը, այս շարժումը շատ դանդաղ գտնելով յեղափոխական աւելի արմատական եւ աւելի բուռն ու կտրուկ գործունէութեամբ ազգը շարժել եւ յուզել պիտի փորձէր եւ այսպէս ալ եղաւ:

Պէտք է խոստովանիլ որ այս յեղափոխական շարժումը ազգը ցնցեց մէկ կողմէն միւսը: Հայկական սահմաններու մէջ բնակողները, ինչպէս նաեւ աշխարհի ամէն կողմ բնակող Հայերը այդ ցնցումը զգացին: Ամէն կողմ այդ շարժումը արձագանգ գտաւ եւ ողջունուեցաւ, մանաւանդ նոր սերունդէն, եւ համաճարակի պէս տարածուեցաւ ու վարակեց բոլոր ազգը բաղդատաբար քիչ ժամանակի մէջ: Ցնցումներ, ցոյցեր, ընդհարումներ ազգը արթնցուցին ու ինքն իրեն բերին:

Թուրք կառավարութեան ապօրէն ընթացքը, ապականեալ վարչութիւնը, կաշառակուրծ պաշտօնէից հարստահարութիւնները արդէն պարարտ հող մը պատրաստած էին յեղափոխական շարժումի, որոնք այդպիսի խլրտումի մը կը սպասէին իրենց մոնղոլական բնազդներուն աւելի կատարեալ յագուրդ տալու: Սուլթանը, փոխանակ իր պետութեան առած հին դասերէն խրատուելով իր տունը կարգի դնելու, Հայոց արդար դանգատներուն առջեւն առնելով եւ անոնց դժգոհութեան պատճառները վերցնելով յեղափոխութիւնը մարել ջանալու, ընդհակառակն ճնշումը եւ հարստահարութիւնը կրկնապատկելով՝ զայն արմատախիլ ընել երազեց, «Հայուն վերջ տալով Հայկական խնդիրը վերջացնել» որոշեց: Ասիկա հրդեհը քարիւղով մարելու յիմարութեան նման յեղափոխութեան բոցը ամէն կողմ ճարակել տուաւ, եւ քիչ մնաց Սուլթանը ինքն ալ անոր զոհ պիտի երթար: Իրողութիւնը այն է որ Համիտ աւելի յեղափոխական չինեց քան յեղափոխական բոլոր քարոզութիւնները եւ հրատարակութիւնները:

Հայաստանի մէջ, հայկական հողին վրայ ազգային շարժում մը ոչ միայն կարեւոր էր, այլ եւ պէտք էր որ տեղի ունենար այն՝ դիւանագիտութենէն առաջ, շարժելու համար դիւանագիտութիւնը: Ինչ ալ որ ըսուի՝ սա կը մնայ ճշմարիտ, որ եթէ յեղափոխական շարժումներ երեւան չգային Հայոց մէջ, դիւանագիտութիւնը լոկ ներկայացումներով, բողոքներով, դիմումներով, տրամաբանական փաստերով չէր շարժեր եւ գործօն միջամտութեան ձեռք զարներ: Դիւանագիտութիւնը գործնական *փաստ կ'ուզէ: Ապրող ու շարժող, զոհողութեան պատրաստ ազդ մը կ'ուզէ տեսնել՝ որպէսզի միջամտել ուզէ: Արդ, յեղափոխութենէ առաջ հայ ազգը այդ կռուանը չէր ներկայացներ դիւանագիտութեան: Յեղափոխական քարոզիչները, ո՛ր գործի եւ աստիճանի ալ վերաբերէին, ինչ գաղափարներ ալ որ ունէին յեղափոխական գործի մանրամասնութեանց վրայ, զայն յառաջ մղելու կերպերուն եւ գործածուելիք միջոցներուն վրայ, ամէնէն մեղմ եւ զգոյշ յեղափոխականէն մինչեւ ամէնէն թունդ եւ յանդուգն յեղափոխականը, մէկ կեդրոնական գաղափարի վրայ համաձայն էին,* որ էր ազգը ցնցելով արթնցնել, զայն ստրկութեան ճակատագրին անպայման համակերպութենէն ազգային ինքնաճանաչութեան բերել: *Այս մասին համաձայն էին եւ ազդն ալ իրենց հետ միաբան՝ ոմանք յայտնի, ոմանք լռելեայն: Եւ այսպէս ամէն ոք իւր տեսակէտէն եւ իւր գաղափարին համաձայն՝ քարը բերաւ Հայկական շինուածքին կառուցման: Դժգոհներուն անկերպարան զանգուածը կամաց կամաց կազմակերպուեցաւ, միացան իրար ճանչնալով, գործողութիւններով ու ցոյցերով, որոնք, աւա՛ղ, երբեմն ազգին շատ սուղի նստան, բայց դիւանագիտութիւնը միջամտել ստիպեցին: Տղուն աչքերէն արցունք վազելու է որ մայրը կաթ տայ, ազգի մը երակներէն արիւն հոսելու է որ անգութ դիւանագիտութիւնը շարժի:*

Հայուն արիւնը արդարեւ գործի մղեց եւրոպական դիւանագիտութիւնը:

Հայկական Հարցին բռնած ճամբան բնականն ու միակ հնարաւորն էր: Շարժում *ազգային հողի վրայ, հայրենիքի մէջ եւ Հայուն կողմէ, եւ այդ զոհողութեանց եւ շարժմանց փաստերով զինուած դիւանագիտական կամ ուրիշ կերպ միջամտութիւն եւրոպական դաշնագրող պետութեանց կողմէ: Արեւելեան Հարցին ամբողջ պատմութիւնը զայս կը հաստատէ:*

Հայկական շարժման նկատմամբ մարդիկ կրնան տարակարծիք գտնուիլ, գործածուած միջոցներուն օրինաւորութեան վրայ կասկածիլ: Եւ արդարեւ հնար չէ որ սխալմունքներ, թերութիւններ, գաղափարի անհամաձայնութիւններ տեղի ունեցած չըլլան: Բայց շիտակ չէ ատոր համար, կամ սպասուած արդիւնքը յառաջ եկած չըլլալուն համար, ամբողջ շարժումը դատապարտել, կամ խիստ քննադատութիւններու մէջ մտնել: «Կառքը կոտրելէն ետքը խորհուրդ տուող, ճամբայ ցուցնող շատ կ'ըլլայ» կ'ըսէ առածը: Խիստ քննադատելու խորհուրդներուն՝ կառքը կոտրելէ առաջ պէտք կայ: Թէեւ առաջադրուած արդիւնքը ամբողջութեամբ ստացուած չէ, սակայն եւ այնպէս ստացուածն ալ անարգելիք բան չէ: Հայկական Հարցը քայլ մըն ալ յառաջ գացած է: Ժամանակ մը մինչեւ իսկ լուծման շատ մօտ էր, այնչափ մօտ որ ամէն Հայու սիրտ կը տրոփէր եւ անհամբերութեամբ ամէն վայրկեան վերջնական ուրախալի աւետիսի կը սպասէր: Եւ սուլթանը ինքն ալ մեծ երկիւղի մատնուած էր: Ասիկա կը ցուցնէ թէ շարժումը այնչափ ալ յիմարական կամ անօգուտ չէր, եւ եթէ յաջողութեամբ պսակուէր, այժմու քննադատները որչափ տարբեր պիտի խօսէին, ոչ միայն շարժումը եւ այդ շարժումին առաջնորդները պիտի չքննադատէին, այլ եւ զանոնք գովելու բաւական բառեր պիտի չգտնէին, եւ իրենք ալ Եւրոպայի մէջ կամ հայրենիքը այդ շարժումին մէջ գործ մը ունեցած ըլլալու պահանջին մէջ իրարու հետ պիտի մրցէին:

Գործի մը արժանիքը իր ամբողջական յաջողութենէն դատելու չէ:

ՓՐՈՖ. Կ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Յ. Գ.— Վաղուան թիւով՝ *ի՞նչ շահեցանք կամ կորուսինք*, նոյն փրոֆէսօրին կողմէ գրուած:

ՆԻՒԹԵՐ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1912ի *Պալքանեան պատերազմը Կովկասի Հայութեան մէջ նոր շարժում մը կը ստեղծէ դէպի Թրքահայութիւնը: Ցարական կառավարութիւնը կը զգացնէ իր հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ: Այնքան մեծ աղմուկով սկսուած դատավարութիւնը մեղմ վճիռներով կը վերջանայ* 1912ի *սկիզբը:*

1912ի *Հոկտեմբերին վերջերը Թիֆլիսի մէջ կը գումարուի խորհրդակցական ժողով մը: Ներկայ կ'ըլլան պատգամաւորներ Բաքուէն, Երեւանէն, Ախալցխայէն, Նոր-Նախիջեւանէն, Արմաւիրէն, Պաթումէն եւ այլ վայրերէն, իսկ Թիֆլիսէն զանազան մշակութային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ժողովը կ'ունենայ երկու նիստ եւ կ'որոշէ:*

Ա.— Հրաւիրել մօտ ապագային աւելի լայն կազմով նոր համագումար մը, բոլոր կարեւոր հայաբնակ վայրերու ներկայացուցիչներէն, ընտրելու համար լիազօր մարմին մը հայկական հարցին համար *աշխատելու առաջադրութեամբ:*

Բ.— Դիմել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ խնդրել, որ ան յանուն Հայութեան դիմում ընէ Ռուսաց կայսեր՝ օգնութեան հասնելու Թրքահայ ժողովուրդին, այս տագնապալից օրերուն: Ժողովը կը մշակէ այդ մտքով բանաձեւ մը եւ յատուկ պատգամաւորութեան ձեռքով զայն կը ներկայացնէ Կաթողիկոսին:

Նոյն ժողովին մէջ խնդիր կ'ըլլայ նաեւ Թրքահայերու ինքնապաշտպանութեան մասին, բայց մեծամասնութիւնը կ'որոշէ գոհանալ դիմումներով:

Կ'ընտրուի ժամանակաւոր Բիւրօ մը, բաղկացած 7 հոգիէ՝ Ալ. Խատիսեան, Ս. Յարութիւնեան, Ա. Քալանթար, Հ. Առաքելեան, Ա. Պօղոսեան, Յովհ. Թումանեան եւ Ն. Աղբալեան: Բիւրօն պիտի զբաղէր ընթացիկ գործերով եւ պատրաստութիւններ պիտի տեսնէր հրաւիրելու Թիֆլիսի մէջ նոր, աւելի բազմամարդ համագումար:

Համագումարի որոշումով հետեւեալ դիմումը կը կատարուի Գէորգ Ե. Կաթողիկոսին.

«Ձերդ Սրբութիւն,

«Թիֆլիսի Հայ Հասարակութեան պատկանող անձանց մի խումբ, որ բաղկացած է Թիֆլիսի Հայ կրթական եւ բարեգործական հիմնարկութիւնների, մամուլի եւ հասարակական խաւերէ ներկայացուցիչներից, քննութեան առնելով Թրքահայերի դրութիւնը, որ անտանելի է դարձել նրանց կեանքի, պատուի եւ գոյքի վրայ գործադրուող անընդհատ բռնութիւնների հետեւանքով եւ չտեսնելով Թիւրքաց կառավարութեան կողմից ձեռք առնուած իրական միջոցներ եւ երաշխիքներ, որոնք ուղղուած կը լինէին այդ երեւոյթները վերացնելու գործի օգտին եւ անկարող լինելով այլեւս լուռ եւ անտարբեր լսել իրանց եղբայրների վրայ կատարուած այդ գազանութիւնների մասին, դիմում է ձեր Սրբութեան, իբրեւ թէ՛ Ռուսաստանի եւ թէ Թուրքիայի Հայ ժողովրդի, նոյնպէս եւ բոլոր Հայերի հոգեւոր գլխին, խոնարհաբար խնդրելով դիմում անել Թագաւոր կայսրին, միջնորդելով Թուրքիայի Հայ ժողովրդի պաշտպանութեան մասին տանջանքներից եւ իրաւազրկութիւնից: Մենք հաստատապէս հաւատում ենք, որ իբրեւ Արեւելքի քրիստոնեաների մշտական պաշտպան, նոյնպէս եւ իբրեւ մի մեծ պետութիւն, որ Պերլինի դաշնագրով իր վրայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԶԱՊ ՎԱՂՕՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Կը ծեծէ զինուորներուն, կը խմէ, ինծի էլ կը ծեծէ, — լալիս էր Անիչկան:

Մարդ ինչքան անաստուած պիտի լինէր, որ ձեռք բարձրացնէր Անիչկայի վրայ: Կնիկ չէր, հրեշտակ էր, որ կը տեսնէի էնոր երեսհարքն ու քայլուածքը, ինքս ինծի կը խանդէի. «Թագաւորի թախտը, Վաղօ ջան, քու բախտը» — կ'ասէի: Շատ կը սիրէի, շատ ... որ կը գրկէի, ինծի էնպէս կը թուար, թէ անմահութիւնս կը գրկեմ, որ կը համբուրէի, կը վախենայի, թէ ուրախութենէս յանկարծ չմեռնեմ ...

Ցետո՞յ, յետո՞յ ...

— Ցետոյ, էս ամէնն ընկաւ Անիչկայի մարդու ականջը:

Ադրանել են Վաղոյին, Անիչկայի ամուսինը մի քանի զինուորներով բռնել է նրան սիրած կնոջ հետ եւ հէնց նրա աչքերի առջեւ, այնքան ճիպոտել Վաղոյի փափուկ տեղերը, որ սա ցաւից, բայց աւելի շատ ամօթից, ուշաթափուել է: Սիրած տղամարդուն անպատուած տեսնելով, չկարողանալով տանել ամուսնու անսրտութիւնը, Անիչկան լքել է ամուսնուն եւ փախել, յայտնի չէ, թէ ուր ...

— Բայց ես վրէժս առա էդ պարուչիկէն: Մեր ձորում բռնեցի էնքան տուի, որ մաղ մնաց էն աշխարհը երթար, ափսոս, Անիչկան չկար, որ տեսնէր, եւ աչքըն ու ունքը բացուէին ...

Ու Սիբիր է քշուել Վաղօն: Քայլել է անծայր հեռուներում, ծանրօրէն ղնգացնելով աքսորականի ծանր շղթաները:

— Որ սպայ կը տեսնէի փափուկ տեղերս կը ցաւէին, բայց սիրտս աւելի ...

Սիբիրը միայն տաժանավայր չի եղել: Սիբիրը եղել է նաեւ յեղափոխական մըկրտութեան աւազան: Շփուել է բոլշեւիկներին եւ համակրել նրանց: Կովկաս է վերադարձել բոլշեւիկեան զօրամասերի հետ, եւ նրա սիրային վերջին դրուագը հիւսուել է պատերազմի ճամբաներին: Հայ հիւանդապահուհի է եղել, Շուրա անունով: Խայ աչքեր է ունեցել եւ հոգատար ձեռք: Վաղոյին փրկել է արնաքամուելուց: Վաղօն սիրել է նրան եւ սիրուել նրանից: Զօրամասն իջել է հարաւ: Վաղօն հոգում փայփայել է հարսնացուի հետ տուն գնալու յոյսը: Իսկ երբ հեռու-հեռւում մի փունջ արեւի տակ նկարուել է հայրենի քաղաքը, Վաղօն աղջկան յայտնել է իր մտադրութիւնը:

— Շուրա ջան, — ասել է՝ գրկելով աղջկայ ուսերը, — ուրիշները դհոլզուռնով հարս կ'երթան, դու հրով ու սրով, բայց էս սէրն աւելի անուշ է: Տես, մեր քաղաքը, էդ քու նստավայրն է ...

— Ասելիքդ ի՞նչ է, — ժպտացել է աղջիկը:

— Տուն կ'երթանք, աղիզ, ամուսնանանք, տուն-տեղ դնենք:

Աղջիկը ծիծաղել է բարձրաձայն, մատով կտտացնելով Վաղոյի քթին:

— Չեղաւ, Վաղարշակ Սեմեոնովիչ, — ասել է, — քո մանր բուրժուական առաջարկութիւնը ես ընդունել չեմ կարող, այս պայմաններում դու ...

Եւ լռել է, փաստօրէն մերժելով Վաղոյին.

— Էհ, — օրօրում է գլուխը Վաղօն, — Շուրան մեղք չունէր: Նոր աշխարհք էր ստեղծուել, Շուրան էլ կը կարծէր, թէ սէրն էլ պիտի փոխէր իրա ձեւն ու պատկերքը: Ասի՝ Շուրա ջան, ախր ամուսնանալն ի՞նչ կապ ունի բուրժուայի եւ պրոլետարի հետ: Ասաւ՝ դու դեռ պէտք է քաղաքագիտութիւն ձեռք բերես, Վաղարշակ: Ասում եմ, բա մեր պրոլետարական սէրն ի՞նչ տեսակ պիտի լինի, արի այդպէս էլ վարուենք: Ասում է՝ ի՞նչ իմանամ, եւ ուսերը կը ցնցէ ... Ախ, դու աղջիկ, ուսերը ցնցելով ընտանիք չի ստեղծուի, սուրբ պսակով կը լինի էդ բանը:

Աղջիկը, սուրբ պսակ արտայայտութեան պատճառով, խիստ ընդհարուել է Վաղոյի հետ:

— Ուրեմն, Վաղարշակ Սեմեոնովիչ, մեր միջեւ ամէն ինչ, համարենք վերջացած ...

Եւ վերջացել է Ազապ Վաղոյի սիրային ոդիսականը: Այլեւս չի սիրել, չի կարողացել սիրել:

— Աչքս կնիկարմատներէն վախեցաւ: Գրագիտութենէս էլ պակաս էր, ... կպայ իմ գործին: Քար կը տաշէի, ... կը շինէի: Բայց իմ տունս կիսատ մնաց, ... տխուր ու անձէն: Մահէն շատ կը վախենամ, շատ, որովհետեւ չոր գլուխ եմ, ... անպտուղ եմ, թաք բարձով եմ ... Յաւիտենս յաւիտենից ազապ ...

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

է վերացրել Թուրքիայի հայաբնակ վիլայէթներում անհրաժեշտ ռեֆորմներ մըտցնելու հոգսը, ռուսական պետութիւնը տանից ուշադրութեան չի թողնի ձեր Սրբութեան եւ ի դէմս Ձեր հօտի՝ նրա հաւատարիմ որդիների խնդրանքները, եւ իր ուժեղ հովանաւորութեամբ եւ միջամտութեամբ վերջ կը դնէ մեր եղբայրակիցների տանջանքներին, նորից ամբողջ աշխարհի առաջ կը յայտնագործէ իր բարձր պատմական առաքելութիւնը Մերձաւոր Արեւելքում»։

Նոյն թուի Նոյեմբեր 25ին, Թիֆլիսի մէջ կը գումարուի երկրորդ համագումարը, որուն ներկայ կ՚ըլլան պատգամաւորներ Թիֆլիսէն, Բագուէն, Նոր Պայազիտէն, Պաթումէն, Հաշտարխանէն, Հին Նախիջեւանէն, Շուշիէն, Թիֆլիսի հայ կաթոլիկ համայնքէն, նաեւ ներկայացուցիչներ՝ «Հորիզոն»ի եւ «Մշակ»ի խմբագրութիւններէն։ Ժողովը կը վերընտրէ նախորդ Բիւրօն, անոր կազմին վրայ աւելցնելով կ. Ստեփանեանը եւ Ա. Ջամալեանը։

Համագումարը հետեւեալ հրահանգները կը մշակէ Բիւրոյի համար. 1) Օժանդակել կաթողիկոսին իր գործունէութեան մէջ Հայկական Հարցի վերաբերմամբ։ 2) Կապեր հաստատել Պոլսոյ, Փարիզի եւ ուրիշ վայրերու հայ մարմիններուն հետ, որոնք նպատակ ունին աշխատելու Հայկական Հարցին համար։ 3) Պրոպագանդի միջոցով նպաստաւոր տրամադրութիւն ստեղծել ռուս հասարակութեան եւ վարիչ շրջանակներու մէջ դէպի Հայկական Հարցը։ Գալով ինքնապաշտպանութեան խնդրին, ժողովը միաձայնութեամբ կ՚ընդունի անոր կարեւորութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը, բայց պարտաւորիչ որոշումներ չի տար այդ խնդրի մասին։

Գէորգ Կաթողիկոսը, Թիֆլիսի նորակազմ Բիւրոյի դիմումին վրայ հիմնուած, փոխարքայ Վարանցով - Դաշկովի միջոցով աղերսագիր մը կ՚ուղարկէ Նիկոլա Ցարին, խնդրելով որ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, ուր պիտի մշակուէին Պալքանեան պատերազմին վերջ դնող հաշտութեան պայմանները, նկատի առնուէր նաեւ Հայկական Հարցը։ Կաթողիկոսը նոյն ատեն եւրոպական պետութիւններու մօտ դիմումներ կատարելու համար պատուիրակ կը նշանակէ Պօղոս Նուպար փաշան։

Սակայն 1912 Դեկտեմբեր 22ին, փոխարքայ Վարանցով - Դաշկով կը գրէ կաթողիկոսին հետեւեալ պատասխանը.

... «Կայսերական կառավարութիւնը, սակայն հէնց իրանց, ՀԱՅԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻՆ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ Է ՀԱՄԱՐՈՒՄ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ՔՆՆՈՒԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՆՑԵՐՏԻ ԿՈՂՄԻՑ յառաջիկայում, Պալքանեան ճգնաժամը հարթելու համար գումարուելիք կոնֆերանցիայում, որովհետեւ կատարեալ հիմք ունի կասկածելու, թէ եւրոպական պետութիւնները միակամ կը լինեն Հայերի համար կենսական հարցի լուծման մէջ։ Եւ սակայն այդպիսի միակամութեան բացակայութիւնը պետութիւնների մէջ եւ, դրա հետեւանքով, տարաձայնութիւնների ծագում կը ստեղծեն, ինչպէս այս ապացուցել է տխուր պատմական փորձը, չափազանց բարեպատեհ միջավայր տեղական Թուրք վարչութեան համար խուսափողական վերաբերմունք ցոյց տալու դէպի Հայերի դրութեան բարելաւման գործը»։

Ազգային Բիւրոյի արձանագրութիւնները որոշապէս ցոյց կուտան թէ ռուս կառավարութիւնը ամէն ջանք կը գործադրէր, որպէսզի եւրոպական պետութիւններ չզբաղին Հայկական Հարցով եւ անոր մենաշնորհը պատկանի բացառապէս Ռուսիոյ։

Բարենորոգումներու հարցը Պոլսոյ Ազգային Երեսփ. Ժողովին կը բերուի 1912 Դեկտեմբեր 21ին Հմ. Եպիս. Դիմաքսեանի կողմէ հետեւեալ ձեւին տակ, «Թուրք կառավարութեան կողմէ խմբագրուած եւ հրատարակուած բարենորոգումներու ծրագիրը ոչ 1880ի եւ ոչ 1895ի Մայիսեան ծրագրի բնոյթն ու խորհուրդն ունի. նա չի համապատասխաներ երբեք ներկայ ժամանակի ոգւոյն եւ պահանջներուն եւ ըստ ինքեան անբաւական է օսմանեան երկրի վերածնութեան»։ Հմ. Եպս. Դիմաքսեան կը պահանջէ 61րդ յօդուածին կիրառումը եւ կ՚առաջարկէ լսել վարչութիւնը իր կատարած աշխատանքներու մասին «կարելիութեան սահմաններուն մէջ»։

Վարչութեան ատենապետ Պ. Ստեփան Գարայեան իր տուած բացատրութիւններուն մէջ կ՚ըսէ. «Բարենորոգման ծրագիր ըսելով կը հասկնանք մեր կամ ուրիշներէ առաջարկուած՝ սիստեմ մը, որ նպատակ ունենայ հիմնաւորել Հայերու քաղաքացիական իրաւունքները։ Նա հիմը պիտի ըլլայ մեր ազգային գոյութեան պահպանման, ապահովուած կատարեալ երաշխիքներով։ Պիտի օգտուինք պատմութեան դասերէն եւ հիմնուինք միջազգային դաշնագրերու եւ նոյնիսկ Թուրք կառավարութեան կողմէ ընդունուած յանձնառութեանց եւ երաշխիքներու վըրայ»։

Գ. Լ.

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷՐ...

ԽՄԲ.— Պատմական է, նոր ժամանակներու յայտարար նշան, այն դաշինքը, զոր Ֆրանսուա Ա. թագաւորը գաղտնօրէն կնքեց Սուլթան Սիւլէյմանի հետ, եւ այս պատճառով խստիւ մեղադրուեցաւ իբրեւ «մատնիչ քրիստոնէութեան»։ Քաղաքակրթութիւնը անարգօրէն կը նահանջէր բարբարոսութեան առջեւ, Լա Բոշֆուքոյի առածը, թէ «Շահը կը կառավարէ աշխարհը», յաղթանակ մը կը տօնէր աշխարհի մը վրայ՝ որ հիմնուած էր բարոյական ու քրիստոնէական սկզբունքներու վրայ։ Այդ յաղթանակը, յետագային, պիտի դառնար հանգանակ աւելի ծանր մեղադրանքներու, նոր աշխարհի առաջնորդներուն ձեռքը, — մեր օրերու անբարոյութեանց նուիրագործում, նիւթական շահերու զոհել քաղաքակրթութեան Մարդը։

Ահաւասիկ քրիստոնեայ եւ իսլամ թագաւորներու համաձայնութեան վկայաթուղթերէն մին, — Սուլթան Սիւլէյմանի նամակը Ֆրանսուա Ա. թագաւորին ուղղեալ՝ 1528 Սեպտեմբերին. —

Բեզի, Ֆրանսուա, Գաղղիոյ երկրին Պէկը։

Դուն նամակ մը գրկած էիր Սուլթաններու պալատը եւ իմ Երջանկութեանս Դուռը (Տէր սաատէթ = Պոլիս), որ յաջողութեանց Արեւելքն է եւ տեղին՝ զոր համբուրել կը մտնէին Թագաւորաց եւ իշխանաց չրթունքներ։ Այդ նամակին մէջ կը խօսիս այժմ մզկիթի փոխուած եկեղեցւոյ մը մասին, որ առաջ քրիստոնէից եղած ըլլայ, քրիստոնէից՝ որոնք կը բնակին Երուսաղէմ, մեր բարւօք պաշտպանեալ նահանգներէն մին։ Այս նիւթիս մասին Ձեր ըսածներուն բոլոր մանրամասնութեան տեղեակ եմ։ Իմ մեծափառութեանս եւ քու մէջ եղած բարեկամութիւնը եւ սէրը Քու խնդրանքներդ ընդունելի կ՚ընեն Ինձ, որ եմ աղբիւր երջանկութեան։ Սակայն այս խնդիրը երկրի կամ ստացուածքի վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներու չի նմանիր։ Ասիկա կրօնքի կը վերաբերի։ Ըստ սուրբ հրամանաց ամենաբարձրեալն Աստուծոյ, արարիչ երկրի, եւ երախտաւոր Ադամայ եւ ըստ օրինաց մեր Մարգարէին, արեւ երկու աշխարհաց, (Թող աստուածային օրհնութիւնը եւ փրկութիւնը հանգչի անոր վըրայ), այդ եկեղեցին շատոնց մզկիթ եղած է եւ Մահմետականները իրենց աղօթքը (նամազ) կատարած են այդ մըզկիթին մէջ, Արդ, մեր կրօնքին հակառակ է որ մզկիթ կոչուած տեղ մը, ուր նամազ եղած է, փոխուելով ուրիշ նպատակի վերածուի։ Մինչեւ անգամ եթէ մեր օրէնքը այդպիսի փոփոխութիւն մը հանրական կերպիւ արտօնէ, Ձեր խնդիրքը հաճելի չի գար իմ Անձիս, տուիչ երջանկութեանց։ Այդ մզկիթէն զատ ուրիշ տեղեր պիտի չարունակեն մնալ քրիստոնէից ձեռքը, եւ Մեր արդար կառավարութեան տակ ոչ ոք կարողանայ նեղել անոնց մէջ բնակողները։ Անոնք պիտի բնակին խաղաղութեամբ Մեր պաշտպանութեան տակ, պիտի կարենան նորոգել իրենց դռներն ու պատուհանները։ Անոնք պիտի կարենան պահել ամենայն հաւատարմութեամբ իրենց արդի ունեցած աղօթարանները եւ հաստատութիւնները, առանց հնար ըլլալու որ մէկը հարստահարէ կամ նեղէ զանոնք ո՛րեւէ կերպով։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԻՒԼԷՅՄԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ

*

Նոր լոյս ծագեց աշխարհին
Ո՞վ այդ արեւը բերեց. —

Ահա ոսկեայ մի արեւ՝
Ճառագումով իր հրէ՝
Այգաբացի պուրպուրէ
Նժոյգների վրայ յեց՝
Նոր աշխարհին ու մարդուն
Ցդում է լոյս զուարթուն։
Նոր աշխարհին ու մարդուն
Ո՞վ բերեց լոյսն այս արթուն,
Օ՜, ո՞ւմ ձեռքով վառուեց, ո՞ւմ,
Հրակարմիր, հրավառս,
Աղամանդեայ լոյսը այս։

Կքած կեանքի բեռի տակ,
Խոր գերութեան ընդերքում,
Իմաստութեան մի գետակ
Ցիմարութեան համբրգում —
Քանի՜ տարի, քանի՜ դար
Վկայեց իր անհերքում ...

Ափերին այն խաւարտչին,
Ուր հայրենիքն էր մեր հին, —
Չկա՞ր արդեօք գիտ մի յորդ,
Ու գերութեան անհաղորդ՝
Լուրթ հոսելով դարից – դար՝
Մթութեան մէջ այն յամառ
Այս այգաբացն էր կրում,
Հո՜ւր այգաբացն այս հեռու՝
Հնուց պահած իր ջրում
Օ՜, ըղձական այս հեռուն ...
Կքած կեանքի բեռի տակ՝
Ոգի՜ անկոր, հո՜ւր գետակ ...

Ահա վառւում է մեր նոր
Յաղթանակի լոյսը բորբ
Լուանում է նա հիմա
Վառուող ոգին մեր անմահ
Չքնաղ արե՛ւն այդ արի,
Վառուած հրով աշխարհի ...
Չկա՛յ ուրիշ արեւ է՜լ.
Նա՛ է միայն, որ դարեր
Անմար՝ պիտի արեւէ՛ ...

Լոյսով վառուած սակայն այդ՝
Նժարներից հիմա մեծ
Ցիմարութեամբ չքափենք
Իմաստութիւնն այն արար. —
Մեր անցեալի խորամիտ
Է՛ջն այն արդար ու ռամիկ՝
Մեծահանճար ու վարար։

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

ԽՄԲ.— Այս քերթուածին իւրաքանչիւր տողին սկիզբը՝ երկրորդ գիրերը քով քովի բերելով կը կազմուի Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Թագաւորին սիրտն ալ առի, եւ առաջին առթիւ որ Աւագանեաց Ժողովին մէջ աթոռ մը թափուր մնայ, իրեն պիտի շնորհուի ան։ Բոշ Պէրնար մարքիզը թէպէտ երկար ատեն մնացած է Ամերիկայի մէջ, բայց անոր տոհմային խառնուածքը բնաւ չէ փոխուած, իր ֆրանսական նկարագիրը անխախտ մնացած է։ Առատաձեռն է, վեհանձն, ուշիմ, խելացի, քաջ եւ զարգացած...։ Որ ընտանիքին մէջ որ մտնէ, անոր փառքն ու պատիւը պիտի ըլլայ եւ կինը երջանիկ պիտի ընէ, որովհետեւ փայլուն ապագայ խոստացող երիտասարդ մըն է մարքիզը։ Ահա այս բարեմասնութիւնները նկատի ունենալով, պարոն դուքս, բնաւ չեմ վարանիր անոր կողմէ ձեր աղջկան ձեռքը խնդրելու։

— Ձերդ վսեմութիւն, բարեհաճեցէք թոյլ տալ ինձ յայտնելու ձերդ վսեմութեան իմ խորին եւ անսահման երախտագիտութիւնս, պատասխանեց Պ. Շանթօզէ պարծանքով։ Ինծի հանդէպ այսքան բարձր հոգածութիւն մը ցոյց տալով եւ աղջկանս՝ Մառի Թէրէզի մասին հետաքրքրուելով՝ ձերդ վսեմութիւնը ի յայտ կը բերէ թէ որքան ազնիւ սիրտ մը ունի ինք։

— Ես ալ չմոռնամ ըսելու թէ Կայթան մարքիզը բաւական սիրահարած է ձեր աղջկան, աւելցուց կոմս Արթուա։ Հարսանիքին ներկայ պիտի ըլլամ, նշանտուքը շուտ մը ըրէք...։

— Նորին վսեմութիւնը իր շնորհներովը կ՚ողողէ զիս...։

— Ուրեմն որոշուած է, կայսրութեան այդ երկու հռչակաւոր անունները իրարու պիտի միանան եւ իրարու խնամի պիտի ըլլան...։

— Ձերդ վսեմութիւն, մինչեւ մահս պիտի չմոռնամ ձեր օգոստափառ բարեսրտութիւնը..., ըսաւ Շանթօզէ եւ իշխանին առջեւ ծունկի եկաւ։

Իշխանը վեր վերցուց զայն եւ անոր ձեռքը բռնելով ըսաւ.

— Լոնտոն եւ Գերմանիա աքսորուած եւ թափառական ու տխուր պարտած ատեններս որո՞ւն միտքէն կ՚անցնէր որ օր մը նորէն մեր հայրենիքը պիտի դառնայինք եւ ճերմակ դրօշին տակը պիտի հաւաքէինք ազնուական ցեղին ծաղկատի մնացորդները։ Էհ, պարոն դուքս, հարսանիքը չմոռնաք..., երթաք բարով..։

Շանթօզէ, որուն սնափառութիւնը չափէն աւելի փաղաքշուած էր, ինքնիրմէն ելած՝ դոչեց.

— Թող ձեր վսեմութիւնը բարեհաճի իմացնել մարքիզ Բոշ - Պէրնարի թէ ինքզինքիս պարծանք պիտի սեպեմ զինքը որդիս կոչելը։

Այս ըսելով, համոզուած թէ այլեւս անկէ ետքը կայսրին շնորհներուն պիտի արժանանար, դուրս ելաւ դահլիճէն։

Զկարծուի սակայն թէ Շանթօզէ դուքսը չար մարդ մըն էր։ Ան կը պատկանէր հացկատակ ազնուականներու այն սերունդին որ արքունիքին շուրջը կը դեգերէր, բայց որուն սուրը յեղափոխութեան առաջին պատուարին զարնուելով իսկ կը ջախջախուէր։

Վտանգին առջեւէն փախչող հաճոյքի մարդ, պաշտօնի վրայ եղած ատենը միայն իր պարտականութիւնը ճանչցող պաշտօնատար, օրէնքներուն տրամադրութեան տակ իյնալով իր հարստութեան մէկ մասէն զրկուած աւատապետ, ժողովուրդին Վերսայի վրայ յարձակիլ եւ զայն գրաւելէն ետք ճնճղուկի մը պէս դէպի աւելի խաղաղ հորիզոններ թռչելով, քշուած տարուած էր դէպքերէն եւ սահմանագլուխէն անցնելով՝ կինը Քօպլէնց ձգած, իսկ ինքն ալ Քօնտէի առասպելական բանակին միացած էր։

Մինչեւ Պուրպօնեան իշխանութեան վերադարձը, այսինքն մինչեւ 1815, աքսորական իշխաններու շուքին ու հովանիին տակ թափառական, անօգուտ ու միջակ կեանք մը վարած եւ քիչ անգամ տեսնելու դացած էր կինը, որ 1806ին մեռած ըլլալով՝ ձգած էր սիրուն աղջիկ մը զոր Մայանս ապաստանած Ֆրանսացի կրօնաւորուհիներու վանք մը դրած էր, եւ հոնկէ հանած էր ասկէ երկու տարի առաջ, այսինքն աղջիկը տասնեւվեց տարեկան եղած ատենը։

Մառի - Թէրէզ Շանթօզէ, Ֆրանսայի տարագրուած ծաղիկներէն ամէնէն սիրունն էր։ Խանդաղատանքի ու սիրոյ հըրապուրիչ հմայք մը կը հոսէր իր անձէն։

Երբ զինքը առաջնորդող կրօնաւորուհիին հետ Փարիզ կը հասնէր եւ Վէրսայլի մօտերը գտնուող Շէրիզի դղեակը կ՚իջնէր, իր շուրջը կը սփռէր մաքրութեան, անմեղութեան ու առաքինութեան վսեմական ճառագայթ մը, ճառագայթ մը որուն ոչ ոք կրնար նայիլ առանց աչքերը շլացնելու վտանգին ենթարկելու։

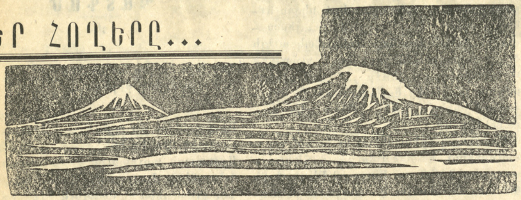
Միայն իր հայրն էր որ, կլանուած Լուի տասնըութերորդի կողմէ իրեն յանձնուած քաղաքական զբաղումներէն, անոր անձին մէջ երկնատ ու սիրուն դշխոյական մը ուրիշ ոչինչ տեսած էր։

Շանթօզէ Դուքսը իր աղջիկը կառավարելու եւ խնամելու հոգը իր ազգականներէն Ակաթ - Սոֆի Վորալիէր մայրապետին ձգած էր։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

ՇԱԲԱԹ, 22 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,45-ԻՆ
SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St-Victor, Métro : Maubert Mutualité

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԵՐԵԱՆ

Doyen Honoraire des Facultés de Droit de Hanoï et de Saïgon, Prof. Honoraire à la Faculté de Droit de Grenoble

ԿԸ ԽՕՍԻՆ EDOUARD DEPREUX *(Նախկին Նախարար)*

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
(Նախագահ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
(գրագէտ – հրապարակագիր)

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Collaboratrice du journal « Dauphiné Libéré »

Ինչպէս նաեւ հայասէր փրանսացի ծանօթ անձնաւորութիւններ :
Մասնակցութեամբ «ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Տոհմիկ եւ ազգային երգեր՝ Կոմիտասէ, Կանաչեանէ
Մեներգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Արտասանութիւն՝ Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Օթոբիւսի սպասարկութիւն .—
ՊԱՆԵԷՕ.— Ժամը 19·30*ին մեթրօ Պանեէօ*, 19·45 *Րիւ Հայկ Դպիրեան*, 20*ին* Սինեմա Լիւքս :
ՇԱՒԻԼ.— Ժամը 19·45 *Փուէնթ տը Շաւիլ* :
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ժամը 19·45, Փլաս Փըթի Փոն, 20*ին* Փլաս Քառնօ :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ժամը 20*ին Սքուար տ'Է թիէն տ'Օռվ (Սթատէն դիմացը)* :
ՍԱՐՍԷԼ.— 19·50*ին Փլաս տէ ժ'Էգօլ*, 20*ին Պայէ* :
ԻՍԻ.— 19·40*ին Փերսի հիւանդանոցը* , 19·50*ին Րիւ տը լա Տէֆանս*, 20*ին* Մեռի տ'Իսի :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիգրանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տիգրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Տիգրանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Քրից, Տէր եւ Տիկին Կի Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէր Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէմիրճեան եւ զաւակները, Պ. Միշէլ Տէմիրճեան, Օր. Ժանէթ Զատիկեան, Պ. Մանուկ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մեծ մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՅՈՎՀ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ծնունդ Տէմիրճեան,
Մեծ – Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 19*ին*, 78 *տարեկանին* :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Ապրիլ 22) ժամը 15·30-*ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին (Րիւ տէ Պառշէ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը* :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

Հող. միջոց.— 203 *Թիւ օթօպիւսը Շարանթօն – Էքոլէն, իջնել Փըթի – Փոն*,

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Հանդէսը : Մայիս 3*ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մագընօ*, 7 *Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ* :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան եւ զաւակը իրենց զաւկին եւ եղբօր Տիգրան Մովսէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրեն քսան ֆրանք Անտիլիի ծերանոցին եւ քսան ֆրանք Կապ. Խաչի Օզափ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 52ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 23, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ ԿԱՎՈՅԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
45 ՐԻՒ ԼԱ ԲՈԷՍԻ (Մեթրօ Միրոմենիլ)

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին .—
Օր. ԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ (դաշնակ), Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն) : Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտութեան երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 18*ին, Հայկական Ջարդերու* 52*րդ տարեդարձին առթիւ ծաղկեպսակ կը դրուի Անծանօթ Զինուորի շիրիմին* :
Հաւաքուիլ՝ Թեռ – Փլէն, Ավընիւ տէ Շան զ'Էլիզէ եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտ:
Օթոքառներ նախատեսուած են Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Պանեէօ, Շաւիլ, Քոլոմպ, Իսի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 23 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ՔԱՓԻԹՕԼ
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Վարչութեան, պատուոյ նախագահութեամբ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՒԵՏԻՍ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
Կը խօսին՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն) Հայերէն* :
ՏԻԿԻՆ ԼԷՔՍԻՍ (Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (ֆրանսերէն) Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Օր Ալէքսանեան, Շամիրեան, Թիւթէլեան եւ Պ. Տէրոյեան :
Խօսնակ՝ Պ. ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Յայտագրի աւարտին՝ տպաւորիչ թափօրով շքերթ դէպի Ռէֆորմէի մեռելոց յուշարձան եւ զետեղում ծաղկեպսակի՝ նահատակաց յիշատակովը ծաղրաքանդ :

×

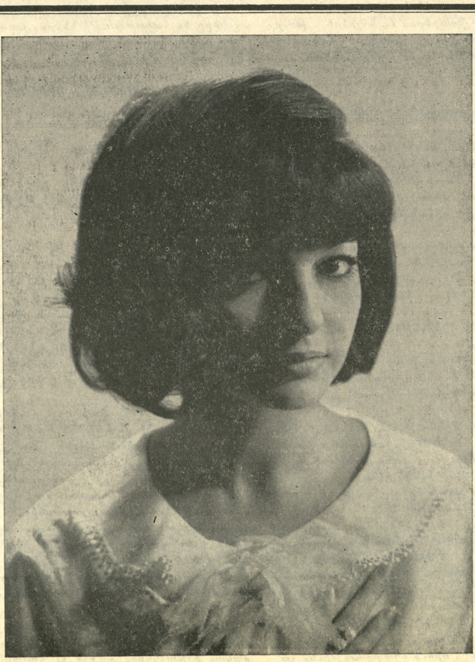
ՊԱՏԱՐԱԳ

Notre-Dame

Կիրակի, 23 *Ապրիլ կէսօրէ ետք ժամը* 16·30*ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ* Նոթըր Տամի *Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն* :
Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Երկուշաբթի առաւօտեան :
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ին պատարագ ժամը* 9·50, *հոգեհանգիստ ժամը* 11·50*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.

Récital
ROSY ARMEN
L'OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 – 25 – 49 :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Րիւ Սէն Լազար) : *Զատիկեանի*, 20 Րիւ տը Լա Տէֆանս, *Իսի* : Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, (*Ալֆորվիլ*) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 23 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 23 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10895

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — Nº 10.895

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Սրտառուչ հաւատարմութեամբ ու երկիւղածութեամբ այսօր՝ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձին առթիւ՝ կրկին կը հաւաքուինք ազգովին ոգեկոչելու համար մեր մէկուկէս միլիոն անթաղ մեռելներու անթառամ յիշատակը :

Երախտագէտ ու հայրենարաղձ Հայութիւնը անգամ մը եւս ջերմեռանդութեամբ, խոր յարգանքով ու խանդակաթ սիրով ծունկի կուգայ ու կը խոնարհի իր անմահ նահատակներուն առջեւ :

Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած փտարանդի ու պատառեն Հայերու մտածումները կ'երթան դէպի Վոսփորի ափերը, ուր չարաչուք գիշեր մը հարիւրաւոր պաշտելի մտաւորականներ, — ազգին ընտրանին, — մեր դարաւոր դահիճին կողմէ դաւադրաբար, տմարդօրէն ձերբակալուեցան, դէպի սպանդանոց տարուելու համար :

Մեր երեւակայութեան առջեւ կը պատկերանան Այաշը, Չանղըրըն, Անգարան, ուր վայրագօրէն եւ չարչարանքներով խողխողուեցան մեր անմահ բանաստեղծներն ու գրագէտները, Սիամանթօն, Վարուժանը, Սեւակը, Բարսեղեանը, Շահպազը, Երուխանը, Հրանդը, Զէօհրապը եւ ընկերները :

Կը տեսնենք հոյլը մեր ազգային ու յեղափոխական գործիչներուն, որոնք Եդեսիայէն դէպի Տիգրանակերտ տանող ճամբուն վրայ տմարդօրէն ջարդուեցան, — Զօհրապ, Վարդգէս, Զարդարեան, Ակնունի, Շահրիկեան, Խաժակ, Մինասեան, Տաղաւարեան, Ճանկիւլեան եւ այնքան ուրիշներ :

Մեր աչքերուն կը ներկայանան անվերջ կարաւանները մեր անմեղ ու անպաշտպան հայրերուն ու մայրերուն, մեր եղբայրներուն, քոյրերուն եւ անմեղ մանուկներուն, որոնք ոստիկան – գլխուրներու սուիններուն եւ բիրերուն հարուածին տակ տարագրութեան ճամբաներուն վրայ իրենց վերջին շունչը փչեցին՝ անիծելով ոճրագործ ցեղը :

Գերեզման չունեցան Միջագետքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի անապատներուն կամ Անատոլուի եւ հայկական նահանգներուն մէջ անօթի ու անսուաղ մեռնիլ մեր հարազատներն ու արիւնարբու «չէթէ»ներու դաւադիր գնդակներուն զոհուող հարիւր հազարաւոր Հայորդիները, որոնց մարմինները կեր դարձան չնագայլերու եւ անգղերու :

Զե՛նք մոռնար Եփրատի ջուրերուն եւ Սեւ Ծովի ալիքներուն մէջ խեղդամահ մեր սիրելիները :

Զե՛նք ներեր համաշխարհային պատմութեան ամէնէն վայրենի, մոլեռանդ ու արիւնռուշտ ցեղին, որ կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն գալով բռնագրաւեց մեր պատմական, դարաւոր հայրենիքը, որ հինգ հարիւր տարի իր բռնակալի ճանկերուն մէջ մեր արիւնը ծծելէ ետք, արմատախիլ ըրաւ մեզ, աւերեց մեր չէն քաղաքներն ու աւանները, այրեց ու քանդեց մեր նուիրական սրբավայրերն ու մշակութային կոթողները :

Բռնագրաւուած այդ հայրենիքի հողին ամէն մէկ թիզը իր վրայ կը կրէ Հայուն արդար քրտինքին արգասիքը : Հազարաւոր եկեղեցիներ, ուխտատեղիներ ու դղրոցներ կենդանի վկաներն էին հայ բանեղծագործ ու շինարար ժողովուրդի քաղաքակրթական բարձր մակարդակին :

Ո՛չ թէ սուգի, այլ «Ուխտի օր» է այսօր :

Ուխտ՝ աննահանջ տէրն ու պաշտպանը կանգնելու մեր արդար իրաւունքներուն :

Ուխտ՝ անդադար պահանջելու մեր հայրենի հողերը, որոնք Հայուն անժխտելի սեփականութիւնը կը կազմեն :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու խռովեալ հոգիները անդենականին մէջ կը խաղաղին ա՛յն օրը միայն, երբ կ'իրականանայ անոնց նուիրական կտակը, երբ տէր կը դառնանք ազատ ու միացեալ հայրենիքի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ ՀԱՅՐ ՈՒ ՈՐԴԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Անորոշ է թէ ի՛նչ դեր խաղացած է իսկապէս Թագաւորը, այս պետական հարուածին մէջ, կը կարծուի թէ նախաձեռնարկ չէ եղած ինչպէս կ'ըսուէր սկիզբը այլ վաւերացուցած է եղածը երբ կատարուած իրողութեան առջեւ գտնուած է : Կը թուի թէ այս հարուածին գլխաւոր հեղինակներն են երիտասարդ սպաներ, ծայրայեղ աջ եւ միապետական : Անմիջապէս կազմուած է զինուորական դահլիճ մը, որու մէջ միակ քաղաքային անձը՝ վարչապետն է Կոլիաս, ընդհ. դատախազ : Կառավարութեան մնացեալ անդամները զօրավար եւ գնդապետներ են : Շաբաթ օր լուսարդելը վերցուած է երկրին մէջ, բայց երկիրը կը մնայ պատերազմական վիճակի մէջ : Ցոյս կար որ ճամբաները բացուին, օդակայան ալ, եւ կարելի ըլլայ ստոյգ լուրեր առնել :

Քաղաքական բազմաթիւ դէմքեր ձերբակալուած են կամ հսկողութեան տակ են : Ասոնց կարգին, Ժորժ Փափանտրէու, 79 տարեկան, հին քաղաքագէտ, որ 1923էն ի վեր կարեւոր դեր խաղացած է Յունաստանի ճակատագրին մէջ : Ձերբակալուած է նաեւ զաւակը՝ Անդրէաս, որ կարեւոր դեր խաղաց վերջին ամիսներու ծագած տագնապին մէջ:

Նշանակուած վերջին վարչապետը՝ Կանելոփուլոս, հսկողութեան տակ կը պահուի :

Հինգ հոգիէն աւելի բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են :

Գրաքննութիւն հաստատուած է երկրին մէջ, բայց նոր իշխանութիւնները կը հաստատեն թէ բնականոն կեանքը վերսկսած է ամէն կողմ :

Յունաստանի մէջ, ձեռք առնուած միջոցներու կարգին, յիշենք որ գործադուլը ապօրինի հռչակուած է : Որեւէ Միութեան կազմութիւնը արգիլուած է : Խուզարկութիւնը արտօնուած է տեւ թէ գիշեր անհատական տուներու, հաստատութեանց եւ հանրային սպասարկութեանց մէջ: Թղթակցութիւնը (նամակ եւն.) գրաքննութեան ենթարկուած է, ինչ որ ալ ըլլայ անոր բնոյթը :

Պոլսէն «Ռօյթըրի» հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ թրքական ուժերը կազմ ու պատրաստ կը սպասեն սահմանին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը իր համաձայնութիւնը տուած է հիւլէական ականներու ծրագրին Թուրք–խորհրդային սահմանին վրայ : Թուրքիա նկատի առնել տուած էր որ «իր արեւելեան սահմանները հարկ եղածին չափ պաշտպանուած չեն» Կը յիշուի որ խորհրդային միութիւնը երեսուն զօրաբաժին ունի այդ կողմը, մինչ Թուրքիա միայն՝ 5 :

ԿԱԱԹՕՆ ՏԷՖԻԿ վիրաւորելով իր հակառակորդը՝ Ռիպիկօ, մենամարտի ընթացքին, յաղթական հռչակուեցաւ, բայց հարցը չփակուեցաւ : Արդարեւ երբ արիւնը հոսեցաւ Ռիպիկօի թեւէն, մենամարտը դադրեցաւ (չորս վայրկեան տեւած էր), բայց Տէֆիկ մերժեց Ռիպիկօի ձեռքը սեղմել, կրկնելով «ես այդ ապրիւթին ձեռքը չեմ սեղմեր, բայց միշտ իր տրամադրութեան տակ եմ» : Հաւանական չէ որ կրկին մենամարտին, մանաւանդ որ Ռիպիկօ իր ամուսնութեամբ պիտի ըզբաղէր : Տէֆիկ հաճոյքով կը պատմէ մենամարտը, չեշտելով հանդերձ թէ նման հանդիպում մը ծիծաղելի ու հինցած է, յայտարարած է թէ ստիպուած էր ենթարկուիլ Ռիպիկօի փափաքին, զոր բաւական վախկոտ գտած է, հանդիպումին ընթացքին :

Օրը Օրին

ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Բառեր կան, որոնք խորշանք կը պատճառեն ինծի : Սուգ բառը այդ կարգէն է: Տարիներով աշխատեր եմ Ապրիլ 24 Օրուան պատմութեան, նշանակութեան, բովանդակութեան համար եւ լսեր եմ բազմաթիւ կարծիքներ, առաջարկներ, բացատրութիւններ :

Ընկերներ, վէպ գրել չէ մեր նպատակը, գրականութիւն ընել չէ մեր միտքը, որպէսզի փնտռէինք եւ ընտրէինք աղուոր բառեր կամ շողշողուն խորագիրներ : Ինծի չի խօսիր ոմանց կարծիքը թէ վրէժի օր պէտք է կոչել, կամ ընդհակառակն պէտք է մոռնալ վրէժը : Ինծի չի խօսիր ոմանց բսելը թէ Հայաստան մը ունինք այսօր՝ հակառակ Թուրքին իրէշային ծրագիրներուն գործադրութեան :

Արդի Հայաստանով չի կրնար փոխարինուիլ ու չի կրնար մոռցուիլ Ապրիլ24ը:

Հաստուցումի, փոխանակութեան հարցի մը վերածել Ապրիլ 24ին կատարուածը, ինչպէս կ'ընեն մեր պոլիտիկոսները, շփոթել պատմութիւնը զանազան մխիթարական բացատրութիւններու հետ, ինչպէս կ'ընեն խաղաղութեան մեր հիմնակոչ առաքեալները, կապել լեցուն բառերու, ինչպէս կ'ընեն մեր գիտունիկները, կամ զոհանալ Յիսուսի խօսքերով՝ ինչպէս կ'ընեն խաչի բարեկամները, իմաստութիւն մըն է որ անհասկնալի կը մնայ ինծի :

Ու կ'ըսեմ. — Ինչ անուն ալ տաք, ի՛նչ դարմանում ալ փորձուի,— նոյնիսկ Հայ Դա՛տը լուծուի, — երբեք պիտի չփակենք պատմութեան այդ էջը, պիտի չմոռնանք կատարուածը, սուգը պիտի մնայ սուգ, այսինքն ցաւի զգացումը պիտի չծածկենք դիւանագիտական կամ քաղաքագիտական խերեւէշանքի տակ :

Կը մերժեմ այն *քոմփլէքս*ը, որ սուգին մէջ նուաստութիւն, վիշտին մէջ տկարութիւն ցոյց կուտայ : Մահերու պատճառած վիշտը աւելի հզօր է քան հարսնիքի մը ուրախութիւնը, փրփո՛ւր է ամէն ուրախութիւն, ու վի՛շտն է, սո՛ւգը միայն, որ կը ներշնչէ, կը զօրացնէ, վրէժի եւ ուժերու ջրվէժի մը բարձրութեան կը հասցնէ մտածելն իսկ թէ միլիոնաւոր Հայեր զոհ գացին թրքական բարբարոսութեան :

Պարսկական առած մը կ'ըսէ. — Իրական շիրիմը սիրտերու մէջ միայն կը կառուցուի, եւ ոչ թէ հողի մէջ :

Դարերով՝ Երուսաղէմի պարիսպներուն մէկ պատը արցունքով թրջող, դարերով՝ Լացի Պատի մը առջեւ կանգնած ժողովուրդ մըն էր որ Մակաբայեցիներուն դիւցազնութեամբ ներշնչուեցաւ, զօրացաւ, պարսպացաւ, խրոխտ Ալպիոնին զրահները անգամ փշրեց :

Հալածուած, վշտահար ժողովուրդ մըն էր որ արցունքով մեծցաւ :

Ահա թէ ինչու, սիրելի Հայրենակիցներ, կը խնդրեմ որ չմոռնաք օրուան Սուգը, — Ապրիլ 24ի օրը սուգ մըն է որ կը ներշնչէ մեզ, վիշտ մըն է որ միշտ կենդանի կը պահէ մեզ: Քաղաքական, ընկերվարական, համայնավարական թող ոչ մէկ գաղափար նսեմացնէ այն զգացումը, որ մեզ կը կապէ մեր նահատակներուն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Թոյլ տուէք, այստեղ, արձանագրել դիտողութիւն մը : Մեր ծեռունի Եկեղեցին, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, մանաւանդ այս վերջին տարիներուն, սովորութիւն դարձուց «հովանաւորել» ազգային հանդիսութիւններ խաչով ու խաչվառով, «Հայր մերով» ու «Պահպանիչով» :

Մեր բնաշխարհին մէջ, ժամանակին, սրբապղծութիւն կը համարուէր ծիսական որեւէ արարողութիւն կատարել եկեղեցիէն դուրս, նոյնիսկ սրբազան երգեցողութիւնները : Կրօնք կոչուած բանը դումարն է երկու բառերու, — հաւատք եւ խորհուրդ : Այս երկու բառերը կը պահանջեն շրջափակ մը «օծուած» ըլլայ : Այդ շրջափակէն դուրս՝ ամէն խորհուրդ կը կորսնցնէ իր ուժը, նշանակութիւնը, լրջութիւնը : Ահա թէ ինչո՛ւ պատրիարքներ կային, որ կ'արգիլէին Աւետարան «կարդալ» տուներու մէջ, բայց ոչ «քաղել» : Հիմա կնունք ալ կ'ըլլայ, պատարագ ալ կ'ըլլայ, ամէն բան կ'ըլլայ, ամէն տեղ: Եւ այսպէս հանդէսներ կ'ըլլան որ «Հայ մեր»ով կը սկսին, «Հօյ Նազանով» կը շարունակուին, պարերով կը տեւեն, «Պահպանիչ»ով կը փակուին : Հացկերոյթներ կ'ըլլան և «պարտապանաց» երկարութեամբ կը բացուին աղօթքներով՝ իբրեւ... «ափերիթիֆ», ու կը փակուին «պահպանիչո»վ՝ իբրեւ ... տիժեսթիֆ: Կը կարծեմ թէ փիւտէօրը չէ միայն որ կը պակսի, այլեւ ... էոիւտիսիոնը, որ կրնար մեր եկեղեցականները վերածել եթէ ոչ Ղեւոնդ Երէցներու, որոնք ռազմաշունչ ճառեր արտասանել գիտէին, այլ գէթ — աւա՜ղ — Հայ Սահակներու, որոնք բեմ կը բարձրանային, սիրուած հռետորներ կը դառնային, քաղաքական ճառեր կ'արտասանէին :

Կոմիտաս այցելեց Ատափազար : Եկեղեցիին մէջ, հակառակ ժողովուրդին թախանձանքին, մերժեց երգել «Կռունկը» : Զեղի բան մը կը խօսի$ այս պարզադ եւ ճիշդ հակառակը :

Եթէ մեր հանդէսները «հովանաւորող» եկեղեցականները կուգան մեզի «Հայր մեր» միայն ըսել, տասնմեայ Հայկակն ալ գիտէ ըսել ատիկա : Իսկ եթէ «Պահպանիչ» միայն կուգան ըսել, մեր գիւղին տէրտէրն ալ գիտէ ատիկա : Բիչէն չատ հասկցէք :

Շ. Ն.

ԵՐԵՒԱՆԻ "ԱՐԱՐԱՏ,,

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երեւանի «Արարատ» ֆութպոլի խումբին Ֆրանսայի բարեկամական մրցումները դասաւորուած են հետեւեալ ձեւով. —

Ա.— մրցում.— Փարիզ, Թուլուզի ԷՖ Սէի դէմ, Յունիս 1ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ : Տեղի կ'ունենայ նաեւ ուրիշ մրցում մը Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի (Ի· Ժ· Ա) եւ Ռէտ Սթար Օլէմփիք ռէզէրվին միջեւ :

Բ. մրցում.— Մարսէյլ: Օլէմփիք տը Մարսէյլի *դէմ Յունիս 4ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ :*

Տեղի կ'ունենայ նաեւ ուրիշ մրցում մը Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւ խումբին եւ Ա. ԷՍ Մազարկի միջեւ :

Գ. մրցում.— Լիոն: Օլէմփիք Լիոնէի *դէմ Յունիս 6ի երեկոյեան լուսարձակներու լոյսի տակ :*

ՅԻՇԵՆՔ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

Եւ դարձեալ Ապրիլ 24 ․․․ ։

Հայ մտքի նահատակութեան սգատօնըն է, որ պիտի կրկնեն մեր սերունդները տարէց – տարի, եւ դարէ – դար ․․․ ։

Կարո՞ղ էք գտնել համաշխարհային պատմութեան մէջ հաւաքական նահատակութեան աւելի ցնցող տեսարան մը, քան այդ կարաւանը հայ առաջապահ գործիչներու, որոնք ասկէ 19 տարի առաջ կատարեցին իրենց սգերթը դէպի հեռու անապատները ․․․ ։

Հայոց պատմութեան «Չարհուրանքի Թուականն» է այն։ Ինչ են անոր հանդէպ ֆրանսական «Անէ Թեռռիպլի» սարսափները՝ Վիկտոր Հիւգոյի հանճարեղ գրչով յաւերժացուած ․․․

Ժողովուրդի մը գլուխն էր, որ կը զատէին մարմինէն, նախ քան մարմինը յօշոտելը ։

Հարիւրաւորներ էին այդ եղակի Գողգոթայի ճամբուն վրայ ։ Գաղափարի աննկուն մարտիկներ՝ որ կ՚երթային անմահութիւնը գրկելու ամէնէն դաժան վախճանին մէջ։ Մտաւորականներ – մեծագոյն մասը ։ Զինուորներ գրչի ազատութեան ։

Ակնունի, — հայ ամբոխի զարդերէն մէկը, մեծ Արծրունիի գլխաւոր աշխատակիցը ։ Զօհրապ, Զարդարեան, — հայ գրականութեան, Հայոց մշակոյթի առաջնակարգ սիւներէն ։ Սիամանթօ, Վարուժան, — Հայ մարտական բանաստեղծութեան զոյգ իշխաններ ։ Վարդգէս, Խաժակ, Հրաչ, Սարգիս, Շահրիկ, Մինասեան, Գալֆայեան, Փաշայեան, Ստեփանեան, Մարզպետ, — հայ ազատագրական շարժման հինաւուրց ռահվիրաներ, հայկական «դետնայարկի» տաղանդաւոր քարոզիչներ ։

Ու չքեղ բոյլ մը երիտասարդ գործիչներու, գրագէտներու, — Բարսեղ Շահպազ, Գեղամ, Սեւակ, Բարթող, Փիլոս եւ քանի՜ փիլոններ ․․․ ։

Երեք յաջորդական սերունդներու ծաղիկն էր, որ տրորուեցաւ դահճի բիրտ ոտքերուն տակ ։ Վիհ մըն էր, որ բացուեցաւ հայ մտքի անդաստանին մէջ․ ահաւոր բաց մը, զոր կը զգանք ամէն րոպէ մեր կեանքի ու գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ ։ Փոքրիկ ազգի իմացական դէմքը մէկէն ի մէկ սաստ խոշտանգուեցաւ, խեղաթիւրուեցաւ այնքան բարձր արժէքներու կորուստով ։

Զանո՜նք չակել աւերածը, ճգտինք լեցնել բացուած վիհը ։ Ի՞նչ են ազգերը առանց գրականութեան, արուեստի եւ մշակոյթի ։ — Ազգ չեն արդէն ։ Տգէտ ու բիրտ մարդկային համախմբումներ են միայն ։ Նիւթ են առանց հոգիի ։ Նիւթական հարստութիւնը արժէքաւոր է, բայց անհունապէս աւելի թանկարժէք է հոգեւոր, իմացական հարստութիւնը ։ Մեծ մի գրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ դրամագլուխ մըն է ազգի մը համար ։ Աշխարհահռչակ խորհող մըն է, փիլիսոփայ Կառլայլ, որ օրին մէկը այս իմաստալից յայտարարութիւնն ըրաւ ․

— Ես աւելի կը նախընտրեմ, որ Անգլիան իր Հնդկաստանը կորսնցնէ, քան իր Շէյքսփիրը ։ Մէկը չոր, կոպիտ նիւթն է, միւսը միտքն է, հայրենիքի ոգին, որ կը ճառէ յաւերժօրէն աշխարհի բոլոր հորիզոններուն վրայ ։ Շէյքսփիր, մէկ հատիկ մարդ, հանճարեղ գրող, աւելի մեծ գանձ մըն է ամէն գիտակից Անգլիացիի համար, քան Հնդկաստանը, որ պատուանդանն է Մեծն Բրիտանիոյ նիւթական վիթխարի հարստութեան ․․․ ։

Այդպէս է իմացական արժէքներու կըշիռն ու հմայքը ։ Տեսէք թէ ինչպէս նոր, երիտասարդ ազգերը, որ երեւան կուգան պատմութեան բեմին վրայ եւ կ՚ուզեն պատուաւոր դիրք նուաճել քաղաքակիրթ ազգերու դերդաստանին մէջ, կը ճգտին ամէնէն առաջ այդ իմացական արժէքները ստեղծել ։ Տեսէք թէ ո՛րքան ջանք ու ճիգ կը թափեն անգամ Թուրքերը իրենց դպրոցին ու գրականութեան համար ․ կը ճգտին ազգ դառնալ, պատմութիւն ստեղծել, — պատմութիւն՝ ոչ միայն ռազմական արշաւներու, ջարդի ու թալանի, այլեւ ազնիւ մշակոյթի, ստեղծագործող ճիգերու ։ Այն Թուրքը, որու վրայ մենք սովոր ենք միշտ վերէն վար նայիլ, այսօր լուրջ քայլեր կ՚ընէ քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ ու նոյն իսկ սկսած է մեզ դերազանցել, մինչ մենք զբաղած ենք մեր կեղտերը մաքրելով, մեր ներքին Թուրքերու չհատակութիւնները խարանելով ․․․ ։

Լեցուցէ՛ք մեր նօսրացած շարքերը, երիտասարդ ընկերներ, ո՛ւժ տուէք Հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց եւ մի մոռացէք — մեռելները ։ Ականջ դրէք այս միւս խոշոր աշխարհահռչակ խորհողին՝ ընկերաբան Օգիւստ Կոնտին, որ կ՚ըսէ թէ մարդկութիւնը, ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ քան ողջերէ ։ Յիշեցէ՛ք, յիշեցէք մեռելները ։ Ապրիլեան, Մայիսեան, Յունիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները ։

Մենք, որ աւելի «բախտաւոր» եղանք ու ճողոպրեցանք համայնաւեր խորշակներէն, պատուի ու խղճի պարտք մը ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն, ճիգերէն բանիւ մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն ։ Հազարաւորներ են անոնք, որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը հարազատ ժողովուրդին եւ կորան անյայտ խորշերու մէջ, անթաղ եւ անշիրիմ ։ Բայց որպէսզի մեզմէ ետքն ալ անոնց յիշատակը ճգուի դարէ դար, սերունդէ սերունդ, պէ՛տք է որ գրուին անոնց գործերը, պէ՛տք է որ պատմուի անոնց կեանքը ։ Չունինք ազգային սրբատաճար մը, ուր ամփոփէինք նշխարները մեր մեծ դէմքերուն, չունինք «Անյայտ զինուորի» դերեզման մը, որու շուրջը ծնրադրութեան թափօր ընէին երախտագէտ բազմութիւնները ։ Մեր հաւաքական պաշտամունքը կարող ենք միայն արտայայտել գրչով ու խօսքով, կենսագրական հատորներով, հրապարակային հանդէսներով ։

Սրբազան պարտք մը՝ որ կը ծանրանայ գաղութներու Հայութեան վրայ ։

Հայրենիքը ոչինչ կարող է ընել ։

Հայրենիքը զրկուած է իր մեծագոյն զաւակները սիրելու եւ պատուելու իրաւունքէն ։

Հայրենիքի մէջ պառկած արիներու գերեզմանները մոռացութեան խոտով կը ծածկուին եւ անոնց անխօս բնակիչները պաշտօնական գրականութեան մէջ կ՚ամբաստանուին ու կ՚անարգուին ։ Այդպէս կը թելադրէ կարմիր զօլոններու ընկերային – բարոյական աշխարհահայեացքը ։ Բայց մենք ալ 700·000 ենք, թերեւս շատ աւելի, մեր լայնարձակ գաղթաշխարհի մէջ, մենք ալ ուժ մըն ենք ։

Դուք, հարիւրաւոր երիտասարդ մտաւորականներ, ցաք ու ցրիւ աշխարհի բոլոր անկիւններում, չափահաս որբեր, գաղափարական անվթար ուժեր, որ ունիք գրիչ, շնորհք ու տաղանդ, որ դեռ կ՚ապրիք հայրենի յիշատակներով, որ կ՚ոգեւորուիք մեր անմահ լեգէոններու գործերով եւ կ՚ուզէք ապրիլ անոնց պէս ջինջ անձնուրացութեան ու վսեմ խենթութեան վայրկեաններ, — դուք էք որ պիտի ցրուէք անարգ մամուռը այդ խնկելի գերեզմաններուն շուրջ, դուք էք, որ պիտի հանէք մեր երախտաւոր գործիչները մոռացութեան անդունդներէն եւ իրենց թովիչ պատկերներով ցուցարերէք Հայոց աշխարհին ․․․ ։

Վայրենի ցեղերն անգամ իրենց ողջ ու մեռած հերոսներու պաշտամունքն ունին, զոր հէքեաթային զրոյցներով համեմած կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ ։ Գիտեմ, աւա՜ղ, պիտի ըսէք, որ կան տարրեր մեր զարմանալի ցեղին մէջ եւս, որոնց բարոյական մակարդակը այդ վայրենիներէն ալ ստոր է, կան մարդիկ, անխիղճ եւ անարգ մարդիկ, Թուք ու Նողկանք մարդիկ, որոնք թշնամու ցնծագին աղաղակներուն մէջ հայրենի սրբութիւնները կը պղծեն, Ապրիլեան նահատակներու դրօշը կը պատռեն եւ ցեխերուն մէջ կը նետեն ․․․ ։

Կ՚անցնին անոնք ալ, հայ ցեղի այդ թշուառական վիժուածքները կ՚անհետանան տրորուելով ժամանակի մաքրագործող ալիքներուն մէջ ։ Թողէք ժանգոտած հոգիները եւ կատարեցէք ձեր պարտքը հանդէպ գաղափարի նահատակներուն ։

Անոնք, մեր նահատակները դերագոյն արդարացումն են աշխարհի առջեւ, մեր չքեղագոյն տիտղոսը յառաջադէմ, պատուաւոր ու կիրթ ազգի մը ։

Կատարենք մեր պարտքը հանդէպ մեր մեծ մեռելներուն, եթէ չենք ուզեր, որ պատմութիւնը սեւ ապերախտութեան կընիքը դրոշմէ մեր ճակատներուն ։

Մ․ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(«Երկունք», բացառիկ թիւ, 1934 Ապրիլ) ։

ԽՕՍՔ ՍՈՒԳԻ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ոտքի՛ ։ Բանակն է կ՚անցնի ։

Հեռուներէն կուգայ ան, բաչերը հովին ։

Կուգայ սրարշաւ, մռնչելով, գոռալով, ինչպէս կատաղած վոհմակ վիրաւոր գազաններու՝ որոնք խլել կ՚երթան իրենց պղծուած որջը, ինչպէս զարհուրած ամբոխ՝ որ կ՚երթայ Աստուածներուն դահը սարսել եւ եւ ուզել դրախտը ․․․ ։

Ոտքի՛ ։ Բանա՛կն է կ՚անցնի ։

Ինչպէս հեղեղը, որ լեռնէն կ՚իջնէ, զարնուելով ժայռերուն, փշրուելով, փըրփրելով, ինչպէս ամեհի ջրվէժ՝ որ կը քանդէ թումբերը ու ժայռերուն ծոցէն ճամբայ կը պեղէ, բանակը կուգայ՝ ժայռերը փշրած, հեղնելով ժայռերը որ ճամբան կը գոցեն ։

Ոտքի, ։ Բանա՛կն է կ՚անցնի ։

Ինչպէս մրրիկը որ մարդոց ուժը կը հեղնէ ու ցեղերուն հպարտութիւնը, բանակը կուգայ դարերը շալկած, կոխոտելու գալոց դարերը ․․․ ։

Համրանք չունի ան ։ Ի՞նչ փոյթ համրանքը, երբ հրդեհ կայ ամէն մէկուն ներսը, կսկիծ ու ցասում ։ Դարեր քալեց ան, ու դեռ կը քալէ ։ Ի՞նչ փոյթ թէ չատերը խոնջ կ՚իյնան ճամբան, եւ ուրիշները շարքը կը լքեն ։ Բանակը կ՚անցնի միշտ թարմ, ու միշտ սէգ ։ Ինկողներուն տեղ նորերը կուգան, ու առջեւէն միշտ կը քալէ Ջահը ։ Դարերը չկրցան մարել զանիկա, ու անոր բոցէն ցեղեր չքացան ։ Ջահը առջեւէն՝ բանակը կ՚անցնի բաչերը հովին ։

Ի՞նչ փոյթ թշնամին որ դարանակալ կը սպասէ ճամբան, ու կը շարժէ իր գաւազանը մանգաղը, որպէսզի հնձէ քաջերը որ կը քալեն առջեւէն, ջահերը բռնած ։ Կ՚անցնի բանակը մահը հեգնելով, եւ անգոսնելով թիւը թշնամիներուն ։ Կ՚իյնան քաջերը, ու ջահը ձեռքէ ձեռք կ՚անցնի ։ Ջահը առջեւէն՝ կ՚անցնի բանակը ։

Օ՜, յոգնած է ան, բայց պիտի չկենայ ։ Վիրաւոր է ան՝ բայց պիտի թոյլ չտայ որ դառն իր վէրքը կապեն ։ Ան միշտ պիտի քալէ ։ Օ՜, թող միտքը դառն, փոյթ չէ՛, զոհերը զորս ճամբան թողուց, ու ժայռերը զորս պիտի մագլցի՝ զոհեր ձգելով ամէն մէկ քայլին ։ Ան միշտ պիտի քալէ, զոհերը ճամբան ձգած, ջահը մի՛շտ առջեւէն ։

Ո՞ւր ։ Սուգի օր չունի երբեք ան ։ Իր մեռելներն է որ կուզան պահ մը իր մէջ արթննալ, իր ներսը նոր տեսիլք վառել ․ կուզան խարանել դասալիքները, կուզան սիրտ տալ յուսահատներուն ։ Եւ կուզան իր ներսը նոր կրակ թափել՝ որպէսզի տոկայ երբ մագլցի ժայռերը, ու կարենայ հասնիլ կատարը ուխտուած լերան, որ դեռ հեռուն է ․․․

Ոտքի՛ ։ Բանա՛կն է կ՚անցնի ․․․ ։

Յ․ Ճ․ ՍԻՐՈՒՆԻ

(«Երկունք», բացառիկ թիւ, 1934 Ապրիլ)

Ի՞ՆՉ ՇԱՀԵՑԱՆՔ ԿԱՄ ԿՈՐՈՒՍԻՆՔ

Հայկական շարժումին անյաջող ելքը եւ յառաջ եկած ջարդերը ամբողջովին Ազգային Դատին տոմարին կորուստի կողմը դրելու չենք ։ Անոնք երկրագործին ցանած սերմին կը համապատասխանեն, որոնք օր մը շահ մը, արդիւնք եւ հունձք մը պիտի տան ։ Հիմա Հայուն ցանելու ժամանակն է, արիւն ու խօսք կը ցանենք, առանց որուն հունձքը անհնար է ։ Իրաւ է թէ Հայը դարերէ ի վեր արիւն թափած է, գուցէ աւելի արցունք քան արիւն, բայց այդ ստրկութեան մէջ եւ ստրկութեամբ թափուած արիւն էր ։ Ազատութեան համար արիւն թափել նոր սկսաւ Հայը, որ անշուշտ իր հունձքը պիտի ունենայ, բայց ոչ ոմանց կարծածին չափ շուտ ։ Եւ արդէն հիմակ ալ այնպիսի ուրախալի երեւոյթներ յառաջ գալ սկսած են, որ Հայկական Դատով ամէն հետաքրքրուողի ուշադրութեան արժանի են ։ Մենք մի քանին կը յիշենք, եւ ամէն մէկը իր հասկցածին համեմատ կրնայ երկարել այս ցանկը ։

1․— Հայկական Շարժումին եւ նոյնիսկ ջարդերուն յառաջ բերած մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող կէտը քաղաքական է ։ Եւրոպական մեծ պետութեան եւ ժողովուրդի մը յայտնապէս եւ ազդու կերպով Հայկական Խնդրոյն մէջ մտնել եւ Հայոց նպաստաւոր, Հայոց պաշտպանի դիրք բռնելն է ։ Անգլիոյ պատիւը խնդրոյ տակ է մեր դատին մէջ ։ Ասոր կարեւորութեան վրայ չափէն աւելի չենք կրնար ծանրանալ ։ Ասիկա ըսողը միայն Հայ մը չէ, բոլոր Անգլիացիք, ո՛ր կուսակցութեան ալ պատկանին, այսպէս կը զգան եւ այսպէս կ՚ըսեն ։ Իրենց պատիւը մեզի համար ոտքի տակ առնուած է ։ Ասիկա զրաւական մըն է, նաեւ մեզի համար, որ այդ պատիւը չակել պիտի ջանայ Անգլիա ։ Երանի թէ, սակայն, կարենայինք այնչափ զգոյշ վարուիլ որ առիթ չտայինք Անգլիոյ, մեր ո՛րեւէ արարքին համար, գայթակղելու կամ իր պատուոյն մեզմով ալ արատաւորուելու վտանգ տեսնելու ։ Ո՛չ ալ, միւս կողմէ, որեւէ կերպով ընդհանուր Եւրոպիոյ մէջ Հայոց նըպաստաւոր եւ բարեկամական զգացումները վիրաւորող ընթացքի մէջ գտնուէինք ։ Այս մասին արտասահմանի Հայոց վրայ մեծ պատասխանատուութիւն կը ծանրանայ ։

2․— Ջարդերուն պատճառով է որ Հայկական Հարցը այնչափ մօտէն եւ այնչափ սուր հանգամանքի տակ ճանչցուեցաւ Եւրոպայէն, որ շատ ականաւոր անձնաւորութիւններ Հայոց նպաստաւոր, եւ համակիր դիրք մը բռնեցին, որ ընդհանուր ժողովուրդը Հայուն վրայ տեղեկութիւն ստացաւ, անոր վրայ ուշադրութիւն դարձուց, Հայուն ո՛վ ըլլալը, անոր յատկութիւնները, կարողութիւնը, ձգտումները եւայլն հասկցաւ եւ գնահատեց անոր պատմութիւնը եւ ուսումնասիրեց երկիրը ։ Ասոնք ժողովուրդի մը ազատագրութեան ճամբուն վրայ շատ կարեւոր քայլեր են, զորս մէկ դարու մէջ հազիւ թէ կը կարողանայինք առնել խաղաղասիրական միջոցներով ։ Մանաւանդ մեզի պէս անծանօթ, Ասիոյ մէկ անկիւնը կըղզիացած, Եւրոպիոյ հետ ոչ մի կապ ունեցող ժողովուրդի մը համար այս ճանչցուելու հարկը անհրաժեշտ է ։ Մինչեւ հիմա Թուրքիոյ լուծէն ազատագրուող ամէն այդ կա՛մ Եւրոպիոյ մէջ է, կամ կէս կը գտնուի եւ ճանչցուած է ։ Յոյները իրենց փառաւոր անցեալովը ծանօթ էին Եւրոպիոյ եւ սիրելի ։ Յունարէնը ամէն բարձրագոյն դպրոցի մէջ կ՚ուսուցուէր, քիչ թէ շատ կրթութիւն ստացած մէկը յունական գրականութեամբ սնած էր ։ Ուստի եւ բնական էր որ համակրէին անոր ։ Նաեւ Յոյները Եւրոպիոյ մօտը եւ ծովային ժողովուրդ մը ըլլալով իրենց նաւերու եւ վաճառականութեան միջոցով Եւրոպիոյ հետ անընդհատ յարաբերութեան մէջ էին ։ Ինչ որ չէր Հայոց պարագան ։

3․— Ջարդերը, թէեւ իրենց անհրաժեշտ հետեւանքը եղող գաղթերու պատճառով, Հայերը կը հեռացնեն իրենց բընաշխարհէն, բայց այդ չարագուշակ գաղթերն ալ իրենց բարիքն ունին ։ Ասով նոր նոր հայկական կեդրոններ գոյացան, — Ամերիկա, Պուլկարիա, Եգիպտոս եւն․, որոնք կարելի է ապագային Մայր Հայրենիքի զօրաւոր նեցուկներ ըլլան, ինչպէս եղան արտասահմանի Յոյները Յունաստանի համար ։ Այդ ցրուած Հայերը ամէն տեղ կարեւոր դիրք բռնած են եւ վաճառականութեան մէջ յառաջ կ՚երթան ։ Ասիկա ալ ուրիշ կապ մըն է Եւրոպիոյ հետ ։

4․— Ջարդերէն ետք դաստիարակութեան աւելի մեծ եռանդ մը յառաջ եկաւ ։ Թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ, Եւրոպիոյ մէջ հայ ուսանողաց թիւը աւելցաւ ։ Ամէն երկրի համալսարան լեցուեցաւ հայ ուսանողներով եւ կազմուեցաւ Ուսանողաց Միութիւն մըն ալ ։ Ասոնք ուրախալի երեւոյթներ են եւ ապագային հակահայ քաղաքականութեան արդիւնք ։

5․— Իսկ աւելի մեծ արդիւնք մըն է ընդհանուր գրականութեան զարգացումը մը ։ Թուրքիայէն դուրս հրատարակուող հայերէն թերթերը իրենց թիւով, նիւթոց ճոխութեամբ եւ զանազանութեամբ խիստ հետաքրքրական են ե քաջալերական երեւոյթ մը կը պարզեն ։ Ամէն կողմ հայ գր

ՆԻՒԹԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
(ՉԷԶՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

«Խորունկ վիշտերը ծովու ջուրերուն պէս են, կ՚առաջանան, կը քաշուին, բայց վերադառնալու եւ միշտ աւելի խորը պեղելու համար»։

Հ. ՍԵՆԿԻԷՎԻՉ

Ապրիլեան Եղեռնի յիսունեւերկու տարին լրացաւ արդէն։

Դեռ երէկ էր կարծէք։

Ու խորհիլ որ տակաւին կան մարդիկ, որոնք առանց խղճահարութեան՝ կը համարձակին թելադրել .— Մոռցէ՛ք ··· մոռնա՛նք···

Մարդկային ցաւերու եւ ուրախութեանց անհաղորդ եւ անտարբեր, միայն իրենց սեփական շահերը չմոռցող, հոգեկան հիւանդներ են անոնք։

Մինչդեռ, երբ խորհինք լուրջ ու հանգարտ մտքով, ու մտաբերենք նիւթական, բարոյական եւ ֆիզքական անհաշուելի կորուստները, որոնք թշնամին պատճառած է մեզի դարեր – դարերով, այլ մանաւանդ պատկերացնենք դարու ամենամեծ հրէշային ոճիրը, որ գործուեցաւ բաց երկնքի տակ, օր ցերեկով, մեղսակցութեամբ քաղաքակիրթ աշխարհին, մեր միլիոնաւոր հարազատներուն չարաչար նահատակուիլը ո՛չ թէ մոռնալ, այլ մոռնալու մասին խորհիլն իսկ ոճրային կը համարինք հայ մարդուն համար։

Ա՛խ, ի՞նչպէս, ո՞նց մոռանալ
Արհաւիրքն այն օրերի։
— Աշխարհքում ով մոռանայ,
Ջուխտ աչքով թող քոռանայ···

Անզուսպ պոռթկումն է սա մեր բանաստեղծներէն Պարոյր Սեւակի՝ վիշտին բոցերովը լուսաւոր ու թեւաւոր իր գրչին տակ, որ կը թուի օրհնութիւն մը հոգեպարար ու ամոքիչ այրուած սիրտերու։

Այսպէս է որ Ապրիլեան Սուգը դրոշմուած է համազգային երախտագիտութեան եւ յարգանքի կնիքով, ու վաւերացուած՝ նահատակներու սուրբ արիւնով։

Եւ այսպէս է որ Սրբոց Նահատակաց պաշտամունքին նուիրուած օրը, Օր Մեծարանքի, օծուն է սփոփարար շունչովը մեր վիրաւոր եւ հրաշագործ հայրենիքին։

×

Ոգեկոչել մեր անմահներուն յիշատակը, յարգել ընթերցող, եւ անտեսել մեր որբացած որդիները, մեղանչում է պարզապէս։

Սովորական որբեր չէին անոնք։ Մահը աչքերովը տեսած եւ ապրած անոր բովանդակ Զարհուրանքը, իրենց անմեղ մանկութիւնը խամրեցուցած բորենիներու յարկերուն տակ ու անոնց պիղծ դիրկերուն մէջ ··· ողջ նահատակներ չէի՞ն անոնք ալ։ Անոնցմէ հազարաւորներ նետուած անծանօթ ճամբաներու վրայ՝ կորսուեցան, Ջարդին պատճառով չէ՞ր···

Մեր նիւթին անցնելէ առաջ, յիշողութիւններ թարմացնելու համար, երկու խօսքով տանք Չէզոք Տունի պատկերը։

Չէզոք Տունը շէնք մըն էր, Պոլիս, Շիշլիի պողոտային վրայ։ Կը ծառայէր իբրեւ կայան ազատագրուած որբերու։

Ունէր երկսեռ Յանձնախումբ մը, որ պիտի ստուգէր որբերու ինքնութիւնը։ Ընդհանուր հսկիչ Տիկին մը եւ ծառայող պաշտօնեաներ, մայրեր եւ քոյրեր։ Կամաւորներու խումբ մը, ընտրուած եւ վաւերացուած Զաւէն Պատրիարքին կողմէ, կը վայելէր պատրիարքարանի հովանաւորութիւնը։ Դուռը շղթայուած էր ցերեկ – ցերեկ, վստահելի դռնապանի մը հսկողութեան տակ, որ կը բանար իրաւասու անձնաւորութիւններու· մասնաւոր նշանի մը վրայ։

Ահա Չէզոք Տունը։

Մեր որբախոյզներու կեանքին գնովը ազատագրուած որբերը սարսափով ու սրտատրոփ հեծկլտուքով կը մտնէին Չէզոք Տունէն ներս։ Իրենց թուրք «տէրերը» կասկածին թոյնը հոսեցուցած էին անոնց մատղաշ հոգիներէն ներս, համոզելով թէ «կեավուրները սպաննեցին ձեր ծնողքը, որովհետեւ թուրք էին, եւ հիմակ ալ եկեր բանի ձեզ կը փախցնեն, չհաւատաք անոնց խօսքերուն, անոնք ձեզ պիտի մորթեն, պիտի խեղդեն եռացած ջուրի կաթսաներու մէջ, պիտի սպաննեն ձեզ»։ Ու տակաւին իրենց ջարդարարի մասնագիտութենէն մարմին փշաքաղող մանրամասնութիւններ, վերջին անգամ մըն ալ դիտելու համար սոսկումն ու զարհուրանքը բիւր անգամ խաչուած մեր որդիներուն։

Այս մասին որչափ գրուի, չի բաւեր ներկայացնելու կամ նկարագրելու ճշգրիտ պատկերը իրականութեան։ Այսքանը, իբրեւ նիւթ Հայոց Պատմութեան համար։

×

Չէզոք Տունէն անցնող մեր բեկորներուն մէջ բացառիկներէն էր «Ահմէտ»ը։ Տարիքէն աւելի լուրջ, տասնամեայ այս պատանեակը կասկածին տառապանքը չունեցաւ երբեք։ Ցողնած դէմք մը միայն, ուր որբութիւնը դրած էր իր անջնջելի դրոշմը։ Իսկ ինչ որ զինքը աչքառու կը դարձնէր տղոց մէջ, աղօթքի իր հանդամանքն էր։ «Ահմէտ» կը չէզոքանար տան մէկ անկիւնը, կը սփռէր լաթի կտոր մը, որուն հետ կը վարուէր իբրեւ սրբազան առարկայի, ու նստելով ետեւ ծալլուած կարճըլիկ սրունքներուն վրայ, ձեռքերը ծունկերուն պահպանակ՝ կ՚օրօրուէ՛ր ու կ՚օրօրուէր, նուրբ շրթները պըտ – պը – տացնելով անդադար։ Երբ անցնող մը ըլլար սրահէն, առանց խանգարելու իր աղօթքը՝ «Ահմէտ» ձայնը կը բարձրացնէր, Եա՛ իլահի ···

Այսքանը կը լսէինք միայն։ Նամազի բառերուն մնացեալը ի՛նչ էր եւ ուր կը կորսուէր, չէինք գիտեր ···

Այսպէս շարունակեց «Ահմէտ» թրքական սովորութիւնները, օրը հինգ անգամ եւ վեց ամիս կանոնաւորաբար։ Եւ ամէն աղօթքէ ետք, առանց մոռնալու, ինքնիրեն կը յիշեցնէր բարձրաձայն .— Էլհամտուլլահ, պէն միւսլիման օղլու միւսլիմանըմ··· (Փառք Աստուծոյ, ես իսլամի զաւակ իսլամ եմ, այսինքն Թուրք եմ)։

Նամազէն ետք՝ կը մօտենայինք խիստ փափկանկատութեամբ, զգուշանալով հակազդեցութենէ։ Կը դիտէինք թարմ աղօթքին տպաւորութիւնը «Ահմէտ»ի աչքերուն մէջ, ուր մէվլէվիներու գինովութիւնը կը նշմարուէր, արտայայտուած այնքան ճարտարօրէն, որ մի գուցէ կեղծիքը վերիվայր շրջէր իր ծրագիրը .— Չհեռանալ Չէզոք Տունէն։

Մեր տարաբախտ բեկորներուն ապրած կեանքը, խաթարած էր անոնց մանկական պարզ, վճիտ հոգիները, եւ խորամանկ դարձուցած էր զանոնք։ Բայց ոչ մէկը յաջողեցաւ «Ահմէտ»ին չափ երկար եւ իր տարիքին անհամեմատ պահել կամքին կորովը։

Խառնուածքով պաշարին, խաղաղասէր էր մեր որբուկը։ Տղոց մէջ պատահած փոքրիկ վէճերու ինքնակոչ դատաւորը կը դառնար եւ կ՚արժեցնէր իր հանգամանքը, յորդորներուն տալով հանդիսաւոր կերպարանք։

Եւ «Ահմէտ»ին վճիռին կը համակերպէին ամէնքը։

Միայն անոր ձայնը կը բարձրանար, երբ կատակել ուզէին չարաճճի ընկերները։ Անոնք գիտէին թէ Ահմէտ իր սեփականութիւններուն վրայ կը դողար, ըղդեսները կը պահէին, գլուխէն անբաժանելի «քէփ»ը կը թռցնէին։ Բայց երբ ծաղիկները փրցնել ձեւացնելով ածուին մօտենային, այլեւս կը լրջանար Ահմէտ։

Հետաքրքրական էր այդ միջոցին անոր սաստելու իշխանական շեշտը .— Չոճուգլար, նէ՞ զէմանա գատար սիզ լաֆ անլամայաճագըսընըզ ··· Ալլահ, Ալլա՛հ·· հիչ պիր շէյին գըյմէթինի պիլմիյորսունուզ, Վա՛լլահի ··· (Մինչեւ ե՞րբ խօսք պիտի չհասկնաք, Աստուած վկայ, բանի մը յարգը չէք գիտեր)։ Վերին աստիճան արժանապատուութեան տէր՝ այս տղուն բերանէն չլսեցինք դառնութիւն մը իր կեանքի մասին։ Չպատմեց։ Չյուզուեցաւ ամենեւին։ Ներելի՞ է գանգատիլ ապրած միջավայրէն ուր, չորս տարի, «Ահմէտ, օղլում ···» ըսելով պահած էին զինքը։

Պոլսոյ հիանալի առաւօտներէն մէկն էր։ Հարկ եղաւ Չէզոք Տուն հանդիպիլ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
(ՀԱՏՈՒԱԾ)

— * —

Խնկապարոյր իմ հոգւոյս տապանակէն, տարին օ՛ր
Մը փոնէ դուրս կը հանեմ կաւէ սափոր մը պարզուկ,
Կաւէ սափոր մը՝ որուն կողերուն մէջ դաշնոլոր,
Անիւն մը սուրբ կը յառնէ ու կը մրխա՛յ գաղտասուգ։

Յաւերժութեան բուրգերէն պեղուած մասո՛ւնքն այդ անգին,
Կարօտաբաղձ կը գրկեմ, կը համբուրեմ լալագին,
Ու կը խօսինք իրարու, ինքը՝ լեզու, ես՝ ականջ,—
Արցունքներո՛ւ պէս անուշ մեր բարբառով մեծասքանչ։

Ու կը կասի ժամանակն, իր հետ հոգի՛ս ալ առած,
Ու դէպի ե՛տ կը շրջի խելայեղ սլա՛քը ժամուն,
Կը դառնայ հի՛ն հին, լուսնի սկաւառակին վրայ սառած,
Ու կը դադրի։ Կը թրթռա՛յ չուկէտին հուսկ հասնելուն։

Այսպէս, ամէն Ապրիլի գիշերաշուք միջինքին,
Երբ մայիսներ կը մարին գռհարանէ գռհարան,
Հիւրընկալ հիւղն երբեմնի, — արեւապա՛շտ իմ հոգին —
Աստուածատո՛ւն մը կ՚ըլլայ՝ ուր անմահնե՛ր կ՚արթննան։

×

Ահաւասիկ կը քալեն անոնք, անգէտ աղէտին,
Ու սրտերնուն մէջ կ՚երգէ դեռ անաւարտ մեղեդին։

Գեղածիծաղ ափերէն դէպ անծանօթն ու հեռուն
Կ՚երթան, ակութ մը կարօտ վառած իրենց կուրծքերուն։

Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Տղաքը շրջապատուած հսկիչ Տիկնոջմով, ինչպէս միշտ, կը դիմաւորեն մանկական քաղցր ժպիտներով։ Կ՚անդրադառնանք որ Ահմէտ բացակայ է։ Քիչ ետք, պարտէզին դուռնէն կուզնի կուզ վազելով կուգայ, թարմ մանիշակներու փունջ մը ձեռքը։ «Մայրիկէ ակաւ» ըսելով կը ճեղքէ տղոց շրջանակը, կ՚անցնի առաջ ու, ծաղիկը հասակէն վեր բարձրացնելով, «ասիկա քեզի, մայրիկ» կ՚ըսէ, գոհունակութեան քաղցր ժպիտով մը։ Բնաւ չեմ յիշեր թէ փունջը որչափ ատեն մնաց որբուկին ձեռքը, նոյն դիրքով։ Ու չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար չկրցայ դրկել – համբուրել այս խոհական տղեկը, հոտոտել իր ծաղիկը։ Սակայն կը յիշեմ ու կը զգամ յուզումը այն րոպէին՝ երբ աներեւոյթ ձեռքեր պրկեցին զիս, դառնօրէն։

Մայրերը դժուար կը դիմանան այսքան երջանկութեան։ Տիկին Բաջեան հիացած, զարմանքով, կ՚ըսէ .— Տղաս, անո՞ր համար է որ խստիւ կը պահպանէիր ծաղիկներդ։

Փոքրիկը կը ժպտի վարդագոյն ժպիտով մը։

Բայց ի՞նչպէս նկարագրել որբերուն տրամադրութիւնը, որոնք ընձուած՝ չէին գիտեր թէ ուր պահեն իրենց գլուխները։ Իրենք ինչո՞ւ չկրցան խորհիլ նման բան մը։ Իրենք ալ գոյնզգոյն աղուոր ծաղիկներ ունէին սեփական ածուներու մէջ, ափսոս ···։ Մտածումը տրտմեցուց մեր ազնիւ բեկորները։ Եւ որպէսզի միտքերը ցրուենք, մանիշակները հատիկ հատիկ կը բաժնեմ տղոց, որոնք դժուար կ՚ընդունին։ Կը բաժնեմ Բաջեան եւ Շողակաթ մայրիկներուն, բոլորին։ Քանի մը հատ կը պահեմ ընկերուհիներուս համար, իբրեւ թանկագին յիշատակ։

Ա. ՇԱՀԱՄԵԱՆ

(1 Տար.)

բականութիւնը մեծ դեր մը կը կատարէ։ Միայն Փարիզի մէջ այսօր գուցէ Պոլսոյ հայ թերթերուն չափ թերթ կը հրատարակուի եւ հարկաւ ատոնց ամէնքն ալ բաժանորդ եւ ընթերցող ունին։ Այս թերթերը ամէնքն ալ քիչ թէ շատ ազգային են։ Մեռելութեան երկրին (Թուրքիայէն) դուրս ազգային շունչ մը կ՚ընթանայ ամբողջ արտասահմանի հայ գրականութեան մէջ։ Ընթերցանութիւնն ալ թերթերու թուոյն համեմատութեամբ կ՚աճի։

6.— Իսկ երկրին մէջ, թէեւ մեռելային լռութիւն մը կը տիրէ, սակայն այս հանրական աղէտները համերաշխութեան եւ փոխզոհութեան ոգի մը յառաջ բերին հայ ժողովուրդին մէջ։ Ամէն դասակարգի եւ գաղափարի տէր Հայեր այսօր համակարծիք են թէ Թուրքին հետ հաշտութիւն հնար չէ, թէ Թուրքը միայն իրեն դէմ ապստամբողը չէ որ պատժել կ՚ուզէ, այլ անխտիր ամէն Հայ։ Համիտին հալածանքները հայրենասիրութեան հուրը աւելի արծարծեցին ազգային սրտին մէջ, եւ թէեւ արտաքնապէս չարտայայտուիր տակաւ, բայց ներքնապէս կարծուածէն աւելի խոր զգացուած է։ Վտանգներ, ճգնաժամեր նկարագիրը կը շինեն, կը զօրացնեն։ Նոր սերունդ մը արհաւիրքի մէջ յառաջ գալով վտանգներու, դժուարութիւններու վարժուեցաւ, անոնց դիմագրելու կերպերը սորվեցաւ։ Արիւնի, մահուան եւ զէնքի անվարժ ու վախկոտ մարդիկ զէնքի հետ խաղալ սկսան, սիրտ եւ ոգի առին, մահն ու արիւնը անարգել սկսան։ Առաջ Թուրքին առջեւ քծնիլ, անոր ամէն ըսածը ընդունիլ իբր պատգամ եւ հնազանդիլ սովորութիւն էր։ Իսկ այժմ Հայուն երեսը պատռեցաւ, եւ հլու հպատակութիւնը մէկդի դրաւ։ Իր պարտականութենէն զատ նաեւ իրաւունքներ ունենալ ալ հասկցաւ եւ զանոնք պաշտպանելու ետեւէ եղաւ։

7.— Հայկական Շարժումին առաջ բերած վերջին մէկ արդիւնքն ալ հայ անձնուէր զինուորներու երեւումն է (ֆետայի)։ Դարերէ ի վեր թշնամիին դէմ կուրծք տալով յայտնի համարձակ կռուիլը մոռցած Հայը այսօր իր ծոցէն այսպիսի կամաւոր անձնուէր երիտասարդներու խումբեր հանեց եւ կազմակերպեց, ինչ որ շատ նշանակալից երեւոյթ մըն է։ Երբ հայրենիքի այս կտրիճներուն կռուոյ դաշտին կամ կախաղանի վրայ նահատակուելուն լուրը կը ստացուի, ամէն ոք կ՚ափսոսայ այսպիսի կորուստ մը, բայց լաւագոյն օրերու եւ Հայ Դատին աւելի յուսալից մէկ շրջանին պահուած տեսնել կը փափաքի այդպիսի հերոսները։ Այլ սակայն չի կրնար իր զարմանքը եւ հիացումը զլանալ հայրենիքի համար զոհուող այդ քաջ նահատակներուն։

Այո՛, յարգանքի եւ պաշտամունքի սրբազան պարտականութիւն մը ունի կատարելու Հայը, մանաւանդ արտասահման՝ օտարացած, եւ գուցէ վտանգէ զերծ ըլլալով՝ սին խօսքերով (եթէ ոչ կռիւներով ու վէճերով) ժամանակ մսխող Հայը, այն բոլոր հայ զինուորներուն հետ, ո՛ր կողմին եւ դրօշին ալ վերաբերին, որ անձնուիրաբար Հայ Դատին տուին ինքզինքնին եւ քաջ նահատակներ հանդիսացան։ Դարերէ ի վեր ստրկութեան վարժուած ազգ մը՝ երբ աննպաստ հանգամանքներու տակ իսկ այսպիսի արժանաւոր զաւակներ յառաջ կը բերէ եւ այսպիսի զոհաբերութեանց կարող կը հանդիսանայ, այդ ազգը կարծուածէն շատ աւելի յառաջացած է եւ այլեւս ստրուկ մնալու դատապարտուած չէ։ Անիկա արժանի է ազատութեան եւ ազատութիւնն ալ ստուգապէս շատ հեռու չէ։

Հանգի՛ստ, ուրեմն, մեր Հայ Նահատակաց ոսկորներուն, եւ յարգանք անոնց քաղցր յիշատակին։

ՓՐՈՖ. Կ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Նիւթերու առատութեան պատճառով՝ բազմաթիւ յօդուածներ, որոնք մեզի ղրկուած էին «Ապրիլ 24ի» այս թիւին համար, յետաձգուած են ու պիտի հրատարակուին շաբթու մէջ։

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման Հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 14 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ - 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով :

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878 - 27 - 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 - 17 - 74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սէնդար Մօնբօլօնէն ժամը ճիշդ 7.45ին :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, այս Երկուշաբթի, ԱՊՐԻԼ 24, ժամը 18ին :

Հաւաքոյթ Թեռ - փլէն - Շան դ'ԷլիզէՖրիէտլանտ :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր խուռներամ ներկայութեամբ ցոյց տալ թէ կը յարգէ իր նահատակներու յիշատակը :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւնեան Լեւոն, հօր անունը Յարութեան Գէորգ, մօր անունը Մաքթա : Մեկնած 1929ին Թիֆլիզէն ծնեալ Թարէ գիւղաքաղաք, Վրաստան, եղբայրներուն անունը Զաքար : Սուրէն, քրոջը անունը Մարուսյա : Գրել Անտոնեանի, 17 Ավընիւ տէ գ'Աքասիա, 92 ՔԼԱՄԱՌ :

OFFRE D'EMPLOI

Secrétaire-dactylo confirmée est demandée par société commerciale à Pantin.
Parfaite connaissance du français commercial et un peu d'anglais.
Ecrire au journal qui transmettra.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 - 30 - ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) : Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու : Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրետա, գեղատեսիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ : Աղուոր ճաշ :

Ապրիլ 30.— Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ : Այցելութիւն եւ պըտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն : Այցելութիւն՝ Քէօքընհոֆ, պարտէզը, Շեվենինկըն, Մաթիւռոտոռ, Լա Հէ, Ռոթերտամ, Պռետա :

Մայիս 1.— Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) : Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին :

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին :

Մասնակցութիւն 159 փր., ամէն բան մէջը :

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մադընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

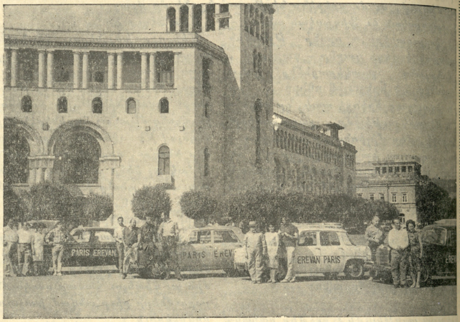
×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուղարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 փր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ծմրան համար: Երթուղարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել
ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

A l'occasion de la Semaine Culturelle

ORGANISÉE PAR LE

YAN'S CLUB

EN SON SIEGE, 5 AVE. REILLE, PARIS (14e)

une journée exceptionnelle sera consacrée aux Artistes et Ecrivains Arméniens

Le Mardi 25 Avril de 16 à 21 heures

avec la participation de:

MARIE ATMADJIAN, SIRARPIE DER-NERSESSIAN, HOURI IPEKIAN, NARTOUNI, N. SARAFIAN, P. TOPALIAN, F. FEYDIT, E. UTUDJIAN, V. GARDON, VORPOUNI, ROUBEN MELIK, KIRAZ, N. BECHIKTACHLIAN.

QUI SIGNERONT LEURS LIVRES

ARCHAG, ARDACHE, BRUNA, PAPAZ, SANOUKIAN

QUI EXPOSERONT LEURS TOILES

(L'EXPOSITION SE POURSUIVRA LES 26, 27, 29 AVRIL DE 15 H. A 19 H.)

Cette journée sera la seule à être ouverte au public

ROSY ARMEN *ET DE CHARMANTES HOTESSES VOUS Y RECEVRONT*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼ
MARDI 25 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10896 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.896

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ ԵՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ է որ կը սկսէր Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչումը, աղօթքով եւ ուշ գիշերին պիտի վերջանար Սալ Կավոյի մէջ՝ աղօթքով :

Կը պատարագէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ խօսեցաւ նաեւ քարոզ մը ոգեկոչելով յիշատակը անոնց, որոնք զոհուեցան վասն կրօնի եւ հայրենեաց :

Քիչ ետք, Նոթր–Տամի Մայր եկեղեցւոյ մէջ էր որ, պիտի ոգեկոչուէր նահատակներու յիշատակը : Այս անգամ Ֆրանսացին ու օտարն ալ մեր զմայլելի պատարագին հետ, պիտի լսէին ահաւոր պատմութիւնը ժողովուրդի մը, զոր աշխարհ կը փորձէ անտեսել : Կը պատարագէր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ ֆրանսերէն քարոզով մը պիտի պարզէր թէ ինչպէս եղած էր այս ժողովուրդին ջարդը եւ ով էր անոր անպատիժ մնացած պատասխանատուն :

Գիշերը իջած էր Փարիզի վրայ երբ նոյն երկիւղածութեամբ, հայ հասարակութիւնը կը փութար Սալ Կավօ, ուր նախաձեռնութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ կուսակցութեանց, ու նախագահութեամբ հոգեւոր պետերու, տեղի կ'ունենար օրուան վերջին ոգեկոչումը :

Աղեքսանդրիոյ ֆրանսական հիւանդանոցին նախկին բժշկապետ՝ Տոքթ. Բ. Նազարեան, իբրեւ նախագահ, կը բանար հանդէսը ու կը շեշտէր թէ ամէն Հայ գիտէ Ապրիլ 24ի իմաստը, գիտէ պատմութիւնը հողամասի մը, որ դարերու ընթացքին այնքան թալան ու աւեր տեսաւ : Մեր պատմութիւնը, շատ ջարդեր տեսած է, ըսաւ նախագահը, բայց ոչ մէկը կրնայ իր համեմատութիւնն ունենալ Ապրիլ 24ի հետ : Ջեղան սակայն Խօբենացիներ, Եղիշէներ որպէսզի հատորներու մէջ հաւաքէին կատարուածին պատմութիւնը : Տոքթ. Նազարեան նկարագրեց աքսորը, յիշելով որ եթէ բախտաւոր պէտք է ըլլալ ապրելու համար, նաեւ մեռնելու ձեւով ալ պէտք է բախտաւոր ըլլալ ինչ որ չեղաւ մեզի համար, եւ այսօր տակաւին, ոչ մէկ Թուրք քաղաքացիական քաջութիւնն ունեցաւ խոստովանելու համար թէ «ժողովուրդ մը ջարդեցինք» :

Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի խօսք առնելով, յայտարարեց. — «Ոգեկոչելու համար մեր նահատակներու յիշատակը, ձայներ կը հնչեն մեր ականջներէն կամ մամուլէն, ի՞նչ չահեցանք լալէն, լալէն բան չի շահուիր : Բայց լացն ալ իր իրաւունքն ունի մեզի պէս ժողովուրդի մը համար, իմաստ ունի ժողովուրդի մը համար որ դրեթէ իր կէսը կորսնցուց : Ժամանակը կրնայ ցամքեցնել սուգը : Վարդանանց յիշատակը այսօր ցաւի առիթ չէ, այլ՝ պարծանքի : Բայց երբ դադրի մեր աչքերուն արցունքն ալ, ոչ թէ յիսուն, այլ հինգ հարիւր տարի ետքն ալ մեծ Եղեռնը պիտի չկորսնցնէ իր իմաստը : Նահատակներուն օրինակը մեզի դասեր կուտայ, անոնք կ'ըսեն՝ մէկ եղէ՛ք, միացած եղէ՛ք, մեր թշնամին չէր զանազանած կուսակցականը, կրօնաւորը սուրին ծայրէն անցընելու համար : եթէ մեր թշնամին չէ դրած զանազանութիւն, մենք չէ որ պիտի դնենք : Իրենց պատգամն է՝ մենք պիտի ըլլանք մենք՝ ոչ թէ ես՝ մէկ սիրտ մէկ հոգի :

Յաջորդ խօսողն էր՝ Ժիրայր Տէտէեան : Նախ հայերէն, երիտասարդ բանախօսը յիշեց թէ կէս դար անցած է այն ոճրային արարքէն, որու նահատակներու սրբազան յիշատակը կ'ոգեկոչենք այսօր : Մեր պարտականութիւնն է պայքարիլ մեր երիտասարդ ուժերով, ծանօթացնելու համար մեր դատը եւ արդարութիւն պահանջելու : Թուրքը չյաջողեցաւ իր դիւային ծրագրին մէջ քանի որ մոխիրներէն կրցանք վերականգնել նորաշէն հայրենիք մը : Ձի բաւեր սակայն : Ունինք դատ մը որ արդար է : Միակամ պէտք է պայքարիլ մեր դատին յաղթանակին համար : Ոչ միայն մէկ օր, այլ ամէն օր պէտք է պահանջենք մեր հողերը :

Պ. Տէտէեան քանի մը խօսք ալ ֆրանսերէն ըրաւ, շեշտելով որ հայ ժողովուրդը արդարութիւն կը պահանջէ :

Խնամուած ճառ մը արտասանեց Պ. Ժիրայր Դատաւորեան : Հայերէն եւ ֆրանսերէն, փաստերով ու մէջբերումներով պարզեց թէ ինչ էր կատարուածը, որոնք էին պատասխանատուները : Թուելէ ետք ոճրագործներուն անունները, յիշելէ ետք Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը, շեշտեց. — « Մենք հաւատացինք այն ազդարարութեան որուն համաձայն դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները անձնապէս պատասխանատու նկատելով Թրքական կառավարութեան բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ պաշտօնեաները որոնք կը մասնակցէին ցեղասպանութեան պիտի դատուէին ու պատժուէին ինչպէս յետագային դատուեցան ու պատժուեցան նացի ոճրագործները Նիւրընպէրկի մէջ : Մենք հաւատացինք փաղաքշական եւ սիրալիր խօսքերուն : Մենք հաւատացինք եւրոպական պետութեանց քաղաքակիրթ ազգերուն տուած խոստումներուն մինչեւ այն վայրկեանը երբ Զինադադարին Թուրք ոճրագործները փոխադրուեցան Մալթա կղզին մէջ, պաշտպանուելու համար Հայերու վրէժխնդրութենէն : Միայն հայ ժողովուրդին կը մնար կազմակերպել իր Նիւրընպէրկը» : Ու բանախօսը յիշեց Սողոմոն Թէհլիրեանը, Արշաւիր Շիրակեանը, Մ. Թորլաքեանը, Ա. Երկանեանը, Պետրոս Տէր–Պօղոսեանը, Ա. Գէորգեանը եւ Ծաղիկեանը, քաջերը որ պատժեցին հրէշները : Պ. Ժ. Դատաւորեան յիշեց մաքրամաքուր Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի խօսքը ու եզրակացուց իր ճառին հայերէն բաժինը յայտարարելով. — «Հայ ժողովուրդ՝ միութիւն» :

Ճառին ֆրանսերէն բաժնին մէջ, ծանրանալով Եղեռնի մանրամասնութեանց վրայ, բանախօսը թուեց դէպքերը, նկարագրեց եղածը միշտ փաստերով եւ փաստաթուղթերէ մէջբերումներով ու եզրակացուց շեշտելով թէ այդ միութիւնն է որ վճռական պատճառաբանութիւնը պիտի ըլլայ, որ մղէ բարի կամեցողութիւն ունեցող մարդիկը որպէսզի արդարութիւն ընեն եւ այլեւս Հայկ. Հարց չըլլայ :

Խօսքը կը պատկանէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի. — «Ամէն տարի Ապրիլին խռովեալ հոգիներով կ'ոգեկոչենք մեր բիւրաւոր նահատակները : Ապրիլ 24ը ոչ միայն մեր, այլ աշխարհի պատմութեան չարագուշակ թուականն է : Ահաւոր բան մը կատարուեցաւ : Օգնութիւն կանչեցինք բայց ոչ ոք լսեց մեր ձայնը : Բայց պէտք է յոյս եւ վստահութիւն ունենանք» : Սերովբէ Արք. երկու յատկանշական դրուագ յիշեց այդ սարսափի օրերէն : Նախ Զօհրապը, որ կը մերժէր փախիլ եւ կը նահատակուէր : Երազ, հաւատք եւ իտէալ ունէին մեր նահատակները : Զօհրապ, օրէնքի մարդ, արդարութեան մարդ, չէր հաւատար թէ կառավարութիւն մը, նոյնիսկ Թուրք, կրնայ անարդարութիւն գործել : Երիտասարդ խանդավառ մտաւորական մըն էր՝ Ռ. Սեւակ : Այդ օրերուն իր ընկերները կ'ուզեն զինքը ազատել, կը քաջալերեն որ փախի, բայց ան, իբրեւ մտաւորական առաջնորդ կը մերժէ լքել իր ժողովուրդը, իր կոչումը, իր անցեալը : Ու Սերովբէ Արք. եզրակացուց «կը խոնարհինք յայտնի թէ անյայտ բոլոր նահատակներուն առջեւ եւ աշխարհէն կը սպասենք արդարութիւն եւ դատապարտութիւն» :

Կարճ դադարէ մը ետք, գեղարուեստական պատշաճ բաժնի մը իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Իւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն) :

Խորհրդանշական իմաստ մը կուտար այս ոգեկոչումին Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասիրաց վարժարանի աշակերտութեան երգչախումբը որ Գէորգ Եանպէկեանի ղեկավարութեան տակ, կը գրաւէր բեմը : Վաղուան սերունդն էր, որ անցեալի մը ապագան ցոյց կուտար, յոյսի եւ լոյսի ապագայ մը :

Սերովբէ Արք. եւ Կարապետ Եպիսկ. Պահպանիչով, ու ժողովուրդին յոտնկայս « Հայր մեր»ով կը փակէին հաւաքոյթը :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շարաթ իրիկուն Մութիւալիթէի մեծ սրահը փութացած էին բոլոր անոնք, որոնք կ'ուզէին ցոյց տալ ճայնակցելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնած հրապարակային մեծ հաւաքոյթին, որ հայ ժողովուրդը ունի դատ մը, դատ մը որ կար երէկ, Ապրիլ 24էն առաջ, որ կայ այսօր եւ որ պէտք է իր լուծումը գտնէ վաղը :

Օրուան հանդիսութեան կը նախագահէր Փրոֆ. Խերեան, յաջորդաբար խօսք առին Կապրիէլ Մացնէֆ (աշխատակից Քոմպայի), Խուլար Տէփրէօ (Ներքին նախկին նախարարը), Օհէթ Միքայէլեան, Մաղիբրէ, Անահիտ Տէր – Մինասեան, Հրանտ – Սամուէլ, Կարօ Մեհեան : Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը :

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷԿ ՓՈՂՈՑԸ ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻ՝ ԱՊՐԻԼ 24

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն. —

Խուռներամ բազմութիւն մը, զոր տեղւոյն ֆրանսական թերթերը 2500էն եւ րեք հազար կը հաշուեն, փութացած էր, Կիրակի առաւօտ Քափիթոլի շարժասրահը, ուր, Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուէր Ապրիլեան սպանդը : Հանդիսութեան պատուոյ նախագահն էր տեղւոյն Առաջնորդը, նախագահած է Պ. Աւ. Մելքոնեան, եւ յաջորդաբար խօսած են Հայր Վահան Վ. Յովհաննէսեան, Տիկիններ Լեքսիս եւ Հ. Իփէկեան : Այս առթիւ խօսք առած է նաեւ Կասթոն Տէֆէռի ներկայացուցիչը եւ յայտնած թէ, ի պատասխան քանի մը օր առաջ Դաշնակցութեան ըրած դիմումին քաղաքապետարանը որոշած է ԱՊՐԻԼ 24 մկրտել Մարսէյլի փողոցներէն մին :

Հանդիսութենէն ետք, խուռներամ բազմութիւնը տպաւորիչ թափորով մը, որու միացած են բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ (երեսփոխաններ՝ Էմիլը Լօ եւ Պասթիէն Լեքսիս, ծերակուտական Տիկին Ռափուցի եւն. եւն.), գացած է Մեռելոց Յուշարձան, ուր երկիւղածութեամբ ծաղկեպսակ մը դրուած է, Ապրիլեան Նահատակաց Յիշատակին : Մանրամասնութիւնները՝ առանձին :

Մարսէյլի Երկուշաբթի օրուան օրաթերթերը (Մեռիսիոնալ, Փրովանսալ, եւն.) երկար թղթակցութիւններ կը հրատարակէին որոնց խորագիրն էր՝

ԱՊՐԻԼ 24 ՓՈՂՈՑ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

×

Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ նաեւ Լիոնի եւ Վիէնի մէջ կրօնական եւ աշխարհական հանդէսներով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԱՏ Է

ԹԷԵՒ 8000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՆ

Երկուշաբթի օր, բնականոն կեանք մը վերսկսած է Յունաստանի մէջ : Դպրոցները վերաբացուած ու երթեւեկը վերահաստատուած : Պետական հարուածէն ետք, հասած լուրերը, մանաւանդ բրիտանական մամուլի մէջ լոյս տեսած տեղեկութիւնները, տարբեր ձեւով կը բացատրեն թագաւորին դերը այս խնդրին մէջ : Ըստ այս աղբիւրներուն, թագաւորը ոչ թէ չէ գլխաւորած այլեւ դէմ եղած է պետական հարուածին, բայց որեւէ բան չէ կրցած ընել : Հազիւ կրցած է համակերպելով, քաղաքային վարչապետ մը պարտադրել զինուորականներու դահլիճին : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ թագաւորը հսկողութեան տակ է Թաթոյի իր պալատին մէջ :

Ութ հազար հոգի ձերբակալուած է 48 ժամուան մէջ, կ'ըսուի թէ Դանիոյ Թագուհին, որ անհրաժեշտ է Յունաստանի Թագուհիին, մասնաւոր խնդրանք մը ներկայացուցած է որպէսզի Փափանտրէու ազատ արձակուի, տրուած ըլլալով իր յառաջացած տարիքն ու սրտի տկարութիւնը :

Նոր կառավարութեան բանբերը յայտարարած է թէ բանակը ուզած է ձախողեցնել համայնավար դաւադրութիւն մը, որ կը պատրաստուէր :

×

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ նամակով մը կ'ըսէ նախարարապետ Փոմփիտուի՝ «մի՛ ճանչնաք Աթէնք հաստատուած ապօրինի կառավարութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անջրպետային մեծ արշաւանքի մը ձեռնարկեց առջի օր, որու նպատակները սակայն դեռ յայտնի չեն : Այերանաւ մը դրկեց՝ Սօյուզ (Միութիւն) հաւանաբար կոչուած նոր դարաշրջան մը բանալու անջրպետային պատմութեան մէջ : Սօյուզ բնակուած է եւ կը կարծուի թէ անջրպետային հանդիպում մը պիտի ունենայ աւելի ուշ ուրիշ, աւելի բազմաբնակ այերանաւի մը հետ : Սօյուզի տիեզերագնացն է Կոմարով, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ընէ նման ճամբորդութիւն մը : 40 տարեկան է, ամուսնացած եւ ընտանիքի հայր :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ :

ՊՈՆԻ մէջ վերջ գտան գերման – արաբական խօսակցութիւնները : Վիլի Պրանտ հաստատեց թէ Դաշնակցային Գերմանիա կ'ուզէ ժամ առաջ լաւ յարաբերութիւններ վերահաստատել արաբական պետութեանց հետ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը պարզ կրօնական հաստատութիւն մը չէ, այլ խիստ կարեւոր ազգային բնոյթ ունի։ Պատրիարքական Աթոռը, հայկական սրբատեղիները եւ վանապատկան կալուածները եւ ինչքերը ամբողջ Հայ Ազգին կը պատկանին եւ ոչ թէ Պատրիարքին կամ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին ։

Մեր նախնիքները գնահատելով այդ ազգային հարստութեանց արժէքը, զանոնք ազգային հակակշռի ենթարկեցին մասնաւոր օրէնսդրութեամբ, որպէսզի հաւանական զեղծումներու, յափշտակութիւններու եւ կորուստներու առաջքը առնեն ։ Այս նպատակը իրագործելու համար՝ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ մասնաւոր գլուխ մը յատկացուցին Երուսաղէմի Պատրիարքին ընտրութեան համար ։ Նոյնպէս մասնաւոր կանոնագիր մը պատրաստեցին Երուսաղէմի Միաբանական Ուխտին համար եւ էական պայման դրին, թէ այդ կանոնագիրը կարելի չէ փոխել՝ առանց երեսփոխանական ժողովի վաւերացման եւ թէ ամէն նորընտիր Պատրիարք պարտ է երդում ընել այդ կանոնագիրը անթերի կերպով գործադրելու ։

Խիստ շահեկան կը գտնեմ հետեւեալ մէջբերումները ընել կանոնագրէն.

ՅՕԴ. 21.— Պատրիարք եւ Միաբանութիւն համարատու են առ Ազգին՝ Կ. Պոլսոյ երեսփոխանական ժողովոյն միջոցաւ։

ՅՕԴ. 23.— Պատրիարքին պաշտօնն է միանգամայն եւ պարտաւորութիւնը ... ազգային սեփականութեանց եւ արտօնութեանց անկորուստ եւ պայծառ պահուելուն հսկել ։

ՅՕԴ. 26.— Երուսաղէմի Պատրիարքն Ազգային Երեսփոխանական Ժողովով կ'ընտրուի՝ Միաբանութեան ներկայ ընտրելեաց մէջէն ։

ՅՕԴ. 27.— Նորընտիր Պատրիարքն ... հանդիսաւորապէս ուխտ կ'ընէ · հաւատարիմ մնալ .. Ազգին եւ Ս. Աթոռոյն Երուսաղէմի եւ հսկել անթերի գործադրութեան կանոնագրի Միաբանութեան ։

ՅՕԴ. 41.— Ամէն տարեգլուխ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը ... համարատուութեան տեղեկագիր կ'ուղղէ առ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովն ։

ՅՕԴ. 42.— Լուսարարապետին պաշտօնն է ... Ս. Աթոռոյն սեփական բոլոր եկեղեցական անօթոց, զարդուց, զգեստուց, գրեանց եւ այլ կահուց անկորուստ եւ անեղծ պահպանութիւնը ։

ՅՕԴ. 44.— ... Բոլոր անօթոց, զարդուց ... գրեանց եւ այլ կահուց Մայր Տումարն Ս. Աթոռոյ Աւանդատան մէջ պահուելով, Լուսարարապետն Աւանդատան բանալին Ս. Գլխադրէն ի ձեռօք առնելէն ետքը նոյն Տումարն՝ ինչպէս նաեւ իր նախորդի մասնաւոր Տումարն Աւանդատան վիճակին հետ բաղդատելով, անոնց մէջ կ'արձանագրէ իր դիտողութիւնք եւ կը ստորագրէ ։

ՅՕԴ. 85.— Սոյն կանոնագիրը վերաքննելի է եւ վերաքննութիւնը Միաբանական Ընդհանուր Ժողովով կը կատարուի եւ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ կը մատուցուի ի վաւերացումն ։

ՅՕԴ. 86.— Մինչեւ վերաքննեալ կէտերուն վաւերացումն՝ հին տրամադրութիւնք անփոփոխ ի գործադրութեան կը պահուին ։

Խոհեմաբար պատրաստուած այս կանոնագիրը գործադրուեցաւ մինչեւ 1922 տարին՝ երբ Եղիշէ Արք. Դուրեան Պատրիարք ընտրուեցաւ Կ. Պոլսոյ երեսփոխանական ժողովոյն կողմէ ։ Սոյն Պատրիարքը այնքան զարգացած եւ ամբասիր եկեղեցական մըն էր, որ ժողովուրդին կողմէ իբր «սուրբ» կը նկատուէր ։ Դժբախտաբար, անոր մահէն ետքը կանոնագիրը անտեսուեցաւ եւ Միաբանութիւնը, իր «անկախութեան դրօշը» բարձրացնելով, սկսաւ Պատրիարքը ընտրել իր Ընդհանուր Ժողովով ։ Անոր կը յաջորդէր ձեւակերպական ճանաչումը Էջմիածնի կաթողիկոսին եւ տեղական կառավարութեան կողմէ ։

Վերոյիշեալ կանոնագրին տրամադրութեանց լոյսով կրնանք եզրակացնել, թէ 1922էն ասդին կատարուած Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնները, ապօրինի եղած են, հետեւեալ կէտերուն վրայ հիմնուելով .—

Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը իրաւասու չէ Պատրիարք ընտրելու ։ Անոնք կարող են միմիայն վանահայր մը ընտրել ։ Միայն Ազգը իրաւասու է Պատրիարք ընտրելու՝ իր երեսփոխանական ժողովոյն միջոցաւ ։

Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը կը հաւատէ թէ սոյն կանոնագիրը ժամանակավրէպ դարձաւ, քանի որ Կ. Պոլսոյ երեսփոխանական ժողովը իր նախկին հանմանքը չունի այժմ ։ Այս չքմեղանքը միայն տղեկները կրնայ համոզել ։ Ազգը չէ մեռած ։ Կարեւոր հայ գաղութներու կողմէ ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորները կարող են փոխարինել Կ. Պոլսոյ երբեմնի երեսփոխանական ժողովը եւ անոր դերը կատարել ։ Կանոնագրին ոգին աւելի կարեւոր է՝ քան անոր տառերը ։ Թէ յիշեալ կանոնագիրը եւ թէ Ազգային Սահմանադրութիւնը կը տրամադրեն, որ մեր երկու Պատրիարքները (Կ. Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի) ընտրուին ազգին կողմէ եւ ոչ թէ աթոռանիստ քաղաքի եկեղեցականներուն կողմէ միայն ։

Ուրեմն ինչպէս մեր երկու Կաթողիկոսները եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը կ'ընտրուին ազգին կողմէ, նոյնպէս ալ Երուսաղէմի Պատրիարքը հարկ է որ ընտրուի ազգին կողմէ ։ Ազգը կը ներկայացուի կարեւոր հայ գաղութներու կողմէն ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներով, որոնք Երուսաղէմի մէջ հաւաքուելով, կարող են ընտրել Պատրիարքը, իրենց ներկայացուած եօթնանուն ցանկէն եւ յետոյ անոնցմէ զատուած երեք թեկնածուներուն մէջէն ։

Ուրեմն այժմ կը մնայ իրաւասու մարմին մը ընտրել կանոնագրին հետեւեալ կէտերը բարեփոխելու համար ։

1.— Որոշել Ազգ. Ընդհանուր Ժողով մը, որ կարող ըլլայ փոխարինել Կ. Պոլսոյ երեսփոխանական ժողովը եւ անոր դերը կատարել ։

2.— Որոշել այն ազգային իշխանութիւնը, որուն հակակշռին պարտ է ենթարկել Ս. Յակոբեանց Ուխտի Միաբանութիւնը եւ անոր ներկայացնել իրենց տարեկան համարատուութեան տեղեկագիրը ։

Արաբերէն առածը կ'ըսէ. «Լքուած ապրանքը հասարակութիւնը գողութեան կը վարժեցնէ »։

Ուրեմն փոխանակ դատապարտելու այն գայթակղութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Երուսաղէմի մէջ վերջին քառորդ դարի ընթացքին, մենք զմեզ դատապարտենք որ մեր ազգային նուիրական իրաւունքներուն տէր չկեցանք ։ Մեր ժողովուրդը եւ մեր ազգային իշխանութիւնները լուռ մնալով կատարուած ապօրինութեանց հանդէպ եւ ճանչնալով 1922էն ասդին կատարուած ապօրինի պատրիարքական ընտրութիւնները, քաջալերեցին օրէնքին դէմ ապստամբողները ։ Ասիկա աններելի մեղանչում մըն է մեր ազգասէր նախնիքներուն հանդէպ, որոնք իրենց խոհեմ եւ հեռատես օրէնսդրութեամբ մեր վրայ պարտականութիւն դրին հսկել ազգային իրաւունքներուն ։

Թող այս վերջին գայթակղութիւնները պատճառ ըլլան, որ սթափինք (յուսա՞նք) եւ գիտակցինք մեր ազգային պարտականութեան, զոր մեր նախնիքները մեր ուսերուն վրայ դրին ։ Ցարգենք այս նուիրական կտակը ։

ԱՒԵՏԻՍ Տ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

1915Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Ամէն տարի այս եղանակին, մասնաւորապէս եւ առաւելապէս Ապրիլին, խոռվայոյզ փոթորիկ մը կը տիրէ ամէն մէկ Հայու հոգեկան աշխարհին մէջ, մշտատեւ կրակը կը բռնկի, կսկծալի ցաւը կը բորբոքի, մեր սրտերէն արիւն կը հոսի, աչքերէն արցունք կը բխի, վերյիշելով ու ոգեկոչելով 1915ի համազգային Եղեռնը, որուն պատմութեան մէջ չլսուած, չտեսնուած ու չլսուած, աննախընթաց նախճիրը, Փոքր Ասիոյ ընդհանուր տարածութեան վրայ, այդ ամբողջ երկիրը վերածուած կատարեալ սպանդանոցի մը, Թուրք ոճրագործ կառավարութեան եւ իր մեղսակից Թուրք վայրագ ժողովուրդին միահամուռ գործակցութեամբ ։

Տարիներն ու դարերը չեն կրնար ջնջել ահաւորութիւնը այդ սոսկալի արարքին, անմարդկային վայրենութեամբ կատարած արհաւիրքը, անպաշտպան հայ ժողովուրդ մը, ամբողջ հաւաքականութիւն մը արմատականօրէն եւ յաւիտենականօրէն բնաջնջելու սադայելական նպատակով ։

Տարիներն ու դարերը չեն կրնար ջնջել, ամբողջ ժողովուրդի անհուն զոհաբերութիւնն ու դառնաւոր գոյութիւնը ։

Մշտնջենականօրէն արթուն պիտի ապրի, արեւու լոյսին տակ, հայ նահատակներու անմոռաց սուրբ յիշատակը, վերապրող եւ յաւերժացնող հայ սերունդներու հոգիին, սրտին ու մտքին մէջ, պատմութիւնը արձանագրուած դարերու հնութեան մէջ ։

Միջազգային ընդհանուր պատմութեան վկայագիրն ալ վերապահած իր արժանի տեղը, զի քաղաքակրթութիւն կերտող ժողովուրդ մը իրաւունքն ունի իր արժանաւորութեան, հաստատելով տաղանդի եւ արիւնի բաժինը, իբրեւ հայկական ազգային տուրք, կեանքերու տառապանքն ու զոհաբերութիւնը խաչակրութեան ճամբով, յօգուտ մարդկային բարօրութեան եւ յառաջդիմութեան ։ Պատմութեան դիւանագրքին մէջ վկայագրուած իրականութիւն, հայ անմեղ, անզէն ու անպաշտպան ժողովուրդին տարաբախտ մարտիրոսութիւնը յանուն ազգութեան, հայրենիքին եւ կրօնքի ։

Հայ ժողովուրդին բնաջնջումը կանխորոշուած էր ծրագրեալ մտախոհութեամբ եւ զայն գործադրելու կազմակերպեալ ամէն տեսակի եւ գաղտնի զինեալ պատրաստութեամբ ։

Թրքական ոճրային մեղսապարտութիւնը անհերքելի, անուրանալի եւ անպարտելի է, իրենց իսկ մատնութեամբ եւ խոստովանութեամբ, պետական մասնայատուկ կանոններով եւ հրամայական բռնութեամբ, պարտադրիչ գործակցութեամբ բոլոր Թուրքերուն, մանաւանդ մարդասպանութեան չարիքը գործողներուն ամէն տեսակ վարձատրութեամբ ։

Պաշտօնական բազմաթիւ փաստեր ու վկայութիւններ կ'ապացուցանեն անոնց ճշմարիտ իրողութիւնը ։

Բազում վկայութիւններէ՝ երկու հիմնական եւ էական եղելութիւններ կը բաւեն հաստատել Թրքական ոճիրը — ցեղասպանութիւնը ։

Առաջին.— 1914էն 1918ի ընդհանուր պատերազմէն առաջ, արդէն գոյութիւն ունէր «Հայկական Հարցը» բազմաթիւ շարունակական համախմբային ջարդերէ ետք, Փոքր Ասիոյ զանազան շրջաններու մէջ ։ Նախ քան 1915ի մեծագոյն աղէտը, Փոքր Ասիոյ հայ բնակչութեան թիւը՝ երեք միլիոնէն աւելի էր, երբ ծնունդ առաւ հայկական նախկին նահանգներուն մէջ ապրող հայ համայնական բարենորոգութիւնը, վերջնապէս կասեցնելու համար տեղահանութիւններն ու ջարդերը, նախապատերազմեան միջազգ. ընդունուած որոշումով եւ օրինական կարգադրութեամբ, միջազգային ներկայացուցիչներու միջոցաւ տեղւոյն վրայ ։

Այդ բարենորոգչական հիմնականը հաճելի չէր եւ ոչ ալ կամովին ընդունելի Թուրքերէն, ուստի, 1914ի պատերազմական վիճակը պատեհ առիթ եղաւ Թուրք կառավարութեան համար, իր ուզածին պէս, իր իսկ ձեռքով միանգամընդմիշտ վերջացնելու եւ մէջտեղէն վերցնելու Հայկական Հարցը, բնաջնջելով հայ ժողովուրդը, իբրեւ կորուկ միջոց, յետագային այլեւս հայ պահանջատէր գոյութիւն չունենալու համար ։

Ահա այդ նպատակով, Թուրք կառավարութիւնը համարձակօրէն գործադրեց իր ծրագրած ոճիրը, բուն բառով՝ «ցեղասպանութիւնը» .—

1914 – 1918ի պատերազմին Թուրքիոյ մեծ – զինակից գերման կառավարութեան վերահսկիչ զօրավարներ՝ Ֆոն – Տէր Կոլց եւ Ֆոն Զանտերսի հաւանութեամբ եւ գերման զօրաբաժիններու ներկայութեան։ Այս երկու գերման զօրավարները «փաշա»յութեան տիտղոս ստացան, իբրեւ բարձրագոյն եւ առանձնայատուկ շնորհատուութիւն, իրենց աջակից ծառայութեան ի պարգեւ եւ ի պատիւ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ)

Ա.

Սովորական քաղաքի մը նախկին աղբանոցի գետնին վրայ կ'ապրէր Ալժերացի ընտանիք մը, քուրջի ու թիթեղակոյտով յօրինած պատսպարանին մէջ ։ Հիւղակին փոքրիկը ցուրտէն եւ անօթութենէն չէր կրնար քնանալ եւ իր մայրը մեծ մօրմէն սորված հէքեաթներ կը պատմէր հանգստացնելու համար ։

×

Անգամ մը Շնագայլ մը կ'ըլլայ, որ Ողնիի մը պատկանող գետնախնձորի արտը կը բռնագրաւէ եւ հասոյթը ծախելէ ետք արդիւնքը չարաչար կը մսխէ հոս հոն եւ որովհետեւ ծոյլ էր — հողն ալ իրեն պէս — դարձեալ կը մնայ անօթի ։

Սովլուած կ'երթայ Ողնիին եւ կ'ըսէ.

— Ես այլեւս ձանձրացած եմ ուրիշները շահագործելէ եւ որոշեցի պատուաւոր ըլլալ ։ Եթէ կը ներես ինծի, միասին աշխատինք հողը ինձմէ, եւ արդիւնքը արդարօրէն բաժնենք ։

Խորամանկ Ողնին վերապահօրէն այնպէս ձեւացուց թէ կը հաւատայ շնագայլին բառերուն եւ ընդունեցաւ առաջարկը ։

Ժամանակ անցաւ եւ ողնիին քրտինքով ակօսներու մէջ ցորենն է որ բուսաւ ։

Երբ հունձքի եղանակը հասաւ, շնագայլը արդէն արտն էր ։

— Հիմա ժամանակն է արդիւնքը բաժնելու, ըսաւ անցեալ տարուան գետնախնձորի համը բերանը եւ շարունակեց ։ Ես արտը տրամադրեցի, արդար է որ արտին ծոցինը ինծի, վրայինը քեզի պատկանի ։ Կը տեսնե՞ս, դժուար հաշուարանութիւն մը չկայ մէջտեղը, շատ պարզ եւ արդար է ըլլալիքը ։

Ողնին նախ ընդդիմութիւն ցոյց տալ ձեւացուց, բայց ի վերջոյ ընդունեցաւ եւ անոր բացակայութենէն օգտուելով աճապարանօք ցորենի հունձքը տուն փոխադրեց ։

Յաջորդ առտու շնագայլը փութկոտ վազեց արտը, բաւական քրքրեց հողը, կարծելով որ նորէն գետնախնձոր կը գտնէ ընդերքը, մինչդեռ արեւէն խանձած խոզանը կար միայն ։

Երեւակայէ բարկութիւնը ։

Տարին կ'անցնի, հերկ ու ցանքի ատեն է ։ Շնագայլը փորն անօթի ճռիկ – ճռիկ շողիքը բերնին Ողնիին դուռը ափ կ'առնէ ։

— Բարեկամ Ողնի, անցեալին դուն ըստացար ինչ որ կար հողին երեսը, իսկ ես խոտը ։ Արդար է որ փոխենք կողմերը, այժմ, դուն կը ստանաս հողին մէջ գտնուածը, ես կ'առնեմ երեսինը ։

Ողնին մօրուքին խնդալով՝ այս անգամ ալ չմերժեց եւ համբերատար իր գործը շարունակեց մինչեւ արդիւնաբերութեան օրը ։

Այս անգամ կանխամտածօրէն քաղաքի մասնաւոր մանր սոխ տնկած էր եւ ճիշդ ատենին ըստ համաձայնութեան հողին երեսը վերապահեց շնագայլին եւ սոխերը մթերեց իր ձեղնայարկը ։

Շնագայլը անգլին դէշ երազներէ կ'արթննար եւ մութնոլոլուսուն իր շահաստանը կը հասնէր ։ Սակայն արտին ամբողջ տարածութեան վրայ չորցած ու խորշակէն տարուեր տերեւ – կեղեւէն զատ ուրիշ բան չգտաւ ։

Այդ օրէն ի վեր այլեւս հանդիպած կը ձգէ ողնին, հողն ալ անշուշտ վերադարձնելով ։

×

Ուրիշ անգամ մը այս բարի ծաղիկ շնագայլը պարապ – սարապ, փորը դատարկ կը դեգերէ դաշտակ սարդակ ուրիշ միամիտ մը գտնելու միտումով՝ որ կորին ծամուկ կրծօն մը ճարելու համար ։ Եւ կը հանդիպի վեց ամսուան ծովուոր խղունջի մը եւ կեղծաւոր լեզունին կը փարէ բարբառելով ։

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(1 Շար.)

Երկրորդ վաւերական փաստ .— 1915ի Ապրիլէն սկսեալ, երբ առաջին անգամ Թուրք զաղտնի ոստիկանութիւնը յան - կարծակի եւ գիշերանց ձերբակալեց բո - լոր մտաւորականներն ու ազգային աչ - քառու անձերը, կառավարական հրամա - նով եւ հրահանգով, մինչ այդ՝ Հայերը բոլորովին անտեղեակ էին պետական նա - խածրագրած նպատակին . իւրաքանչիւր Հայ կատարեալ կարգապահութեամբ եւ քաղաքացիական հլու հնազանդութեամբ կատարելով ամէն պարտականութիւն, զինուորական տարիք ունեցողները բոլորն ալ զէնքի տակ :

Հայ մեծամեծներու մեթոտիկ եւ զան - գուածային ձերբակալութիւնն ու բռն - տարկութիւնը ահազանգը եղաւ գալիք փտանգին : Այդ գարնանամուտին երբ համայն բնութիւնը կը ծլէր ու կը վերա - ծաղկէր, Հայկեաններ կը խամրէին, ժո - ղովուրդին մահասարսուռ եղերական կո - տորածներով, որոնք չարունակ տեւեցին ամբողջ պատերազմի ընթացքին, մինչեւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարը, աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր սպաննուած խիստ տաժանակիր չարչարանքներով, անպատապար, անօթի ու ծարաւ, վիրա - ւոր եւ հիւանդկախ, հիւծած եւ կմախա - ցած, յուսաբեկ ու խելագար, լքուած Թափառականներ, տեսակ տեսակ ցաւի, փորձանքի ու խեղճութեան ենթակայ, դէպի մահը դեղերող, Փոքր Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը . Հայ օճախներն աւերա - կի վերածուած, հայ ազգային դրօշմը խա - պառ կորսուած : Հրաշքով վերապրող ու երկիրէ - երկիր օտարութեան անկիւնները ողջ մնացող Հայերս, հաւատարիմ մեր ազգային ժառանգին, մեր նահատակ մե - ռելներու պատուէրին, ճակատաբաց հարց կուտանք, երէկուան թէ այսօրուան իրարու յաջորդող Թուրք կառավարու - Թեան .— «Ի՞նչ եղան Փոքր Ասիոյ հա - մատարած հայկական աւանները, գիւղե - րը, տուները, ուսումնարանները, եկեղե - ցիները, վանքերը, վաճառատուները, կալուածները, ինչքերը, հարստութիւն - ները եւ անոնց իրական տէրերը» :

Անոնք որ բռնագրաւեցին ու տիրակալ կը մնան, կը պահանջենք անոնցմէ, հաշի - ւը տալ բուն տիրոջ, միջազգային դա - տատանի առջեւ :

Կը պահանջենք միլիոնաւոր զոհերու արդար արիւնի գինը :

Կը պահանջենք մեր նիւթական կորուստ - ներու փոխարժէքը ու մանաւանդ կը պա - հանջենք դար - դարի վրայ հայ արիւնով ոռոգուած մեր պապենական հողը :

Աշխարհացրիւ հայ հարազատ զաւակ - ներ, ժառանգատէր մեր իրաւունքին, մեր հողեհատոր նահատակներու յաւեր - ժական յիշատակը մեր սրտին, ամէնքով միաձայն կ'աղաղակենք ու կը պահան - ջենք, մեր իրաւունքը, մեր հայրենական բոյնը :

Յ · Մ · Ռ ·

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՔԱՂ 1966

(Բ · եւ վերջին մաս)

Տիրան Ջանազանեան ապահոված է զունտ եւ սկաւառակ նետելու առաջնու - թիւնները : Հ · Ե · Հ ·ի արար մարզիկնե - րը նշանակելի յաջողութիւններ արձանա - գրած են Մուխթար Նըճմէ ութ հարիւր մեթրի փոխ - ախոյեան : Վիքթոր Մաթ - թա երեք քայլ ցատկելու ախոյեան, եր - րորդ՝ բարձրութիւն ցատկելու մէջ :

Մասնակիցներուն մէջ կը գտնենք նաեւ երկու ֆրանսահնչուն անուն՝ Տոմինիք Մանիէր (Դամասկոս) երկայնութիւն ցատկելու եւ զունտ նետելու փոխ - ա - խոյեան, Ֆրանսուա Մանիէր (Դամաս - կոս) սկաւառակ նետելու փոխ - ախոյ - եան :

4×100 մեթր դրօշարշաւ Ա · Զարեհ - Նուպար՝ Բ · Մելքոնեան, Թիմային ա - ռաջնութիւնը վիճակուած է Զարեհ - Նուպար ակումբին, տիրանալով «Գուր - գէն Եալընըզեան բաժակին», Բ · հանդի - սացած է Մելքոնեան վարժարանը :

Տեղի ունեցած է հեծելարշաւ, Ա · երեք տեղերը գրաւած են Գարեգին Պոյաճեան (31 քիլոմեթրը 55′), Սեդրակ Մահտես - եան եւ Զաքարիա Ապու Էլֆէ :

Խմբային դասաւորում հեծելարշաւի ,— Ա · Զարեհ - Նուպար Պէյրութի ակում (վերոյիշեալ երեք մարզիկները, Արա Քասնակեան եւ Հասան Շահապէտտին) : Բ · Անդրանիկ - Սեւան, — Կարպիս Թո - րոսեան (Հալէպ), Յակոբ Մահսերէճեանի յաղթելով փինկ փոնկի ախոյեան հռչակ - ուած է : Վերջինը Ամման (Յորդանան) :

Պասքէթպոլի Բ · եւ Ա · դասակարգերու ախոյեան հռչակուած են Զարեհ - Նու - պար ակումբի թիմերը, Դամասկոսի խումբէն Ուսամա Բապաթ եւ Յակոբ Սա - հաթճեան, որոնք 1965ին Հայաստանի մէջ ալ ծափահարուած էին, բարձրօրակ խա - ղարկութիւն մը յայտնաբերած են :

Վոլիպոլի մրցաշարքը վերջացած է հե - տեւեալ դասաւորմամբ Ա · Պէյրութ՝ Բ · Մելքոնեան, Գ · Թրիփոլի :

Գարեգին Մելիտոնեան՝ Ֆոնթին Աթայ - եանի յաղթելէ ետք Թենիսի ախոյեան հռչակուած է, շահելով նաեւ զոյգի մըր - ցումները իր վերոյիշեալ հակառակոր - դին ընկերակցութեամբ, յաղթելով Խ · Գալուստեան եւ Շ · Գալուստեան զոյգին :

Լիբանանահայ եւ Մերձաւոր Արեւելքի Հայկական Միութեանց գլխաւոր ուժը կը կայանայ գնդակաղերու զանազան տեսակ - ներուն մէջ, ուր յաճախ կ'արժանանան ախոյեանի պատւին, իրենց բնակած եր - կիրներուն մէջ : Հեծելարշաւի մէջ հայ - կական զօրաւորագոյն խումբը Հ · Մ · Ը · Մ · է, յաճախ Լիբանանի Ա · դասի ա - խոյեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ · ՍԱՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԷՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հունգարիոյ մայրաքաղաքին կեդրոնա - կան սրահներէն մէկուն մէջ ցուցադրը - ուեցան Մ · Սարեանի նկարները :

Բացման օրը ներկայ գտնուեցան չուրջ հազար հրաւիրեալներ, որոնց շարքին պե - տական դէմքեր եւ ծանօթ արուեստա - գէտներ :

Մամուլը եւ ձայն - պատկերասփիւռը դրուատանքով արտայայտուեցան հայ գեղանկարիչին արուեստին եւ գործերուն մասին :

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ միջնադարեան արուեստը հետազօ - տողներուն վերջին գործերը ներկայաց - ուեցան երեկոյթի մը ընթացքին, զոր կազմակերպած էր Հայաստանի գիտու - թիւններու ակադեմիան :

Ծանօթ արուեստաբան Դուրնովա, ո - րուն պատրաստած հին հայկական ման - րանկարչութեան ալբոմը շահեկան գործ մըն է, հրատարակութեան յանձնած է նոր ալբոմ մը եւս :

« ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ »

Լոյս տեսած են փոքրիկ ալբոմներ՝ նը - ւիրուած հայ արուեստագէտներու գոր - ծերուն : Անոնցմէ են՝ «Յակոբ Կոջոյ - եան» եւ «Յակոբ Գիւրջեան» :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Էնրիքօ Մասիասի երգերը Խորհ · Միու - թեան մէջ առաջին անգամ Երեւանի ձայ - նասփիւռն է, որ սփռած է :

Ֆրանսացի երիտասարդ երգիչը վեր - ջերս Երեւանի մէջ երգեց իր երգերը, ո - րոնք արժանացան լաւ ընդունելութեան :

Հ · Մ · Ը · Մ · ամէն տարի կը կազմա - կերպէ իր փինկ - փոնկի մրցաշարքը, ուր 1966ին փայլեցան Շահէ Թիւթիւն - ճեան եւ Սամի Գաավաթ :

Հետաքրքրական եւ ժողովրդական դէմք մըն է ժամագործ Յարութ, ամէն տարի հեծելանիւի՝ կրտսերներու վերապահ - ուած մրցումներ կը կազմակերպէ, անց - եալ տարի Զօլաքեան յաղթական հանդի - սացաւ :

Լիբանանի մէջ ունինք նաեւ ծանրա - բարձութեան հայազգի ախոյեան մը Գէ - որգ Լէհիմճեան, Ասիոյ լաւագոյն մար - զիկներէն մին, Լիբանանի դրօշը արժա - նաւոր կերպով պաշտպանած է միջազգա - յին եւ համարաբական մրցմանց ընթաց - քին :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Ց · Գ ·— Այս Միութիւնները քաջալերե - լու լաւագոյն ձեւը՝ մարզական մամուլ ստեղծելու մէջ կը կայանայ : Մանաւանդ որ Լիբանանի մէջ ունինք Անդրանիկ Քէ - շիշեանի, Կ · Քէշիշեանի, Վարուժան Պե - տիկեանի նման լաւ թղթակիցներ, այս վերջինը ճանչցած եմ Փարիզի «Նուպար - եան մատենադարանին» մէջ :

ՆՈՅՆ

«ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ» ՆՈՒԷՐՆԵՐ

*

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք ընկերներու եւ բարեկամներու ցոյց տը - ուած գործնական համակրանքը, տարա - ծելու համար Յանուն Մեսրոպ Մաշտոցի հատորը : Առաջին առթիւ՝

1 — Ընկ · Յովհ · Զալըքեան (Լոնտոն), որ հինգ օրինակ բաժանորդագրուեցաւ Նարդեան Մատենաշարէն իւրաքանչիւր հատորին համար, (մէկը Մեսրոպ Մաշ - տոց Մատենադարանին՝ Երեւան, մէկը Միասնիկեան մատենադարանին՝ Երե - ւան, մէկը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մատենադարանին՝ Անթիլիաս, մէկը Փալանճեան ճեմարանին՝ Պէյրութ, մէ - կը՝ իրեն), այս նուիրատուութենէն զատ՝ այս անգամ տասը օրինակ կը նուի - րէ դպրոցներու, բաշխումը Թողլով մե - զի :

2 — Պ · Մուշեղ Ծիլէրճեան (Մոնա - քօ), բաժանորդ Նարդեան Մատենաշա - րին իւրաքանչիւր հատորին, վեց օրինակ կը նուիրէ դպրոցներու, բաշխումը Թող - լով մեզի :

3 — Պ · Գէորգ Ուշագլեան (Փարիզ), բաժանորդ Նարդեան Մատենաշարին իւ - րաքանչիւր հատորին, վեց օրինակ կը նուիրէ՝ ընտրութիւնը վերապահելով ի - րեն :

4 — Պ · Յովհ · Տէր-Յովհաննէսեան (Փարիզ), բաժանորդ Նարդեան Մատե - նաշարին իւրաքանչիւր հատորին, հինգ օրինակ կը նուիրէ՝ ընտրութիւնը վերա - պահելով իրեն :

5 — Պ · Երուանդ Պարսումեան (Քու - վէյթ) տասը օրինակի սպառումը ըս - տանձնեց իր միջոցներով :

6 — Պ · Վահան Խոմէրեան (Փարիզ) կը նուիրէ հինգ օրինակ, մէկը վերապահե - լով իրեն՝ մեզի կը Թողու մնացածին բաշխումը ազգային վարժարաններու :

Շ · ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՎԻՏՌԱՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Սօֆի Վօրալէր մայրապետը տունը մնացած աղջիկ մըն էր : Հարստութիւն չունէր : Կարծես մարդկութեան հետ սր - դողած ըլլար, սիրտը կարծրացած էր : Նախապաշարեալ եւ խաւարամիտ միտք մըն էր եւ բծախնդրօրէն կը հետեւէր ա - մէն տեսակ անհեթեթ ձեւակերպութիւն - ներու :

Մառի - Թէրէզ վանքին եկեղէն ետքը յաճախ իր դպրոցականի օրերը կը փըն - տռէր, գոնէ հոն տարեկից տղոց հետ խաղալու գոհունակութիւնը կ'ունենար եւ իր սրտին պզտիկ վէրքերը կրնար դարմա - նել ձաղարաձեւ ճերմակ գլխանոցներով մայրապետներու հովանիին տակ :

Հիմա հոս, հայրենի տանիքին տակ կեանքը շատ միօրինակ դարձած էր իրեն համար :

Հազիւ կառքով դուրս կրնար ելլել եւ ան ալ միշտ օրիորդ Ակաթի հսկողու - Թեան տակ : Կրօնական գիրքերէ, աղօ - Թագիրքէ եւ լատիներէն երգարանէ զուրկ բան չէին տար ձեռքը կարդալու համար :

Օր մը երբ Յէոնարտէն ու Սէն Փիէռի Փօղ եւ Վէրլենէն կարդալու վրայ էր, [illegible]

Մանկամարդ աղջկան միակ զբօսանքն ու ժամանցը կիրակնօրեայ պատարագն էր, գղեակին մատուռին մէջ մատուցուած պատարագը :

Այդ մատուռին մէջ տասնեւվեցերորդ դարէն մնացած երգէոն մը կար որուն համար կ'ըսէին Թէ համբաւաւոր նուագա - ծու Լիւլլի երգէոնը եղած էր ժամանա - կին :

Այս երգէոնը ունէր միանդամայն իր ե - րիտասարդ երգէոնահարը, Օպէն Տէր - մօն անունով քսան տարեկան արուեստա - գէտ մը, որուն տաղանդը ձայներու յու - զումնառիթ ներդաշնակութիւն մը կը խը - լէր Լիւլլի հնամենի գործիքէն :

Օպէն Տէրմօն, Թաղին աւագերէցին՝ արբա Տիւպուայի եղբօրորդին էր :

Տիւպուա աւագերէցը իր եղբօրորդին եկեղեցիին հովանիին տակ իր նախասի - րած ձեւովը կրթած էր, եւ Օպէն, իր ըն - նատուր ձիրքերուն շնորհիւ քիչ ատեն - ուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տը - ուած ըլլալով՝ արուեստագէտի մը նախ - նական քայլերը առած էր արդէն :

Հայր Տիւպուա տեսնելով իր եղբօրոր - դին եռանդը, զայն Փարիզ ղրկած եւ հռչակաւոր երգէհանահար Սէն - Սէվէ - րէնի քով դրած էր : Բայց աշակերտը իր [illegible]

Օր մը [illegible] Օպէն տեսած էր մանկամարդ աղջիկ մը որ կրօնական երկիւղածութեամբ ծունկի եկած կ'աղօթէր :

Հրեշտա՞կ մըն էր ան Թէ սուրբ մը :

Այս հարցումը կ'ուղղէր ինքզինքին դե - ռատի արուեստագէտը :

Այն օրէն սկսեալ գերմարդկային ներ - շնչում մը մտած էր իրմէն ներս եւ ա - ռանց գիտնալու իր կրած փոփոխութեան ինչ բանէ առաջ եկած ըլլալը, երազէ մը տարուած, նուագարանին յանձնած էր իր անթարգմանելի զգացումներուն անմեկ - նելի խաղերն ու անքննելի ելեւէջները : Նուագարանէն ելած մեղեդիները այլեւս դադրած էին կրօնական տպաւորութիւ - նով մը սիրտերը ողողելէ եւ կարծես հի - մա այլեւս սիրոյ բնատեղծութիւն մը կը սփռուէր այդ վեհաշուք յարկին տակ եւ մթնոլորտը կը խնկարկէր իր Թրթռուն ու պաղատական մելամաղձոտ ելեւէջնե - րով :

Ի հարկէ, այս ինքնաբուխ սերերգը իր արձագանգը պիտի գտնէր Մառի - Թէրէ - զի հոգւոյն խորը, պիտի գտնէր եւ գտած ալ էր, որովհետեւ մանկամարդ աղջիկը [illegible] Թելու տեղ խորունկ երազանքի մը մէջ կը Թաղուէր :

Այն միջոցին երբ Մառի - Թէրէզ այս տպաւորութեան տակ մատուռէն դուրս կ'ելլէր, Օպէն Տէրմօնի դէմը ելաւ : Ե - րիտասարդ երգէոնահարը որ ամպիոնէն վար կ'իջնէր, յարգանօք խոնարհեցաւ ա - նոր առջեւ :

Մանկամարդ աղջիկը երախտագիտա - կան վաղանցիկ նայուածքով մը շնորհա - կալութիւն յայտնեց անոր :

Ալ հիմա վանքին աղջիկը կարծես Թէ առանձին չէր իր մենակեաց կեանքին մէջ : Մէկը կար հոն, հոգի մը, որ իր տեղը պիտի երգէր ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար ·)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Պաղտատէն իրենց այցելութեան առթիւ քսան ֆր. կը նուիրեն ։ Պ. Մուրատ Մուրատեան 10 ֆրանք ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկերուհի Սառա Աւոյեանի իր զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր կըսկըծալի մահուան առթիւ (Ամերիկա) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Յակոբ Ղարիպ Շահպազեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լիոնի շըրջաններու հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեանի, Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ա. Օպօզեանի եւ վարչութեան անդամներուն, քահանայ հայրերուն և բոլոր հայրենակիցներուն ու բարեկամներուն որոնք զինքը մխիթարեցին հիւանդանոց իրենց այցելութիւններով, մօտ երկու ամիս ։ Այժմ, ապաքինման շրջան մը կ'անցրէ իր բնակարանը եւ այս առթիւ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ բոլորին ։

×

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Թագուհի Մանանեանէ 15 ֆր. իր ողբ. (խնամիին) Պ. Երուանդ Իշխանեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ի նպաստ դպրոցի ֆոնտին ։

×

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնս խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Կրընոպլի հայ ժողովուրդին որ առատաձեռնութեամբ մասնակցեցաւ Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Տան շինութեան, ուր հանգանակուեցաւ 2425 ֆր. ։

×

Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները Պ. Աւագ Սուքիասեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մասիս Գաբիկեան, Պ. Ա. Գէզէլեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կ. Գէզէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան եւ զաւակները (Հալէպ) Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նուիրատուութեամբ հեռագիրով, նամակով մասնակից եղան իրենց վիշտին, իրենց ողբ. ամուսնոյն, հօր, եղբօր որդւոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

դառն կորուստին առթիւ ։

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Սուքիասեանի եւ Պ. Վռամշապուհ Մելիքեանի իրենց ծանր կորուստին առթիւ ։

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէկ կամ երկու սենեակ կը փնտռուի երկու երիտասարդ ուսանող քոյրերու համար, հայ ընտանիքի մօտ, խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզ կամ հարաւային արուարձան ։ Դիմել «Յառաջ»ի ։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մայիս 11ին, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ ։

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Ապրիլ 26ին ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն ։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը ։

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար ։

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի ։

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը ։

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի խումբերուն կողմէ ։

Մասնակցութեամբ Փարիզի

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Մայիս 14, Կիրակի իրիկուն, ժամը 9ին, Ռամօ սրահին մէջ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

ԱՊՐԻԼ 29 – 30 – ՄԱՅԻՍ 1

Ապրիլ 29 հաւաքուիլ առաւօտ ժամը 7ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ ։ Մեկնում դէպի Պրիւսէլ ։ Ցերեկուան ճաշ ճամբուն վրայ (Մօպէօժ) ։ Այցելութիւն Պրիւսէլի տեսարժան եւ պատմական վայրերու ։ Մեկնում դէպի Անվէրս ու Հոլանտա, Պրետա, գեղատեսիլ քաղաքը, բնակութիւն ամենալաւ պանդոկներու մէջ ։ Ազատ ճաշ ։

Ապրիլ 30.— Նախաճաշէն ետք, մեկնում դէպի Ամսթերտամ ։ Այցելութիւն եւ պըտոյտ «Հիւսիսի Վենետիկին», ճաշ Հիլեկամ, ծանօթ ճաշարան՝ Թրեսլոն ։ Այցելութիւն՝ Քէօքընհոֆ, պարտէզը, Շեվենինկըն, Մաթիւռոնտոն, Լա Հէ, Ռոթերտամ, Պռետա ։

Մայիս 1.— Վերադարձ դէպի Փարիզ Անվերսի ճամբով (ճաշ եւ այցելութիւն) ։ Շարունակութիւն դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ թանգարանին ։

Ժամանում՝ Փարիզ ժամը 20ին ։

Մասնակցութիւն 159 ֆր., ամէն բան մէջը ։

Արձանագրութեան պայմանաժամ Ապրիլ 25 ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիկան դրատունը
14 Պուլվ. Կառիպալտի

իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին ։

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս չահեկան նախաձեռնութիւնը ։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ։

Այց «ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ – 13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով ։

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թագէոսեանի, 878 – 27 – 35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254 – 17 – 74 ։

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք ։

Օթօքարը կը մեկնի Սէնուար Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7.45ին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկուլի դառաստանի ընդարձակ դաշտը ։ Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ ։

×

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը ։ Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտոյի մէջ ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ ։ Կիրակի Մայիս 14ին ։

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըլպիւսի (Փլէյէլ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ ։

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երգ-սեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան ։

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ ։

Ծոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ ։

Մուտք 7 եւ 10 ֆրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին ։

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն ։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն ։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 26 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10897 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.897

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գիտակից իր իրաւունքներուն եւ դատին, Փարիզի Հայութիւնը փութացած էր Շաբաթ գիշեր, 22 Ապրիլին, լեցնել Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահը :

Ցեղասպան դահիճէն հաշիւ պահանջելու անզուսպ զգացումէն մղուած Հայութիւնը եկած էր հրապարակաւ իր պարտամուրհակը ներկայացնելու, որովհետեւ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու, անմեղ մանուկներու, մաքուր արիւնի փաթթուած կը մնար տակաւին ոճրագործի վզին, եկած էր խուռներամ պահանջելու որ այդ արիւնը սրբուի :

Այս էր ոգին ու նպատակը հաւաքոյթին որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր Նոր Սեբունդով կազմակերպած էր :

Օրեր առաջ «Մեր Հողերը» վերտառութեամբ Թռուցիկներ, յայտարարութիւններ ցրուած էին ամէն կողմ, հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուներով, համայն Նոր Սերունդը ոտքի էր, Թրքահայ դատիպահանջը դնելով մեծ ու փոքր պետութիւններուն :

Արովհետեւ Ապրիլ 24ի ցեղասպանութեան հերոսները ոչ միայն չէին պատժըւած, այլեւ անոնց համար յուշարձաններ կանգնուած էին Պոլսոյ մէջ ի լրումն անպատկառութեան :

Հայ ժողովուրդի հոգիներուն մէջ, հայ դատը, խորապէս արմատ նետած է այլեւս, որու հետապնդման համար ամէն զոհաբերութեան պատրաստ է ան, այս իսկ պատճառաւ եկած էր խուռներամ լեցնելու սրահը :

Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, կեդրոնը Մասիսն ու Արարատը, գործ՝ Ընկ. Ժիրայր Փալամուտեանի :

Օրուան նախագահ Փրոֆ. Գ. Խերեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, հակիրճ կերպով բացատրելով օրուան տօնին նպատակը եւ կարդով բեմ հրաւիրեց օտար հիւրերը, որոնք արտայայտուեցան ի նպաստ հայ դատին, եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին իրենց անվերապահ աջակցութիւնը բերել այդ ուղղութեամբ :

Խօսքը տրուեցաւ նախկին նախարար ընկ. Տէփրէօի որ շեշտեց ի մէջ այլոց.— « Հաւատարիմ Ժան Ժօրէսի աւանդութեան, գիտեմ թէ քիչ մը միջազգայնութիւնը կը հեռացնէ հայրենիքէն եւ թէ շատ միջազգայնութիւն կը մօտեցնէ հայրենիքին, ինչպէս քիչ մը հայրենասիրութիւնը կրնայ հեռացնել միջազգայնականութենէն եւ շատը կը վերադարձնէ հայրենասիրութեան եւ գիտեմ թէ ինչ դեր խաղացած է Հայկ. ընկերվարութիւնը 1918ի փառաւոր Թուականին՝ երբ գրեթէ մինակ Թուրքիոյ դէմ, հայկական բանակները փայլուն յաղթանակ մը տարին եւ կ'ապահովէին իրենց Պետութեան անկախութիւնն ու վերածնունդը » : Երկարօրէն ծանրանալէ ետք Հայոց Պատմութեան վրայ, որու ծանօթ է, եզրակացուց.— « Ընկերներ, բարեկամներ, Հայաստանի եղբայրներ, կ'ըսեմ ձեզի թէ շատ Ֆրանսացիներ ալ կան որոնք կ'անիծեն Թալէաթը, ինչպէս Հիթլէրը, եւ իրենց բոլոր ուժերով կ'ուզեն պայքարիլ ազատ, ընկերվարական եւ անկախ Հայաստանի մը համար ի շահ բովանդակ մարդկութեան » :

Խօսեցաւ նաեւ Տիկին Ա. Տէր – Մինասեան, որ սահուն ֆրանսերէնով կոչ ըրաւ ներկաներուն յարատեւութեամբ շարունակել պայքարը ի նպաստ հայ դատին :

Ցայտագրին մաս կազմող բանախօսներէն առաջին խօսողը եղաւ մեր բարեկամ Ֆրանսուհին Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, «Տօֆինէ Լիպէռէ»ի աշխատակիցը, հետեւեալ իմաստով.—

Հայկական Դատը խնդիր մըն է որ կը գրաղեցնէ Թրքական Ջարդերէն մազապուրծ ազատած բոլոր վերապրող Հայերը : Ես Ֆրանսուհի մըն եմ, սրտով հայ ընտանեկան կապերով միացած Հայութեան հետ, տեղեակ եմ մօտէն հայկական խնդիրներու եւ լաւագոյնս կրնամ արտայայտուիլ հայկական պահանջներու մասին :

Սիրելի Հայեր, ձեր հարազատներէն շատերը 1915 Թուականին զոհ գացին Թրքական բարբարոսութեան : Երկու միլիոնէ աւելի Հայեր, պատմական ժամանակներէ ի վեր արմատ նետած էին իրենց հողամասին վրայ, Սեւրի դաշնագրով ճանչցուած էին հայկական իրաւունքները, իրաւունքներ՝ որոնք ձեռք բերուած էին հերոսական զոհաբերութիւններով եւ դաշնակիցներու կողքին իրենց բերած մասնակցութեամբ :

Տակաւին դաշնագրի մելանը չէր չորցած՝ Թուրքը, օգտուելով պետութիւններու հակամարտութիւններէն եւ քաջալերուած բոլշեւիկներէն, յարձակեցաւ մանուկ Հայաստանի վրայ, որ վեց հարիւր տարուան գերութենէ մը ետք նոր ճաշակած էր իր երազած ազատութիւնը :

Լքուած իր դաշնակիցներէն՝ հերոսական կռիւ մղեց հայ ժողովուրդը, պաշտպանելու համար իր ազատութիւնը, եւ վերջապէս տեղի տուաւ գերազանց ուժերու առջեւ հերոսաբար կռուելով, վկայ Սարտարապատը : Թուրքը իրեն կցեց հայկական հողամասերու մէկ երրորդը : Ուրեմն այսօրուան պահանջուածը արդար իրաւունք մըն է :

Սրտանց կը մաղթեմ, որ — եթէ աշխարհի մէջ արդարութիւն ըսուածը գոյութիւն ունի — արդարութիւն ըլլայ նաեւ հայ ժողովուրդին, որ երթայ հաստատուիլ իր պապենական հողերուն վրայ եւ կրկին ծաղկեցնէ զայն » :

Խօսք առաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահը ընկ. Հ. Սամուէլեան եւ խօսեցաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

« Քսան երկու տարի առաջ, այս նոյն շէնքին մէջ հաւաքուած էինք Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբի հրաւէրով : Այդ օրերուն Փարիզի մէջ ժողով կը գումարէին յաղթական դաշնակիցները, աշխարհի նոր բաժանումները կատարելու համար : Հայերն ալ իրենց համեստ բաժինը բերած էին յաղթանակին, դաշնակից բանակներու կողքին տալով բազմաթիւ զոհեր » :

Անոնց արիւնը նժարի մէջ չդրուեցաւ :

Վեց պետութիւններ երաշխաւոր եղած էին Բարենորոգութիւններ մտցնել հայկական նահանգներու մէջ : Ամբողջ 36 տարի, կարմիր Սուլթանի եւ ոճրագործ Իթթիհատի օրով, ոչ միայն Բարենորոգումները չգործադրուեցան, այլեւ Թրքահայոց կացութիւնը օրէ օր աւելի վատթարացաւ :

Պայթեցաւ համաշխարհային պատերազմը : Բացառիկ առիթէն օգտուելով ոճրագործ Թուրքը գործադրութեան դրաւ իր ստոյելական ծրագիրը, որէ էր բնաջնջել հայ ազգը, ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Դատը :

Այսօր չվճարուած միջազգային պարտամուրհակներ ունինք մեր ձեռքը : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը Հայութեան քաղաքական պահանջներուն եւ ազգային իրաւունքներուն, հետապնդած է ու պիտի հետապնդէ Հայկական Դատը, որպէսզի Թրքահայ հողերը վերադարձուին իրեն, բուն եւ իրական տիրոջ : Իրաւունքները կարելի չէ կապտել բռնի ուժով :

Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ, անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պիտի կրկնապատկեն իրենց ճիգերը այս նուիրական նպատակին յաջողութեան համար » :

Օրուան խօսնակը ընկեր Արա Գրիգորեան կարդաց երկու նամակներ, մին՝ Քրիստիան Փինոյէն եւ միւսը Ժան – Քլօտ Մարքիւզէն, որոնք ցաւ կը յայտնէին որ պիտի չկարողանային ներկայ գտնուիլ արգելիչ պատճառներով, սակայն իրենց համակրանքը կը յայտնէին եւ սրտանց մասնակից կը դառնային մեր Դատին արդար լուծման :

« Սիփան – Կոմիտաս » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կ. Ափրիկեանի, երկու անգամ բեմ բարձրանալով մեզի տուաւ վայելքը մեր տոհմիկ երգերուն, խոր տըպաւորութիւն թողլով հանդիսականներուն վրայ :

Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ. Ափրիկեանի՝ մեներգեց մի քանի կտորներ մեծ յաջողութեամբ :

Ընկ. Ժ. Փալամուտեան արտասանեց Ե. Չարենցի «Մահուան տեսիլքը» :

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Կարօ Մեհեան, որ կուռ ճառով մը շեշտեց անհրաժեշտութիւնը անվհատ շարունակելու համար Հայկական Դատը :

Բոլոր բանախօսներուն Հայ Դատի մասին ըրած արտայայտութիւնները որոտընդոստ ծափերով կ'ողջունուէին ժողովուրդին կողմէ, ապացոյց որ ան հոգեպէս կապուած էր իր արդար պահանջներուն :

Հաւաքոյթը փակուեցաւ կէս գիշերին, տպաւորիչ մթնոլորտի մէջ :

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ԽՄԲ.— Քոմպայի եաց աշխատակիցը, կարրիէլ Մացնէֆ, իր ճառին բնագիրը մեզի յանձնած ըլլալով, պիտի հրատարակենք առանձին եւ բնագրին լեզուով, ի ցոյց օտար մտաւորականներու, որոնց մէջ կը պակսին այժմ Փրեսանսէներու, Քիյարներու, Ա. Ֆրանսներու գրչի ժառանգորդները՝ մինչ կը շատնան հարուստ երկիրներու բարեկամութիւնը փնտռողները, նաեւ ի ցոյց ֆրանսերէն գրող ու կարդացող հայ նոր սերունդին որ նանչնայ իր ժողովուրդին դատին օտար բարեկամները :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՄԱՐՈՎԻ ՄԱՀԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՇԱՏ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ՏԱՐ

Մինչ կը սպասուէր խորհրդային նոր փորձին նպատակին եւ հեռանկարին, երկար լռութենէ մը ետք, «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէր այերանորդ՝ Վլատիմիր Կոմարովի եղերական մահը : Այս արկածին մասին տրուած բացատրութիւնները քիչ են խորհրդային աղբիւրներու կողմէ : Կ'ըսուի միայն թէ.

— « Խորհրդային տիեզերագնաց — Վլատիմիր Կոմարով մեռած է Սոյուզ 1 այերանաւին էջքին ընթացքին : Փորձերու ծրագրին կատարումէն ետք, առաջարկուեցաւ Գնդ. Կոմարովի որ դադրեցնէ թռիչքը եւ էջքի գործողութիւնները սկըսի : Բոլոր գործողութեանց կատարումէն ետք, այերանաւը ամէնէն դժուար գօտին անցաւ լաւ պայմաններու մէջ եւ սկսաւ ջնջել անջրպետային առաջին արագութիւնը : Բայց անկարգելին բացման ժամանակ 7000 մեթր բարձրութեան վրայ, անկարգելը պլլուեցաւ այերանաւն ալ արագացուց իր էջքը, ինչ որ պատճառ դարձաւ Կոմարովի մահուան » :

Ըստ ամերիկեան աղբիւրներու դժուարութիւնները շատ աւելի առաջ սկսած էին : Ամէն ինչ լաւ կ'անցնէր, երկրագունդի շուրջ 15 շրջան ընելէ ետք, Սոյուզ 1, կը գտնուէր ուր որ պէտք էր՝ Բայկոնուրի վրայ, եւ 16րդ շրջանին երկրորդ այերանաւը պիտի արձակուէր եւ հանդիպում ունենար առաջինին հետ :

Քանի մը ամիս առաջ էր, որ Բափ Քենըտիի մէջ, քանի մը վայրկեանէն կը մոխրանային երեք ամերիկացի տիեզերագնացները փորձի մը ընթացքին, որ կը կատարուէր արձակումէն առաջ :

Այս արկածները, եւ խորհրդային տիեզերագնացին եղերական մահը պատճառ եղան որ Ամերիկացիք իրենց ցաւակցութեանց հետ, անգամ մը եւս առաջարկեն որ գործակցին անջրպետային մարզին մէջ :

Ազգ. յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի Կոմարովի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կացութեան մասին կարելի չէ ոչ մէկ յստակ գաղափար կազմել : Կ'ըսուի թէ նախարարաց խորհուրդը պիտի գումարուի, ի մօտոյ, Թագաւորին նախագահութեան տակ, բայց ոչ մէկ թըւական կը տրուի : Ոչ պաշտօնական այլ աղբիւրներու համաձայն ալ, Փափանտրէու հիւանդանոց փոխադրուած է, մինչ տղան, վիրաւորուած ձերբակալութեան ատեն, բանտն է : Փարիզի մէջ ցոյցեր տեղի կ'ունենան յունական դեսպանատան առջեւ, Յոյներու եւ ձախերու կողմէ :

ԿԱՐԼՈՎԻ – ՎԱՌԻԻ մէջ բացուած է համայնավար միջեւրոպական ժողովը : Բացման ճառը արտասանած է Նովոտնի, Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը, որ սկիզբէն իսկ յարձակած է Պոնի «վրէժխնդիրներուն» վրայ : Խօսած է նաեւ Բրեժնեւ : Կը թուի թէ ժողովին գլխաւոր օրակարգը պիտի ըլլայ « չին հերձուածը » եւ գերմանական հարցը : Ինչպէս գրած էինք համագումարին չեն մասնակցիր Ռումանացիք եւ Եուկոսլաւները :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ նամակով մը պատասխանած է Ժան – Փօլ Սարթրի եւ բացատրած այն պատճառները որոնց հետեւանքով կառավարութիւնը կ'արգիլէ որ Ռըսըլի նախաձեռնութեամբ կազմուած « դատական ատեանը » իր նիստերը գումարէ Փարիզ, քանի մը օրէն : Ծանօթ է որ այս «ատեանը» պիտի դատապարտէր Միացեալ Նահանգներու «ոճիրները» Վիէթնամի մէջ :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, 26 հոգի ձերբակալուած է իբրեւ հետեւանք ապօրինի ժողովի մը, որ կը համախմբէր «բանուորական յանձնախումբերու» անդամներ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ որ միշտ արգելափակուած է Ալժէէն 150 քիլոմեթր հեռու, 15 քիլօ նիհարցած է :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Ընկ. Վահէ Օշական, որ Պէյրութէն եկած էր գրականութեան տաքթորայի աւարտաճառը ներկայացնելու եւ զոր «շատ լաւ» յիշատակութեամբ անցուց անցեալ Ուրբաթ :

Տէր եւ Տիկին Ս. Գարամանուկեան, Պուէնոս – Այրէսէն, որ երկար շրջապտոյտ մը ընելէ ետք Հայաստան, Միջին Արեւելք եւ Եւրոպա կը վերադառնան իրենց բնակավայրը :

Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Պաղտատէն, որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, կը վերադառնան իրենց բնակավայրը, Իտալիոյ ճամբով :

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Զ.

ԶՕՀՐԱՊԻՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ընտանեկան երջանիկ ու չէն կեանք մը ունէր Զօհրապ : Հիւրերն ու կերուխում – մը անպակաս էին իր տան մէջ :

Զօհրապի կինը եւս, Տիկին Քլարա Զօհրապ (Սվաճեան), վերջին ծայր հիւ – րասէր, ազնուական, բարեկիրթ, բարե – պաշտ ու հայրենասէր տիկին մըն էր :

Զօհրապ ունէր չորս զաւակ, երկու տղայ, մեծը՝ Լեւոն, փոքրը՝ Արշակ եւ երկու աղջիկ, մեծը՝ Տոլորէս, փոքրը՝ Հերմինէ :

Չորս զաւակներն ալ ստացեր էին գեր – մանական եւ ֆրանսական կրթութիւն :

Մեծ տղան, Լեւոնը, համալսարանա – կան ուսումը ստացած էր Գերմանիա : Վկայուած երկրաչափ էր : Գերմանիայէն Պոլիս վերադարձին, այցելած էր Նաեւ Ֆրանսա :

Պետրոս Հալաճեանի Հանրօգուտ Շի – նութեանց նախարար եղած ատեն, բարձր պաշտօնի տիրացած էր նախարարութեան մէջ :

Փոքր տղան, Արշակը, գիւղատնտեսու– թեան վկայական ստացած էր երկրագոր– ծական համալսարանէն : Ցետագային մեկնեցաւ Եգիպտոս, Մաթոսեաններու մօտ, որոնք ազգականներն էին Տիկին Քլարա Զօհրապի :

Մեծ աղջիկը, Տոլորէս, աւարտած էր Պոլսոյ գերմանական եւ ֆրանսական դպ– րոցները : Շատ զարգացած աղջիկ մըն էր : Գիտէր նաեւ ռուսերէն : Կ'ըսէին, թէ պիտի ամուսնանայ ռուսական դես – պանատան առաջին թարգման Մալշթայ– մի հետ :

Փոքր աղջիկը, Հերմինէն, նոյնպէս զարգացած աղջիկ էր : Իմ հոն գտնուած ատենս հազիւ 15 – 16 տարեկան էր :

Զօհրապի զաւակները օտար կրթութիւն ստացած ըլլալով հանդերձ, տան մէջ հա– յերէն կը խօսէին :

Բնականաբար հայերէն գրել – կարդալ չէին կրնար սորվիլ օտար վարժարանի մէջ : Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'առ– նէին տան մէջ, Գարեգին Խաժակէն, որ միշտ իր տիկնոջ ու աղջկան հետ կու – գար : Խաժակը ոչ միայն շատ կը յար – գէին, այլեւ կը սիրէին պաշտելու չափ :

×

Զօհրապ պտուղը շատ կը սիրէր : Նոր ելած պտուղը առաջին անգամ իր տունը կը մտնէր :

1913ին, օր մը, Տէօրթ – Եոլէն սնտուկ մը նարինջ ստացայ : Տարի Զօհրապենց տունը, շատ աղուոր նարինջներ էին :

Զօհրապ տուն վերադարձին երբ սեղա– նին վրայ տեսաւ, «ի՜նչ հրաշալի պը – տուղներ են» ըսաւ եւ սկսաւ ճաշակել :

— Ճանըմ, կերակուրէն ետքը կեր, ա– ռարկեց տիկինը եւ աւելցուց, Խաչիկը բերաւ, իրենց քաղաքէն ղրկեր են :

— Այս ինչ աղուոր նարինջներ ունի ձեր քաղաքը, Փելթէքեան, խօսքը ուղ – ղեց ինծի Զօհրապ եւ յայտնեց, թէ կ'արժէ նարնջենիի պարտէզ մը գնել : Տուն մըն ալ կառուցանել պիտի տամ : Գարունը հոն պիտի անցընեմ :

Եւ իսկապէս, այդ տարին, իր փոքր տղան Արշակը ղրկեց Տէօրթ – Եոլի կող – մերը :

Պանք Օթոմանի նախկին տնօրէն եւ իր բարեկամ Պոլսեցի մեծահարուստ յոյն Փանճիրի պէյին հետ, Ճիհան գիւղէն, Ատանայի Խուպէսէրեան ծանօթ ընտանի– քի անդամներէն Պօղոս էֆէնտիէն գնե – ցին ընդարձակ ագարակ մը (երեք հազար տէօնիւմ) :

Վրայ հասաւ պատերազմը եւ տան չի – նութեան ծրագիրը յետաձգուեցաւ :

Պատերազմի ընթացքին, Գերմանները այս ընդարձակ ագարակին մէջ, արմտի – քի եւ երկրագործական գործիքներու պա– հեստանոցներ շինել տուին : Պատերազմի աւարտին, Պօղոս էֆէնտի վերադարձաւ եւ կրկին իր կալուածին տիրացաւ՝ ա– ռանց որեւէ մէկու միջամտութեան եւ միլիոններ շահեցաւ, երբ արդէն Զօհրապ աքսորուած ու նահատակուած էր :

Միայն անգամ մը, 1919ին, երբ Տէօրթ Եոլ կը գտնուէի, Զօհրապի մեծ տղան Լեւոն, այս առընչութեամբ նամակ մը ղրկած էր ինծի :

×

Պատերազմի նախօրեակին, Զօհրապ խորհրդարանին մէջ ազդու ճառ մը խօ – սեցաւ եւ յայտնեց, թէ անխուսափելի է, պատերազմ պիտի ըլլայ : Պատերազմը սակայն, տեղի պիտի ունենայ երկինքի վրայ եւ ծովու տակ : Օսմանեան կառա– վարութեան առաջարկեց ընդծովեաներ եւ օդանաւեր գնել : Գուշակութիւնն ու ա – ռաջարկը գնահատանքով ընդունուեցան եւ այս նպատակով, Զօհրապի մեծ տը – ղան Լեւոնը Գերմանիա ուղարկուեցաւ, օդանաւեր եւ ընդծովեաներ գնելու հա – մար :

Լեւոնի մեկնումին հետ, սկսաւ նաեւ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը : Զօհ– րապ իր տղուն գրեց, որ այլեւս Թուր – քիա չվերադառնայ :

Լեւոն Գերմանիայէն անցաւ Զուիցե – րիա, ապա Ռումանիա ու հոն ալ հաս – տատուեցաւ : Շնորհիւ իր ձեռներէցու – թեան, դարձաւ մեծահարուստ :

Համաշխարհային Բ. Պատերազմէն ետք, երբ Ռումանիա ինկաւ Խորհ. Մի – ութեան տիրապետութեան տակ, համայ– նավարները բռնագրաւած են Լեւոնի հա– րստութիւնը :

1963ին, Փարիզի մէջ տեղեկացայ, որ Լեւոն Հոլանտա անցեր է :

Տիկին Քլարա Զօհրապ մեռաւ Փարիզի մէջ :

Զօհրապի փոքր տղան Արշակ, մեռաւ Եգիպտոսի մէջ :

Մեծ աղջիկը Տոլորէս ներկայիս կը բնակի Միացեալ Նահանգները : Ամուս – նացած է գարեջուրի գործարանատէր, մեծահարուստ Ամերիկացիի մը հետ : Փոքր քոյրը Հերմինէն իր քովը կը մնայ :

Տոլորէս երբեմն նուիրատուութիւններ կ'ընէ Հ. Բ. Ը. Միութեան : Կ'օժանդակէ նաեւ Փարիզ բնակող իր մօրը ազգական երկու աղջիկներու :

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ՁԷԶՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Բ.

Առանձին ենք հիմա Քաջեանի եւ որ – բուկին հետ, երբ գիտէ թէ զաղտնիք չունի այլեւս :

— Հայ անունդ ի՞նչ է, տղաս :

— Հայ անունս Վարդան է, մայրիկ, կը պատասխանէ աշխոյժով :

— Մականո՞ւնդ :

— Մամիկոնեան :

— Վարդան Մամիկոնեա՞ն ուրեմն ... Մինչդեռ զարմանքով իրարու կը նայինք հակինչին հետ :

— Այո, մայրիկ, ես Վարդան Մամի – կոնեան եմ, կը շեշտէ արագ, անվարան եւ արցունքի առաջին կաթիլն է որ կ'իյ – նայ մեր Վարդանին աչքերէն ...

— Ո՞ր տեղացի ես, զաւակս :

— Տրապիզոնցի եմ, մայրիկ :

Իրենց ծագումը խոստովանելէ ետք մեր բեկորներուն վէրքերը չէինք քրքրեր, մանրամասն հարցումներով : Բայց իբրեւ պզզարիւն տղայ, հետաքրքրական էր լը– սել թշնամի յարկի տակ իր ապրած կեան– քը :

Վարդան մնաց անդրդուելի :

— Ինծի լաւ կը պահէր աղաս... ես ուրիշ ըսելիք չունիմ չիտակը :

Ահա սկիզբէն մինչեւ վերջը, զանազան միջոցներով տրուած հարցումներու պա – տասխանը :

Վարդան բախտը ունեցաւ գտնելու իր հայրը Պոլսոյ մէջ :

Անցան տարիներ : 1929ին, հայր Կո – թիկեան (ոչ թէ Մամիկոնեան...) նամա– կով մը իր տունը կը հրաւիրէ : (Վար– դանի հայրը վերամուսնացած է արդէն) : Կը պատմէ թէ տղան Ֆրանսա ղրկած է իր եղբօր Արման Կոթիկեանին մօտ, «որ– պէսզի մարդ ըլլայ» :

Վարդան կ'առանձնանայ և գործաւոր կը դառնայ : Հոն կը հանդիպի օտար աղջը – կան մը, որուն կը կապուի սիրով, ու կը տեղեկացնէ իր հօրը : Օտարի հետ ամուսնութիւնը կը մերժէ հայրը, որմէ ետք հայրիկին նամակներուն չի պատաս– խաներ Վարդան : Մինչդեռ կը թղթակ – ցէր մեզի հետ, կը ղրկէր իր լուսանկար– ները, առանց հաղորդելու իր սրտին գաղտնիքը : Վարդան իր պատասխանն – րով կ'ապահովցնէր մեզ թէ «ընաւ չմը – տահոգուիս, մայրիկ ... կարելի՞ բան է, որ իբրեւ Հայ, ապրած տառապանքներէս ետք, ես կրնամ օտարանալ» :

Հայր Կոթիկեանին կը կարդացնեմ այս նամակները : Ու կը կարդամ իր ստա– ցածները, որոնք գլխովին կը հակասեն իրարու : Հայրը ճարահատ, հասկնալի յուզումով, կը խնդրէ, որ զաւակս Սու– րէնը, որ այդ միջոցին Ֆրանսա կը գըտ– նուէր, երթայ անձամբ խօսի, համոզէ, թերեւս ազդէ եւ Վարդան ազատագրէ օտարին ձեռքէն ...

Այս վտանգաւոր փորձն ալ անցաւ ա– պարդիւն :

— Վարդան ամուսնացաւ իր սիրած աղջկան հետ :

Մանուկ հասակէն խլուած մայրական գիրկէն ու նետուած կեանքի անօրինակ յորձանքներուն մէջ, կարօտ ընտանեկան սիրոյ եւ գուրգուրանքի, պատանի Վար – դանը, բնականօրէն պիտի ընդունէր ձեռ– քը իր աշխատակից ընկերուհիին, ինչ – պէս մեր հազարաւոր երիտասարդները, որոնցմէ շատեր հայ աղջիկներու տղի – տութեանը զոհուած են ...

1931 : Ընտանեօք Ֆրանսա եկած ենք արդէն :

Վարդան եկաւ գտաւ մեր տունը : Ար– նուհետեւ շարունակ կ'այցելէր, միշտ ա– ռանց տիկնոջը, իր երեք զոհարներուն հետ միասին, — Աստղիկ, Վարուժան, Վահէ :

Գոհ էր կնոջմէն :

Պատերազմի տաք շրջանն է : Այս ան – գամ առանձին էր Վարդան եւ տրտում, մտահոգ երեւոյթ ունէր :

— Տղա՞քը ուր են : Ինչո՞ւ չբերիր, կը հարցնեմ կասկածելով տղոց առողջու – թեան մասին պարզապէս :

Վարդան կմկմաց եւ սկսաւ զալարուիլ, քիչ մը կորնցուցած մանկութեան պա – զարինութիւնը, ու ձեռքերը ճմլելով .

— Մի մտահոգուիր, մայրիկ, տղաքը հիւանդ չեն, բայց ... մի՛ հարցներ, մայրիկ ... :

Ու կոպերուն տակ պահած յուզումը, կափկափելով հազիւ կրցաւ բանալ սիր – տը .

— « Քանի մը օր առաջ, գործէ վերա– դարձիս, տղաքս մինակ գտայ : Կինս հե– ռացեր էր տունէն : Շատ փնտռեցի, բայց ի զուր : Կնոջս հայրն ալ գիշեր –ցերեկ փնտռտուքի վրայ է, եւ շատ ազդուած է, որովհետեւ այնքան գոհ էր մեր համե – րաշխ կենակցութենէն, որ չէ կրցած լու– ծել այս հանելուկը : Հայ թէ Ֆրանսացի, բոլոր դրացիներս կը ճանչնան կինս եւ գիտեն պատահածը : Կը հարցնեն, կը փնտռեն Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւ ամէն տեղ : Բայց տակաւին չեն կրցած գտնել հետք մը : Ոստիկանութիւնն ալ տեղեակ է դէպքին» :

Կարդ մը հարցումներու հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ Վարդան .

— Ի՞նչ ըսեմ, մայրիկ ... : Գէշ կին մը չէր կինս : Միայն թէ բաւական տանէ ի վեր տունէն դրամս կը պակսէր, կը ջղայնանայի ... դեռ վերջերս ալ տուն – տեղ երեսի վրայ թողած, երեկոյին գի– նով վիճակի մէջ տուն կը դառնար ...» :

.

Մեծ էր Վարդանին վիշտը : Ու ամէն սփոփանք անզօր կը մնան թարմ վիշտին առջեւ :

Վարդան կրկին որբացաւ :

Ու Վարդանի անչափահաս զաւակներու մայրը դարձաւ իր անդրանիկ զաւակը Աստղիկը :

Մանկական ազատութիւնն ու զուար – թութիւնը կորսնցուցած, ութ տարեկան Աստղիկը զրկուեցաւ դպրոցէն, գիտակ – ցելով իրենց դժբախտութեան, եւ ընտա – նիքին պատասխանատուութիւնը վերցուց իր մատղաշ ուսերուն . — Եփել, լուալ կարկտել ...

Վարդան որբացաւ երեք զաւակներովը միասին :

ՏԻԿ. Ա. ՇԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱՂԺԵՐԱԿԱՆ)

Բ.

— Խաղաղութիւնը քեզի հետ, տունդ չալկած ո՞ւր բարով :

= Ծնողքիս այցի կ'երթամ վարի դաշ– տը, կը պատասխանէ համեստ բնակի – րը :

— Բայց այս ընթացքով շաբաթէ մը հազիւ տեղդ կը հասնիս, բարեկամ :

= Խնդալու տրամադիր կ'երեւիս, իր– կուն չեղած ապահովաբար ես ժամանած կ'ըլլամ :

— Լաւ, ուրեմն, եկուր գրաւ բռնենք : Եթէ ես քեզմէ առաջ հոն հասնիմ՝ ճոխ հացկերոյթի մը պարտական կը մնաս :

Շնագայլը վստահ էր որ շատ դիւրու – թեամբ պիտի շահի գրաւը, հեռանկարէն բերանը կը ջրոտէր արդէն : Սակայն մեկնելու ատեն անսպասելի բան մը ան – նշմար անցաւ իրմէն :

Խղունջը փառաւորապէս տեղաւորուած էր անոր զետնաքարշ պոչին վրայ : Երբ նպատակակէտին հասաւ՝ իրկուն էր ար – դէն եւ բոլոր դռները փակ : Պարծենկոտ մրցորդը այս արդիւնքէն գոհ՝ պատի մը տակ երկնցաւ ու քնացաւ մշիկ – մշիկ :

Ժամանակը շատ յարմար էր, մեր եղ – ջերակն խղունջը վար կը սահի պոչին վը– րայէն եւ առանց սայթաքելու կը հանի պատնէշին վրայ, եւ ձայն կուտայ մըր– ցորդին :

= Էՙյ – հէՙյ, ազնիւ բարեկամս շնա – գայլ, ի՞նչ կը բանիս երեք ժամէ ի վեր քեզի կը սպասեմ, ընդունէ որ կորսնցու– ցեր ես, ուրեմն դուն պիտի վճարես հաց– կերոյթը :

Մեր շնագայլը աչքերուն չէր հաւա – տար, ճար չկար : Պոչը չալկեց կծկեց փա– խաւ հեռուն եւ մինչեւ հիմա ալ կը կծկէ :

Խղունջը կրկնակի գոհունակութեամբ մին– չեւ հիմա ալ այս արարքը իր զաւակնե – րուն կը պատմէ, աւելցնելով որ երբեմն քիչ մը սառհակութիւն կը բաւէ շնագայ– լի մը անսանձական բիրտ ուժը պարտու – թեան մատնելու համար :

×

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ԱՔԼՈՐԸ

(Ալժերական)

Օր մը վրանաբնակները, տեղափոխուե– լու ատեն հիւանդ ոչխար մը իր բախտին ձգած էին ճամբուն վրայ, քիչ մը անդին մացառին մէջ ալ կը հեկեկար ոտքը կոտ – րած աքլոր մը : Ոչխարը կաղնիկաղ անոր մօտենալով ցաւակից եղաւ, բայց յուսա– հատ ըսաւ անոր .

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը կարա– ւանէն հեռու, ուտելու բան մըն ալ չու – նինք :

= Առանց չի մնար, միաձնաբար կա – րելի է ապրինք ապահով, պատասխանեց աքաղաղը աւելցնելով, բաւական է որ չհեռանանք իրարմէ :

Ոչխարը քաջալերուած՝ նախապէս կը սկսի դարմանել իր ընկերոջ կոտրած ոտ – քը :

Ժամանակ առ ժամանակ դէշ աղէկ քա – լելով կը գտնեն բաւական խորունկ փոս մը, ցորենի նախկին թաքստոց մը, ուր հատիկներու մգլոտ մնացորդը կար : Եր – կուքն ալ իրենէ սակաւակեր գոհացան ա – տով եւ բաւական կազդուրուած պահ մը մոռցան իրենց վիճակը նեղկան եւ սկսան ուրախանալ ու երգել :

Արդ այդ կողմերէն անցնող մեծ փորը դատարկ առիւծ մը լսեց անոնց զուգերգը եւ աճապարեց դէպի փոսը ախորժելի ճա– շի մը ակնկալութեամբ :

Մեր անխոհեմ երկու բարեկամները անդրադարձան իրենց սխալին, բայց շատ ուշ էր՝ երբ հսկայ առիւծին բնաւ չսանտրուած գլուխը երեւցաւ իրենց փո – սին թումբին վրայ : Այլեւս անօգուտ էր պահուիլը : Այդ միջոցին աքլորը բոլո – րովին բնական կերպով ձայնեց վարէն շշնջելով :

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(2 Շար.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹԸ

« Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւն»ը, Փարիզի մէջ իր երկրորդ Համագումարին առիթով, Շաբաթ, 15 Ապրիլի երեկոյեան, կազմակերպած էր գինեձօնի սեղան մը, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Երեկոյթին հրաւիրուած էին Փարիզահայ կազմակերպութիւնները, թերթերը, մտաւորականութիւնը եւ Միութեան բարեկամները :

Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչին խօսքէն առաջ, արդէն «Շ. Միսաքեան» սրահը լեցուած էր հրաւիրեալներով, եւ զրոյցները խմբակներու միջեւ ստեղծած էին ջերմ մթնոլորտ : Հոն էին գաղութի գլխաւոր կազմակերպութիւններէ, մասնաւորաբար երիտասարդական, գրեթէ բոլորը ներկայացուցչական դէմքեր, նաեւ փարիզահայ մեր գրագէտներու առաջին սերունդէն արժանաւոր ներկայացուցիչներ :

Միութեան անունով յաջորդաբար խօսք առին Վ. Աթթարեան եւ Ա. Գրիգորեան, իրենց խօսքին մէջ շեշտելով Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան համահայկական նկարագիրը եւ արդիական պայմաններու ոգին, նաեւ բաղձանքը՝ հայ կեանքի մէջ այդ ուղղութեամբ աշխատելու :

Ապա ուրախութիւն . յայտնեցին, որ գաղութի կազմակերպութիւնները եւ մտաւորականները ընդառաջած գացած են կեդր. Վարչութեան երեկոյթի հրաւէրին, առաջին փաստը տալով իրենց կամեցողութեան եւ համակրանքին :

Յաջորդաբար խօսք առնելով, Փրոֆ. Գրիգոր Խերեան, Վահէ Օշական, Վահրամ Կաքաւեան: (Վիքթոր Կարտոն), Շաւարշ Նարդունի, Զարեհ Որբունի, Նիկողոս Սարաֆեան եւ Աւէն Փափազեան՝ շեշտը դրին ուսանողի եւ ուսանողական խմբակցութիւններու զանազան յատկանիշներուն կամ պարտականութիւններուն վրայ : Շեշտուեցաւ մասնաւորաբար, թէ խաչն պէտք է ըլլայ հայ ուսանողին դերը մտաւորական ճիգի եւ վերանորոգութեան կալուածներուն մէջ : Մեր երէց կամ միջին սերունդի ներկայացուցիչները, մտաւորական եւ գրագէտ, բաղձանք յայտնեցին թէ, իբր Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան յառաջապահ տարր, հայ ուսանողութիւնը գտնէ, «Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան» մէջ այն դաշտը, ուր դրսեւորուին ամէն երիտասարդ սերունդէ պահանջուած եռանդը, ազնիւ փառասիրութիւնն ու կիրքը, «Սփիւռքի հայ կեանքը դէպի պատմութիւն առաջնորդելու» եւ նոր ստեղծելու համար անհրաժեշտ ուժն ու միակամ գիտակցութիւնը :

Բարոյական այս քաջալերանքին միացնելով գործնականը, Միութեան բարեկամները անոր բարգաւաճման համար նուիրեցին 650 ֆրանքի գումար մը: Ուսանողուհիները հիւրասիրեցին ներկաները շամփանիայով եւ կարկանդակով :

Զրոյցը, կարծիքներու փոխանակումը եւ երեկոյթին անպաշտօն բաժինը տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հանճարեղ երգիծաբանին գործերուն նկատմամբ ընթերցողին հետաքրքրութիւնը չեշտուեցաւ, Երբ անոնք մամուլին (Մեղու, Թատրոն, Լոյս եւայլն) մէջ լոյս տեսնելէ ետք հրատարակուեցան առանձին հատորներով, («Ազգային ջոջեր», «Ատամնաբոյժն արեւելեան», «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» եւն.) :

Հայաստանի մէջ եւս, պետական հրատարակչութիւը, 1930ին, Ե. Զարենցի խմբագրութեամբ, սկսաւ հրատարակել երգիծաբանին գործերուն ամբողջական հաւաքածոն : Այսպէս յաջորդաբար լոյս տեսան 11 հատորներ :

Այսուհանդերձ այս եւ յաջորդ հրատարակութիւնները զերծ չէին թերութիւններէ : Այս կամ այն պատճառներով շատ գործեր չէին զետեղուած հաւաքածոներուն մէջ :

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտութիւնը կը զգացուէր նոր, աւելի կատարեալ եւ ամբողջական հաւաքածոյի մը հրատարակութեան, որուն ձեռնամուխ եղաւ գրականութեան հիմնարկութիւնը :

Նախ անհրաժեշտ էր ապահովել երգիծաբանին բոլոր ստեղծագործութիւնները, որոնք մեծ մասով ցրուած են Պոլսոյ հայ մամուլին էջերուն մէջ: Հաւաքումի պաշտօնը յանձնուեցաւ պարոնեանագէտ Գ. Ստեփանեանի, որուն ջանքերով՝ Փարիզէն, Պէյրութէն եւ ուրիշ վայրերէ ձեռք ձգուեցան այն բոլոր գործերը, որոնք կը պակսէին Երեւանի գրադարաններուն եւ դիւաններուն մէջ :

1962ին լոյս տեսաւ Պարոնեանի երկերու հաւաքածոյին առաջին հատորը, իսկ յետագային՝ նաեւ չորս հատորներ :

Առաջին հատորը կ'ընդգրկէ դրողին տոմաթիկ երկերը՝ «Երկու տէրով ծառայ մը», «Ատամնաբոյժն արեւելեան», « Շողոքորթը », «Պաղտասար աղբարը » եւ «Պառյը» :

Երկրորդ հատորը կ'ընդգրկէ համաշխարհային երգիծական գրականութեան փայլուն նմոյշներէն մէկուն՝ «Ազգային ջոջեր»ու դիմանկարներու շարքը : Այս շարքին մէջ կան նոր յայտնագործուած դիմանկարներ («Տոքթոր Ռուսինեան», « Օրիորդ Մ–ն», «Մանասը») եւ կարգ մը դիմանկարներու տարբերակները : Հատորը համեմուած է ծաղրանկարներով՝ զոր Պարոնեանի թելադրութեամբ գծած է «Թատրոն» երգիծաթերթի աշխատակից, նկարիչ Ս. Եաղըճեան :

Երրորդ հատորին մէջ զետեղուած են « Մեծապատիւ Մուրացկանները », «Պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերու մէջ», «Քաղաքավարութեան վնասները »: Բոլորովին նոր են «Պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» գործին տարբերակները՝ «քաղաքական աշխարհագրութիւն» ընդհանուր խորագրով :

Քաղաքական երգիծանքին նուիրուած է երկերուն չորրորդ հատորը, ուր ամփոփուած են երգիծաբանին այն ստեղծագործութիւնները, որոնք սփռուած են «Մեղու»ի, «Թատրոն»ի, «Լոյս»ի, «Փորձ»ի, « Փարոս Հայաստան»ի եւ «Արձագանգ»ի էջերուն մէջ: Հատորը ունի « քաղաքական», «Կամիթներ», «Խաղտում», «Հոսհոսի ձեռատետրը » եւ «Լուսաբերի նամակները » ենթավերնագիրները :

Հինգերորդ հատորին մէջ զետեղուած են « Ծիծաղը » եւ այլաբանական ուրիշ գործեր : Հատորը ամբողջովին նուիրուած ըլլալով այլաբանութեան, կ'ընդգրկէ «Մեղու », «Թատրոն» եւ «Լոյս » թերթերէն հաւաքուած նիւթերը, որոնք մեծ նշանակութիւն ունին Պարոնեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան ուսումնասիրութեան գործին մէջ :

Յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն մնացեալ հինգ հատորները, որոնց վրայ կատարուած աշխատանքը հիմնականին մէջ աւարտած է :

Անոնցմէ վեցերորդը պիտի ընդգրկէ երգիծական, եօթներորդը՝ մանրապատում գործերը, ութերորդ եւ իններորդ հատորները՝ «Եփրատ», «Թատրոն», « Մեղու» , «Լոյս», «Խիկար» պարբերաթերթերու մէջ տպագրուած ազգային կեանքը պատկերացնող երկերը : Վերջին՝ տասներորդ հատորին մէջ, պիտի զետեղուին թարգմանութիւնները, հայատառ թուրքերէն (հայերէն թարգմանութեամբ) գործերը, նամակներ եւն.:

Պարոնեանի երկերու այս հրատարակութիւնը նկատելի կերպով կը տարբերի հեղինակի գործերու նախընթաց բոլոր հրատարակութիւններէն :

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԲԱՅՑ ՈՉ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆ

— * —

Ակնաբոյժը.— Պարոն, ձեր աչքին տկարութեան պատճառը կարծեմ ձեր ալքոլամոլութիւնն է:

Ալքոլամոլը .— Ընդհակառակն, տոքթոր, երբ խմեմ, ամէն ինչ կրկին կը տեսնեմ ...

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ամէն տեսակէտով գնահատելի ու գեղեցիկ էր Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 9ին, Մխիթարեան վարժարանի թատերասրահին մէջ :

Բացումը կատարեց Ամատունի եպիսկոպոս, որ գեղեցիկ խօսքերով վեր հանեց դպրոցներու կարեւորութիւնը, եւ թելադրեց որ առանձին ուշադրութեան առարկայ դառնան անոնք :

Երգչախումբը, իրենց ուսուցչին՝ Պ. Եանըքեանի ղեկավարութեամբ, երգեց մէկ քանի գողտրիկ երգեր :

Յետոյ, մէկ ֆրանսերէն եւ երկու հայերէն ներկայացումներ տեղի ունեցաւ, բոլորն ալ շատ յաջող : Աշակերտուհիներ եղան, որոնք իսկապէս բեմական յատկութիւններ ի յայտ բերին : Անթերի առոգանութեամբ գիտակցօրէն եւ յուզումով կատարեցին իրենց դերերը, յուզելով նաեւ՝ ներկաները :

Այս բացառիկ վայելքը ապրելու առթիւ, մեր մտածումները կ'երթան դէպի յարգելի տնօրէնուհին, որ ջանք չէր խնայած լաւ արդիւնք ձեռք բերելու համար : Իր դժուարին պարտականութիւններէն զատ կարողացեր էր մարզել այդ մատղաշ ու անփորձ աշակերտուհիները : Մեծ քաջութիւն : Նաեւ դէպի մեր սիրելի աշակերտուհիները, որոնք իրենց հանգիստի պահերէն զոհած էին, դպրոցին պատիւը բարձր պահող հանդէս մը ներկայացնելով հասարակութեան :

Բեմայարդարումը նոյնպէս հաճելի տպաւորութիւն թողուց :

Հմայիչ բան մը ունէր ծաղիկներու պարը :

Տնօրէնուհիին հրաւէրով հանդէսին փակումը կատարեց Սերովբէ Արք., որուն խօսքերը ընդհանուր ոգեւորութիւն ստեղծեցին :

« Ֆրանսահայութիւնը հպարտ պէտք է ըլլայ, ըսաւ, որ ունի Մխիթարեանի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նման հաստատութիւններ :Ազգ մը իր նիւթական հարստութիւններով, իր միլիոններով չէ որ ազգ կոչուելու արժանի է, այլ իր մշակոյթով, իր դպրոցներով: Սիրեցէք զանոնք, գուրգուրացէք անոնց վրայ :

Մի՛ խնայէք ձեր կարելին, որպէսզի անոնք կանգուն մնան եւ մանաւանդ մեծնան ու ընդարձակուին » : Ներկաներու յոտնկայս Տէրունական աղօթքով եւ Պահպանիչով փակուեցաւ այս գեղեցիկ հանդէսը :

Մեկնողները իրենց հետ տարին անկասկած, բացառիկ հայկական օր մը ապրած ըլլալու քաղցր յիշատակը :

Ե. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Եւ ալ անկէ ետքը ամէն Կիրակի իրարու դէմ կ'ելլէին անոնք մատուռին գաւիթը, բայց իրարու երես նայելէ ուրիշ բան չէին ըներ ... որովհետեւ... օրիորդ Վոբալիէր, որուն օրիորդ ըլլալը քառասուն ստուերվկայով հազիւ կարելի կ'ըլլար հաստատել, պատուհասի մը պէս անոնց գլխուն կեցած էր :

Անիկա այսպէս շարունակեց մինչեւ որ պահապան մայրապետը օրին մէկը հիւանդանալով անկողին ինկաւ եւ Մառի – Թէրէզ պարտաւորուեցաւ ... եւ կամ ... աճապարեց առանձին երթալ եկեղեցի...:

Եւ ահա այն օրը Օպէն Տէրմօն իր կոչումին մէջ վերելքներ ունեցաւ ... երգինը սիրտի մը պէս կը խօսէր ... սիրտի մը պէս որ շրթունքներուն վրայ . կը նետէ իր պաղատանքն ու թախանձանքը եւ անոնց կը յանձնէ իր աննիւթական այլ լուսափառ պատկերը ...: Արուեստագէտը եւ գործիքը նոյնացած՝ իրենց սիրոյ երգը կը թոթովէին վերէն, խունկերուն ու կնդրուկներուն անօսրացած ամպերուն մէջէն ..., մինչդեռ վարը, Մառի Թէրէզ քաղցրիկ արցունքներ կը թափէր ..., անծանօթ սիրոյ երջանկաբեր արցունքներ ... :

Թէրէզ իր մայրը չէր ճանչցած..., մայրական սէրն ինչ ըլլալը չէր գիտեր, հօր մը խնամքէն ու գորովէն ալ զրկուած էր ...: Գրեթէ հոգեպէս ճամբուն վրայ ձգուած, անտեսուած, ինքնիրենը ծլած ծաղկած ծաղիկ մըն էր ան: Իր սէրն ու գորովը, իր խանդաղատանքն ու գուրգուրանքը ճնշուած, խտացած իր մէջը՝ դուրս պոռթկալու տեղ կը փնտռէր :

Երբ այս անգամ նորէն իրարու դէմ ելան մատուռին գաւիթին մէջ, Օպէն տեսնելով որ առանձին էր ան, համարձակութիւն առնելով օրհնեալ ջուր տուաւ անոր :

Երկու լեցուած հոգիներուն դողդոջուն մատները իրարու մօտեցան եւ օրհնեալ ջուրով օծուեցան, եւ առանց բառ մը իսկ արտասանելու, իրենց սրտէն թելադրուած անապակ ու ջինջ նայուածքով մը իրարու նայելով, իրարու ըլլալու փնտռագոյն ու սրտագրաւ խոստումը ըրին կարծես :

Բայց այդ սէրը, աւաղ, անիրականանալի էր ...: Ծերակուտական դուքս Շանթօնէի աղջիկը աննշան երգեհոնահար Օպէն Տէրմօնի կինը չէր կրնար ըլլալ : Երկուքն ալ գիտէին ասիկա, բայց ոչ Թէրէզ եւ ոչ ալ Օպէն առոր համար կը մտահոգուէին ...: Անոնց սիրտն էր որ կը խօսէր եւ ոչ թէ տրամաբանութիւնը :

Իրարու սիրտ հասկցած ըլլալնուն վրայ գինովցած, ճակատագրէն ուրիշ բան չէին խնդրեր այլ միայն ամէն Կիրակի դիբար տեսնել եւ աննիւթական նայուածքով մը իրարու հաղորդել իրենց միտքէն անցածները եւ իրենց երազները :

Իրաւ, թէպէտ Օպէն Տէրմօն երդում ըրած էր հաւատարիմ մնալ իր սէրին, բայց Մառի Թէրէզ չէր կրնար նոյն բանն ընել, իր ձեռքը չէր: Վանքէն ելած աղջիկը այնքան միամիտ էր եւ այնքան անփորձ որ, բնաւ միտքէն չէր անցըներ թէ կեանքի մէջ կար ուրիշ մէկը որ իբրեւ հայր իրաւունք ունէր իր կամքը պարտադրելու :

Այսպէս, երբ օր մը հայրը եկաւ անսանաբար եւ յաղթանակի ժպիտը շրթունքներուն՝ յայտարարել իրեն թէ զինքը նշանած էր, խեղճ աղջիկը ձեփ ճերմակ կտրեցաւ :

— Ի՞նչ, նշանուա՞ծ, գոչեց Մառի դողդղալով :

— Այո, Ռօշ – Պէրնար մարքիզին հետ, պատասխանեց դուքսը : Վաղուընէ սկըսեալ այլեւս արտօնուած ես տարբեր աչքով նայիլ նշանածիդ :

– Ես ամուսնանալ չեմ ուզեր, հայրիկ, գոչեց Մառի կորովի կերպով :

— Ի՞նչ ըսիր ի՞նչ, չե՞ս ամուսնանար, գոչեց հացկատակ ազնուականը իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգալով: Զաւակ մը երբէ՞ն ի վեր իրաւունք ստացած է իր ծնողքին երեսին «չեմ ուզեր » պոռալու : Յեղափոխութեան թոյնը քու երակներուդ մէ՞ջն ալ մտեր է, օրիորդ Շանթօնէ :

Եւ պատասխան չընդունող իշխանութեամբ մը աւելցուց :

— Երեք ամիսէն մարքիզ Ռօշ – Պէրնարի հետ ամուսնացած պիտի ըլլաս :

— Բայց խնդրեմ , հայր ...

— Ամբարտաւանութիւն պէտք չէ , օրիորդ : Փառք Աստուծոյ, նորէն ձեռք անցուցինք միապետական կարգ ու սարքը.. հիմա օրէնքը նորէն իրաւունք կուտայ հօր մը պատժելու իր անհնազանդ զաւակը : Կը յուսամ որ այդ իրաւունքը գործածելու հարկին տակ չես դներ զիս ... բայց գիտցած եղիր որ եթէ դէմ կենաս հրամաններուս, պիտի չխնայեմ : Ես իմ տանս մէջ ամբարտաւան յեղափոխականներ չեմ ուզեր, հասկցա՞ր , օրիորդ :

Իր սրտին ցաւն ու մորմոքը բնաւ յայտնի չընելով, Մառի Թէրէզ սենեակը քաշուեցաւ եւ հոն խաչելութեան պատկերի մը առջեւ ծունկի գալով սկսաւ արտասուել ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Պ. Կարապետ Խաչատուրեան, եւ զաւակները՝ Անդրանիկ, Խաչատուր եւ Մկրտիչ, Տէր եւ Տիկին Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ամուճայեան եւ զաւակները, Պ. Խոսրով Ամուճայեան եւ Թօփուզեան ընտանիքը, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՆՈՅԵՄԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ամուճայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, Ապրիլ 26ին, ժամը 14ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Րիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հանգուցեալ Մկրտիչ Սուքիասեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մասիս Գաբիկեանէ յիսուն ֆրանք, Արզումանեանէ քսան, Թէճիրեանէ քսան: Տասնական ֆր. Այվազեան Լեւոնէ, Տիկին Սարաֆեանէ, Յակոբեան Վահանէ, Կարապետեանէ, Կիւլեանէ, Կարապետ Տէր-Կարապետեանէ, Գողեանէ, Զուքուրեանէ, Յովակիմեան Ասատուրէ, Գաբիկեան Մկրտիչէ, Գաբիկեան Սեպուհէ, Հմայեակ Ջաջրեանէ: Սաղրեան Գալուստէ: Մկրտիչ Խաչատուրեանէ 15:

Հանգուցեալ Բրաբիոն Կոստանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Խաչիկ Արզումանեանէ քսան ֆրանք:

ECOLE

NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն: Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ նախկին Կեդրոնականցիներ, Ֆրանսաբնակ Կեդրոնականցիներու Միութիւն մը հիմնելու նպատակաւ կոչ կ'ուղղեն բոլոր անոնց, որոնք յաճախած են Կեդր. Վարժարանը, իրենց մասնակցութիւնը բերելու ընդհ. խորհրդակցութեան ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 2 Մայիս, 1967, Գշ. Երեկոյ ժամը 20ին, 32 Րիւ Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ, առաջին յարկ:

Կը խնդրուի մինչ այդ՝ բոլոր փափաքողներէն, իրենց հասցէները անմիջապէս տեղեկացնել՝

M. Vahé BALTAYAN
46, Rue Poissonnière — 75, PARIS (2e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 փրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն: Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու:

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը:

ՇԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար:

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի:

Թափորը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան:

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց:

Այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Րիւ Ժէ, Կրընոպլը:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ողերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիւլան գրատունը
14 Պուլվ. Կառիպալտի

իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին:

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս շահեկան նախաձեռնութիւնը:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի «ՇԱԹՕՆԷՕՖ», Կիրակի, 21 Մայիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Այց «Ժէրմինի»ի մայր տաճարը 12րդ-13րդ դար, հայերէն արձանագրութիւններով:

Դիմել կանխաւ Տիկին Ա. Թադէոսեանի, 878-27-35 եւ Տիկին Ա. Ուզունեանի 254-17-74:

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք:

Օթօքարը կը մեկնի Սէնթ Մօնթօլօնէն ժամը ճիշդ 7.45ին:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄիկ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ:

Կատարողութեամբ՝ Միութեան Երիտ. պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան:

Ղեկավար քէմանչիստ ՀԱՄՕ:

Ճոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ:

Մուտք 7 եւ 10 փրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին:

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէկ կամ երկու սենեակ կը փնտռուի երկու երիտասարդ ուսանող քոյրերու համար, հայ ընտանիքի մօտ, խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզ կամ հարաւային արուարձան: Դիմել «Յառաջ»ի:

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈՔՈՒՄ
Սուսամ — ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

Récital

ROSY ARMEN

L'OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

●

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն:

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742-25-49:

Ճաշարան Տիամանթէն, 60 Րիւ Լաֆայէթ, Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ:

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Րիւ Սէն Լազար): Զատիկեանի, 20 Րիւ տը Լա Տէֆանս, Իսի: Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, (Ալֆորվիլ):

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 27 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10898
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.898

ՄԱՑՆԷՖԻ ԽՕՍՔԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ստորեւ կը հրատարակենք *Քոմպա*յի աշխատակիցին ճառը, արտասանուած «Հայ Դատի Օրը» եւ զոր մեզի տրամադրեց հեղինակը :

Mesdames, Messieurs,

Je serai bref, car je suis l'homme de la chose écrite et non l'homme de la parole : dans mon élément quand je suis assis à ma table de travail, devant une feuille de papier blanc, un stylo à la main, je suis en revanche très mal à l'aise devant un micro et parmi une assistance aussi intimidante que la vôtre.

En me faisant l'honneur de m'inviter à vous dire quelques mots ce soir, les organisateurs de cette réunion se sont adressés moins au romancier qu'à celui qui, dans *Combat*, a écrit une série d'articles sur le problème arménien. Je tiens à préciser que si quelqu'un mérite les applaudissements par quoi vous avez eu la gentillesse de m'accueillir, ce n'est pas moi, mais celui au libéralisme de qui ces articles doivent d'avoir paru, le directeur de *Combat* qui vit présentement des heures difficiles, des heures tragiques, et dont je prononce ici le nom avec respect et amitié : M. Henry Smadja.

L'intérêt et la sympathie que je porte à la question arménienne n'ont rien qui étonne. Il n'est pas, me semble-t-il, d'homme soucieux de vérité et de justice qui puisse demeurer insensible au destin christique du peuple arménien et indifférent à ses souffrances, à ses exigences, à ses espoirs. Si quelque chose devait surprendre, ce serait au contraire le silence qui trop souvent en Occident, et singulièrement en France, accueille les revendications arméniennes.

Ce silence a des causes multiples. Les unes sont politiques, telles que la place privilégiée qu'occupe la Turquie au sein de l'Alliance atlantique. Soit dit par parenthèse, que les Turcs, ces massacreurs séculaires de chrétiens, se retrouvent brusquement, par la grâce de la Maison Blanche et de la C. I. A., sacrés grands défenseurs de la civilisation occidentale, voilà une des plus étranges bouffonneries de l'histoire contemporaine. Une bouffonnerie sanglante et qui ne nous fait pas rire.

Les autres sont psychologiques. Le snobisme, par exemple. Il ne suffit pas qu'une cause soit juste pour que l'on s'y intéresse ; il faut encore qu'elle soit à la mode. La question arménienne, elle, n'est pas « à la mode ». Il y a aussi la lâcheté intellectuelle. Les Byron ne courent pas les rues. Personne aujourd'hui ne veut mourir à Missolonghi et rares sont ceux qui risquent, par un écrit imprudent ou une déclaration intempestive de se brouiller avec un gouvernement étranger — en l'occurence le gouvernement turc.

Puis il y a la satiété. Nous sommes rassasiés d'horreur. Nous avons bronzé nos cœurs dans ce fleuve de sang et de boue qu'est l'histoire de notre temps. Hier, c'était les camps de concentration nazis, c'était Hiroshima ; aujourd'hui, c'est le Vietnam ; demain, ce sera autre chose. Le martyre du peuple arménien n'est aux yeux de nos contemporains qu'un martyre parmi beaucoup d'autres martyres et l'injustice qui lui est faite qu'une injustice parmi beaucoup d'autres injustices. L'indignation est une vertu, mais l'indignation s'use, comme l'amour.

Ces considérations pessimistes sont-elles pour les Arméniens des raisons de désespérer ? Certainement pas. Face aux forces qui leur sont hostiles, les Arméniens sont certes peu nombreux, mais depuis l'aurore de l'humanité les grandes choses ont toujours été l'œuvre de minorités, ou de génies solitaires. Un Etat arménien semble aujourd'hui une rêverie, mais qui, au début du siècle, croyait en la fondation de l'Etat d'Israël ? qui, en 1952, pensait que dix ans plus tard existerait un Etat algérien ? L'histoire n'a pas fini de nous étonner.

L'Allemagne d'aujourd'hui a renié les crimes de Hitler, de Himmler, de Eichmann. Nous voulons croire que les Turcs des générations nouvelles ne demeureront pas solidaires d'un passé honteux. Nous voulons espérer que les Turcs qui ont aujourd'hui dix, quinze ou vingt ans, ne voudront pas garder éternellement au front la flétrissure infamante, deshonorante, des crimes de Talaat Pacha.

GABRIEL MATZNEFF.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱՄԵՐԻԿԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Պոնի խորհրդարանին յարդանքի նիստէն ետք, ուր Ատընաուըրի յիշատակը ոգեկոչուեցաւ հանրապետութեան նախագահ՝ Լիւպքէի, խորհրդարանի նախագահ՝ Կերշթնմայըրի եւ վարչապետ Քիզինկէրի կողմէ Քէօլնի Մայր տաճարին մէջ էր որ կը կատարուէր ողբացեալ վարչապետին փառաշուք յուղարկաւորութիւնը :

Լիւպքէ կը բաժնէր Ճոնսըն տը Կոլէն, բայց անոնց ձեռքերը իրարու մէջ կը դնէր : Քիչ ետք հինգ - տասը վայրկեան խօսակցութեան մը ընթացքին, Ճոնսըն Ամերիկա կը հրաւիրէր տը Կոլը այս ամառ (Յուլիսին, Քանատայի ցուցահանդէսին առթիւ) բայց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը ոչ մէկ պատասխան տուած է :

Ներկայ անձնաւորութեանց կարգին յիշենք Իտալիոյ եւ Անգլիոյ վարչապետը : Նաեւ Պէն Կուրիոն եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը էպան, որոնք սակայն Պոնէն Քէօլն չգացին վասնզի հրէական տօնն էր եւ արգիլուած է Հրեաներուն այդ օրը (Զատիկ) կառքով տեղ երթալ, միայն կրնան քալել եւ Պոնէն Քէօլն երեսուն քիլոմեթր է :

Քոնրատ Ատընաուըր արժանանալէ ետք բացառիկ յարգանքին արեւմտեան աշխարհին, կը հանգչի Ռէօնտորֆի գերեզմանատունը, ուր թաղուած են իր երկու կիները, մայրը, եւ ընտանիքին այլ անդամները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՄԸԼԻ «տնեանը» որու արգիլուեցաւ իր նիստերը գումարել Փարիզ, որոշեց Սթոքհոլմ փոխադրուիլ, ուր ամերիկեան «ոճիրներուն» դատավարութիւնը պիտի տեւէ Ապրիլ 29էն Մայիս 9:

ԱԹԷՆՔԻ զինուորական կառավարութիւնը յանուն Թագաւորին, «բարոյական եւ յեղափոխական» վարչաձեւ մը հաստատած է : Կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են Ներքին եւ Լուսաւորութեան նախարարութեանց կողմէ : Մանչերը պէտք է կարճ մազեր ունենան, աղջիկները մինի - ժիւփ *չեն կրնար հագուիլ : Հրահանգուած է աշակերտներուն որ Աւագ Շաբաթ եւ ամէն Կիրակի պատարագին ներկայ ըլլան եւ հաղորդութիւն առնեն : Թագաւորը տեսնուած էր Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպաններուն հետ եւ յայտնած թէ խօսակցութիւնը գաղտնի պիտի մնայ : Բայց Լոնտոնի մէջ յայտնած են թէ ըստ դեսպանին տեղեկագրին Թագաւորը մաս չէ ունեցած պետական հարուածին մէջ : Կառավարութեան բանբերը անմիջապէս հերքած է այս լուրը :*

«ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ » ղեկավար նշանակուեցաւ Շարլ Մինչ :

ԻՏԱ ՓՐԵՍԹԻ, ֆրանսացի հանրածանօթ կիթառիսթը, 42 տարեկան, մեռած է առջի օր Նիւ Եորքի մէջ, մինչ կը պատրաստուէր նուագահանդէսի : Պատճառը ծանօթ չէ եւ դիազննութիւն մը պիտի կատարուի :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

*ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ նախաձեռնութեամբ Երիտասարդաց Միութեան, Կիրակի օր մօտ 350 Հայեր տողանցք մը կատարած են ցուցատախտակներով, որու մասնակցած են նաեւ Պսակ Արք. եւ Կորիւն վարդապետ մինչեւ Ու-*էսթմինսթըր Ապէյ*, արդարութիւն պահանջելով, ապա ծաղկեպսակ դրուած է Յուշարձանին վրայ : Նախապէս կատարուած յիշատակի երեկոյին ալ խօսած են Հայր Կորիւն եւ Օր. Մարկան :*

Կիրակիէն Երկուշաբթի, 24 ժամ, 12 երիտասարդներ, ի նշան բողոքի, պահակ կեցած են Թրք. դեսպանատան առջեւ :

Օրը Օրին

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ջերմեռանդ հաւատացեալ մը, աստուածաբանութեան ու կրօնագիտութեան ժողովրդաճաղ իր ամբողջ պաշարը շալակը առած, եկեր կը բողոքէ այն դիտողութեանս դէմ (*Յառաջ*, 23 Ապրիլ), որ թելադրութիւն մըն էր միայն, անհատական տեսակէտ մը՝ եթէ կ'ուզէք,— շատ չզբաղեցնել ... մեր Տէր Աստուածը հանդէսներով, հացկերոյթներով, բացումներով, փակումներով, վերջապէս առօրեայ այն բոլոր ձեռնարկներով, որոնք աշխարհային են կամ երկրային, առով իսկ աժան՝ ըստ երկնային գնահատութեան :

Իմ պատճառաբանութիւնս այն չէ մի-այն թէ մեծ Մենաւորը, անթիւ աստղերու հոլովոյթով, կլիմայական եղանակներու փոփոխութեամբ, տիեզերական ժամացոյցին հսկողութեամբ զբաղած ըլլալով միշտ, պէտք չէ անհանգստացնել պզտիկ բաներով : Այլ եւ այն թէ հիւրերու նման, որոնք շատ կը կանչուին եւ ստէպ կու գան, ամէն տեղ կ'երեւան եւ ամէն տեղ ներկայ կ'ըլլան, ի վերջոյ կը կորսնցնէ այն յարգանքը՝ որ յատուկ է թախանձանքով հրաւիրուած բացակային միայն :

Դեռ շա՛տ պէտք ունինք Երկնաւորին, չյոգնեցնե՛նք,— այս էր բաժս :

Ափսո՛ս, մեր մէջ կը նշմարուի տարօրինակ սնոպիսմ մը, եւ ճիշդ ինչպէս անոնք որ կը պարծէին «Աստուած ամենայն յամենայնի» (Ա. Կոր. ԺԵ. 28) տեսութեամբ, մտերմութիւն մը ցոյց տալու համար թերեւս՝ Աստուած խառնելով ամէն բանի մէջ, Աստուած փնտռելով ամէն տեղ, Աստուած կանչելով ամէն ժամ, ստեղծած ենք անբնական տեղաշարժ մը, զոր կարելի է անուանել սահմանազանցութիւն :

Սահմանազանցութեան, կամ տեղաշարժ կատարելու սովորութիւնն է պատճառը, որ Աստուածը կը փոխադրենք հոն ուր տեղը չէ, գաղափարները կը փոխադրենք իրենց սահմաններէն դուրս, իմաստները կ'անջատենք բառերէն՝ ճիշդ ինչպէս հանդիսութեանց նշանակութիւնները տեղահան կ'ընենք :

Եւ ահա թէ ի՛նչ կը պատահի :

Երբ քարոտ է ոսպը, կամ որոմ կայ ցորենին մէջ, բաղդատութիւնը թող չխրտչեցնէ ձեզ՝ եթէ ըսեմ թէ կը նմանի Ապրիլ 24ի հանդէսին, որ կը շփոթուի Հայ Դատի Օրուան հետ, եւ կամ Հայ Դատի օրուան հանդէսին, որ կը շփոթուի Մայիս 28ի Օրուան հետ :

Տարազներու ծանօթութիւնը կամ սահմաններու ճշդումը այբուբեն մըն է լեզուներու մէջ, տառանանաչութենէն անկախ եւ պայման՝ մասնագիտանալու :

Ապացոյց՝ երկրաչափութեան տարազներով չենք կրնար բժշկական յօդուած գրել, իրաւաբանութեան տարազներով կարելի չէ քիմիագիտութիւն ուսուցանել : Ամէն գիտութիւն ունի իր սեփական այբուբենը, որ կը կոչուի տարազաբանութիւն (*թեռմինոլոժի*) :

Նոյն ձեւով, երբ զանց առնելով այս ուսումը՝ կը խօսինք Հայ Դատի մասին, բայց Մայիս 28ի ճառ կը դառնայ մեր խօսածը, կամ կը խօսինք Ապրիլ 24ի մասին՝ բայց հոգեհանգիստ կը դառնայ մեր ձեռնարկը, մեր ժողովուրդը կը հասնի այն տպաւորութեան՝ երբ կօշկակար մը կը խօսի հագուստ կարելու մասին, եւ դերձակը՝ համադամ պատրաստելու մասին, եւ ուրեմն ինծի կը մնայ չզարմանալ՝ եթէ այն որ նախակրթարանէն սորված իր կրօնագիտութեան դասերէն քանի մը բառ յիշելու բախտաւորութիւնն ունի՝ կ'ելլէ ինծի դիտողութիւն կ'ընէ աստուածաբանութեան կամ աստուածպաշտութեան մասին, այն ձեւով՝ որու հետեւող կինեբու դասակարգ մը *ժամ - ժամ*նի կը կոչէին մեզ, Ատափազարի մէջ, պատարագ իսկ ընելու իրենց վարժութեան համար :

Գիտեմ թէ հիմա դժուար բան չէ կրօնական կարգ ստանալ «Հայր Մեր» ու «Պահպանիչ» արտասանելու վարժութեամբ : Գիտեմ թէ հիմա դժուար բան չէ մտաւորական դառնալ ու ճառ խօսիլ խոբագիր չունեցող յօդուածի ձեւով :

Բայց չեմ գիտեր թէ ժամանակը չեկա՞ւ որ սրբագրենք սահմանազանցութիւնը եւ իրենց բուն սահմաններուն մէջ դնենք գործիչը եւ պատարագիչը, վարժապետը եւ վարդապետը, պոլիտիկոսը եւ եպիսկոպոսը, վաճառականը եւ աստուածաբանը,— առաջին պայման՝ լուծելու համար բոլոր վէճերն ու Դատերը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Գոհունակութեամբ կ'արձանագրեմ թէ անցեալ Կիրակի օրուան Ապրիլեան սգահանդէսը նուազ եկեղեցական գոյն ունէր՝ բաղդատելով նախորդ տարիներու կատարուածին հետ : Շաբաթ օրուան Հայ Դատի համախմբութիւնը եւս, գնահատելի կարգադրութեամբ մը, անջատած եւ առանձնապէս սահմանագծած էր պատմական իրաւունքներու հարց մը, որու լուծումը անկախօրէն նախագաս կը համարուի քաղաքական այլ վէճերէ եւ պահանջներէ, ի շահ ժողովուրդի մը, որ հող չունի իր ոտքերուն տակ եւ չի կըրնար, ուրեմն, դեռ տուն չշինած՝ մտածել տուն չտկելու մասին, պատուհանը արեւե՞լք թէ արեւմուտք բանալու մասին, դուռը միաթե՞ւ թէ երկթեւ ընելու մասին :

Նախ հողը, ե՛տքը տունը, ետքն ալ տան կարասիները, սանդուխներուն վրայ փռելիք գորգը կամ դրան չախ - չախը :

Վա՜յ անոր որ նախ ... չախ - չախ կ'ուզէ ընտրել՝ դեռ հող չունեցած ու տուն չշինած :

Շ. Ն.

«ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ»

Հայ գրողներու վիճակը բարելաւելու անկեղծ ցանկութենէն կը բխէր գրողներու ընկերութիւն մը հիմնելու գաղափարը, որ ծնունդ առաւ անցեալ դարու 60ական թուականներուն: Նման ընկերութիւն մը հիմնելու գաղափարը շատեր ունեցած են, սակայն, Ա. Արասխանեանն է, որ փորձած է իրականութիւն դարձնել այս ծրագիրը:

1892ին, «Նախապատրաստական ընդհանուր ժողովի» կը հրաւիրէ 72 անձեր. — «Նիստը բացելուց առաջ ժողովը գումարողը՝ Արասխանեան ճառ խօսեց, որի մէջ նա, տեսութեան առնելով հայ գրական դասակարգի կազմակերպուելու ընթացքը այս 30 – 35 տարիներում, յայտնեց այն միտքը, թէ գրական դասակարգը պէտք ունի երեք տեսակ հաստատութիւնների. մէկը՝ դասակարգի պատիւը պաշտպանող – ընկերական դատարան, միւսը՝ դասակարգի մտաւոր զարգացմանը նպաստող — գրականական եւ գիտական ընկերութիւններ եւ երրորդ՝ դասակարգի նիւթական ապահովութիւնը հոգացող — գրականագէտներին օգնելու ընկերութիւն կամ գրականական ֆոնդ: Այժմ այս վերջին խնդիրն է ամէնից հասունացել» («Մուրճ», 1892, Թիւ 5): Նախագահած է Արասխանեան, քարտուղար ընտրուած է Յովհ. Թումանեան:

Երկու տարի ետք Արասխանեան մամուլի մէջ լոյս ընծայած յայտարարութեամբ մը դրագէտները կը հրաւիրէ «երկրորդ նախապատրաստական ժողով»ի՝ քննելու համար գրողներուն, մանկավարժներուն, գիտնականներուն օժանդակող ընկերութեան կանոնագրութիւնը:

Նախապատրաստական ժողովներուն մէջ կը քննուի Արասխանեանի պատրաստած, յանձնաժողովին հաւանութեան արժանացած, Շահազիզի կողմէ փոփոխութիւններու եւ լրացումներու ենթարկուած ծրագիրը՝ բաղկացած 69 կէտերէ:

Նախապատրաստական վերջին ժողովը կը յանձնարարէ Արասխանեանի անհրաժեշտ փոփոխութիւններէ ետք կանոնագրութիւնը ներկայացնել կառավարութեան առ ի վաւերացում:

Սակայն, կարգ մը իրադարձութիւններ (կոտորածներ, ազգային մշակոյթին դէմ Ռուսերու յարուցած արգելքները) պատճառ կը դառնան, որ յետաձգուի կառավարութեան վաւերացումին ենթարկելու ծրագիրը: Տարիներ ետք, պատասխանելով ուշացումին համար կազմակերպողներու հասցէին մամուլի մէջ կատարուած անտեղի կշտամբանքներուն, «Մուրճ»ի խմբագիրը կը գրէ.— «Այդ ժողովները, իրենց վճիռը տալու ժամանակ, չէին կարող նախատեսել այն խոշոր անցքերը, որ պատահեցին շատ շուտով դրանից յետոյ եւ որոնք անդիմադրելի արգելքներ պիտի դնէին գործին շտապով ընթացք տալուն ...»:

Ինչ ընթացք ստացած է գործը յետագային: Միայն յայտնի է, որ 1898 Ապրիլ Մայիս ամիսներուն կանոնագրութիւնը դեռ ներկայացուած չէր կառավարութեան եւ որ «Մուրճ»ի խմբագրութեան մէջ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային կանոնագրութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ կատարելու մասին: Ինչպէս կ'երեւի «Մուրճ»ի դիւանին մէջ պահպանուած կանոնագրութեան սեւագիր օրինակէն, փոփոխութիւններ կատարուած են:

1910 Յունիս 29ին Արասխանեան իր անունով կը դիմէ Թիֆլիսի նահանգապետին, դիմումին կցելով գրականագէտներուն, գիտնականներուն եւ նկարիչներուն օգնող հայկական ընկերութեան կանոնագրութեան նախագիծը՝ վաւերացման խնդրանքով: Ընկերութեան հիմնադիրներն էին, ինչպէս յիշատակուած է դիմումին մէջ, Ա. Արասխանեան, Ղ. Աղայեան, Յ. Թումանեան, Ս. Տիգրանեան, Ա. Բարախանեան, Յ. Տէր – Միրաքեան եւ Գ. Բաշինջաղեան:

Հաւանաբար մերժուած է կառավարութեան կողմէ, քանի որ 1912ին, հայ տպագրութեան եւ գրքի յոբելեանի օրերուն, կը ներկայացուի նոր կանոնագրութիւն մը, որ կը վաւերացուի:

Գ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ՋԷՅՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Գ.

Դա՛ռն էր, ի վերջոյ, կեանքին եւ այս հարուածը: Բայց ինքզինքը չկքեց, չյուսահատեցաւ Վարդան: Միայն միջոցը խորհեցաւ, որպէսզի երախաները առանձին չմնան եւ ինքը հանգիստ սրտով երթայ իր գործին, տղոց հացը շահելու համար:

Բարեբախտաբար Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին դռները բաց էին նոյն իսկ պատերազմի դժուարին օրերուն: Վարդան հոն դիմեց, իբրեւ ապահով միջավայր իր որբերուն համար: Վարժարանի տնօրէնուհին Տիկին Ա. Պոյաճեան առարկեց թէ մանչ տղաք ընդունելու ծրագիր չունին դպրոցը:

— Երկրորդ ձեզ չեմ ճանչնար, պարոն, կ'ըսէ:

Սակայն երբ լսեց Վարդանի պատմութիւնը ու տեսաւ անչափահաս զաւակները որոնք, արդարեւ, մայրական խնամքի կը կարօտին, յարգելի Տիկինը պարտաւոր զգաց, իբրեւ բացառիկ պարագայ ու պահեց անմեղ որբացածները, Վարդանի պարկեշտութիւնը հաստատող մեր երաշխաւորութեամբ:

Եւ, 1942 Փետրուար 9ին, Որդիք Կոթիկեան անցան Դպրոցասէրի ընտանեկան հովանիին տակ, ուր վայելեցին ամէն խնամք եւ հոգածութիւն, նիւթական համեստ վճարումով մը:

Այս առթիւ, կ'արժէ յիշատակել Օր. Ա. Փիրփիրեանի զոհողութիւնները: Օրիորդը բարոյական մայրը եղաւ այս տղոց եւ անտրտունջ կատարեց ամէն պարտականութիւն, մինչեւ 1946 թուականը: Ու վարժարանը ինքզինքը վարձատրուած զգաց՝ երբ երեք փոքրիկները հայերէն խօսիլ ու գրել սորվելէ ետք, իրենց տարիքին յարմար ուսման պաշարով մը եւ երախտագէտ սրտով հեռացան դպրոցէն: Վարդան, թեթեւցած սրտով, հաւաքեց իր թանկագին զանձերը, Աստղիկը, Վարուժանն ու Վահէն, եւ առաջին կարաւանով մեկնեցաւ Հայրենիք:

Հայրենիք մեկնեցաւ մեր քաջարի երիտասարդը, այն խորունկ համոզումով ու վստահութեամբ թէ Մայր Հայրենիքը գրկաբաց ընդունելով իր զաւակները, յաւաղոյն ապագայ մը վերապահած է անոնց:

Վարդան համոզուած էր մանաւանդ որ ծառայել Մայր երկրին, կը նշանակէ տէրը մնալ իր բոլոր սեփականութիւններուն, իրեն սիրելի հողին ու քարին, որոնք հերկելով տառապանքին հզօրացած իր բազուկներով, պիտի մշակէ ու պիտի ցօղէ զանոնք իր ճակտին քրտինքով, ու գեղեցիկ օր մը իր մշկաբոյր մանիշակներուն եւ հազարան ծաղիկներուն փունջերովը պիտի զարդարէ իր նոր ու մտերիմ սիրով երանաւէտ՝ հարազատ բոյնը:

Եւ արդէն սրբուած – մաքրուած է Վարդանի ճակտին արիւնի եւ արցունքի հետքերը: Արդարեւ,

«Հայրերի արիւնով ոռոգուած հողը
Որդիների քրտինքով պիտի բեղնաւորի»:

X

Ջէյոք Տունը կը կառավարուէր դպրոցական կարգապահութեամբ:

Այսօր, Շաբաթ, որբերու ընդհանուր մաքրութեամբ զբաղած են: Ներկայ է կառավարիչ Տիկին Քաջեանը: Զարիկը կը դառնայ խոհարարուհի Տիկին Շողակաթ Երկանեանի շուրջ ու լուացուած – մաքուր տղաքը կը հագուեցնէ, մազերը կը սանտրէ ու գոյնզգոյն ժապաւէններով կը զարդարէ աղջիկներուն գլուխները, եւ հոգածու եղանակով մը կը պատուիրէ.

— Տղաք, շիտակ վեր ելէք: Պարտէզ չերթաք, օդը խոնաւ է, կը մսիք:

Դռնապան Երանոս աղբար ալ կ'օգնէ անոնց, ջուր կը տանի, ջուր կը բերէ: «Ջուրին ծանր ամանները ի՞նչպէս վերցնէ Զարիկը: Մեղք է, թող չյոգնի:»

Երանոս աղբար, ինքն ալ տարագիր եւ զուլումի ճամբաներուն վրայ կորսնցուցած իր կինն ու զաւակները, կը զգայ ու կ'ապրի Ջէյոք Տունի վիճակը ու կը հասնի ամէն անգամ, անտրտունջ, ուր որ ծանր աշխատանք մը կանչէ զինքը:

Երանոս աղբար, սեւին զացող թուխ, միջահասակ մարդ մըն է: Ու սեւ – սեւ աչքերուն վերեւ թաւ ու միալար յօնքերը, խիստ ուժին վստահութիւնը կը ներշնչեն առաջին հանդիպողին: Եւ համակ բարութիւն մեր Երանոսը՝ երբ կը լսէ որբերուն սրտաշարժ պատմութիւնները, աւելի կը զօրովի ու աւելի շատ սփոփանք կը գտնէ իրեն սեփական վիշտերը: Եւ անոր շրթունքները ամէն օր փառք կու տան տիրոջը. «Հազար բերան փառք ...»:

Զարիկն ալ 22 տարեկան որբուհի, ան ալ կ'ապրի տղոց հոգեկան տառապանքը. ինքն ալ կորսնցուցած է հայր, մայր, ու բոլոր հարազատները: Ազատագրուած որբուհի մըն է Զարիկը: Ինչե՛ր չքաշեց մինչեւ որ հոգին ազատեցաւ Զարիքին ձեռքերէն:

Բարութեան ու անձնուիրութեան օրինակ այս որբուհիին երեսը չխնդաց տարիներով: Չէր կրնար մոռնալ տարագրութեան ճամբաներուն ահաւոր դրուագները, աննկարագրելի խուճապը, սոսկումն ու զարհուրանքը, ծերին ու երիտասարդին օգնութեան սրտապատառ ճիչերը մանուկներուն: Ու անողորմ վիշտին ծանրութիւնը դեռ կախուած ուսերէն, կը տանջէր իր սիրտն ու հոգին: Ու Զարիկ, թէեւ օգտուելով ամէն առիթէ, կը խօսէր ու կը բաժնէր իրեն թաքուն ցաւերը, եւ սակայն տղոց տարիքէն աւելի ընկճուած ըլլալը տեսնելով, մեծ քրոջ մը պէս աւելի քնքոյշ ու անուշ կը վարուէր անոնց հետ: Հէքեաթներ կը պատմէր, բարի խրատներ կու տար եւ գեղեցիկ յոյսեր կը ներշնչէր անոնց. — «Դուք ալ պիտի մեծնաք տղաք, ու ի՜նչ լաւ օրեր պիտի տեսնէք. հապա՜...»:

Եւ օրէ օր աւելի զուարթ ու աւելի համարձակ կը դառնար Զարիկ, Երանոս աղբարն ալ կը գնահատէր անոր աշխատասիրութիւնը եւ անկեղծ գուրգուրանքը որբերուն հանդէպ: Ինքը փորձառու մարդ, լաւն ու վատը աւելի կրնար զանազանել այժմ իր վշտոտ կեանքին մէջ:

Ջէյոք Տունի այս հաւատարիմ պահակը, տարիներով չկրցաւ հանգիստ ու կանոնաւոր քնանալ: Որովհետեւ գիտէր թէ որբախոյզները գիշերը կը գործէին: Պարտաւոր էր արթուն պահել ինքզինքը, որպէսզի երբ կառքի ձիերուն ոտնաձայնը եւ խրխինջը լսէր, մէկ նշանով դուռը կը բանար անմիջապէս: Երբ որբահաւաքը նախօրոք լուր տուած ըլլար թէ այսօր որբեր պիտի բերեն, Երանոս աղբօր աչքին քուն չէր մտներ: Ու աղօթքը շրթներուն կը դառնար բակին շուրջ, բոլոր սուրբերը օգնութեան կանչելով, որպէսզի «անվնաս տանգ տուն դառնան մեր կորիւնները...»:

— Ջէյոք Տունի դռնապան ըլլալը դիւրին բան չէ: Գիշերը հանգիստ քուն մը չունի Երանոս աղբար: Մեղք է, թող երթայ հիմա քնանայ քիչ մը: Բակ, տուն – դուռ ես կը մաքրեմ անկէ ետք, կը փսփսայ Զարիկ:

ԱՆՆԱ ՇԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար.)

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ»

Ամիսներէ ի վեր յայտարարուած հանդէսը ի վերջոյ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 16ին, Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ:

Օրուան վարժ խօսնակը, Օր. Իռմա Պասմաճեան, հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ժան Ռոշի (Համալսարանի վերատեսուչը) եւ իր ազնիւ Տիկնոջ, որոնց բարձր հովանաւորութիւնն ու նախագահութիւնը կը վայելէր հանդէսը:

Յետոյ համառօտակի պատմականը ըրաւ այն ձեռնարկին, որուն գեղեցիկ գաղափարը յղացած են Օրիորդներ Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան քոյրերը, նպաստը յատկացնելու համար Սէն – Թիլէր–տիւ – Թուվէի դարմանատան կարօտ եւ բազմազգի հիւանդ ուսանողներուն, առանց խտրութեան: Նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսացի թէ օտար բոլոր մասնակցողներուն, որոնք ընդ առաջ գացած են Օրիորդներ Թորոսեաններու առաջարկին՝ սիրայօժար եւ առանց վար-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՇՆԱԳԱՅԼԸ

(ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

— Ողջոյն ձեզ, ով արքայ ամենայն անասնոց, ի՞նչ կը փափաքիք...:

= Ես, ես ոչխարը կ'ուզեմ մռնչեց առիւծը:

— Թող քու կամքդ ըլլայ, պատասխանեց աքլորը, որ անշուշտ գտած էր հնարք մը, միայն թէ շնորհ ըրէ, գնա բազմէ սա հեղեղատին ստուերախիտ թաւուտքին մէջ, ինչպէս վայել է նորին գերազանցութեանդ:

Այս բացառիկ շողոքորթութիւնը առիւծին հպարտութիւնը շոյեց եւ գնաց տեղաւորուեցաւ Ջրաթեք արմաւենիի հովանուտը՝ ժանիքները յեսանելով, փառաւոր ճաշի մը պատրանքով արբեցած:

Մինչ այս՝ ժամկոչ աղբարը սկսաւ բացատրել ոչխարին:

— Բնաւ մի վախնար, երբ առիւծին մօտենանք՝ դուն խոյացիր եւ ուժգին հարուած մը տուր փափուկ տեղին:

Առիւծը հպարտ, մեծամիտ, շրջապատի գեղեցկութեամբ կը զմայլէր յուլօրէն, երբ ոչխարն ու աքլորը անոր կոնակին մօտեցան մեծ զգուշութեամբ:

Ոչխարը իր բոլոր ուժով զրոհ տուաւ: Հնարամիտ աքլորին ենթադրութիւնը ճշգրտօրէն իրականացաւ:

Առիւծը ընկրկելով յորձանուտին մէջ ինկաւ եւ ոսկորները ջարդ ու փշուր եղան:

Երկու յաղթական բարեկամները անոր կաշին քերթեցին եւ մորթը փռոցի վերածեցին, իսկ գլուխը ձեւափոխեցին սկահակի:

Քանի մը օր ետքը ուրիշ առիւծ մը իրենց ճամբան կտրեց եւ,

— Ուտելիք կ'ուզեմ, յոխորտաց անմիջապէս:

Մեր ցայգերգակ փետրազգին պալարուն հրամայեց ոչխարին.

— Ի՞նչ ես կեցեր, գորգ մը չփռե՞ս մեր ազնուազարմ հիւրին համար:

Ոչխարը որ, թէեւ մարմնով հիւանդ՝ խելքով շատ առողջ էր, վազեց եւ յարգանքով բերաւ առիւծին մորթը այս նորելուկ ինքնահաւանին առջեւ դրաւ: Աքլորը դժգոհ.

— Այդ չէ, շուտ ետ տար եւ միւսը բեր, եւ չարժէ քիչ մը, հէ:

Ոչխարը ճարպիկօրէն նոյն մորթը երկրորդ անգամ եւ քանիցս տարաւ բերաւ վազն ի վազ երթեւեկով: Մինչեւ որ առիւծը պարտասած ու մտատանջ նստաւ.

— Է՛յ, հիմա գնա եւ մաքուր թասով սառնորակ ջուր բեր մեր պատուական անզուգական հիւրին: Ոչխարը մատռուակեց, առիւծի գանկը մատուցարանի վերածուած թասով, բայց դեռ տեղը չհասած՝ աքլորը բարկացայթ.

— Այդ չէ, միւս բաժակով բեր, ըսաւ: Եւ մորթին խաղը կրկնուեցաւ առիւծին չոր գլխին վրայ եւս:

Առիւծը սարսափած փախաւ փոթորկաթեւ: Երբ իր պալատ – որջը հասաւ, կանչեց իր հպատակները եւ հետեւեալը հրամայեց:

— Լսութի՛ւն, ուշադի՛ր, ուշադի՛ր, ո՛վ բազմավաստակ ցեղակիցներ: Այս տեղէն ոչ շատ հեռու կը գտնուին Աքաղաղ մը եւ Ոչխար մը, այս նորածնունդ քաջերը 90 առիւծ սպաննած են: Կեանքս ապահով չեմ զգար: Իմ հանգստութեանս համար՝ կը հրամայեմ ձեզի որպէսզի առտու իրկուն անոնց ուտելիք տանիք: Բան չպակսի անոնց: Ձեզմէ ամէն մէկը հարկադրաբար խոր յարգանքով պէտք է վարուի անոնց հետ ...:

Հրամանը կատարուեցաւ ճշգրտօրէն: Աքաղաղը եւ ոչխարը բարեկամացան Առիւծին եւ հպատակներուն հետ եւ իրենց կարգին ջատագովեցին անոնց հաւատարմութիւնը հանդէպ իրենց մեծազօր արքային:

Թարգմ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

...ծաղրութեան : Իսկ մեր կողմէ բարձրագոյն բարենիշ մը Թորոսեան քոյրերուն, այսպիսի բազմազոյն եւ բարդ յայտագրի մը իրականացման եւ յաջողութեան համար :

Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Հունգարիա, Հայաստան (Փարիզաբնակ Հայերը), Սկովտիա (Նորութիւն այս տարի), Պրազիլիա, Սպանիա, Հիւս. Վիէթնամ, Ռումանիա (յայտագրէն դուրս), Ուքրանիա, Արժանթին, Լեհաստան, Ռուսիա (առաջին անգամ) եւ Ֆրանսա, — 14 ազգեր :

Օր. Պասմաճեան հետզհետէ հրաւիրեց երբեմն ըստ կարգի, երբեմն ալ՝ խառն : Երբ դիտել տրուեցաւ այդ դանդաղութեան պարագան, պատասխանուեցաւ թէ «կամաւոր եկած են եւ կ'աճապարեն երթալ» ուստի չեն կրնար արգիլել » :

Մեծ մասամբ նախորդ տարիներու կրկնութիւններով ներկայացան շատերը, առանց դոյզն փոփոխութեան :

Լիթուանացիները ոչինչ բերած էին իբրեւ նորութիւն : Աղջիկները գեղջկական տարազով, իսկ տղաքը՝ սպիտակ, մէջքին ծոպաւոր ճերմակ լայն ժապաւէններ կախած, կատարեցին գեղեցիկ եւ աշխոյժ պարեր :

Հնդկաստանը կը ներկայացնէր այս տարի հնդիկ պարուհի մը, Սուքանիա Թաւման, որ երկու պարերով ներկայացաւ, առաջինը՝ աստուածութիւնը ողեկոչող պար մը, երկրորդը՝ նոյնիմաստ, երկուքն ալ միեւնոյն ձեւերով ու շարժումներով, վիզի եւ ձեռքի միօրինակ, դանդաղ, պար մը, ձանձրոյթ պատճառող :

Հունգարիան նուագախումբով եւ ընդհանրապէս Զարտաշի պարերով շատ զուարթ ու աշխոյժ մթնոլորտ ստեղծեց : Հաճելի էր իրենց ազգ. տարազը եւս :

Հայկական բաժինը, որ մեզ առաւելապէս կը հետաքրքրէր այս միջազգային բեմին վրայ, ճոխ էր, գեղեցիկ եւ անձանձրոյթ : Նուագախումբը Պետնար Տէտէճեանի ղեկավարութեամբ նուագեց երկու հայերէն երգեր, որոնք ծափահարուեցան: Աւելի փափաքելի էր լսել նուագախումբին հետ մեներգու մը:

Դպրոցասէրի եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի երկսեռ աշակերտները երգեցին շատ յաջող մի քանի երգեր, Պ. Գ. Եանպէկեանի ղեկավարութեամբ : Մեներգուի բաժինը նոյնպէս յաջող էր: Դժբախտաբար չեմ յիշեր դեռատի օրիորդին անունը: Իսկ «Բամ փորոտան»ը կրկին ծափերու արժանացաւ : Մեներգուն էր Պ. Եանպէկեան: Օր. Ալիս Պօյաճեան, Փարիզի հայ ծանօթ պարուհին, Պ. Պէրպէրեանի հետ պարեց «Հովիւներու պարը» եւ «Վարդ»ի մենապարը, շատ շնորհալի կերպով:

Հայկական բաժինը վերջացաւ խմբապարով, երկսեռ : Ալֆորվիլի հայկական ժող. պարերու խումբը, ղեկավարութեամբ Օր. Ալիս Պօյաճեանի, որոտընդոստ ծափահարութեանց արժանացաւ :

Թէ պարերը եւ թէ տղոց տարազները ճաշակով պատրաստուած էին :

Ուրախ ենք որ Լոյսի Ռատանին դէթ միջազգային բեմի վրայ Հայոց աստղը փայլեցաւ եւ յաջողութեամբ պսակուեցաւ մինչ կ'անտեսուի միջազգային դիւանագիտական սեղաններու վրայ : Եւ, ո՞վ գիտէ, գուցէ «Ժողովուրդները կ'երգեն»ի մասնակցող զանազան ու զարմանազան ազգեր մտածեն թէ Հայը անհոգ, անվիշտ, ուրախ-զուարթ, երգող, պարող ու նուագող ժողովուրդ մըն է, որ ընդհակառակն ... «լացը ծիծաղ է արել» :

Հիւս. Վիէթնամի խօսնակ տիկինը հազիւ բերանը բացաւ բացատրութիւն տալու համար երգերու եւ պարերու մասին, արդէն սուլոցները ծայր տուին : «Բանից դուրս եկաւ» որ քարոզչութեան երգեր պիտի երգուէին : Սակայն երգողները, թիւով 11 այր մարդիկ միայն, երկձայն երգեցին շատ գեղեցիկ երկու երգեր, իսկ աղջիկները դեղին գլխարկներով եւ հագուստներով գլխարկներու պարը պարեցին շատ շնորհալի շարժումներով : Գեղեցիկ էր եւ հաճելի վայելք մը այս պարը դիտելը: Ցետոյ երկսեռ պարեցին «Պամպուի պարը»: Սուլոցներուն ընկերացան նաեւ, իմ չուրջս, Ֆրանսացիներ, հո՛ւ, հո՛ւ աղաղակներով՝ ըսելով որ իրենց տրուած առիթը իրաւունք չունին օգտագործելու քաղաքական քարոզչութեան համար :

Սկովտիան միայն մէկ խմբապարով ներկայացաւ :

Պրազիլեան իւրայատուկ նուագարանով մը ներկայացաւ, աղեղնաձեւ, որուն վերի ծայրը եղջիւր մը, իսկ վարը դդում մը: Ղեկավարը հրաշալի ձայնով մեներգեց եւ ղեկավարեց պարերը: Խանդավառօրէն ծափահարուեցան :

Սպանիան մասնակցեցաւ մենապարով եւ մեներգով, կիթառի ընկերակցութեամբ, — կարճ՝ բայց հաճելի էր դիտել :

Ուքրայնացիներու պարերուն մէջ ամէնէն հետաքրքրականը եւ ծիծաղաշարժը «Հարսանեկան պար»ն էր :

Արժանթինը ներկայացուցին կին մը, կիթառով եւ այր մը՝ սրինգով, երբեմն ալ թմբուկով : Տիկինը շատ լաւ մարզուած ձայնով հաճելի պահեր ստեղծեց :

Լեհաստանը նախորդ տարուան պարերով ներկայացաւ, թէեւ խանդավառ, շնորհալի, բայց իրարու նման եւ երկար :

Ռուսիան ներկայացնողները հեռու էին ռուսական սքանչելի պարերը հրամցնելէ: Կարծէք համբակներ էին եւ նոր պիտի սորվէին : Վերջին րոպէին ալ երբ թէ «Ռուսական պուպրիկը» ներկայացուցին, ճաշակէ զուրկ բան մը, ֆրանսական մաբրոնէթներուն Մէր Միշէլը յիշեցնող :

Ֆրանսական բաժինը մեզի ներկայացուց Պ. Լիւսիէն Կոսթ, որ Օվեռնիայի տարազներով եւ հին նուագարաններով առաջնորդեց 10 – 11 երկսեռ զոյգերու պարախումբը, եւ յաջորդաբար պարեց 8 գեղջկական պարեր : Բայց նուագը խլացուցիչ էր :

Եւ հանդէսը վերջացաւ գիշերուան ժամը 20ին :

Կրկնե՞նք արդեօք անգամ մըն ալ նախորդ տարուան մեր թելադրանքը : Բոլոր մասնակցողներէն խնդրել 2 երգ, 2 պար եւ 1 նուագ, իւրաքանչիւրին՝ առաւելագոյն տասը վայրկեան: 14 ազգ × 10 վայրկեանը քի՞չ կը գտնէք :

ԳԵՂԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ)

Յառաջիկայ Մայիսին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս ուղեւորութիւն մը պիտի կատարէ դէպի Եւրոպա, այցելելու համար արեւմտեան քրիստոնէական աշխարհի եւ քաղաքակրթական կարգ մը կարեւոր կեդրոնները եւ հանդիպելու Հոգեւոր Պետերու եւ պաշտօնական բարձր պատասխանատուութեանց տէր անձնաւորութիւններու :

Վեհափառ Հայրապետը նախ պիտի այցելէ Կիպրոս (28 – 30 Ապրիլ) եւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Ս. Մակարայ Ուխտի օրը համանուն վանքին մէջ : Եղբայրական հանդիպում մը պիտի ունենայ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ եւ յոյն եկեղեցւոյ պետ՝ Նորին Ամենապատուութիւն Տ. Մակարիոս Ս. Արքեպիսկոպոսին հետ :

Ուղեւորութեան երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Յունաստան (1 – 8 Մայիս): Նորին Վեհափառութեան հովուապետական անդրանիկ այցելութիւնն է այս յունահայ գաղութին, որուն մօտէն ծանօթանալու առիթը պիտի ունենայ Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը եւ իր հայրական օրհնութեամբ պիտի ամրապնդէ իր հաւատացեալ ժողովուրդը իր պապերուն քրիստոնէական սուրբ հաւատքին եւ ազգային նուիրումին մէջ :

Նորին Ս. Օծութիւնը պիտի այցելէ նաեւ Յունաստանի Թագաւոր Նորին Վեհափառութիւն Կոստանդին արքային, Յունաստանի Վարչապետին եւ Եկեղեցւոյ պետին՝ Նորին Սրբազնութիւն Տ. Խրիսոստոմոս Ս. Արքեպիսկոպոսին :

Ապա, Վեհափառ Հայրապետը պիտի երթայ Հռոմ (8 – 11), ուր պիտի այցելէ Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապին : Նորին Վեհափառութիւնը սիրով ընդառաջելով Սրբազան Քահանայապետին առաջարկին՝ իր հիւրը պիտի ըլլայ Ս. Պօղոսի Մայր Տաճարի Աբբայարանին մէջ եւ առիթը պիտի ունենայ խօսակցելու Նորին Սրբութեան հետ քրիստոնէական հաւատքի զօրացման հետ առնչութիւն ունեցող արդի հարցերու եւ երեւոյթներու մասին:

Նորին Ս. Օծութիւնը պիտի այցելէ Հռոմի քրիստոնէական յուշարձանները, որոնք արեւմտեան քրիստոնէութեան պատմութեան ամէնէն հարուստ վկայարաններն են :

Ուղեւորութեան չորրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Լիզպոն (11 – 13 Մայիս), ուր պիտի այցելէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կեդրոնատեղին եւ, յանուն իր ժողովուրդին, անձամբ պիտի արտայայտէ Հիմնարկութեան ազնուահոգի ղեկավարներուն այն երախտագիտութիւնն ու գնահատանքը, զոր Կիլիկեան Ս. Աթոռը եւ հայ ժողովուրդը ունին այս մեծ եւ բարերար հաստատութեան հանդէպ :

Վեհափառ Հայրապետը Լիզպոնէն պիտի մեկնի Լոնտոն, ուր պիտի մնայ մէկ շաբաթ (13 – 21 Մայիս): Քէնթըրպըրիի Մայր Տաճարին մէջ պիտի այցելէ Անգլիոյ Եկեղեցւոյ Պետ՝ Նորին Սրբազնութիւն Տոքթ. Մայքըլ Ռամզի Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին, կիրակի (14 Մայիս) ի ժամ Ս. Պատարագի :

Ուղեւորութեան վեցերորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Ժընեւ (22 – 24 Մայիս), ուր Նորին Ս. Օծութիւնը պիտի այցելէ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի կեդրոնատեղին եւ պիտի հանդիպի ընդհանուր քարտուղար՝ Տոքթ. Եօժէն Պլէյքի, ինչպէս նաեւ նախկին ընդհանուր քարտուղար Տոքթ. Վիսըր'թ Հուֆթի եւ իրենց անմիջական գործակիցներուն :

Վեհափառ Հայրապետը Ժընեւէն պիտի մեկնի Վենետիկ (24 – 26 Մայիս) այցելելու համար Ս. Ղազարու Մխիթարեան վանքն ու Միաբանութիւնը :

Նորին Ս. Օծութեան ուղեւորութեան վերջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Վիէննա (26–27 Մայիս), ուր պիտի այցելէ Վիէննայի Մխիթարեան վանքն ու Միաբանութիւնը :

Վեհափառ Հայրապետը Անթիլիասէն կը մեկնի 28 Ապրիլին եւ Ս. Աթոռ կը վերադառնայ 27 Մայիսին :

Վեհափառ Հայրապետը Պէյրութ Միջազգային օդակայանէն պիտի մեկնի 28 Ապրիլ 1967, Ուրբաթ, կէսօրէ առաջ ժամը 10.45ին, Միտըլ Իսթ Ընկերութեան օդանաւով :

Նորին Սրբութեան պիտի ընկերանան Դպրեվանքի Տեսուչ Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս Սարգիսեան եւ Միջ-եկեղեցական Յարաբերութեանց Քարտուղար Գեր. Տ. Արսէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան :

Վեհափառ Կաթողիկոսին բացակայութեան Ս. Աթոռիս ընթացիկ գործերը փոխանորդաբար պիտի վարէ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

18 Ապրիլ 1967
Անթիլիաս – Լիբանան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Օպէնի հետ չամուսնանալը աչքը առած էր խեղճ աղջիկը ..., բայց անկէ ուրիշ մէկու մը հետ ամուսնանալը անհանդուրժելի բան էր իրեն համար ... :

Իր կուսական մաքուր ու անապակ հոգիին հաւատարմական բոլոր հաւաստիքները, կարծես թէ սրբապղծութեան մը աղէտն ըլլային, կ'ընդվզէին այս քստմնելի մտածումին դէմ: Եւ յետոյ, իր գերագրգռուած երեւակայութեան մառախլապատ հորիզոններէն կը լսուէին Լիւլիի երգէնին թրթռուն ու ներդաշնակ մեղեդիները, որոնք այս անգամ կորսնցուցած իրենց սիրասփիւռ թովքերն ու երազահիւս թռիչքները, մարդկային հառաչանքի ու կողկողանքի հծծիւնի մը վերածուած, մահուան քայլերգի մը պէս սարսափ ու սարսուռ կը սփռէին եւ մերթ մահամերձի մը հոնդիւնին պէս յուսահատական ու մեռելային «Նշանաւ ...» մը կը փսփսային :

Մարի – Թէրէզ, այս անգամ ուղղակի սիրտէն զարնուած, հեծկլտալով գոչեց.

— Քանի որ ինծի արգիլուած է Օպէնի կինը ըլլալ, ես ալ Յիսուսի հարսը կ'ըլլամ ... :

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻՆ

Տիկին Պօժօլէ, դաշնակի դասատուհին կը բնակէր Սէնթ Անթուան արուարձանին ներսերը պզտիկ տաղաւարի մը մէջ :

Տարիքը առած, տարօրինակ երեւոյթով պառաւ կին մըն էր ան : Կռնակը ծռած էր, գլուխին փաթթած էր մոխրագոյն լաչակ մը որ մազերուն վրայէն մինչեւ ծնօտը կ'իջնէր, աչքերուն անցուցած էր կապոյտ ապակիներով ակնոց մը: Ծըրթունքները պատի պէս ճերմակ եղած էին: Բայց բոլոր ակռաներն ալ մարգարիտի պէս կը փայլէին :

Տիկին Պօժօլէ ամէն առտու մութն ու լուսուն, խազատետրը ձեռքը, տունէն դուրս կ'ելլէր եւ գիշերը մութը կոխելուն կը վերադառնար :

Կ'երեւի թէ մայրաքաղաքին չորս կողմը տուքին տակը կ'առնէր դաշնակի քանի մը դաս ճարելու համար :

Իր նպարավաճառէն, հացագործէն ու կաթնավաճառէն զատ ուրիշ ոչ ոք ճանչցած կամ լսած էր անոր ձայնը : Կարծես թէ լեզու չունենար, շատ անգամ առանց բերանը բանալու, մատի նշանով կը խօսէր: Ոչ ոք կ'ընդունէր իր տունը, ոչ դըրացի ունէր եւ ոչ ալ բարեկամ, մարդու հետ յարաբերութիւն չունէր :

Թաղին մէջ ամէնքը զինքը «դաշնակի դաս տուող կնիկը» կը կոչէին : Ոչ ոք գիտէր իր անունը, եւ այս պատճառաւ իր դրացիներուն զարմանքը մեծ եղաւ երբ օր մը տեսան որ ան իրիկուան ժամը երկուքին մօտ կառքէ մը վար իջնելով եւ կառապանին հաշիւը անմիջապէս մաքրելով, ձեռքը խոշոր սնտուկ մը բռնած՝ հապճեպով տունէն ներս կը մտնէր :

Այս սնտուկը ծածկուած էր սեւ լաթով մը ... որուն տակէն բանտարկուած կենդանիի մը ճիչերն ու պոռչտուքներ կը լսուէին ... :

Այս աննշան միջադէպը պատճառ եղաւ որ բոլոր հետաքրքիր դրացիները իրենց ուշադրութիւնը դարձնեն տիկին Պօժօլէի վրայ, եւ այսպէսով սկսաւ անվերջ բամբասանք մը շրջան ընել թաղին մէջ :

— Վայ մեղքիս, չտեսնուած բան, տա սեւ լաթին տակը ի՞նչ պահած էր կ'ըսէք, կը սկսէր դռնապանուհին տիկին Մի – Թուֆլէ, որ ինքը եղած էր բամբասանքին ծայր տուողը : Լսեցի՞ք, լսեցի՞ք ինչ տակոց առակ ձայներ կ'ելլէին մէջէն...: Քուիկ քուիկ, քրի – քրի, Փրու – փրու, մեղայ, նաքն ալ «փըշթ ...»: Ինչուս պէտք, քուրուկ, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, շուն է, կատու է, նապաստակ է, պէտք չէ՞ր որ ինծմէ հրաման չառած ներս բան չխօթէր ... : Իմ տունս Նոյեմիին (Նոյի) տապանակ ուխտի՞ն է (տապան) ... : Չէ, չէ, թող ուզած տեղը երթայ, ես չեմ կրնար քաշել ... :

Եւ, լարուած քայլերով, դէպի տաղաւարը խոյացաւ ու դուռը զարկաւ :

Դուռը կիսովին բացուեցաւ եւ դրան ճեղքին մէջէն դաշնակահարուհիին գլուխը երեւցաւ որ ներս մտնելու նշան կ'ընէր նորեկին :

— Տնաշէն կնիկ, ան է որ տունս շուն ու կատու պիտի բերէիր, ինչո՞ւ առաջուընէ ինծի չըսիր, խօսք առաւ ջատուկը : Ցուցուր նայիմ տոլիկա ի՞նչ տեսակ ապրանք է, ես տունին կարգն ու սարքը չեմ կրնար աւրել, վարձակալներս քիթ պռչ կ'ընեն :

Տիկին Պօժօլէ նշան ըրաւ դռնապանուհիին որ հոն քիչ մը իրեն սպասէ եւ ինքը ներս գնաց : Պահ մը ետքը վերադառնալով՝ հետաքրքիր կնոջ ձեռքը ոսկի մը դրաւ եւ ի նշան լռութեան՝ ցուցամատը շրթունքներուն մօտեցուց :

Դռնապանուհին շշմած շմորած այս ոսկեբարբառ ընդունելութենէն որուն բնաւ չէր սպասեր, առանց բերանը բանալու՝ ետ քաշուեցաւ եւ երկինքէն գետին խոնարհութիւն մը ընելով՝ դուռնէն դուրս ելաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ).— Պ. Մկրտիչ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զորպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (30 Ապրիլ) Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին իրենց կողոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԶՈՐՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Մարգարեանի, Այրի Տիկին Մ. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարգարեանի, Տէր եւ Տիկին Հ. Բարնակեանի, Տէր եւ Տիկին Կ. Խզտուսեանի եւ իրենց զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին, ամուսնոյն, եղբօր, աներձագին, հօրեղբօր, մօրեղբօր ողբացեալ Անդրանիկ Մարգարեանի (47 տարեկան) յանկարծական կսկծալի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Օգոստ. կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ նկատի ունենալով որ, սահմանափակ է, կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել արձանագրելու համար իրենց զաւակները։ Դիմել ընկերուհի Գայթանճեանի, 19 Րիւ տէ Թռուա Փիէռ, Լիոն (7)։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը։

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար։

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի։

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան։

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց։

Այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Րիւ Ժէ, : Կրընոպլը։

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան։

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	214.781
Տիկին Եսթեր Իչգալացեան եւ Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա — Կարին Իչգալացեաններ Վահագն Իչգալացեանի մահուան տարելիցին առթիւ	1.000
Տիկին Ադդէ Պարկիրճեանի միջոցով հաւաքուած բարեպաշտ Տիկիններէ (Ռոմանէ)	100
Տիկին Մարիամ Քէօսէեան իր զաւկին Մանուէլ Քէօսէեանի յիշատակին	100
Տիկին Բ. Սայապալեան	100

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհաննեան, Եդուարդ Պապեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Լեւոն Տօնիկեան Հրանդ Տրէզեանի մահուան առթիւ 40, Պ. Քէշիշեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 25, Տիկ. Մուրատեան «Յառաջ»ի միջոցաւ 30, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան Մարիամ Աշըքեանի յիշատակին տասը ֆրանք։

Ընդհ. գումար 216.236։

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Րիւ Լենիգելոս)։ Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ։ Շատ մատչելի վարձք։

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (Նոր շէնքի մէջ)։

Դիմել՝

OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փորթիլան գրատունը 14 Պուլվ. Կառիպալտի իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին։

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս չահեկան նախաձեռնութիւնը։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ։

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երգ-սեռ. պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան։

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ։

Ծոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, չնորհալի պարախումբ։

Մուտք 7 եւ 10 փրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին։

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ նախկին Կեդրոնականցիներ, Ֆրանսաբնակ Կեդրոնականցիներու Միութիւն մը հիմնելու նպատակաւ կոչ կ'ուղղեն բոլոր անոնց, որոնք յաճախած են Կեդր. Վարժարանը, իրենց մասնակցութիւնը բերելու ընդհ. խորհրդակցութեան ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 2 Մայիս, 1967, Գշ. Երեկոյ ժամը 20ին, 32 Րիւ Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ, առաջին յարկ։

Կը խնդրուի մինչ այդ՝ բոլոր փափաքողներէն, իրենց հասցէները անմիջապէս տեղեկացնել՝

M. Vahé BALTAYAN
46, Rue Poissonnière — 75, PARIS (2e)

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՕՓԵՐԱՅԻ ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մեներգողներ.— Օրիորդներ Շ. ՊԵՆԿԵԱՆ, Ա. ԱՏՈՄԵԱՆ, Ս. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ, Տիկին Կ. ԼԻՕԶԻԻ
Պարողներ.— Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Ռ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ, Մ. ՀԱՆԻՕԹՆՍ

Յայտագրին մաս կը կազմեն ԿՈՄԻՏԱՍԻ, եւ Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ գլուխ գործոցները.—«Կալի երգ», «Նանոր» ինչպէս նաեւ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ, ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ, ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ ՍԱԹԵԱՆ լաւագոյն երգերը։

Տոմսերը կանխաւ ապահովել, լաւագոյն տեղերը ունենալու համար, դիմելով Կապոյտ Խաչի Մարսիլիոյ Տիկիններուն եւ

Mr. CHERIGUIAN Aram, Pharmacie Centrale : 1 Bd. d'Athènes, MARSEILLE — Mr. KEUSSEYAN, « Photo REX » : 2, Rue Bernard du Bois, MARSEILLE
Mr. ARZOUMANIAN, « Bar CLARY'S » : 1, Place des Capucines, MARSEILLE — NAZARIAN, « Bar Edward » : 37, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
Mr. BAGDASSARIAN « Tissus » : 8, Rue Francis de Préssensé, MARSEILLE — SARKISSIAN Serge, « Coiffure » : 340, Chemin de St. Julien, BEAUMONT

ԳԻՆ 5, 15 եւ 20 ՖՐԱՆՔ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆԻ SALLE RAMEAUի ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ ԺԱՄԸ 20,45 ԻՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդրոնական Ֆրանսայի խումբերուն եւ մասնակցութեամբ պարախումբին։
Կանուխէն ապահովել տեղերը դիմելով Նոր Սերունդի անդամանդամուհիներուն։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 28 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 28 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10899 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.899

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Կառավարութիւնը վեց ամսուան համար բացարձակ իրաւասութիւններ կ'ուզէ Խորհրդարանէն իր տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը որոշելու համար։ Այլ խօսքով Փոմփիտու կ'ուզէ որ վեց ամսուան ընթացքին հրամանագրով վարէ իր քաղաքականութիւնը փոխանակ օրինագիծներով, զորս պէտք է վաւերացնել տալ Խորհրդարանին ։ Կարենալ նման բան մը ընելու համար, Փոմփիտու մէջտեղ կը դնէ Սահմանադրութեան 38րդ յօդուածը ։

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ յօդուածը.— «Իր ծրագրին գործադրութեան համար կառավարութիւնը կրնայ, խորհրդարանէն արտօնութիւն ուզել, հրամանագրով ճշդելու համար ինչ որ ընդհանրապէս օրէնքի մարզին մէջ կը գտնուի, եւ այս՝ սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին ։

«Հրամանագրերը կը տրուին Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, պետական Խորհուրդի կարծիքն առնելէ ետք ։ Ի զօրու կ'ըլլան իրենց հրատարակութենէն անմիջապէս ետք, բայց եթէ օրէնքին ծրագրին վաւերացումը չէ ներկայացուած խորհրդարանին՝ կը բեկանուին»։

Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Կորս յայտարարեց Նախարարաց Խորհուրդէն ետք թէ «կառավարութիւնը եւ նորընտիր Ազգ. Ժողովը շատ քիչ ժամանակ ունին այլեւս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու որոնք անհրաժեշտ են Հասարակաց Շուկայի մրցակցութեան համար, 1968 Յուլիս մէկէն։ Այդ պատճառաւ է որ փափաքելի նկատուեցաւ որ կառավարութիւնը կարենայ կարճ ժամանակի մը շրջանին մինչեւ Հոկտ. 31 — հրամանագիրներ հաշակել» ։

Փոմփիտու չորս պատճառ կուտայ իր որոշումին համար։ Նախ արագ գործելու համար, քանի մը միջոց չկայ, օրինակ Ընկերային Ապահովութիւնը ։ Յետոյ այդ մարզերուն մէջ, Հասարակաց Շուկայի ամբողջական գործադրութիւնը 1968 Յուլիս մէկին, կը ստիպէ որ աճապարանքով ըլլայ ամէն բան ։ Երրորդ կէտ՝ վեց ամիս ետք, Ազգ. Ժողովը պիտի վերադառնայ բոլոր իրաւասութիւնները զորս տուած պիտի ըլլայ կառավարութեան ։ Վերջապէս, ընդդիմութիւնը հաւանաբար պիտի գիտնալ թէ կառավարութիւնը ի՞նչ մինչեւ Ապրիլ 26 սպասեց այս որոշումը առնելու համար ։ Բոլոր մեծ բարեփոխումները որոնք մէջտեղ կը դրուին երկար ատեն է պատրաստուած են։ Յետոյ, միայն 1956ի վերջ էր որ որոշուեցաւ Հասարակաց Շուկայի պայմանաժամը 1970ի տեղ 1968 Յուլիսին ընել ։ Ընկերային Ապահովութեան բացը միայն 1966ի կէսին էր որ այդքան հսկայ եղաւ ։ Նախարարապետին այս որոշումէն դուռ չէ անշուշտ ընդդիմութիւնը որ այս յօդուածին համար «16 պիս» յօդուածը կ'ըսէ ստիպելով Հանրապետութեան նախագահը բացարձակ իրաւասութեանց վերաբերող յօդուածին ։ Բայց դուռ չէ նաեւ մեծամասնութիւնը, որու արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է, որուած ըլլալով որ կոչուած երեսփոխանները բոլորն ալ պատրաստ էին քուէարկելու օրինագիծեր, բայց հաւանաբար նոյն ապահովութիւնը չունի Փոմփիտու, ինչ կը վերաբերի մեծամասնականներուն ։

Ամէն պարագայի մէջ, ընդդիմութեան երեսփոխանները որոշեցին արգիլելի բանաձեւ մը (motion de censure) ներկայացնել Ազգ. Ժողովի յառաջիկայ նիստին, որ կը գումարուի Մայիսին ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԷՋՏԵՂ ԵԼԱՒ

Յունաստանի Թագաւորը քանի վայրկեան տեւող նախարարաց խորհուրդի մը նախագահած է առջի օր եւ բրած կարճ յայտարարութիւն մը։ Այս առթիւ կը յիշուի թէ Թագաւորը սովորութիւն չունի անուղղակի խօսելու այլ, ընդհակառակն, կը սիրէ ուղղակի ձայնասփիւռ ճառեր խօսիլ ժողովուրդին ։ Ի՞նչ կ'ըսէ Թագաւորը.— «Յունաստանը վերջերս ծանր օրեր անցուց։ Ժողովրդավար հիմնարկութիւնները քանդուեցան ։ Ազգը, Միապետութիւնը, զինեալ ուժերը, արդարութիւնը անդադար յարձակման ենթարկուեցան եւ մանաւանդ ժողովուրդին իսկական շահերը զոհուեցան։ Իբրեւ պետ զինեալ ուժերու, ըստ Սահմանադրութեան, վճռապէս կը հաւատամ որ այդ ուժերը պէտք է ազգային ըլլան, քանի որ երկրին կարեւորագոյն աքունն է» ։

Թագաւորը կ'ըսէ նաեւ թէ հելլէններու իբրեւ Թագաւոր, իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ իր երկրին եւ ժողովուրդին հանդէպ» ։

Թագաւորը ըսած է նաեւ թէ իր ջերմ փափաքն է որ երկիրը ժամ առաջ վերադառնայ խորհրդարանական կառավարութեան մը ։

× Անդրէաս Փափանտրէու, որդին Յունաստանի նախկին վարչապետին, ամբաստանուած է բարձր դաւաճանութեամբ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Ազգ. փառաշուք յուղարկաւորութիւն մը կատարուած է Կոմարովի համար ներկայութեան կուսակցական եւ կառավարական ղեկավարներու ու նաեւ հոծ բազմութեան մը ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ «ամերիկեան» ոճով մամուլի ասուլիս մը տուաւ Սվետլանա Սթալին։ Դահիճին աղջիկը կը փորձէ համոզել որ հայրը մինակ պատասխանատու չէր իր շրջանին եղածին, «այլ ամբողջ յանցանքը կ'իյնայ կուսակցութեան, վարչաձեւին եւ գաղափարաբանութեան վրայ»։ Աւելի քան երեք հարիւր լրագրող հաւաքուած էին չքեղ պանդոկին մէջ ուր Սվետլանա Սթալին բոլշեւիզմի դատավարութիւնը կ'ընէր ։ Պատասխանելով ամերիկացի թղթակցի մը որ կը հարցնէր թէ միտք ունի՞ վերջնապէս Միացեալ Նահանգները մնալու եւ ամերիկեան քաղաքացիութիւն ստանալու, Սվետլանա կը պատասխանէ .— «Ամուսնութենէն առաջ, ոչ՛ըր կայ»։ Դժուարացած է սակայն բացատրելու համար իր դիրքը գաղափարաբանական եւ կրօնական գետնի վրայ ։ Յայտարարած է թէ մկրտուած է ուղղափառ, 1962 Մայիսին, բայց թէ Աստուծոյ հաւատալը որոշ կրօնքի մը հետ կապ չունէր, նոյն դժուարութիւնները ունեցած է քրիստոնէութեան եւ համայնավարութեան յարաբերութիւնները բացատրելու համար։ Հոկտեմբերին պիտի հրատարակուի իր գիրքը, ուր անձնական եւ մտերիմ վկայութիւն մը կը բերէ ամէնէն անողոք մենատէրին մասին ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին աւելի մեծ սաստկութեամբ ։ Այս ռմբակոծութեանց զոհ գացած է նաեւ բրիտանական բեռնանաւ մը ։ Ռմբակոծուած է Հայփոնկի նաւահանգիստը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը կը դրուատէ Իսրայէլը—նկատի առնելով Թել-Աւիվի «վտանգաւոր քաղաքականութիւն իր արաբ դրացիներուն նկատմամբ»։ «Թաս» գործակալութիւնը կը չեշտէ թէ Իսրայէլ «այդ քաղաքականութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ» ։

ԿԱՐԼՈՎԻ – ՎԱՐԻԻ համայնավար վեհաժողովը նախատեսուածէն աւելի կարճ տեւեց։ Անգամ մը եւս մէջտեղ կը դրուի եւրոպական ապահովութեան համար մեծ բանակցութեան մը ծրագիրը ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած անպաշտօն լուրերու համաձայն, Վորոշիլով մեռած է ։ 86 տարեկան էր ։

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

—o—

Պատմութիւնը կը շարունակուի։ Մինչ Պոլսոյ պատրիարքը կը շարունակէ իր բողոքը, Պէյրութի մէջ, այս անգամ այրի Տիկին Սանտրիկեանն է որ ձայն կը բարձրացնէ եւ լուսաբանութիւն կը պահանջէ, պատասխան ստացած չըլլալով իր հեռագրին («Յառաջ», Ապրիլ 12)։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ողբացեալ ամուսնոյս, Անդրանիկ Սանտրիկեանի անունը եւս խառնուած տեսնելով Երուսաղէմի ձեռագիրներու խնդիրին, իբրեւ թէ իր պատասխանատուութիւնը փաստող նամակի մը գոյութեամբ, խնդրեցի Երուսաղէմի Պատրիարք Տէր Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանէն, 5 Ապրիլ ամսաթիւ հեռագրով, որպէսզի բարեհաճէր յիշեալ նամակին լուսանկարեալ մէկ պատճէնը տրամադրութեանս տակ դնել, առ ի քննութիւն ։ Արդարեւ, այդ խորհրդաւոր նամակը այն միակ փաստաթուղթն է, որ հիմք ծառայեց Յորդանանի Դատախազին, դատապարտական վճիռներ արձակելու բարձրաստիճան երկու հայ եկեղեցականներու եւ ամուսնոյս դէմ ։

Ոչ միայն մերժուեցայ խնդրանքիս մէջ, այլեւ զարմանքով եւ ցաւութեամբ կարդացի Երուսաղէմի պատրիարքութեան Տնօրէն Ժողովոյ մէկ հաղորդագրութիւնը, ուր անգամ մը եւս կը յիշատակուի ամուսնոյս անունը, բացայայտ արհամարհանքով — «մի ոմն Անդրանիկ Սանտրիկեան» ։ Խորապէս կը վշտացնէ զիս Պատրիարքին այս կեցուածքը ։ Մեծցած ըլլալով ազգասէր եւ հաւատացեալ հօր մը շունչին տակ, որուն բարերարութեանը կը պարտի Պէյրութի Հայութիւնը իր անունը կրող Ս. Յակոբ եկեղեցին, եւ ապա դարձած՝ կողակիցը՝ ձեռներէց եւ գործունեայ մարդու մը, որ հրապարակի վրայ ծանօթ առեւտրական մըն էր եւ ընտանիքի պատուական հայր մը՝ ի-րաւունք ունենալ կը կարծէի յուսալու, որ Պատրիարքը չի մերժեր իր օժանդակութիւնը սգակիր այրիի մը եւ իր զաւակներուն, որոնք կ'ուզեն պաշտպանել մեռած ամուսինի մը եւ հօր մը պատիւն ու յիշատակը ։ Զարաչար սխալած եմ ակընկալութեանս մէջ ։

Այս խորութիւնը յանձնելով հայ ժողովուրդի ուշադրութեան, պարտք կը զգամ յայտարարել, թէ որոշած եմ օրէնքին եւ արդարութեան թոյլատրած բոլոր միջոցներով հետապնդել իրաւունքս, ձեռք բերելու փաստաթուղթ մը, որ, կասկած չունիմ թէ կրնայ փաստել միայն ու միայն ամուսնոյս անմեղութիւնը ։

Այժմէն իսկ հանրութիւնը պէտք է գիտնայ, թէ այդ կասկածելի նամակով ցոյց տրուած թուականին, 1959, ամուսինս Յորդանան երբեք մուտք չէ գործած, ոչ ալ Թուրքիա եւ Լոնտոն, ինչպէս կը վկայեն գուրգուրանքով իմ մօտ պահուող անցագիրներուն պաշտօնական կնիքները եւ թուականները ։

ԺՕԺԷՆԻ ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆ

«ԱՊՐԻԼ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

Երկուշաբթի իրիկուն, Ապրիլ 24ին, Հայկական ջարդերու 52րդ տարեդարձին առթիւ, ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ հանդիսաւոր արարողութեամբ, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ, Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու եւ զինուորականներու կողմէ ։

Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Յաղթական Կամարի շուրջ ։

Ժամը ճիշդ 18.30ին, պատերազմիկները, հայկական ու ֆրանսական եռագոյն դրօշներու առաջնորդութեամբ կատարեցին, տողանցքը դէպի Անծանօթ Զինուորին բոցը ։

Այս շքերթին իրենց դրօշներով մասնակցեցան հետեւեալ կազմակերպութիւնները, Օտար Ծագումով Նախկին Կամաւորներու եւ Դիմադրականներու խմբակցութեանց դաշնակցային միութիւնը, լեհ, հրեայ, պուլկար նախկին ռազմիկներու միութիւնները, Դիմադրութեան նախկին ռազմիկներու Ազգ. միութիւնը, Ռուսիկանապետութեան նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Հայաստանի Սուր Ընկերակցութիւնը, յոյն նախկին ռազմիկներու միութիւնը, հրեայ դիմադրականներու միութիւնը, պեսարապացի նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Կարիպալտիէն նախկին ռազմիկներու միութիւնը, Իւֆաքը եւ ուրիշներ ։

Պաշտպանութեան նախարար Մեսմէրի կողմէ ներկայ էր Պ. Ֆօրնիկ, Ազգ. Ժողովի նախագահ Շապան – Տելմասի կողմէ Զօր. Մարքան, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Զօր. Քամաս ուղարկած էր իր ապայակոյտի պետը, անձամբ ներկայ էր Զօր. Ֆիլիփօ, ինչպէս ուրիշ զինուորական եւ քաղաքային բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ։

ԼՈՒՌ ՑՈՅՑ ԹՐՔ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ

Յաղթական Կամարի Շիրիմին բոցի արծարծումէն ետք, խումբ մը հայ երիտասարդներ լուռ ցոյց մը կատարած են Փարիզի Թրք. դեսպանատան առջեւ, որ պահպանուած էր ոստիկաններով ։ Մեր երիտասարդները բացատրած են ապահովութեան ուժերուն, որ լուռ բողոքի ցոյց մըն է իրենց ըրածը, պարզելով դրդապատճառները, եւ չեշտելով որեւէ այլ նպատակ չունին ։

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ «ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ» ՍԱՀՄԱՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ամերիկա կ'ուզէ հարցը յետաձգել, խորհ. Միութիւնը համաձայն չէ ։

ՄԱԿ, Նիւ Եորք, Ապրիլ 3, 1967.— Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը առաջարկեց «նախայարձակումը» սահմանող յանձնախումբին, յետաձգել իր ժողովը, առանց նշանակելու նոր թուականը. իսկ խորհրդային ներկայացուցիչը պնդեց որ հարցը անմիջապէս պէտք է ուսումնասիրուի ։ Նիքոլա Ֆետերենկօ, Խորհրդ. Միութեան կողմէ յայտարարեց, թէ վերջին տասը տարիներու ընթացքին, կարելի չեղաւ այս բառին իմաստը սահմանել, որովհետեւ Միացեալ Նահանգները կ'ընդդիմանան ։

Յանձնախումբը ընտրեց իր ատենապետը՝ Աւստրիոյ դեսպան՝ Քուրթ Վալտհայմը, Քոսթա Րիքայէն՝ Խօժէնիօ Եամինէսը, փոխ-ատենապետ, ու քարտուղար՝ Հոլանդայի Տոքթ. Արրատ Բրանտլէյը ։

«Հայրենիք», Ապրիլ 9

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Է.

ԶՕՀՐԱՊԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պատերազմի օրեր: Վար առնուած են դիմակները: Ամենուրեք իրական Թուրքը: Ննդամիտ եւ դաւադիր: Հրահանգուած է: Հրէշածին ոճրագործներ գործի վրայ են, գործադրելու համար ծրագրուած ցեղասպանութիւնը: Սկսած են տեղահանութիւնները:

Համալսարանը արձակուրդ տուած էր: Փակած էր դուռները: Զինուորական վարժարան դարձի ու սպայ արձանագրուեցայ: Եկայ գրասենեակ ու յայտնեցի Զօհրապին:

— Գրասենեակը քեզմէ զատ ուրիշ մէկը չկայ, ըսաւ, Արշակը Զուիցերիա ճամբեցի բժշկուելու պատրուակով: Մի՛ երթար: Իբրեւ ուսանող, երեք ամսուան համար օգափոխութեան արտօնագիր կ'առնեմ: Արդէն պատերազմը երկար պիտի չտեւէ: Երեք ամիսէն կ'ազատինք:

Չէի կրնար մերժել: Զգացի: Ամէն օր, երեկոները գրասենեակէն ուղղակի իրենց կ'երթայի, հոն ալ կ'ընթրէի: Կը մնայի մինչեւ ուշ գիշեր: Չէին ձգեր:

Տխուր օրեր: Փոխուած բան մը կար: Հիւրը անպակաս եղող չէին տունը ոչ մէկ այցելու կուգար:

Գրեթէ ամէն օր տիկինը կ'ըսէր.

— Կ'աղաչեմ, Զօհրապ, այս շուներուն կարելի չէ վստահիլ, ապերախտներ են, հեռացիր այս երկրէն:

— Քլա՛րա, աղջիկս, կը ջանար համոզել Զօհրապ, մէկը չմնաց, բոլորը գացին, խեղճ Պատրիարքը մինակը մնաց: Ինծմէ զատ մէկը չկայ, թերեւս օգտակար ըլլամ: Եթէ նոյնիսկ մէկ հոգի ազատեմ, այդ ալ շահ մըն է:

Ձերբակալութենէն շաբաթ մը առաջ, դրող Ալի Քեմալի հետ ծրագրեցին թերթ մը հրատարակել՝ հայերէն եւ թուրքերէն: Գրեցին պայմանագրութիւնը: Տուին ինծի, որ մաքուրի ընդօրինակեմ: Յետոյ ստորագրեցին: Պայմանագրութիւնը քովս մնաց:

Յետագային, քեմալականները Իզմիթի մէջ քարկոծելով սպաննեցին Ալի Քեմալը:

Այդ օրերուն, Զօհրապի տունը կուգար իր բարեկամներէն Սէյֆէտին Պէյը, Թուրքիոյ Պրիւքսէլի դեսպանը: Եւրոպացի տեսքով շնորհքով մարդ մը: Սահուն ֆրանսերէն կը խօսէր: Իթթիհատականներու հակառակորդներէն էր: Պաշտօնէ արձակած էին: Եկած էր, Զօհրապի միջամտութեամբ կրկին իր պաշտօնին տիրանալու: Ձերբակալութեան օրը եւ անկէ երկու օր առաջ ա՛ն ալ չերեւցաւ:

Ձերբակալութենէն 3 – 4 օր առաջ հեռագրեց Պոլիս, իր բարեկամներէն երեսփոխան Ահմէտ Րէֆիքին, որ տուն մը վարձէ իր ընտանիքին համար:

— Զանազգալէէն Դաշնակիցները պիտի մտնեն: Կառավարութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ: Պիտի հեռանանք, կ'ըսէր Զօհրապ:

— Մի հաւատար, կը պատասխանէր Տիկին Քլարա, հեռագրիդ պատասխանն անգամ չեկաւ:

Ձերբակալութեան օրը, երբ երեկոյեան սովորականին պէս թղթածրարները առած տուն գացին, տեսայ Զօհրապի փեսան, քրոջ ամուսինը, Ժան Նաֆիլեան, Պրինտիզի (Իտալիա) Թուրքիոյ հիւպատոսը: Զայ՞ եւս պաշտօնանկ ըրեր էին: Եկած էր, որ Զօհրապի միջամտութեամբ կրկին պաշտօնին վերակոչուի:

Վերջին օրերը, Զօհրապ ամէն օր երեկոյեան ժամը 7ին տունը կ'ըլլար: Յետոյ մօտ ժամ մը գրասենեակին մէջ թղթածրարները աչքէ անցընելէ ետք, ժամը 9ին, ընտանիքին հետ կ'ըլլար:

Այդ օրը, Հինգշաբթի օր մըն էր, 1915: Ուշացաւ: Ժամը 8 եղաւ՝ չեկաւ: Տիկին Զօհրապ մտահոգ, ձեռքերը իրարու զարնելով կը կրկնէր. «Զօհրապս տարին, էֆէնտին տարին»:

Եկաւ ժամը 8·15ին: Զափազանց ջղագրգռուած էր: Սեղանին վրայ նոր ելած ելակներ կային: Հակառակ սովորութեան ձեռք չերկարեց: Տիկին Զօհրապ ընթրիքի հրաւիրեց:

— Կերակուր ուտելու ախորժա՞կ կայ, եղաւ պատասխանը, միշտ ջղագրգիռ: Գոնէ խաթրիս համար՝ եղբօրս խնայէին: Զայն ալ պաշտօնէ արձակած են:

Միհրան էֆէնտին, Զօհրապի մեծ եղբայրը, Կիւմիւշխանէի կառավարիչն էր:

Նստեցաւ ընթրելու: Չընթրեց: Ելաւ գրասենեակ գնաց: Զիս կանչեց.

— Այսօր թղթածրարներուն չեմ կրնար նայիլ: Առաւօտուն կ'երթաս եւ գործերը 15 օրով յետաձգել կուտաս: Հիմա գնա՛ եւ ընթրէ՛:

Ինք մնաց գրասենեակ: Կրկին եկաւ սեղանին: Սկսաւ խօսիլ: Տիկին Քլարա լալով կ'աղաչէր.

— Ասոնք ապերախտներ են, Զօհրապս, կ'աղաչեմ, դուն քու գլուխդ ազատէ:

Զանգը ուժգի՛ն զարնուեցաւ:

— Ամա՛ն, էրիկս գնաց, եկան, բացագանչեց Տիկին Զօհրապ:

Աղջիկները սկսան լալ:

— Տիկի՛ն, մի՛ շտ նոյնը, ձեր երեւակայածը կը կրկնէք, ըսի, երթամ նայիմ:

Խոհարարը, Մկրտիչ, դուռը բացեր էր արդէն: Բերայի գաղտնի ոստիկանապետ Բէլ Օսմանն էր: Հետը երկու սպայ – ոստիկաններ եւ 3–4 ոստիկան:

Տիկին Զօհրապ կը կրկնէր. «Ամուսինս գնա՜ց, ամուսինս գնա՜ց»:

Բէլ Օսման, գրեթէ ամէն օր, հաւատաբիմ շան մը պէս Զօհրապի շուրջը կը դառնար, ետեւէն կ'երթար, կը քծնէր, կը ծառայէր: Զօհրապ միշտ երկու, երբեմն մինչեւ հինգ ոսկի կը նետէր առջեւը:

Հրահանգեց, որ դուրս ելլեմ: Ձելայ:

Իրենց հետ պարկեր բերեր էին: Խուզարկեցին տունը, գրութիւններ, թղթածրարներ, ինչ որ գտան լեցուցին պարկերու մէջ: Անտիպ ձեռագիրներ ալ կային, աւելի քան 900 էջ: Անոնք ալ նետուեցան պարկերու մէջ:

Միջանկեալ յայտնեմ, որ Զօհրապ ազատ ժամերուն միշտ կը գրէր: Կիլիկիոյ սահմանները որոշող գիրքեր ուղած էր ինծմէ: Գրեցի Գիւտ Եպիսկոպոսին, Սիսի Կաթողիկոսարանը, որպէսզի ուղարկէ: Այս մասին ֆրանսերէն պրօշիւր մը հրատարակեց, Մարսէլ Լէար ստորագրութեամբ: Տպագրել տուաւ Փարիզ:

Ֆրանսերէնով ուրիշ գիրք մըն ալ հրատարակած էր: Ոսկեզօծ, սքանչելի կազմով: Վրան կարմիր կաշիէ եւ մէջը աթլաս: Գոնէ իմ տեսածներէս քսան օրինակը այդպէս էր: Ուղարկեցինք Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ անուանի մատենադարաններուն:

Անտիպ ձեռագիրներէն մէկը հարիւր էջնոց եւ վեց կամ եօթը արարնոց թատերգութիւն մըն էր, «Ղազարոս Աղա» խորագրով:

Երկրորդ մը, Պոլսոյ հայկական կեանքէն առնուած պատմուածքներ՝ «Կորսուած սերունդը» խորագրով:

Թուրքերէն օրինագիրք մըն ալ գրած էր, իսլամական օրէնքով օտարերկրացիներու ժառանգականութեան վերաբերեալ: Նաեւ, իր հեղինակութիւններէն թուրքերէնի թարգմանուած հատոր մը, «Հայաթ օլտուղու կիպի» (Կեանքը ինչպէս որ է) խորագրով: Թուրքերէնի թարգմանողն էր «Ազատամարտ»ի աշխատակիցներէն Դաշնակցական Սարգիս Սրենց: Վերջնական սրբագրութիւնը ինք կատարած էր: Բոլորն ալ լեցուցին պարկերու մէջ:

Գրասենեակի գզրոցին մէջէն փոքր ատրճանակ մը դուրս հանեցին:

— Տղաս, Արամին՝ նուէր է, միջամտեց Զօհրապ: Գիտեմ, առանց արտօնագրի զէնք ունենալը՝ օրէնքը խիստ պատիժ սահմանած է: Արձանագրեցէ՛ք, որ արտօնագիր ունիմ:

Նայեցան, «այո՛, ճի՛շդ է», ըսին եւ արձանագրեցին:

Բէլ Օսման, վայրկեան մը տատամսելէ ետք, ըսաւ.

— Մեզի հետ պիտի գաս: Հրահանգ է:

Զօհրապ հազաւ վերարկուն:

— Ծերմակեղէ՛ն ալ առ: Դրամ ալ առ: Բիչ մը շատ առ, աւելցուց Բէլ Օսման:

Երբ դուրս կ'ելլէր, Զօհրապ կնոջը պատուիրեց.

— Ուէ մէկուն պիտի չդիմես: Պատուիրեց նաեւ ինծի, որ գործերը երեք ամսով յետաձգել տամ:

— Գրասենեակը գոցէ մինչեւ վերադարձս, եղաւ վերջին նախադասութիւնը:

Այդ երթալը եղաւ:

Տիկին Զօհրապ խնդրեց, որ առանձին չձգեմ զիրենք:

— Ամէն օր եկուր, գիս մինակ մի ձգեր, կրկնեց քանի մը անգամ:

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽՈՀԵՐ

Թուականներ կան, որ ազգի մը ճակատագիրը կը յատկանշեն, անոր տխուր եւ ոգեւորիչ կողմերով:

1915 Ապրիլ 24ը դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդի հալածանքներու եւ ջարդերու յաջորդական շարքին մէջ պիտի մնայ Թուրք դահիճներու ճակտին անջընջելի խարան մը իբրեւ ցեղասպանութեան ամօթալի արարք:

Ոճրագործ ցեղը՝ կարծեց թէ չինաբար, չարքաշ եւ տաղանդաւոր ազգ մը պատմութեան բեմէն կրնայ սրբել բարբարոսական նախճիրներով, առանց անդրադառնալու դարերով կատարած իր դաժան փորձերուն:

Ազգերը, ժողովուրդները որքան ալ մեծ և փոքր ըլլան, իրենց կորուստն ու մահացումը իրենք կը վճռեն: Բռնակալութիւնները բրտութեամբ միայն ժամանակաւորապէս կը տկարացնեն իրենց ենթակայ հպատակները: Ոչ մէկ ատեն կրնան բնաջնջել: Ընդհակառակն դանոնք կը դարձնեն պետութեան ներքին կեանքը տկարացնող, քայքայող տարր: Եթէ զոհը ոռոշած է տոկալ եւ ապրիլ, ոչ մէկ ուժ կրնայ անոր յաղթահարել:

Վայրագ, արիւնոռուշտ ցեղերը որոնք կ'ապրին իրենց բրտութեան պատուղով, ուշ թէ կանուխ դատապարտուած են կամ պատմութեան բեմէն անհետանալու, կամ մարդկային ընտանիքին պարտադրանքներուն ենթարկուելով՝ բարեշրջուելու եւ ապահովելու իրենց գոյութիւնը:

Թուրքը տկաւին չէ ազատած իր գազանային բնազդներէն: Ան դարերու ընթացքին գիշատիչ գազանի մը նման յօշոտելով է ապրած, Հայերու, Յոյներու, Հրեաներու հարստահարութիւններէն ու ջարդերէն ետք սկսաւ ջարդել իր նախկին գործակիցներն ու դաշնակիցները՝ Ձէրքէզներն ու Քիւրտերը: Իսկ այսօր զոհի պակասէն սկսած են իրար բզկտել: Ապացոյց որ Թուրքը ոչ միայն խղճահարութիւն չունի իր գործած նախճիրներուն համար, այլեւ կը նուիրագործէ բուն ոճրագործները արձան կանգնեցնելով եւ իբր ուխտատեղի դարձնելով անոնց ստակը:

Հայը հակառակ իր կրած հալածանքներուն ու ջարդերուն կը շարունակէ իր շինարար եւ ստեղծագործ ոգիով սատարել քաղաքակրթութեան վերելքին, իր բարձր մշակոյթին ապաւինած. մասնաւորաբար ապրելու և տոկալու, տեւելու ան-

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի — ԳԻՇԵՐԸ —

1915 Մայիս: Մայրս եւ ես հրաշքով ազատած Եղեռնէն՝ կը հասնէինք Պոլիս: Հայրս ծանր հիւանդութենէ մը նոր ոտքի ելած, տխուր հողեվիճակի մը մատնուած, դանդաղ ապաքինման շրջանի մէջ էր: Մեր անվտանգ ժամանումը մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրեն, կարծէք վերակենդանացաւ: Մէկ երկու շաբաթ ժպիտ մը երեւցաւ իր մելամաղձոտ դէմքին վրայ, յոյսի նշոյլ մը ցոլաց անոր տխուր աչքերուն խորը: Սակայն այս վիճակը երկար չտեւեց: Կարծէք նախզգալով գալիք ահաւոր փոթորիկները, կրկին ինկաւ յուսահատութեան նոպաներու մէջ: Ախ ու վախերն ու հառաչանքները սկսան, մարգարէական ձեւով անդադար կը կրկնէր. «Վախ մեր ազգին, վայ մեր երկրին, ի՛նչ զուլում կը պատրաստուի անճար ժողովուրդին գլխուն, ես գիտեմ ...»:

Կը ծեծէր ծունկերը ու կուլար: Իսկ լաւատես, ջերմեռանդ եւ հաւատացեալ մայրիկս, որ յոյսը դրած էր միայն Աստուծոյ ողորմութեան եւ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի զօրութեան վրայ, ի զուր կը ջանար փարատել յոռետեսութեան թանձր մշուշները, համոզել եւ մխիթարել հայրս: Իր կարծիքով, բարով ու խերով պիտի վերջանար պատերազմը, պիտի վերադառնային աքսորականները, պիտի բացուէին ճամբաները եւ, շուտով բարի լուրեր պիտի հասնէին հայրենի աշխարհէն եւ հարազատներէն ...:

Զափազանց ընկճուած, հայրս մեզի տեղեկացուց թէ Ապրիլ 24ի գիշերը, կառավարութիւնը ձերբակալած եւ աքսորած էր Պոլսոյ ընտիր մտաւորականութիւնը, գրեթէ բոլոր գաղափարի եւ գրչի իր ընկերները: Թէ ինք փրկուած էր իր ծանր հիւանդութեան պատճառաւ:

Բնիկ Պալըքէսէրցի Լեւոն Քըրըքճեան և իր կինը Տիկ. Մաննիկ, որոնց տանը մէջ կը բնակէր հայրս մեր ժամանումէն առաջ, պատմեցին մեզի հետեւեալը.—

Ապրիլ 24ի գիշերը Թաղին ոստիկանապետը եւ օգնական մը կուգան Թալլաւաշիի իրենց տունը տանելու հայրս, որ շաբաթներէ ի վեր ծանր հիւանդ պառկած էր, եւ զայն խնամող Տոքթ. Խրըդրեանն իսկ յոյսը կտրած էր: Առաւօտեան ժամը մէկին՝ երբ տան դուռը կը զարնեն, Լեւոն Քըրքճեան եւ կինը, վախցած ու շուարած, նախ չեն ուզեր դուռը բանալ: Սակայն Թաղին ոստիկանապետին ձայնը լսելով եւ հետեւանքներէն վախնալով, կը ստիպուին բանալ դուռը:

Ոստիկանները ներս կը մտնեն եւ քաղաքավարութեամբ կը պահանջեն հայրս: Տանը տէրը կը յայտնէ թէ ծանր հիւանդ է, գրեթէ մահամերձ: Ոստիկանները կ'ըսեն. «Մենք հրաման ունինք զայն տանելու, կառքը վարը կը սպասէ, պառկած կը տանինք ...»: Ճարահատ, Լեւոն զանոնք կ'առաջնորդէ հիւանդին սենեակը եւ դուռը բանալով ցոյց կուտայ հիւանդը, որ անտեղեակ անցուդարձէն հազիւ կը շնչէր:

— Կը տեսնէ՞ք, Պէյ էֆէնտի, հոգեվարք է, կարելի չէ շարժել զայն, եթէ տանիք, ճամբան կը մեռնի ...:

— Հոգ չէ, կը պնդէ ոստիկանապետը, մենք հրաման ունինք զայն տանելու ...»:

Այդ պահուն, սիրուն ճարպիկ եւ թրքախօս տանտիրուհին կը մօտենայ ոստիկանապետին, կը սկսի լեզու թափել.

— Պէյ էֆէնտի, կառքին մէջ պիտի մեռնի եւ ձեր գլխուն փորձանք պիտի բացուի, խնդրեմ, ձգեցէք իր անկողնին մէջ մեռնի ...»: Այս ըսելով՝ Պալըքեսիրցի ճարպիկ Հայուհին ոստիկանները կ'առաջնորդէ հիւրանոց եւ օղիի շիշ մը կը բանայ: Ամուսինը, Լեւոն, օգնութեան կը հասնի իր կնոջ: Գաւաթները կը պարպուին միշտ խնդրելով որ ոստիկանները այդ գիշեր չտանին հիւանդը: Լեւոն Քըրըքճեան, որ ծանօթ անձնաւորութիւն մըն էր իբրեւ «քըրըքճի», երաշխաւոր կը դառնայ եւ կը խոստանայ հիւանդը իրենց յանձնել, երբ աղէկնայ: Ոստիկաններուն գլուխները տաքցած, տանտէրն ալ ոսկի ժամացոյց մը սանեցնելէ ետք ոստիկանապետին գրպանը, առաւօտեան ժամը երեքին կը մեկնին հիւանդը թողլով իր բախտին: Այր եւ կին ազատ շունչ մը կը քաշեն եւ մտահոգ կը դիմեն հիւանդին սենեակը, որ անգիտակից, մահաքունի մէջ է ...:

Ճակատագիրը ուզեց որ այդ օրերուն իր չմեռնի հայրս եւ հրաշքով ազատի ծանր հիւանդութենէն:

Յաջորդ շաբաթներուն ոստիկանները այլեւս չեն գար փնտռելու զայն: Կ'անցնի մէկ – երկու ամիս: Հայրս, նախախնամութեամբ աքսորէն եւ եղեռնէն փրկուած, կը տառապի, կը խռովի, գգուանք եւ գաղափարապաշտ մարդու իր հոգիով յանցաւոր կը զգայ ինքզինք որ իր ընկերները աքսորուած են, իսկ ինք կը մնայ Վոսփորի օտար ու խորթ ափերուն վրայ, թէեւ կենդանի մնալ:

Զինք մօտէն ճանչցողները երբեք չմոռցան, երբ երկու ամիս ետքը հազիւ ապաքինած, տկար ու երերուն քայլերով կը ներկայանար երեսփոխանական ժողովի նախագահին եւ կը խնդրէր որ զինք ալ ղրկեն իր սիրելի ընկերներուն մօտ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(1 Շար.)

«ՓԱՐԷԶ ԵՒ ՎԻԵՆՆԱ»

Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ «Պատմութիւն Փարէզի եւ Վիեննայի» միջնադարեան ասպետական սիրավէպին հայերէն թարգմանութեան բաղդատական բնագիրը՝ Ակադ. Կարապետ Մելիք-Օհանջանեանի կողմէ :

Երիտասարդ Փարէզի եւ չքնաղ Վիեննայի արկածային գեղեցիկ սիրավէպը, Ֆրանսական միջնադարեան գրականութեան մասնագէտներու կարծիքով, իր ներկայ բովանդակութեամբ ձեւաւորուած է մինչեւ ԺԴ. դար. սկիզբը գրուած է քաթալաներէն, ապա թարգմանուած է փրովանսերէն, հուսկ ուրեմն 1432ին ֆրանսերէն, Փիէր Տելա Սիպետի կողմէ :

Հայերէնի թարգմանուած է ԺԶ. դարուն վերջերը, հայ ժողովուրդին համար ծանր ճակատագրական շրջանի մը, երբ հայ հոգեւորականութիւնը պարսկական եւ թըրքական ասպատակութիւններէն եւ կեղեքումներէն չնչահեղձ ազգին ազատագրութեան եւ փրկութեան յոյսը, խաչակրութեան շրջանին նման, կը կապէր Եւրոպայի, մասնաւորապէս Հռոմի պապին եւ կաթոլիկ եկեղեցիին միջամտութեան հետ : Այս նպատակով Եւրոպա ղրկուած բարձրաստիճան հոգեւորական բանագնացները, սակայն, զոհ կ'երթային Հայերը դաւանափոխ ընելու Վատիկանի նենգ գիտաւորութիւններուն : Կ'իյնային ծուղակ, կը դառնային կաթոլիկ : Այսուհանդերձ, դաւանափոխ հայ եկեղեցականներէն շատեր, օգտուելով Եւրոպայի մէջ իրենց ընձեռուած արտօնութիւններէն, կը նուիրուէին հայրենանուէր աշխատանքի՝ ժողովուրդը լուսաւորելու ձգտումով : Այս վերջիններէն է Յովհաննէս Տերզնցի, որուն անձանձիր գործունէութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ 1587ին կատարած «Փարիզ - Վիեննա» սիրավէպին հայերէնացումը : Ասիկա, որ կ'իրագործուէր ֆրանսերէն բնագրին առաջին հրատարակութենէն (1487) հարիւր տարի ետք, ֆրանսերէնին, իտալերէնին, սպաներէնին, շուէտերէնին եւ լատիներէնին յաջորդող 6րդ թարգմանութիւնն էր, չարադրուած չափածոյ, ժամանակին սիրուած 11 վանկանի տողերով եւ պարզ ու մատչելի հայերէնով :

Երիտասարդ ասպետ Փարէզի եւ գեղեցկուհի Վիեննայի սիրային յարաբերութիւնները կը խորհրդանշեն միջնադարու մէջ Փարիզի (Ֆրանսայի) եւ Վիեննայի միջեւ ստեղծուած քաղաքական յարաբերութիւնները, հին տապելներէն սերող գրական հնարամտութիւն մը, որուն արտայայտութիւններէն մէկը կը գտնենք Մուշի եւ Աշտիկ Տարօնի սիրավէպին մէջ, ուր ըստ Աբեղեանի արձագանգ գտած են Հայաստանի կից գաւառներու միջնադարեան քաղաքական յարաբերութիւնները :

«Փարէզ - Վիեննայի» աշխարհիկ բովանդակութիւնը, որ անկեղծ եւ անկաշառ սիրոյ յաղթանակը կը փառաբանէ, կուգար բաւարարելու պատմական եւ կրօնաբարոյական բովանդակութեամբ երկերու ունկնդրութենէն ձանձրացած հայ հասարակութեան աշխարհիկ գրական պահանջները :

Ահա գրական այս յուշարձանի վարկածը, որ աշխարհի զանազան մատենադարաններու մէջ ունի եօթը ձեռագիր ընդօրինակութիւններ, բացառութեամբ Գ. Սրուանձտեանի «Մանանայ»ին մէջ տպագրուած փոքր հատուածէ մը, մինչեւ վերջերս կը մնար անտիպ եւ տակաւին չհետազօտուած :

Ակադ. Կ. Մելիք-Օհանջանեան Երեւանի, Վիեննայի, Լենինգրադի, Ասիոյ ժողովուրդներու հիմնարկութեան մատենադարաններուն, Փարիզի Ազգային գրադարանին, ամերիկահայ բանասէր Յ. Քիւրտեանի անձնական սեփականութիւնը կազմող սիրավէպին ձեռագիր ընդօրինակութիւնները բաղդատելով կազմած է «Պատմութիւն Փարէզի եւ Վիեննայի» համեմատական բնագիրը՝ անհրաժեշտ ծանօթագրութիւններով :

Կ. Մելիք-Օհանջանեան միեւնոյն գիրքին մէջ զետեղած է նաեւ ԺԷ. դարու բակիրները հեղինակուած Խաչատուր Եւդոկացիի (Թոխաթեցի) «Պատմութիւն Վէնէտիկոյ քաղաքին» ցողորիկ եւ մեծարժէք քերթուածին իր կազմած համեմատական բնագիրը :

Այս երկին միջոցով կը վերածնի Վենետիկի կեանքը, կենցաղը, բարքերը՝ ԺԷ. դարուն :

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

նկուն կամքով :

Իր ազգային խոր գիտակցութեան շնորհիւ յաճախ նետուած է անհաւասար պայքարներու մէջ, արդար ցասումով ու յանդգնութեամբ, — բոլոր տեսակի բռնակալութեանց պարտադրելով իր գոյութեան իրաւունքն ու տեղը ազգերու ընտանիքին մէջ: Այսպէս, 1915ի ահաւոր նախճիրի օրերուն, դաւադիր ու նենգ ոճրագործներուն ծրագիրներուն դէմ կանգնեցաւ Արամազդեան խիզախութեամբ, եւ ունեցաւ հերոսամարտերու շարք մը :

Հայը այդ դժոխքին մէջ իր հերոսական մարտնչումներով աստուածացաւ, «փոքր ածուն» դարձաւ վարարուն գետ, և արիւնաքամ վիճակին մէջ իրականացուց Հայութեան երազը, ազատ ազգ ու անկախ պետութիւն, Հայաստանի հանրապետութիւն :

Հայը իր ապագային հանդէպ ունեցած անխորտակելի հաւատքով, առանց դոյզն ընկրկումի՝ բարձրացուց ցեղին հոգեկան ու բարոյական ոգին : Ժողովուրդ մը որ հաւատքն ունի իր ապագային եւ անմահութեան՝ չի մեռնիր, վկայ իր հանճարեղ զաւակները հայրենիքի եւ համայն աշխարհի տարածքին : Անոնք լոյսի, յոյսի եւ գիտութեան ռահվիրաներն են :

Աւա՜ղ, իր հարազատներէն մեծամեծ զոհողութեանց ենթարկուող մասը զըրկուեցաւ հայրենիքի հովանիէն, դարձաւ հայմաթլոս, աշխարհի չորս հովերուն ցրուած :

Ապրիլ 24ի տօնակատարութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր նորաձեւութեան մըն է վերածուած : Կրօնական յարանուանութեանց պետերը քաղաքական լծակ կ'ուզեն դառնալ... քրիստոնէական ներողամտութեամբ : Սակայն կարելի չէ հանդուրժել այս կարգի նահանջականութեան : Նախ առնել մեր ազգային իրաւունքները :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ «25-ՐԴ ԺԱՄԸ»

Զորեքշաբթի օր, փարիզեան հինգ շարժապատկերներու մէջ սկսաւ ներկայացուիլ Հանրի Վերնէօյի (Աշոտ Մալաքեան) վերջին ժապաւէնը՝ «25րդ ժամը» քաղուած Վիրկիլ Ղիորղիուի համանուն վէպէն :

Քանի մը շաբաթ առաջ, Քըլվէր Սիթիի Մեթրօ-Կոլտուին Մայըրի մեծ սրահին մէջ է որ աւելի քան հազար անձնաւորութիւններ յատկապէս ծափահարած են տաղանդաւոր բեմադիրին մեծ ֆիլմը :

Վերնէօյ կը բացատրէ մամուլի թղթակիցներուն թէ ինչ ձեւով պատրաստած է այս ֆիլմը, զոր կրնար Հոլիվուտ դարձնել, քանի որ մէկն էր այն երեք ֆիլմերէն որուն համար Մալաքեան պայմանաւորուած է Մեթրօ-Կոլտուին Մայըրի հետ, բայց — «Շատ չէի ուզեր, կ'ըսէ Վերնէօյ, երբ Քըլվըր Սիթի հասայ, երեք ֆիլմերու պայմանագրութիւնով Մ. Կ. Մ.ի հետ, հաստատութեան շփացած տղան դարձայ : Ամէն մարդ շուրջս կը դառնար : Հոյակապ դրասենեակ մը, Քատիլաք մը, լողաւազանով վիլլա մը դրած էին տրամադրութեանս տակ : Կոճակի մը վրայ կը կոխէի եւ տասը վայրկեան ետք, ինծի կը ցուցադրուէր ուզած ֆիլմս : Երազ մը կ'ապրէի : Բայց լաւ ըմադրն ունեցայ «ոչ» ըսելու այս բոլոր հրաշալիքներուն, վասնզի գիտէի որ տեսնելու, զգալու, մտածելու իմ ըմբռնումովս, տասը տարի պէտք էր, նոյնիսկ եթէ շատ ձիրք ունենայի, որպէսզի վարժուէի : Եւ տասը տարիէն, կրնայի բոլորովին մոռցուիլ : Այդպէս պատահեցաւ Ֆրանսացիներու այն մեծ մասին որ «այո՛» ըսաւ հոլիվուտեան սիրէններուն : Որովհետեւ հոն «շփացած տղան» էք ցորչափ ձեր ֆիլմերը լաւ կը ծախուին, բայց չեն ներեր ձախողութեան : Եւ եթէ կ'ուզէի որ առաջին ֆիլմս յաջողութիւն մը ըլլար, հարկ էր որ զայն դարձնէի իմ մեթոտներովս » :

Վերնէօյ գրեթէ վստահ է, կը գրէ «Օռռօ»ի աշխատակիցը, որ յաղթական ելած է այս առաջին փորձէն : Ներկայիս վերջացուցած է իր յաջորդ սենարիօն, զոր գրած է ամերիկացի Ճէյմս Ուէպի հետ եւ որու պատմութիւնը կ'անցնի Մեքսիքա 1750ին: «Այս անգամ, կ'ըսէ Վերնէօյ, կը մտնեմ Հոլիվուտի, դերասաններս ամերիկացի են . — Անթոնի Քուին, Չարլզ Պրոնսոն, Սամ Ճէֆ եւ մեքսիքացի, բայց կը պահեմ ֆրանսական թեքնիք խումբս :

Վերնէօյ գոհ է որ ամերիկացի սենարիստի մը հետ կ'աշխատի . — «Այս մարդիկը առաքինութիւն մը ունին, զոր չունին Ֆրանսացիք : Չեն մտահոգուիր որ «խելացի» երեւին: Երբեք չունին այդ քթթումը որ կը քանդէ ֆիլմերը : Պարզ մարդիկ են որ մտաւորականի հովեր չեն առներ : Ֆրանսայի մէջ, ճիշդ հակառակն է, կը տեսնենք սինէասթներ, որոնց ֆիլմերը մարդ չէ տեսած, հանդիսաւոր յայտարարութիւններ ընել որ աշխարհի ապագային կը վերաբերի : Կը նմանին աքսորուած ազնուականներու որոնք կը յոխորտան իշխանութեան գլուխ եղող մենատէրին դէմ : Այս երիտասարդները, մէկ կողմէ համակրելի, իմ կարծիքովս կը սխալին ֆիլմը այնքան կարեւոր նկատելով որքան ընդհ. զօրաշարժը : Ընդհ. զօրաշարժը քիչ մը աւելի լուրջ բան է » :

Տեղական մամուլը լայն սիւնակներ կը նուիրէ Մալաքեանին իր այս մեծ ֆիլմին համար : Տեսակցութեանց կարգին յիշենք նաեւ Ֆիկառօ Լիթերէրը, ուր Վերնէօյ կը խօսի նաեւ իր ծագումին մասին, յիշելով իր ծննդավայրը (Ռոտոսթօ) եւ այն պայմանները որոնք զինքը Մարսէյլ առաջնորդած են, մինչ Մեքսիքա պիտի երթար իր ծնողքին հետ :

«25րդ ժամը» որու մասին երկար գըրած է «Յառաջ» երբ գիրքը նոր լոյս կը տեսնէր եւ հրատարակած է նաեւ տեսակցութիւն մը զոր հեղինակը շնորհած էր թերթիս, կը ներկայացուի Զորեքշաբթիէն ի վեր Ամպասատ, Պերլից, Իմաժ, Մոնփարնաս եւ Օրլէան սինեմաներու մէջ :

Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Պօղոս Նուպար փաշա հիմնարկութիւնը (Հայ Թոշակաւորներու հիմնարկութիւն)

11, Rue d'Egmont
BRUXELLES (5)

Կը յիշեցնէ շահագրգռուողներուն որ ամբողջացուած դիմումնագրերը պէտք է իրեն հասնին ՄԱՅԻՍ 15էն առաջ :

Նկատի չեն առնուիր պարզ նամակները կամ յապաղած դիմումնագրերը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ի՞նչ է եղեր, ի՞նչ է եղեր սեւ լաթին տակինը, հարցուցին հետաքրքիր ջատուկները երբ դոնապանուհին իր սենեակը կը մտնէր :

— Վույ, աս բանն ալ չէի տեսեր..., մեղայ Աստուած, գրել - կարդալ գիտցող նապաստակ մը, պզտիկ ձեռուըներովը տեսնես ինտոր դաշնակ կը զարնէր, աշխարհքին վերջը հասեր ենք, քուրուկ, պատասխանեց ջատուկը ... անշուշտ գիտնալով որ լռութիւնը ոսկի է, իսկ ոսկին ալ ... լռութիւն ...:

Մինչդեռ անդին դոնապանուհին եւ իր վարձակալները իրար չբռնող վերագրումներ կ'ընէին տիկին Պօժօլէի մասին, այս վերջինը, աղին, համեստօրէն կահաւորուած փոքրիկ սենեակ մը կը մտնէր : Այս սենեակին մէջտեղը պզտիկ կլոր սեղան մը կար որ ծածկուած էր գորգով մը, տիկին Պօժօլէ սնտուկը այս սեղանին վրայ դըրած էր :

Դաշնակահարուհին սնտուկին մօտենալով՝ զգուշութեամբ վրայէն վերցուց սեւ ծածկոցը ... եւ ծածկոցին տակէն երեւան ելաւ վանդակ մը որուն մէջ սիրուն ու ազուորիկ կապիկ մը կար :

Խելացի կենդանին երբ իր տիրուհին տեսաւ, սկսաւ ուրախութեան աղաղակներ արձակել եւ դունչը պառաւ կնոջ քիթին բերնին քսուըտել :

Այս վերջինը մատներուն ծայրովը զայն շոյեց քիչ մը եւ անուշ ձայնով մը ըսաւ.

— Խելօք կեցիր, Մանօլի, խելօք կեցիր, աղջիկս, հիմա կարգը քեզի եկաւ :

Այս ըսելով, Տիկին Պօժօլէ վանդակը գրկեց խոհանոց տարաւ եւ դարանէ մը աման մը կաթ առնելով՝ փոքրիկ պնակի մը մէջ պարպեց եւ պնակը վանդակին դուռնէն ներս խօթեց :

Մանօլի ակնթարթի մը մէջ կաթը լըփռտեց, ինքնիր թաթիկներովը ինքզինքը սաուրի կտորի մը մէջ փաթթեց եւ մանկիկի մը պէս սկսաւ մշիկ մշիկ քնանալ :

Տիկին Պօժօլէ սեւ լաթը նորէն վանդակին վրայ նետեց եւ հոնկէ նեղ նրբանցք մը ելլելով, արդուզարդի կոկիկ սենեակ մը մտաւ :

Սենեակին դիմացի պատին առջեւը ոսկեզօծ զգեստակալ պահարան մը կար, դաշնակահարուհին բացաւ այդ պահարանը : Այս պահարանը լեցուն էր զանազան զգեստներով, վերջին նորաձեւութեամբ ձեւուած պարազգեստէն սկսելով մինչեւ աղքատին հագած ցնցոտին հոն շարուած էին քովէ քով :

Առանց երկար բարակ մտածելու, փողոցները կապիկ խաղցնող կնոջ մը զգեստները առաւ հոնկէ, նոյն զգեստին յարմարող գդակ մըն ալ առաւ եւ բաղմոցի մը մօտենալով՝ անոր վրան դըրաւ զանոնք, յետոյ հայելիի մը դէմը անցնելով՝ կապոյտ ապակիներով ակնոցը հանեց քիթէն. ակնոցին տակէն երկու վառվռուն աչքեր սկսան պճլտալ :

Այս գործը լմնցնելէն ետքը, սեւ ժանեակէ գդակը հանեց գլուխէն, ապա վերցուց ճերմակ մազերով կեղծամը, որուն տակէն ելլող ոսկեգոյն մազերուն ծովածաւալ զանգուրները փրփուրներու նման ուսերուն վրայ թափեցան :

Մատը անգամ գաւաթի մը մէջ խօթեց . քիչ մը սպեղանի առաւ հոնկէ եւ սկսաւ դէմքը օծել անով, այս գործողութեան վրայ դէմքին գիծերը սկսան կամաց կամաց անհետանալ եւ ծերութեան գիծերուն տակէն սկսաւ երեւան ելլել գիրգ մորթ մը եւ երիտասարդ դէմք մը :

Այդ կինը, հակառակ անոր որ շատ լացած, շատ տառապած էր, հրաշքով մը չէր կորսնցուցած իր թարմութիւնն ու գեղեցկութիւնը: Վիտօքի կինը՝ Անէթ, միշտ միեւնոյն խարտիշահեր Մանօնը մնացած էր :

Հիմա քանի մը տողով բացատրենք թէ Անէթ Շըվալիէի գլխուն ինչ եկած էր տասնեւերեք տարուան մէջ :

Փախչող Ջուկին կապելային մէջ Վիտօքի արձակած հրացանին կապարէն ծանրապէս վիրաւորուելէ ետք, Վիտօք գաղտնի կերպով Անէթը փոխադրած էր Փարիզ եւ զայն հոն հիւանդանոց մը տեղաւորած :

Վիրաւորեալ կինը ամիսներով, մահու ու կենաց մէջ ճօճելէ ետք, վերջապէս սկսած էր ապաքինիլ, եւ երբ օր մը ինքզինքը գտած եւ քովը եղողները ճանչնալ սկսած էր, առաջին անգամ իր սնարին գլուխը տեսած էր Վիտօքը, որ լուրջ ու լուռ նայուածքով մը զինքը կը դիտէր, բայց այս անգամ անոր նայուածքին մէջ ոչ ատելութիւն եւ ոչ ալ բարկութիւն կար, այլ՝ գթութեան ու կարեկցութեան անկեղծ ու խորունկ զգացում մը կ'արտայայտէր ան :

— Ո՛հ, տակաւին ես ո՞ղջ եմ, ինչո՞ւ չմեռայ :

Այս եղաւ Մանօնի առաջին խօսքը :

— Անոր համար որ ներեցի քեզի :

Եւ այս եղաւ Վիտօքի պատասխանը :

Եւ յետոյ անոր վրայ ծռելով, Վիտօք յայտարարեց .

— Ոստիկանապետին վստահութիւնը չահեցայ ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սարգիս Տէր - Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խպիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը սիրողներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սէն Ժերոմ).— Պ. Մկրտիչ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Զորպաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (30 Ապրիլ) Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԶՈՐՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Զապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին ողբացեալ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գումրուեան)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Երուանդուհի Ֆէսլեան, Պ. Րաֆֆի Ֆէսլեան, Պ. Առաքել Ֆէսլեան, ինչպէս նաեւ Գրիգորեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԱՏՐԻԿ ՖԷՍԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Արաքսի Սուքիասեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին ողբացեալ Մկրտիչ Սուքիասեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիմոն Օհանեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԻՄՈՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Այս առթիւ ծաղկեպսակէն աւելցած 15 ֆրանքը կը յատկացուի Կապոյտ Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Տիկին Եռան Վարժապետեանէ 30 ֆրանք, իր ապաքինման համար :

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ
ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Շափէլ տը լ'էֆոլ տը լա Նաթիվիթէ
Պուլվ. Քառնօ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք Էնթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է : Բացակաները նկատի կ'առնուին : Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Գառնիկեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝ ՆՈՐ - ՀԱՅԿԻ ծնունդը, Փարիզ, 1967, Ապրիլ 21 :

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի նաեւ՝
ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց :

Այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Րիւ Ժէ, : Կրընոպլը :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ողջերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Մ. Ը. Մ.

U. G. A.

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette

Métro : Porte d'Auteuil

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍուսամՀԷԼՎԱ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

Récital

ROSY ARMEN

L'OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL
A 21 HEURES

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

ՕԼԻՄՓԻԱ անձամբ կամ հեռաձայնելով 742 - 25 - 49 :

Ճաշարան Տիամանթէռ, 60 Րիւ Լաֆայէթ, Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ :

Ինչպէս նաեւ Լիլա ճաշարանը (24 Րիւ Րիւ տը Սէն Լազար) : *Զատիկեանի*, 20 Րիւ լա Տէֆանս, *Իսի* : Ֆիլիփ, Փլաս Քարնօ, (*Ալֆորվիլ*) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 29 AVRIL 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10900
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.900

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ

—o—

ԺԻՍՔԱՌ Տ'ԷՍԹԷՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Ինչպէս գրած էինք նախարարապետը դժուարութիւններ ունի նաեւ իր մեծամասնութեան հետ : Ժիսքար տ'Էսթէն, անկախ հանրապետականներու պարագլուխ եւ «այո', բայց»ի ախոյեան մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ նախարարապետը պէտք է կարենայ փաստել ընտրած ձեւակերպութեան անհրաժեշտութիւնը (բացառիկ իրաւասութիւններ վեց ամսուան համար, հրամանագրով վարելու նպատակաւ երկրին տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը) : Ժիսքար տ'Էսթէն շեշտած է այս առթիւ. — «Նախ, Ֆրանսան ինը տարուան կայուն քաղաքական վարչակարգէ մը ետք բնականոն վարչակարգ մը կ'ուզէ հիմա, ապա, երկրորդ անպատեհութիւնն այն է որ նման ձեւակերպում մը գոհացում չի տար «խօսակցութեան» անհրաժեշտութեան զոր ժողովուրդը արտայայտեց ընտրապայքարի ընթացքին : Կառավարութիւնը պէտք է բացատրէ : Այսքան երկար ատեն է գործի գլուխ եղող կառավարութիւն մը չի կրնար անակնկալի եկած ըլլալ թէեւ երկու այլ դրդապատճառներ կարելի են. — Ձեռք առնուելիք միջոցներու ստիպողականութիւնը եւ անկարելիութիւնը զոր ունի Խորհրդարանը զանոնք նպատակին հասցնելու » :

Փոմփիտու բացատրութիւններ տուած է «Ե. Հանրապետութեան» խմբակցութեան : Կ'ուզէ ստիպել ընդդիմութիւնը որ «ինքզինքը հաշուէ » :

Գալով Ձախին, որոշած է արգելքի բանաձեւը ներկայացնել Մայիս 17ին : Այս առթիւ հրապարակուած դեկոյցը կը յայտնէ. — «Իսկական Քու տը Քորս մըն է զոր կառավարութիւնը փորձեց, որպէսզի պէտք չունենայ փաստը տալու թէ մեծամասնութիւն կայ թէ ոչ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԼԱՆՏԱՅԻ արքայական ընտանիքին մէջ, 1851էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով մանչ զաւակ մը ծնած է : Երջանիկ մայրն է՝ գահաժառանգ իշխանուհի Պէաթրիս : Այս ծնունդը աւետող թնդանօթի 101 հարուածները արտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծած են երկրին մէջ : Հաւանական կը նկատուի որ Ժիւլիանա թագուհին հրաժարի եւ գահը յանձնէ Պէաթրիսին, ինչպէս տրամադիր էր : Պէաթրիս իշխանուհին վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է այս ծնունդին առթիւ : Նորածին գահաժառանգին անունը մկրտութեան օրը միայն պիտի յայտնուի :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, գնդ. Փափատոփուլոս յայտարարեց թէ շարժած են առանց թագաւորին գիտակցութեան : Յունաստանի դէպքերուն առթիւ, բողոքներ կ'ըլլան ամէն կողմէ : Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի կարգ մը երեսփոխաններ դատապարտող բանաձեւ մը ստորագրած են : Ստորագրութեանց կարգին կան՝ Կ. Տէֆէռ, Միթերան, Վալտէք Ռոշէ, Մենտէս — Ֆրանս, Փֆլէն, Թրիպուլէ, Քոթ եւն. եւն : Յոյն նախկին նախարար մը՝ Վարտիսոյաննիս, Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատունը դիմած է քաղաքական ապաստան ուզելով :

ՎՊԻԵԹՔՈՆԿԸ ընդունած է Սայկոնի առաջարկած զինադուլը, Մայիս 23ին, Պուտտայի ծննդեան տարեդարձին առթիւ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ, քաղաքական յեղաշրջում մը կը կատարուի, կը պարզուի որ եուկոսլաւ — համայնավարներու լիկան վերջնապէս մերժած է ընկերվարական միւս երկիրներուն համայնավար կուսակցութեանց մեթոտները : Եուկոսլաւներուն համար համայնավար կուսակցութիւնը պէտք չէ իր ձեռքն ունենայ ամբողջ իշխանութիւնը, պէտք է ըլլայ ուժ մը որ ուղղութիւն տայ :

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ, Սալազար 48 ժամուան ընթացքին զոյգ տարեդարձներ կը տօնէ : Նախ իր իշխանութեան քառասնամեակը, ապա իր ծննդեան տարեդարձը՝ 78 տարեկան է : Սալազար մրցանիշը կոտրած է, իշխանութեան տեւողութեան մէջ, բոլոր պետական ղեկավարներու :

«ՔՈՄՊԱ»ՅԻ խմբագրութիւնը կը հաղորդէ որ թերթը կը վերահրատարակուի Երեքշաբթիէն (Մայիս 2) սկսեալ, նոր ձեւի տակ եւ թէ անհիմն են բոլոր լուրերը ըստ որոնց թերթը վերջնապէս կը դադրէր :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը հաւանաբար գալ շաբթու յայտնէ թէ Մեծն Բրիտանիա թեկնածու է Հասարակաց Շուկային : Միւս կողմէ, Յուլիս 28էն սկսեալ պողպատի գործատունները կ'ազգայնացուին երկրին մէջ :

ԳԱՂՏՆԻՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ

—o—

ԽՄԲ. — Իբրեւ նիւթ պատմութեան համար, կը հրատարակենք Շնորհք Արք.ի «Խօսքը հայ ժողովուրդին»ը, որ աւելի ճիշդ կ'ըլլար եթէ կրէր «Խօսք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին» տիտղոսը :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Սիրելի ժողովուրդ Հայոց,

Նախախնամական էր, որ քու ժառանգութեանդ մաս կազմող ծանօթ 23 ձեռագրերու գողութիւնը երեւան ելաւ աշխարհի հրապարակին վրայ, Լոնտոնի մէջ, մարդկութեան աչքին առջեւ, եւ ոչ՝ Յորդանանի կամ Իսրայէլի սեղմ ու սահմանափակ շրջանակի մէջ, այլապէս գողութեան հեղինակները իրենց ծանօթ խորամանկ միջոցներով վարագոյր պիտի քաշէին հարցին վրայ, եւ ի լուր աշխարհի պիտի յայտարարէին որ նման բան մը չէ պատահած : Որքան մենք ամէնքս՝ նոյնքան ալ գողերը անակնկալի եկան :

Նախախնամական էր, որ գողօնին «Քաթալոկ»ը հրատարակուած էր, այլապէս իրենց յատուկ խեղաթիւրումով, որուն վարժ վարպետներն են այլեւս, այս մարդիկ, մտքերու մէջ շփոթութիւն պիտի սերմանէին եւ առնուազն անոնց մեծ մասին հետքը պիտի կորսնցնէին :

Նախախնամական եղաւ, որ ծախողին ինքնութիւնը չյայտարարուեցաւ որպէսզի քու աչքիդ առջեւ փաստուի գործնականօրէն, թէ Երուսաղէմի ներկայ վարիչները խաբեբաներ են, թէ ուր որ կրնային բան մը ծածկել՝ կը ծածկեն, ուր որ կրնային ազգին աչքին փոշի փչել կը փչեն : Արդ, աշխարհածանօթ այս վաճառքին միակ անյայտ եզրը զանոնք ի վաճառ հանողն էր : Ոչ միայն աճրդավաճառները՝ այլ նաեւ Երուսաղէմի պատրիարքը եւ իր ներկայացուցիչը ծածկեցին եւ վահանեցին վարագոյրի ետին պահուած գողը : Աշխարհի մէջ չկայ օրէնք մը, որ արժանի ըլլայ այդ անունին, եւ ծածկէ կամ պաշտպանէ գողը : Օրէնքները եղած են չարագործները երեւան հանելու եւ պատժելու համար, եւ ոչ՝ ծածկելու :

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը, յայտարարելէ եւ հաստատելէ ետք թէ օրինական տէրը այդ գողօնին, հետամուտ չեղաւ գտնելու համար հետքերը ի վաճառ հանողին, եւ անոր միջոցաւ մէջտեղ հանելու իսկական գողերը : Դուն գիտես այլեւս, հայ ժողովուրդ, թէ ինչ նպատակներով ի գործ դրուեցաւ ամբողջ աշխարհի աչքին առջեւ այս թափանցիկ խաղքութիւնը ... :

Նախախնամական եղաւ, որ Յորդանանի դատախազութիւնը պաշտօնական ամբաստանագիր մը հանեց, որպէսզի գործնականօրէն փաստուի, ըլլայ մեր ազգին՝ եւ ըլլայ աշխարհի դատաստանին առջեւ թէ գործերը ինչպէս կը տնօրինուին Յորդանանի մէջ ... : Ասիկա բնականաբար լաւ փրոփականտ մը չեղաւ Յորդանանեան կառավարութեան եւ իր ազնիւ ժողովուրդին համար : Յորդանանի դէմ այս հակափրոփականտին պատասխանատուները եղան Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը եւ իր ներկայացուցիչը : Մոլորեցուցին Ջուհէյր Մրատ Ընդհանուր դատախազը, սխալ եւ խեղաթիւրեալ տուեալներ դրին անոր առջեւ եւ իրենց խարդախութեան եւ խաբեբայութեան մասնակից եւ զոհ դարձուցին պետութեան մը դատախազութիւնը որ անխոցելի պէտք էր մնար, առնուազն ծիծաղելի եւ արհամարհելի դիրքին պէտք չէր մատներ իր երկիրը : Յորդանանի դատախազը դժբախտաբար չըրաւ իր միակ ընելիքը, որ էր օրինական եւ պետական միջոցներով իսկական գողը երեւան հանել, երբ ի լուր աշխարհի արդէն յայտարարուած էր, որ գողին ինքնութիւնը ծածկուած էր Սոթպի Ընկերութեան թղթածրարներուն մէջ :

Պետութեան մը դատախազութիւնը ինքզինք պզտիկցուց, ամբաստանելով խեղճ ծերունի եպիսկոպոս մը, որ զրկուած էր ինքզինք պաշտպանելու մարդկային ամենատարրական միջոցներէ եւ իրաւունքներէ. մինչեւ իսկ իրեն զլացուեցաւ փաստաբան մը ունենալու սովորական իրաւունքը : Մենք սորված էինք որ դատախազներ արդարութեան պաշտպաններ կ'ըլլան. մենք այնպէս գիտէինք, որ դատախազներ, պաշտպանութեան միջոցներէ զուրկ քաղաքացիներուն ախոյեանը կը հանդիսանան. այստեղ հակառակն պատահեցաւ : Դատախազը փոխանակ երեւան հանելու Սուրէն Սրբազանին վերագրուած թուղթին ծիծաղելիօրէն կեղծ ըլլալը, զայն հաստատեց, կեղծիքին եւ սուտին ներքեւ իր կառավարութեան նուիրական կնիքը դրաւ ... :

Աւելին : Յորդանանի դատախազը, մոլորուելով գողութեան իսկական պատասխանատուներէն ամբաստանեց մեռած մարդ մը ... որ զուրկ է ինքզինք պաշտպանելու կարելիութենէն ... :

Եւ ամբաստանեց զիս, բայց չհամարձակեցաւ դատի կանչել զիս, վասնզի գիտէր, աւելի շիտակ զինք սխալ առաջնորդողները գիտէին, թէ կրնայի ըսելիքներ ունենալ, գողութեան ծալքերը կրնայի բանալ, իսկական գողերը կրնայի մատնանշել : Ուստի ինծի դատական կոչնագիր անգամ չղրկեց Ջուհէյր Մրատ դատախազը. ամբաստանուած ըլլալս չհաղորդեց ինծի, խնդիրը կոծկեց ու գոցեց ու ապա զիս ներումի՜ արժանացուց .. : Շնորհակալ եմ, «աչքուրաք», պակաս թող ըլլայ ... իրենց ներումը նոյնութեամբ կը վերադարձնեմ իրենց : Արեւս թող չխափանեն միայն, այսչափը կը բաւէ ինծի :

Ահաւասիկ, սիրելի ժողովուրդ Հայոց, տեսանելի եւ շօշափելի կաղապարը Երուսաղէմի Հայոց ներկայ պատրիարքի գործելու եղանակին, 1956էն մինչեւ այսօր : Ահաւասիկ թանձրացեալ մէկ օրինակը անոր ցարդ պատրիարք մնալու գաղտնիքին ... :

Մենք կը ցաւինք ոչ միայն Հայց. Եկեղեցիին ու Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան համար, որ նման վարիչներ ունի, այլ նաեւ ի հաշիւ Յորդանանեան կառավարութեան, որ ցարդ ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով պաշտպանած է ներկայ պատրիարքը, որուն պատճառով կ'արատաւորուի նաեւ իր անունը, թէ սփիւռս աշխարհի տարածուած Հայոց մէջ, եւ թէ՝ աշխարհի Մամուլին մէջ : Եւ տակաւին պիտի շարունակուի այս արատաւորումը : Յորդանանեան կառավարութիւնը կրնար խնայել ինքզինքին եւ իր երկրին նման ոչ-պատուաբեր փրոփականտ մը :

Այս գողութիւնը, սիրելի ժողովուրդ Հայոց, միակը չէ որ պատահած է Երուսաղէմի Հայոց ներկայ երեք վարիչներու օրով, պատասխանատուութեամբը եւ ձեռամբը : Ասիկա պատահաբար մէջտեղ ելածն է միայն : Եթէ նախախնամական տնօրինութեամբ մը մէջտեղ ելած չըլլար, ասկէ ալ լուր պիտի չունենայիր : Անձերը լաւ ճանչնալէ ետք, մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ նախատեսելու համար, որ՝ Ասիկա վերջին գողութիւնն ալ պիտի չըլլայ :

Բայց ոչ մէկ ապահովութիւն ունիս, Հայոց ժողովուրդ, որ մօտիկ կամ հեռաւոր ապագային ասկէ աւելի մեծ գողութիւններ պիտի չպատահին Երուսաղէմի Վանքին մէջ : Երուսաղէմի քու Վանքդ կարելիութիւններն ունի ասկէ աւելի մեծ գողութեանց : Այո, Երուսաղէմի ներկայ այլասերած նկարագիրները ատակ են ասկէ աւելի մեծ գողութեանց ... : Պիտի չխնայեմ բառերս, որքան ատեն որ անոնք փաստելի եւ փաստուած իրականութիւններ միայն կը հաստատեն : Երեւան ելաւ, որ այս մարդիկ դրամի պէտք ունին, իրենց պիղծ նպատակներուն համար, եւ մեծ գումարի պէտք ունին : Կ'երեւի Իսրայէլի մէջ գտնուած մեծամեծ կալուածներու վարձքերը, Գանձատան մէջ գտնուած ոսկին ու արծաթը, Թագերուն եւ խաչերուն վրայ ընդելուզուած պատուական քարերը չեն բաւարարած իրենց պահանջքները, որ հարկին տակ գտնուած են ձեռք երկարելու քու գերագոյն եւ անփոխարինելի գանձերուդ ... : Մի մոռնար որ ձեռագիրները գնահատուեցան նուազագոյն մէկուկէս միլիոն տոլար : Իբրեւ քու մէկ համեստ հարազատդ, իբրեւ Երուսաղէմի Հայոց վանքին, հայ ժողովուրդի նիւթական եւ բարոյական արժէքներուն եւ սրբութիւններուն նուիրեալ մը, և իբրեւ քաջածանօթ մէկը Երուսաղէմի ներկայ վարիչներու նկարագրին եւ վանքին մէջ տիրող կացութեան, խոնարհաբար կը զգուշացնեմ զքեզ, հայ ժողովուրդ : Նուիրականութիւններդ եւ անփոխարինելի արժէքներդ ԱՆՎՍՏԱՀԵԼԻ ձեռքերու մէջ են : Կերպ մը պէտք է խորհիս, միջոց մը պէտք է ստեղծես անոնց տէր մնալու. այլապէս՝ ետքն աւաղելը շատ ուշ պիտի ըլլայ : Մտքէդ չանցած վտանգաւորութեան ատակ են այս մարդիկը. փաստը մէջտեղն է. աչք ծակելու, ականջ պատռելու աստիճան պոռացող փաստը : 28 ձեռագրերուդ գողութեան փորձը ըսկիզբն է երկանց : Երկու պարզ ու բարձրաստիճան հոգեւորականներուդ բարբարոսաբար ամբաստանուիլը փաստ մըն է, թէ այս մարդիկ որ աստիճան բռնացած են արդէն չարութեան եւ անխղճութեան մէջ : Այս Զատկին ուխտի պիտի երթաս Երուսաղէմ : Մինչեւ իսկ ամենաթանձր վարագոյրներու ետեւէն աչքերդ շատ բան պիտի տեսնեն : Դրուած խիստ արգելքներուն հակառակ՝ շատ բան պիտի լսեն ականջներդ : Երուսաղէմէն բարեկամ մը կը գրէ ինծի . «Եղիշէն (այսպէս Շ.) արգիլած է, որ վանքէն ներս ոչ մէկ տունի մէջ այս նիւթը խօսուի. եւ ամէն կողմէն վանքը պահակներով շրջապատուած է ...» :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ՀԵՏ

(ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ը.

ԶՕՀՐԱՊ ԱՔՍՈՐԻ ՄԷՋ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ օրը վատ նախազգացումներով առտուն կանուխ գացի Տիկին Զօհրապի մօտ :

Զափազանց մտահոգ, յայտնեց, թէ Ղալաթա Սերայ տարեր են ամուսինը, եւ թէ այս առաւօտ, Նաւով, Հայտար Փաշա պիտի տանին :

Աճապարեցի : Զտեսայ : Արդէն աքսորեր էին :

Մտահոգ էինք բոլորս ալ : Շէն տունը կարծես սեւեր հագաւ : Տիկին Զօհրապին երեսը գոյն չմնաց : Ամբողջ կարողութեամբ կը ջանայի տրամադրութիւն ստեղծել, յոյս ներշնչել : Անօգուտ :

Երկու օր ետք, Գոնիայէն հեռագիր մը ստացանք : Պատճէնը տուի տիկնոջ : Զօհրապ կը հեռագրէր . « Հանգիստ հասայ » :

Անհամբեր սպասումի, յամառօրէն երկարող, երեկոյ չեղող անդիմադրելի ու տառապալից հինգ օրեր անցնելէ ետք, ստացանք երկրորդ հեռագիրը .

— Իմ անունովս Ատանա 30 ոսկի ղրկեցէք :

— Իր քովը դրամ կար : Ինչո՞ւ կ'ուզէ, հարցուց տիկին Զօհրապ կասկածամիտ :

— Ճամբորդութիւն է, տիկին : Յետոյ, էֆէնտին վարժուած է դրամ տալ շուներուն : Գիտէ՛ք, դրամը կը ցանէր :

Համոզուեցաւ :

Զօհրապ բաւական ատեն կը մնայ Ատանա : Հեռագիրներ ու նամակներ ղրկեց : Նամակներէն մէկը գրուած էր երեսփոխանական ժողովի նախագահ Խալիլ Պէյին, որ յետագային արտաքին նախարար նշանակուեցաւ :

Զօհրապի ձերբակալութեան օրերուն, Խալիլ Պէյ կը գտնուէր Գերմանիա :

Նամակը Խալիլ Պէյի ուղարկելու համար, միջոցներ փնտռեցինք :

Ի՞նչպէս եւ որո՞ւ միջոցաւ ղրկեց, չըգիտցայ : Չհարցուցի Տիկին Զօհրապին :

Խալիլ Պէյ հեռագրով մը պատասխանեց . « Անմիջապէս ճամբայ պիտի ելլեմ ձեր քով գալու համար » :

Զօհրապ, հակառակ իր պատուէրին, նամակներուն մէջ գրած էր . «Դիմումներ կատարեցէք» :

Առաջին իսկ առիթով, առտու կանուխ, Հիւսէյին Ճահիտին եւ Տիկին Զօհրապին հետ գացինք Թալէաթին տունը : Մտանք սպասման սրահը : Լուր ղրկեցինք : Քիչ մը սպասելէ ետք, գիշերանոցով եկաւ : Շատ պաղ վերաբերում մը ցոյց տուաւ :

Առաջին խօսողը եղաւ Տիկին Զօհրապ :

— Ես բան մը ընել չեմ կրնար, պատասխանեց Թալէաթ անփոյթ, զինուորականութեան հետ կապուած հարց մըն է : Գացէ՛ք, Էնվէր փաշան տեսէք :

— Երկտող մը տուէ՛ք, խնդրեց Տիկինը :

— Կարիք չկայ :

Գացինք Պէշիկթաշ : Պահակները կեցուցին : Տիկին Զօհրապ ինքնութիւնը յայտնեց : Հազարապետ մը եկաւ եւ ըսաւ . « Շատ զբաղած է, եթէ ըսելիք մը ունիք, ըսէ՛ք ինծի, կը հաղորդեմ» :

— Անձամբ կ'ուզեմ տեսնել, ընդմիջեց Տիկին Զօհրապ :

— Գրեցէ՛ք եւ տուէք :

Խուսափողական այս պատասխաններուն արդիւնքը այն եղաւ, որ Էնվէր մերժեց ընդունիլ :

Զօհրապ արդէն Ատանայէն տարուած էր Հալէպ : Գերմանիոյ հիւպատոսին գաւազանակիրին հետ, Հալէպէն թիթեղ մը իւղ ղրկած էր : Մէջը գրուած էր նաեւ նամակ մը :

Նամակը գրուած էր Շէյխ իւլ Իսլամ Պասրի էֆէնտիին : Նամակին պատճէնը արտագրեցի : Երկար նամակ մըն էր, չորս էջերով, Թուրքերէն եւ «Գուրան»էն առնուած մէջբերումներով :

Պասրի էֆէնտի կը բնակէր Տէրէքլէր Արասի : Առաւօտեան երբ գացի ու դուռը զարկի, ըսին . « Դեռ աղօթքը ըրած չէ» :

Քառորդ ժամ սպասելէ ետք ներս մըտայ, ձեռքը համբուրեցի ու տուի նամակը :

— Ի՞նչ նամակ է, հարցուց :

— Զօհրապ էֆէնտիին կողմէ է :

— Ո՞ւր է որ ինք, ի՞նչ եղեր է :

Լուր չունենալ ձեւացուց :

— Չէ՞ք գիտեր, Հալէպ կը գտնուի :

Առաւ նամակը : Կարդաց : Կրկին կարդաց եւ ըսաւ .

— Ես կրօնական մըն եմ : Քաղաքական գործերու խառնուելու իրաւունք չունիմ : Ձեզ կրնար օգտակար ըլլալ : Հանըմին բարեւ ըրէ : Աստուա՛ծ օգնէ :

Յուսահատ դուրս ելայ : Տիկինը եւս յուսահատութեան չմատնելու համար, ըսի . « Տուի նամակը, խոստացաւ պէտք եղածը ընել» : Պահ մը զուարթացաւ Տիկ. Զօհրապի երեսը :

Քանի մը օր ետք, Հալէպէն Տիգրանակերտ փոխադրուիլը իմացնող նամակ մը ստացանք :

Անցան չորս օրեր : Տիկին Զօհրապ հարցուց մտազբաղ .

— Հալէպէն Տիգրանակերտ քանի՞ օրուան ճամբայ է :

— Նուազագոյնը հինգ օրուան :

Ոչ մէկ լուր նաեւ հինգերորդ օրը :

— Ալի Մունիֆ էֆէնտիին գնա՛, խնդրեց Տիկին Զօհրապ, հասկցի՛ր, լուր մը բեր :

Ալի Մունիֆ էֆէնտի ներքին նախարար Թալէաթին խորհրդականն էր : Բնիկ Ատանացի : Յետագային նշանակուեցաւ Լիբանանի կուսակալ :

Երբ գացի, թոյլ չտուին, որ ներս մըտնեմ : « Կէս ժամ մը սպասէ՛» ըսին :

Աւելի քան կէս ժամ սպասելէ ետք գըրասենեակը մտայ : Կը գրէր : Խոնարհելով բարեւեցի :

— Ի՞նչ կ'ուզես, հարցուց :

— Ալի Մունիֆ Պէյ, Տիկին Զօհրապին կողմէ կուգամ : Վերջերս լուր մը չառինք : Ի՞նչպէս է արդեօք : Հիւանդ էր : Տեղեկութիւն կը խնդրէ Տիկինը :

— Ես Զօհրապին հովիւը չեմ, պատասխանեց չոր, ո՛ւր որ է հարկաւ լուր մը կը ղրկէ :

— Տիկինը շատ մտահոգ է, կրկնեցի անգամ մը եւս, խնդրական :

Երկար մտածելէ ետք, ըսաւ .

— Կը հետաքրքրուիմ, կը հարցնեմ, երբ լուր մը առնեմ, վաղն իսկ կը հեռաձայնեմ :

Հետեւեալ օր, Գերմանիայէն եկաւ Խալիլ Պէյ եւ առաջին իսկ առիթով հեռագրեց .

« Տիգրանակերտի մէջ, Պոլսոյ երեսփոխան Զօհրապ էֆէնտիին . —

« Եղբայրս, Զօհրապ էֆէնտի, ես հոս եմ, հոգ մի՛ ըներ » :

Քաջալերական խօսքերով մխիթարեց նաեւ Տիկին Զօհրապը, թէ «մի՛ մտահոգուիր, ինծի խոստացան, պիտի երթան ու պիտի բերեն» :

— Պէյ էֆէնտի, անոնք շուներ են, ապերախտներ, մի՛ հաւատաք անոնց խօսքերուն, պատասխանեց Տիկին Զօհրապ յուսահատական շեշտով :

Ալի Մունիֆ Պէյին դիմելէս երկու օր ետք, հեռաձայնը զարկաւ : Աղջիկները վազեցին : Տիկին Զօհրապ ընկալուչը խըլեց անոնց ձեռքէն :

— Ալի Մունիֆ պէյ, այո, լուր մը, խնդրեմ :

Ընկալուչը ինկաւ ձեռքէն : Ինկաւ նաեւ Տիկին Զօհրապ : Մարեցաւ : Իրար անցանք, վազեցինք, ջուր բերինք :

— Լմնցա՛ւ... ամուսինս, Զօհրապս մեռե՛ր է, սրտայոյզ հեծկլտուքով յայտնեց, երբ ուշաբերեցաւ :

Աննկարագրելի սուգի մատնուեցաւ տունը :

Խորապէս յուզուած եւ ընկճուած էի : Սակայն պէտք էր կորովս պահէի : Աչքերուս արցունքը սրբելով, ջանացի մըխիթարել տնեցիները : Դժուար պարտականութիւն մը, արդարեւ :

Ուշ գիշեր էր, երբ տունէն դուրս ելայ : Այդ ելլելս եղաւ : Ինքս ալ պէտք ունէի պարպուելու : Առատօրէն արցունքներ կը հոսէին աչքերէս :

Դեռ սենեակս չէի հասած, յանկարծ, դիմացս ցցուեցաւ յոյն տանտէրս :

— Պ. Խաչիկ, քեզի կը սպասէի, ըսաւ, գնա՛, հեռացի՛ր, ուրիշ տեղ մը գիշերէ, ոստիկաններ եկան, քեզ հարցուցին, սենեակդ խուզարկեցին :

Տարի մը յաջողեցայ փախստական մընալ : Յետոյ բռնուեցայ : Աքսորուեցայ Իզմիր : Փախուստ տուի ու վերադարձայ Պոլիս : Ութ ամիս պահուըտեցայ հայ ծերուկ կնոջ մը տունը : Ապա յուսահատ՝ յանձնուեցայ զինուորականութեան : Զարչարեցին : Պոլիս մնացի մինչեւ պատերազմին վերջը :

Տիկին Զօհրապ իր զաւակներով արդէն հեռացած էր Պոլսէն :

Վերադարձայ Տէօրթ – Եոլ :

ԽԱՉԻԿ ՓԷԼԹԷՔԵԱՆ

(Վերջ)

ՎՐԻՊԱԿ — Զօհրապի փոքր տղուն անունը սխալմամբ գրուած է Արշակ, սրբագրել՝ Արամ :

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Մինչեւ ԺԱ. դար, Իտալիոյ մէջ, չենք կրնար գտնել ճարտարապետական ժառանգութեան այնպիսի յատկանիշ մը, որուն վրայ հիմնուած՝ կարելի ըլլայ ճըշդել արեւելեան ազդեցութիւնը : Ընդհակառակն, կրնանք հերքել անոր կապը բիւզանդականին հետ, քանի որ Վենետիկի Ս. Մարկոսի եկեղեցին եւ Փիզայի կաթողիկէն ոճի տեսակէտով կը տարբերին իրարմէ :

« Ո՞ւրկէ է» հարցին առաջին պատասխանը տուաւ Ստրժիկովսկի, գտնելով, որ Փիզայի յուշարձաններու խումբը (մկրտարանը, կաթողիկէն, աշտարակը եւ գերեզմանոցը) կը կրէ հայկական ազդեցութիւն : Եթէ աչքի առջեւ ունենանք Է – Ժ. դարերու հայկական ճարտարապետութիւնը, յստակ կը դառնայ, որ յետագայ դարերուն կառուցուած եւրոպական յուշարձաններէն ոմանք, ինչպէս, օրինակ, Գանթուլի Կալլինոյի մկրտարանը, իր եռանկիւնաձեւ խորշերով եւ երկրորդ յարկով եւ Պիզայի մկրտարանը իր փոքր վերնայարկով, իսկապէս կը կրեն հայկական արուեստին ազդեցութիւնը, նոյնիսկ կրնան ուղղակի սերած ըլլալ անկէ, հակառակ այն իրողութեան, որ մինչեւ այսօր նման լուծումներ չեն յայտնաբերուած Հայաստանի մէջ (Անհասկնալի է, թէ ինչու Փաուլ Ֆրանք կ'անտեսէ Զուարթնոցի եւ Հովլիի եկեղեցիներուն օրինակները) : Փոքր չափեր ունեցող կեդրոնագմբէթ կառոյցներուն մեծ մասը, որոնք հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն իբրեւ արեւմտեան ճարտարապետութեան մէջ քիչ նկատուող տիպեր (ինչպէս օրինակ՝ Վիւրցպուրկի ամրոցին Մարիամի մատուռը), Հայաստանին նուիրուած վերջին հրատարակութեան նիւթերու հիման վրայ կարելի է ըսել, որ իրօք կրած են հայկական ազդեցութիւն : Ինչ կը վերաբերի կառուցուածքի որոշ տարրերու

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի – ԳԻՇԵՐԸ –

Նախագահը տեսնելով իր հիւանդ վիճակը, «գնա եւ հանգիստ ըրէ» կ'ըսէ :

Քանի մը ամիս ետքը, երբ Պոլիս հետզհետէ պարպուեցաւ հայ մտաւորականներէն, երբ սկսան զանգուածային տեղահանութիւններն ու ջարդերը, երբ մանաւանդ Մշոյ Թուրք երեսփոխան հրէշածին Հաճա Իլիասի բերնէն մանրամասնօրէն տեղեկացաւ Տարօնի աննախընթաց կոտորածը, ծայրայեղ յուսահատութեան մատնուած, դարձաւ իրապէս լալկան «Տարօնի բուն», այնպէս, ինչպէս երեւակայած ու նկարած էր զայն, տաղանդաւոր նկարիչ Զարեհ Գալֆայեան, Երուանդ Օտեանի 1913 Դեկտեմբեր թիւ 9 « Մանանայ » թերթի կողքին վրայ : Այդ ծաղրանկարը կը ներկայացնէր Գեղամ Տէր – Կարապետեանը, կերպարանափոխուած՝ բուի, որ թառած Տարօն աշխարհի սրբատաշ քարերուն վրայ, կը դիտէր իր շուրջը եւ չարագուշակ կանչեր կ'արձակէր ... :

Զաւէն պատրիարք եւս կը վկայէ իր յուշերուն մէջ մտաւորապէս այսպէս .—

« Ամբողջ Պոլիսը պարպուած էր : Մնացած էինք ես եւ Մշոյ Գեղամը, որ գրեթէ ամէն օր կ'այցելէր ինծի եւ անկարող, անզօր կատաղութեամբ ծունկերը կը ծեծէր եւ կուլար ...» :

Ուրիշ տեղ մը, դարձեալ Զաւէն Պատրիարք կը գրէ . «Երբ Թուրք երեսփոխաններ զարմացած կը հարցնեն Նախագահին թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Մշոյ հայ երեսփոխանը աքսորուած չէ տակաւին, նախագահը կը պատասխանէ թէ «ան արդէն հիւծախտ է եւ շուտով կը մեռնի ...» :

Սակայն այդ շուտովը տեւեց երեք տարի ... :

Ցաւը հոն էր որ, Հայրս, ստիպուած էր շարունակել իր պաշտօնը ... իբրեւ «աւերակ» Մշոյ երեսփոխան եւ լսել ամէն օր Մուշի Թուրք երեսփոխանին Հաճա Իլիասի անպատկառ, հրէշային խոստովանութիւնները իր սիրելիներուն եւ ամբողջ Տարօնի ժողովուրդի բնաջնջման մասին : « Եթէ դուն հոն ըլլայիր, առաջին գնդակը քեզի կ'արձակէի » կը կրկնէր անդադար այս մարդակերպ հրէշը, որ 1915–ին վերադառնալով Մուշ, կազմակերպած էր հայ ժողովուրդին ողջակիզումը :

Այդ երեսփոխանական ժողովները կըրակէ շապիկ դարձած կ'այրէին իր մարմինը եւ հոգին ... :

Ամէն օր, հայրս բարոյապէս ընկճըւած, ֆիզիքապէս քայքայուած կը վերադառնար տուն :

Երբ Զաւէն պատրիարքն ալ աքսորուեցաւ եւ Պոլիս բոլորովին պարպուեցաւ մտաւորականներէն եւ ազգային դէմքերէն, հօրս միակ սփոփանքը Պոլսոյ Մխիթարեան հայրերն էին : Գրեթէ ամէն երեկոյ կ'այցելէր Բանկալթիի անոնց դըպրոցը կամ Սագըզաղաճի առաջնորդարանը եւ գիշերուան ժամը 11ին կը վերադառնար տուն : Հայր Արսէն Ղազիկեան եւ ուրիշ Մխիթարեան վարդապետներ փոխադարձաբար կ'այցելէին մեզի երեկոները : Անոնց խօսակցութեան միակ նիւթը այդ օրերու, հայկական աննախընթաց աղէտներն ու զուլումներն էին, ինչպէս նաեւ պատերազմի ճակատագիրը եւ բոլորն ալ անձկութեամբ կը սպասէին վերջաւորութեան :

×

1914ի պատերազմի սեւ տարիներուն, հակառակ իր հիւանդագին վիճակին եւ վտանգուած փափուկ դիրքին, հայրս, Մշոյ Գեղամը, միջոցներ խորհած էր լուրեր ստանալու համար հայրենիքէն, արտասահմանէն եւ իր կուսակցական ընկերներէն : Օր. Ֆլօրա Շէօհլայեան, մեր մեծ նահատակ Վռամեանի խօսեցեալը, որ այդ շրջանի գաղափարապաշտ եւ անձնուէր երիտասարդուհիներէն մէկն էր, քանիցս պատմած է ինծի թէ, Թաքսիմի պարտէզին մէջ կը ժամադրուէին հօրս հետ, արտասահմանէն եկած կամ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ազգային կարեւոր լուրերը գաղտնաբար իրարու հաղորդելու համար : Երկու անծանօթներու նման, կռնակ կռնակի կը նստէին պարտէզին նստարաններէն մէկուն վրայ, իւրաքանչիւրը իր ձեռքը բռնած գիրք մը կամ լրագիր մը, գլուխները կախ, ցած ձայնով կը խօսէին առանց իրարու երես նայելու :

×

1918ի Յունիսին, երբ Աւետիս Ահարոնեան իբր պատուիրակութեան նախագահ կուգայ Պոլիս, երկար տեսակցութիւն մը կ'ունենայ հօրս հետ : Մայրս կը պատմէր թէ այդ տեսակցութիւնը խորապէս յուզած էր հիւանդ հայրիկս, որ Ահարոնեանի մեկնելէն քանի մը շաբաթ ետքը կ'իյնայ անկողին :

Տարիներ ետք, երբ եկայ Փարիզ, Ահարոնեան, Փասիի իր տանը մէջ ինծ յանձնեց Մշոյ Գեղամի ձեռագիր մէկ տետրակը « Ապրիլեան կոտորածը» վաւերագրութիւն մը իթթիհատական Թուրքիոյ դաւադրութեան եւ հայկական ջարդերու մասին, գրուած 1916 – 1917ի շրջանին :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ծագման հարցին, կարելի է որոշ պատասխան մը տալ: Կրճատեալ կամարը, որուն կը հանդիպինք Ս. Կալլինոյի (1007), Թրէբի Ս. Խաչ մատուռին (1043) եւ Նէվէրի Ս. Էթիէնի մէջ (1063), չենք կրնար համարել յիշեալ երկիրներու յայտնագործութիւն, քանի որ դեռ հին շրջանին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին կրճատեալ կամարի փոխանցում ունեցող գմբէթաւոր եկեղեցիներ: Հայկական են՝ խորանարդաձեւ խոյակը, խարիսխներու անկիւնները զարդաքանդակները: Հայկական է պայտաձեւ կամարը եւ վերջապէս կիսաշրջան որմնասիւներու վրայ յենած որմնակամարաշարը:

Սակայն հարց կը ծագի, արդեօ՞ք հայկական ճարտարապետութիւնը իր կարգին չէ ստեղծուած աւելի հին շրջանի ճարտարապետական աւանդութիւններու հիման վրայ: Անշուշտ ան եւս կրած է ազդեցութիւն: Նիւթերու փոխանցման փաստը պատմական կերպով միշտ ալ գոյութիւն ունի, սակայն ոճը իր բուն իմաստով միշտ կը մնայ ամբողջական: Ոճերու կազմաւորման շրջաններուն ձեւերու գաղափարները առնուած են բազմազան նախատիպերէ եւ ոչ միայն արեւելքէն: Իսկական ռոմանական գործերը ծնած են ԺԱ. դարէն ետք, արդեօ՞ք այս ոճին մէջ փոխառումները ամբողջովին հայկական են: Թերեւս ոչ: Իրականութեան մէջ հայկական ճարտարապետութեան համար բնորոշ չէ կառոյցներու ըստեղծումը առանձին տարրերու փոխառութեամբ, քանի որ այդ ոճը խիստ օրկանական է, անաղարտ կառուցուածքով, որուն յարդարումները չեն հակասեր չէնքին թեկթոնիկ կառուցուածքին, հայկական ճարտարապետութիւնը աւելի հետեւողական է, քան ռոմանականը:

Արեւմուտքի մէջ կեդրոնական գմբէթ ունեցող կառոյցները ստացան երկարաձիգ շէնքի բնոյթ: Այս է պատճառը, որ ռոմանական ճարտարապետութիւնը, թէեւ իր առանձին մասերուն մէջ կը սերի հայկական (կամ ուղղակի իրանական) ճարտարապետութենէն, այսուհանդերձ իր ամբողջութեանը մէջ ինքնուրոյն ոճ մըն է, որ ոչ թէ Արեւելքէն դէպի Արեւմուտք տեղափոխուած է, այլ ստեղծուած է Արեւմուտքի մէջ:

Արեւելք եւ Արեւմուտք մշակութային անկախ ոլորտներ են, անոնց մէջ տեղի ունեցած շփումներու շնորհիւ արեւելեան մշակոյթը առաջին հազարամեակին խոր կերպով թափանցեց դէպի Արեւմուտք: Հիմ ունենալով հայկական ճարտարապետութեան դիծը, Ժ – ԺԱ. դարերուն Արեւմուտքը կանոնաւոր կերպով շարունակեց ծաղկիլ:

ՓԱՈՒԼ ՖՐԱՆՔ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

— * —

ԼԻՈՆ

Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը պատշաճօրէն ոգեկոչուեցաւ Լիոնի Հայութեան կողմէ, Կիրակի 23 Ապրիլ կէսօրէ ետք, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, սրահը լեցուած էր երկսեռ հասարակութեամբ, որ եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու մեզմէ յաւէտ բաժնուած մէկուկէս միլիոն զոհերու անթառամ յիշատակին:

Իսկապէս մխիթարական երեւոյթ է որ տարիներու հոլովոյթին հետ, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ միասնականութեան ոգին եւ կը հաւատանք որ բան մը փոխուած է վերջապէս:

Ժամը 3.30ին Պ. Վարդան Եղիշէեան քանի մը խօսքով բացատրելէ ետք օրուան իմաստը շեշտեց. «Եթէ հարկ ըլլայ 52 անգամ 52 տարիներ եւս պիտի ոգեկոչենք մեր սիրելիներու յիշատակը, քանի Արդարութիւն չէ եղած հայ ժողովուրդին»:

Գեղարուեստական բաժինը շատ խնամքով պատրաստուած էր եւ օրուան պատշաճ: երգեցին Տօլմաճեան, Օր. Քէօմիւրճեան, արտասանեցին Պարոյր Սիսակեան, Օրիորդներ Հ. Կէնճեան եւ Ա. Ալթունեան, բոլորն ալ խոր զգացումով:

Օրուան խօսնակ Պ. Խաչատուրեան բեմ հրաւիրեց օրուան առաջին բանախօսը, Պ. Արտաւազդ Պէրպէրեան, որ ըսաւ. «Սուգ ունինք, վիշտ ունինք եւ ունինք նաեւ զայրոյթ, որովհետեւ 1915ին Արեւմտեան Հայաստանը դատարկուեցաւ իր բնիկ բնակչութենէն: Ունինք գաղութներ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, որոնք ամէն օր եւ ամէն վայրկեան կը հեռանան մեզմէ, որովհետեւ Հայուն համար դեռ չէ վերջացած 1915ին սկսած ցեղասպանութիւնը»:

Օր. Քէօմիւրճեանի «Սեւ խաւարը» մեներգէն ետք բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Հուրի Իփէկեան, բացատրեց թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչն էր պատճառը 1915ի կոտորածին շեշտելով. «Հայ ժողովուրդը Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս կ'աղաղակէ թէ այդ հողերը մերն են, մեր հայրերը եւ մեծ հայրերը այդ հողերուն վրայ իրենց արիւնն ու քրտինքը թափեր են, եւ այդ հողերը մեզի կը սպասեն, որպէսզի կրկին կենդանանան հայ մշակին, հայ արհեստաւորին եւ հայ մտաւորականին բազուկներովը եւ մտքովը: Ամէն տարի Ապրիլին վերանորոգենք մեր ուխտը, եւ հաւատանք անխախտ հաւատքով որ արդարութիւնը անպայման պիտի գայ»:

«Տէր կեցո դու զՀայս» մեներգով վերջ գտաւ իսկապէս օրինակելի ոգահանդէսը: Յետոյ ժողովուրդը թափօր կազմած ուղղուեցաւ դէպի Յուշարձան:

Կիրակի առաւօտ երեք յարանուանութիւնները իրենց աղօթատեղիներու մէջ հոգեհանգիստի պաշտօններ կատարեցին մեր նահատակներու յիշատակին:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

23 Ապրիլ երեկոյեան հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, մեր գաղութը եւս կատարեց իր նուիրական պարտականութիւնը:

Օրուան խօսնակը ուսանող Գրիգոր Փուրթոյեան, յանուն Հայ Ազգ. Միութեան, բացուած յայտարարեց Ապրիլ 24ի ոգեկոչումը:

— 52 տարի առաջ, ոճրագործ կառավարութիւն մը հրահանգ կուտար ոչնչացնել հայ ժողովուրդը եւ կորսնցուցինք մէկուկէս միլիոն հարազատներ: Եթէ մենք, անոնց ժառանգորդները, մոռնանք անոնց յիշատակը եւ տէր չդառնանք մեր իրաւունքներուն, անէծք մեզի: Յետոյ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ ցոյց տալ թէ հաւատարիմ կը մնանք իրենց յիշատակին եւ ուխտին: Ու բեմ հրաւիրեց Վահան Թօփալեան:

— Այսօր, 52 տարի ետք, երբ կ'անդրադառնանք ահաւոր սպանդին բոլոր սուգերէն աւելի խոր մխրճուած է մեր սրտերուն մէջ: Անոնք մեռան, բայց չիրականացաւ ոճրագործին նպատակը: Այսօր կ'ապրի Հայաստան մը, կ'ապրինք եւ մենք: Անոնք մեռան, որպէսզի մենք ապրինք: Բայց ոչ այսպէս օտարութեան մէջ, ահա թէ ինչո՛ւ կը պահանջենք մեր հողերը: Փառք անոնց, որ ինկան ի սէր կրօնքի եւ հայրենիքի:

Գեղարուեստական բաժինը, օրուան պատշաճ ձեւով պատրաստուած էր շնորհիւ Մանուկ Մանուկեանի: «Դերասաններու բանաստեղծական եւոյթը», կենդանի եւ խօսուն պատկերներով, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ղեկավարութեամբ Օր. Նիքոլ Մաթէոսեանի: Բեմի կէս մարած լոյսերու խորհրդաւորութեան մէջ կը տեսնուէին տնկուած խաչեր քարերով եւ բոյսերով եզերուած, եւ այդ խաղաղութեան մէջ դերակատարները կ'արտասանէին Յովհաննէս Թումանեանէ եւ օտար բանաստեղծներէ կտորներ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Կարօ Յովսէփեան, որ իր իմաստալից եւ ամփոփ ճառով մեզի տուաւ մեր Պատմութեան յոյսի, արհաւիրքի եւ գոյամարտի ընդհանուր պատկերը: 1878, Սան Ստեֆանօ, Սասուն, Ատանա, Տէր Զօր, Վան, Շապին – Գարահիսար, Ուրֆա, մէկուկէս միլիոն զոհ, Հայաստան, սփիւռք: Ջարդարարներէն շատեր իրենց արդար բաժինը ստացան հայ ժողովուրդին ծոցէն ելած խիզախ հայորդիներու գնդակով յիշեց անունները): Թէեւ կորսնցուցինք մեր աճը, յիսուն տարի ետք վերագտած ենք զայն: Բայց կը շարունակուի ճերմակ ջարդը, կ'օտարանանք: Այսուհանդերձ հողեշարժի ենթարկուած է հայ ժողովուրդը, Երեւանէն մինչեւ Ֆրանսա եւ Ամերիկա, ուր որ Հայեր կան, հայ ժողովուրդը կ'աղաղակէ «Մեր հողերը»:

Իր խօսքերը շարունակելով, բանախօսը կարդաց Թալէաթի հրահանգը, ինչպէս եւ վկայութիւն մը, Տրապիզոնի Ամերիկեան հիւպատոսին գրութիւնը (ջարդերու վերաբերեալ):

Սահուն հայերէնով եւ ոգեւորութեամբ ուսանող Յարութիւն Այտապիրեան արտասանեց Յովհ. Շիրազէ «Ամենայն սրտով»: Թօփալեան վարդապետ «Հայր մեր»ով փակեց հաւաքոյթը:

× Սէնթ Էթիէնը այս տարի աշխատանքի աշխոյժ շրջան մը կը բոլորէ:

19 Մարտին նշուեցաւ «Վարդանանց» տօնակատարութիւնը: Հայ Ազգ. Միութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ նաեւ պարահանդէս մը, ի նպաստ եկեղեցիին, եւ յաջողութեամբ պսակուեցաւ, ապահովելով երեք հազար Ն. Ֆ.ի գումար մը:

16 Ապրիլին տեղի ունեցաւ Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը մատուռին մէջ: Բարոյական զեկուցում եւ հաշուեկշիռ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Նոր շրջանի համար ընտրուեցան եօթը անդամներ, երկու հոգի հիներէն եւ հինգ նոր անդամ, — Պ. Ս. Ստեփանեան գնահատեց նախկին վարչութեան գործունէութիւնը, եւ ժողովականներու շնորհաւորութիւններէն ետք վերջ գտաւ ժողովը:

Նշանակելի պարագայ: Տեղւոյս Հայութիւնը իր մրափէն արթնցած է եւ աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ կազմակերպուած հայկական ձեռնարկներուն, ինչ որ մեզի եւ բոլորին ուրախութիւն կը պատճառէ: Գիտակից իրենց պարտականութեան՝ զօրավիգ կը կանգնին թափուած ջանքերուն, նիւթապէս եւ բարոյապէս:

ՆՇԱՆ

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Երիտասարդ բժիշկ՝ Վահան Եղիշէեան զինուորական բժշկական դպրոցը աւարտելէ եւ ութ տարի Ֆրանսական բանակին որպէս բժիշկ ծառայելէ ետք, նշանակուած է Վալ տը Կրասի զինուորական հիւանդանոցին «Ջղային – հոգեբուժական» բաժնին մէջ գործելու որպէս մասնագէտ բժիշկ: 1967 Փետրուար 1ին պաշտօնական զեկոյցը կը հաղորդէր հարիւրապետ Եղիշէեան աստիճանի բարձրացումով կ'ըլլայ հազարապետ Եղիշէեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՐՔԸ», գրեց Յակոբ Նորունի, Պէյրութ 1967:

ՋԱՀԵՐԹ, Հրատարակութիւն Հայ Աւետարանական Հոգեւոր եղբայրութեան, Պէյրութ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ոստիկանապետը գաղտնի ոստիկանի ժամանակաւոր խումբի մը պետը կարգեց զիս: Գողերու եւ մարդասպաններու դէմ կռիւ բացած եմ: Լայն իրաւասութիւններ կը վայելեմ. մօտ ատենէն ամէն տեղ մտնելու եւ ամէն կողմ խուզարկութիւն կատարելու առիթը պիտի ունենամ: Փարիզի ստորերկրեայ նկուղներուն դուռները իմ առջեւս պիտի բացուին: Եկուր, Անէթ, հրաժարէ այդ ճոխ կեանքէն եւ օժանդակէ ինծի: Նոր անձ մը ըլլալ, բոլորովին փոխուիլ կ'ուզե՞ս, կրնա՞ս մոռնալ քու երիտասարդ եւ գեղեցիկ կին մը ըլլալդ, իմ կերածովս կը գոհանա՞ս, իմ կեանքս կրնա՞ս վարել... Իրաւ, վտանգներով եւ արկածներով լեցուն պիտի ըլլայ այդ կեանքը, բայց, թէ օգտակար պիտի ըլլանք մարդկութեան եւ թէ դուն ալ գործած մեղքերդ քաւած պիտի ըլլաս: Հիմա վճռական ժամը հասած է, տուած որոշումէդ յայտնի պիտի ըլլայ քու ինչ տեսակ կին ըլլալդ... ըսէ, խօսէ, կ'ուզե՞ս գաղտնի ոստիկան մը ըլլալ եւ աչքդ գոց ընդունիլ քեզի յանձնելիք պաշտօններս, օգնել ինծի որպէսզի երկուքս մէկ կարենանք դիւրաւ գլուխ հանել ինծի յանձնուած դժուարին պաշտօնը եւ թերեւս այդ միջոցին ալ օր մը գտնենք մեր կորսուած զաւակները:

Այս խօսքին վրայ, խարտիշահեր Մանօն Վիտոքի ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով, արտասուալից աչքերով պատասխանեց.

— Այո, Ֆրանսուա, սիրով կ'ընդունիմ առաջարկդ: Կրնաս իմ վրաս բացարձակ վստահութիւն ունենալ, եւ կ'երդնում որ պիտի չզղջաս զիս մեռցուցած չըլլալուդ համար:

Մանօն իր խօսքը բռնած էր, եւ այն օրէն սկսեալ, ծերացած, բոլորովին փոխուած, տիկին Պօժօլէի դիմագիծերովն ու պաշտօնովը ծպտուած, իր թանկագին օժանդակութիւնը բերած էր Վիտոքի...: Կարեւոր գործեր տեսած եւ բաւական գաղտնիքներ ձեռք անցուցած էր...:

Մայրական սէրէն ներշնչուած, քիչ ատենուան մէջ ճշմարիտ գաղտնի ոստիկանուհի մը դառնալով, Վիտոքի աջ բազուկը դարձած էր... բայց դադրած էր այլեւս անոր կինը ըլլալէ...:

Միտքը անանկ դրած էր որ մահէն առաջ զաւակները անպայման պիտի տեսնէ, եւ ահա այսպէս, յուսալից, Վիտոքի պէս ինքն ալ բուռն կերպով սկսած էր կռուիլ ճակատագրին դէմ եւ բնաւ չէր ընկճուած այն կարգ մը փորձութիւններուն առջեւ որոնք անխնայօրէն դէմը կ'ելլէին եւ իր ճամբան կը կտրէին...:

Մանօն քաջ եւ յանդուգն կին մըն էր. փորձով ցոյց տուած էր իր հաւատարմութիւնը եւ իր մտքին ամբողջ ուժն ու կարողութիւնը յատկացուցած էր իր գործին: Մէկ խօսքով, մեղաւոր կինը հիմա հրաշքով Վիտոքի գլխաւոր եւ փորձառու գործակիցներէն մին եղած էր:

Երբ Վիտոք եւ Մանօն դէմ դիմաց կ'ելլէին եւ կամ իրարու կը հանդիպէին, ոչ մին եւ ոչ ալ միւսը իր անցեալին վրայ բերանը կը բանար...: Այդ երկու գործակիցներուն միջեւ այլեւս սիրոյ եւ ատելութեան որեւէ կապ չէր մնացած...: Ոչ մէկը միւսը կը սիրէր, ոչ ալ մին միւսը կ'ատէր... ընտանեկան ամէն կապ խզուած էր անոնց մէջ:

Ճակատագրին պարզ գործիքները դարձած էին անոնք հիմա, իրարու կապուած անանկ գործի մը որ իրարմով կը զօրանային եւ իրարմով ուժ կ'առնէին դէմ դնելու համար այն պայքարին մէջ որ վերջ պիտի ստանար իրենց կորսուած զաւակներուն գտնուելովը: Մանօն կը սպասէր որ օր մը Վիտոք զինքը գտնելով ըսէ՝ «Այսօր կարեւոր հետք մը գտայ, զաւակնիս գտնելու համար կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ այդ հետքը»: Վիտոք եւս իր կարգին կը սպասէր որ ատանկ լուր մը բերէ Մանօն: Երկուքն ալ ուրիշ բանի վրայ չէին մտածեր, իրենց միակ մտածմունքը զաւակնին գտնելն էր:

Իրարու բնաւ չէին հարցներ թէ ի՞նչ էր գտնուած հետքը, բնաւ իրարու չէին խօսեր այդ մասին...: Երկուքն ալ, դատ դատ, իրենց գիտցած եղանակովը յառաջ կը տանէին իրենց փնտռտուքը, իրարու բերան չէին բանար, եւ վախնալով որ կը տարածայնուի իրենց գաղտնիքը, շատախօսութիւններէ ետ կը կենային:

Երկուքն ալ, մէկ բառով, իրարու արժանի ճարպիկ գաղտնի ոստիկաններ էին:

Այս խորհրդաւոր գործակցութեան շնորհիւն էր որ Վիտոք մատնուելու կամ իր գաղտնիքին երեւան ելլելուն վրայ բնաւ չէր մտահոգուեր: Եւ Վիտոք գիտնալով որ գիշեր թէ ցերեկ միշտ իրեն օգնական գլուխ մը եւ բազուկ մը ունէր քովը, դարձած էր այն ինչ որ էր, այսինքն՝ իր անունին արժանի Վիտոք մը, գողերուն եւ չարագործներուն սարսափ ազդող եւ մարդկային ընկերութեան պարկեշտ դասակարգին պաշտպան կանգնող Վիտոք մը:

Ահա գործերը աստեղուանքն էին... երբ առտու մը, խարտիշահեր Մանօն, Վիտոքէն հետեւեալ կարեւոր նամակը կը ստանար:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սարգիս Տէր - Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

(Ծնեալ Իսպիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը սիրողներուն :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, Մայիս 4 հինգշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր :

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան :

Կը հրաւիրուին նաեւ հայ հասարակութիւնը ե երախաները :

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 20 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, Պարոն Ռուբէն Մահմուրեանի մահուան առթիւ :

×

Պարոն Ռուբէն Մահմուրեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, ոմն 50 Ֆրք. կը նուիրէ իր մահուան քառասունքին առթիւ նոյն նպատակին :

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկ. Ն. Ա.ի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է : Բացակաները նկատի կ'առնուին : Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին

Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ :

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան :

Ղեկավար Քէմանչիստ ՀԱՄՕ :

Ձոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ :

Մուտք 7 եւ 10 փրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին :

ԾԱԽՈՒ Է

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կոչիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Բիւ Լենիգելոս) : Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ : Շատ մատչելի վարձք :

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ) :

Դիմել՝

OUDJOUZIAN

6, Rue Vénizélos — CANNES

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11 - 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի նաեւ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգներ, որուն կը մասնակցին՝ Ռոմանի Երիտ. Միութիւնը եւ հայ գաղութը :

ՎԱՆՕԹ.— Ապրիլ 29 Կիրակի առաւօտ, Ս. Գ. Լուս. եւ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու մէջ, յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու համար :

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նախ Շաբաթ երեկոյ ոգեկոչման հանդէսին, եւ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 12ին Հայ Առաք. եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Մասնակցութեամբ տեղւոյս բոլոր հայ կազմակերպութեանց :

Այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, Սէն Լուի սրահին մէջ, 6 Րիւ Ժէ, : Կրընոպլը :

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Հոգ. հովիւ Լիոնի եւ Շրջ.)

Բացման խօսք՝ Պ. Տ. ՍՏԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Ուղերձներ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՇԱՃ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Լիոնի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին եւ տեղական լաւագոյն ուժերու :

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի : Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ :

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն - Տիզիէ (ճաշ), Թուլ, , ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը : Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ :

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ - ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշինկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին : Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւնսթէռ, Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 95 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. Ինքնութեան Թուղթ : Օտարներու համար՝ անցագիր (փասփոռ) : Արձանագրութեան օրեւէ դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նկատի չառնուիր :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԺԱՄԸ 10ԻՆ

Շափէլ տը լ'էֆոլ տը լա Նաթիվիթէ Պուլվ. Քառնօ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի Լը Փոթթիւլան գրատունը 14 Պուլվ. Կառիպալտի իր գլխաւոր ցուցափեղկին մէջ կը ներկայացնէ գիրքեր եւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայկ. Հարցին :

Հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի իր այցելութեամբ քաջալերել այս շահեկան նախաձեռնութիւնը :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14.30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական

ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ՋԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանտուր նուագին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմոնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն - Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋՐՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան - Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Ցարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75) :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոյթներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 30 AVRIL 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10901

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — Nº 10.901

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Քսան տարի առաջ, 1947 Ապրիլ 30ին ֆրանսական խորհրդարանը օրինական տօնական օր հռչակեց Մայիս Մէկը:

ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակէն մինչեւ այսօր հսկայական յեղաշրջումներ վեր ի վայր շրջած են աշխարհի կարգուսարքը:

Մայիս Մէկի իմաստն ալ ենթարկուած է այդ յեղաշրջումին:

Ճարտարարուեստի զարգացումով ընկերվարական գաղափարները խոր արմատ ակած էին ձգել աշխատաւոր զանգուածներու հոգիին մէջ:

Կազմակերպուած էին բանուորական, արհեստակցական միութիւններ՝ աշխատաւորներու շահերը պաշտպանելու համար դրամատէրերուն դէմ, որոնք կը շահագործէին ընչազուրկ դասակարգը:

Չէին սահմանափակուած բանուորներու տարիքն ու աշխատանքի ժամերը: Անչափահաս տղաք ու աղջիկներ օրական 12–14 ժամ կ'աշխատէին պատառ մը հացի համար:

1884ին Շիքակոյի արհեստակցական միութեանց խորհրդաժողովը որոշեց, որ 1886 Մայիս 1էն սկսեալ աշխատանքի տեւողութիւնը պէտք չէ անցնի օրական ութ ժամը:

1886ին եւ 1889ին Ամերիկայի ճարտարարուեստի կեդրոն քաղաքներուն մէջ գործադուլներ տեղի ունեցան՝ պահանջելով օրական ութ ժամուան աշխատանք:

1889ին ընկերվարական երկրորդ Միջազգայինը Մայիս Մէկը հռչակեց աշխատաւորներու պահանջի օր:

Իսկ 1890էն սկսեալ Մայիս Մէկը դարձաւ Աշխատանքի Օր:

1914ի պատերազմէն առաջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ բանուորները զանգուածային ցոյցեր կը կազմակերպէին՝ պահանջելով ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ զբօսանք եւ ութ ժամ քուն:

Զինադադարէն ետք 1919ի եւ 1920ի Մայիս Մէկին Փարիզի փողոցներուն մէջ արիւն հոսեցաւ բանուորական ցոյցերու առթիւ:

Ընկերվարական գաղափարները աստիճանաբար յաղթեցին արեւմուտքի մէջ եւ աշխատաւոր դասակարգի կացութիւնը բարուոքեցաւ հետզհետէ:

1936ին Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը՝ ղեկավարութեամբ ընկերվարական կուսակցութեան՝ դարձակէտ մը արձանագրեց Ֆրանսայի ընկերային կեանքի պատմութեան մէջ:

Ընտանեկան նպաստը, ընկերային ապահովագրութիւնը, վճարովի արձակուրդը, աշխատանքի ժամերու կրճատումը — տեղ տեղ շաբաթական 40 ժամ միայն — եւ այլ առաւելութիւններ հանդուրժելի պայմաններ ապահովեցին աշխատաւորներուն:

Վերջ գտաւ դասակարգային պայքարը, որ ԺԹ. դարու կէսերէն սկսեալ տասնեակ տարիներով խռովայոյզ վիճակ ստեղծած էր ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ:

Պայքարի պատճառները վերցած ըլլալով Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութիւնները իրենց ծրագրէն ջնջեցին «դասակարգային պայքար»ը:

1951ին Ֆրանքֆորթի մէջ վերակազմուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինը, որ իբրեւ սկզբունք ընդունեցաւ «ժողովրդավարական ընկերվարութիւն»ը:

Մայիս Մէկը չահագործուեցաւ ֆաշիստ Իտալիոյ եւ նացի Գերմանիոյ կողմէ՝ սիրաշահելու համար բանուոր դասակարգը:

Մայիս Մէկի իմաստը բոլորովին փոխուեցաւ մենատիրական երկիրներու մէջ:

Խ. Միութեան մէջ եւս բացառիկ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մայիս Մէկին, հանդիսաւոր տօնակատարութեամբ, զանգուածային թափօրներով եւ զինուորական տողանցքներով, մասնակցութեամբ Կրեմլինի փարիչներուն:

Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն ամէն տարի երկար յայտարարութեամբ մը կ'ողջունէ Աշխատանքի Տօնը, չմոռնալով շեշտը դնել «խաղաղութեան» վրայ:

Խաղաղութիւն՝ այո՛: Բայց նաեւ բարօրութիւն բանուորներու եւ գիւղացիներու՝ Մուրճ մանգաղի երկրին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻԶԱՆԻ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Փոմփիտու պիտի չկարենայ դիւրին – դիւրին ձեռք ձգել այն բացառիկ իրաւասութիւնները զորս կ'ուզէ, վեց ամիս, հրամանագրերով վարելու համար երկրին ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը:

Փիզանի, նախարար երկրին սարքաւորման եւ բնակութեան հրաժարականը տուաւ, համաձայն չըլլալով Փոմփիտուի որոշումին հետ: Իր պաշտօնը յանձնուեցաւ անմիջապէս Օրթոլիի, ինչ որ կը նշանակէ թէ Փիզանիի քաշուիլը անակնկալ մը չէր: Միւս կողմէ, Ժիսքար տ'Էսթէն բոլորովին համաձայն չէ եղածին եւ որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար տեղի տալու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ամերիկեան զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարը՝ Ուեսթմորլանտ ամերիկեան ծերակոյտին բացատրեց ռմբակոծութիւնները եւ անոնց անհրաժեշտութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆԻ յունական դեսպանատունը թալանի տուած են Յոյներ եւ Անգլիացիներ բողոքելու համար պետական հարուածին դէմ: Աթէնքի մէջ, վերջ տալու համար կարգ մը զրոյցներու հարիւր լրագրողներու ցոյց տուած են Ժորժ Փափանտրէուն, որ բանտարկուած է հիւանդանոցի սենեակի մը մէջ: Մինչ ամէն ժամ հրաւարտակներ կը տեղան ժողովուրդին գլխուն, այս վերջինը, գիւղերը կը փութայ տօնելու համար յոյն օրթոտոքս Զատիկը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան պիտի այցելէ Յունիս 6 – 7ին եւ այդ առթիւ հաւանական է որ Վարշաւայէն, Խրաքովիէն զատ, երթայ մինչեւ Աուշվից: Վերադարձէն ետք, (Յունիս 27–30), ինչպէս գրած էինք, պիտի ընդունի Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան, բանասէրծ, վաստակաւոր մշակ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, որ Մարսէյլէն Փարիզ եկած է ուր քանի մը օր մնալէ ետք, կը վերադառնայ Ս. Ղազար:

Պ. Տիգրան Թօսպաթ, Տէր եւ տնօրէն Պէյրութի Լը Սուառ եւ Այգի որ մէկ օր Փարիզ մնալէ ետք, Պէյրութ վերադարձաւ:

Պ. Ժիրայր Աթթարեան, Պէյրութէն, որ զործով, Գերմանիոյ վրայով՝ եկած է Ֆրանսա, ուր կը մնայ քանի մը օր:

ԱՊՐԻ՛Ք, ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ. — Յուզումով եւ հրճուանքով է որ կը յանձնենք այս հապճեպ տողերը թուղթին, յայտնելու համար, թէ ինչ որ տեղի ունեցաւ անցնող երեք օրերու ընթացքին Լոնտոնի մէջ, հակառակ անտարբերներու փաղանգին, խորունկ համոզում մը տուաւ մեզի, թէ նոր սերունդը հաւատարիմ կը մնայ իր նահատակներուն արիւնագիր կտակին:

22 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, Լոնտոնի Սէնթ Ճէյմս սրահին մէջ տեղի ունեցած Եղեռնի ոգեկոչման 52րդ տարեդարձին հանդիսութիւնը, իրապէս Հայ Դատի Օրուան նկարագիրը ունէր, որուն կը նախագահէր Պսակ Արք. Թումայեան:

Բացման խօսքը բրաւ Հ. Ե. Միութեան վարչականներէն Հայկ Մարլեան, որ պարզելէ ետք Յուշահանդէսին արուած նոր ըմբռնումը, շեշտը դրաւ բռնագրաւուած մեր հողերուն պահանջին վրայ: Օրուան բանախօսն էր Օքսֆորտէն յատկապէս հրաւիրուած՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան միաբաններէն Կորիւն Վրդ. Գոճապապեան, որ նախ վերլուծեց Եղեռնին առնչուած քաղաքական ու պատմական տուեալները եւ ապա նահատակներուն սրբազան պատգամներով բոցավառեց հոգիները ներկաներուն: Իր խօսքին վերջաւորութեան՝ անդրադառնալով յատկապէս Լոնտոնի Հայութեան ներկայ կեանքին, կոչ ըրաւ ներկաներուն համախմբուիլ գործնական աշխատանքներու շուրջ. — Հայ Դատի ծանօթացում՝ օտարներուն, Ազգ. կեանքի կազմակերպում ու կեդրոնացում՝ գրական ու այժմէական մտահոգութեանց շուրջ: «Ապրիլեան այս զոհասեղանին առջեւ պատրա՞ստ ենք ուխտ կատարելու: Եթէ այո, այն ատեն մեր նահատակներն ու մենք կը գտնուինք մեր երազին ճամբուն վրայ:

Անգլերէն լեզուով օրուան բանախօսն էր, Օր. Վ. Մորկըն, որուն խօսքը (30 վայրկեան), որպէս Հայոց պատմութեան վերջին հարիւրամեակի մասնագէտի եւ հայագիտութեան ուսանողի, այժմ՝ Օքսֆորտ, իրապէս յայտնութիւն մը եղաւ: Համեստափայլ Ամերիկուհին, պատմաբանի իր հմտութեամբ եւ Հայու հոգեխառնութեամբ, գծեց այնքան հարազատ պատկերը Եղեռնին եւ Հայ Դատին, աղդերու պատմութեան եւ ներկայ ժամանակներու մէջ:

Պ. Վարուժան Խըտըշեան, պատրաստած էր գեղարուեստական ինքնատիպ եւ խնամուած յայտագիր մը, ուր հայ բանաստեղծներ, իրենց պատգամները կուտային զալիք սերունդներուն քերթուածներու ընդմէջէն: Երգեցին պրոսմով Օր. Է. Պօյաճեան՝ «Ալ վարդի երազը», իսկ Տիկին Պ. Սարաֆեան՝ «Արագը»: Օր. Տ. Կրամ վարակիչ յուզականութեամբ կարդաց Հայկ. Գողգոթայի ճամբաներէն վկայութիւն մը՝ անգլերէն լեզուով: Պսակ Թումայեան Արք. ըրաւ փակման խօսքը եւ ներկաներուն միաձայնաբար երգուած «Հայր Մերով» փակուեցաւ ոգեկոչման հանդէսը:

Կիրակի առաւօտ պատարագեց եւ օրուան Խորհուրդը մեկնեց, Պսակ Արք.: Յատկանշական էր իր մէկ ակնարկութիւնը.— «Բողոքելով գործուած չարիքին դէմ եւ արդարութիւն պահանջելով՝ հակաքրիստոնէական արարք մը կատարած չենք ըլլար, Քրիստոս իսկ բողոքեց երբ անարդարօրէն ապտակ մը ստացաւ»:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, երիտասարդներու թափօրը, որ շարուած էր եկեղեցւոյ առջեւ եւ կը կրէր Թուրքին ցեղասպանութիւնը յայտարարող եւ արդարութիւն պահանջող պաստառներ, կորին վարդապետի գլխաւորութեամբ ճամբայ ելաւ դէպի Ուեսթմինսթըր Ապի: Այս կարաւանը Լոնտոնի մշուշոտ երկինքին տակ, աւելի քան երբեք յուզիչ էր, երբ մարդ ակամայ կը մտածէր այն միւս կարաւաններուն մասին, անապատներու խուլ ափերուն ... 52 տարիներ առաջ: Ցետոյ խորունկ գիտակցութիւնը կար, թէ աշխարհով մէկ ցրիւ Հայեր այդ պահուն մեզի հետ էին, իսկ մեր նահատակներուն հրճուող հոգիները կը սաւառնէին մեր վերեւ ու կ'առաջնորդէին մեզ, հաստատ եւ վճռական քայլերով:

Մինչ հանդիսաւոր թափօրը ոստիկաններու առաջնորդութեամբ կ'անցնէր հրապարակներէն եւ ոստիկանական կառքեր կը հետեւէին զանգաղօրէն, ճամբուն երկու եզերքը մայթերէն անցորդներուն կը բաժնուէին «Հայերը արդարութիւն կը պահանջեն» վերտառութեամբ բացատրական թղթիկներ:

Ճամբուն վրայ, երբ թափօրը մտաւ Թրքական դեսպանատան թաղը, շարքերէն դուրս եկան նախօրօք նշանակուած անձեր եւ բողոքի պաստառներով կանգնեցան ճիշդ դեսպանատան դիմաց: Թափօրը հրապարակին շրջանը ընելէ ետք դարձեալ եւ վերստին տողանցեց հոնկէ, ուր ոստիկանական կառքեր կը հսկէին:

Մէկուկէս ժամ ետք, եկեղեցիէն ճամբայ ելած թափօրը հասաւ Ուեսմինսթըր Ապի, ուր կը սպասէին արդէն Պսակ Արքեպիսկոպոս, Տաճարին Անկլիքան Տեսուչը, որ բարեգալուստ մաղթելէ ետք «Պատերազմի Նահատակներուն» ծաղկեփունջեր բերողներուն, յատկապէս աղօթեց Եղեռնի հայ նահատակ հոգիներուն համար, որոնք մարտիրոսացեր էին, հաւատարիմ մնալով քրիստոնէական իրենց սուրբ հաւատքին:

Մինչ Հոգեհանգստեան աղօթքէն ետք ցրուեցաւ ժողովուրդը, անդին, Թրքական դեսպանատան դէմ նոր սկսեր էր բողոքի ցոյցը: Յատուկ կարեւորութեամբ կ'ուզենք յիշել այս պարագան, առաջին անգամ ըլլալով Լոնտոնի մէջ՝ ամբողջ 24 ժամեր (Կիրակի կէսօրուընէ մինչեւ Երկուշաբթի կէսօր) հերթականօրէն փոխուող խումբերու կողմէ կատարուեցաւ բողոքի եւ արդարութեան պահանջի այդ արտայայտութիւնը:

Արեւելքի զանազան քաղաքներէն հաւաքուած մեծաւ մասամբ ուսանող այդ տղաքն ու աղջիկները (Լիբանանէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Կիպրոսէն, Եգիպտոսէն ու Պարսկաստանէն), իրենց պահապան հրեշտակ «Լոնտոնի Հայոց դեսպան»՝ Յովհաննէս Զալըքեանի հետ հսկեցին այնտեղ ամբողջ գիշերն ու յաջորդ առաւօտը, կարծես ըսելու համար դիմացի շէնքին բնակիչներուն եւ անոնց ոճրագործ հայրերուն, թէ ահա, հակառակ չանսատակ Թալէաթին երգումին՝ «մէկ Հայ միայն թողուլ աշխարհի վրայ, այն ալ թանգարան դնելու համար», ահա՛ մենք, յարութի՛ւն ենք առեր, կա՛նք ու կը մնանք:

Ապրի՛ք, Լոնտոնի հայ երիտասարդներ–երիտասարդուհիներ, շարունակեցէք եւ ընդլայնեցէք ազգային ձեր գործունէութեան ծիրը, ինչ փոյթ թէ այսօր երազն է միայն ձեր բաժինը, բայց հաւատացէք որ, ամենական մեր ցեղին այդ տեսիլքը միշտ արթուն պահելով է որ, օր մըն ալ պիտի տիրանանք մեր հայրերուն արիւնով կնքուա՛ծ մեր իրաւունքներուն:

Բ. Ա.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ տօնին առթիւ (Մայիս 1) «Յառաջ», ինչպէս բոլոր տեղական թերթերը լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի թիւ), մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 3:

ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իմ կարծիքով՝ մեծ հաւանականութիւն կայ Կորիւնի եւ Շիրակացու յիշած ազատ Վարդանին Հացեկաց գիւղից նոյնացնել Բիւզանդի յիշած Հացեկաց գիւղի կարճազատ Վրիկի հետ, Վրիկ բառը համարելով Վարդան անուան մանկական փաղաքշական ձեւը, (ինչպէս ասում են Յովհաննէս – Օնիկ, Գրիգոր – Գորիկ, Մարիամ – Մարիկ եւ այլն), որով Մեսրոպ հանդիսանում է Յուսիկի թոռնորդի (Յուսիկ — Պապ — Վրիկ — Մեսրոպ), այսինքն Գրիգոր Լուսաւորչի տոհմից:

Հետաքրքրական է «կարճազատ» բառը Փաւստոսի մօտ «ի գեղջէ կարճազատից»: Հայկազեան բառարանը չունի այս բառը, ոչ էլ Փէշտիմալճեանը եւ Արմատականը: Առձեռն Բառարանը միայն ունի այս բառը եւ բացատրում է շատ տարօրինակ կերպով, — «օձ ու կարիճ, ճարաճճի»: Ինձ թւում է, թէ կարճազատը ոչ թէ կարիճ բառից է, ինչպէս կարծել է Առձեռն Բառարանի հեղինակը, այլ ուղղակի կարճ բառից, այսինքն նշանակում է կարճ-ազատ, ազատ՝ ազնուական կարճ, սահմանափակ իրաւունքներով: Եթէ ազատի օրինաւոր ժառանգը նրա չափ ազատ էր, վայելում էր հօր բոլոր իրաւունքները, ապա ազատ էր, վայելում էր հօր բոլոր իրաւունքները, ապա նրա ոչ օրինական զաւակը՝ հարճորդին վայելում էր նուազ իրաւունքներ, — նա դարձեալ ազատ էր, բայց ստորին աստիճանի ազատ: Հացեկաց գիւղը Փաւստոսի ժամանակ (մօտ 475-ին) կարճազատների գիւղ է եղել, այսինքն այս գիւղն իբրեւ ժառանգութիւն տրուած է եղել Վրիկին — Վարդանին, իբրեւ հարճից ծնուած որդու: Հակառակ դէպքում, այսինքն, եթէ Վրիկը ծնուած լինէր օրինական կնոջից, նա կ՚ունենար լիակատար ազատի ընդարձակ իրաւունքներ, ինչպէս իր հայրը, որ Արշակունի թագաւորներից յետոյ գուցէ առաջին բարձր ազնուականն էր թէ հօր եւ թէ մօր կողմից:

Մի կէտ էլ կայ այստեղ քննելու, — ժամանակագրական հարցը: Արդեօք Մեսրոպի գործունէութեան եւ մահուան ժամանակը (400–440) յարմարու՞մ են Յուսիկի թոռնորդին կամ Պապի թոռը լինելուն: Այս տեսակէտից այս հարցի պատասխանը միանգամայն դրական է:

Ըստ Խորենացու ժամանակագրութեան (Նրա պատմութեան իմ թարգմանութեան էջ 365), Յուսիկը կաթողիկոսութիւն է արել 331 – 337 թուականներին: Եթէ ենթադրենք թէ նրա երկուորեակ Պապի եւ Աթանագինէսի ծնունդը տեղի է ունեցել 235 թուականին, ապա նրանց որդիքը, Ներսէս եւ Վրիկ, ծնուած պէտք է լինեն նրանց մօտ քսան տարեկան հասակում՝ մօտ 355ին, իսկ սրանց որդիքը, Սահակ եւ Մեսրոպ, էլի քսան տարի հետը, այսինքն մօտ 375ին, այնպէս որ Մեսրոպը գրի գիւտին ձեռնարկելիս կը լինէր մօտ երեսուն տարեկան, իսկ վախճանուելիս՝ 70 տարեկան: Եթէ որդեծնութեան տարին վերցնում եմ հայրերի քսան տարեկան հասակը, ես իրականից աւելի եմ վերցնում, որովհետեւ հին ժամանակ շատ վաղ էին ամուսնացնում որդոց: Մեր կանոնագրքերը պարունակում են օրէնքներ, տղայ հասակում չամուսնացնել, որ յաճախ տեղի է ունեցել հոգեւոր եւ մարմնաւոր մեծամեծ վնասներով: Նոյն եզրակացութեան հասնում ենք եւ ուրիշ հաշուով: Եթէ ճիշդ է մեր տեսութիւնը, այսինքն թէ Սահակը եւ Մեսրոպը զաւակներն են Պապ եւ Աթանագինէս երկուորեակ եղբայրների, կազմելով նրանց երրորդ սերունդը, ապա բնականապէս ժամանակակից պէտք է լինէին միմեանց: Իրօք էլ տեսնում ենք նրանց միաժամանակ ապրած եւ մեռած: Սահակ կաթողիկոսը մի քանի տարով մեծ էր Մեսրոպից, (ըստ Օրմանեանի՝ հինգ տարով): Սա նշանակում է, որ նրա հայրը կամ պապը քսան տարեկանից աւելի վաղ էին ամուսնացել՝ 16 – 18 տարեկան հասակներում:

Մի ուրիշ կողմնակի ապացոյց էլ ենք գտնում մեր այս կարծիքին: Փաւստոսը պատմում է, թէ երբ Յուսիկը հոգ էր էր տանում իր այս դեռահաս մօրից որբ մնացած երեխաների մասին, հրեշտակը տեսիլքում նրան երեւաց ու ասաց. «Յուսիկ, որդի Գրիգորի, մի վախենար, Տէրը լսեց քո աղօթքները, քո այդ զաւակներից կը ծնին ուրիշ զաւակներ, որոնք Հայաստան աշխարհի համար կը լինեն լուսաւորութեան ու գիտութեան, հոգեւոր իմաստութեան աղբիւրներ, նրանցով Քրիստոս կը փառաւորուի շատ լեզուներով...»: Տեսիլքը երկար է, բոլոր ժամանակ այս նոր զաւակների մասին գործ է ածւում յոգնակի ձեւ, ßոէա, ßոցա, ի ßոցանէ: Ներկայ բանասիրութիւնն այս տեսիլքը հասկանում է այն մտքով, որ դա գրուած է ուշ ժամանակ, թէ դա ոչ թէ տեսիլք է, այլ յայտնի իրողութեան նկարագիր: Խօսքը պարզապէս ակնարկում է ոչ թէ մի անձ, որպիսին կարող էր լինել Սահակ կաթողիկոսը, այլ աւելի անձերի, այսինքն Սահակի եւ Մեսրոպի, որին աւելի են յարմարում վերջին խօսքերը, — «Քրիստոս նրանցով կը փառաւորուի շատ լեզուներով», որով ակնարկւում է Վրաց եւ Աղուանների համար գրերի գիւտը: Սրանից եւս մենք հետեւցնում ենք, որ Փաւստոսի պատմութեան անյայտ հեղինակին ծանօթ էր Մեսրոպի ծագումը:

Այս կերպով մենք ստանում ենք հետեւեալ ճիւղաւորութիւնը Յուսիկից սկսած.

ՅՈՒՍԻԿ

Աթանագինէս	Պապ
Ներսէս	Վրիկ
Սահակ	Մեսրոպ

Այսինքն, թէ Սահակն ու Մեսրոպը ոչ միայն գործակից եւ աշխատակից են եղել իբրեւ «հաւան եւ հաւասար» ամոլներ մեր ազգի լուսաւորութեան գործում, այլեւ ծննդով արիւնակից ազգականներ են եղել, իբրեւ երկու հարազատ եղբայրների թոռներ: Սրանով աւելի եւս արդարանում է Խորենացու վկայութիւնը, թէ Մեսրոպը սնուել եւ սովորել է Ներսէս կաթողիկոսի մօտ: Ներսէսը սնուցել եւ ուսուցել է ոչ թէ մի օտար երեխայի, այլ իր արիւնակից կրտսեր ազգականին, իր հօրեղբօր թոռանը:

Այս տեսութիւնը, ի հարկէ, ենթադրութիւն է եւ ոչ հաստատուն փաստ: Բայց եթէ նկատի ունենանք, բոլոր տեսակէտներից քննելով, որ այս տեսութիւնը արդարանում է իրականութեամբ եւ չկայ ոչ մի առարկութիւն, որ նրա հակառակը վկայէր, ապա պէտք է համոզուենք, որ նա աւելի է, քան լոկ ենթադրութիւն եւ ստուգութեան հանգամանք է ստանում:

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

(Սկիզբը տես Յառաջ, 16 Ապրիլ):

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ԲԱՆ

Ինչպէս կը հաղորդուի, Երեւանի մէջ պիտի հրատարակուի Կոմիտասի աշակերտներէն ամերիկարնակ Միհրան Թումաճանի քառասուն տարիներէ ի վեր հաւաքած ժողովրդական երաժշտական եւ բանահիւսական նիւթերը:

Այս հրատարակութեան կապակցութեամբ բանահաւաքը իր աշխատութիւնը ներկայացնող գրութեան մը մէջ կը գրէ ի մէջ այլոց. —

Եթէ մէկը հարցնելու ըլլայ թէ, ի՞նչ է «Հայրենի երգ ու բան» վերնագրին տակ հրատարակելի այս հաւաքածոյին էութիւնը, կարելի է ըսել առանց դեղեւումի թէ՝ ճիգ մըն է մեր հայրենի երգ ու խօսքին ոճն ու կշիռը փնտռելու: Ճիգ մըն է նաեւ առյաւէտ կորսուելու վտանգին ենթարկուած հայրենի սեղանին «փշրանքները» ժողվելու:

Ուրեմն, այս հաւաքածոյին անմիջական նպատակը եղած է մեր պապենական հայրենիքէն խլուած ու տարագրուած սերունդի մը բերնին մէջ մնացած երգերն ու խօսքերը արձանագրել, ոչ լոկ գրութեամբ, այլ մանաւանդ ձայնագրութեամբ: Այսինքն աւանդաբար եկած այս երգերը երաժշտական նոթայի առնելով անկորուստ պահել, միեւնոյն ատեն հաւաքել նաեւ ազգագրական յարակից զանազան նիւթերը:

Այս հաւաքածոն գրեթէ ամբողջութեամբ եւ առաւելապէս կազմուած է Արեւմտ. Հայաստանի ջարդէն ու աքսորէն մազապուրծ ազատած եւ զանազան հեռաւոր երկիրներ նետուած Հայաստանցիներու յիշողութեան մէջ մնացած անթիւ ու անհամար փշրանքներով:

Մեզ ղեկավարող առաջին սկզբունքը եղած է այս պատառիկները՝ երգեր եւ ասացուածքներ եւայլն, ըստ կարելւոյն, ճշգրտութեամբ գրի առնել:

Խուսափած ենք սրբագրելու, դիւրաչափելու կամ շտկելու եւ կոկելու սովորական փորձութիւններէն: Ջանացած ենք անաղարտ պահել այս բոլոր մեծ ու պզտիկ երաժշտական եւ այլ կտորները, ինչպէս պիտի ընէր հնախոյզ ճարտարապետ մը, օրինակ, Գառնիի հողաթումբին տակ թաղուած կիսաւեր սիւներու կամ խոյակներու վերաբերմամբ: Այս մեծ ու փոքր նմոյշները, որ «Փշրանք» փաղաքշական բառով կը կոչենք, հեռաւոր դարերու անցեալէն մնացած անկրկնելի նշխարներ են, ոմանք բոլորովին թանկագին, որոնցմով կարելի է հայկական ձայնին ու լեզուին ինքնուրոյն բնոյթին ըմբռնել, առանց հնչիւնական եւ ելեւէջային նրբութիւններուն բազմակողմանի վերծանութեամբ:

Այս հաւաքածոյին նիւթերը հրատարակութեան պատրաստելու եւ ամբողջական պատկեր մը տալու համար, յարմար տեսնուած է երկու գլխաւոր մասերու բաժնել: Առաջինը՝ «Հայրենի երգ ու բան» վերնագրին տակ, իսկ երկրորդը կոչել «Ազգային երգերու ժողովածու»:

Առաջին մասը, Հայրենի երգ ու բան, նախատեսուած է բաժնել մօտաւորապէս աշխարհագրական հինգ գլխաւոր շրջաններու.

Ա) Բիւթանիոյ նաեւ Պոլսոյ եւ շրջակայից:

Բ) Կիլիկիոյ եւ Կեսարիոյ:

Գ) Ակնայ, Խարբերդի եւ Փոքր Հայքի:

Դ) Վանի, Մուշի եւ Բաղէշի:

Ե) Տիգրանակերտի, Երզնկայի, Կարնոյ:

Ասոնցմէ ոմանք, ըստ ամենայնի, բաւական ճոխ ու լիակատար կարելի է նկատել: Իսկ ոմանք ալ, ցաւ ի սիրտ, թերի ու կիս-կատար: Պատճառը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ պայմաններու աննպաստութիւնը: Ըսել կ՚ուզենք, թէ Հայաստանի զանազան գաւառներէն գաղթած եւ Նիւ Եորք ու Պոսթըն քաղաքներու շուրջ հաստատուած հայ բնտանիքներու տուները այցելած ենք միայն եւ դիւրութիւնը չենք ունեցած նոյնիսկ այցելել Ամերիկայի արեւմտեան եւ միջին նահանգները կամ այլ գաղութներ:

Միջանկեալ ըսեմ թէ, այս դզալի մեծ պակասը կարելի է դեռ լրացնել եւ պէտք է լրացնել, պատրաստելով այսպիսի աշխատանքներ կատարելու անձնուիրութիւնը ունեցող մասնագիտական արշաւախումբեր՝ թէ հայրենի հողին վրայ եւ թէ Սփիւռքի հեռաւոր վայրերուն համար: Որովհետեւ անոնք փութով հասնին ժողվեն մեր մամիկներուն ու պապիկներուն շրթունքներուն վրայ հնչող հին օրերու այն վերջին աւանդները, քանի դեռ անոնց կեանքի բարակ թելը չէ կտրուած:

Հաւաքածոյին երկրորդ գլխաւոր բաժինը կը կազմէ, այսպէս կոչուած Ազգային երգերու համադրական հաւաքածոն:

Ինչպէս յայտնի է, ազգային կոչուած այս երգերը ԺԹ. դարու առաջին քառոր-

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի — ԳԻՇԵՐԸ —

Այդ ձեռագիր գրքոյկը, հայրս, Պոլսոյ մէջ, իրենց տեսակցութեան ժամանակ, յանձնած է Ահարոնեանին ըսելով. «Ընկեր Ահարոնեան, ես շուտով կը մեռնիմ, խնդրեմ, այս տետրակը արտասահման տարէք եւ աշխատեցէք տպագրել»:

Ահարոնեան կը ցաւէր որ չէր կրցած իր ժամանակին կատարել հօրս բաղձանքը եւ տետրակը ինծի յանձնելով ըսաւ. «Պահեցէք ձեր հօր յիշատակը, գուցէ ապագային առիթ մը ստեղծուի զայն հրատարակելու»:

Տարիներ ետք, այդ ձեռագիր տետրակէն մաս մը Տարօնի ջարդերու վերաբերեալ, տպագրուեցաւ «Գիւլլիզար» գրքին մէջ:

Այդ ձեռագիր տետրակը, ինչպէս նաեւ Գեղամ Տէր-Կարապետեանի ձեռագիրներու մեծ մասը, այժմ կը գտնուին Պէյրութ «Համազգային Թանգարանը»: «Մշոյ գաւառական լեզուի բառեր» ձեռագիր ծաւալուն հատորը եւ մաս մը այլ ձեռագիրներ վերջերս ղրկուած են Հայաստան եւ յանձնուած Հայաստանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին: Դժբախտաբար, Մշոյ Գեղամի մահէն յիսուն տարի ետք դեռ այդ թանկագին ձեռագիրները կը մնան անտիպ...:

×

1918ի Յուլիսին հայրս ուժասպառ ինկաւ անկողին եւ վիճակը հետզհետէ ծանրացաւ: Տոքթ. Խնդիրեան եւ Տոքթ. Մալխաս կը խնամէին զայն: Տիկին Հըռիփսիմէ Ղազարեան, Ազգ. հիւանդանոցի քաջ եւ անձնուէր հիւանդապահուհին, կուգար ամէն օր ներարկումներ ընելու: Հռիփսիմէն քրոջ աղջիկն էր Մշոյ արժանաւոր առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Խարախանեանի: Զայն խնամող բժիշկներուն եւ հեռաւոր ծանօթներուն համար՝ մարմնական հիւանդ մըն էր Մշոյ Գեղամը, սակայն իր հարազատներուն եւ մօտիկ բարեկամներուն համար՝ գաղտնիք մը չէր այլեւս թէ հոգեկան ծանր տագնապները զայն գլետնած եւ գամած էին անկողնին: Թէեւ դպրոցական անչափահաս աղջիկ, տեղեակ էի ողբերգութեան, հայկական ջարդերու ողբերգութեան, տեղեակ էի մանաւանդ հօրս հոգին փոթորկող խոր վիշտերուն...:

Երբ դեռ իր վիճակը չէր ծանրացած, հայրս, ցերեկները նստած կանաչ սաւուռով ծածկուած իր գասեղանին առջեւ, գունատ, գլուխը կախ, կը գրէր անընդհատ, կը ծխէր ու կը հազար: Իսկ գիշերները հանգիստ ու դադար չունէր: Ո՛հ, այդ գիշերները հայելին էին իր ներաշխարհին, իր հոգին ալեկոծող ծանրիկ ցաւերուն:

Կը նմանէր ովկէանոսի մէջ կորսուած նաւաբեկեալի մը... կը լսէինք յուսահատական կանչեր, հառաչանքներ, լաց ու կոծ եւ անէծքներ...: Անդադար կ՚ողեկոչէր հայրենի յիշատակարաններ եւ սիրելի հարազատներ:

Յաճախ գիշերները քունի մէջ կ՚երգէր ու պատարագ կը մատուցանէր: Հայրս գեղեցիկ ձայն ունէր, սակայն ես երբեք բախտը չէի ունեցած արթուն վիճակի մէջ լսելու իր երգը: Կը յիշեմ, գիշեր մը մայրս եկաւ զիս արթնցնելու եւ տարաւ հօրս սենեակը ունկնդրելու անոր ձայնը: Թէեւ բառերը անկապակից, սակայն իր երազային ձայնը յուզական էր ու գրաւիչ, որ մեր հոգին կը լեցնէր սարսուռով եւ աչքերը արցունքով: Մինչ հայրս, քունի մէջ, անգիտակից, յանձնուած էր հոգեկան աշխարհին, եւ կը սաղմոսերգէր, հոգեհանգիստ կը կատարէր մարտիրոս հայ ժողովուրդի հազարաւոր նահատակներուն յիշատակին, ես եւ մայրս լուռ կ՚արտասուէինք՝ կոթնած իր մահճակալին:

×

Պատերազմի վերջին տարին, երբ հետզհետէ Պոլիս հասան փախստականներ, աքսորականներ եւ հայկական խլեակներ, հայրս ի զուր որոնեց Տարօնցի բեկորներ եւ ճրագ մը իր դերդաստանէն: Անձամբ փնտռտուքի ելաւ Պոլսոյ խաներու գաղթակայաններու մէջ: Որքան պիտի խայտար եւ մխիթարուէր իր հայրենակոր տառապակոծ հոգին, եթէ գտնէր գոնէ տասնեակ մը վերապրողներ Տարօն Աշխարհէն:

Ուստի, մեծ եղած էր իր ուրախութիւնը երբ օր մը, գաղթակայանի մը մէջ, գտեր էր Մշոյ Ջիարէթ գիւղէն, չէն տանուտէրի զաւակ, Առաքել Թաթուլեան փոքրիկ որբը, (այժմ Փարիզ, գիրքի եւ պատուական ընտանիքի հայր), արցունքով եւ յուզումով մօտիկ բռած էր անոր սրտակեղեք պատմութիւնը, իրենց տան եւ շրջակայ գիւղերու կոտորածներու մասին...:

Ջիարէթ գիւղը, չէն եւ հարուստ, անծնընդավայր միջական դրացին էր հօրս ծննդավայր Խէյլիան գիւղին: Հայրս կը մխիթարէ որբուկը, կը խոստանայ աջակցիլ, կ՚ըսէ անոր. «Տղաս, աղօթէ որ քեզի պէս ուրիշ անմեղ երեխաներ ալ ազատին, երբ չմեռնիմ, ձեզ բոլորդ կը հաւաքեմ ու կը պատսպարեմ...»:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(3 Շար.)

դէն մինչեւ Ի. դարու առաջին քառորդին կը վերաբերին : Հարիւրամեայ շրջան մը, որ բացի քաղաքական յաճախակի վերի-վայրումներէ, եղած է մանաւանդ վերածնումի բազմաբեղուն շրջան մը, իր գործօն կեդրոններով՝ Պոլիս եւ Թիֆլիս : Այդ դարաշրջանի քաղաքական, հայրենասիրական բազմաբղէտ ապրումները ներկայացնող կենդանի պատկերներ եղած են այս այլազան երգերը, որոնք տասնեակ տարիներով՝ երգուած են աւելի քան տասնեակ սերունդներու կողմէ, թէ աշխարհագրական Հայաստանի ամբողջ տարածութեան վրայ եւ թէ բոլոր այն հեռաւոր ու մօտաւոր երկիրներում, ուր հայ գաղութներ բոյն դրած են :

Անոնցմէ շատերը մոռցուած կամ իրենց այժմէութիւնը կորսնցուցած են արդէն : Շատերն ալ թէ խօսքով եւ թէ եղանակով, անարուեստ ու խակ բաներ են : Բայց եւ այնպէս կը մոռնանք, թէ վերադարթնումի այս տարիներուն է, որ հայ լեզուն վերընձիւղած է, ինչպէս նաեւ հայ երգի եւ մշակոյթի նորանոր ու թարմ ծիլեր սկսած են բողբոջիլ, այնպիսի կենսունակութեամբ մը, որուն հունձքը լիառատ կը քաղենք մեր հայրենիքի եռեւեփող իրականութեամբ :

Կարեւոր կը նկատեմ դիտել տալ, թէ սոյն հաւաքածոյին ձեռնարկած ըլլալուս գլխաւոր պատճառը ընդհ. եւ համահաւաք հաւաքածոյ մը ունենալու փափաքը չէր միայն : Այսպիսի քերթողական ժողովածու մը՝ ստեպողական, նոյնիսկ կարեւոր չէր անշուշտ, քանի մը ազգ. երգարաններու առատ հրատարակութիւններ կային ու դեռ կ'ըլլան միշտ : Բայց անոնց ձայնագրուած եղանակները գրեթէ չկային : Սով կար ու սաստիկ սով ...

Այն մտահոգութիւնը, թէ այս երգերու եղանակներն ալ նոյնքան անմիջական կորուստի ենթարկուելու վտանգին տակ են, ինքնին բաւական էր, որ այսպիսի համահաւաք աշխատանքի մըն ալ սկսելու փորձ ընէի : Մանաւանդ որ կը զգայի, թէ այս անմահական բանաստեղծութիւններու վրայ շարադրուած եղանակներուն ծանօթանալով, կարելի էր զանազան գաւառներու երգուածի ոճին ալ ընտելանալ : Օրինակ՝ « Մայր Արաքսի ափերով » ծանօթ երգը երգել տուած ենք զանազան տարիքի ու սեռի եւ մայր հայրենիքի տարբեր անկիւններէն Ամերիկա կամ այլուր հաւաքուած անձերու : Որովհետեւ, ինչպէս գիտէք, այս նորաշունչ ու նորատիպ երգերը Պոլիսէն ու Թիֆլիսէն մինչեւ գաւառներու յետին գիւղերու դըպրոցներն ու վարժարանները տարածուած էին, բնական է հետեւցնել, թէ որոշ ձեւափոխումներու ալ ենթարկուած կ'ըլլային, զանազան վայրերու իւրայատուկ երգելու սովորութեան համաձայն :

Ահա այս իսկ պատճառով է, որ ազգային երգերու շատ եղանակներ շատերուն երգել տուած ենք, որպէսզի երգողին գործածած երաժշտական ելեւէջներուն ու դարձուածքներուն բնոյթը, անհատական կամ տեղային, ճշդելու դիւրութիւնը ունենանք, ըստ այնմ բաղդատելու եւ ուսումնասիրելու մեր ժողովրդական եւ աւանդական երգերու մէջ գործածուած զանազան տարբերակներուն հետ :

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(ՋԷԶՈՔ ՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Դ.

Դռնապանը անկողնէն ուշ կ'ելլէ այդ առաւօտ : Գիշերուան նորեկ որբերու պատճառով յոգնութիւնը կը զգայ, բայց ուրախութիւնը կը զրուէ տունին մաքրութիւնը, ու գոհ սրտով կը մօտենայ խոհարարուհիին .—

Շնորհակալ եմ, Շողակաթ մայրիկ, իմ գործս ըրեր վերջացուցեր ես արդէն : Քու ըրածդ մայրական հոգածութիւն մըն է ինծի հանդէպ : Այնպէս յոգնած էի :

Ու մինչ աչքերը երախտագիտութեամբ լեցուն, Երանոս աղբար կ'ուզէ կրկնել իր շնորհակալութիւնը .

— Զարիկ քոյրիկին շնորհակալ եղիր, Զարիկ քոյրիկին, կ'ըսէ տիկին Երկանեան, խորհրդաւոր ժպիտով մը :

— Ես ալ քանի օրէ ի վեր, առաւօտուն մինչեւ վար իջնելս, բակ խոհանոց եւ ամէն կողմ մաքրուած կը գտնեմ :

Երանոսի լեզուն կը կապուի, չի կրնար պատասխանել ու կը խորհի :

— Զարիկ քոյրիկը ինչո՞ւ պիտի յոգնի ինծի համար : Ինչո՞ւ ...

Օրերէ ի վեր բակէն ալ չանցնիր Զարիկը : Խոհանոցին օգնելէ ետք, վեր կը վազէ, ննջարանները կը մաքրէ, տղոց անկողիններուն սաւանները կը փոխէ ու, բաց պատուհանին առջեւ, զարնան շունչով ուռեցող՝ կը մասնակցի թռչուններուն զմայլելի երաժշտութեան իր թարմ ու տրտմանոյշ ձայնով .

— Տըլէ եամա՜ն ...

Կը մտահոգուի Զարիկ, մի գուցէ վարէն լսողներ ըլլան, ուր Յանձնախումբի անդամուհիներ առանձնացած տղոց հետ, Ծաղկազարդի եւ Ս. Յարութեան խորհուրդը կը բացատրեն անոնց : Տաճարներու մէջ վառող անթիւ մոմերու նշանակութիւնը, ժողովուրդին բազկատարած աղօթելը եւ խունկի անուշ բուրմունքը կը պատկերացնեն ու կը զգացնեն որբերուն, որոնք կ'ունկնդրեն երկիւղած լռութեամբ :

Զարիկի ցաւերուն մտերիմը Շողակաթ մայրիկն է : Անոնց փոխյարաբերութիւնները մօր ու զաւկի անկեղծութիւնն ու քաղցրութիւնը ունին : Վերջերս, Զարիկին մելամաղձոտ վիճակով մտահոգուած էր մայրիկը .—

Զարիկ ջան, ի՞նչ ունիս, եավրուս : Քանի օր է ախորժակդ ալ լաւ չէ ... վախնամ հիւընտնաս կը, եավրուս :

Զարիկ լուռ, աչքերը կը խոնարհեցնէ .. Հաճելի ջերմութիւն մը կ'անցնի անոր բովանդակ էութենէն ու վարդի կարմիրով կը ներկուին այտերը :

Տիկին Շողակաթ Երկանեան, կարնեցիի իր սուր թափանցումով, Երանոս աղբօր եւ Զարիկին վրայ բաներ մը կը նշմարէ : Բայց երկուքն ալ լուրջ եւ անհամարձակ, իրենց փոխադարձ համակրանքի ըզգացումը պահած են սիրտերուն խորը : Տնօրէնուհին այս երեւոյթը յայտնած էր Յանձնախումբի տիկիններուն, «Վերջին պարագային պատասխանատու չըլլալու համար» :

Սեփական ընտանիքի կորուստը, հարազատներու կարօտը եւ տարիներով միեւնոյն յարկին տակ փոխադարձ գոհունակութիւնները հոգեկան միեւնոյն տրամադրութեամբ, բնական է որ անորոշ զգացում մը ստեղծած ըլլան երկու որբացածներու միջեւ : Որբերն անգամ չեն հեռանար Զարիկին քովէն, «Զարիկ քոյրիկ» կը կանչեն, այնքան սիրուած է իր քաղցր բնաւորութեամբ : Երեկոյեան, կառավարիչին հետ Զարիկն է որբերը ննջարան առաջնորդողը : Անոնք վարժուած են քոյրիկը տեսնել իրենց մօտ, անկողին մտնելէ առաջ :

Երանոս աղբօր ուշադրութենէն վրիպած չեն այս փոքրիկ մանրամասնութիւնները :

Առաւօտ է : Տիկին Երկանեան զբաղած է տղոց ճաշի պատրաստութեամբ, երբ կը նշմարէ մէկը՝ որ սատուերի պէս կ'երթայ ու կուգայ, անշշուկ : Կը մօտենայ, կը հարցնէ .

— Երանոս աղբար, ուր կ'երթաս կուգաս... բա՞նըմ կորուցիր... բա՞նըմ փնտռես կը ...

— Հէ՛չ ...

Քանի անգամ է որ Երանոս աղբար կը փորձէ խօսիլ, սիրտը բանալ Շողակաթ մայրիկին, չի համարձակիր ... բայց բախտէն, այդ օրն ալ յուզումնալից օր մը ապրեցան որբերը : Եւ անոնց հետ բնականաբար ամբողջ ընտանիքը :

Առաւօտուն, մեղմ զեփիւռին շոյանքներուն անձնատուր, տղաքը պարտէզը կը նախաճաշէին խօսակցելով :

Զարիկը, հարբած ծաղիկներու գլխիչ բոյրով, երգի մը պատառը շրթներուն, պարտէզին խոտերը կը հաւաքէր : Կ'անցնի տղոց մօտէն, կը լսէ անոնց վիճաբանութեան ձեւով արտայայտուիլը ու խոհանոց կը վազէ, իր լսածները հաղորդելու համար մայրիկին : Երանոս աղբարն ալ այդ բոպէին հոն, կմկմալով, հազիւ թէ իր սիրտը կը բանար Տիկին Շողակաթին, երբ Զարիկ ներս կ'իյնայ ուրախ հեւալով ...

— Մայրիկ, մայրիկ ...

Ու խօսքը բերանը կը մնայ : Զարիկին արեւշող աչքերը չեն նշմարեր Երանոսը, որ իր կարգին, կը կծկուի դրան ետեւը, լսելու համար կարօտցած ձայն մը ... : Եւ երբ Զարիկին աչքերը կը գտնեն իրենց բնական լոյսը, կը շփոթի Զարիկ եւ յանցաւորի մը նման ինքն ալ կը մնայ լուռ, անշարժ, մայրիկին քովն ի վեր :

Յանձնախումբը կը տեղեկանայ վերջապէս որ Երանոս աղբար Զարիկին վերաբերմամբ իր միտքը յայտներ է Տիկին Քաջեանին (հսկիչ) եւ Շողակաթ մայրիկին : Ու խնդրած է որ եթէ յանձնախումբը յարմար գտնէ, ինքը կը փափաքի իր ճակատագիրը կապել Զարիկին հետ : Եւ թէ կը խնդրէ տիկիններէն որ հաճին լսել նաեւ Զարիկին գաղափարը այս կենսական խնդրոյ նկատմամբ :

Ժողովը հրաւիրեց Որբուհին, յայտնեց Երանոսի փափաքը եւ ուզեց լսել անոր գաղափարը :

Պատասխանի փոխարէն, գլուխը խոնարհեցնելով ու ժպտերես՝ լացաւ Զարիկ ու դուրս փախաւ ամօթխած ...

Երանոսին երբոր հաղորդուեցաւ Զարիկին պատասխան արտայայտութիւնը, մեր բարի ու ազնիւ դռնապանին ձայնը՝ առաջին անգամ ըլլալով լսուեցաւ այնքան բարձր ու հնչեղ : Ու խորապէս ազդուած շնորհակալութիւն յայտնեց Յանձնախումբին եւ ըսաւ .

— Թէեւ ընտանիք ու զաւակներ կորսնցուցի անապատներու մէջ, ու վիշտերով լեցուած ինկայ Պոլիս, անիրաւուած եւ անմխիթար, սակայն բախտն ունեցայ ապաստանելու Ջէզոք Տունի ընտանեկան յարկին տակ ուր սփոփուած զգացի ինքզինքս : Երկու տարի է որ հոս կը գտնուի Զարիկը : Կը գնահատէք անոր խոնարհ եւ աշխատասէր բնաւորութիւնը, բայց, չեմ գիտեր նոյնիսկ թէ ինչպէս հասաւ այս բարի օրը : Փառք քեզ, Աստուած, հազար բերան փառք ... կ'ըսէ Երանոս աղբար եւ յուզումէն խզուած ձայնով կը հեռանայ սրահէն :

Ժողովը կ'որոշէ Զարիկ – Երանոսի նըշանախօսութեան օրը :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԵԱՆՑ»ԵՐՈՒ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Անկէ քանի մը ամիս առաջ, այս թերթին մէջ « Քո Մայր Լեզուն Զմոռանաս » խորագրով, կարճ յօդուածի մը մէջ, կը ներկայացնէինք այս Եանցերը, հայ երիտասարդ ու աշխոյժ տղաք, որոնք տարիներ լուռ մինչեւ աշխատելէ ետք, կը ներկայանային հանրութեան, աւելի կազմակերպուած դիմագծով :

Կը գնէին փլատակներ, Փարիզի կեդրոնէն քիչ մը հեռու, Ավընիւ Ռէյ եւ զայն ամիսներու աշխատանքէ ետք, իրենց ուժերով, առանց հանգանակութեան, կը վերածէին գեղեցիկ փոքր ակումբի (Քլըպ) մը, որու հրապարակային բացումը տեղի կ'ունենար Երեքշաբթի երեկոյ :

Հոն հաւաքուած էին հայ գրագէտներ իրենց գիրքերով, հայ նկարիչներ իրենց գործերով, եւ հասարակութիւն մը, որ միայն գնահատանքի խօսք կրնար ընել այս տղոց :

Ինքնատիպ արտաքինով, ինքնատիպ ու ճաշակաւոր ներքին կահաւորումով այս քլըպը, եւրոպական իմաստով հայկական ձեռնարկ մըն է : Մենք համաձայն չենք այն յաւիտենական քննադատողներուն հետ, որոնք միշտ բան մը կը գտնեն ըսելիք : Այս անգամ ալ դժգոհներ կան որ ձեռնարկը փրիվէ գոյն ունի, Եան'ց քլըպ : Լաւ է որ, նման ձեռնարկ մը այդպէս ըլլայ : Նախընտրելի է՞ր որ «ազգային տուն» ըլլար, տեսանք, 15 տարի է, թէ ի՞նչ է, «Ազգային» տուն մը :

Լաւ ճամբայ մը բռնած են Եան'ցերը, արդիական իմաստով գործելով եւ պահելով ազգ. ոգին եւ մենք կը մաղթենք որ այդ ճամբան շարունակեն, առանց նկատի առնելու իրենց ճամբուն վրայ հանդիպած անխուսափելի քաքթիւսները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

« Գնա Մանօլին առ. գիտցած մարդուդ քովէն ... : 7 թիւ զգեստը հագցուր եւ Սէնթ Անթուան ձիողցը տար զայն, հոն ինծի սպասէ ... Նոր լուրեր ունիմ ... :

Վ.

— Նոր լուրեր, արդեօք նոր հնա՞րք մը գտաւ, կմկմաց դաշնակահարուհին իւրովի եւ սկսաւ մտածել :

Բայց այս միջոցին դրան զանգակը զարնուեցաւ :

Գաղտնի ոստիկանուհին անմիջապէս դուրս վազեց, սանդուխին աստիճանները չորս չորս ցատկելով ներքնախուցին դուռը բացաւ եւ պատուհանէ մը դուրս հանելով գլուխը, խորունկ շտեմարանէ մը վար իջնող սանդուխը աչքէ անցուց :

Սանդուխին վրայ ոտքի ձայներ լսուեցան : Մութին մէջ լոյսի աղօտ նշոյլ մը նշմարուեցաւ եւ տեսնուեցաւ մարդ մը որ ընտանի կենդանիներ խաղցնող մէկու մը զգեստները հագած, ձեռքը մարմրուն լոյսով լապտեր մը՝ սանդուխներէն վեր կ'ելլէր :

— Ամէն բան պատրա՞ստ է, հարցուց մարդը սանդուխներուն վրայէն :

— Այո, պատասխանեց Մանօն որուն սիրտը տարօրինակ կերպով կը բաբախէր : Եւ իր յուզումը ծածկելով աւելցուց .

— Անմիջապէս ճամբայ կրնանք ելլել :

— Սպասէ քիչ մը ..., քեզի ըսելիք ունիմ, ըսաւ Վիտոք վստահ ըլլալու համար ձեռքի լապտերը Մանօնի դէմքին բռնելով :

— Եկուր, ներս եկուր, ըսաւ դաշնակահարուհին եւ զայն փոքր սրահը առաջնորդեց :

Վիտոք աթոռի մը վրայ նստելով եւ ուղղակի իր ընկերակիցին երեսն ի վեր նայելով, ըսաւ .

— Կարծեմ թէ Արիսթոն ողջ է :

Այս խօսքին վրայ, խարտեաշահեր Մանօն յոյսի ճիչ մը արձակելով տեղէն վեր ցատկեց .

— Ի՞նչ, Արիսթոն ո՞ղջ, Աստուած իմ :

— Ինծի մտիկ ըրէ կ'ըսեմ քեզի, շարունակեց Վիտոք հեղինակաւոր շեշտով մը : Հիմա անանկ շրջանի մը հասանք որ թէ դուն եւ թէ ես շատ պաղարիւն պէտք է ըլլանք ... եթէ ոչ, կորսուած ենք, գիտցած ըլլաս ... :

— Կը խոստանամ որ պաղարիւնութիւնըս բնաւ պիտի չկորսնցնեմ :

— Ուրեմն մտիկ ըրէ որ երկու բառով պատմեմ անցած դարձածը : Առջի օր Քոքօ եւ Պիպի եկան պատմեցին ինծի թէ Արիսթոն կերպարանափոխուելով եղեր է հիմա մարքիզ Ռօշ – Պէրնար : Առաջ չհաւատացի ..., կարելի՞ էր հաւատալ, Թաղման արտօնագիրը եւ մահուան հաստատագիրը թղթածրարիս մէջն էր :

Վերջապէս Պիպիի եւ Քօքոյի պնդումներուն վրայ, անճանաչելիօրէն ծըպտուած, գացի մարքիզին տանը շուրջը պտըտիլ սկսայ եւ վերջապէս կառքով իր տունը վերադարձած ատենը տեսայ ... : Ճիշդն ըսելով մարքիզ Ռօշ – Պէրնար ըսուած ազնուականը ճիշդ ու ճիշդ Արիսթոյին կը նմանէր : Հոսկէ հոնկէ սկսայ իր մասին տեղեկութիւններ քաղել եւ իմացայ որ մարքիզը ազդեցիկ երիտասարդ մըն է եղեր, արքունիքին մէջ շատ մը ազդեցիկ ծանօթներ ու բարեկամներ ունի եղեր եւ Արթուա կոմսին ալ պաշտպանեալն է եղեր :

Հիմա չեմ գիտեր թէ ո՞ր հրաշքով փախած է այդ Արիսթոն բանտէն եւ եթէ ան Արիսթոն է, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ միջոցներով նորէն ընկերութեան մէջ մտած է ... եւ այս անգամ, դէշը ո՞րն է, անանկ ընկերութենէ մը ներս մտեր է որ, հոնկէ ներս մտնել եւ իր մասին տեղեկութիւններ առնելը դիւրին բան չէ : Ճիշդն ըսելով ես ալ կասկածիլ սկսայ ... ա՞ն է՝ թէ ան չէ ... : Եթէ ան ըլլայ, ի՞նչ միջոցներով յաջողած է արքունիքէն ներս մտնել եւ Արթուա կոմսին հովանաւորութեան ապաստանիլ : Ամէն պարագայի մէջ առաջին գործս պիտի ըլլայ անոր ինքնութիւնը հաստատել ... պէտք է երեւան հանեմ թէ Արիսթոն եւ մարքիզ Ռօշ Պէրնարը միեւնոյն անձե՞րն են թէ տարբեր անձեր ... : Ատոր ալ միջոցը գտած եմ ... : Եթէ որեւէ ձախորդութիւն չպատահի, քանի մը ժամէն ամէն բան երեւան պիտի ելլէ ... : Եւ այս անգամ, Անէթ, կ'երդնում որ անոր բերանը բանալ պիտի տամ ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, Մայիս 4 հինգշաբթի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր:

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուին նաեւ հայ հասարակութիւնը և երախաները:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ

ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Չորեքշաբթի Մայիս 3, ժամը 21ին
Սալ ՄԱԶԸՆՈՅԻ մէջ

Կազմակերպուած՝ Պուլվար Օտտոյի շրջանի «Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան» կողմէ:

Կատարողութեամբ՝ Միութեանս Երկսեռ պարախումբին՝

Երգչուհիներ Օր. Արզումանեան, Օր. Ղազարեան:

Ղեկավար քէմանչիստ ՀԱՄՕ:

Ձոխ յայտագիր, հայկական ընտիր նուագախումբ, տոհմիկ տարազներ, շնորհալի պարախումբ:

Մուտք 7 եւ 10 փրանք

Միեւնոյն յայտագիրը Պուլվար Օտտոյի OSSO սինեմային մէջ, Երկուշաբթի, 8 Մայիս, ժամը 20ին:

ԱԶԴ

Օր. ԵՒԳԻՆԷ ԵՓՐԵՄԵԱՆԷ կը խնդրուի որ փութով եւ անպայման վերադարձնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանէն փոխ առած գիրքը, անցեալ Յուլիս ամսոյն:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է
ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Քանի մէջ (Ծովային Ալպեան) կօշիկի խանութ մը (սենեակ, խոհանոց Բ. յարկը) ամենաբանուկ փողոցին վրայ (Րիւ Լենկզելոս): Պայ, 3, 6, 9, ազատ է ամէն առեւտուրի համար, բացի սրճարան կամ ճաշարանէ: Շատ մատչելի վարձք:

Ծովէն վեց հարիւր մեթր հեռու, երկու սենեակ խոհանոց, բաղնիք, արտաքնոց, հօլ, պատշգամ (նոր շէնքի մէջ):

Դիմել՝

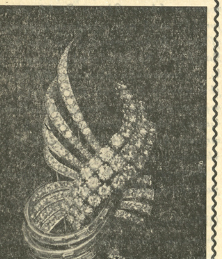
OUDJOUZIAN
6, Rue Vénizélos — CANNES

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ բոլոր միութիւններու: Բարձր հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հովեւոր պետերու:

Կիրակի (7 Մայիս) առաւօտեան ժամը 9·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին (Րիւ Պրօշէ):

Կը պատարագէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռելոց Յուշարձանին, ժամը 10·30ին: 12·30ին:

Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 16·30ին, ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Գրական – երաժշտական երեկոյթ)

3 Յունիս, ժամը 21ին, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան-Գ. Ալէմշահ սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

ԿՈՂՄԷ

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՌԶՈՒ

Խօսք կ'առնէ Փրոֆ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20·30ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վանեցի Փախնէր գիւղէն Ալոյի տղան՝ Մկրտիչ, կորսուած մեծ Եղեռնէն ի վեր: Իր հօրեղբօր տղան Պետիկեան Իգնատիոս Մանուկի, ժամանակ մը լսած է թէ Փարիզ կը գտնուէր, յետոյ անցած է Ամերիկա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Միսակ Յակոբեան,

AU PARC
69 - NEUVILLE (FRANCE)

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ

Գերմանիա եւ իր վիպական
Սեւ Անտառը

Մայիս 14 եւ 15

Մեկնում Կիրակի: Հաւաքուիլ ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ:

Մեկնում դէպի ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ, անցնելով՝ Կրեյ, Սեզան, Վիթրի Լը Ֆրանսուա, Սէն - Տիզիէ (ճաշ), Թուլ, ՆԱՆՍԻ (կայք) եւ ապա Լիւնէվիլէն, Պլամոնէն, Ֆալզպուրկէ եւ ժամանում՝ Ալզասի մայրաքաղաքը: Արագ պտոյտ Սթրազպուրկի մէջ:

Գերմանական սահմանին անցնում Քէհլի կամուրջէն, իրիկուան ճաշ եւ այցելութիւն՝ ՊԱՏԸՆ – ՊԱՏԸՆ, հիանալի ջերմուկը, քաղինօն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Մայիս 15), մեկնում առտուն կանուխ, մինչեւ Տօնաուշկին եւ այցելութիւն Դանուբի աղբիւրին: Ապա, ժամանում Հիմլըռայխ ցերեկուան ճաշին համար, մեկնում դէպի Ֆրիպուրկ, այցելութիւն քաղաքին, մեկնում դէպի Փարիզ, անցնելով՝ Քոլմառ, Միւլհաուզը(?), Էփինալ, Վիթէլ (կենալով), Քոնթրէքսէվիլ, եւն. եւն. մինչեւ Վէնսէն:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 95 ՖՐ.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Ֆրանսական Ազգ. Ինքնութեան Թուղթ: Օտարներու համար՝ անցագիր (փասբ – փոռ): Արձանագրութեան որեւէ դիմում որու հետ 50 Ֆր. կանխավճար չկայ, նկատի չառնուիր:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 13, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերակցութեամբ Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբի լաւագոյն նուագածուներու եւ ղեկավարութեան տակ՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Մեներգներ.— Շ. Պէնկեան, Ա. Ատոմեան, Ս. Նիկողոսեան, Կ. Լիօզիւ, Մ. Պողոսեան, Ռ. Մարթայեան, Մ. Հանիոթիս:

Տոմսերու համար դիմել Կապ. Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներուն եւ Ա. Շեխիկեան, 1, Պուլվ. տ'Աթէն, Բէօսէեան, 2 Րիու Պէրնար տիւ Պուա, Արզումանեան, 1, Փլաս Քափիւսին, Նազարեան 37, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Պաղտասարեան, 8, Րիւ Ֆ. տը Փրէսանսէ, Ս. Սարգսեան 340 Շըմէն տը Սէն – Ժիւլիէն:

ՄՈՒՏՔ, 5, 15 ԵՒ 20 ՖՐ.

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՄԱՅԻՍ 28 »
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

×

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Յունիս Շաբաթ, իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը:

×

Համախմբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեան՝ կազմակերպուած մեծ դաշտահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ 9 Յուլիսին, Կիրակի օրը, Ա. Ֆապրիկոյի դառաստանի ընդարձակ դաշտը: Սեփթէմէն երեք կայարան վերջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 14·30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
47, Rue des Ecoles, PARIS (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի

Պատուայ նախագահութեամբ՝ Ակադեմական
ANDRE CHAMSON

Կը խօսին՝ Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ ՎԱԹԻՆ ՌՈԹԱՌ Ֆր. Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն), ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ (եգիպտահայ երգչուհի), ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՍԷՕՐ (հայկական պար), ընկերակցութեամբ՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸՔԵԱՆԻ, ՊԵՏՐՈՍ ԽՐԻՄԵԱՆԻ եւ ԱՐՄԱՆ ՍՕԼԱՔԵԱՆԻ Սանովա եռեակին, ՍԷՐԺ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ (արմօնիքա), ՍՕՍԻ պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ, եւ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 փրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29

15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 փր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան: Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ: ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43